

Handwritten text in a medieval script, likely a form of Latin or early Romance, with a large initial 'R' and several lines of text.

LIMBA ROMÂNĂ VORBITĂ

ÎN TRE

1550-1600.

STUDIŪ PALEOGRAFICO-LINGUISTIC

DE

B. PETRICEICU-HASDEU,

CU OBSERVAȚIUNI FILOLOGICE

DE

HUGO SCHUCHARDT.

TOMULU I.

Publicațiunea de față nu este o brută colecțiune de documente.

Texturile și glosele n'aũ fost pentru noi decât un simplu material, cu ajutorul căruia, înlăturând ori-ce teorie a-priori, am putut studia în cunoștința de cauză, sub tóte raporturile, limba cea vorbită a străbunilor noștri în a doua jumătate a secolului XVI.

Intențiunea autorului a fost de a pune o serioasă temelie analitică pentru filologia și diplomatica română, după cum, pe un teren diferit, dar tot prin analiza cea mai minuțioasă, ne încercasem altă dată de a limpezi, mergând din dissecțiune în dissecțiune, trecutul nostru național prin *Istoria critică a Românilor*.

Dacă am reușit, nu se scie; cea-ce scim, este că lucrul ni-a costat multă muncă.

Afară de cestiuni curat lingvistice și paleografice, am atins adesea puncturi istorice și juridice.

În privința filologică mai în specie, pentru a ne asigura după puțință contra erorii, am supus primele două părți ale publicațiunii la aprecierea amicului nostru Hugo Schuchardt, unul din cei mai celebri linguiști contemporani, pe care ilustrul Ascoli nu se sfiesce de a-l pune de'npreună cu Mussafia ca cei doi succesori mai de frunte ai marelui Diez.

Răspunsul lui Schuchardt, scris nemțesce, căci tinde a atrage mai cu dinadinsul atențiunea publicului străin asupra filologiei române, are în vedere mai cu deosebire specimenul nostru de *Dictionar etimologic al limbei române* (veđi mai jos p. 258 — 312), pe care'l consideră ca «partea cărții cea mai importantă pentru linguiști», făcându-ne tot-o-dată onórea de a adăoga : «Hasdeu's Scharfsinn und Gelehrsamkeit treten hier in glänzendster Weise hervor».

Observațiunile critice ale lui Schuchardt, cari forméză o frumoasă monografiă de trei cóle de tipar asupra importanței filologice generale a limbei române și mai ales asupra rezultatelor cărții de față, vor apare în tomul II, unde vor figura de asemenea mai multe adaosuri din parte-ne, provocate mai cu sémă prin acele excelente observațiuni, ast-fel că nu le-am putut separa de ele, apoi o monografiă asupra genitivo-dativului român, o altă asupra accentuațiunii și vocalisațiunii irraționale în vechile noastre monumente literare, și 'n fine cinci indici la ambele to-muri : bibliografic, istoric, juridico-economic, diplomatic și lingvistic.

Terminând, nu putem a nu exprime cea mai viuă recunoscință D-lor Dim. A. Sturdza și Gr. G. Tocilescu, ale căror comunicațiuni au sporit fórte mult valoarea lucrării noastre.

Hasdeu.

Bucuresci, 10 august 1878.

I

ACTE SI FRAGMENTE

TEXTURI ROMÂNE INEDITE

ÎNAINTE DE ANUL

1600

Tóte texturile din colecțiunea de față, afară de cel sub No. 1, represintă limba vorbită a Românilor între 1560—1600.

Țic limbă vorbită, și étă de ce.

Pînă acum, cât se atinge de secolul XVI, s'aũ publicat numai texturi române traduse, în cari nu numai sintaxa oglindese, mai mult saũ mai puțin, o construcțiune străină, adecă este slavică saũ grécă, dar adesea pînă și cuvintele isolate se întrebuintează pe dos, din cauza că traducătorul nu înțelegea saũ nu sciea să brodescă ideia originalului.

Diaconul Coresi, de exemplu, în Psaltirea sa din 1577, când țice în psalmul 3 : *ноу мѣ темь де мѣн де ваменн че кадь*, în loc de : «ómení ce *năvălesc*», traduce pur și simplu, într'un mod fórté stângaciu, pe slavicul *нападѣмихъ*, din *на-падѣти*, literalmente «a *cădé* pe ce-va»; tot așa în psalmul 21, țicerea : *ши де кърнь кс оуѣ корнь* este o inextricabilă galinatie, care resultă din neînțelegearea textului slavice : *и ѿ руръ инорѣжъ*, latinesce : «et a cornibus unicornium», grecesce : «*καὶ ἀπὸ κεράτων μονοκεράτων*»; saũ în psal-

mul 43 : ρΕΥΕΛΕ ΦΕΥΕΕΝ ΜΕΛΕ este romănesce un non-sens, născut din omonimia a două vorbe slavice *чрoуаz*, din cari una înseamnă «ruşine», ér cea-l'altă «frig», Coresi luând din zăpăcélă pe astă din urmă drept cea de 'ntăiū.

Asemeni modeluri de *neromăniă* a texturilor traduse ne în-timpină la fie-care pas în ori-ce veche tipăritură română.

Pînă şi un om atât de serios ca nemuritorul nostru Cantemir, când se apucă, în «Divanul lumii», a traduce un vers din Ausoniū, ne înzestră cu următórea curiositate :

Oare ce-am greşit ? şi ce făcut la vreme ? şi ce nu-î bine ?
Căce acestei fapte cinstea î-a lipsit, sau cea-l'alte
Socotéla 'ntregă ? căce m'am lenit ? căce acésta şéde
Réua socotéla !...¹

În aceste patru versuri, óre mai recunósce cine-va limba română ?

Nu în traduceri trebui căutat graiul viū al unui popor.

Colecţiunea de faţă, prima în felul seū, ne dă limba originală a Romănului din a doua jumătate a secolului XVI.

Aci nimic nu e tradus, cu singura excepţiune — mai repetăm încă o dată—a fragmentului publicat sub N.º. 1.

Sînt acte oficiale sau particulare, scrise în Romănia de către Romăni după trebuinţe locale şi momentane.

Autoriī lor, ómenī din popor, nu scieau multă carte.

Eī scrieau așa cum se vorbă în ȕilele lor în oraşul sau chiar în satul unde trăiaū.

Importanţa filologică a acestor documente este întreită :

1. *Dialectologică*, arătând diferenţele din loc în loc în acelaşi interval de timp;

2. *Fonetică*, întru cât scriitoriī, lipsiţi de ori-ce cultură ortografică, îşi dedeau silinţa de a transcrie întocmai pronunţiaţiu-ne cea poporană;

3. *Sintactică*, de óră-ce cugetarea şi expresiunea aceluia ce scriea nu erau împedecate prin nimic străin.

(¹) Ap. Hasdeū, *Archiva istorică*, t. 2, p. 166.—Textul latin al lui Ausoniū sună :

Quae praetergressus ? quid gestum in tempore ? quid non ?
Cur isti facto decus afuit, aut ratio illi ?
Quid mihi praeteritum ? cur haec-sententia sedit,
Quam melius mutare fuit.... ?

De când actualul ministru al Instrucțiunii Publice, d. Georgiū Chițu, mi-a încredințat Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului, sarcina mea de căpeteniă a fost de a clasifica tesaurile lor ast-fel, încât să nu se mai dea la lumină, ca în trecut, nesce extracte necritice, desbrăcate de ori-ce caracter științific, ci toate documentele să se pótă publica treptat în întregul lor, nu numai fără nici o abatere în fond sau în formă, dar încă — ceia-ce împörtă fórte mult — într'o ordine sistematică, adecă sub rubricile omogene, cuprindënd fie-care corp câte o materie de aceeași natură, animată — așa dicënd — de un singur suflet.

Una din asemenea rubricile îmbrățișeză texturile române înainte de anul 1600.

Din această rubrică alegem o sémă de acte, a căror autenticitate este mai pe sus de îndoélă, lăsând la o parte, pînă la verificare, pe cele mai puțin sigure.

Altele câte-va, pe cari de asemenea le ținem de o cam dată în rezervă, deși ele sînt pe deplin autentice, vor intra în două colecțiuni separate :

1. *Răvașele Banilor Craiovei;*
2. *Acte municipale.*

În locul lor dăm vr'o trei-patru documente de pe la începutul secolului XVII, cu atât mai mult că e peste puțință, sub raportul limbei, a stabili o rigurosă liniă de demarcațiune între anii imediat anteriori și cei imediat posteriori lui 1600.

Specimenele fotografice se vor publica deosebit într'un tractat de «Paleografia Slavo-română».

Facem excepțiune însă pentru zapisul de sub No. VI, a căruia mare însemnătate prosodică ne îndémnă a'l da de pe acum în fac-simile, pentru crisoarul de sub No. VII, în care sînt grupate cinci diferite caractere, și pentru semnele de fabrică (Wasser-zeichen) ale documentelor celor scrise pe hărți.

Fie-care act este reprodus întocmai după original, conservându-se intactă ortografia lui cirilică, ba pînă și literele cele aruncate d'asupra rîndurilor, *litterae columnatae*, în privința cărora însă lipsa tipografică ne-a silit pe slova cea scrisă în catul al

doilea a o pune ce-va mai spre stînga de slova cea de-desupt, bună oră a^M în loc de a^M .

Fie-care liniă din original își păstrează individualitatea, fiind precésă de o cifră, care indică numărul rîndului.

Urméază apoi transcripțiunea cu litere latine, în care am admis următórea normă : $\kappa = \hat{a}$; $\alpha = \hat{a}$; $\kappa = \hat{a}$ și \ddot{u} , atunci când le confundă chiar originalurile; $\lambda = \hat{i}$ sau \hat{in} ; $\tau = \acute{e}$; α și $\lambda = \hat{ia}$; $\omega = \hat{iu}$; σ și $\sigma\gamma = u$; o și $w = o$; n și i sau $\hat{i} = \hat{i}$; $\mu = \hat{st}$; ν înainte de o vocală mólé = ge, gi; ν înainte de o vocală dură = g'; ν înainte de o vocală mólé = ci, ce; ν înainte de o vocală dură = c'; $\upsilon = \hat{t}$, $\omega = \hat{s}$, $\kappa = j$ etc.

Literele puse în original d'asupra rîndului sînt transcrise cu *cí-cero cursiv*, ér cele asvîrlite și mai sus, d'asupra catului al doilea, se pun cu *petit cursiv*; de exemplu : $\epsilon\rho\gamma\mu\overset{M}{\epsilon} = \text{egumeni}$.

D'asupra rîndului însemnându-se generalmente numai consóna, ér vocala ce o însoțese fiind sub-înțelésă, de exemplu $\epsilon\alpha^V \gamma\alpha^C$ pentru $\epsilon\alpha\eta\eta \gamma\alpha\epsilon\epsilon$, pe acéstă vocală, nescrisă în original, noi o transcriem cu *petit drept* : $\text{vac}^i \text{gras}^e$.

Intre semnele [] se completéază lipsurile din original, parentesi ordinari () fiind reservați pentru traducerea cuvintelor slave.

De vreme ce se reproduc înseși originalurile, aceste câte-va mesurî de exactitate la transcriere sînt de ajuns.¹

În fine, fie-care act, pe lîngă notița descriptivă ce'i precede, se încheiă printr'un șir de *Nota nda*, în cari se atrage atențiunea lectorului asupra particularităților celor mai interesante ale textului.

(¹) Un alt mod de transcriere, care nu ni-a convenit, veți în *Siekel, Monumenta graphica medii aevi*, Wien, 1858 și urm.

I

CEL MAI VECHIU TEXT BIBLIC ÎN LIMBA ROMÂNĂ

OLTENIA, CIRCA 1560.

Textul publicat mai la vale cuprinde aproape întregul cap XXVI din Levitic, anume verseturile 3—41.

Scriș pe două foi de pergamenă, el se păstrează în Biblioteca Națională din capitala Serbiei, MS. No. 61, de unde l'am copiat într'o călătorie din 1871.

După scrisoré, după ortografia și după limbă, noi nu ne știm a'l numi «cel mai vechiu text biblic în limba română».

Orî-cine își va da ostenéla de a'l compara cu documentul dela Bistrița, pe care 'l dăm mai jos sub No. III, se va convinge că textul de față, prezentând aceleași caractere esențiale, este totuși ce-va mai vechiu.

El cată să fi fost scris în Oltenia, pôte tot la Bistrița, cam pe la anul 1560, ce-va mai mult sau ce-va mai puțin.

În ce mod și 'n ce timp va fi rătăcit apoi în vecina Serbie, acesta nu se știe.

Voi observa însă, că între manuscrise din aceeași bibliotecă, care mi-a fost deschisă fără rezervă, grație amicului meu Magazinovicî, atât de simpatice tuturor Românilor de pe când fusese la noi agent diplomatic din partea Serbiei, am văzut un mare număr de acte de ale Brancovenilor, deși lipsa de timp nu-mi permisesse a le cerceta de aproape.

Ar fi de bănuie, prin urmare, provenința brancovenescă a textului nostru biblic.

În orî-ce cas, el este mai vechiu decât Psaltirea diaconului Cocraci și tipăriturile române de peste Carpați de pe la finea secolului XVI

cară una, publicată în Orăștia la 1582 sub titlul de ΠΑΛΙΑ, cuprinde Geneze și Exodul, dar — din nenorocire — nu și Leviticul.*

Dintre trăsăturile paleografice cele mai caracteristice ale acestui text, este întrebuințarea constantă a lui ь în loc de z pentru vocala noastră obscură ă, întocmai ca și 'n documentul dela Bistrița, apoi incertitudinea foarte semnificativă în transcrierea diftongului oa, confuziunea în usul sem-nului grafic ж, și altele, pe cari le indic la urmă.

Singura traducere românească veche a Leviticului este cea cuprinsă în БИБЛІА АДЕКЪ ДЪМНЕЗЕРАСКА СКРИПТУРАЖ, publicată din ordinea lui Șerban Cantacuzin în Bucuresci la 1688, pe 932 pagine în folio, afară de șese foi suplimentare la început și una la sfârșit.

Pentru a arăta diferența în stilul român la interval de un secol și mai bine, noi reproducem în josul textului de pe la 1560 pasagiul ce-i corespunde în edițiunea din 1688.

(*) Cipar, *Principie de limbă*, Blaj, 1866, in-8, p. 104, și *Crestomatia saii analecte*, Blaj, 1858, in-8, p. 46—82.

1. сѧ¹ вѣци хѧ. лѣльндоу л токьмѣлеле мѣле
2. ши вѣци фн сокотиндоу. ши цинндс. порь
3. нчѣлеле мѣле. давою волау плоде. л врѣме
4. дестонникь. шї пжмьнтс^А ва да хасна са.
5. ши лѣмнеле вор фн родитворе. ши мьлти
6. шоуль ва ажнѣе. сторсѣра. шї сторсѣра
7. семьнжтоура. шї вѣци авѣ пжнъ ла сацоу.
8. ши вѣци лькоуи коу тьрие л цара вострж.
9. давою еоу паче л цара вострь. доурмивѣци шї

(¹) Prima literă e scrisă cu roșu.

Де вѣци оумбл лтрс поршнчл мѣле ши лѣзцзтсрнл мѣле вѣци пззи ши ле вѣци фаче пре джнселе. Шн воу да плоде волау л врѣмѣ ен, ши пжмжнтс^А ва да роаделе лшї, ши лѣмнеле жжмпилор вор да роада лорь. Шн ва апска волау тренрншл кслесѣл, ши кслесѣл ва апска сзлжнца, ши вѣци мжнка пжнѣ воастрж л сацїс, ши вѣци лжкш кс лтемелре пре пжмжнтс^А

10. нимѣ ноу ва спжмьнта пре вон. гонивою а
11. фарь живиниле рѣле сзлвatiche де л пь
12. мьнтъ^А востроу. ничи всте ноу ва трѣче
13. пре л цара вострь. гонивеци¹ пре врь
14. жимашии воцри. ши лнанитѣ вострь
15. ворь пика де армь. ши ё де лтре вон ворь
16. гони пре w соутъ. шї w соутъ пре зѣче мїи.
17. къ врьжимашїи воцри вор пика лнанитѣ (*sic*)
18. вострь. къ еоу вою кьоута пре вон. ши
19. вою крѣще пре вон. ши вою моуци пре
20. вон. шї легьтоура мѣ коу вон w вою ци
21. нѣ. мьлнкавечи де л векоу. ши ачѣлѣ
22. пелтроу чѣлѣ now. ле вечи льса лнапон.
23. ши локоу^А мнеоу ва фї лтре вон де лькоуи^Т.
24. ши сфлетъ^А мнеоу нѣ ва оурь пре вон. еѣ
25. вою лбла лтре вон. шї еѣ вою хи. доумнизеоу^А
26. востроу. вон лкъ вечи хи ньродоу^А мнеоу.

(¹) Prima literă cu roșu.

вострѣ, ши рзскою нѣ ва трѣче преи пзмжнтѣл вострѣ. Ши вою да паче л пзмжнтѣл вострѣ, ши вечи дорми, ши нѣ ва фи кареле сз спае пре вой, ши вою піарде хїарз рѣле ден пзмжнтѣл вострѣ, ши рзскою нѣ ва трѣче преи пзмжнтѣл вострѣ. Ши вечи гони пре врьжимашїи воцри, ши вор кздѣ лнанитѣ воастрѣ кѣ оучидере. Ши ва гони ден вой чинчи пре w сѣтз, ши w сѣтз ден вой вор гони зѣче мїи, ши вор кздѣ неприатенїи воцри лнанитѣ воастрѣ л савїе. Ши вою кзѣта престе вой, ши вою клѣви пре вой, ши вою крѣще пре вой, ши вою лмѣлци пре вой, ши вою лтзри фзгзѣвинца мѣ кѣ вой. Ши вечи мжнка веки ши векиле векилорь, ши веки ден фаца челорь now вечи скоате. Ши вою пѣне фзгзѣвинца мѣ лтрѣ вой, ши нѣ ва оурѣ сфлетѣль мїеѣ пре вой. Ши вою оумбла лтрѣ вой, ши вою фи воав дмнѣзѣ, ши вой вец фи мїе народь. Ёѣ дмнѣль дмнѣзѣл вострѣ че вамь

27. кь еоу сьнтѣ домноу^А доумнижеоу^А востроу.
28. чела кареле пре вои амоу адоу^С афарь де ꙗ жгипеть¹
29. коу^М роби ачелора съ нѣ финци. ши жоугъ^А а грома
30. зило^Р воцри а^М фрѣнтъ. коу^М ꙗ дерептате съ ꙗбла^Ц
31. тарь² съ мие ноу веци хи ꙗгъдѣиндоу. шї ноу веци ф
32. аче тоуѣте поръчѣлеле (*sic*) мѣле. ши съ веци хи оурѣн
33. доу ачѣстге порѣнчи але мѣле. ши сѣфлетоу^А вострѣ
34. ва фи лепъдѣиндоу лѣцѣ мѣ. ши легътоура мѣ w (*sic*)
35. w веци лепѣда. еѣ³ ꙗкъ ачаста воу фаче коу вои.
36. ведѣвоу пре вои кѣ коутремоури ши коу фоуги
37. чени. коу фригоури. де кареле ва сьдѣѣ фаца вострѣ
38. ꙗ сѣфлетоу^А востроу. се вор доспи тоте рѣлеле. ши
39. че веци семьяна. семьянѣтоура вострѣ. w во^Р мьꙗ
40. ка врѣжимашїи воцри. асоупрѣ⁴ де ачѣж. воу ꙗ
41. торче фаца мѣ ꙗ алѣноу^А востроу. шї веци хи бж
42. тоуци. ꙗнаинтѣ врѣжимашило^Р воцри. ши

(1) Aci se termină prima pagină.

(2) Inițiala cu roșu.

(3) Cu roșu.

(4) Prima literă cu roșu.

скось пре вой ден пѣмѣнтѣль егупетѣлѣй, фїиндѣ вой роби, ши амь здробить легътѣра жѣгѣлѣй вострѣ, ши вамь адѣсь пре вой кѣ фалѣ. Ирѣ де нѣ мѣ веци аскѣлата, ниче веци фаче порѣнчиле мѣле ачѣстѣ. Че веци не аскѣлата де дѣнселеле, ши жѣдекъцилор мѣле се ва ꙗгрѣѣ сѣфлетѣл вострѣ, ка вой сѣ нѣ фачеци тоаѣте порѣнчиле мѣле, ка сѣ рѣсипици фѣгъдѣинца мѣ. Ши еѣ воу фаче аша воав, ши воу пѣне пре вой лѣиса, ши рѣа ши гѣлѣнарѣ врѣиндѣ окїи воцри ши сѣфлетѣл вострѣ топиндѣ, ши веци сѣмѣна ꙗжѣдарь семинциле воастре, ши ле ворь мѣнка ꙗпотривничїи воцри. Ши воу ꙗтѣри фаца мѣ прѣсте вой, ши веци кѣдѣ наинтѣ врѣжимашилорѣ

43. карни оурьскоу пре вон. ачеж се вор домни пре вон.
 44. шї веци ф8ци кьн^Аоу нимѣ пре вон ноу ва гони.
 45. тарь¹ съ ноу веци нїчи аша лгьдоуи мене. коу ̃ з w^P
 46. маи таре вою бате пре вон. пе лтроу пькате
 47. ле востре. шї вою фрьнџе жо^С пре троуфїж вострь
 48. ши пре мьриж троуфїеи востре. шї чероу^А востр8
 49. лл во (sic) фаче каши фероу^А. шї пьмьнтоу^А ка де
 50. арамь. ши моулка вострь ва пери. кь пьмьнтоу^А во
 51. строу ноу шї ва да хасна. ши лѣмнеле пре кьлпоу^А
 52. востроу н8 вор фи родиторе. ши¹ съ веци хї льбь
 53. ндоу л протива мѣ. ши ноу веци аскоулате (sic) пре
 54. мине. де ̃ з w^P вою маи таре моулци бжтьиле
 55. пре вон. д8пь пькателе востре. живиниле съ
 56. лбатиче де пьдоуре. вою тримнџе пре вон
 57. кареле во^P мьлка. коконни воцри. ши до
 58. битокоу^А востроу, шї пре вон во^P лпоуцина²
 59. ши кьрьрїле востре во^P поустини. съ³ жрь (sic) нїчї

(¹) Inițiala cu roșu.

(²) Aci se termină a doua pagină.

(³) Inițiala cu roșu.

воцри, ши ворь гони пре вой чеа че гонеск8 пре вой, ши веци ф8ци негонин—
 д8вж нименѣ пре вой. Ши де н8м веци аск8лата ниче п8нз лтратжта, ши
 вою адауце а вз черга пре вой к8 ране де ̃ з wри пентр8 пзкателе воастре.
 Ши вою с8рпа семецїа мжндрїеи воастре, ши вою п8не вола черюа ка де хїер
 ши пзмжнт8ль востр8 ка де арамз. Ши ва фи л дешзртѣ взрт8тѣ воастрз,
 ши н8 ва да пзмжнт8ль востр8 сзмжнца л8й, ши лемн8ль царинїй воастре
 н8 ва да роада л8й. Ши д8пж ачаста де веци мѣрџе л к8рмезишь, ши н8
 веци врѣ съ мз аск8латаци, вою адауце вола шапте ране, д8пж пзкателе
 воастре. Ши вою тримнџе престе вой гаднинле чѣле слзбатиче але пзмжн—
 т8ла8й, ши вор мжнка пре вой, ши вор топи добитоачеле воастре, ши п8цини

60. коу ачаста. ноу въ вецї лбоуна. шї вецї хї лбелъ
 61. ндоу л алѣнѣ^А миеоу. еѣ лкъ воу лбела л алѣноуль
 62. вострѣ. шї де ѣ̄з w^Р маи таре w воу батѣ пентрѣ
 63. пькателе востре. шї воу адоуче армь пре вои.
 64. каре ва ста де бжсьоу. де пре легьтоура мѣ
 65. каре амоу фькоутъ коу вои. ши съ въ вецї адѣна во
 66. и лтроу врашеле востре. тримитевою пре
 67. вои морте де чоумь. шї де льлгоре. шї воу да пре
 68. вои л мьна врьжимашило^Р воцри. атоунче
 69. воу лоуа спорю^А пьнинѣ. коу^М зиче моуерїле востре
 70. воръ коче пьниѣ. мьллкавецї шї нѣ въ вецї сътѣ
 71. ра. къи воу лоуа спорюл. съ¹ жрь (*sic*) ници кѣ ачѣстѣ
 72. ноу въ веци лвъца. че веци лбела л алѣноу^А мїеоу
 73. еѣ лкъ воу лкла л алѣноу^А востроу. шї де ѣ̄з w^Р маи
 74. тарѣ воу педѣпсе (*sic*) пре вои. пелтрѣ пькателе
 75. востре. пьнѣ лтратьта. коу^М вецї мьлка

(¹) Inițiala cu roșu.

воу фаче пре вой, ши пѣстїи вор фи кзиле воастре. Ши кѣ ачѣстѣ де нѣ
 въ веци педѣпси, че веци мѣрце кьтре мине л кѣрмежишь. Ноу мѣрце ши еѣ
 кѣ вои кѣ мѣнїѣ лкѣрмежишатъ, ши воу лови ши еѣ пре вой, де, з, ври
 пентрѣ пькателе воастре. Ши воу адѣче прѣсте вой сабїѣ, нзѣжндиндѣ,
 нзѣжнда фзгзѣвинцїи, ши веци фѣци л четъциле воастре, ши воу три-
 мите моарте прѣсте вой, ши въ веци да л мѣниле врьжимашилоръ воцри.
 Ка съ въ нзкъжзскѣ пре вой кѣ липсъ де пѣниѣ, ши вор коаче, ї, мѣери пѣ-
 ниле воастре лтрѣнѣ кѣпторю, ши вор да пѣниле воастре кѣ кѣмпзна,
 ши веци мѣнка ши нѣ въ веци сътѣра. Ърз де нѣм веци аскѣлта нице кѣ
 ачѣстѣ, че веци мѣрце кьтрѣ мине л кѣрмежишь. Ши еѣ воу мѣрце кѣ вой
 кѣ мѣнїѣ лкѣрмежишатъ, ши воу черта ши еѣ пре вой де, з, ври дѣпз
 грѣшалеле воастре. Ши веци мѣнка трѣпѣриле фечорилор воцри, ши трѣпѣ-
 риле фѣтелор воастре веци мѣнка. Ши воу пѣстїи стѣлпїи воцри, ши воу

76. карнѣ фечорнло^Р воцри. ши а фѣтело^Р вост
 77. ре. шї еѡ вою поустини пре вон. ши пре кипоу
 78. риле востре еѡ ле вою зровн (*sic*) ши пре троупоуре
 79. ле востре чѣле морте. еѡ ле вою ароулка ка пре идо
 80. ли воцри. ши ва оурь пре вон сѡфлетоу^А мнѡ
 81. шї вою фаче сь фие пѡстини врашеле востре
 82. шї еѡ вою поустїн пре локоуриле востре.
 83. чѣле свѣнте. шї пре мїросенїж вострь чѣ еѡ
 84. нь. ноу мнѡ вож сь w смцѡ. лн¹ ачеста кипоу во
 85. ю поустини пьмьнтоу^А. пьнь лтратьта
 86. коу^М врѣжимашїн воцри. карїн лькоуескоу
 87. лтроу елоу. се ворь мира пре ель. пре вон во^Р
 88. лпърци лтре пьгьнн. ши вою траце ар²
 89. мь доупь вон. ши пьмьнтѡ^А востроу ва пѡ
 90. стни. ши врашеле востре во^Р поустїн. атоу
 91. нче ва фн пьмьнтоулаши сьрѣжтоу^Р. пьнж ве
 92. ци хи л пьмьнтоу^А врѣжимашнло^Р воцри. атѡ
 93. нче ва фи пьмьнтоулоу^И сьрѣжтоу^Р шї се ва л

(¹) Inițiala cu roșu.

(²) Aci se termină pagina a treia.

пїарде чѣле де лемнѡ фѡкѡте де мѡннле воастре, ши вою пѡне маселе вола-
 стре песте маселе возилор воцри, ши сѡ ва сѡпзра сѡфлетѡль мїѡ воав. Ши
 вою пѡне четзциле воастре пѡстїй, ши вою пѡстїн сфинтеле воастре, ши нѡ
 вою мироси миросенїж жѡртвелорь воастре. Ши вою пѡстїн еѡ пѡмѡнтѡль
 вострѡ, ши сѡ ворь мира пентрѡ ель врѣжмашїй воцри, чеа че лѡкѡескѡ пре
 ель. Ши вою сѡмѡна пре вой л лимви, ши ва топи пре вой мергжндѡ савїа,
 ши ва фи пѡмѡнтѡль вострѡ пѡстїю, ши четзциле воастре вор фи пѡстїй.
 Ятѡнче бине ва врѣ пѡмѡнтѡль смѡбетнле лѡї, тоате зилеле пѡстїнрїй лѡї.
 Ши вой веци фи л пѡмѡнтѡль врѣжмашнлор воцри, атѡнчѣ ва сѡмѡзта пѡ-

94. д҃лчи л сѣрьѣтоарѣ са къ пньь аоу фостоу пре е^А
95. наоу авоутѣ сѣрьѣтоар. къндоу аоу вроу^Т
96. трѣвоуи. коу^М сѣ анѣ сѣрьѣтоу^Р. атѣнче къ
97. ндѣ вои аці лѣкоуитѣ. лтрѣ ель. де лтраче
98. ж карѣи вор рѣмьнѣ де лтре вои. далевю
99. ннѣмь темьтоу^Р. л пьмьнтоу^А врьжимашѣ
100. лорь сзи. пньь лтрагѣта коумь де фрѣлѣза
101. сѣньтоу^Р а лемноулоуи. во^Р фѣци ши аша ворь
102. фѣци. ка шѣ лнанитѣ армен. ши во^Р піка къ
103. ндѣ нимѣ пре еи ноу^И ва гони. ши во^Р фѣци оуноу^А
104. де алтоу. нимѣ де лтре вои ноу ва коутѣза рь
105. дика арма пре врьжимашоу^А сзоу. къче аоу
106. лѣлатѣ лпротива мѣ. дерепѣ ачѣе еѣ лкъ
107. вою лѣла л алѣнс^А лор.

мѣнтѣль, ши вине ва врѣ симѣтеле лѣи, тоате знаеле пѣстѣирѣи лѣи ва сѣмѣзта, кареле ндѣ сѣмѣзтатѣ л симѣтеле воастре, къндѣ лѣѣѣци пре дѣнсѣль. Ши челор рѣмаш ден вой вою адѣче робилме ла ннема лорь, ла пѣмѣнтѣль врьжмашилор лорь, шѣи ва гони пре дѣншѣи гласѣ де фрѣнѣз мѣтѣндѣсе, ши вор фѣци ка къндѣ ар фѣци дѣла рѣзѣбою. Ши ворь къдѣ негонници де нимени, ши ва трѣче къ вѣдѣрѣѣ фрате пе фрате ка ши ла рѣзѣбою, негоннидѣ нименѣ, ши нѣ вѣци пѣтѣ сѣ стаци лпротрива непѣратинилорь воцѣри. Ши вѣци перн лтрѣ анмен, ши ва мѣнка пре вой пѣмѣнтѣль врьжмашилор воцѣри. Ши чѣи че ворь рѣмѣнѣ ден вой се вор стрика пѣнтрѣ пѣкателе лорь, ши пѣнтрѣ пѣкателе пѣринцилор лорь, л пѣмѣнтѣль врьжмашилорь лорь, се ворь топн. Ши ворь рѣскѣмпѣра пѣкателе лорь, ши пѣкателе пѣринцилор лорь, пѣнтрѣ къче аѣ кълкатѣ. ши маѣ трѣкъѣ къ вѣдѣрѣѣ пре мине, пѣнтрѣ къче аѣ мѣрсѣ лнанитѣ мѣ л кърѣмѣзѣншѣ. Ши еѣ амь мѣрсѣ къ еи къ мѣнне лкърѣмѣзѣшатѣ,

TRANSCRIPTIUNEA

să veți hi înblându în tocămélele(?) méle și veți fi socotindu și țiindu porăncelele méle, da-voiu voao ploae în vréme destoinică, și pământul va da hasna sa, și lémnele vor fi roditoare, și mlătișulú va ajunge storsura, și storsura semănătura, și veți avé până la sațiu, și veți lăcui cu tãrie în țara voastră; da-voiu eu pace în țara voastră, durmi-veți și nimé nu va spământa pre voi, goni-voiu afară jivinile réle sălbaticé de în pământul vostru, nici oste nu va tréce pre în țara voastră; goni-veți pre vrăjimașii voștri, și înainté voastră vorú pica de armă, și 5 de între voi vorú goni pre o sută, și o sută pre dēce mii; că vrăjimașii voștri vor pica înain[t]é voastră, că eu voiu căuta pre voi, și voiu créște pre voi, și voiu mulți pre voi, și legătura mé cu voi o voiu ținé; mănca-veți de în vecu, și acélé peîntru céle noo le veți lăsa înapoi; și locul mieu va fi între voi de lăcuit, și sufletul mieu nu va ură pre voi; eu voiu înbla între voi, și eu voiu hi dumniđeul vostru, voi încă veți hi nãroduł mieu, că eu sãntu domnul dumniđeul vostru, cela carele pre voi amu adus afară de în ađhipetú, cum robi acelora să nu fiți, și jugul a gromazilor voștri am frãntú, cum în dereptate să înblăfi; iară să mie nu veți hi îngăduindu și nu veți face toote poră[n] célele méle, și să veți hi urându acéste porănci ale méle, și sufletul vostru va fi lepădându légé mé, și legătura mé o veți lepăda, eu încă acăsta voiu face cu voi: vedé-voiu pre voi cu cutremuri și cu fughicea cu friguri, de carele va scădé fața voastră în sufletul vostru; se vor dospa tote rélele; și ce veți semăna, semănătura voastră o vor mănca vrăjimașii voștri; asupră de acéa voiu întorce fața mé în alénul vostru, și veți hi bătúți înainté vrăjimașilor voștri; și carii urăscu pre voi, acéa se vor domni pre voi; și veți fugi cându nimé pre voi nu va goni; iară să nu veți nici așa îngădui mie, cu 7 ori mai tare voiu bate pre voi peîntru păcatele vostre, și voiu frãnge jos pre trufiá voastră și pre măriá trufiei vostre; și cerul vostru il vo[itu] face ca și ferul, și pământul ca de aramă, și muínca voastră va peri, că pământul vostru nu-și va da hasna, și lémnele pre cãinpul vostru nu vor fi roditoare; și să veți hi înblându înprotiva

mé și nu veți asculte pre mine, de 7 orⁱ voiu mai tare mulți bătăile pre voi, după păcatele vostre; jivinile sălbatice de pădure voiu trimite pre voi, carele vor măinca coconii voștri și dobitocul vostru, și pre voi vor înpuțina, și cărările vostre vor pustii; să *ară* (*sic*) nici cu acăsta nu vă veți înbuna și veți hi înblându în alénul meu, eu încă voiu înbla în alénul vostru, și de 7 orⁱ mai tare o voiu bate pentru păcatele vostre, și voiu aduce armă pre voi, care va sta de băsau de pre legătura mé care amu făcută cu voi; și să vă veți aduna voi întru orașele vostre, trimite-voiu pre voi morte de cumă și de lăingore, și voiu da pre voi în mâna vrăjimașilor voștri; atunce voiu lua sporul păinei, cum țice: muerile vostre voră coce păine, măinca-veți și nu vă veți sătura, că-i voiu lua sporul; să *ară* (*sic*) nici cu acéste nu vă veți învăța, ce veți înbla în alénul meu, eu încă voiu înbla în alénul vostru, și de 7 orⁱ mai tare voiu pedepse pre voi, peintru păcatele vostre, până într'atăta cum veți măinca carne fecorilor voștri și a fételor vostre, și eu voiu pustii pre voi, și pre chipurile vostre eu le voiu zrobi, și pre trupurele vostre céle morte eu le voiu aruınca ca pre idoli voștri, și va ură pre voi sufletul meu, și voiu face să fie pustii orașele vostre, și eu voiu pustii pre locurile vostre cele svănte, și pre miroseniă voastră cé bună; nu mie, voă să o simțu; în acesta chipu voiu pustii pământul, până într'atăta cum vrăjimașii voștri, carii lăcuescu întru elu, se voră mira pre elă, pre voi vor împărți între păgăni, și voiu trage armă după voi, și pământul vostru va pustii, și orașele vostre vor pustii; atunce va fi pământului sărbătoor^e până veți hi în pământul vrăjimașilor voștri; atunce va fi pământului sărbătoor^e și se va îndulci în sărbătoară sa, că până au fostu pre el, n'au avut sărbătoor^e cându au vrut tribui cum să aibă sărbătoor^e, atunce cându voi ați lăcuită întru elă; de într'acea carii vor rămăné de între voi, da-le-voiu inimă temătoor^e în pământul vrăjimașilor săi, până într'atăta cumă de fruînța sunătoor^e a lemnului vor fugi, și așa voră fugi ca și înainté armei, și vor pica cându nimé pre ei nu-i va goni, și vor fugi unul de altu; nimé de între voi nu va cuteța rădica arma pre vrăjimașul său, căce au înblatū inprotiva mé, dereptū acée eū încă voiu înbla în alénul lor.

NOTANDA :

МОУЛКА, МЪЛКА, КЪЛПОУЛ, ЛЪЛГОРЕ, АРОУЛКА, ФРЪЛЪЗА, ДЕ Л, ПРЕ Л, ДЕ ЛГРЕ, ПЕ ЛГРОУ (dar și ПЕНГРЪ), adică *măinca, măinca, căînpul, lăîngore, aruînca, fruîncla, de în, pre în, de între, pe întru*, în loc de *munca, mîncă, câmpul, lăngóre, aruncă, frunđa, din, prin, dintre, pentru* ;

ь generalmente pentru *ă*, dar și pentru *й* în : *ворь, алѣноуль, дерентъ, ель, авоутъ, коумъ, жгипеть...* *êr* unele cuvinte prezintă ambele întrebuintări tot-o-dată : *мьлтишоуль (mlătișulă)*, *фрѣнтъ (frăntă)*, *фькоутъ (făcută)*, *врѣжимашілоръ (vrăjimașiloră)*;

ж se confundă :

a) cu ь : *пънж, пжнь* și *пнь*, *пжмьнтѣл* și *пъмьнтѣл*, *семьнжтоура* și *семьнътоура*, *вострж* și *востръ*, *сьрѣжтоуре* și *сьркътоарѣ...*

b) cu ѣ, та саў а : *ачѣж (acéca)*, *троуфіж (trufiea)*, *мьриж (măriea)*, *жрь (jariă)*, *міросеніж (miroseniea)*,

c) cu aw : *вож* și *воaw*,

d) în fine, îl găsim în : *вжтоуци, вжтъиле, спжмьнта, вжсьоу* și — *се'ї маї curios* — în *жгипеть*.

în loc de *oa*, маї adesea simplul *o* саў w : *лгорче, тоге, вогре, вогръ, всте, родигоре, морте* (la substantiv și la adjectiv), *лъгоре, коче; унеоу* *ow* : *тоуте, родигоре, сьнътоуре, сьрѣжтоуре; маї rar oa* : *воaw* (dar și *вож*), *плоае, сьркътоарѣ*;

finalul *u* lung : *лбьльндоу, сокотиндоу, циндоу, сьнтѣ (suin), къндоу, амоу, оурьскоу, лгьдъиндоу, оурьндоу, лепьдъндоу, векоу* (pentru *векю*), *лнеоу, еѣ, смцѣ, елоу* (dar și *ель*), *лоу фостоу, лькоуескоу, алтоу, кипоу*;

finalul *i* tot-d'a-una lung, chîar în *ноу ші ва да* (nu-și va da);

epenteticul *i* în *пъине, пьннен*;

organicul *i* lipsesce în *спжмьнта* (din *спаймз* = **expravimen*, cf. *арамз* = *aeramen*);

фи și хи se întrebuintăză fără distincțiune, chîar în aceeași frază, de ex. : *съ вещи хи оурьндоу ачѣсте порьичи але мѣкле ши соуфлетоул востроу ва фи лепьдъндоу...*;

infinitivul cu *e* pentru *a* și *i* : сь ноу веци аскоуате... воу педепсе...;

pozițiunea pronumelui personal în : сь мие н8 веци хи лгьдвиндоу..., сь ноу веци нїчи аша лгьдоуи мие...;

pozițiunea adverbului în : де 7 ври воу ма и таре моули бжтъиле пре вон..., сь ноу веци нїчи аша лгьдоуи...;

pe lingă : де 7 ври, forma : коу 7 ври ;

la condițiunea, în loc de «când ar fi trebuit ca să aibă» — кьндоу аоу вроут трїкоуи коум сь анбь (cf. Cipar, *Principie*, p. 191—192);

întrebuintările lui коум :

a) пре вон амоу адоус афарь де л жгипеть коум роби ачелора сь н8 фици... аоу вроут трїкоуи коум сь анбь...,

b) коум зиче моуерїле востре ворь коче пьнне...,

c) пьнж лтратьта коум веці мьлка..., пьнж лтратьта коум връжмашїи... пьнж лтратьта коумь де фр8лза сьньтоуре а лемноулоуи вор ф8ци;

пре мїросенїж вострь чїк коунь ноу мие вож сь о симц8, acolo unde în edițiunea din 1688 : «н8 воу мироси миросенїж жхртвелорь воастре», lăti-nesce : «non olfaciam odorem sacrificiorum vestrorum», grecesce : «οὐ μὴ ὁσφρανθῶ τῆς ὁσμῆς τῶν θυσιῶν ὑμῶν»;

в е д ъ воу пре вон к8 коутремоури ши коу фоу гичеи (?) коу фригоури...;

асоупрь де ачѣж...;

ачеж се вор домни пре вон...;

сь жрь нїчї к8 ачаста ноу вь веци л боуна...;

морте де чоумь шї де льлгоре...;

воу адоуче армь пре вон каре ва ста де бжсьоу...;

коконни воцри ши добнтокоул востроу...;

далевоу инїмь темьтоуре л пьмьнтоул връжмашїлорь сзи...;

мльтишоуль ва ажнце сторсвра шї сторсвра сьмьнжтоура, acolo unde în edițiunea din 1688 : «ва апска воав тренриш8а к8лес8а ши к8лес8ь ва апска сзмжнцл», lăti-nesce : «comprehendet vobis trituratio vindemiam, et vinde-

mia comprehendet sationem», grecesce : «καταλήφεται ἑμὶν ὁ ἀλοητὸς τὸν τρογητὸν, καὶ ὁ τρογητὸς καταλήφεται τὸν σπόρον»;

СЕМЬНА, СЕМЬНЬТОҢРА, cu primul *e* clar;

reflexivul *ce* tot-d'a-una distins de condiționalul *сѣ*;

сѣ, afară de întrebuințarea sa la condițional, e pus izolat în loc de «dacă», întocmai ca latinul *si*;

кипоґриле, cu *-uri-*, dar în același rînd τροґпоґреλε, cu *-ure-*;

ДОґМНИЗЕОґЛ;

АЛѢНОґЛ;

ГРОМАЗНОґР;

ДЕРЕПТАТЕ;

ЖИВНИЛЕ РѢЛЕ;

ВРЗЖИМАШІИ;

ΧΑΣΝΑ;

НИМѢ;

ВА КОґТЕЗА РЪДНКА, fără infinitivalul *a*.

II.

NOTIȚĂ PE O CARTE

GALAȚI, 1571.

Notița de mai jos este scrisă pe legătura unei psaltiri manuscrise, care se află în Biblioteca Națională din Bielgrad, MS. No. 122 in-8.

Am copiat'o cam iute în călătoria mea din 1871, fără să fi avut timp de a face un fac-simile.

O dăm aci numai în interesul filologic, abstracțiune făcând de paleografiă.

La margini hărtia fiind ruptă pe alocuri, am indicat lipsurile prin puncturi în reproducerea originalului, completându-le însă, după putință, în transcripțiune.

1. фїнл^А кѣмпзратъ ачѣстъ сфѣнтъ ѱ...
2. ши датъ помѣнкъ. бесѣречен де л...
3. де 8^Н ворни^К анѣме, ра^А, порекла лѣ^Н...
4. сз дезлегъ фїин^А ка (sic) вѣке. пентрачк...
5. ачеста ворни^К, ра^А, кареле в деаѣсе пе...
6. ши не авзл^А чине в лега.
7. гатъ ѱспзнѣса тзмзшоѣ грекоаа сз афлаз
8. ... в дѣде ла меце^Р де о легъ. ка сз анѣж ши а
9. помѣнкъ. пентрачк че преѡ сз ва афла...

10. БЕСѢРЕКА ДИ Л ГЪЛАЦИ. СЪ ПОМЕНѢСКЪ ШИ ПРЕ
 11. РА^А КАРЕЛЕ W А8 ДА^Т. ШИ ПРЕ ПЪРИНЦІИ А8...
 12. ШИ СЪ ПОМЕНѢСКЪ Л С^Т ЛИТЪРГІЕ. ШИ ПРЕ АЧЕЩИ...
 13. ...ТОМА. Ч^А. ДОБРА. Ч^А. РА^А.
 14. КЪ ЗИЧЕ ЗИЧЕ (*sic*) СВѢТА СКРИПТЪРЪ. БЛАЖЕ^Н МЪЖ^Ж. АДЕКЪ
 15. ФЕРИЧЕ ДЕ ВЪРБАТЪ^А, ЧЕ Н8 МЪРЦЕ СПРЕ СФАТЪ^А НЕ
 16. КЪРАЦИЛО^Р. ШИ СПРЕ КАЛЪ ПЪКЪТОШИЛО^Р Н8...
 17. ШИ СПРЕ СКАВНЕЛЕ ПІЕРЪЗЪТОРИЛО^Р Н8 ШАДЕ...
 18. ЛТРС ЛѢЦА А8^І Д8МНЕЗЪ8 Л^І ВОА А8^І...
 19. ...ЛТРС ЛѢЦѢ А8^І СЪ ЛВАЦЪ ЗЪА...
 20. † — †

TRANSCRIȚIUNEA

fiind cumpărată această sfântă ps[altire] și dată poménă besérecei de în [Gălați] de un vornic anume Rad^{ul} porecla lui... să dezlegă fiind ca véche, pentr'acé... acesta vornic Rad^{ul}, carele o dedése pe[rind?] și neavâind cine o lega, iată g'upănésa Tămășoe Grecoaia să află [de] o déde la meșter de o legă, ca să aibă și ia poménă; peintr'acé ce preot să va afla [la] beséreca di în Gălați, să pomenéscă și pre Rad^{ul} carele o au dat, și pre părinții lu... și să pomenéscă în sfânta liturghie și pre acești... Toma ЧЕА (cu copii), Dobra ЧЕА (cu copii), Rad^{ul}, că dice dice svânta scriptură : БЛАЖЕН МЪЖ, adecă ferice de bărbatul ce nu mérge spre sfatul necuraților și spre calé păcătoșilor nu... și spre scaunele pierdătorilor nu șfade... întru légia lui Dumneđău îi voia lui... întru légé lui să învață đua...

† 7079 (1571) †

NOTANDA :

φῖιλλᾶ ἤ φῖιλλᾶ;

πεντραχῆ ἤ πελτραχῆ;

λῆψα ἤ λῆψῆ;

πομῆνᾱ ἤ πομῆνᾱ;

σφῆντα ἤ σφῆντα;

δε ϖ ἤ δι ϖ;

confusiunea între ο ἤ οα, ε ἤ εα : τζαμζωε грекоаа;

не авзла чине w лега. fără infinitivalul a;

ка in loc de кам;

gradațiunea timpilor : а8 дат, аῆде, деаῆсе;

ψ8πζηῆσα;

че превт сз ва аφла, in sens de «ori-ce preot...» ;

εзрбат8а че н8 мῆрце...;

ср8е = latinul *super*;

ϖi = este;

finalul i pretutindenī intreg ;

finalul u nu putea fi însemnat, tóte consónele finale fiind aruncate d'asupra rîndului, astfel că vocala ce le însoțese se sub-înțelege ;

reflexivul se nu e distins de condiționatul sã : сз де8ле8а... сз поме-нῆс8к8а...;

φερнче де εзрбат8а...;

πῆρ8зторнлор ;

88а.

III

MEMORANDUM DESPRE FACEREA UNUI ȚAZ DE MÓRĂ

EGUMENUL EVTEMEIE, BISTRITĂ (distr. Vîlcea), 1573, DECEMBRE 21.

Originalul, scris pe o bucată de pergamenă gălbuiă de 28 1/2 centimetri în lățime și numai 16 3/4 în lungime, cu litere mari nelegate, nalte cam de 2 1/2—3 milimetri, se află în Arhivul Statului din București, între actele așa numite «netrebnice» ale mănăstirii Bistrița din Oltënia.

Din dos, cu o mână posterioară, dar veche, este însemnat : *ызга морїи ѿ бзвѣнїи*.

În Cartularul său «Condica» Bistriței, «*лѣтє карє саз скрис хри-соавеле ши кзрциле мошїилюр*», la anii 1795—96, de către Dionisie Eclesiarcul,¹ in-fol., tomul I, fóia 296 verso, s'a copiat documentul în următorul mod :

Идекз ес ѿфтимїе ѿгвменєл ѿ Бїстрица, кєм сз сз цїне че ам келтєит пре ызга дела моарз дин Бзвѣнїи, л зилеле лєї Ялєзандрє водз, Яспрї гата игѿ : ши зече вачї грасе, ши зече ѿї, ши вї ржмзторї грашїї, ши, д : кн-волїи, ши, с : де вєроаче де гржє, ши алте вєкате мєлте мжнкзтоаре, Дєнї лам фзкєт кє мєлтз трєдз ши вєтенѣлз, ши ам пазтит тот кє стжнжї-нєл де лє сзпат принтрег, дин апа Бїстрицїї де зндє сз лчѣпе ызга пжнз

(¹) Acelaș de care e scris «Cronograful Țerei Romăneșei dela 1764 — 1815», publicat de Papiu în *Tesaur de monumente istorice*, t. 2, p. 159 — 236. Papiu observă în notă, p. 159 : «cine era Dionisie Eclesiarcul, nu puterăm afla. Din unele pasaje ale croniceї pare a fi fost «de peste Olt.»—Afară de Condica Bistriței în 3 tomuri mari, acestuї neobosit călugăr, care se iscălesce «biv eclisiarh al episcopiei Rîmnicului» și «dascal slovenesc», i se mai datoresc : Condica Tismenei în 2 gróse foliante, Condica mănăstirii Obedenul 1 foliant, Condica mănăstirii Iitian 1 foliant, Condica Govorei etc. etc., pe lingă sute de documente traduse din slavoneșe, tóte conservate în Archivele Statului.

ДИН ЖОСЛА МЕТОХСАЙ, ІАР ФЪРЪ ЧЕ АМ ПЛЪТИТ, АМ МЪНИТ МЪЛТ ШИ КЪ ВА-
 МЕНІЙ МНѢТРИЙ КА СЪ ФІЕ СФѢНТЕЙ МНѢТРИЙ ДЕ ХРАНЪ, ІАР ЧИНЕ СЪ ВА АМЕСТЕКА
 ЛТРАЧЕСТ ІАЗЪ. СЪ ФІЕ ПРОКЛЕТ ДЕ ТѢИ : СФѢЦИ ПЪРНИЦЙ, ШИ ДЕ ТОГ СОКОРЪ
 СФѢНТЕЙ МНѢТРИЙ, ШИ КАРЕ ЕРЪМЕНІЙ НЪ ВОР КЪЪТА СЪ ЦНЕ АЧЕСТ ІАЗ, СЪ ЛЕ ФІЕ
 ПЪРЪШЕ ЛА ЖЪДЕКАТА ЧѢ ЛФРИКОШАТЪ МАЙКА ПРЪНСТА, ШИ АМ СФЪРШИТ ЛА
 ЛЪНА ЛЪЙ ДЕКЕМЪ : КЪ :

ПЕЧЕТѢ
МНѢТРИЙ

 ЛА ЛѢТЪЛ ІЗ ІВ :

Să compare cine-va această copieă cu originalul de mai jos, și se va încredința că aprópe nici un cuvînt nu este bine transcris.

Copistul a schimbat pretutindenți ortografia, a modernizat pronunțiașinea, a tradus cuvintele slavice, a mers cu cuteșarea pînă a preface pe сь în ши, ba chiar a adăuga pe «чѢ ЛФРИКОШАТЪ», care nu se află nicăiri în original; și să nu se uite că acel copist era a-nume Dionisie Ecclesiarul, om nu fără cunoșcințe și cu multă deprindere la citirea crisóvelor și zapiselor.

Acésta ne dă mesura încrederii ce putem pune, sub raportul limbei și al paleografiei, pe vechile copie române ale manuscriselor anterióre, bună-órá a cronicelor nóstre saű a cărții lui Negoia-vodă.

Vom vedé însă mai la vale, că nici cei-l'alți condicari mănăstiresci n'aű fost mai scrupuloși.

O copieă mult mai exactă a acestui document, deși nu tocmai perfectă, figurézá în Condica cea nouă a Bistrișei, făcută de cătră Comisiunea Documentală la 1859, in-f., t. 1, p. 253.

Ambele Condice, cea din urmă în trei exemplare identice, se află în secțiunea manuscriselor din biblioteca Arhivelor Statu-lui, la un loc cu mai multe alte prețioșe cartulare mănăstiresci, pe cari le vom cita la locul lor.

Pecetea circulară întipărită pe céră, «sceau circulaire placard», sub cuvîntul сфръшиТ din ultimul rînd, este de 4 centimetri în diametru; ea s'a stricat însă cu desăvîrșire, remănênd numai locul ei, cu dese găurele, peste cari era lipită céră, de o culóre — se pare — galbenă închisă.

1. † АДЕ^К ЕС ЕВТЕМІЕ ЕГЪМЕНОУ^А Ѡ БНСТРІИ^Ц. КЪ^М СЪ ЦІЕ^С ЧА^М КЕ^А ТЪШ^Т
 ПРЕ ІАЗЪ^А ДЕЛА МОАРЬ ДЕЛА БЪБЪНИ
2. † ЗНАЕЛЕ ЛОУ АЛЕЗА^Н ДРО ВО^А. А^С ГАТА ГГѠ. ШИ І[~] ВА^Ч ГРА^С. ШИ І[~] ШИ.
 ШИ. В^Ъ РЬМЬ
3. ТОРИ ГРАШИ ШИ Д[~] БИВОЛИ. ШИ. С. ДЕ УБОРОАЧЕ ДЕ ГРЪШ. ШИ А^А ТЕ БОУКА
4. ТЕ МОУ^А ТЕ МЪНЬКТОЛРЕ ДИ^Ч ЛА^М ФЬКОУ^Т КОУ МЪ^А ТЪ ТРЪ^А ШИ УСТЕНЪЛЪ
5. ШИ А^М ПЛЪТІ^Т ТО^Т КЪ СТЪНЖИНС^А ДЕ АШ СЪПАТЬ ПРИНТРЕ^Г ДЕ † АПА
 БИ^С ТРИ
6. ЦЕИ ДЕ ОУНДЕ СЕ † ЧЪБЛЕ. ІАЗЪ^А ПЪ^Н ДИИ ЈОСЪ^А МЕТОХЪЛВИ. ІАРЬ ФЬРЬ
 ЧА^М ПЛЪТИ^Т А^М МЪ
7. НЧИТЬ МЪ^А ТЪ ШИ КЪ ВАМѠНИИ МЪНЖСТІРИИ КА^С ФІЕ СФЬ^Н ТЕИ МЪНЖСТІРІИ
8. ДЕ ХРА^Н. ІА^Р ЧИНЕ СЕ ВА АМЕСТЕКА † ТРАЧЕ^Г ІАЗЪ СЪ ФІЕ ПРОКЛЕ^Г ДЕ. Т^ИИ.
 ѠЦИ ШИ ДЕ
9. ТО^Г СЪБОРЪ^А СФЪНТЕИ МЪ^Н СТИРИ СЪ КАРЕ ЕГЪМЕН^Н НЪ ВО^Р КЪСТА СЪ
 ЦІЕ АЧЕ^Г ІАЗЪ. СЪ ЛЕ ФІЕ
10. ПЬРЬ^Ш ЛА ЖЪДЕКА^Т МАИКА ПРЧ^С ТА ШИ ЛА^М СФРЪШИ^Т М^С ЦА ДЕ^К † КА ВЪ
 ЛЪ^Т ІЗПВ[~].

TR A N S C R I P Ț I U N E A

† adecă eu evtemie egumenul wt (dela) Bistrița, cum să știe
 c'ам cheltuit pre iazul dela moară dela Băbėni în zilele lu Alexandro vodă, aspri gata 3800, și 10 vaci grase, și 10 oi, și 12 rămători grași, și 4 bivoli, și 200 de oboroace de grău, și alte bucate multe mănăitoare; di-ci l'am făcut cu multă trudă și ostenelă și am plătit tot cu stânjinul de au săpată printreg de în apa Bistriței de unde se începe iazul până din josul metohului; iară fără c'ам plătit, am muncitū multū și cu oamenii mănăstirii, ca să fie sfăntei mănăstiri de hrană; iară cine se va amesteca într'acest iazū, să fie proklet de 318 Ѡци (părinți) și de tot săborul sfăntei mănăstiri; să care e-

gumenⁱ nu vor căuta să ție acest Yazû, să le fie părăşă la judecată maica precesta; și l'am sfracșit мѣца (luna) decembrie 21 въ лѣт (în anul) 7082 (1573).

NOTANDA :

ь pentru *ă* : моарь, рьмьтори, мьнкьтоаре etc., dar și pentru *î* : мѣнчить, мѣлать, мѣзь, ér în cuvîntul съплать (săpată)—ambele întrebunțări tot-o-dată;

мѣзь, dar mai jos : мѣзь;

мьнкьстирѣи, dar mai jos : мьнкьстирѣ și мьнкьстири;

Александро cu finalul *o* pentru *u*;

лоу pentru лоуи;

finalul *i* pretutindenea întreg : рьмьтори граши, биволи, мьнкьстири;

finalul *u* întreg numai după vocală : еѣ, грѣѣ, аѣ;

дѣ л апа, dar mai jos : дин жоѣѣ, precum și прин, пу пре л;

contractiune принтрѣѣ = prin întreg;

се лчѣѣѣ, се ва аместеѣѣ, dar la condițional : съ цѣѣ, съ фѣѣ;

remarcabil accentul pe *e* în мамѣнѣи;

сă pentru *dacă* : съ нѣ вор къѣѣѣ;

dici pentru *deci* : дич лам фькоуѣѣ;

afară pentru *peste* : фьрь чам пльгит, ам мѣнчить;

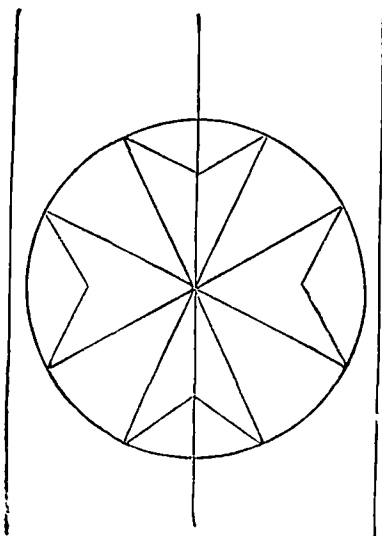
la «mănăstire», genitivul cu *ii* : мьнкьстирѣи, dar la «sfântă», genitivul cu *ei* : свьнтѣи.

IV.
ZAPIS DE VÎNÐARE

ŞTEFAN DIACUL, BRĂHĂŞESCŪ (distr. Tecuci), 1577, APRILE 4.

Originalul se află în Arhivele Statului, actele episcopiei de Roman, legătura 4.

E scris pe hărtiă de o culóre galbenă rădăciniă, fórte grosolană, pe o bucată de 20¹/₂ centimetri în lungime şi 19 în lăţime, având următorul semn de fabrică :

Scrisórea e frumósă şi mare; literele sînt nalte cam de 2 milimetri.

Doă peceţi octogone de 1¹/₂ centimetri în diametru, represintând nesce monograme saũ arabescuri, sînt reũ întipărite cu fum şi aprópe de tot şterse.

1. † адекз е⁸ петрѣ брахъ скри⁸ ши мз^ртсрнсе^с кс кс че^с тс запи^с
 2. а^а ме⁸. кс^м а^м фо^с тс кс^м пзра^т w па^рте де wчннз дн^н са^т дн^н
 врзхъше^ш.
 3. де с^н де а⁸ фо^с тс шези^н дс. ксарѣ. дн^н цсмзтате де са^т а чн^н чѣ
 4. па^рте. че са алѣѣе па^ртѣ анс^ш кзн. ши а фрателс^і ен мзтею.
 5. ши е⁸ w а^м вз^н дс^т лс^і дсмитрс тѣ^хни. ши фемее^і сале теклен.
 6. дере^п тс доaw сште ши тре^і зе^ч де флори^н ци бани тзтзрзци.
 7. ка сзи хіе лс^і wчннз ши мошіе л^н вѣ^ч неклзти^т. ши л^н то^к ма^а
 8. нѣ⁸ фо^с тс wна сзлнцашс^а. ши ес^р на^р спзтзре^а ши кочс вздѣ
 9. колѣ ши мс^а ци wамн^н еснн. ши е⁸ цефа^н дѣпкс^а а^м скри^с. ши
 10. пре ма^і маре креди^н це нѣ^м пс^с ши печениле ка сз се цїе. —
 в^ат /з̃п̃е а^п ~а д̃нн

(L. S.)

(L. S.)

TRANSCRIPTIONEA

† adecă eu Petré Brăhăş scriu şi mărturisesc cu cestu zăpis al meu, cum am fostu cumpărat o parte de ocină din sat din Brăhăşestⁱ de unde au fostu şedindu Cudré, din gumătate de sat a cincé parte ce s'a alége parté Anuşcăi şi a fratelui ei Măteiu, şi eu o am vândut lui Dumitru Téhni şi femeei şale Teclei, dereptu doao sute şi trei decⁱ de florinţi bani tătărăşti, ca să-i hie lui ocină şi moşie în vécⁱ neclătîtă, şi în tocma^{lă} néu fostu Ona sulitaşul şi Burnar spătărel şi Coçu Bădécolé şi mulţi oamini buni, şi eu Ştefan difacul am scris, şi pre mai mare credinţe ném pus şi peceşile ca să se ştie.

ВАТ (анул) 7085 (1577) априлѣ 4 днн (дїле).

NOTANDA :

finalul u întreg în четс, фостс, лс, шезиндс, дериитс, мзртсрнсецкс...;

finalul *i* întreg pretutindenī;

цѢМЪТАТЕ;

pretutindenī динн, ну ден саѿ де ꙗ;

forma verbală : снѣе ас фостѣ шеэиндѣс Ксѣрѣ (cf. formele analoge în textul de sub No. I);

contractiunea са алѣѣе, pentru се ва алѣѣе;

de 'nainteа condiționalului cz tot d'a-una ка : ка сѣ—и хіе, ка сѣ се ѡіе; хіе pentru фіе;

reflexivul се distins de condiționalul cz : сѣ се ѡіе;

nominativul singular : крединце;

numi proprie interesante : Ксѣрѣ, Бсрнар, Кочс Бздѣколѣ;

repetițiunea : дин сат дин Брѣхѣшеѡи.

formațiunea numilor locale : Брахѣш — Брѣхѣшеѡи;

gradațiunea timpilor : ам фостѣс кммпзрат... ши... ам взндѣт;

зѣчи, ну зѣчи, și фемеен, ну фемѣен;

флоринци вани тѣтѣрѣѡи;

pleonasim : вчинѣ ши мошіе;

Мѣтею, су ѡ;

дерепѣтѣ;

вамини;

genitivul femeesc cu -ei : фемеи. Теклен. даг Инѣшѣѡи;

мѣс, ну мнѣс.

V.
ZAPIS DE VÎNZARE

DRUȚEA, DISTRICTUL BACĂU, 1581, MARTIŪ 11.

Originalul se află în Arhivele Statului, actele mănăstirii Cașin, legătura No. 9. .

Este scris pe hârtia gălbuiă, lung de 28, lat de 18^{1/2} centimetri, rupt în mai multe locuri, fără semn de fabrică.

Literele, cam de 2—2^{1/2} milimetri în înălțime, sînt frumoase.

Pecetile, întipărite foarte grosolan cu cernelă, lucru nu tocmai rar în vechile zapise române, dar pentru care în sigilografie nu există vre-un termen tehnic^(*), sînt nedescifrabile.

(*) cf. Chassant et Delbarre, *Dictionnaire de sigillographie*, Paris, 1860, p. 160 sqq.

1. † Это а^з дрѣцѣ скри^с ши мь^р тоурисескоу е^с коу че^{ст} запи^с а^л мїе^с
2. коу^м а^м въ^н доу^т е^с а мѣ па^рте де вчинь^н дн^н са^т дн^н поени
3. коу то^т венитоу^л а^м въ^н доу^т непотоумїе^с лви¹ игна^т до
4. бо^ш ши сврорїи сале а^л вен преоутѣсїи дерептоу оу^н ка^л
5. ши три зъчи де талере ка съ ле фїе ло^р дирѣ^н гь^н вчин^н
6. . . . ѿе ло^р ши непоцнло^р ло^р

(¹) Urméză до, ȣters apoї cu degetul.

7. ВЪ^N ДОУ^T ПЕ^N ТРЪ КЪ ФИ
8. НА^M КА СЪ ЛЕ ФІЕ ЛО^P ДИРЪ П^T ТЪ М . . . ІЕ Л^N ВЪЧИ. ДИ^N НА . . . Ъ
9. Л^I ДОУМИТРС ПЛЕШЪ ВЪТАВЪЛ^N ДЕ НИ . . . ЦИ. ШИ МИ^XНЪ
10. Ѡ ТА^M. ШИ КОСТЕ . . . А^P ДИ^N СТЪНЕЦИ ШИ ГЛИГА ДИ^N БЪЧ^M
11. ШИ БОУДА ДИ^N МА^A ШИ МОУ^A ЦИ ВАМЕНИ БЪНИ ДЕЧИ НОН
12. АЧЕЦИ ВАМЕНИ КАРЕН МАИ СОУ^C СКРІЕ ДАКЪ А^M ВЕЗОУ^T ТО^K МАЛЪ
13. ДЕ БЪНЬ ВОЕ НОН Л^N КЪ НЪ^M ПЪ^C ПЕЧЕЦИЛЕ ПЕ^N ТРЪ МАИ МАРЕ
14. МЪ^P ТОУРІЕ КА СЪ СЪ ЦІЕ. ВЛЪ^T ІЗПА. М^C МА^P А^T Д^N

L. S.

L. S.

L. S.

L. S.

TRANSCRIȚIUNEA

† Это аз (iată eu) Друѣ scriu și mărturisesc eu cu cest zapis al mieu cum am vândut eu a mea parte de ocină din sat din Poeni cu tot venitul am vândut nepotumieu lui Ignat Doboș și surorii sale Albei preutésii dereptu un calși trei zăci de talere, ca să le fie lor diréptă ocină [și moș]ie... lor și nepoților lor... vândut pentru că fi[c]iori n'am ca să le fie lor diréptă m[oš]ie în véci, din na[int]é lui Dumitru Pleșé vátavului de Ni... ști, și Mihnea вт там (tot de acolo), și Coste... ar din Stănești, și Gliga din Buc'umi, și Buda din Mal, și mulți oameni buni; deci noi acești oameni care-i mai sus serie, dacă am veđut tocmală de bună voe, noi încă ném pus pecețile pentru mai mare mărturie ca să să știe... влѣт (în anul) 7089 (1581) м^c (luna) martie 11 дн (di).

NOTANDA :

ь tot-d'a-una pentru а;

и final întreg : ДЕРПТОУ, МЪРТОУРИЕСКОУ, МІЕС, СКРИС, ér în cele-l'alte cuvinte se sub-înțelege prin aruncarea ultimei consóne d'asupra rîndului;

î final întreg : ПОЕНИ, АСИ, АЛБЕНИ, ТРЕНИ ЗЪЧИ...;

ДЕРЕПТОУ СУ ДЕ-, dar ДИРЪПТЬ СУ ДИ-;

tot-d'a-una ДИН, NICI-O DATĂ ДЕ П САӢ ДЕН;

reflexivul *se* confundat în scriere cu condiționalul *să* : СЪ СЪ ЦІЕ;

la condițional *сх* este tot-d'a-una preces de КА : КА СХ ЛЕ ФІЕ, КА СХ СЪ ЦІЕ;

la dativ : НЕПОТОУМІЕС;

la genitiv se confundă desinințele casuale femeiești *ei și îi* : СВРОРІН АЛБЕНИ ПРЕОУТЪСІН;

АСИ ИГНАТ, АСИ ДОУМИТРЪ, ПИ АЪ;

МІЕС;

ЗЪЧИ (decî) cu vocala obscură, dar ВЕЗОУТ cu vocala clară;

în loc de «omeni mai sus scriși», construcțiunea sintactică : ВАМЕНИ КАРЕ-И МАИ СОУС СКРІЕ;

numi locale : ПОЕНИ, БЪЧЪЛИ, МЛА...;

numi personale : ДРЕЦЪКЪ, ДОБОШЪ, ЯЛБА, ПЛЕШЪКЪ, ГАНГА, БОУДА;

monetă : ТАЛЕРЕ;

dacă = ital. *dacchè* : ДАКЪ АМ ВЕЗОУТ;

repetițiunea : ДИН САТ ДИН ПОЕНИ (cf. textul de sub No. IV);

accentul pe *e* în ачѣци.

VI

O S E N T I N Ț Ă

TUDOR LOGOFËȚ, VLĂDESCI (DISTR. MUSCEL), ÎNTRE 1583—1585, SEPTEMBRE 22.

Originalul se află în Arhivele Statului, între documentele schitului Valea din districtul Muscel, legătura No. 18.

E scris întreg cu mâna lui Tudor logofet din Vlădeni, astăzi Vlădesci, comună rurală din Muscel, pe unde se află, de asemenea, toate celelalte localități menționate în document : Cotescii, Retivoescii, Mihăiescii, Țigănescii, precum și mănăstirea Vîeroșul sau «Virășu».

Scriitorul aparține, prin urmare, uneia din regiunile cele mai muntose ale României.

Datul aproximativ al documentului, afară de considerațiunile paleografice, rezultă din următoarele :

Sălașul de Țigăni al Opii, dăruit Marinei de către cumnată-sa jupăneșa Ancă a logofetului Condrea — fondul procesului desbătut în textul de mai jos — figurează în testamentul acesteia din urmă, scris în ziua morții ei la 17 august 1576 și transcris în toate Condicele mănăstirii Vîeroșul.¹

Documentul de față ne spune, că pe acest Țigan Oprea cu familia sa Marina îl vînduse vornicului Oancea «cându au foostu în zilele lu Alixandru vodă celu bătrănu tatălu Mihneei vodă», adecă

(¹) Acestă mănăstire posedă trei Condice : I. din 1780, 1 vol. in-fol.; II. din 1807, 5 tom. in-16; III. din 1861, făcută de către Comisiunea Documentală, 1 vol. in-fol., în 2 exemplare. Testamentul jupăneșei Anca se află în cel de'ntăiu la foia 164, în cel al 2-lea la foiele 68—70, în cel al 3-lea la pag. 120—122 după exemplarul No. I.

înainte de 1578, de vreme ce anul 1577 este ultimul din domnia lui Alexandru.

Dela anul 1577 pînă la darea sentinței din textul nostru a trebuit să mai trecă vr'o câțî-va ani, în intervalul cărora a murit Țiganul Oprea, lăsând fiu pe Calciul, și a murit stăpînul sălașului, vornicul Oancea, rămînînd moștenitor fiul său Preda.

În acest mod s'ar puté căuta datul aproximativ cam pe la anul 1580; dar atunci se afla pe tron Mihnea, menționat în document ca fiu al lui Alexandru-vodă, și de aceea scriitorul, unul din judecătorii cei «luați pré răvașelé domnescii», n'ar fi uitat, după totă probabilitatea, de a pune : «măriei sale Mihnei vodă» în loc de a dice simplu : «Mihnéei vodă».

Iată de ce noi preferim intervalul dintre anii 1583 — 1585, când domnia Petru Cercel, după care însă a venit érași Mihnea-vodă și a stat apoi la domniă tocmai pînă la 1589.

După ce am limpeșit ast-fel punctul geografic și pe cel cronologic, să venim la elementul paleografico-filologic.

Originalul e scris pe hărtiă gălbuiă de 30 1/2 centimetri în lungime și 20 în lățime, avînd semn de fabrică un vultur cu două capete sub o singură corónă cu o stea d'asupra, dar schițat într'un chip atât de nehotărit, încât ne-a fost anevoiă de a'l scóte în facsimile.

Textul s'a transcris în Конданка сфинтеї ши дѣмнезеїиї мѣнхстирї дин Бале, scrisă la 1801 «прии мѣлта невоинца а лѣї Георгіе Даскал ѡ сѣд Мѣшчел сѣтѣл Бєрєвєцїиї», un volum in-fol., la fóia 112 verso, în următorul mod :

Нои Бєрїи че ам фѡст лѣаци прии рѣваше дѡмнеїи, пѣ анѣме тѣдор лѡг : ѡ влздрѣни, ши воїко лѡг : ѡ котеїи, ши сѡмєшн питарюл ѡ рете-вєцїиї, лѣсз нѣс фѡст лѣат преда фечорѣл вѡнчїи Дворникѣл дин мнх-стирїи ши егѣменѣл дѣла мѣнхстирѣ ѡ вѣреш, ши стѣпан лѡг : ѡ цѣгзнеїиї, дѣ сѣ кѣстѣм, пѣнтрѣ рѣндѣлѣл шншн циган, анѣме кѣлчѣл фечорѣл впрїи-нїї, а лѣи испас, ал кѣи ас фѡст, ши кѣи сѣ каде сѣл цїе. Дѣчи ної ачєїиї трєи бєрїї, Ної ам оѡмєлѣт пѣ ѣрма ачєстѣн циган, ши аша ам афлѣт кѣ алє ноастрє сѣфлєтє, кѣм ачєст циган че гѣстє мѣн сѣс скѣис, ас фѡст дѣ мошїе ал жѣпзнѣсїиї анкѣї, жѣпзнѣсѣ кондрєн лѡг : лѣтрѣ ачѣл жѣпзнѣсѣ

АНКА НАС ФЗКСТ КОКОИ КС КОНДРАХ (*sic*) ЛУГ : ЧИ АС АСАТ ПРЕ W СОР А
 КОНДРЕЙ АНСМЕ МАРИКА, ДЕ ШАС ФЗКСТО ДЕ ССФЛЕТ, ШИ ІАС ДАТ АЧЕСТ ЦИ-
 ГАН ЧЕ ІАСТЕ МАИ ССЗ ЗИС : WПРЪ ІСПРАВЗ ТАТЗА КАЛЧЛАСЙ, ШИ ЛКЗ КЗНА W
 АС МЗРИТАТ, МСАТЗ ЗЪСТРЕ ІАС ДАТ, ІАР ЛТРС АЧЪА, КЗНА АС ФОСТ Л ЗИ-
 ЛЕЛЕ АСИ ІЛЕЗАНДРС ВОДЗ ЧЕЛЪЙ БЗТРЪН, ТАТЗА МИХНЕИ ВОДЗ, МАРИКА АС ФЗ-
 КСТ ТОКМЪЛЗ КС WАНЧЪ ДВОРНИКЛА, ТАТЗА ПРЕДІЙ, ДЕ ІАС ВЗНАСТ ПРЕ АЧЕЛ
 ЦИГАН, WПРЪ ІСПРАВЗ ТАТЗА КАЛЧЛАСЙ, ШИ АС ФОСТ ДЕ АТСНЧИ ПЗНЗ А-
 КСМА АЧЕЛ ЦИГАН ШИ КС ФЕЧОРІЙ ТОТ АЙ WАНЧЕЙ ДВОРНИКЛА, ІАР АСНЗ МОАРТЪ
 WАНЧЕЙ ДВОР : ЛАС ЦИНСТ ПРЕДА ФЕЧОРСА АСЙ. ІПРЗ КЖНА АС ФОСТ АКЪМ, ІАР
 САС АПКАТ АЧЕШИ БОЕРИ ЧЕ СЖНТ МАИ ССЗ ЗИШЙ, ШИ КС ЕГЪМЕНСА ДЕ АЧЕСТ
 ЦИГАН КАЛЧЛА ФЕЧОРСА WПРЙ, КА СЗА А : ІАРЗ АПОЙ НЪС ФОСТ АСАТ ПРЕ НОЙ
 ПРЕ РЗВАШЕ ДОМНЕШІЙ КА СЗ АФЛЪМ ДЕ РЖНАСА АЧЕСТЪЙ ЦИГАН; ДЕЧИ НОИ АС-
 ЖНА КС АЛЕ НОАСТРЕ ССФЛЕТЕ, СЗ ФІЕ ШИ СЗА ЦІЕ ПРЕДА ФЕЧОРСА WАНЧЕН ДВОР-
 НИКЛА, ФІИНА КЗ ЛАС КСМПЗРАТ СЗИ ФІЕ ДЕ МОШІЕ : НОИ АША АМ АФЛАТ КС
 АЛЕ НОАСТРЕ ССФЛЕТЕ, ШИ МЗРТЪРИСИМ, ШИ ДЕ АКЪМ СЗА ЦІЕ ЧИНЕ ЛАС ШИ
 КСМПЗРАТ. — ПИС : МЪСЦА : СЕПТ : КВ : ДН.

ТЪДОР ЛУГФ :

Acéstă pretinsă copiă este mai mult un fel de traducere.

Georgie Dascălul a fost și mai puțin scrupulos decât acel
 Dionisie Ecclesiarcul, despre care noi am vorbit mai sus sub
 No. III.

El schimbă nu numai ortografia, dar pînă și cuvintele, începînd
 dela rîndul de 'ntăiū, unde pentru : нѣ ас фовст асатс прѣ рзвашелѣ,
 pune : ам фовст асаци прин рзваше, și pînă la rîndul din urmă, unde
 рѣ : ченѣ лас ши ксмпзратс, îl preface în : чине лас ши ксмпзрат.

În rîndul 5 : фечорса wпркени аси исправз, se preface în : фечорса
 wприннй а лѣн исплс : în rîndul 9 : нас фалтс, în : нас фзкст ; în rîn-
 dul 11 : ши w ас фалтз фечоврс, în : шас фзксто де ссфлет ; în rîndul
 12 : шалтз, este uîtat ; în rîndul 20 : лас азмс, devine : асжна ; în
 rîndul 21 : ксм se schimbă în финдкз, etc.

În loc de a da o simplă copiă, noi reproducem aci textul întreg
 în fac-simile, redus cu $\frac{1}{4}$ din mărimea naturală.

Acest fac-simile este de o exactitate perfectă, fiind executat
 prin foto-tipiă.

Cele două cruci, cari figuréză în rîndul 6, la margine și d'asupra

cuvîntului *коварин*, nu aparțin textului, ci sînt făcute de o mână posterioară.

Trăsura filologică cea mai caracteristică a documentului de față este duplicarea vocalelor în unele cuvinte : *φειωωρσ, κοωρσ, φωωστσ, nowini, прѣдееии, анкаа, ашаа* etc.

A crede că această duplicare nu are nici o rațiune, că adecă logofetul Tudor duplică printr'o pură fantasiă, fără nici un Dumnezeu, *sans rime ni raison* după cum dice Francesul, este a necunosce principiile paleografice și epigrafice.

Paleografia și epigrafica ne învață că :

1. Ómenii incultŷi scriu așa cum se pronunță;¹

2. O vocală duplicată în scriere indică o vocală lungă în pronunțiaune.

Așa în vechile inscripțiuni romane, dela Gracchi pînă la al treilea resboiŷ mitridatic, noi găsim pe lungul *a* expres prin *aa*, lungul *e*=*ee*, lungul *u*=*uu*, precum :

<i>á=aa :</i>	<i>é=ee :</i>	<i>ú=uu :</i>
faato	Feelix	fueeit
naatam	leege	iuus
paastores	ree	uutei
aara	seedes	arbitratuu
maaniam	seese	luuci, etc.

Urme analóge ne întîmpină, de asemenea, în grafica celor-l'alte antice popóre italice : Umbri, Sabeli, Oski.²

Fără a trece la alfabete orientale, unde am vedé, bună-órá, că sanscritul *a* lung *आ* nu este decăt *aa* *आआ*, ca și la Elini lungul *ω=oo*, aflăm același fenomen grafic pînă astăzi la Germani în *Haar, Meer, Aal, Paar, Schauf, Loos, Beere*, unde duplicarea, curat prosodică, n'are nici un punct de plecare etimologic.

(¹) Cf. Lepsius, *Paläographie als Mittel für die Sprachforschung*, Berlin, 1834, p. 7 : «Je weniger ein Volk litterat ist, desto leichter geht noch die Schrift der Sprache nach.» — Ibid. p. 89 : «Jedes geschriebene Zeichen hatte ursprünglich seinen genau entsprechenden Werth in der Sprache, und jeder gesprochene Laut wurde ursprünglich seinem wesentlichen Theile nach geschrieben»

(²) Corssen, *Ueber Aussprache, Vokalismus und Betonung*, Leipzig, 1868, t. 1, p. 14—19.

Dintre vecinii noştri, lungimea vocalică există numai la Serbii şi la Ungurii.

În vechile monumente serbe noi o vedem represintată prin duplicare : СТВААР, СТРААХ, КРААЛЪ, ПЕТООГА, БИВАА, ПОКЛИСААРА, ér după ortografia latină a Croaţilor : *goost, goraa, silaa, stoo* etc.¹

La Ungurii — de asemenea; şi acésta deja în documente fórte vechi, în cari vocala cea lungă, în loc de a purta accent ca în ortografia maghiară de astăzi, ne apare duplicată, precum, de exemplu, ér se scrie într'un act din 1294 : *eer*,² *hásfa* — într'un act din 1309 *haasfa*,³ *lán* — într'un act din 1326 *laan*,⁴ *nárfa* — într'un act din 1295 *naarffa*,⁵ satul *Sóvar* într'un act din 1285 *Soowar*⁶ etc.

Acéstă expresiune a lungimii vocalice prin duplicare, nici Ungurii n'aú luat'o dela Serbii, nici Serbii dela Latini saú dela Germanii, nici Germanii saú Latini din Asia, nici Români delá vreunul din aceste popóre, ci la fiecare din ele ea s'a născut pe o cale independinte prin frésca resfringere a realităţii, căci nu trebuia decât o bună ureche pentru a băga de sémă orî-cine dela sineşi, că o vocală lungă ocupă timpul a doă vocale ordinare.

Remâne dară sigur că logofétul Tudor pronunţa lung vocalele cele duplicate în *cowps, φεωωps, анкаа* etc., şi dacă i se întîmplă câte-o dată a le pune cu o simplă vocală, acésta nu este o contradicţiune, ci numai o scăpare din vedere, obiceinuită la orî-ce scriere cursivă.

Deci pe la 1580 graul român din Muscel avea *cantitatea prosodică*; cu totul diferită însă de cea veche latină, căci *o* în *cowps* e lung, pe când lătinesce, din contra, *o* în *sóror* e scurt.

Une-orî sînt lungi tocmai silabele lipsite de *accent tonic*, precum în *моуиѣ*, cuvînt repetat de doă orî.

(¹) Miklosich, *Vergl. Lautlehre der slavischen Sprachen*, Wien, 1852, p. 321.

(²) Fejér, *Codez diplomaticus Hungariae*, t. 7, vol. 2, p. 247.

(³) Ibidem, t. 8, vol. 6, p. 16.

(⁴) Ibid. t. 8, vol. 3, p. 131.

(⁵) Ib. t. 6, vol. 1, p. 371.

(⁶) Ib. t. 5, vol. 3, p. 276.

În genitivo-dativetele *прѣдѣени, ванчєени*, lungimea lui *e* rezultă din contractiunea lui *e* din desinința casuală nedefinită cu *e* din pronumele personal : *прѣдѣ+єи, ванчє+єи*; iar în *анкаа*, al doilea *a* este artichul femeesc *a*, contras cu finalul *a* din numele propriu : *анка+а*.

Cu alte cuvinte, cantitatea prosodică din textul nostru este specifică română.

Acastă explicațiune, necontestabilă în privința vocalelor *a, o* și *e*, se împedică totuși, în aparință, de duplul *i* în *новни, рзвашелѣ домнеции, ванчени, дєчи, ачєстєни* etc., în cari lungul *i* nu se pôte înțelege.

O dificultate identică a existat în grafica latină, unde *aa, ee* și *uu* represintaū pe vechile inscripțiuni lungimea în *a, e* și *u*, dar *ii*, începënd dela epoca lui Cesar, se întrebuintă adesea în nesce casuri, în cari vocala nu era lungă.

Așa se scriea : *aiio* (ajo), *Pompeiius* (Pompejus), *proiiecit* (pro-jecit); ér atunci când după acest *ii=i* (j) urmă ordinarul *i*, când adecă se pronunța *ii* (ji), unii gramaticii scrieaū chîar trei *i* : *Pompeiii, coiicit, eiicit*, deși generalitatea se mulțumia și aci cu duplicarea. ¹

În același mod ca în *Pompeii* sau *coiicit*, dar pe o cale nedependinte de paleografia latină, duplul *ни* sau *и* în *новни, дєчи, ачєстєни* etc. din textul nostru nu pôte avé vre-o altă valóre fonetică decât *î+i* sau $\frac{1}{2}i+i$, astfel că logofetul Tudor se vede a fi pronunțat : *nōii, devii, acestuū*, în loc de pronunciațiunea ordinară de atunci, constatată prin cele-l'alte texturi din colecțiunea de față : *noi* (nu *noî*), *deci* (nu *decî*), *acestui* (nu *acestuî*), adecă așa cum pronunță Italianii pe finalul *i* în *noi, dieci, lui*.

Duplicarea vocalică, pe o scară mai restrînsă, ne va mai întimpina mai la vale, unde vom vedé tot-o-dată, că lungul *a* mai în speciă s'a mântînut la Români chîar pînă la finea secolului XVII, când nu se mai auđta nicăiri lungul *o* sau lungul *e*.

Să se observe că *u* (**ŭ**) și *ă* (**ǎ**) duplicați, adecă lungi, nu

(¹) Corssen, I, p. 18.

se găsească nici la logofetul Tudor, nici în cele-l'alte texturi române.

Dintre consóne, se duplică aci *t* în numele local Коттѣцин, și *n* între vocale în мариннаа și сннени, ér de 'nainte guturalei în анннаа.

Să fi avut óre Români în pronunțiaune mai multe feluri de *n*, pe cari nu scieau cum să le distingă în scriere?

Numai alfabetul dêvanâgari e fericit de a avé semne deosebite pentru patru varietăți de *n*, cari însă, mai mult sau mai puțin, une-orî mai diferențiate prin sub-varietăți, se află nescrise, ca fapt fonetic, aprópe în tóte grațurile.¹

Orî-cum ar fi, este cert că și 'n limba latină exista un *n* mai slab alături cu un *n* mai tare, și că acesta din urmă, din cauza tăriei sale, fără vre-o rațiune gramaticală, se scriea adesea duplicat, anume între vocale.²

Cât pîvesce pe duplul *n* în анннаа, ne aducem aminte, ca fenomen aproximativ, nu identic, scrierea latină din epoca decadinței: *Agnes* = *Agnes*, *ingnes* = *ignes*, *singnifer* = *signifer* etc., unde guturala, pe lângă normalul *n* ce o însoțesce, a mai provocat pe un *n* parasitic.³

Dacă *n* și *nn* trebui considerate ca doă varietăți nasale distinse în vechea fonetică română, atunci o a treia varietate nasală mai constituia acel sunet pe care părinții noștri îl represintau prin *ꝛ* sau *ꝛn*, căci altmintrea nimic nu i-ar fi împedecat de a scrie *ꝛn* sau *ꝛn*, fără a mai născoci într'adins semnul *ꝛ*, necunoscut paleografiei curat slavice.

Tóte acestea merită a fi studiate într'un mod mai adîncit.

Cele-l'alte particularități ale documentului, vedî mai jos în Notanda.

(¹) Cf. Bindsell, *Physiologie der Stimm- und Sprachlaute*, in *Abhandlungen*, Hamburg, 1838, p. 326—335.

(²) Corssen, I, 249.

(³) Schuchardt, *Der Vokalismus des Vulgärlateins*, Leipzig, 1866, t. I, p. 113—114.

1. 7
 2. 8
 3. 9
 4. 10
 5. 11
 6. 12
 7. 13
 8. 14
 9. 15
 10. 16
 11. 17
 12. 18
 13. 19
 14. 20
 15. 21
 16. 22
 17. 23
 18. 24

1. 7
 2. 8
 3. 9
 4. 10
 5. 11
 6. 12
 7. 13
 8. 14
 9. 15
 10. 16
 11. 17
 12. 18
 13. 19
 14. 20
 15. 21
 16. 22
 17. 23
 18. 24

TRANSCRIȚIUNEA:

† nooii booŋarii ce né au foost luatu pré răvașelé domneștii, pré nume Tudoru log^{ofet} w̄ (dela) Vlădeni și Voico log^{ofet} w̄ Cottéștii și Simion pit^{ar} w̄ Rătivoeștii, însă né au fostu luatu Preda fec'orul Oanceei dvornic w̄ Mihăeștii și egumănul de în mănăstiré w̄ Virășu și Stépanu log^{ofet} w̄ Țigănești, de să cătămu préntu rāndulu unuui Țigan anume Calc'ul fec'orul Opréei lui Ispravă, al cui au foost și cui se cade de să-lu ție; decii nooii aceștii trei booŋarii, nooii amu ublatu pre urma acestuui Țigan, și nooii așa amu aflatu cu alé noastré suflété, cum acestu Țigan ce iasté maii sus scris au foost de mooșie alu jupăneasei Anncăei, jupănėja Codréei log^{ofet}; într'acea jupăneasa Anca n'au faptu coconii cu Codré log^{ofet}, ce au luatu pré o sooru a Codréei pré nume Marina de și o au faptu fec'oru și i-au datu acestu Țigan ce iasté maii sus đis Opré Ispravă, tatălu Calc'ului; și încă cându o-u măritatu, ș'altă multă ziestré i-au dat, iar tr'acea cându au foost în zilele lu Alixāndru vodă celu bătrānu tatăl Mihnéei vodă, Marinaa au faptu tocmelă cu Oance dvornic tatălu Prėdeei de i-au vāndutu pré acel Țigan Opré Ispravă tatălu Calc'ului, și au foost de atunce până acum acel Țigan și cu fec'orii tootu alu Oanceei dvornic, și după moorté Oanceei dvornic er l'au ținutu Preda fec'orulⁿⁱ; iar cându au foostu acum, iar se au apucatu aceștii boerii ce sântu maii sus đisi, și cu egumănul, de acestu Țigan Calc'ul fec'orul Opréi de să-l iaa, iar apooi né a foost luatu pré nooii pré răvașé domneștii de să aflămu de rāndul acestu Țigan, dece nooii 1lu dāmu cu alé noastré suflété să fie și să-lu ție Prėda fec'orul Oanceei dvornic, cum l'au cunpāratu să iiii fie și mooșie; nooii așa amu aflatu cu alé noastré suflété și mărturisim, și dāmu să-lu ție cené l'au și cunpāratu: — **НИКА** (a scris) **МЪКЕЦА** (în luna) **СЕНТЕМБРИЕ 22 АНИ** (đile) Tudoru log^{ofet}.

NOTANDA :

Finalul *u* întreg : аsатs, тsдоpс, фowстs, бирзшs, ст'кпанs, кз-тзмs, рзндsлs, сз-лs, ллs, амs, sблaтs, афлaтs, ачестs, алs, фaптs, cowpс, фечowpс, датs, тaтзлs, кзндs, мзрнтaтs, чeлs, кзтрзнс, взндsтs, тоwtс, цинстs, апскатs, сзнтs, афлзмs, дзмs, кsнпзрaтs;

în fapt finalul *u* e pronunțat pretutindeni fără excepție, dar nu se însamnă, după obicei, acolo unde ultima consonă e aruncată d'asupra rîndului;

finalul *i* este întreg pretutindeni, chiar în : дe шн w (și-o) аs фaптs... (cf. textul de sub No. I);

é în loc de simplul *e* : н'к, пр'к, рзвашe'к, рзваш'к, ст'кпанs, пр'кнтс, алк nowастр'к ссфл'кт'к (repetat de trei ori), iact'к, жsпзн'каса, знестр'к (fără a fi articulat), знe'каe, чeн'к, pôte fi un semn de mișcare consonantică : *nie, rie, lie* și *tie*, după cum se pronunță pînă astăzi pe alocuri în Transilvania;

e în loc de *é* sau *ia* : токмелз;

confusiune între *e* și *é* sau *ia* : пр'к și пре, ep și пар, bowпap'иn și боep'иn, finalul -кш'иn (Котт'кш'иn) și -eш'иn (Pзтнвoеш'иn, Мнхзeш'иn, Цнгзнeш'иn), Прeдa și Пр'кдa;

confusiune între *e* și *и* : дeч'иn și дeчe;

descompunerea lui 'к (*é*) în *ea* : жsпзнeасa, жsпзнeасeнн... (cf. subscrierea grăcă a logofetului moldovenesc Négoe din 1439 : Νεόγογης, în Sguropoli *Hist. Concilii Florentini*, Hagae, 1660, p. 45);

o duplicat = *ō* : nowиn, фowстs, nowастр'к, мowш'иe, cowpс, фечowpс, фечowp'иn, тоwtс, мowрт'к, aпowиn;

a duplicat = *ā* : Ѡлaнчe'иn, ашaa, анкаa, мapиnнaa, сз-л пaa;

e duplicat = *ē* : Пр'кдeнн, Ѡлaнчeенн;

i duplicat = *ii* = actualul *î* : nowиn, рзвашeл'к дoмнeш'иn, sннsнн, дeч'иn, ачeш'иn тpeн bowпap'иn, ачeстsнн, мaнн, жsпзнeасeнн, нaс фaптs кoкoн'иn, aпowиn...;

t duplicat în котт'кш'иn;

n duplicat între două vocale : сннсии, аннсме, Мариннаа;

n duplicat d'inaintea guturalei : Яннкзен;

numile propriie terminate în *к* și *кз* nu le schimbă la declinațiune : Яннкзен, Сдр'кени, Мнхн'кен, Кондр'кен;

сз-лс цїне și сз-лс цїе;

чен'к = cine;

ксппзратс, cu *н* (cf. textul sub nr. I);

де în loc de ка : де сз кзтзмс, де сз афлзмс, де сз-лс цїне, де сз-лс таа;

contractiunea *ws = o* аї (cf. ѿвдрес = ої ѿвдрес);

lipsa de contractiune : се лс = s'аї, н'к лс = ne-аї;

de trei ori : лс фантс, nicăiri «făcut»;

лс фантс фечоврс = a înflit, deși este vorba despre o fătă;

де л = din;

лтрачета și numai трачета;

reflexivul se distins de condiționalul *să* : кси се каде де сз-лс цїне;

vocalizarea nasalei : сבלтс;

лс Янзандрс, dar лси Исправз;

сзини фїе, *să* nu se despartă ôre : сз-ни и фїе, adecă «*să-ı* fie *lui*»? *?*

знесгр'к;

metatesa : пр'кнтс = pentru;

соврс = soră.

Pe baza celor de mai sus, *sub spe rati*, transcripțiunea curat fonetică consecințe ar fi :

nōi bōiari ce nte au fōstu luatū prīe răvașelie domnieștii, prīe nume Tudoru logofetu ot Vlădenii și Voico logofetu ot Cottieștii și Simion pitaru ot Rătivoeștii, însă nte au fōstu luatū Prīeda fec'ōrulu Oăncei dvornicu ot Mihăeștii și egumănuļu de în mănăstiré ot Virășu și Stiepanu logofetu ot Țigăneștii, de *să* cătămu prīentu rāndulu unnuți Țiganu anume Calc'ulu fec'ōrulu Oprīeei luți Ispravă, alu cui au fōstu și cui se cade de

să-lu țîie; decîi nōî aceștii trei bōîarii, nōî amu ublatu prîe urma acestuî Țiganu, și nōî așā amu aflatu cu alîe nōastrîe sufîietîe, cumu acestu Țiganu ce iastîe maîi susu scrisu au fōstu de mōșîe alu jupānîeasēî Ann-cāeî, jupānîeasa Condreeî logofetu; intr'aceîa jupānîeasa Ancā n'au faptu coconîi cu Codrē logofetu, ce au luat u prîe o sōru a Codrēeî prîe nume Marinnā de și o au faptu fec'ōru și i-au datu acestu Țiganu ce iastîe maîi susu đîsu Oprē Ispravā, tatālu Calc'uluî; și încă cāndu o - u mārîtatu, ș'altā multā zîestrîe i-au datu, iarā tr'aceîa cāndu au fōstu în zîîele lu Alixandru vodā celu bătrānu tatālu Mihnēeî vodā, Marinnā au faptu toc-melā cu Oānce dvornicu tatālu Prîedēî de i-au vāndutu prîe acelu Țiganu Oprē Ispravā tatālu Calc'uluî, și au fōstu de atunce pānā acumu acelu Țiganu și cu fec'ōrîi tōtu alu Oāncēî dvornicu, și dupā mōrtea Oāncēî dvornicu ērā l'au ținutu Prîeda fec'ōru-luî; iarā cāndu au fōstu acumu, iarā se au apucatu aceștii bōîarii ce sāntu maîi susu đîși, și cu egumānulu, de acestu Țiganu Calc'ulu fec'ōrulu Oprēeî de să-lu îā, iarā apōîi nîe au fōstu luat u prîe nōî prîe rāvașîe domnîeștii de să aflāmu de rāndulu acestuî Țiganu, decîi nōî ilu dāmu cu alîe nōastrîe sufîietîe să fie și să-lu țîie Prîeda fec'ōrulu Oāncēî dvornicu, cumu l'au cunpārātu să-îi î fie și mōșîe; nōî așā amu aflatu cu alîe nōastrîe sufîietîe și mārîturîsimu, și dāmu să-lu țîie cenîe l'au și cunpārātu.

VII.

O SUBSCRIERE DOMNÉSCĂ

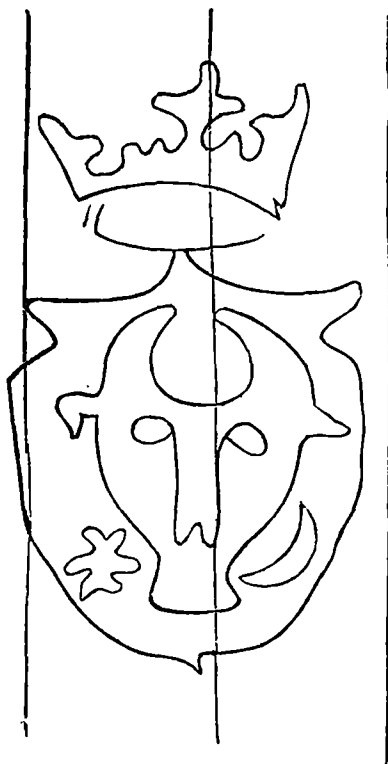
PETRU-VODĂ MIRCEA, IAȘI, 1583, AUGUST 4.

Documentul întreg, aflător în Archivele Statului între ale mănăstirii Sf. Sava din Iași No. CLXXVIII, s'a reprodus de-mult, atât textul slavice precum și o traducere in-extenso, în a mea *Arhivă Istorică a României*, t. I, part. I (1865), p. 127.

Petru-vodă Mircea, atunci Domn al Moldovei, dându-și titlul de «господаръ земли Молдавляхъи», dăruiesce mănăstirii Sf. Sava de lângă Ierusalim «un loc undesă-și facă o biserică», pe care loc erau deja «nesce case zidite de cătră domnia noastră în tîrgul Iașilor, pe locul ce 'l cumpărasem domnia mea drept 7000 aspri «banî gata domnesce (пипѣзи готови господарскихъ) dela nevasta lui «Borcea dela Iași, numită în călugăria Macrina, și dela fiă-sa «nevasta lui Corpaciü...»

Publicat altă dată de cătră mine numai cu scop istoric, actul a ramas totuși pină acum inedit sub raportul paleografic, care este de astă dată tocmai cel mai important.

Mare de 33 centimetri în lungime și 22 în lățime, originalul e scris pe o hârtiă gălbuiă foarte grosolană, al cărui semn de fabrică — puțin elegant, dar foarte clar — reprezintă *armele Moldovei* în următorul mod :

Față cu acest semn moldovenesc de fabrică, ar pute cineva să conchidă, din pré-multă modestiă, cuncă hărtia în cestiune nu se confecționă tocmai în Moldova, ci unde-va în străinătate pentru Moldova; modestia însă n'ar fi aci la locul seî, căci :

1. Nu există în istoria generală a fabricațiunii de hărtiă din secolii XV—XVII nici un exemplu de o asemenea com m a n d e en gros cu *arme naționale*;

2. Armele naționale se puneau atunci numai și numai pe hărtia fabricată *la fața locului*.

Așa, bună oră :

a) Semnul primei fabrice de hărtiă din Ungaria înfățișeză «dupla cruce», adecă armele Ungariei;

b) Semnul primei fabrice de hărtiă din Brașov — o «corónă», armele Brașovului, numit de aceia nemțesce *Kronstadt*;

Șen nul primei fabrice de hărtiă din Cluj (Klausenburg) — cele «trei turnuri», cari închipuesc armele Clujului;

d) Semnul primei fabrici de hârtie din Sibiiu — «doă paloşuri încrucişate», armele Sibiului; şi așa mai încolo.¹

Am luat într'adins exemple din vecina Transilvaniă și din Ungaria.

Deci, grația documentului de față, noi căpătăm o dovédă sigură, cumcă la 1583 exista deja în Moldova o fabrică de hârtie.

Ungurii n'au nici ei vre-o alt-fel de probă despre prima lor hârtie, pe care o constată numai crucea cea duplă ca semn de fabrică, pe când cronicile și generalitatea fântinelor istorice păstréză în astă privință cea mai adincă tăcere.

Prima fabrică de hârtie în Ungaria este de pe la 1554;

Prima fabrică de hârtie în Transilvania este de pe la 1539;

Prima fabrică de hârtie în Moldova este de pe la 1583;

Iată, negreșit, un fapt foarte prețios pentru istoria industriei române.

Actul e scris întreg de mâna mitropolitului Teofan, certificându-se apoi jos : de cătră dînsul, de cătră episcopul Georgiu de Rădăuți, de cătră marele logofet Stroici, de cătră al treilea logofet Andreiu, și în fine, mai sus la mijloc între toți, de cătră însuși Petru-vodă.

Aceste certificări, fie-care de câte doă și mai multe linie, înfățișându-ne cazul foarte rar de cinci specimene paleografice într-unite la un loc, le dăm aci, prin foto-tipiă, în fac-simile de mărime naturală.

Sub-scrierea Domnăscă, de asupra cării se află între hârtie, «plaqué entre deux», sigilul oval de inel, «δ δακτύλιος», cam rēu întipărit, de vr'o 10-12 milimetri în diametru, este pentru noi partea cea mai interesantă, fiind în limba română.

Asupra primei linii verticale din prima literă : Π(ΣCΛM ΜΕΝΑ ΔΟΜΝΗΝΑ ΜΕΛΕ), principele în adevăr *pusese mâna*,² adevă a tras cernela cu degetul în jos, și apoi a preșerat peste întréga subscriere nesce

(¹) Kemény, *Die ältesten Papiermühlen*, in Kurz, *Magazin für Siebenbürgen*, t. I, (1844), p. 134 sqq.

(²) Despre diferite moduri, unele foarte cîndate, de «a pune mâna», cf. Guigue, *De l'origine de la signature*, Paris, 1863, passim.

năsip auriu, ale cărui urme s'au conservat pînă astă-zi,—un elegant năsip de trei secolî!

Altmintrea, deşi îşi mănjiă iscălitura—căci așa era obiceiul—și deşi scriea slovele ca și când n'ar fi știut carte, — căci și a-césta era datina Domnilor, cari credeau că o literă nu pôte fi majestósă, dacă nu va fi mare-mare, — Petru-vodă Mircea se pare totuși a fi fost un principe destul de luminat.

Am vedut mai sus, că lui i se datoresce înființarea unei fabrice de hărtiă în Moldova.

Un contimpuran țice despre dînsul că : «sciea turcesce și grecesce» și «iubia mult pe ómenii învățați, cu cari vorbia despre astronomiă». ¹

Numai slavonesce se vede că nu sciea, ceia-ce l'a și silit a subscrie romănesce.

Orî-cum ar fi, din mii de documente cari au trecut prin mânele mele, crisovul de față este d'o cam dată cel mai vechiu cu o subscriere romănescă a Domnului.

Intr'un alt document, din 11 septembrie 1583, adecă posterior numai cu o lună, scris tot de mâna mitropolitului Teofan, pe hărtiă din aceiași fabrică și aflător de asemenea între actele mănăstirii Sf. Sava din Iași No. II, acest principe subscrie, éráși cu litere mari, în doă linie strîmbe, numai : ΠΕΤΡΟΣ ΒΟΕΚΟΔΑ.

(¹) Δωρόθεος Μονεμβασίας, Βιβλίον ιστορικὸν περιέχον ἐν συνόψει διαφόρους καὶ ἐξόχους ιστορίας etc., Veneția, 1798, in-4, p. 455.—Despre edițiunile anterióre ale acestei cărți, veđi Σαθᾶς, Νεοελληνικὴ φιλολογία, Atena, 1868, p. 272—4. — Cf. Hasdeu, *Din Moldova*, Iași, 1862, p. 21. și Dr. Barbu Constantinescu, *Petru cel Schiop*, în *Columna lui Traian*, 1871, No. 45.—Despre relațiunile lui Petru cel Schiop cu curtea din Roma, veđi o mulțime de documente în Theiner, *Vetera monumenta Poloniae*, t. 3 (1863), p. 5 sqq., unde este și subscrierea lui latinească : «Petrus Princeps ac Dominus Moldaviae.»

Handwritten symbols and text at the top left, including a large stylized symbol resembling a cross or a similar character, and some illegible handwritten text.

ПОСЛА
М. Е. М. А.
М. О. П. И. А.
М. Е. Л. Т.

Неофаме Зоцимамант
пайсон, сетабтаебнасе
авласна рхиса.

Т. В. С. Е. С. И. А.
Е. Д. В. И. К. И. У.
С. А. Т. А. С. С. И. С. Т. О.
С. Е. И. В. А. Д. И. А. В.
С. А. С. Т.

Handwritten text in the bottom left, including a large stylized symbol resembling a cross or a similar character, and some illegible handwritten text.

TRANSCRIȚIUNEA :

† пис оу Іѣсѡхъ влѣтъѡ ѡзѣча мѣца ав д (S'a scris în Iași în anul 7091, august 4).

† самъ господинъ велѣа (Însuși Domnul a poruncit).

и азъ Стрвичъ логофетъ
свѣдѣтелъ и рѣка моя зде
(Și eu Stroici logofet mar-
tur, și mâna mea aici).

и азъ Ядрею третѣи лого-
фетъ свѣдѣтелъ и рѣка моя
зде (Și eu A[n]dreiu al
treilea logofet martur, și
mâna mea aici).

Pus' am mena
domniia-mele.

Ѳеоданъ митрополитъ зем-
ли младавскои, свѣдѣ-
тельствва ѡ семъ, и власнѣ
рѣкѣ (Teofan, mitropoli-
tul țerei moldovenesci,
mărturisesc despre acésta,
și propria mână).

Георгіе епископъ рѣдѡв-
скіи, свѣдѣтельствва ѡ семъ,
и власнѣ рѣкѣ (Georgiū, e-
piscopul de Rădăuți, măr-
turisesc despre acésta, și
propria mână).

NOTANDA :

МЕНА pentru мѣНА SAŪ мѢНА;

ДОМНИА-МЕЛЕ = «domnié-mele», cu prima parte a compozițiunii nedeclinată, nu este o eróre gramaticală, ci rezultatul analogiei, întocmai ca în cazul oblic «dumné-lui» SAŪ «domniа-lui» în loc de «domnié-lui»;

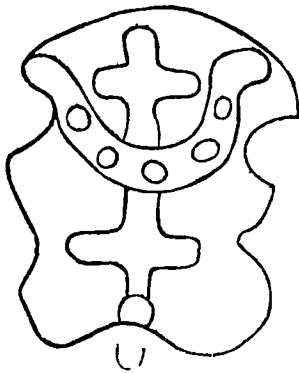
МЕЛЕ, NU МѢЛЕ.

VIII.
O S E N T I N Ț Ă

GHIORGHE LOGOFĂȚ, MOLDOVA (Bărlad ?), 1588, APRILE 15.

Originalul, dintre actele episcopiei Roman No. IV, aparține Arhivelor Statului.

E scris cu cernelă rădăciniă, pe hârtia grosă de o nuanță gălbuiă afumată, lung de 29 1/2, lat de 20 centimetri în fôia, cu următorul semn de fabrică :

Literele, ceva mai mici de 2 milimetri la înălțime, cu distanța de aproape 1 centimetru între rînduri, sînt clare, separate una de alta, dar nu frumóse.

LogofĂțul Ghiorghe, care a scris actul, nu e cunoscut; boierul Bucium însă, dela care emană sentința, este un personagiú fôrte istoric.

Mare vornic al așa numitei țeri de jos, adică gubernator al districtelor meridionale ale Moldovei, cu reședința în Bărlad, el era un bun ostaș.

Sub anul 1580, pe când domnia Iancu Sasul în intervalul dintre cele două domniri ale lui Petru-vodă Mircea, cronica lui Urechea ne spune :

«Iancul-vodă, prindënd de veste că Lăpuşnenii s'aũ rădicat a-supra lui, îndată a trimis pre Bucium vornicul cel mare și pre Brut postelnicul cu óste împotiva acelora, și tãmpinându-se coștile la Balota, s'aũ lovit de față, și dând rãsbotu vitejese de cãmbe părțile, aũ perdut Lăpuşnenii rãsboful...»¹

La 1592, acusat de trădare, vornicul Bucium a fost omorît de cătrã Aron-vodă, urmașul lui Petru-Mircea.

Ne-o spune tot cronica lui Ureche :

«... s'aũ rădicat Orheienii și Sorocenii cu un Domnișor ce-ı dicesea Ionasco, pre carele l'aũ fost ales dintre ei cap și'ı puserã cnume Bogdan-vodă; érá Aron-vodă dacã a înțeles acésta, a dat cscire țereı sã se stringã, și el fără zãbavã a eșit cu curtea și cu cdefecii sei; și mai nainte de ce a eșit din curte, a tăiat pre Bucium vornicul cel mare și pre Trotușen logofëtul și pre Paos vornicul, dicescã cã-ı cu scirea lor...»²

Așa darã actul de față s'a scris cu patru ani înainte de tragica mórte a vornicului Bucium.

Numele lui de botez era Condrea : «пана Кондри Бҫҫҫма дворника долинѣи земли», dupã cum îi dicesc un crisov al lui Petru-vodă Mircea din 29 martiũ 1583.³

Vitézul Condrea Bucium sciea óre sã scrie?

Iată o cestiune fórte încurcatã.

Sentința, pe care o publicãm mai la vale, i-a scris'o logofëtul Ghiorghie, ér boierul nostru nici n'a sub-scriș'o măcar, ci s'a mãrginit a întipãri prin fum, în josul actului, o pecete de inel de formã ovalã, lungã de 22, latã de 11 milimetri în diametru, în care abia se mai póte recunósce un fel de monogramã.

Atragem atențiunea asupra importanței júridice a acestuı do-

(¹) *Letopiseșile Moldovei*, ed. Cogãln. I, t. 1, p. 201.

(²) *Ibid.*, t. 1, p. 206.

(³) Arhivele Statului, actele m-rii Galata, moșia Petricaniı pe Topolița.

Ștefan den satu den Murgește de pre Crasna, spre acela ca să fie tare și putérnece a ținé parté de ocnă de acolé a lu Ionașco Buboc nepotul popei lu Murgu, pentru căc' au uces un om de au murit și i-au plătet capul Necoră și Ștefan dela mene, iar Ionașco Buboc n'au avut cu ce plăti capul, ce au fugetu; însă să se știe că mi-u dat 12 boi, iar nemenele den rudele lui să n'aibă trébă a ține parté lui de ocnă, pentru că au fost frație lui, Marco și Petré, de față nainté mé și n'au avut putére să-i plătescă capul, pentru acela i-am făcut și noi acestă scrisoare a nostră ca să ție ace moșie parté lu Boboc în bună pace, iar de se va afla cene-va den rudele lui, să aibă a daré acei 12 boi și trei galbene de cobote lui Necoră și lu Ștefan; iar de nu se va afla nemenele den rudele lui să le plătescă ce au dat, iar iei să ție acé ocnă și fecorie lor în véce; aiaști^a scriu și mărturisescu cu acestă scrisoare a mé să se știe. — și am scris eu Ghiorghie logofătul cu mână mé acestă scrisoare să se știe. **С** **т** **в** **л** **ет** (în Iași la anul) 7096 (1588) aprii^{le} 15.

NOTANDA :

ь tot-d'a-una = ă;

finalul *u* întreg : сатс, фсцетс ;

ε în loc de finalul *i* întreg : ѡмене, Мсрцце, таре ши пстѣрнече, фрлцѣ, галбене, лн вѣче;

medialul ε = *i* : счес, фсцетс, пльтет, мене, чене-ва;

ε pentru *т* : ачестѣ = «acéstă» ;

diferențierea : ачестѣ și ацастѣ;

confusiunea între ε și *т* : а цинѣ și а цине, а чѣ și аче;

Бсбок, dar și Бобок;

infinitivul întreg : а дарѣ, pe lingă cel scurtat : а цинѣ;

оа în скрисоаре, dar numai о în нострѣ, ѡмене;

contractiunea мн-с дат = «mî-aŭ dat» ;

ачен', cu finalul н accentat;

скрию = scriu;

dativo-genitivul : а8 Івнашко, а8 М8рг8, а8 Бовок, а8 Цефан, dar și а8и Некорь;

нен = «ei» (*illi*);

reflexivul *se* distins de condiționalul *să* : съ се цїе, де се ва афла, съ-и пльт'ѣскъ...;

duplul ѡ в пльт'ѣскъ, alături cu simplul в пльт'ѣскъ, fiind unic și la finea cuvântului, trebui considerat ca rezultând numai din uitare;

prepozițiunea repetată : ден сат8 ден М8рѣце;

desința casuală repetată : неота по пен а8 М8рг8;

a ucide în sens numai de «a lovi» : а8 8чес 8и вм де а8 м8рнт, încăт а potuto *ucide* și fără ca să móră;

numi personale : Б8ч8м, М8рг8, Б8вок, Некорь;

numele local de rîuleț : Красна (=slavicul красна «roșie»);

termin juridic : фечорне = «averea ce trece la *feciori*», prin analogiă cu мошне = «averea ce vine dela *moși*», și cu вчень (slav. втчина dela втць «tată») = «averea ce vine dela *părinti*»;

expresiunea juridică : (бан) де чоботе = «indemnizare pentru alergătură», literalmente «pentru rumperea cismelor»;

чоботе, pînă astă-дї la Moldoveni în sens de «cisme», ardelenesce чиботе «ein grosser sächsischer Stiefel»¹, de aceeași origine cu rusul **чоботъ** «cismă», rutenul *czobit*, litvanul *czebatas*, tóte—prin comerțul pontic al Venețianilor și Genovesilor în vécul de mijloc—din italianul *ciabatta* = franc. *sabat* și *savatte*, span. *zapato* și *zabata* etc.²;

чоботе, în sens juridic de «indemnizare pentru alergătură», își are părechia în *calceradigum*, *calciarium* sau *calzatum*, literalmente «pentru cisme», în dreptul costumar occidental din vécul de mijloc, precum bună-órá într'un act episcopal neapolitan din secolul IX : «et nullum impedi-

(¹) *Lexicon Budanum*, p. 117.

(²) Despre aceste diferite forme veđi : Mahn, *Etymologische Untersuchungen*, Berlin, 1855, p. 16;—Matzenauer, *Cizi slova ve slovanskych r'ecch*, Brno, 1870, p. 24;—Golembiowski, *Ubiory w Polsce*, Warszawa, 1830, p. 132, 141;—Monlau, *Diccionario etimológico de la lengua castellana*, Madrid, 1856, p. 468;—Diez, *Etymologisches Wörterbuch*, ed. 2, t. 1, p. 125;—Scheler, *Dictionnaire d'étymologie française*, Paris, 1873, p. 405, 410;—Littré etc.

«mentum nos aut posteri nostri eis facere praesumamus, aut *aliquod cal-
«ciarium aut proemium quaerere...»*¹, ér franțusesce *chausses* într'un act
din anul 1403 : «comme le prévost de Bar-sur-Aube eust fait adjourner
«pardevant lui tous les habitans de Putevillé... à laquelle journée il dit
«ausdiz habitans qu'il *venoit querir ses chausses...»*², de unde—pôte—
și idiotismul frances «à propos de bottes», cu accepțiunea primitivă de :
«a vorbi fel de fel de lucruri numai pentru a căpăta ce-va»;

cas juridic : Buboc din satul Murgesci omoră pe un om; pentru acésta
trebuia una din doă : ori să fie descapitat, ori «să 'și plătescă capul», a-
decă să dea judecătorului, marelui vornic al țerei, o amendă de rescumpă-
rare, anume «12 boi»; neputënd plăti, Buboc fuge; fugênd el, averea'î,
ori-câtă va fi, se va da aceluia ce 'l va înlocui la plata amendei; judecă-
torul chiamă dară de 'ntăiū pe frații vinovatului : Marco și Petrea, cari
însă «n'aū avut putere să-î plătescă capul»; atunci se presintă din același
sat ómenī de alt ném, Necoră și Ștefan, plătesc amenda in cestiune și ca-
petă ast-fel «partea de ocnă» a lui Buboc; asupra acesteī averī rămâne
totuși rudelor vinovatului dreptul de a o relua, întorcênd lui Necoră și
lui Ștefan cei 12 boi, ér pe de asupra mai dându-le, ca indemnizare pen-
tru ostenelele lor : ТРЕН ГАЛБЕНЕ ДЕ ЧОКОТЕ.

(¹) Du Cange. *Gloss. mediae Latinitatis*, ed. Henschel-Didot, t. 2, p. 27.

(²) Ibid., p. 26.

IX.
I S T O R I A U N U Î P R O C E S

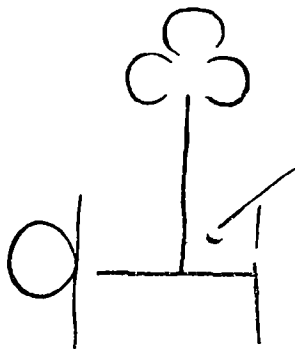
TÎRGU-JIU, 1591, OCTOBRE 13.

Originalul în Archivele Statului : actele Bistriței de peste Olt No. XXXI.

S'a transcris și în Condica cea veche a acestei mănăstiri din 1795 , la fóia 678 , fórté caligrafic, dar fórté necorect, după obiceiul cel constatát deja mai sus al lui Dionisie Eclesiarcul.

Ce-va mai bine s'a copiat în Condica cea nouă, t. 2.

Originalul e scris cu cernélá rádăciniá, în șiruri îndesate (5 pînă la 6 milimetri între rinduri), cu litere cam de 2 milimetri , nelegate (afară de *rp* unit în monogramă verticală), pe hárțiá grósă aspră, fórté gálbuiá, lungă de peste 30, lată de peste 20 centimetri în fóia , avënd următorul semn de fabrică , intru cât se póte distinge :

Litera pentru sonul *ă* este scrisă astfel, încât e greú a decide, dacá ar fi *z* saú *z*.

Acest act se află în cea mai strînsă legătură cu un ordin, scris

tot romănesce, dela «Пац Цсрѣи вел бан ꙗ скасна Краювѣи», din același an, pe același fel de hârtiă, cu aceeași cernelă și chiar de aceeași mână, pe care'l vom publica în Răvașele Banilor Craiovei.

Pe același fel de hârtiă, și aprópe în aceleași condițiuni paleografice, dar de o altă mână, este scris testamentul eroului actului nostru, «Moldovenul de în Scoarța», cu trei-deci de ani în urmă, în decembrie 1621, aflător sub același număr între documentele mănăstirii Bistrița.

Maî pe scurt, autenticitatea documentului, întru cât privesce epoca de redacțiune, e necontestabilă.

Sub raportul sintactic, el este un admirabil specimen de narațiune juridică *țerănescă*, în care o desfășurare firéscă a faptelor se unesce cu multă energiă.

În josul actului, numaî sub numele lui «Dumitru părcălab» — dic numele, ér nu iscălitură, căci nici unul dintre judecători n'a subscris cu propria sa mână — figuréză o pecete întipărită cu fum, rotundă, de 14 milimetri în diametru, represintând o figură și o legendă nedescifrabile; cei-l'alți toți s'aũ mărginit fie-care a întinge vârful degetului în cernelă și a lipi apoi câte o pětă sub numele respectiv, afară de unul singur, «Togan», care n'a făcut nici măcar atăta.

1. † сз^с шѣ^{кв} м^м а^с ме^р сз^с мо^л довѣнс^л де ꙗ скол^р ца, де пре с^н кв стз^н н^л нан^н тѣ^л лс^н дс^ми^т рс^р пз^р кз
2. ллвс^н де ꙗ тз^ргс^л ꙗіюл^н, ꙗзлвнн^лдс^с мо^л довѣнс^л, кв^м е^л а — ꙗсгз^ндс^л вр^к ме де лн^п сз^ш де нево^е,
3. е^л сѣс^л дс^с ꙗ кз^троу^л лс^л пс^тс^т, пентрс^л храницѣ^л лс^н, іа^р аче^ст^т w^м че скрѣ^л ма^н сс^с стз^н н^л, е^л сѣс^л
4. скз^л т^т де а^с ꙗ^тра^т ꙗ мошѣа^л мо^л довѣнс^л лс^н, неавз^нз^л е^л нн^ч w^л тр^к вз^к кв ач^л мошѣе, чи нѣма^н з^нкз

5. н^Аз, кз ла⁸ лзесгра^Т сокрсзсз фрателе л^Ннгсзл^Н, л^Р дака лс ре-
ни^Т мо^А дов^Бнс^А де оу^Н де лс ф^Шст^Т,
6. е^Л ша⁸ гзсит мош^Іа лпресра^Т ш^Н ара^Т ш^Н коси^Т, де стзни^А, де^Ч
мо^А дов^Бнс^А а⁸ апска^Т взр^Тш^С
7. пре стзни^А, л че ки^П л⁸ лтра^Т л мош^Іе, ш^Н а⁸ мерсз де фа^Ц
амз^Н дои^Н на^Нт^Б аче^Стс^Н боар^І
8. че л^Сге ма^Н сс^С скри^С дсми^Т рс пзркзлабс^А, де а⁸ стзтс^Т де фа^Ц,
де^Ч лтра^Лт^П на⁸ ш^Іс^Т стзни^А
9. ← кс^М ба ма^Н зи^Ч на^Нт^Б жсдекзціе^Н, чи а⁸ зи^С кз ла⁸ лзес^Стра^Т
кз ач^А мош^Іе лс^Нгс^А кз фратесз⁸,
10. де^Ч а⁸ трими^С де а⁸ вени^Т ш^Н лс^Нгс^А де фа^Ц, на^Нт^Б лс^Н дсми-
л^Трс пзркзлабс^А, ш^Н с^Бс мзрт^Іриси^Т (*sic*)
11. лснгс^А на^Нт^Б жсдекзціе^Н, кс^М лс⁸ вгзга^Т ни^Ч е^Л ни^Ч фратесзсз,
пре стзни^А л мош^Іа мо^А до
12. в^Бнсзл^Н, чи фзрз л⁸крс а⁸ лтра^Т ел лтрача мош^Іе, лрз мо^А до-
в^Бнс^А с^Бс мзрт^Іриси^Т лна^Нт^Б аче
13. лс^Н боар^І, кз ни^Ч лс⁸ вгзга^Т е^Л лтрача мош^Іе ни^Ч фратесзсз, ни^Ч
а⁸ лс⁸т^Т е^Н ни^Ч аме^Сгекз
14. кзтсрз, кз мош^Іа мо^А дов^Бнсзл^Н, ни^Ч а⁸ ф^Шст^Т фсн^Ш кз е^Л ни^Ч
ни^Мни^К, де^Ч а⁸ рзма^С стзни^А
15. де жсдека^Т де на^Нт^Б пзркзлабсзл^Н, ш^Н а дш^Н спрзз^Бче меу^Іаш^І,
ш^Н дена^Нт^Б жсдецсзл^Н,
16. кз в^І, пзргар^І, кс^М сз ш^Це мо^А дов^Бнс^А мош^Іа кз бснз па^Ч де а-
кс^М лна^Нте, кз л^Сге
17. а лс^Н мош^Іе мзрт^Іриси^Т, лкз а⁸ ф^Шст^Т лт^Бнч^І мс^Аці меу^Іаш^І б^Вни
де пре л пре жс^Бре,

18. ДЕ Л КОЛНБА Ш КО КА, Ш ДЕ Л СЗ ЧЕ Л КА М БРЪ, ДЕ КОПЧОЛ С ДРЗГА Н
К8 ФЮСЗ С ПЗ Т Р8, Ш СТЗН
19. ЧЮЛЪ ДЕ АКОЛЪ, Ш ПИТЪ В СКОАРЦА, ВИНГИ Л В ТА М, ВПРІА Н А Л
МОГЗ Н В ТА М, ДА Н
20. ЧЮРЪ, В ТА М, И ДРЗГА Н К8 ФЮСЗ8 А Р КА В ТА М, ВЗДИСЛА В, И ТОГА Н,
ШИ ПЕН Т Р8
21. КРЕДІ ЦА П8С8НЪМ МА (sic) ЖОС Л ЛВК ДЕ ПЕЧЕЦІ ШИ ДЪЦЕТЕЛЕ—
М ЦА, W X, АНИ, Г І. В Л З І З Р
(puneri de deget) (L. S.)

TRANSCRIPTIUNEA :

† să se știe cum au mersă Moldovenul de în Scoarța, de pre ună cu Stănilă nainté lui Dumitru părcălabului de în târgul Jiului, jăluindu-se Moldovenul, cum el aju[n]gându-l vreme de lipsă și de nevoe, el séu dus încătroo au putut, pentru hranisté lui, iar acest om ce scrie mai sus Stănilă, el séu sculat de au intrat în moșia Moldovenului, neavândă el nic' o trebă cu ac'a moșie, ci numai zicândă că l'au înzestrat socru-său fratele Lungului; iar daca au venit Moldovenul de unde au fost, el ș'au găsit moșia împresurată și arată și cosită de Stănilă, dec' Moldovenul au apucat vartos pre Stănilă : în ce chip i-au intrat în moșie ? și au mersă de față amândoi nainté acestui boiari[n] ce ȳaste mai sus scris Dumitru părcălabul, de au stătut de față; dec' într'alt chip n'au știut Stănilă cum va mai zicé nainté judecăției, ci au zis că l'au înzestrat cu ac'a moșie Lungul cu frate-seu; dec' au trimis de au venit și Lungul de față naintea lui Dumitru părcălabul, și séu mărtirisit Lungul nainté judecăției, cum n'au băgat nic' el nic' frate-său pre Stănilă în moșia Moldovenului, ci fără lucru au intrat el într'ac'a moșie, iară Moldovenul séu mărturisit inainté aceluși boiarin, că nic' l'au băgat el într'ac'a moșie, nic' frate-său, nic' au avut ei nic' o amestecătură cu moșia Moldovenului, nic' au fost funași cu el nic' nimic, dec' au rămas Stănilă de judecată de nainté pār-

călabului și a doi-spră-zéce megiiși, și de nainté județului cu 12 pargari, cum să-ș ție Moldovenul moșia cu bună pac^e de acum înainté, că ıaste a lui moșie mărturisiťă; încă au fost atunci mulți megiiși buni de pre în pre jure : de în Colibașⁱ Coica, și de în Sățcel Cambré, de Copăc^oasă Drăgan cu fiu-său Pătru, și Pité wt (dela) Scoarța, Vintiľă wt там (tot de acolo), Opriian al Mogăi wt там, Dan Cîuré wt там, и (și) Drăgan cu fiu-său Arca wt там, и Vădi-slav, и Togan, și pentru credința pusu-ném ma jos în loc de peceți și dégetele — мѣца wх дни (luna octobré în țile) 13, влѣт (anul) 7100 (1591).

NOTANDA :

ultima consónă fiind pretutindenı aruncată d'asupra rîndului, finalul *u* nu se póte constata;

finalul *i* tot-d'a-una întreg : атґнчї мґацї мѣїнашї бґнн...;

reflexivul se distins de condiționalul să : жґаґннґаґс-се, сѣґс (=се аґ) аґс, сѣґс (=се аґ) сґґаат, даґ сґ-ш цїе, сґ се цїе...;

кґм pentru кґ : сґ се цїе кґм..., жґаґннґаґс-се кґм..., сѣґс мґртїрїснт кґм...;

pretutindenı ае ґ =din;

ае пре ґнз кґ...;

ае пре ґ пре жґре;

lungul *o* în кґтrow =cătrō;

дака =ital. *dacché* : дака аґ венит...;

храницѣ;

аґ аґскат вґртѣс пре...;

construcțiunea sintactică : ґгр'аат кип н'аґ цїїґт кґм ва ман знче...;

de 2 ori genitivo-dativul жґцекзцїен = жґаекзцї + ен;

genitivo-dativul : Могзи;

фґрх аґкґс, în sens de : «pe nedrept»;

спрз în дши-спрз-зѣче;

expresiunea juridică : а8 рѣмас дѣ ж8ДЕКАТЪ = a perduț procesul;

expresiunea juridică : а8 СТЪТЪТ Дѣ ФАУЦ..., а8 ВЕНИТ Дѣ ФАУЦ...;

ма жос, даг маи сѣс, сеиа-се face probabil că ма este o simplă uitare;

л лѡК Дѣ ПЕЧЕЦІ ШИ ДѣЦЕТЕЛЕ;

deminutivul din «sat» — сѣТЧЕЛ;

numi proprie personale : Конка, Камерк, Дрѣган, Стѣнчулк, Питк, Сѣпріан, Морз, Чюрк, Ярка, Тоган...;

numi proprie locale : Скоарца, СѣТЧЕЛ, Копчюасѣ, Колибашн...;

demonstrațiunea pronominală repetată de 2 și de 3 ori spre mai multă tăria : е л а88НГЗНД8—л вРѣМЕ Дѣ ЛНПСѣ ШИ Дѣ НЕВОЕ е л сѣ8 Д8с...; а ч е с т ѡм че скрѣе маи сѣс СтѣННЛѣ е л сѣ8 ск8ЛЛТ Дѣ а8 ЛТРАТ л мошїа МолдовѣН8Л8Н НЕАВЗНДѣ е л НИЧ ѡ ТРѣБѣЗ..., o construcțiune sintactică plină de o selbatecă forță;¹

pleonasm energetic : вРѣМЕ Дѣ ЛНПСѣ ШИ Дѣ НЕВОЕ;

fenomen dialectologic fôrte remarcabil : а8 мѣрсѣ (citesce : au mersă), întrebuințat în textul de față de 2 ori pentru а8 мѣрсѣ, а8ОІ НЕАВЗНДѣ (citesce : neavândă) și зикзНДѣ (citesce : zicândă) pentru НЕАВЗНД8 și зикзНД8, amintesc într'un mod irresistibil formele româno-macedonene corespundinți : trecutul «au calcată», «au batută», «au aruptă» etc. și participiul «calcândalui», «batundalui», «arupsendalui»...,² cari în limbagiul documentului nostru ar fi : au călcată—călcândă, au бătутă—бătândă, аѡ руптă—рупândă, în loc de normalele : au căлcatѡ — căлцândѡ, au бătутѡ — бătândѡ, аѡ руптѡ — рупândѡ;

relativul *ce* se distinge riguros de conjunctivul *ci* : ачест ѡм че скрѣе маи сѣс..., л че кнп... боарїн че мѣге..., даг : НЕАВЗНДѣ е л НИЧ ѡ ТРѣБѣЗ — чн н8ман..., н'а8 цїѣТ—чн а8 зис..., н'а8 вѣгат—пре СтѣННЛѣ л мошїа МолдовѣН8Л8Н, чн фѣрз лѣкрѣ а8 ЛТРАТ...;

(¹) Ca trăsură antropologică, compară un fenomen identic la Cafrїi din sudul Africeї : Schrupf, *Sessuto*, în *Zeitschrift d. Deuts. morgenländ. Gesellschaft*, t. 16, p. 459, ér despre caracterul fôrte energetic al Cafrilor : Fr. Müller, *Allgemeine Ethnographie*, Wien, 1873, p. 153.

(²) *Bojadschy, Macedono-walachische Sprachlehre*, Bucuresci, 1863, p. 76 sqq.

în documentul întreg semnele de punctuație, adică virgulele, sînt distribuite cu mult bun simț;

cuvinte accentuale : *л'сн'гслси, ач'а', н'а'с', л'с'к'р'с, с'с'ни, л' пре ж'с'р'е...*;
мзртирсит, dar și *мзрт'срсит*;

expresiunea juridică : *фснаши* = proprietari, ale cărora *funi* de pământ se învecinau;

фсне (cf. mai jos textul sub No. XI), de unde *фснаш*, este o măsură agricolă, pe care o definește crisojul lui Alexandru-vodă Mircea din 25 aprilie 1572, conservat în Arhivele Statului (Episcopia Buzeu No. LXXXVI), unde se dice : «*сжа по. вї. ссжени*», adică «funea are 12 stinjenți», mai adăugându-se că o proprietate se măsură cu funi numai în lățime : «*ѡ широкс*»;¹

judcata : *де наинт'ѣ пзркзлабслси* (cap districtual) ши *а дши-спрз-з'ѣче мецїашї* (proprietari rurali) ши *де наинт'ѣ жсдецслси* (cap municipal) кс 12 *пзргарї* (proprietari urbani);

пзркзлаб = ung. *porkoláb* (germ. *Burggraf*), *мецїаш* = ung. *megyés* din *megye* (slav. *межда*), *пзргар* = ung. *polgár* (germ. *Bürger*), *жсдец* = un compromis de etimologieă poporană între slav. *сждьць* (serb. *сздац*) și românil *жсдек* (lat. *judico*).

(¹) Despre o măsură agricolă analogă, foarte veche în Occident, cf. *Du Cange, Gloss. med. Lat. verbo funis*; — *Fejér, Cod. diplomat. Hungariae*, t. 3, vol. 1, p. 159; — *Zawacki, Flosculi legum Poloniae, Cracoviae*, 1619, p. 84—5, etc.

X.

ZAPIS DE VÎNDARE

NÉNCIUL VORNIC, DISTRICTUL DÎMBOVIȚA, CIRCA 1595.

Originalul în Archivele Statului: mănăstirea Golgota saŭ Gorgota No. II.

S'a transcris destul de corect în Conдика acestei mănăstiri, făcută de Comisiunea Documentală la 1854, in-fol., pag. 60.

Scrisórea e cursivă, de o mână bine exercitată, dar nerăbdătoare, de unde se explică, de exemplu, că în loc de $\text{K}^{\text{N}}\text{T}^{\text{C}}\text{H}\text{A}\text{A}\text{Z}$ pune $\text{K}^{\text{N}}\text{T}^{\text{C}}\text{H}\text{A}\text{A}\text{Z}$, ér în $\text{M}^{\text{Z}}\text{H}\text{A}$ mai aruncase din grabă un H de prisos de asupra, pe care apoi l'a șters.

Litera z se aprópiă pré-mult de c , după cum am observat'o, între altele, și în documentul precedente.

Hártia, nu tocmai grósă în comparațiune cu cea obicnuită pe atunci, și relativamente destul de albă, lungă de 31, lată de peste 21 centimetri, nu presintă nici un semn de fabrică, care se afla, póte, pe fóia ce lipsesce.

Datul aproximativ al documentului se restabilește grațiă următorului sigil, întipărit fórté bine prin fum :

Din cele doă numi, cari figuréză pe acest sigil : $\text{C}^{\text{T}}\text{P}^{\text{O}}\text{E}$ și $\text{H}^{\text{A}}\text{P}^{\text{C}}\text{K}\text{A}$, ultimul este al boierului «Barbul postelnic de în Mănești», autorul actului de față, ér cel de 'ntăiú este al fratelui seú Stroe,

de asemenea postelnic, ambii menționați împreună într'un crisov dela Mihnea-vodă din 23 maiu 1590: «*болѣрнии господствами Барбѣа и Строе ѿ Мзнеши*» (boierii domniei mele Barbul și Stroe dela Mănesci), conservat tot între documentele mănăstirii Golgota No. I.

Frații Barbul și Stroe au fost fiți ai lui Dragomir vistier din timpul lui Vintilă-vodă: «*родителіе им жєпан Драгомир вист... ешеж ѿ при дни бєнтна воевода*», după expresiunea aceluiași crisov.

Mai pe scurt, actul de mai jos nu pôte fi cu mult posterior anului 1590.

Sub raportul eraldic, vulturul cel quasi-imperial din sigil ar fi important la cas de a se puté urmări mai sus genealogia fraților Barbul și Stroe, care însă, de o cam dată, se oprește la părintele lor vistierul Dragomir, mai sciindu-se pe d'asupra numai d'ora atâtă că acest din urmă avea și el un frate «Tudor mare-logofet», amîndoi aduși ca membri ai Divanului într'un crisov dela Petrașco-vodă cel Bun din 1555,¹ adecă :

NN

Tudor vel-logofet (1555) Dragomir vel-vistier
Barbul postelnic (1590) Stroe postelnic

1. † ε⁸ ба^ρвс^λ по^{сТ} де ѱ мзне^ѱ скрнѣ ши мз^ρтѣрнѣс^с кѣ. кѣ че^{сТ} за-
пи^с а^λ мїеѣ
2. кѣ^м тоатѣ па^ρтѣ мѣ де вчинѣ де ѱ^н тѣ^ρвѣчѣнн. ѱ^н сѣ
3. а патра па^ρте а мѣ. ε⁸ в а^м вѣ^н дѣ^т. жєпанѣлши сто^н кѣн
4. ло^г фѣтѣ^λ тѣ^ρвѣчѣнѣ^λ. дѣре^{пт}. ке. де га^λ бєнн
5. ка сѣ фїе дѣ^м нѣлши мошне кѣ паче. де ннмннѣ. нѣ^ч
6. в бѣнтѣ^н тѣ^λ (sic) сѣ^н анѣѣ. скрнѣ^м ε⁸ нѣ^н чю^λ во^ρнн^к ѿ мз-
не^ѱи
7. кѣ мѣна мѣ. м^с ца апрнлїе ѿ дни
8. мз^ρтѣрнѣ сѣши пѣе мѣн^λ ε

(¹) *Condica MS. Golgotei*, pag. 57.

9. СТЕПА^N ЛВ^Г. ШИ КРЗ^С Т^ГК ЛВ^Г :
10. ШИ ЦЕФ8^А ПО^{СТ}. ШИ ИЛІЕ ПО^{СТ}
(L. S.)

TRANSCRIȚIUNEA :

† eu Barbul postelnic de în Mănești scriu și mărturisesc cu ceaș zapis al meu, cum toată parte mé de ocină de în Tarbăceni, însă a patra parte a mé, eu o am vândut jupânului Stoicăi logofătul Tărăcénul derept 25 de galbeni, ca să fie dumné-lui moșie cu pace, de nimené nié o băntăntuială să n'aibă: scris-am eu Nénciul vornic WT (dela) Mănești cu mâna mé, мѣца (luna) aprilie 10 ДНИ (zile). Mărturii să-și pue mănle(?) : Stepan logofet și Crăsté logofet și Șteful postelnic și Ilie postelnic.

NOTANDA :

de $\text{A} = \text{din}$;

мїє8;

к8м pentru кз : мзрт8рїсєк8 к8м тоатз партѣ...

rangul pus între numele de botez și numele de familie : СТОИКЗИ ЛВ-ГОФЗТ8А ТЗРЗЧКН8А, literalmente — ca construcțiune sintactică : «тѣ Stoica ó scriba ó de Taracenis»;

ДЕРЕПТ;

КА СЗ ФІЕ Д8МНѣ-Л8И МОШНЕ К8 ПАЧЕ;

БЗНТЗНТ8МАЛЗ = «bântuélă», eróre grafică ?

МЗН^АЕ, cum óre să se citească ? МЗН8АЕ SAŪ МЗНЕАЕ ОУІ МЗННЛЕ ?

finalul *u* întreg : мзрт8рїсєк8;

finalul *i* întreg pretutindenī, chiar în сз-ШИ П8Е;

diferențierea numilor personale : СТОИКЗ, СТЕПАН și ЦЕФ8А, tóte = «Stephanus».

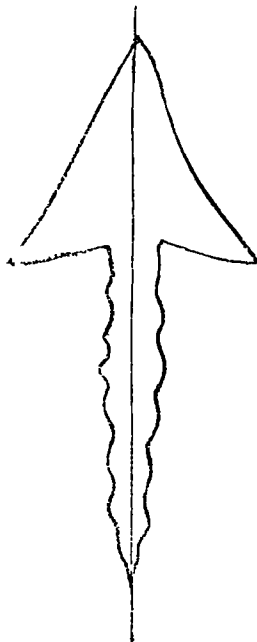
XI.
ZAPIS DE VÎNDARE.

GLODENII (DISTR. PRAHOVA), 1596.

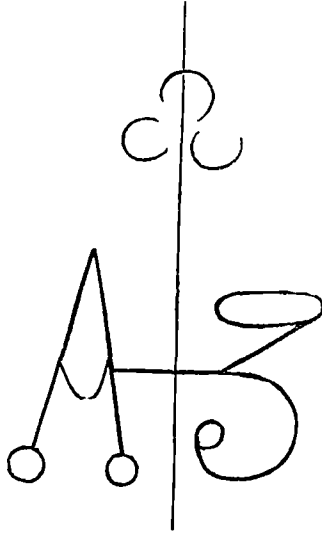
Originalul în Archivele Statului : mănăstirea Slobozia-lui-E-nache No. XV.

În Condica cea veche a acestei mănăstiri, compilată pe la finea secolului trecut de către un Chiriță Gheorghie, « ДАСКАЛА СЛОБЕНЕСК АЛ ШКОЛЕИ ДОМИЕИТИ Ѡ СФЕРЕ ГЕУРГІЕ РЕКИУ », el s'a copiat bine-reu la fôia 357 verso.

Este scris pe hârtia subțire, proustă, de nuanță gălbuiă închisă, fôia fiind lungă de 30, lată de 21 centimetri, cu următorul semn de fabrică pe fôia II la mijloc :

ér pe fóia I, jos, la margine :

Literele, de vr'o 3 milimetri la nălțime, cu distanța de vr'o 4 milimetri între rinduri, sînt grăbite, uricîose, nelămurite, mai cu sémă x și k, cari cu anevoe se pot distinge una de alta.

Sub primele trei numi din quasi-iscăliturile, scrise tóte de aceeași mână, sînt pete de cernélă dela punerea degetelor.

Prin localitate, și chiar prin persónele in joc, acest document stă într'o intimă legătură cu cel publicat mai departe sub No. XII.

1. † аде^k е^s ми^xн'к кс фратемне^s драгоⁿ шї кс непотс^l
2. мне^s радс^l фїчорс^l лсⁿ іwⁿ w глад'кнс^l дата^m за
3. пнс^l но^c трс л мзхз лсⁿ а^pбана^ш н'кпотс^l вз
4. рекслсⁿ кс^m cz cz цїе кз а^m взⁿ дс^t моши
5. а. де л глад'кнї пз^pцїле нw^c тр'к кзте cz
6. ва алеце деⁿ байїна дела мwши ноцїри
7. шї па^p амаⁿ взⁿ дс^t лсⁿ а^pбана ш де л фсн'к нсⁿ
8. па^pт'к лсⁿ кзтз cz ва алеце кз н'к а^s фо^cтс шⁱ

9. NOW K^M ПЗРАТЪРЪЗ ДЕЛА ПЪМА. АЧАСТА МВШІ
10. А ВЪ АСТА^M НО^І ДЕ ВЪНЪЗ ВОМА НО^С ТРЪЗ Н'БСНЛІ^Т ДЕ
11. П НІМЕЛЕ АС^M Н'БЛЪС^І А^Р БАНШЪЛЪС^І ДЕРЕ П^Т С^ГІ. І. БА^Н
12. ГАТА КА СЪ ФІЕ АС^M Н'БЛЪС^І МВШІА СЪЗТЪЗТО
13. РЕ ШІ ФІЧОРИЛО^Р АС^M Н'БЛЪС^І КЪЦ АС^M НЕЗЕ^С И ВА ДА
14. АЧАСТА МВШНА ВЪ АСТА^M КЪ ЦІР'Б МЕЦІА
15. ШНОЛО^Р ДЕ П СЪ^С ШИ ДЕ ЖОС ФО^С ТА^С ШИ А^А ДАМАША
16. РІИ КАРЕ СЪ ВО^Р НСКЪЛІ МА^І ЖО^С ШІ ПЕ^Н ТРЪС МА^І АДЕ
17. ВЪРАТА КРЕДИ^Н ЦА ПЪН'Б^M (*sic*) ДЕЖЕТЕЛЕ ШИ НСКЪ
18. ЛІТЪРІЛЕ КА СЪ СЪ КР'БЪЗЪ — ПИ^С Л'Б^Т ІЗЪРА.
19. (puneri de deget :) Е^С МИ^ХН'Б^С Е^С ДРАГОЮ Е^С РАДЪС^А СИ^Н ІУ^Н
20. Е^С БЪ^А Б'Б^Т БРА^Т ПЪМА | Е^С МАН'Б^С МА^РТЪС^Р ВЪ ТА^М. Е^С ДОБР'Б^С МА^РТЪС^Р
 ВЪ ГЛОД'Б^Н МА^РТЪС^Р |

TRANSCRIPTIONEA :

† *adecă eu Mihné cu frate-mieu Dragoi și cu nepotul mieu Radul fióorul lui Ion wt (dela) Glodénul dat'am zapisul nostru în mână lui Arbanaș népotul Băreșcului cum să să știe că am vândut moșia de în Glodéni părțile nostré câte să va alege den baștina dela moși noștri, și iar a[im] mai vândut lui Arbanaș de în funé Pui parté lui cătă să va alege, că né au fostu și noo cum-păratură dela Puia, ácasta moșia vândut'am noi de bună voia nostră nésilit de nimele dumné-lui Arbanașului drept ughi 10 bani gata, ca să fie dumné-lui moșia stătátóre, și fióorilor dumné-lui căj Dumnezeu i va da; ácasta moșia vândut'am eu știré megiașilor de în sus și de jos, fost'au și aldamașarii care să vor iscáli mai jos, și pentru mai adevărata credința puném dejetele și iscáliturile ca să să crézi. nuc л'ѣr (scris în anul) 7104 (1596). Eu Mihné. Eu Dragoiu. Eu Radul cum (fiu) Ion. Eu Băldé брат (frate) Puia wt (dela) Glodéni martur. Eu Mané martur wt там (tot de acolo). Eu Dobré martur.*

NOTANDA :

ФРАТЕ-МНЕС;

ФІЧОРСА, ФІЧОРИЛОР, cu *i* în loc de *e*;

finalul *u* întreg : ФОСТС;

finalul *i* întreg pretutindeni;

ЛШИ ІУН, ЛШИ ЯРКАНАШ, nu ЛШ;

numele satului variază : ГЛОД'КНСА și ГЛОД'КНІ;

ДАТ'АМ Л МЗНЗ ЛШ...;

Н'КНОТСА (= *năpotul*), НОСТР'К (= *nostrăe*), Н'К ЛШ ФОСТС (= *năe au fostu*), Н'КСАІТ (= *năesilit*), ПСН'КМ (= *punăem*)*, — cf. actul de sub №. VI;

condiționalul *să* nu se distinge grafic de reflexivul *se* : СЗ СЗ ЦІЕ, СЗ СЗ КР'КЗЗ...;

МШНА, nu МШНА;

ДЕ Л, dar și ДЕН;

neconsecința sintactică : ПЗРЦІЛЕ... КЗТЕ СЗ ВА АЛЕЦЕ, nu : ВОР АЛ'ЦЕ, dar АДАМАШАРІН КАРЕ СЗ ВОР НСКЗАІ, nu : ВА НСКЗАІ;

АМАН = АМ МАН;

НОСТРЗ, НОСТР'К, СТЗТ'ХТОРЕ, fără *oa*;

НІМЕЛЕ;

ДЕРЕПТ;

ДШМНЕС, cu *e* clar;

КШМНЗРАТ'СРЗ, cu mediul *a* clar;

СГН = galbeni ungurești ;

И ВА ДА = *îi va da*;

АЧАСТА МШНА, АДВЗРАТА КРЕДИЦА, de 2 ori articulat;

ДЕЖЕТЕЛЕ, nu ДЕУ- саŃ Д'ЦЕТЕЛЕ;

(*) ПСН'КМ pôte fi înсă și o erore grafică în loc de ПСНСН'КМ.

numile personale : Бзлдѣ, Ярванаш, Драгои сай Драгою, Доврѣ, Пѣм
(la genitiv-dativ Пси);

formalitatea juridică : ачасга мвшна взндѣт'ам кѣ цѣрѣ мѣпѣашнлор
де ꙗ сѣс ши де жос, фосг'аѣ ши алдамашарѣн каре сз бор искзлѣ;

мѣпѣашн, cf. textul de sub No. IX;

фснѣ, cf. același text;

алдамашарѣн din алдамаш = magh. *áldomás* (beură la cumpărare, Kauftrunk), cf. *Anonym. R. Belae*, ap. **Endlicher**, *Monum. Arpadiana*, p. 24 : «gavisi sunt gaudio magno valde, et more paganismo fecerunt *aldomás*, et gaudium annunciantibus diversa dona presentaverunt», și ibid. p. 18 : «more paganismo, occiso equo pinguisimo magni *aldomas* fecerunt», de unde în legile maghiare ale lui Verböczi *áldomás* se traduce prin «victimă emtionis», vezi **Ipolyi, Tatos**, în **Wolf, Zeitschrift f. deutsche Mythologie**, t. 2, p. 265;

termin juridic : мвшна стзгзторѣ;

expresiunea juridică : бацѣна дела мвшн поцѣри = bulg. баштинѣ
«patrimoniū» dela башта «tată».

XII.

ZAPIS DE VÎNDARE

GLODENI (distr. Prahova), 1596.

Originalul se află la un loc cu al textului precedente, fiind transcris de asemenea, destul de greșit, în aceeași condică la fôia 351.

Ambele din Glodeni și ambele din 1596, aceste două documente aŭ în vedere nescie împregiurări analoge, în cari sînt amestecate aprópe acelea-și personaje : «Arbanaș nepotul Berescului», frații Dragoiu și Mihnea saŭ Manea cu nepoții lor, frații Boldea saŭ Bâldea și Puia etc.

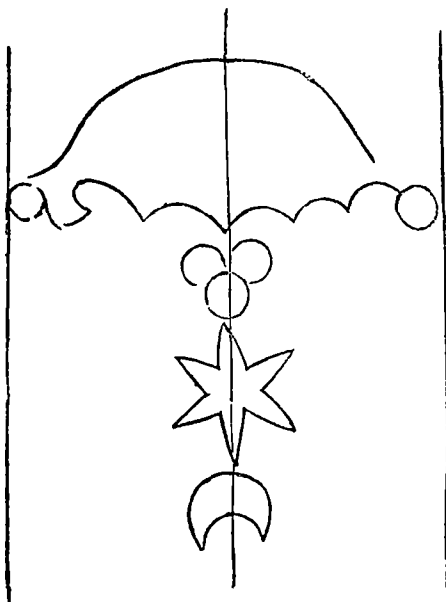
Actul de mai jos ne mai dă un fapt cronologic, prin care se confirmă datul de «1596» al amîndurora, anume ne spune că părțile împricinate avuseseră un proces «ЛНАННТЪ ДОМНШАИ АС ЯЛЕЗАН-АРС БОДЪ АА ДНВАН», adecă cu vr'o cinci ani înainte, de vreme ce Alexandru-vodă Bogdan domnise între 1591—1592.

Deosebiri între ambele acte sînt :

Scrisórea, mai mică, în fond destul de urită, este aci totuși relativamente mai frumósă și mai lămurită.

Sub raportul ortografic, ea se distinge prin puținătatea literelor aruncate d'asupra rîndului, prin monogramatisarea grupurilor *тѣ*, *рѣ* și *аѣ* (în cuvîntul *РАДѣА*), prin nepunctatul *і* în locul bipunctatului *ї* din cel-l'alt document.

Lung de 31, lat de 22 centimetri în f^oiă, actul de față este scris pe h^ărtiă mai mare, mai solidă, de o nuanță cu mult mai deschisă, av^ênd următorul semn de fabrică :

Divergența însă cea mai pronunțată se rap^ortă la limbă.

E cu anevoie a admite, că ambii scriitori vor fi fost născuți și trăiți în aceeași localitate.

Deși amⁱndoi au scris în Gloden, totuși unul din ei, probabilmente autorul actului de față, cată să fi venit acolo de afurⁱ.

Desbinarea dialectologică se începe dela primele șiruri, unde în loc de : ДАТ'АМ ЗАПИСА А МЗНЗ АШН ЯРБАНАШ, citim : ДАТ'АМ ЗАПИСА АА МЗНА ЯРБЗНАШСАШН, adecă articulatul «la mână» urmat de genitiv post-pus în locul nearticulatului «în mână» urmat de dativ pre-pus, și merge pînă la ultimul rînd, unde în numele personal БЗАД'К vocala obscură з se preface într'o vocală clară : БОЛА'К.

Cele-l'alte particularități. f^orte interesante, veți mai jos în Notanda.

1. † АДЕ^К Е⁸ ДРЪГОЮ КЪ ФРАТЕМІЕ⁸ МАИ^К Ш^И КЪ НЕПОЦИ МІЕ^И АН⁸^А
РА^АУЛ^Ь
2. И ДОБРЕ ДАТА^М ЗАПИС^А ЛА МЖНА А^РБЗНАШ⁸А^И НЕПОТ⁸А БЕРЕСК⁸А^И
3. ДИ Л ГЛА^БНИ К^М С^С ЦІЕ КА^М ВЗНД⁸Т⁸ ВЧИНА ДИ Л ГЛОДЕНИ ІА^РТ^К
4. НОА^СГ РЗ ТОА^Т ПЕН^Т Р⁸ КЗ АЧА^СГ^З ВЧИ^И А^М АВ⁸Т ГЛЗЧАВ^З МА^И ДИНАТЕ
(sic) ВР^К
5. МЕ КАА⁸ ДАТ⁸ ПЪРИНЦИН ЛО^Р БА^И ДЕ А⁸ ПЛЗТИГ⁸ СИЛІЦ^К ДИ^Ч С^Б8
6. СКДАЛ⁸Т⁸ ДАН⁸ Ш^И К⁸ МИК⁸А Ш^И А⁸ Л^ИРЕС⁸РА^Т ЛОК⁸РЕЛЕ НОА^СГ РЕ Ш^И
7. И^Б8 ФЗК⁸Т⁸ ПЕ НО^И МІ^РЦ ДЕ ТО^Т ДИЧИ НОИ А^М МЕ^РС⁸ Л^ИАИИТ^К
8. ДО^М И⁸А⁸ А⁸ АЛИЗАНД⁸Р⁸ ВО^А ЛА ДИВА^И Ш^И А^М РЗМА^С ПЕ ДА^И Ш^И ПЕ
МИК⁸А
9. ДИ^Ч А^РБЗНАШ^А АП⁸КЗИД^С КАРЕ И СКРИ⁸ МА^И С^С ДИ^Ч АР⁸БЗНАШ^А Н⁸
СА⁸
10. АЗСА^Т ЧИ ІА^Р А⁸ МЕРС⁸ ЛА Ж⁸ДЕКАГ^З ЧИ И^Б8 РЗМА^С ПЕ НО^И ДЕ БА^И
11. СЗИ ПЛЗТИ^М ДИ^Ч НО^И НА^М АВ⁸Т⁸ К⁸ ЧЕ ПЛЗТИ ЧИ А^М ВЗНД⁸Т⁸ ВЧИНА
12. АЧА^С ТА КАРЕ ІА^С ТЕ СКРИ^С МА^И С^С ДЕРЕИТ⁸ 8^Г. И^И. ШИ ЛА^М ПРИ^ИС⁸
13. Ш^И ДАТОРИА ЧА В^БКЕ ТО^Т Л^ИТРАЧЕН БА^И ІА^Р АР⁸БЗНАШ^А С^З ФІЕ ВО^АНИ^К
14. К⁸ СКРИСОА^Р НОА^СГ РЗ С^З СТЗПЗИ^БС^КЗ МОШІА Л ПА^Ч ДЕ АК^М К⁸ ФЕЧОРИ^И
15. И К⁸ НЕПОЦИ АВ^И Ш^И КЗИД⁸ СЕ А⁸ ФЗК⁸Т⁸ АЧЕ^С ТА ЗАПІ^С ФО^С ТА⁸ М⁸А^ИЦИ
16. ВАМЕНИ Б⁸НИ ДИ Л ПРЕ Ж⁸РВА⁸ ЛОК⁸ВАИ КАРИИ ЛШИ ВО^Р П⁸НЕ
17. МА^И ЖО^С ИСК⁸ЛИТ⁸ВРИЛЕ Ш^И ПЕН^Т Р⁸ АДЕВ⁸РАТ⁸З КРЕДИИЦ^З А^М
18. П⁸С⁸ Ш^И НО^И ИСК⁸ЛИТ⁸ВРИЛЕ МА^И ЖО^С КА С^З СЕ КР^К З^З ЛЕ^Т ІЗРА
19. (runeri de deget :) † Е⁸ ДРЪГОЮ ѿ ГЛОДЕНИ Е⁸ МАИ^К БРАТИ Е^Г Е⁸
РА^АУЛ^Ь СНЗ ІВ^И
20. Е⁸ ДОБРЕ С^ИЗ МАНИ В ТА^М Е⁸ ВО^А Д^К БРА^Т П⁸НИ В ТА^М Е⁸ ШЕ^Р БА^И МА^Р

TRANSCRIȚIUNEA:

† adecă eu Drăgoiu cu frate-mieu Mané și cu nepoții miei anum^o Radulu n (și) Dobre dat'am zapisul la mâna Arbănașului nepotu/ Berescului di în Gl[o]dêni, cum să șe știe c'am vândutu ocina di în Glodeni parté noastră toată pentru c'i acăstă ocină am avut glăcavă mai dina[in]te vréme, c'aau datu părinții lor bani de au plătitu siliștea, dici séu sculatu Danu și cu Micul și au impresurat locurile noastre și néu făcutu pe noi mirț de tot, dici noi am mersu înainté Domnului lu Alixandru vodă la divan și am rămas pe Dan și pe Micul; dici Arbănașul, apucându-se care-i scriu mai sus, dici Arbănașul nu s'au lăsat, ci iar au mersu la judecată, ci néu rămas pe noi de bani să-i plătim, dici noi n'am avutu cu ce plăti, ci am vândut ocina acăsta care iaste scrisă mai sus dereptu ughi 18, și aam prinsu și datoria c'a véche tot într'acei bani, iar Arbănașul să fie volnic cu scrisoar^e noastră să stăpănescă moșia în pac^e de acum cu fecorii n (și) cu nepoți[i] lui; și cându se au făcut acesta zapis, fost'au mulți oameni buni di în pre jurul locului, carii își vor pune mai jos iscăliturile, și pentru adevărată credință am pus și noi iscăliturile mai jos ca să se creză. — лѢТ (anul) 7104 (1596).—Eu Drăgoiu ѡ (dela) Glodeni. Eu Mané брати ег (fratele lu). Eu Radul снз (fiu) Ion. Eu Dobre снз Manei грам (tot de acolo). Eu Boldé брат (frate) Puii грам. Eu Șerban martur.

NOTANDA:

ь = ū : Радуль, жерсаль;

finalul u întreg : вхндѣтѣ, дѣтѣ, пѣхтѣтѣ, скѣлатѣ, дѣнѣ, фѣкѣтѣ, мерѣ, лѣсѣтѣ, прѣнѣсѣ;

finalul i întreg : мѣлци, вѣмени бѣни, лѣши вор пѣне...;

oa păstrat cu îngrijire : поастрѣ, поастре, тоатѣ, скрисоаре, вѣмени;

relativul ce distins de conjunctivul c'i : н'ам лѣсѣтѣ кѣ чѣ пѣхтѣ, чи ам вхндѣтѣ...;

pentru *s'au* trei forme : сѣс сѣслатѣс (= se-au), сас азсат (= s'au)
și сѣ аз фѣкст (= se au);

дн în loc de дѣ : дн ѳ, дннантѣ, днчн, дн ѳ пре жѣрѣль;

pentru пре tot-d'a-una пѣ;

аа = ā : аас датѣс, аам принѣс, dar și simplul аз, ам;

contractiunea : кам (= сă am), каас (= сă au);

genitivo-dativul : аз янзандрѣс;

миѣс, миѣн;

фрагѣ-миѣс;

confusiunea între е și ѳ : Глодѣкни și Глодени;

Берѣсклани, unde în textul precedente : Бѣрѣсклани;

Болдѣк, unde în textul precedente : Бзлѣк;

Манѣк, unde în textul precedente : Мнчнѣк;

Яркзани, unde în textul precedente : Яркзани;

Дрѣгою, unde în textul precedente : Дрѣгою;

локѣрѣле, сѣ — *ure* —, dar искзлнѣрѣле, сѣ — *uri* —;

pronumele repetat : нѣс фѣкстѣс пѣ нон мнрѣ..., нѣс рѣмас пѣ нон
дѣ бани..., fenomen analog cu formele sintactice spaniole ca : «el le ha
dado á el», pe cari Mahn și Steinthal le atribue influenței basice (Kuhn,
Beiträge, t. 1, p. 389);

reflexivul *se* distins de condiționalul *să* : сѣ сѣ крѣзѣ;

дѣрѣпѣс;

дѣгѣрѣа, мошн, пѣ — нн;

а numai în : чѣ вѣкѣ;

dela Манѣк — genitivo-dativul Манѣн, dela Пѣта — Пѣнн;

«a prinde» în sens de «a cuprinde» : аам принѣс нн дѣгѣрѣа чѣ вѣкѣ.
тѣт ѳгр'ачѣн бани;

demonstrativul *a* în : ачѣст-а зѣпнѣс;

construcțiunea sintactică : пѣнтѣс кѣ ачѣстѣч ѳчннѣк ам азѣт глѣчѣвѣ
ман дннантѣ вѣѣме;

frasă remarcabilă : $\text{ap}\delta\kappa\zeta\eta\lambda\delta\text{-ce kap}\epsilon\text{-n}$ (=pe cărți îi) $\text{ckp}\text{и}\delta$ $\text{man c}\delta\text{c}$,
 $\text{дичи йрѣзнашѣл нѣ с'лѣ лѣсат}$, $\text{чи кар лѣ мерсѣ...}$;

$\text{ддт'ам... ла мѣна йрѣзнашѣлн}$;

«a rămâne pe cine-va» = «a'l face să pîrdă procesul» : $\text{am p}\zeta\text{mac ne}$
 дан... , $\text{нѣс рѣмас не нон...}$;

глзчавз = gălcévă;

idiotism : «a face pe cine-va *mirt de tot*» = «a despuia» : нѣс фз-
 $\text{кстѣ не нон мнрц дѣ гот}$, unde în condică s'a copiat : морци! deși
cuvîntul e scris în original pe cât se póte de limpede;

мирц , formă scăđută din марц , expresiune întrebuintată pină astă-đi
de cătră jucătorii de cărți : «l'am făcut *mart*» = «l'am bătut cu desă-
virșire», din italianul *marcio*, în dialecte *marzo* și *marz*, termin de tric-
trac, trecut și'n așa numita «lingua franca» din porturile turcesci sub
forma de *mârç*¹ și corespunđător terminului frances de trictrac *bredouille*,
care la figurat înseamnă de asemenea «a fi bătut cu desăvirșire» : «être
bredouille = être complètement battu».²

(¹) Hyde, *De ludis orientalibus*, Oxonii, 1694, lib. II : Historia Nerdiludii, p. 36.

(²) Littré, *Dict.*, t. 1, p. 413.

XIII.
ZAPIS DE SCHIMB.

PĂTRAȘCO PĂTURNICHE (?), SUCÉVA, 1597, IANUARIU 8.

Originalul se află în Arhivele Statului : Sf. Sava din Iași No. XXXII.

E scris elegant, de o mână sigură, cu litere cursive măricele, cu distanța de 1 centimetru și mai bine între rinduri, pe un petec de hârtia subțire gălbuiă, lung de 21, lat de 16 1/2 centimetri, în care se mai recunoște un fragment din semnul de fabrică, anume porțiunea de jos dintr'o acuilă imperială : ghiare, vîrfuri de aripe și coddă.

Vlădică Agafton al Romanului, una din părțile contractante în zăpissul de față, a ocupat scaunul episcopal de două ori : de 'ntăiă între 1584—89, apoi între 1597—1606.¹

Ăctul nostru s'a redactat, prin urmare, în primul an din a două vlădică.

Sigilul episcopal, rotund, placat pe cĂră verde, mare de 25 milimetri în diametru, s'a deslipit; mai jos, întipărită prin fum, este pecetea celui-l'alt contractant, octogonă, de 10 milimetri în diametru, represintând nesce arabescuri.

1. † еѢ пзтра^ш ко пзтс^рнике, фла^к мз^ртсрїе кѢ а
2. чăстѢ мнкѢ кз^рцѢлїе. кѢ^м амѢ авѢ^т ѡ цнга^н кѢ, ла
3. мѢнѢстїре, де кнѢ рнцѢ, дѢчн нѢ^м то^к мн^т де
4. бѢнѢ воѢ ноѢстрѢ. ѡтрѢ влѢднѢка ага^ф то^н

(¹) Episc. Melchisedec, *Chronica Romanului*, Bucurescї, 1874, t. 1, p. 218 sqq.

5. EP^C KΠS^A ΔE POMA^N. Δ'EKHI MIHΔS ΔA^T W CIΓΓA^H KZ
 6. ANBME ΦPZCINA. SHI S^N KOPIA^A WNOΦPEH. Δ'EK A^K
 7. M8 NANI^N TE. NI ME ΔH^N P8ΔA M'E, KA CZ NANI
 8. BZ A ΠPZPZ AΠA^C T'Z ΠPZA NIHE ΔINEWAPZ
 9. Π B'EKHI, Π NANI^N TA CHEIPIH XZ^P T'IN A HOACTPZ — CKPH^C Π C8HABZ, ΓEN ̄H
 (L. S.) AN ̄Z̄P^E
- (Subscriere nedescifrabilă) (L. S.)

TRANSCRIȚIUNEA :

† eu Pătrașco Păturnike fac mărturie cu această mică cărțuție, cum amu avut o Țigancă la mănăstire de Bistriță; deci nēm tocnit de bună voia noastră între vlădica Agafton episcopul de Roman, deci mi-au dat o Țigancă anume Frăsina și un copil Onofrei; de acmu nainte nime din ruda mé ca să n'aibă a pără aastă păra nice dineoară în véci înaintia cęstii hărtii a noastră. — Scris în Sucevă ghenarie 8 ai 7105.

NOTANDA :

- finalul *u* întreg : AM8;
 finalul *i* întreg : Δ'EKHI, B'EKHI, CHEIPIH;
 diferențierea : AΠACTZ și AЧACTZ, ba și a treia formă чACTZ în genitivodativul CHEIPIH;
 . LA MZHACTIRE ΔE BHCCTPZ, nearticulat;
 NI ME;
 ΔHH, NI ΔE Π SAŪ ΔEH;
 Δ'EK pentru ΔE în Δ'EK AKM8, Δ'EKHI, dar și ΔE în : ΔE BHCCTPZ;
 accent în : AЧACTZ, HOACTPZ;
 se întrebuințază de o potrivă *punctul* și *virgula*, fără vre-o rațiune logică;
 neconcordarea sintactică : CHEIPIH XZP'T'IN A HOACTPZ;

ан în loc de ани;

копиа în accepțiunea actuală de *puer*, nu în cea veche de *spurius*, însă în privința Țiganiilor, la cari Româniî — se vede — nu admiteau deosebirea de fiî *legitimî* și *nelegitimî*;

акм8 = «асум»;

ниче;

фак мзртрїе;

днневарз;

ка де'наинтеа луй сз : ка сз н'анез;

а пзрз аистз пзрз;

лтре în sens de «су» : н'ѣм токмиг де бѣих вола лтре ваздика...;

deminutivul : кзрц8лїе;

ми88 = *mî-au*;

numele personal : Пхтрнике;

casul juridic de schimb : o Țigancă cu copil, probabilmente mai bătrînă, pentru o Țigancă fără copil, probabilmente mai tinăra.

XIV.
ZAPIS DE CUMPERĂTORÉ.

JUPAN NAN (?), BUNESCII DE JOS (DISTR. VILCEA), 1597, IULIŢ 3.

Originalul se conservă în Archivele Statului : episcopia Rîmnic No. XIV.

Acéstă episcopiă a posedat doă Condice, una veche și alta nouă, carî însă, nefiind depuse la Archive, nu se scie unde se vor mai fi aflând.

Scris pe hărtiă grósă, gălbuiă închisă sau afumată, lungă de 28, lată de peste 20 centimetri în fôia, cu următorul semn de fabrică, ale cărui conturnuri sînt reu definite :

Acest semn aparține fabricerii de hărtiă dela Sibiu (Hermannstadt), figurând pe documente transilvane de pe la anii 1573 pîna la 1592.¹

Scrisoarea, cu cernelă de o nuanță rădăciniă, e frumósă, citetă, peste 2 milimetri la nălțime, cu codițe și aruncătore d'asupra fôrte elegante, distanța între rînduri fiind cam de 1 centimetru.

(¹) Kemény, op. cit., tabela dela sfîrșit No. 15.

O particularitate ortografică rară, este că finalul *u* se scrie adesea chiar în catul al doilea, alături cu consóna ce 'i precede, de exemplu : κσμπζρα^{Τ8}, πο^{ϸ8}, ἀα^{Τ8} etc., în loc de a fi sub-înțeleas în consónă, ca în mai totalitatea actelor de pe atunci.

O pecete ovală, de vr'o 18—20 milimetri în diametru, n'a lăsat altă urmă decât a configurațiunii sale și două tăieture paralele verticale, pebrecute orizontal prin o fâșióră de hărțiă, peste care era lipită céra.

1. † cz ce ψίε κ8^Μ αμ8 κ8^Μ πζρα^{Τ8} ε8 ж8па^Η на^Η дн^Η ε8νεиηη^Η δε πο^{ϸ8} дн^Η
2. πζ8α^Ϸκ^Η. δελα στα^Η χιο^Λ. шиη δελα φρατε8κ88 βρα^Η. γ. φζ^Λ χη¹
3. φ^Λ δ^κ. λα βρ8^ϸ τ8βε^{Τ8}. ш^Η. β. φ βαλε. 8ηα φ^Η γιο^Λ κζ^ρ στε^Η
4. ш^Λ τζ^Λ φ^Λ λα^Η κο(?). δερε^Π α^ϸ ϸ^ο. шиη λ^Ϸ88 βζ^Η δ8^{Τ8} ανεиηη^Η
5. wλε^Π, че^ϸ ϸ8^ϸ κρη^Η ш^Λ δ^κ λο^ρ ε8ηζ ρε. ш^Η κ8 ψι^Η ρ^κ τ8τ8ρρ88
6. μεψ^Η πашηλο^ρ ш^Η дн^Η ϸ8^ϸ. ш^Η дн^Η πο^{ϸ8}. ш^Η δε^Η κρ8χηηη8^Λ λοκ8λ8^Η
7. шиη α8 π8^ϸ μζρτ8βρε^Π πο^Π στα^Η χιο^Λ дн^Η ε8νεиηη^Η. η w^κ ηζ πο^Η
8. πο^Π στα^Η χιο^Λ. η πο^Π κο^ϸ γα^Η дн^Η. η ϸταρίца дн^Η κλζτ^Η wаре πο^Η
9. μαρίηα. η κζ^ρ...α. шиη^Η (sic) w α8 δα^{Τ8} ж8ηα^Η на^Η α^Ϸκλε φζ^Λ χη^Η ϸφε^Η τε^Η
10. μχηζ8τη^ρ λα ϸ^τη ηw^Η ζλα^τα8^{ϸ^τ8} δελα w^κ ηα χλ μαρε. κα κζ^Η φίε
11. ηομ^κηζ ши^Η α8 ш^Η φε^Ϸορηλο^ρ λ8^Η λша κζ ce ψι^Η ε:—шиη^ϸ λ^Ϸца ю^Λ. γ. дн^Η
12. ш^Η α8 φ^{ϸ^τ} γρεκ8^{ηη} α^Η δελα αδα^{Μ8}. πζηζ α^κ μ8. ιζρε β^ρ8 η^ηεμ88
13. κλα^β βζ β^Ϸκη^Η αμη^Η : ✕

(L. S.)

† Să se știe cum amu cumpăratu eu jupan Nan din Buneștiu de josu, din Păuléni, dela Stanciu^l și dela frate-său Brian 3 fă^lei în dél la Brusturetu, și 2 în vale, una înghiu^l Cărstei și altă în manco

(¹) Urméză cu altă mână și altă cernélă : ϸ8ϸ

(mai încoa?), derep aspri 270, și léu vândutu aceștii omeni ce's sus scrișⁱ dé lor bună voe și cu știré tuturoru megășilor și di sus și di josu și den crucișul locului, și au pus mărturie pop Stanciul di Bunești, и wt (și dela) Ocnă по име (a-nume) pop Stanciul, и (și) pop Costandin, и starița di Slătioare по име Mărița, и Săr... a, și-i o au datu jupan Nan acéle fălci sfentei mă-năstirⁱ la s^feti Ioan златастс (gură de aur) dela Ocnă c'a mare, ca să-i fie poménă și lu și fec'orilor lui, așa să se știe :—нис м'ца (scris în luna) юліе 3 дни (dile), și au fost trecuți ai dela Adamu până acmu 7105, боґс нашемс слава вз вѣки и амин (Dumnezeului nostru slavă în veci și amin) : X

NOTANDA :

finalul *u* întreg : амс кѣмпзратс, жосс, крѣстсретс, взндѣстс, тѣтсрорс, датс, Ядамс, Златастс;

finalul *i* întreg : фзлчи, трекѣци, локѣлѣи...;

de 6 ori дни, o dată ден, nicăiri де дни;

simplul *o* pentru *oa* : вмени, dar și *oz* : слѣтнваре;

s' pentru *sint* : вмени че'с сѣс скриши;

сфентен;

formele *л8* și *л8и* : помѣнкз ши л8 ши фечорилор л8и...;

construcțiunea sintactică curioasă : ши-и w л8 датс жѣпан Нан ачѣле фзлчи сфентен мзнзѣстри...;

reflexivul *se* distins de condiționalul *să* : сѣ се цііе...;

numi personale : Нан, Бран, Станчюл, Кзрѣтѣ (gen. Кзрѣтен)...;

днѣюл = *angulus*;

дереп, fără finalul т;

ли = ani, cf. textul precedente;

formalitatea juridică : л'к8 взндѣстс ачѣцини вмени че'с сѣс скриши д'ѣ лор вѣнз вое ши кѣ цн р'ѣ тѣтсрорс мециѣши лор ши дни сѣс ши дни жосс ши ден крѣчншѣл локѣлѣи.

XV.
ZAPIS DE DANIA

MATEIU, DISTR. MEHEDINTI (Cerneț?), 1599, DECEMBRE 15.

Originalul în Archivele Statului : actele Tismenei XI.

S'a transcris în cele două condici ale acestei mănăstiri, cea veche t. 2, fôia 94, și cea nouă t. 1 (sub rubrica moșiei Erghevița), în ambele însă greșit, mai cu sémă în cea de'ntăiu.

Erórea cea mai importantă, pe care aũ comis'o amîndoi condicarii, este de a fi citit în text velétul 7150 (1641) în loc de 7108 (1599), luând adecă pe и (8) drept и (50), de unde rezultă o diferința cronologică de aprópe jumătate-secol !

Acéstă greșélă este cu atât mai neiertată, cu cât ambele condici copiază pe aceeași fôia un crisov dela Mateiu Basarab din 14 ianuariu 1647, în care se indică fórté limpede că textul de față — donațiunea părților de moșia ale fraților Stan popă și Sărbul stolnic către mănăstirea Tisména — s'a scris «ЛКА ДНН «ЗНЛЕЛЕ АШ МНХАЙ ВОДЪ, ШН ТОТ АШ ЦННСТ МАНХСТНРЪ ТИСМЪНА АЧЪСТЕ «МОШІЙ ДНН БРГЕВНЦА КЪ БЪНЪ ПАЧЕ».

Așa dară datul actului este cu o deplină certitudine 1599, aprópe cu un an înainte de mórtea lui Mihaïu Vitézul.

Acest dat se confirmă prin tóte cele-l'alte condițiuni ale documentului.

În adevér, chiar între marturii figuréză aci unul din ostașii cei mai cunoscuți de ai lui Mihaïu Vitézul, vestitul «Fărcaș-agá», *Farcas Aga* după cum îl scrie contimpurénul Walther, care ne mai spune că dînsul comandă un corp de trei miî Români, Serbi

și Unguri, trimiși asupra Vidinului, dar bătăuți acolo de către Turci.¹

Același eveniment este povestit în cronica anonimă a Țerei-Românești în următorul mod :

«Iar când fu la Iulie 16 (anul 1597), alése Mihaïu-vodă oști «care era mai de folos și le puse cap pre Fărcaș-agă, și-î trimise «la Diu (Vidin) ca să'l dobândescă, și trecură Dunărea pre la «Sdegla, ér Turcii încă le prinse de veste mulțime cu totul, și nu «eșiră să se lovescă de față, ci se ascuseră de făcură meșteșug ; «că mergënd oștile lui Mihaïu-vodă făr'de nici un tèmeț, ér Tur- «cii îi loviră de față și fără veste, și fu resboïu tare multă vrême, «însă cea de apoi biruiră Turcii...»²

Bălcescu numește foarte bine pe Fărcaș-agă : «general mai mult «voinic decât norocos».³

Bătrînul Fotino aușise, nu se scie de unde, o legendă întrégă despre acest personagiū; o legendă pe care el o dă ca fapt istoric, căriia noi însă, pînă la vre-o umbră de probă, nu-î putem acorda, cel mult, decât valórea unei tradițiunii poporane.

Fărcaș-aga — dice el — fusese de'ntăiu popă, numit Stoică, din satul Fărcaș în districtul Romanaț, dar arătându-se voinic în resboie, Mihaïu Vitézul l'a res-popit și l'a făcūt agă, adecă cap peste pedestrime.⁴

Adevărul este că 'n districtul Romanaț se află vr'o trei sate numite Fărcaș; însă localități cu acest nume de origine maghiară — unguresce *farkas* «lup», literalmente «codat», dela *fark* «códă» — se găsec multe și pe aiurî în România.⁵

(1) *Res gestae Michaelis*, în Papiū, *Tesaur de monumente*, t. 1, p. 25 : «Postea trium «millium eorundem Walachorum, Serviorum et Ungarorum agmen sub Farcas Aga ductore «ad Bdin civitatem vergens....»

(2) *Magazin istoric*, t. 4, p. 285-6.

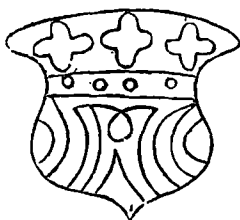
(3) *Istoria lui Mihaïu Vitézul*, în *Revista Română*, t. 2, p. 302.

(4) *Ἱστορία τῆς πάλαι Δακίας*, Viena, 1818, t. 2, p. 128 nota : «Οὗτος ὁ Φάρκας ἦν «έρειρος κοσμηκός καὶ ὀνομάζετο Παππᾶ Στόικας, ἀπὸ χωρίου Φαρκάσι τοῦ θέμα- «τος Ῥωμανατζίου μετὸ τὸ νὰ ἦτον δὲ εἰς τὴν ἀνδρείαν περιφέρημος, ἔστειλεν ὁ Μιχαήλ «Βοεβόδας etc.»

(5) *Frunțescu, Dicționar topografic*, p. 188—9.

Judecând după textul nostru, în ori-ce cas, Fărcaș-agă pare a fi fost Oltén.

Actul e scris pe o jumătate-cólă de hârtiă grósă, de culóre afumată, lung de 29¹/₂, lat de 20 centimetri, cu următorul semn de fabrică :

Acest semn aparține fabricעי de hârtiă dela Brașov din a doua jumătate a secolului XVI.¹

Literele sînt semi-cursive, mai mult cum se scieau crisévele decât zapisele, nalte de vr'o 2 milimetri, cu o distanță de aprópe 1 centimetru între rînduri.

Litera *e*, fie majusculă saú minusculă, are forma celei de ti-par : *Ě*, *ε*.

Grupurile *sz*, *ap*, *ay* (în *pa^hγ-*), sînt scrise în monograme.

Litera pentru sonul *ă* șovăesce prin formă între *x* și *h*.

În josul actului sînt întipărite cu fum cincî peceți, din cari cele trei mai mici, puse d'asupra numilor : *map*, *apar* și *iwh*, nu se disting destul de bine, dar cele doă mai mari, fóрте clare, ni s'au părut a fi atât de interesante, încat le dăm aci în fac-simile.

Cea de'ntăiü, d'asupra numelui *иик*, este următórea pétră gravată (camée), a cari explicațiune mitologică — arcul indică pe Diána²,—o lăsăm altora :

(¹) Kemény, op. cit., tabela No. 8 și 9.

(²) Regret de a nu avé la dispozițiune în momentul de față pe Prendeville, *Photographic fac-similes of the antic gems*, London, 1858, în 4, unde — dacâ nu mă înșelâ memoria— mi se pare a fi veđut un cameü analog.

Camee de acéastă natură, unele de o rară eleganță, ne întîmpină adesea figurând ca peceti în zapisele române din secolii XVI—XVIII.

Ele ar merita a fi studiate mai cu dinadînsul sub raportul archeologic.

Cea-l'altă pecete este a lui Fărcaș-agă, corespunzînd pe deplin prin emblemă cu caracterul vitejesc al acestui general : «o mână cu iatagan, ér d'asupra seris фркашь».

Iată-o :

In fine, textul nostru presintă un specimen foarte rar de *cryptographia* română, «l'écriture en chiffres ou en caractères déguisés».

Acest mod secret de a scrie a fost întrebuintat la diferite popóre din anticitatea cea mai depărtată.

«Jules César — dice benedictinul Dom de Vaines¹ — écrivait «des lettres en chiffres, que cet empereur appelait *caecas litteras*, «des lettres occultes, parce que ces sortes d'écritures sont seulement intelligibles à ceux avec qui on est convenu des caractères. «César employait le *d* pour l'*a*, et ainsi des lettres suivantes. Au «guste écrivait également en chiffres, mais il mettait *b* pour *a*, «*c* pour *b*, et ainsi de suite, transposant toutes les lettres. Au «moye-âge, cet art devint à la mode; mais chacun s'en servit «assez arbitrairement. Les uns retranchèrent les cinq voyelles, «et les remplacèrent par des point, l'*i* par un points, l'*a* par deux, «l'*e* par trois, l'*o* par quatre, et l'*u* par cinq. D'autres substituèrent à chaque voyelle la lettre qui la suit immédiatement dans «l'ordre alphabétique, laissant pourtant à ces consonnes leur valeur propre : ainsi *b* servait pour *a* et pour *b*, *f* pour *e* et pour

(¹) *Dictionnaire raisonné de diplomatique*, Paris, 1863, t. 1, p. 629. — Cf. *Natalis de Vailly, Eléments de paléographie*, Paris, 1838, t. 1, p. 425, și mai ales marea operă a Benedictinilor : *Nouveau traité de diplomatique*, Paris, 1750-65, t. 2, p. 628, și t. 3, p. 508-11.

«*f*, *k* pour *i* et pour *k*. Mais, en ce genre rien n'est plus célèbre que l'alphabet secret du cardinal de Richelieu. Saint Boniface, évêque de Mayence, passe pour avoir porté cet art d'Angleterre en Allemagne...»

Ei bine, scriitorul din textul nostru a crezut și el de cuviință a'și sub-semna numele într'un mod criptografic : $\mu\iota\varsigma \Delta\Gamma$. $\text{З}\Delta\Psi\text{ИВ}$, adică : «am scris $\Delta\Gamma$. $\text{З}\Delta\Psi\text{ИВ}$ ».

Cine să fie óre acest $\Delta\Gamma$. $\text{З}\Delta\Psi\text{ИВ}$?

Slovele $\Delta\Gamma$ fiind separate de rest printr'un punct, este învederat că ele forméză un cuvînt deosebit, compus numai din două litere.

Acéstă împregiurare ne deschide calea descifrării.

După $\mu\iota\varsigma$, slavonesce «am scris», este lucru firesc să urmeze un «eü», slavonesce $\Delta\text{З}$.

Căpătăm prin urmare, de o cam dată ca ipotesă, valórea a două semne secrete : Δ este α , ér Γ este z .

Cu acéstă mică provisiune, cată să ne adresăm acum cătră diferite alfabet criptografice cunoscute din trecut, cercetând : în care anume din ele un α se exprimă prin Δ și un z prin Γ ?

În Occident nu găsim nimic analog, și nu este de mirare.

Criptografia română trebuia să se fi inspirat nu din Occident, ci dela Slavī sau dela Grecī, una din două, căci înseși literele Δ , З , Ψ , nu se află pe aīuri.

Celebrul Montfaucon scrisese un capitol întreg despre criptografia grécă.

Alergăm acolo, — și ce vedem ?

Un alfabet, în care Δ (ϑ) este α (α), Γ (γ) = ζ (ζ), З = μ (μ), Ψ = τ (τ), μ (η) = ν (β) și ν (β) = μ (η)¹.

Decī : $\Delta\Gamma$. $\text{З}\Delta\Psi\text{ИВ}$ = $\Delta\text{З}$ $\mu\alpha\tau\beta\nu$, adică : «eü Mateiu».

$\mu\alpha\tau\beta\nu$, paleo-slavonesce $\mu\alpha\tau\beta\alpha\text{нн}\text{И}$,² se apropiază prin ν de forma rusescă : **Матвѣ**.

(¹) Montfaucon, *Palaeographia graeca*, Paris, 1708, p. 288, unde se mai observă, că scriitorii greci din evul mediū obicīnuiau a pune în acest mod mai cu sémă numile lor și adnotațiunile finale.

(²) Miklosich, *Lex. palaeoslov.*, p. 364,

O asemenea descifrare a criptografiei române p \acute{o} te fi c \acute{a} nd-va de o mare importan \acute{t} ă.

S \acute{a} observ \acute{a} m ins \acute{a} , c \acute{a} Rom \acute{a} ni \acute{i} ave \acute{a} u nu una, ci mai multe sisteme criptografice.

Iat \acute{a} inc \acute{a} un specimen, pe care de asemenea ni s'a n \acute{e} merit a'l descifra.

Intr'un criso v al m \acute{a} n \acute{a} stirii Tism \acute{e} na pentru satul Gro \mathring{s} ani dela vod \acute{a} Mircea Ciobanul din 3 septembrie 1559, scriitorul \mathring{s} -a \acute{i} nsemnat numele criptograficesce : $\epsilon\lambda\omega\psi\chi^{\wedge 1}$.

Condica cea veche a Tismenei a transcris ac \acute{e} st \acute{a} enigm \acute{a} prin « МАТЕЙ »²

Condica cea nou \acute{a} —prin «Barbul»³

$\epsilon\lambda\omega\psi\chi\lambda$ nu este nici «Matei \acute{u} », nici «Barbul».

Gramaticul ascuns sub ac \acute{e} st \acute{a} criptogram \acute{a} adaug \acute{a} c \acute{a} se trage din satul Negesci : « Ў НЕЦЕЦИ ».

Fiind-c \acute{a} \acute{i} n aceia \mathring{s} i epoc \acute{a} , dup \acute{a} mersul firesc al lucrurilor, nu pute \acute{a} u fi doi scriitori domnesci din acela \mathring{s} i sat Negesci av \acute{e} nd ambi \acute{i} c \acute{a} te un nume compus din 6 litere, criteriul cel sigur de a descifra pe $\epsilon\lambda\omega\psi\chi\lambda$ este de a c \acute{a} uta \acute{i} n criso v ele dintre anii 1550 — 1560 numele cel adev \acute{e} rat din 6 litere al unui gramatic ce se \acute{d} ice a fi «din Negesci».

Acest nume se g \acute{a} sesce, ce- \acute{i} dreptul, \acute{i} n criso v ul lui Petra \mathring{s} cu-vod \acute{a} cel Bun din 10 mai \acute{u} 1555, scris cu acelea \mathring{s} i caractere de « БРАТЪА Ў НЕЦЕЦИ ».⁴

Deci $\epsilon\lambda\omega\psi\chi\lambda$ este = БРАТЪА , «Bratul», unul din numile cele mai obicnuite la str \acute{a} mo \mathring{s} i \acute{i} no \mathring{s} tri, de unde s'a \acute{u} format at \acute{a} \mathring{t} ia *Br \acute{a} tian \acute{i} , Br \acute{a} tesci, Br \acute{a} t \acute{a} sen \acute{i} , Brate \mathring{s} i, Bratile, Br \acute{a} tulen \acute{i} , Br \acute{a} tulessci etc.* \acute{i} n nomenclatura topografic \acute{a} a Rom \acute{a} niei.

Sist \acute{e} ma criptografic \acute{a} consist \acute{a} aci \acute{i} n schimbarea numai a literelor mediale ale cuv \acute{i} ntului, rem \acute{a} n \acute{e} nd neatinse cea ini \mathring{t} ial \acute{a} \mathring{s} i cea final \acute{a} .

(¹) *Archiva Statului \acute{i} , Tism \acute{e} na XIII.*

(²) *Condica Ms. Tismenei 1787, t. 1, f \acute{o} ia 182 verso.*

(³) *Condica Ms. Tismenei 1860, t. 1, exempl. 1, p. 315.*

(⁴) *Archiva Statului \acute{i} , Episc. Buzeu \acute{i} LXXI.*

Din cele mediale : $a=r$, $\Delta=e$, $\Psi=t$, $\chi=u$,¹ patru litere, din carei două, adecă Δ și Ψ , au aceeași valoare ca și 'n cea de'ntăiu criptogramă.

Alte specimene de criptografia română, pentru cine ar cerca să le descifreze, sînt :

ВѦГ. ВСЕ, într'un crisov dela vodă Alexandru Mircea din 8 ianuară 1569, pe care eă citește : и аз Іѡн «și eă Ion»;²

ТАХ. ЦЕΨѢ, într'un crisov dela vodă Radu dela Afumați din 1 iuniu 1526,³ etc.

1. † ВЪ ИМЕ ѠЦА И СѢНА И СГѢѠ ѦѢѢ. СКРИСА^М ИѠИ НЕПѠЦИ ПОПЕ^Н ЛЪСТА^Н
2. ШИ АИ СГО^АНИКѢИ (sic) СРЪБЛАѠИ ДЕ ЧЕ^РНЕЦЪ. АНѢМЕ СТЪНИ^А ШИ НИКОЛА
3. ШИ РАУ^А. ШИ Е^С ПРЕСТѢ^С ШИ СТО^АНИЧѢСА. ЧѢСТА А ИѠА^С ГРЪ СКРИ^ПТЪ^Р
4. КЪ^М СЪ^С ЦѢЕ. ЧАВ ФЪ^Г ДЪИ^Г ПЪРИ^Н ЦИ НОЦРИ ЧЕ^С МАИ СЪ^С СКРИ^Ш ПОПА ШИ
5. СТО^АНИКЪ^А СРЪБЪ^А. ЛА МО^РГѢ^К ЛѠ^Р. СЪ ДЕ СѠИ^Н ТЕИ МЪНЪСТИРИ ТИ^С МЕНЕ^И
6. ѠЧИНЕ. АНѢМЕ. БИ^С ГРИЦА. КЪТЪ ВА. ФИ ПА^РГѢ^К ЛѠ^Р ТѠАТЪ
7. ШИ АРГЕѠИЦА ЖѢМЪТАТЕ. ШИ ТЪ^Н ТАѠА ТѠАТЪ. КЪ ТѠ^Т
8. ХОГАРЪ^А. АШИЖ^АЕРЕ ШИ НОН ЛЪСЪ^М ШИ ДЪ^А. ДЪИЪ МО^РГѢ^К ЛѠ^Р
9. КЪРЦИЛЕ АЧЕ^С ГѠ^Р Ѡ^Ч НЕ ЧЕ^С МАИ СЪ^С ЗИ^С. ЛА СѢ^НТА МЪНЪСТИРЕ
10. КЪ^М АЪ ЕИ ЛЪСА^Г КЪ^А ЛѠ^Р КЪВЪ^Н ТЪ. ШИ ЛКЪ СЪ НЪ ВА ФИ КРЕ^АИЦА
11. ИѠАѠ. МЪРТЪРІЕ Е^С НИКОЛА АР^М. ШИ ФА^РКА^Ш А^Г. И ІѠ^Н КѠ^М
12. ШИ ГИѢ^К ПРЪ^К. ШИ БА^РБЪ^А КЛЮ^Ч ШИ СТЪНИ^А ДЕ...НИ^К. ШИ ТО^Г СЪБОРЪ^А
13. СЪ СТЕ. КЪРЦИЛЕ АЧЕ^С ТО^Р ѠЧИНЕ ЛА СѢ^НТА МЪНЪСТИРЕ. КЪМЪ ЛѢЪ

(¹) Cf. *Montfaucon*, loco cit.

(²) *Archiva Statulul, Tismăna XI*.

(³) *Ibid. Cotroceni LIX*.

14. ДА^Т АЧЕ^Н ПЗРИНЦИ АИ НОЩРИ. ПЗ^Н А8 ФО^С ТЗ ВІИ. СЗ ФІЕ МОШІИ
15. WXA^Б НИЧЕ СВИ^Н ТЕИ МЗСТИРИ (*sic*). ПІ^С А^Г. ЗОΨИВ. М^СЦА ДЕ^К ЕІ^А Д^НИ
ВЗ Л^БТ^Т /зри. . . †
16. (L. S.) (L. S.) (L. S.) (L. S.) (L. S.)
МАР ДРАГ НИК ІУИ ФАР

TRANSCRIȚIUNEA :

† ВЗ ИМЕ УТЦА И СЫНА И СВАТАГW А8ХА (în numele Tatălui și Fiului și Sântului Duh), scris'am noi nepoți popei lu Stan și ai stolnicu[lu]ji Srăbului de Cernețu, anume Stănil⁸ și Nicolă și Ra^ul și eu preutés^a și stolnicésa césta a noastră scriptur⁸, cum să s^o știe ó'au făg⁸duit părinți noștri ce's mai sus scrișⁱ : popa și stolnicul Srăbul la morté lor să de svintei mănăstiri Tismenei, ocine a-
nume : Bistrița, câtă va fi parté lor toată, și Arghevița jumătate, și Tântava toată cu tot hotarul, аșјdере și noi lăsăm și dăm după morté lor cărțile acestor oc'ne ce's mai sus zis^o la sv⁸nta mănăstire, cum au ei lăsat cu al lor cuvântu; și încă să nu va fi credința noao, mărturie es^{to} Nicola arm^{as} și Farcaș ag⁸ și Ion com^{is} și Ghiné präc⁸lab și Barbul cliuc^{or} și Stănil⁸ de... nic și tot săborul, să ste cărțile acestor ocine la sv⁸nta mănăstire, cumu léu dat acei părinți ai noștri păn au fostu vii, să fie moșii ohabnice svintei mă[nă]stiri. пис (am scris) АГ (=АЗ=eu) ЗОΨИВ (=МАТВИ= Mateiu) М^СЦА ДЕК ЕІ ДНИ ВЗ Л^БТ (luna decembre în 15 zile, în anul) 7108 (1599) .: †

Mar^{is(?)} Drag^a Nic^{ola} Ion Far^{caș}

NOTANDA :

finalul *u* expres : К8М8;

finalul *i* expres mai pretutindenȚ;

oa în : ТWATZ, HWACTPZ, HWAU, dar numai o în мортк(repetat de 2 ori);

cz ДЕ (= să dea), cz СТЕ (= să stea);

cz cu sens de «dacă» : cz н8 вa фн крeдѣнцa;

construcțiunea sintactică : к8м а8 ен л8сaт к8 ал л8р к8в8нт8;

скрпнт8р8 = «scrisóre»;

«sint» redus la s' : чe 'c маи c8c (de 2 ori);

numele personal etnic Ср8к8л (=Serbul), cu care compară pe Молдо-в'к8л din textul sub No. IX și pe Яр8к8лш8л (=Albanesul) din texturile sub No. XI—XII;

свинтeн (de 2 ori);

pleonasm juridic : л8с8м шн д8м...;

finalul z = ž : Чернец8, к8в8нт8, а8 фост8, pentru ultima formă însă cf. cele șise în Notanda la textul No. IX;

и pentru ž : непоци [попeи], п8рнпци [поцрп];

ч'к8та а н8астр8 скрпнт8р8;

flexiunea demonstrativului a : singular bărbătesc : а л л8р к8в8нт8, singular femeiesc : а н8астр8 скрпнт8р8, plural bărbătesc : непоци а и столник8л8и, п8рнпци а и поцрп...;

л8шнж8дeрe = «de asemenea», nu din fantasticul *așa-și-de-éră* = *aeque-sic-sic-de-iterum*, precum pretinde d. Cihac, care scrie «așșidere»¹, ci din *ași* (de unde *așa* prin *așia* = *ași* + demonstrativul *a* ca în «aicea», «așuria», «atuncia» etc.), construit apoi în *ași-ж8дeрe* prin analogiă cu vechiul serb *тако-ж8дeрe*, modernul serb *također* «de asemenea» (paleo-slavicult *також8дeжe*, adecă *тако* «sic» + *ж8дe* «libet» + *жe* «vero», cu trecerea lui *жe* în *ere* după o particularitate a fonetismului serb)², ér finalul *re* din *așșidere*, érăși prin analogiă, s'a adaus apoi cătră adverbul cu sens opus «altminte-*re*» în loc de primitivul *altminte*;³

(¹) Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*, Francfort, 1870, p. 275.

(²) Cf. Miklosich, *Vergl. Lautlehre*, p. 336, și mai ales *Lex. palaeoslov.* p. 192, verbo *жe*.

(³) Să observăm că *altminterе* sau *altmintre* sau *almintrе* — câte trele forme de o potrivă întrebuințate—după ce s'a altoit cu *re* dela *așșidere*, s'a mai amplificat în *almintrе-lea* prin analogiă cu *aldoi-lea*, de care geniul poporan l'a apropiat din două cauze : 1. cauza externă—inițialul *al* în ambele; 2. cauza internă—înrudirea ideilor de «alt» și «al-doilea» (cf. unul—*altul*, unul — *al-doilea*). Importantisima acțiune a analogiei în limba română, care n'a fost pînă acum nici o dată studiată, pe de o parte va da linguistului în genere un seceriș dintre cele mai bogate, ér pe de alta va impedeца în viitor pe ceї ca d. Cihac de a mai născoci minunăție al-de : *aeque-sic-sic-de-iterum*.

termin juridic : мошѣ вѣдникъ = «moșiă pentru tot-d'a-una» sau
 «menită a trece la posteritate», literalmente «oprită [a se instrăina în
 alt nēm]», dela slavicul вѣд-и-ти (са) «a se abține»;

Яргевница, astă-đi *Erghevița*, cu *ar=er*;

numi personale : Стан, Станиаз, Гинѣ, Барбала...;

numi locale : Яргевница (= *Arg+ev+ița*, din radicala *arg=?*), Тхн-
 'тава...

TESTAMENT

GRAMA, BUDESCII (DISTR. ILFOV), INAINTE DE 1600.

Originalul în Archivele Statului : Mitropolia din București No. XIV.

În Codica Mitropoliei — șapte-spre-deci gróse folian-turi! — s'a transcris în tomul II, compilat în 1805, la fóia 204 retro, în următorul mod :

Скрисам ес Негре фрателе Неден, пентрѡ сз сз цине кз маѡ пост робит Тзтарѡн, дечи ам скзпат дела Тзтарѡн тзѡат, ши плин де вѣрми, дечи маѡ кзѡтат фратемѡес Недѣк ши маѡ спзлат пзѡз ла врѣме де моарте, дечи ам лзсат ес кѡ сѡфлетѡла мѡес че ѡсте партѣ мѣк де мошне дин Фрѡмѡ-шани, сз фие ла мѡна фрзцинимѡес Неден, пентрѡ сз мз сѡжаскз ши сз мз поменѣскз, де тоате де че ва требѡн. Яша ам лзсат ес кѡ сѡфлетѡла мѡес ла моартеа мѣк, ши ам пѡс ши мартори, попа дин Бѡдеци, ши Пздрѡе, ши Тодер, ши Стан Зорѡл, ши Иван, ши Параскива, ши Драгомѡр. Јар кареле сз ва скѡла сз ѡ мошна дела фратемѡес Недѣк, сз фие блестемат де 318 сфинци пзринци, ши сз нѡ анѡз ѡнде вени дѡпз мине. Ши сз цине тог ѡмѡла кз нѡ сѡнт даторю ничи ѡнѡн ѡм, фзрз де Радѡѡѡ Мѡнзѡлѡн ѡ костанде, кз акѡм е врѣмѣк де апой. Ши ам скрис ес Грама дин Бѡдеци.

Acéstă transcripțiune nesocotesce cu desăvîrșire, după obiceiul condicarilor mănăstirești în genere, toate particularitățile filologice și paleografice ale textului.

Hărtia, lungă de 30, lată de 20 centimetri în fóia, nu prezintă nici un semn de fabrică.

Lipsind, pe de altă parte, datul cronologic, precum și ori-ce

noțiune asupra persoanelor menționate în act, singurele criterie, ce ne mai rămân despre epoca lui, sînt de o cam dată limba și grafica.

Scrisoarea, cu cernelă neagră gălbuiă, în șiruri drepte la distanță de 8—9 milimetri, cu litere de vr'o 2 milimetri la înălțime, este de o mână exercitată, însă bătrînescă, judecînd după unele trăsuri tremurate.

Semnul pentru *e*, mic și mare, este întocmai ca în documentul de mai sus din 1599,  r cuv ntul «eu» e scris pretutinden  cu *e* capital.

Scriitorul face puține arunc turi,  r șii ca în documentul precedent, dar în locul lor  i place a trage d'asupra cuvintelor câte un segment acolo unde nu este nici o trebuință, bună  r  : $\overbrace{\text{ΦΡΑΤΕΛΕ}}$, $\overbrace{\text{ΚΖΣΤΑΤΣ}}$, $\overbrace{\text{ΠΟΝΑ}}$ etc.

Pentru *i* se g sesce numai *и*, nici o dată  , afară de cifra τ ιη (318).

z nu se pr  deosebesce de forma obișnuită pentru *z*.

 n genere, deși mai măruntă, scrisoarea se asemen  mult cu a textului bistrițen din 1573, publicat mai sus sub No. III, în care litera *z* și segmentul d'asupra rîndului, acestea do  mai ales, prezintă aceiași formă.

Ca pur  ipotesă — căci paleografia slavo-rom n  ne exist nd încă, ar fi iluzoriu de a trage din ea nesce conclusiuni sigure — ca pur  ipotesă, noi am fi dispuși a crede, că actul de față s'a scris ce-va înainte de 1600 de cătră un gramatic care, prin vrist  și prin creștere, aparținea mai mult anilor 1560—70.

C t pentru cel-l'alt indice : limbă, lăsăm să vorbéscă însuși textul.

Eram c t p'aci să u t m elementul istoric al actului : testatorul se pl nge că fusese robit și a «*СКЗПАТ ДЕЛА ТЪТАРЪ ТЪМАТЪ ИИ ПЛЕНЪ ДЕ ВЪРМЪ*».

Acesta ne aduce a-minte un act din aceiași epocă, adecă circa 1600, pe care l'am publicat în *Archiva Istorică* t. 1, part. 1, p. 35, unde un vlădică Pafomie se vaiet  și el că «*Λ'ΑΣ ΤΖΙΑΤ ΤΖ-ΤΑΡΖΙ*».

1. † скрнса^М ес негре фратели неден пе л^Н трс сз се џи^Е н кз мас фо^{СТ}
2. робнтс тзтарзие (*sic*) де^Ч амс скзпа^Т дела тзтарз тзлатс ши
3. плнс де ви^Р ми дече мас кзстатс фрателис нед'к ши мас
4. сплатс пзнз ла вр'еме де мо^Р те дече амс лзсатс ес кс
5. ссфлетс^А мнз че ка^С те па^Р т'к м'к де w^Ч нз де л фрс^М шанс сз
6. фне ла м'зна фрзценемнз неден пе л^{НТ} рс сз мз сазжа^С кз
7. ши сз мз помене^С кз де тов'те де че ва требси аша амс
8. лзсатс е⁸ кс ссфлетс^А мнз ла мо^Р теа м'к ши амс пс^С шз
9. амс пс^С ши мз^Р торн попа де бсде^Ц ши пздрс ши
10. тодерс ши ста^И зоре^А ши нва^Н ши пара^С кива ши дра^Г ми^Р
11. карз кареле се ва скзла сз ка w^Ч на дела фрателис нед'к сз фне
12. блз^С темл^Т де т'и де џце ши сз нлигз с^Н де вене дспз
13. лене ши сз џен тотс wмс^А кз нс сзл^Н тс даторю не^Ч
14. зншн w^М фзрз де радс^А н мзл^Н зс^А н н ко^С та^Н де кз аксм ен
15. вр'ем'к де апоен.
16. ши амс скри^С е⁸ грама де бсде^Ц

TRANSCRIȚIUNEA :

† scris'am eu Negre fratele Nedei peintru să se ștei că m'au fost robitu Tătarăie, dec^o amu scăpat dela Tătară tăiatu și plenu de virmi, dece m'au căutatu frate-miu Nedé și m'au spălatu până la vréme de morte, dece amu lăsatu eu cu sufletul miu ce iaste parté mé de oc'ina de în Frumșane să fie la mâna frățene-miu Nedei peintru să mă slujască și să mă pomenescă de toote de ce va trebui, așa amu lăsatu eu cu sufletul miu la morté mé și amu pus șă amu pus și mărtori popa de Budești și Pădure și Toderu și Stan Zonei^ă și Ivan și Paraskiva și Dragomir; iară carele se va scula să ia oc'ina dela frate-miu Nedé, să fie blăstemat de 318 de

Ńѳе (părinți) și să n'aibă unde vene după mene, și să ștei totu o-
mul că nu săintu datoriu nec^e unui om fără Radu/ѳi Măinzul/ѳi
8 costande, că acum ei vrémé de apoei. Și amu scris eu Grama
de Budești.

NOTANDA :

finalul *u* întreg : РОБИТЪ, ТЪИАТЪ, ПЛЕНЪ, КЪСТАТЪ, АМС ЛЪСАТЪ, ТОДЕРЪ.
ТОТЪ, СЪЛАНТЪ;

finalul *i* expres prin *e*, *ei*, *ne*, *n* :

a) *i*=*e* : ФРОШШАНЕ (=Frumșani), ВЕНЕ (=veni),

b) *i*=*ei* : АПОЕИ (=apoi),

c) *i*=*ne* : ТЪТАРЪНЕ (=Tătarăi),

d) *i*=*n* : ВИРМИ, ШИИ, МЪРТОРИ etc.;

oa prin simplul *o* : МОРТЕ, МОРТЪ;

oa prin *ow* (=ō) : ТОВАТЕ (cf. textul de sub No. I);

СЪ Н'АНЪЗ ШДЕ ВЕНЕ (=veni) ДЪНЪ МЕНЕ (=mine);

medialul *i*=*e* : МЕНЕ (mine), ПЛЕНЪ (=plinu). ФРЪЦЕНЕ-МНЪ (=frăține-),
cf. textul No. VIII;

ШИ, dar și ШЪ;

ЕИ (=ii=este);

construcțiunea sintactică : НЪ СЪЛАНТЪ ДАТОРИУ НЕЧЕ ШИИ УМЪ ФЪРЪ ДЪ
РА ДЪСАШЪ;

prepozițiunea repetată : ДЪ ТОВАТЕ ДЪ ЧЕ ВА ТРЕШЪ;

articolatul КАРЕЛЕ= «acela care»;

БЪЗСТЕМАТЪ, cu *e* clar;

-en- și -în- scris prin ЕЛН și ЗЛН : ПЕЛАНТЪРЪ, ДЕЛЪ, МЪЛНЪСАШЪ, СЪЛАНТЪ
(=sum);

medialul -ѳe=*n* : МНЪ (=мнѳ), ВИРМИ (=внѳрми);

de 2 ori : СЪ СЕ ЦЕНЪ (=știe);

dela «Tătaru», nominativ plural nearticulat : ТЪТАРЪ, articulat : ТЪ-
ТАРЪНЕ;

nominativ : ФРАТЕ-МИС, genitivo-dativ : ФРЪЦЕНЕ-МИС;

simplul *să* în loc de *ca să* : ПЕЛНТРС СЪ МЪ СЛЪЖАСКЪ;

reflexivul *se* distins de condiționalul *să* : СЕ ВА СЪЛА СЪ ПА, СЪ СЕ ЦИЕН;

ε pentru *ѣ* : СЪ МЪ ПОМЕНЕСКЪ;

numi personale : ПЕРРЕ, ПЕДЪ (genitivo-dativ : ПЕДЕН), ПЪДЪРЕ, ЗОРЕА
(Zorilă ?), МЪЛЪЗЛА...;

monetă : КОСТАНДЕ.

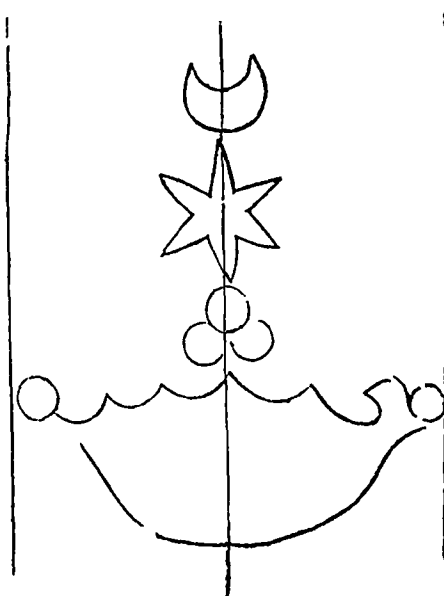
XVII.
ZAPIS DE VÎNÐARE.

IVAN DIN BRESĆI, BELEŢII (DISTR. MUSCEL), CIRCA 1600.

Originalul în Arhivele Statului : m-rea Câmpulung No. VI.
S'a transcris destul de corect, la pag. 111, în Cndica acestei
mănăstiri, compilată la 1855.

Datul cronologic lipsesce, dar în acelaşi pachet se află un cri-
sov dela Radu-vodă Mihné, din 10 martiu 1623, din care rezultă
că «TATSA DE Ṙ BELEŢII», unul dintre actorii în actul de faţă, îşi
cumpăra pământuri anume : «ṘKZ DE Ṙ ZHANE AS MIHAIU BOAZ».

Actul e scris pe o frumoasă hărtiă. solidă şi lucioasă, lungă de
30¹/₂. lată de 21¹/₂ centimetri, cu următorul semn de fabrică :

Acest semn de fabrică, pe care noi l'am văzut deja mai sus în textul No. XII *din anul 1596*, probéază și el că zapisul s'a scris circa 1600.

Aci este locul de a trage atențiunea mai cu dinadinsul asupra importanței mărcelor de hărtiă pentru a fixa datul său pentru a puté verifica, pe lângă alte criterie, autenticitatea unor documente; importanță capitală, pe care aū indicat'o de-mult paleografii germani¹ și care totuși mereū, aprópe tot-d'a-una, scapă din vederea acelora ce adună acte, și acésta nu numai la noi, unde diplomatică nu s'a pomenit încă, dar pină și 'n bătrínul Ocident.

Scrisórea, cu o cernélă rădăciniă închisă, este de o rară unicitune, deși clară : în șiruri strimbe, cu litere gróse și nesimetrice, cu dese șterseturi, înlocuite une-orí prin cuvinte sau slove scrise d'asupra.

Iscălitura lui «ДѢМИТРАШКО ПЪХАРНИКЪ», în monograme și cu trei grife de-desupt în formă cam de φ , nu este nici ea frumoasă.

Sub raportul lingvistic, acest text ne înfățișéază o particularitate fórté remarcabilă.

Infinitivul «află» este scris : $\alpha\phi\lambda\alpha$, adecă *aflah*.

Deși mai jos ne întiupină și forma $\alpha\phi\lambda$, totuși χ (=h) din cel'alt variant nu este o greșélă, ci un fonetism propriū grafului din satul Beleți în tot cursul secolului XVII.

Acest sat din munții Muscelului, anume în plasa Podgoriei, forméază o singură comună cu satele Albute, Negresci și Zgripțesci, dintre cari Negrescii se și mențióneză în actul nostru.

În același pachet al mănăstirii dela Câmpulung se conservă patru zapise, scrise de mâna unui popă Dancu din Beleți, în cari tóte găsim pe parasiticul *h* după vocala dela finea cuvintului. și iată în ce fel :

I. Zapis din 18 iuniū 1654 :

a) $\text{сз фїе де марех (=марех)} \text{ крединцз лл мзнах (=манал)} \text{ лс бентилз,}$

(¹) Fischer, *Versuch die Papierzeichen als Kennzeichen der Alterthumskunde anzuwenden*, în *Beschreibung typographischer Seltenheiten*, Nürnberg, 1800—4, t. 6. p. 137—74.—Ebert, *Zur Handschriftenkunde*, Leipzig, 1825, t. 1, p. 29—32.

- b) БАНІ ГАТАХ (=gatah),
 c) МЗРТӘРІЕ ПР'КНСМЕХ (=pre-anumeh):

II. Zapis din 12 februarie 1657 :

- a) МАРЕХ (=mareh) КРЕДИНЦА,
 b) ШИ СТОИКАХ (=Stoica),
 c) БСНЗ ВОЕ МЕХ (meh),
 d) КСМПЗРЗТОАРЕХ (=cumpărător),
 e) БАНІ ГАТАХ (=gatah),
 d) ПР'КНСМЕХ (=numeh).

De asemenea într'un zapis din 2 ianuarie 1661 și într'un alt din 27 ianuarie 1669.

În același pachet mai este un zapis dela un «НЕРРЕ ФЕЧОР ФРЗЧЕН», din 23 iulie 1665, care nu e scris de popa Dancu și 'n care totuși citim : «АМ ПСЗ ЗИВАХ (=zioah)».

Fie dară cât de ciudat, fenomenul există; este sigur că țeraniii dintr'o parte a Muscelului pronunțau în secolul XVII — dacă nu mai pronunță și astăzi — : gatah, numeh, mănah, mareh, a meh, Stoica, cumpărător, zioah...; cu alte cuvinte, ei însoțeau pe vocala cea finală de un fel de aspirațiune, pe care nu scieau s'o scrie cu slove altfel decât prin х.

Trăsura cea caracteristică este, că 'n toate aceste exemple, afară de pronumele personal meh (=mea), vocala finală cea aspirată urmăzează anume după silaba asupra căreia apăsă accentul tonic, adică numai în vorbe paroxitone : gáta, númeh etc.; ba chiar și pronumii personale cată să fi fost rostiți la Români tot d'a-una într'o legătură enclitică cu numele ce le precede, căci altmintrea — vocalele cele accentate fiind scutite de disparițiune — nici o dată «voea mea» sau «capul teú» n'ar fi devenit «voe-mi» și «capu-ți». încît nici chiar meh nu avea accent.

Așa dară aspirațiunea servia în cazul de față pentru a întări pe o vocală indoit slabă : 1. slabă prin pozițiunea sa la finea cuvintului; 2. slabă prin vecinătatea unei silabe mai tari.

Un rol cam analog jócă în limba persiană așa numitul «h qui-escens», care se pronunța óre-când, dar astăzi a ramas numai ca un simplu semn grafic : «Litera h finalis praecedenti vocali brevi «a (et i : kih, c'ih) tanquam sustinendae addita».¹

(¹) Vullors, *Grammatica linguæ persicæ*, Gissæ, 1870, p. 62, § 92—3.

Dic «un rol *cam* analog», căci nu trebui să uităm că : 1. la Persi toate silabele finale *ah* sau *eh* sînt tot-o-dată accentate, ceea ce nu se potrivește cu exemplele române; 2. în cele mai multe cuvinte persiane finalul *ah* sau *eh* este organic, adică provine din scăderea sufixului primitiv *aka*.¹

La Germani, pe de altă parte, ba în vechime și la unele popoare italice, precum la Umbri și la Oski, *h* este sau a fost unul din mijlocele de a lungi o vocală, ceea ce éráși nu e alt-ceva în fond decât o întărire.

Când vocala nu oferea urechii nimic aspirat, grafica exprima lungirea ei prin duplicare : *aa*, *ee* etc., după cum am văzut și la Români într'o sémă din texturile de mai sus; când însă o aspirațiune era cât de puțin simțibilă pentru auz, atunci se scria *ah*, *eh*, *ih*...²

În fine, în latinitatea din evul mediu *h* se intercala între două vocale vecine, cari erau altmintea în pericol de a se contopi, adică de asemenea un soiu de întărire, precum : *cohactus* (= *coactus*), *trahicit* (= *traicit*), *dihaconus* (= *diaconus*), sau chiar astăzi franțuzesce în *trahir* (= vechin frances «traір»).³

Nu mai adăugăm, că și 'n limbile semitice există un *h* întăritor al vocalei.⁴

Mai pe scurt, finalul *h* în graful român dela Beleți își află, ca fapt fiziologic, o perfectă justificare în limbile cele mai diverse. dar presintă în același timp un caracter propriu, o individualitate independente.

Este semnificativ, că textul de mai jos, ca și cel publicat sub No. VI, ambele atât de interesante pentru vocalismul român, unul cu lungirea vocalei prin duplicare, cel-l'alt cu întărirea ei prin aspirațiune, ne vin de o potrivă din Muscel!

1. † ААЕ^K РААА ФАТА А8 ВИНТИ АЕ РЕАЕ^Ц СКРИСА^M ЗАКНС^А (sic) МЕ⁸

(¹) Fr. Müller, *Das Suffix ka im Eranischen*, în Kuhn, *Beiträge*, t. 3, p. 481—3.

(²) Veđi despre acésta un capitol bine cugetat în Höfer, *Zur Lautlehre*, Berlin, 1839, p. 253—7, unde între altele : «Die Sache ist also die : man drückt die Dehnung aus, wie sie «sich zu hören gab». — Cf. Corssen, *Ausprache*, t. 1, p. 98.

(³) Schuchardt, *Vokalismus*, t. 2, p. 524—5.

(⁴) Cf. Spiegel, în Kuhn, *Beiträge*, t. 7, p. 101.

2. ла мзна ѡкиме⁸ пз^т рѡ ши ла взрѡме⁸ татѡ^л бра^т его
3. ши взрѡме⁸ драгѡ^л и бра его сз фиа де мара креди^н
4. цз ла мзна лорь кѡ^м сз^с цїѡ кз лѡ^м вз^н дѡ^т па^рта
5. ма де мошиа кзтз сз ва афла^х ди хота
6. рѡ^л негрещело^р панз (sic) лтра^л прибоанило^р
7. кзтз сз ва гзси вери л^н сатз ве^р л^н апз ве^р ѡска^т
8. ве^р л кз^н пз кз^т сз ва афла ве^р де мошиа ве^р де кѡпз
9. рхтѡре ши па^рте^{ма} де морз ши де виа дила ци
10. гзне^ц кз тз сз афла па^рте^{ма} ши фз^к тз ши не
11. фзкѡ^т ши а^м датз дерептз ба^н гата ѡ^г аї
12. ши ла ача^с та то^к фо^с гас ѡмени бѡни мзрз
13. тѡриа анѡме татѡ^л ди^н беле^ц и радѡ^л де колѡ
14. и ше^р ба^н ѡта^м и пзрѡвѡ^л ши ста^н взтафѡ^л
15. ди^н бѡкѡре^ц ши дѡмитра^ш ко пзх^р зникѡ^л
16. ши ала^ц фра^ц каре шо^р пѡне и^с кзлнѡре ма^н
17. жо^с ши амз скри^с е^ѡ ива^н ди^н бре^ц

(Subscris :) аз дѡми^{тра}ш ко пзх^л и^с каа^л

(punerea degetului :) е^ѡ рада фата лѡ ви^н тилз

TRANSCRIȚIUNEA :

† adecă Rada fata lu Vinti[lă] de Belet scris'am zabisul meu la mâna uchi-meu Pătru și la văru-meu Tatul брат его (fratele lui) și văru-meu Dragul и бра[т] его (și fratele lui) să fiia de maria credință la mâna lorū, să s^ă știia că lém vândut partia mia de moșiia cătă să va afla di[n] hotarul Negreștelor pană într'al Priboianilor, cătă să va găsi, veri i. i. satū, veriⁱ în apă, veriⁱ uscat, veriⁱ în cānpū, cătă să va afla veriⁱ de moșiia veriⁱ de cupărătore, și parte

mă de moră și de viăa dila Țigănești câtă să [va] afla parté *mă*, și făcută și defăcută, și am datū dereptū banⁱ gata ughⁱ 11, și la acăsta toc^{mă} fost'au omeni buni mărăturiia, anume : Tatul din Beleşⁱ и (și) Radul de colé и Șerban ҫербан (de acolo) и Părăvul și Stan vătaful din București și Dumitrașco păh^rănicul și alașⁱ frașⁱ care ș'or pune iscăliture mai jos, și amū scris eu Ivan din Brești. аз (eu) Dumitrașco păh^unic и-каив (am subscris), eu Rada fata lu Vintilă.

N O T A N D A :

finalul *u* nu e întreg nicăiri;

finalul *u* jumătățit : лорѹ (= lorū), амѹ (= amū), датѹ, дерептѹ, сатѹ, кзипѹ;

pentru *oa* numai simplul *o* : морѹ, вмени;

дин, și *o* dată cu perderea finalului *и* : дн хотарѹ, în loc de дин...;

de asemenea *и* perdut : ски-мѹс (= unchi-meu), кзипрѹтѹрѹ (= cunpără-ture);

дила;

мѹс, ну мѹс;

лѹ винтилѹ;

взрѹл, în sens de «fratele unchiului»;

фраци, în sens de toți vecinii sau locuitorii din acelaș sat;

pluralul cu *-ure* : кзипрѹтѹрѹ, искзлитѹрѹ;

л pentru *ε* : сѹ фил, сѹ сѹ цѹл, марл (nearticulat), мошил (partic.), вил (neart.);

лаци = «cei-l'alți»;

contractiunea : шор = «iși vor»;

reflexivul *se* nedistins de condiționalul *să* : сѹ сѹ цѹл;

злѹнсѹл = zapisul, póte cu к numai din greșelă;

панѹл = «pină», formă cu atât mai de notat, cu căt originea cuvintului

pînă este de tot obscură, și negreșit că n'a brodit'o d. Cihac, când o caută în latinul *per-ad* (!);¹

वेरि = ori = lat. *vel*;

कञ्चिन् (= câmp);

un parasitic ă dezvoltat lingă *r* : मरुप्रक्षरम्, प्ररुक्खल, प्ररुक्खिक्खल, fenomen fonetic foarte important, cunoscut în gramatica sanscrită sub numele de *svarabhakti* (ruptură de son) și pe care linguistica l'a urmărit pînă acum cu mult interes în diverse limbi ario-europene : cf. medio-latinul *urēbem* = *urbem*, *pergere* = *pergere*,² oskicul *sakarater* = lat. *sacratum*, *teremnatens* = *terminaverunt*³ etc.;⁴

deosebirea juridică între averea moștenită și averea căpătată : वेरि दे मोशना, वेरि दे कञ्चिप्रक्षरे;

infinitivul अफलाख = află, veđi mai sus introducerea la acest text;

nunți personale : पदसा și पादा, तात्सा, द्वात्सा, प्ररुक्खल, वृत्तिनाल...

(¹) Cihac, *Dict. d'étym.*, p. 215.

(²) Schuchardt, op. cit., II, p. 406, 416 etc.

(³) Corssen, op. cit., II, p. 384 sq.!

(⁴) Veđi mai ales Benfey în *Orient und Occident*, t. 3 (1864), p. 25-6, 32, 36, și Johannes Schmidt, *Zur Vocalismus*, întregul tom 2 (1875).

NNo. XVIII—XXIII.

CRISÓVE

DELA

S I M E O N M O V I L A

1601—1602.

Crisóvele dela Simeon Movilă au un interes întrecit :

1. Ele sînt fôrte rare, astfel că Fotino mărturisește că nu i s'a întamplat a vedé decăt abia unul singur,¹ pe cînd noi publicăm aci nu mai puțin de cincî, tóte romănesce, afară de carî mai cunóscem vr'o câte-va scrise slavonesce.²

2. De cînd și pîna cînd a domnit Simeon Movilă în Tjéra-Romănescă, este o cestiune încurcată, pe care istoricii nostri, Români și străini, n'o limpedesc de loc.³

3. În fine — și asupra acestuî punct mă voiu opri mai cu stăruință, — din câte crisóve, adecă diplome domnesci, îmi sînt cunoscute pînă acuma, cele mai vechi scrise romănesce sînt anume dela Simeon Movilă.

În acest mod, pînă la probă contrară, onórea întroducerii limbei naționale în cancelaria princiară, cel puțin în Tjéra-Romănescă, aparține familiei Movilescilor, a cărîta politică totuși, precum se scie sau se credé, nu era nici decum națională.

(¹) 'Ιστ. τῆς Δακίας, t. 2, p. 146 : «Σώζεται τοῦτου καὶ ἐν χρυσοβουλλῶν μὲ ἔτος παλαιόν 7110.»

(²) De exemplu, din 28 aprilie 1602 (m-rea Glavacioc No. XXIII), din 13 aprilie 1601 (ibid. No. XXIX) etc.

(³) Engel, Sincaï, Tunusli, Aron Florian, etc. După Laurian, *Ist. Romanilor*, ed. 2, Buc. 1862, p. 432, ar trebui să credă cine-va că Simeon Movilă n'a domnit decăt vr'o câte-va minute !

Să fie ore permis de a cerceta cauza acestei neașteptate inovațiuni?

Ne vom mărgini, de o cam dată, a propune o simplă ipoteză.

La 15 maiu 1601 — datul celui de'ntăiu din cele cinci crisoave de mai jos — Mihaïu Vitézul trăia încă, ducând un trau de tabără peste Carpați, unde a fost măcelărit peste trei luni.

Simeon Movilă, năvălit în Țera-Romănescă cu o cătă de Poloni și Moldoveni, era un usurpator.

Cronica muntenescă dice despre el :

«Că fiind Mihaïu-vodă la Ardél, în multe feluri de primejdii
«dela ai lui vrajmași, Unguri, Nemiți, Léși, Turci, și fiind cu din-
«șii în luptă multă vreme, atunci și Simion-vodă, reul vrăjmaș,
«vremea și-a găsit, că a venit aici în Țera-Romănescă cu Léși și
«cu Moldoveni de a gonit pre Dómna lui Mihaïu-vodă și pre fiu-
«seu Nicóla-vodă, și a ședut aici Domn în țără, găsind'o fără
«stăpânire, numai ce erau Buzescii câte-și-trei frații, că se hicle-
«nise de cătră Mihaïu-vodă și se închinase la Simion. O săraca de
«țără, ce a pățit atunci cu Léșii și cu Moldovenii! că au prădat
«și au jăluit totă țera, și mănăstirile, și boierii, și săracii, pînă
«ce au luat tot ce au găsit la dinșii. Atunci Buzescii, vedând a-
«tăta reutate, n'au mai putut răbda, ci au fugit peste Olt la Cra-
«iova etc.»¹

Mihaïu Vitézul, ori-ce s'ar dice, avea apucături aristocrate, permițând boierilor și chiar ajutându-i de a apăsa poporul, de unde însăși clăcășia a purtat la noi în secolul XVII caracteristicul nume de «legătura lui Mihaïu-vodă»,² măcar-că de fapt fusese mai de'nainte.

Simeon Movilă, ca antagonist, trebuia să se arate democrat.

Înlocuirea limbei slavice în cancelaria domnescă prin graiul

(¹) *Magaz. istor.*, t. 4, p. 301. —Veđi mult mai pe larg în cei doi contimpurani: Heidenstein, *Rerum Polonicarum libri XII*, Francofurti, 1672, in-f., p. 376—7, și Spontoni, *Historia della Transilvania*, Venetia, 1638, in-4, p. 189—191.

(²) Bălcescu, *Starea socială a plugarilor*, în *Magaz. ist.*, t. 2, p. 237—8, 278.

poporan, iutămplată într'un mod atât de brusc, să nu fi fost óre o consecință a acestei situațiuni?

Iată o întrebare.

Ori-cum ar fi, crisévele lui Simeon Movilă sînt fórte importante.

Vom mai adăoga o vorbă despre doă acte, de asemenea în limba română, dela văduva acestui principe.

Simeon Movilă -- nî-o spune cronica lui Miron Costin -- avusesse «feciori cinci : Mihăilaș, Gavril, Moise, Ioan și Pătrașcu», dintre cari cel de 'ntîiu a reușit să apuce pe o clipă domnia Moldovei.¹

Ca regentă, póte din cauza tinereței acestui Mihăilaș, se vede a fi fost mumă-sa Marghita, căci există dela dînsa o interesantă poruncă cătră vătavul și municipalitatea dela Pétra, prin care sînt scutiți de dări «6 butnari și 2 puntași» de acolo.

Acest document, fórte scurt, noi l'am publicat în *Archiva istorică*, t. I, part. I, p. 70.

Un alt act dela aceeași Marghită, remas quasi-inedit, de óră-ce d. C. D. Aricescu l'a reprodus în *Revista istorică a Arhivelor* (broșura I, 1874, p. 113) într'un mod imposibil, îl vom da mai jos ca appendice la crisévele lui Simeon Movilă.

(¹) *Letopis*. ed. Cogălnic. I, t. 1, p. 227—8.

XVIII.

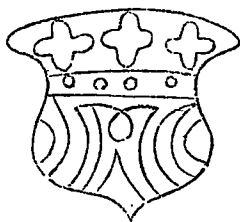
ÎNTĂRIRE DOMNÉSCĂ.

(UN SCRITOR MOLDOVÉN), TÎRGOVIȘTE, 1601, MAIŪ 15.

Crisovul dela Simeon Movilă, publicat mai la vale, se află în original în Archivele Statului, pînre cele așa numite «netrebni-ce» dela Tisména.

S'a transcris în ambele condice ale acestei mănăstiri, în cea veche t. 1, fóia 589 verso, în cea nouă t. 3, p. 651—52, dar în amîndoa fórté necorect, astfel că pînă și numele capitalei Tîrgoviște, scris Трѣговице cu тр unit în monogramă, copistul l'a citit *Zăgăești!*

Crisovul e scris pe hărtiă, nu tocmai grósă, gălbuiă, lungă de 30, lată de 21 centimetri, cu semnul de fabrică dela Brașov, în tocmai ca în textul publicat mai sus sub No. XV :

Acest semn de fabrică, în genere, este cel mai obișnuit în acetele muntene de pe la finea secolului XVI, ceia-ce probéză că hărtia transilvană era pe atunci la noi cea mai respândită.

Documentul a fost ce-va mai lung în fóiă, căci în starea 'i actuală el este forfecat jos, așa că din numele scriitorului a mai re-

mas numai litera ω , care fusese aruncat i d'asupra, bună-óră ca în Πηκ^{ω} , Πατρα^{ω} ko etc.

Obiceiul de a iscăli gramaticul jos în colțul actului, ér nu sus în rind cu velétul, este moldovenesc, străin crisévelor și chîar zapiselor muntene din epoca ce ne preocupă, cea-ce ne face a conchide, că scriitorul, ca și Simeon Movilă, va fi fost diu Moldova.

Scrisórea e cursivă, dar rară, cu litere mari de vr'o 3 milimetri și o distanță de peste 1 centimetru între rînduri.

Sigilul domnesc, rätund, de 18 milimetri în diametru, presintă la mijloc pe vulturul muntene cu crucea în cióc, ér înpre-
guit : † СИМЕОН М ОГИЛА ВОИВОДА.

La locul lăsat gol între ω și σ , sînt dou sábiu încrucisate, blazonul Movilescilor.¹

Subscrierea princiară este :

Sub-raportul curat istoric, vom observa că actul s'a scris atunci cand Simeon Movilă trăia încă bine cu puternica familia a Buzescilor, căci se consulta anume cu : « $\mu\sigma\eta\kappa\eta\lambda\ \text{Ραλδ}\ \nu\kappa\sigma\ \phi\omicron\omicron\tau\ \kappa\lambda\sigma\chi\alpha\ \text{Ε}\sigma\zeta\epsilon\kappa\kappa\lambda$ », unul dintre cei trei frați cari, mai târziu, l'au bătut și alungat din țera.

1. † МАГІЮ БЖІЮ НВ СИМЕОН^Н МОГИЛА ВОЕВОДА^{ДА} ГИЛ^СИЛ^НК. ДАТА^М АС^М-
Н'КАМ'К КА^РТА

(¹) Veđi Niesiecki, *Herbarz Polski*, verbo Mohyla.

2. ДС^М НИМЪЛЕ. КС^Н ВЪЦЪТЪРА ДС^М НИМЪЛЕ. РЪГЪТОРЮАШИ НО^С ТРЪ
3. ЕРЪМЪНЪСА^Н ДЕ ТН^С МАНА. ШИ А ТО^Т. СЪКОРЪ^А ДЕ АКОЛО. СПРЕ
4. АЧЪСТА КА ДИ СЪ ХІЕ ВО^А НИ^Ч. ШИ ПЪТЪ^Р НИ^Ч. КС КА^Р ТЪ^К ДС^М НИМЪЛЕ
5. А ЦИНЪ ШИ А АСА ДЕ^Н ТО^Т ВЕННТЪ^А. ЧЕ ВА ХИ ДЕ ПЪСМЪТА^Т Е
6. ДЕ БА^А ТА БИ^С ТРЕЦЪСА^Н. КС^М АС ЦЪНЪ^Т ШИ МАН^Н ТА. П^Н ЗИЛЕЛЕ
7. А^А ТО^Р ДО^М НИ. ПЕ^Н ТРЪС ЧЕ А^М ВЪЗЪ^Т ДО^М НЪЛА^К. КЪ^Р ЦИЛЕ А^А ТО^Р
ДО^М НИ
8. ВЪТЪРЪНИ. ШИ МЪС МЪ^Р ТЪРНИ^Т ПАН^Н ТЪ^К ДС^М НИМЪЛА (*sic*).
9. ЦЪПЪНЪ^А РАДЪ^А ЧЪС¹ ФО^С ТЪС КАЧЪ^Р. КЪЗЪ^С КЪ^А. ДЕ КЪТЕ ВРИ
10. АС ВЪ^Н ДЪ^Т ДО^М НИ^Н КЪ^А ЦИЛЕ. ІАРЪ КЪАДЪГЪРІН. ТО^Т АС ЦЪНЪ^Т ПЪСМЪ-
ТА^Т Е
11. ДЕ^Н ТРАЧЪ БА^А ТЪ. ШИ ВАМЕШІН АСКРЪ НАВ АРЪ^Т. НИЧЕ ЛИ САВ ЦЪНЪ^Т
12. П^Н САМЪ ДЕЧН ДЪ^М ПЪКМЕ. П^Н КЪ МА^М АМО^С ТИВН^Т ШЪ^М АНАШН^Т
ДЕРЕ^{ПТ} АЧЪ
13. ТА (*sic*) НИМЕ СЪ НЪС АНЪЖ А ЧПРИ ПРЕ^С ПРЕ ЗИСА ДС^М НИМЪЛЕ
ШИ^Н ТРА^{АТ}
14. КИ^Н СЪ НЪС ХІЕ [L. S.] ПИ^С. С ТРЪГОВИ^Ц В^А ІЗЪ^РА. МАЮ Е І ДЪНИ
15. СА^М П^А ВАМИ ВЕЛЪ^А

(Subscris :) СИМЕОНЪ ВОЕКОДА.

† ВЕЛИЦИ КОЛЪ^Р СЧИ^А.

Ш (?)

TRANSCRIPTIONEA :

† милостію кождю Иванъ Симеоныхъ Могилъ воекода господнихъ (en mila-
luî Dumnedeu Ion Simeon Movilă vodă, Domn). Dat'am dumnă-mă

(¹) Gramaticul pusese de'nțăiū slavonul БИЖ (fost) și apoi, aducendu-și aminte că scrie românește, l'a șters și l'a înlocuit prin ЧЪС.

cartia dumni-méle cu 'nvăţătura dumni-méle rugătorului nostru e-
gumănułui de Tismana și a tot săborul de acolo, spre acésta ca di
să hie volnicⁱ și putiarnicⁱ cu carté dumni-méle a ținé și a lua den
tot venitul ce va hi de jumătate de balta Bistrețului, cum au țăn-
nut și maintia în zilele altor domni, pentru ce am văzut domné-mé
cărțile altor domni bătrâni, și méu mărturisit nainté dumni-mé-
lia g'upănul Radul céu fostu clucar Buzescu, de câte ori au vān-
dut domni bă/țile, iară călugării tot au țānut jumătate dentr'acé
baltā, și vameșii lucru n'au avut nice li s'au țānut în samā, deci
dumné-me încă m'am milostivit șém miluit; derept^t acé[s]ta nime
să nu aibā a opri prespre zisa dumni-méle, și 'ntr'alt chip să nu
hie, нис с (scris în) Trăgoviste ВЛЕР 7109 (în anul 1601) mațu 15
днн (zile), сам господаремъ велика (însăși domnia mea a poruncit).

Симѡн воевода.

† велицихъ кояхъ сици (marii boieri au învățat).

.... § (?)

NOTANDA :

finalul *u* întreg : фочѣс, în cele-l'alte cuvinte ultima consōnă fiind a-
runcată d'asupra rîndului;

finalul *i* întreg pretutindeni;

confusiunea grafică între *k* și *л* : картк și карта, ланнта și ланнтк;

aceiași confusiune între *е* și *л* : дсмин-м'кле și дсмин-м'кла;

ж numai la finea cuvintelor : балтж, анбж;

formă triplă : дсмин'к-м'к, домн'к-м'к și дсминк-ме;

цннк cu *i*, dar цннст cu *ă*;

а ca prepozițiunea dativului : дат-ам ... егсѣмъсашу де Тисмана нн а
тот сзкорса;

pleonasm de stil juridic : а цннк нн а лса...;

ннне, dar дечн;

дечн;

ланнта (magis ante) = «mai nainté» (magis in ante);

ΠΕΝΤΡΟΣ ΜΕ, în sens de «pentru că»;

ΝΗΜΕ;

ΨΗΝΖΗΣΑ CU Ψ, ΔΑΓ ΚΣΜΑΥΤΑΤΕ CU Κ;

СЗ ХІЕ, ВА ХИ, ИИ *f*;

шкм = «șe-am», nu contractiunea ordinară шам;

remarcabil conjunctiv : КА ДИ СЗ ХІЕ (ut sint);

ΚΣ' ΗΚΖΙΚΥΤΣΡΑ, în sens de : «cu porunca»;

rangul pus între numele de botez și acel de familie : ΠΑΛΛΑ ΚΥΚΣ ΦΟΕΤΣ ΚΑΣΥΑΡ ΗΣΖΕΚΣΑ, — cf. mai sus textul No. X;

Κ Η Β ΚΑΣΥΑΡ scris și apoi șters, înlocuindu-se cu ΚΥΚΣ ΦΟΕΤ ΚΑΣΥΑΡ, indică stăruința logofetilor de a se despărta de formule slavice;

în frasa : ΔΕ ΚΥΕ ΨΡΗ ΑΣ ΒΖΗΔΣΤ ΔΟΜΗΙΗ ΚΚΑΙΨΛΕ, «vândut» are sensul de «arendat»;

forte importantă e forma ΠΡΕCΠΡΕ = «peste», și anume :

sub raportul fonetic, ca trecere a lui *p* în *t* în vecinătatea lui *r* (cf. *pricoliciu* = *tricoliciu*) și'n vecinătatea lui *s* (cf. *cret* = *crit* — din *crispus*);¹

sub raportul morfologic, ducându-ne la latinul *per-super* în loc de *per-extra*, după cum credea d. Cihac din necunoșterea prototipului ΠΡΕCΠΡΕ², ba și ΠΡΕCΠΕ, precum vom vedé în textul ce urmează.

(¹) În genere *p t* este în lingvistică de o raritate nespūsă. Cf. Curtius, *Grundzüge d. griech. Etymologie*, ed. 4 (1873), p. 187—9, și Pictet, *Les origines indo-européennes*, t. 1, p. 224. Ca fenomen analog, este în dialectul grec tzaconic *ph th* : βαθή (= βαφή). Φοτός (= φοτόν) etc, veđi Deville, *Etude du dialecte tzaconien*, Paris, 1866, p. 84.

(²) Cihac, *Dict. d'Étymol.*, p. 215. — Tot acolo *spre* se derivă din *ex-per*, deși mai sus, p. 107, însuși autorul descompune *sprincéna* în «super-in-gena», comițând însă și aci o eróre. căci *g' (ψ)* nu se rădică la *c' (γ)*, ér *sprincéna*, la Macedo-română *sufrancéoa* (pentru *n* — cf. portugezul «sobrancelha») este pur și simplu latinul plural *supercilia*, cu *l* trecut la Română în *n* întocmai ca în *sémân* din *similis* (cf. portugezul *semelhar*). Nemutich, *Polyglotten-Lexicon der Naturgeschichte*, Hamburg, 1793, in-4, t. 2, p. 1402, aduce forma română : «sprincélele». Ori *d*-unde o va fi luat, ca este cea primitivă. *Spre* în «sprincéna» fiind dară *super*, nu înțelegem, pentru ce simplul *spre* trebuí să fie *ex-per* (!), și nu tot *super*? În privința accentului, alături cu latinul *super* cf. grecul βῦπερ. E și mai curiosă procederea d-lui Cipar, *Gramatica*, t. 1, Buc. 1869, care la pag. 379 scie că *spre* e *super*, ba cunoșca și forma *prespre*, despre care dice că este «în loc de *preste* de acum», și totuși la pag. 367 declară că *preste* e «strămutatu» din *prestră*, — o contradicțiune fără păreche!

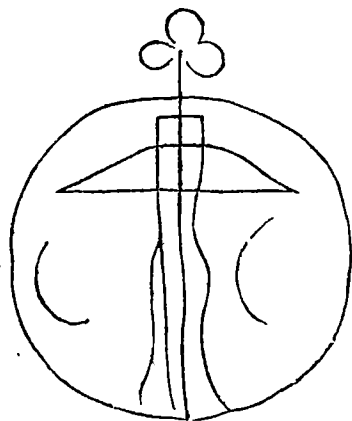
XIX.
I N T Ă R I R E D O M N Ế S C Ă .

ALEXA, FĂRĂ LOC, 1602, APRILE 8.

Originalul în Archivele Statului : Tisména, moșia Boresciî.

S'a copiat de o potrivă necorect în ambele condice ale mănăstirii, în cea veche t. 1, p. 359, și în cea nouă t. 1, p. 544.

E scris pe hârtiă destul de fină, lungă de 28 1/2, lată de 20 1/2 centimetri, cu următorul semn de fabrică¹ :

Pecetea este întocmai ca în documentul precedente, dar subscrierea domnăscă e mai puțin încărcată de cernelă.

Scrisoarea este elegantă și subțire, literele fiind cam de 2 milimetri, ér distanța între rânduri de 1 centimetru.

Crisovul s'a dat în urma victoriei lui Simeon Movilă asupra rivalului său Radu-vodă Mihnea, pe care 'l susțineau Buzescii cei resculați și despre care ȕice puțin parlamentar : «ΚΚΝΔΣ ΚΑΣ ΡΖΔΗ-ΚΑΤ ΝΕΙΜΕ ΛΟΤΡΗ ΚΣ ΡΑΔΣΛ-ΒΟΔΧ.»

(¹) Același semn de fabrică, mai clar în unele puncturi, îl vom reproduce în *Acte municipale* după un document tot din 1602 (m-rea Golgota No. V).

1. † и ѿ симиѡ^Н могила воиво^{АА}. бжїю ма^С тїю г^С п^А рѡ зѣмли вла
кон. дата^М до^М нїѡ мѣ
2. ши а^М милиѡ^Т. богаринѡ^А до^М нїен мѣле преда ци^Н церѣнѡ^А. кѡ са-
тѡ^А борзциѡ ши кѡ баѡ.
3. ѡ жвдецѡ^А мѣхедн^Н цилѡ^Р, кѡче кѡс ф^{СГ} лѡи дѣ мошїе маи дѣ-
и те врѣме.
4. ши а^А тѡ пе^Н трѡ че лѡ сѡзжи^Т ши сѡс невои^Г ла сѡс^Ж ба до^М нїен
мѣле. кѡ^Н дѡ сѡс рѡзѡнка^Т
5. кѡ ме^Х дн^Н цїи^І кѡ радѡ^А во^А дѣ^Ч ка сѡи хїе лѡи. сѡте дѣ мошїе
кѡ то^Т венитѡ^А ло^Р.
6. дѣла до^М нїѡ мѣ. пѡнѡ ѡ вѣ^К. ши нимениле сѡ нѡ сѡ маи амѣ^С-
тече пре^С пе ка^Р тѣ
7. до^М нїен мѣле. [L. S.] вл^ѣ тѡ зѡрї м^С ца а^П и.
8. † са^М г^{СА} нѡ ка^Σ а^А.

(Subscriis :) СИМЕОН ВОЕВОДА.

† АЛЕЗА

TRANSCRIȚIUNEA :

† ИВАНЪ СИМИОНЪ МОГИЛА ВОЕВОДА БОЖІЮ МИЛОСТІЮ ГОСПОДАРЪ ЗЕМЛИ
ВЛАШКОИ (Ion Simeon Movila vodă, cu mila lui Dumnezeu Domnul
Țerei-Romănesci), dat'am domniia mé și am miluit boțarinul
domniei méle Preda Țințerenuț cu satul Borăștii și cu Bața în ju-
dețul Mehedinților, căce c'au fos^t lui de moșie mai déinte vréme,
și altă pentru ce au slujit și s'au nevoit la slujba domniei méle,
cându s'au rădicat neș^o lotri cu Raduț vodă, decⁱ ca să-i hie lui

(¹) Înainte fusese scris : НЕ ѡ логри, din care se mai cunósce ѡ și finalul три, а рѡї s'a
ras și s'a pus : Кѡ МЕХЕДИНЦИИ.

sate de moșie cu tot venitul lor dela domniia mé până în véc, și nimenile să nu să mai améstece prespe carté domniei méle, влѣто ъзри мѣсаца (în anul 1602, luna) а р^{milie} 8, сам господинъ казал (însuși Domnul a poruncit).

Simeon voevoda.

† Alexa.

NOTANDA :

finalul *u* întreg : КЗНАС;

НИМЕНИЛЕ;

reflexivul *se* confundat grafic cu condiționalul *să* : СЗ Н8 СЗ МАИ АМѢСТЕЧЕ;

АЛТЪ, în sens adverbial de «secundo»;

МАИ ДЪКИНТЕ ВРѢМЕ (=mai de-*ainte*...);

ПЕНТРЪ ЧЕ, în loc de «pentru-că»;

КЗЧЕ К'А8 =căci că..., etimologicesce *quoque-quod* (ca formă КЗЧЕ *quoque* : : НЕЧЕ : *neque*, ér ca transițiune de idei—КЗЧЕ : *quoque* : : slavic modern КО «quia» : slavic vechiu КО «quoque» : : germ. *denn* «quia» : *denn* «quoque» : : grec γάρ etc.);

ПРЕСПЕ = «preste», formă foarte remarcabilă, despre care veđi Notanda la textul precedente;

ЛОТРИ, nu ca «hoți», ci ca «ómení fără căpătíu»;

pronumele repetat pentru mai multă demonstrațiune : КА, СЗ-И Х'Е А8И;

ЖБДЕЦСА МЕХЕДИНЦИАВР;

АМ МИАШИТ БОИАРИНСА, fără пре la acusatív.

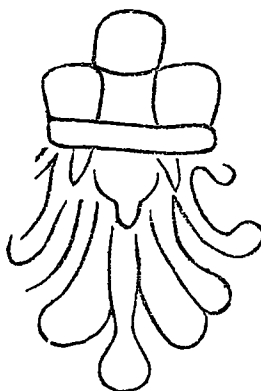
XX.
P O R U N C Ă D O M N É S C Ă .

FĂRĂ LOC, 1602, APRILE 13.

Originalul în Archivele Statului : mănăstirea Radu-vodă
No. XXIII.

În condica acestei mănăstiri nu s'a copiat.

Este scris pe hârtia tare, dar nu grosă, gălbuiă, lungă de 31 1/2,
lată de 20 1/2 centimetri, cu semnul de fabrică :

Pecetea și subscrierea domnăscă sînt ca în cele două NNo. de
mai sus.

Scrisoarea, mai îndesată decât în textul precedente și cu o
cernelă rădăciniă mai deschisă, nu distinge destul de bine
pe z de k.

1. † м^с тїю бжїю їв снмев^н моглаа воєво^{да} и г^сл^нз. дава^г г^сл^{во}-
ми сїе повел^ѣ нїе г^сл^{ва}ми. калсгеро^м.
2. Ѡ с^{та} мона^с ти^р ѡ в^ск^{ре}ш^е че іа^с те а^с теле^н. ка сз (рїе глри ши
пстѣрни^ч кс ка^ртѣ
3. до^м нїен мѣле. а ш^цинѣрѣ морїле дела дзга. кс^м лс ф^ст^ци-
нс^т ши ма^н денан^н те
4. врѣме. дере^птс че сз^{нт} кс^м пзрл^е дела дѣ^тко ключѣрю^л. дерептс
ачѣіа ннмѣ
5. сз найвз ан шпри пре^сте картѣ до^лнїен мѣле. кз лѣс кс^лпзрл^т
стелѣ спжтарю^л
6. аче^л са^т дзга ши кс ачѣле молрѣ за ~~лме~~ а^с. ши зѣче ко^ц де
по^ста^в. ши. к^де ко^ц
7. де а^тла^з. дерепт ачѣіа ннмѣ сз нс се и^спирѣ^скз пре^сте ачѣ-
с^{та} карте а до^мнїе
8. мѣле. ши вон сасѣнле лс^н цефа^н колн^с каре^н во^р фн ачїн сз
аре^ц а еши де ачїн дела
9. са^т кз де нс ве^ц еши до^лнїа мѣ вою тримѣте нн^ц а^рла^ш де
вз во^р адс^ч лега^цла до^мнїа
10. мѣ. аша вз грзе^скз. ши ма^нмс^{лт}сз нс^ндвѣлн^ц пре кзлс-
гжри аша вз грзе^скз
11. до^мнїе мѣ. нна^к да нѣ^ст^гпо рѣ^чг^сл^{ва}ми. пн^см^сца а^нг^тд^нн
12. са^мг^сл^нз каз^л (L. S.) лѣ^тзрї

(Subscris :) снмевн воєвода

на^ніанаки шн

T R A N S C R I P Ț I U N E A :

† мѡлостію кожію Іваннѡ Сѡмевн Могѡла воевода и господѡннѡ, давѡт господствомн сѡе повелѡніе господствомн калѡгером ѡт свѡята монастир ѡт (cu mila lui Dumnezeu Ion Simeon Movilă, vodă și domn, dă domnia mea această poruncă a domniei mele călugărilor dela sânta mănăstire din) Bucuręști ce iaste a Stelei, ca să fie tari și putérnici cu carté domniei méle a-și ținéré morile dela Dlăga, cum au fost ținut și mai denainte vréme, dereptu ce sânt cumpărate dela Déco elucériul; dereptu acéia nimé să n'aibă a-i opri preste carté domniei méle, că léu cumpărat Stelé spătaríul acel sat Dlăga și cu acéle moare ѕа (pentru) 45,000 aspri și zéce coți de postar și 20 de coți de atlas, derept acéia nimé să nu se ispitescă preste acésta carte a domnie-méle; și voi, slugile lui Ștefan comis, carei vor fi acii, să aveți a eși de acii dela sat, că de nu veți eși, domnița mé voiu triméte niște армаși de vă vor aduce legați la domnița mea; așa vă grăescu, și mai mult să nu-i învăluiti pre călugări așa vă grăescu domnie-mé; иначе да несть по рѣчи господствами, пис мѡксаца апрѡлѡта гѡ дни, сам господѡннѡ кагал, лѣтъ згрѡ (altfel să nu fie, după vorba domniei mele; s'a scris ale lunei lui aprilie în 13 zile: însuși Domnul a poruncit; în anul 1602).

Simeon voevoda.

иан Іванки счи (domnul Ianachi a învățat).

N O T A N D A :

finalul *u* întreg : грѣскѡ, дерептѡ;

finalul *i* se sub-înțelege mai adesea în consóna aruncată d'asupra rîndului : арма^{III}, лега^{II}, аре^{II}...;

infinitivul întreg : а-ши ѡи не рѣ;

reflexivul se distins de condiționalul *să* : сѡ не се испитѣскѡ;

ашн, ну ас;

ΔΟΜΗΕ-ΛΥΚ, ΔΟΜΗΕ-ΛΥΒΛΕ, cu domnie» reflexionat, dar și : ΔΟΜΗΕΙΝ ΛΥΒΛΕ;

ΔΕΡΕΠΥΣ ЧЕ, în sens de «pentru-că»;

НИМЪ;

cuvinte accentuate : á μορήλε, μοарέ, αχ'κιά ν'αν'κζ;

dela «moară» pluralul nearticulat : μοарέ, nu μορη, dar cel articulat μορήλε;

ΑΤΛΑΖ, stofă de mătase (satin) = bizantul ἀτλάζι = rusul атласъ = turcul *athlas*;

particularitatea economică : un sat cu mori vîndut pe 45,000 aspri + 10 coți de postav + 20 coți de atlas;

pentru sintaxă : вон, сасѣнае лѣн Пѣѣ ли комис, карен е о р фи ачѣн, сз авецн а еши дѣ ачѣн д е л а сат;

vocativ : сасѣнае, nu сасѣнаор'

армаш, literalmente om de arme , devenit simplu agent polițienesc : вою трѣмѣте неѣе армаши дѣ в з вор а д ѣ че лѣгаши , întocmai ca în Franca *gendarme* (=gens d'arme), deși această scădere logică identică a provenit în fie-care țară pe o cale proprie;

repetițiunea pentru mai mare vigóre (δειξις τοῦ νοῦ) : а ша в з гр з е с к з, ши ман мѣлт сз нѣ-н лѣвзашци пре клзлгзри, а ша в з гр з е с к з, frază în care se mai cuprinde în acelaș timp o altă repetițiune pentru mai multă claritate (δειξις τῆς ὀψεως) : сз нѣ-н (=nu пре сѣ) лѣвзашци пре клзлгзри.

XXI.
PORUNCĂ DOMNĂSCĂ.

GHERGI, (TIRGOVIȘTE ?), 25 IUNIŪ (1602).

Originalul în Arhivele Statului : mănăstirea Zlatar No. XI, fără ca să fie copiat în vre-o condică.

E scris pe o foiă de hărtiă la fel cu cele precedinți, lungă de 31, lată de 21 centimetri, care fiind înclăiată din dos cu o altă hărtiă — și acéstă deja în secolul XVII, când s'a înscris acolo : КАРТЪ Л8 СЗМННВН МОГИЛА ВЪДЪ ЗА (pentru) МОИИЯ ВЪ (dela) СЗАКСЦА Ж8-МЪТАТЕ, — semnul de fabrică abia se mai pôte discerne : două flori de crin unite prin base.

Scrisórea, cu cernélă rădăciniă, e ne'ngrijită, când mai mare, când mai mărunță, cu multe litere reu determinate, ér distanța între rinduri este aprópe de 1 centimetru.

Sigilul domnesc, care fusese placat pe céră roșiă, mare de 4 centimetri în diametru, s'a deslipit.

Iscălitura' princiară, cu cenobar, e făcută în monograme lungi (15—17 milimetri) și subțiri de mâna gramaticului, adecă ceia-ce se chiamă în paleografia «signature apparente», — lucrul cel mai ordinar. ba am puté dice chiar exclusiv, abia cu două-trei excepțiuni, în crisóvele române pînă la 1600.

Fórte instructiv sub raportul juridic, după cum se va vedé mai jos în Notanda, textul de față ne presintă tot-o-dată o înteresantă particularitate istorică, și anume aceia că ne apare aci ca mare-logofăt al lui Simeon Movilă același «ΘΙΩΔΟΣΙΕ», care pînă acum era cunoscut numai ca sluga cea mai credincióasă a lui Mi-

haïu Vitézul și, prin urmare, ca dușman învieșunat al Movileștilor.

Mare-logofăt al lui Mihaïu în curs de mai mulți ani, acest Teodosie — om cu destulă știință de carte — scrisese românește pe la 1597 o entusiastă biografie a eroului, pe care Germanul Baltazar Walthier, petrecător în Țirgoviște, a și tradus-o atunci lătineste, după cum mărturisește însuși în prefață : «*Junio et Julio mensibus anni 1597, brevia quendam rerum gestarum, Walachico sermone a Dn. Cancellario conceptum, atque ab ipso Waiwoda approbatum contextum, in aula Taragovistea obtinebam*».¹

. Cum de s'a împăcat dară marele nostru logofăt cu usurpatorul Simeon Movilă ?²

Textul de mai jos nu ne-o spune

Să nu ne grăbim însă a acusa din sentimentalism.

Când judecăm cu sânge rece, pe baza fântinelor istorice, logofătul Teodosie reese la lumină, din contra, ca un mare patriot și ca cel mai profund om de Stat dintre boierii români de pe atunci, care însă trebuia să fi fost foarte supărat pe Mihaïu-vodă — erou, dar nu diplomat — și iată cum :

După ce Țera-Românească se liberase de Turci prin victoria dela Călugăreni, logofătul Teodosie combătea nefericitul plan al Banului Mihalcea de a cuceri cu orice preț Transilvania și stăruia ca lucrurile să se mărginească d'o cam dată cu independența cea dobândită; când însă n'a fost ascultat, atunci, din cel mai mo-

(¹) D. Papiu, *Tesaur de monumente*, t. 1, p. XII, dice : «*Încât pentru Logofătul care compuse descrierea română, s'ar cere a ști : cine era Logofătul lui Mihaïu pre la anii 1595—7, lucru ce sperăm că se va pute ști cu timpul*». — Cestiunea este de a ști, nu cine a fost «*Logofătul*», căci *logofeți* erau mulți, dar cine a fost «*marele Logofăt*» (Cancellarius), care era numai unul, și nu între anii 1595—7, căci divanul princiar se modifica în parte la fiecare 1 septembrie, ci numai în lunele Iunie-Iulie 1597, căci Walthier vorbește anume despre marele logofăt de atunci. Eî bine, în crisonul lui Mihaïu din 30 iulie 1597 (mânăstirea Câmpu-lung, pe satul Grădiștea) marele logofăt este Teodosie. El ocaia însă acest post deja din 1596, cu un an mai înainte, precum arată un alt crison dela Mihaïu, din 10 iunie 1596 (m-rea Râmnic No. I).

(²) Iată toți boierii cei mari ai lui Simeon Movilă, după un crison al lui scris slavonesce din 20 iunie 1602 (Arhivul Statului, Bistrița din Oltenia No. LIV) : Dan mare-vornic, Teodosie mare-logofăt, Pană mare-vistiar, Iănachi mare-spatar, Ștefan mare-comis, Gherghina mare-stolnic, Costandin mare-paharnic și Dumitrachi mare-postelnic.

derat devenind cel mai radical, el propunea lui Mihaïu de a termina pe toți Ungurii din Ardeal, căci numai astfel va putea să asigure cucerirea; dar și acum sfatul său a fost respins din cauza contra-sfatului umanitar al clucerului Radu Buzescu, vechiul amic al Maghiarilor.

Ungurul Wolfgang Bethlen dice :

«Logofătului Teodosie, care era om în vîrstă și renumit la toți «prin onorabilitatea sa, nu-i plăcea invasiunea Transilvaniei.»¹

Un alt contimpuran ne spune :

«Teodosie, logofătul cel de pe vremea lui Mihaïu-vodă, era om bătrîn și reu către Ungurii. El a și ațîțat pe Mihaïu-voda să taie pe Unguri, și s'ar fi și întîmplat de vr'o cîte-va ori, de nu s'ar fi împotrivit Radul Cluciarul (Buzescu).»²

Prin urmare, Mihaïu nu asculta pe marele său logofăt.

Dar să-l fi ascultat, se mai întîmpla oare și atunci catastrofa dela Turda?

Nu.

În orî-ce cas, lăsînd la o parte nestatornicia politică cea scusabilă a logofătului Teodosie, catî să regretăm foarte mult pierderea scrierii sale române din 1597, căci ea ar fi trebuit să ocupe un loc de onoare tocmai în colecțiunea de față.

În lipsă'î dăm aci subscrierea cea bătrînescă a acestui remarcabil Român, așa după cum o găsim într'un crisov al lui Mihaïu Vitezul din 18 ianuariu 1597 (Mitropolia București No. CXXXII) :

(¹) Bethlen, *Historia de rebus Transsylvanicis*, Cibinii, 1785, t. 4, p. 336 : «Non deerant tamen e Bojaronibus aliqui, quibus consilia de invade da Transilvania displicerent. «In his Theodosius Logoffet alias Cancellarius, vir provectae ætatis, et probitatis opinione «ad omnes commendatus.»

(²) Șincai, *Cron.*, II, p. 276.

1. † мл^с г'ією б̄ ж'ією і̄ ш̄ симиш^н могла воево^да и г^са нз вла^ш кон з^м ли
пише^т г^са воми бол^к рини^м г^са вами
2. вода л^г и си^до ри бани кралю^в ски^м. д^сп ач'ѣта вз грзе^с к^с до^м н'іа
м'ѣ пз^{нт} р^с р^з д^сл
3. л^с ха^м з^а. ш̄ спни'ѣни. ка^с вени^т нан^н т'ѣ до^м ним'ѣле де с'ѣс же-
лси^т к^см л^с фо^ст к^см пзра^т
4. кало^т ба^н ж^смзтате де сат^с де^н с^л к^сцз дела сзт'ѣни. па^р д^сп
моа^р т'ѣ л^с
5. кало^т ба^н и'н с'ѣс ск^сла^т ачен ва^ме^н ж^см^тате де с^л к^сц. де с'ѣс
пзр^зт к^с
6. к^см нац'и л^с кало^т ба^н к^с ха^м з^а и прзв^сл. ши аша^с фо^ст пз-
рзт^с ачен
7. р^смзни нан^н т'ѣ до^м ним'ѣле. к^см па^с фо^ст к^см пзра^т к^с сил^а ши
фз^р вога
8. л^ср^р де^ч до^м н'іа м'ѣ л'ѣ фо^ст да^т л'ѣце ачел^р р^смзни в'і б^с-
тари с^з ж^сре
9. к^см па^с к^см пзра^т кало^т ба^н фз^р вога л^ср^р л^кз де^н чела р^зн^а ши
ша^с п^с з^нва
10. ла винер'ѣ м^лре к^см с^з в'іе к^с л'ѣц'ѣ с^з ж^сре л^л диван^сл до^м-
ним'ѣле. де^ч
11. к^зн^а л^с фо^ст ла з... ла соро^к ии на^с вени^т ши д'ѣч'іа л^л коа^ч
па^р на^с ма^н
12. вени..... д^ре^п га'ѣта л^л в^р'ѣ че^е б^е (sic) в^ед'ѣ ча^с т^з ка^рге а
до^м ним'ѣ^л

13. п^{ρ} вон сз кзсѣга ц сз ле лѣвѣци рзвѣшеве дела чей маме н сз ле
 $\text{д}^{\text{ц}}$ ла мзца
14. лс $\text{х}^{\text{л}}$ зѣ. ши сз анкз ан цинѣ ша фи ен рѣмзши кс м сѣс вѣ н -
 $\text{д}^{\text{с}}$ т п^{ρ} кши
15. се ва пзрѣ сгрѣ м вѣ сз вѣ де фл ц или н т к до л инаѣле. инакз да
 нѣ с т по рѣ ч
16. $\text{г}^{\text{а}}$ г л л н . и с л л л с т е велики л л г ф е т . пи с герги м ц ю н к л л

† ІѦ ГИМІѦН ВОЗВОДѦ (L.S.) МИЛОСТІЮ БОЖІЮ ГОСПОДИНѦ

TRANSCRIPTIONE A :

† МИЛОСТІЮ БОЖІЮ ІВАНІИЗ ГИМИИИЗ МОГИЛА ВОЕВОДА И ГОСПОДИИЗ ВЛАШКОИ ЗЕМЛИ (cu mila lui Dumnezeu Ion Simeon Movilă, vodă și domn al Țerei-Romănești), ПИШЕТ ГОСПОДСТВОМИ КОЛѢРИИИМ ГОСПОДСТВАМИ БОДА ЛУГОФЕТ И СИДОРИ ВАНИ КРАЛЮВСКИМ (scrie domniia mea boiariilor domniei mele lui Vodă logofăt și lui Sidor, banii de Craiuva). Dup^ă ac^{ea}ia v^ă grăescu domniia mé p^ănt^{ru} r^ăndu^l lu Hamza w (dela) Spin^{eni}, c'au venit naint^e domni-méle de séu jeluit, cum au fost cum-
 p^ărat Calot^ă ban jum^ătate de satu den S^ălcuț^ă dela s^ăt^{eni}, iar dup^ă moart^e lu Calot^ă ban ii séu sculat acei oameni jum^ătate de S^ălcuț^ă de séu p^ăr^ăt cu cumnații lu Calot^ă ban cu Hamza и (și) Pr^ăvul, și aș'au fost p^ăv^ătu acei rum^ăni naint^e domni-méle, cum t^ă-au fost cump^ărat cu sila și f^ăr^ă voia lor, decⁱ domniia mé l^{ém} fost dat lége acelor rum^ăni 12 boiari s^ă jure, cum t^ă-au cump^ărat Calot^ă ban f^ăr^ă voia lor înc^ă den cela r^ăn^d, și ș'au pus zioa la vi-
 ner^e mare, cum s^ă vie cu lége s^ă jure în divanul domni-méle; decⁱ c^ăn^d au fost la z[ioa] la soroc ii n'au venit, și d^écⁱta înc^óc^o iar^ă n'au mai veni[t]... derept-ac^{ea}ia în vr^{ém}^o ce ver ved^e c^ăst^ă carte a domni-méle^o, iar^ă voi s^ă c^ăuta^{ți} s^ă le luo^ăți r^ăvașele dela cei oa-
 menⁱ s^ă le da^{ți} la m^ăna lu Hamza, și s^ă aib^ă a-i țin^e ș'a fi ei ru-
 m^ăni cum séu v^ăndut; iar^ă cui se va p^ăr^ăe str^ămbu, s^ă vie de fa^{ți} naint^e domni-méle, инакз да иѣст по рѣчи господствами (altfel s^ă nu

fie, după vorba domniei mele), исправнѣ ѿвѣдосіе велики лѣтофет, писа Герги мѣсѣца юніа кѣ дни (a executat marele logofăt Teodosie, a scris Gherghi, ale lunei lui iuniă în 25 zile).

NOTANDA:

finalul *u* întreg : грзекс, пзрзтѣ, стрзмѣс, сѣтс;

finalul *i* întreg pretutindenî;

oa : моартѣ, лѣоаче, вѣмени;

сѣс (=se-au) în loc de сѣс (=s'au) : сѣс ꙗвѣит, сѣс сѣслѣт, сѣс пзрзт;

contractiunea ашас = «aşa au»;

ден;

лс Хамза, лс Калотъ;

рзвашеле = *acte* în genere, fie oficiale sau particulare;

сѣлксѣц, deminutiv care presupune сѣлкъ, nu сѣлче;

demonstraţiunea repetată : и и сѣс сѣслѣт а чѣ и вѣмени..., лѣ м фост дат лѣѣ а чѣ л о р рѣмзни;

prepoziţiunea repetată : лѣ зѣнѣ лѣ сорок, кс кѣмѣцин.. кс хамза;

imperativul лѣв'аци;

cuvinte accentate : лѣв'аци, силá, и'и;

ии = «illi», dar şi ии;

ачѣи şi чѣи;

домни-мѣлѣ:

expresiunea juridică : сѣ вѣ кс лѣѣѣ сѣ ꙗсрѣ лѣ дѣрѣнѣл...;

к с л сѣ вѣ = *ca să vie*;

лѣ вѣѣме чѣ = *fiindcă*;

в е р вѣѣѣ (=vei...) pus la plural în loc de вѣѣѣ;

dicerea : лѣк ден чѣла рѣнѣ, făcând aluziune la prima domnire a lui Simeon Movilă, înainte adecă de a fi fost gonit de către Buzesci la 1601;

numi personale : БѢДА, ХИМЗА (turc ?), КЛАДЪТЪ, ПРЪКЪСА, ГЕРГИ;

reflexivul se distins de condiționalul să : СЕ ВА ПЪРЪКЪ, СЪ КІЕ;

рѢМЪНИИ = «țerani cari s'au vîndut clăcași de bună voie» : СЪ АНЪКЪ А—И
ЦИНЪКЪ Ш'А ФИ ЕИ РЪМЪНИИ КЪА С'ЪСЪ ВЪИДЪТЪ, fiindcă n'au putut să probeze
că : ІАС ФѢСТЪ КЪМЪНЪРАТЪ КЪ СІЛА ИИИ ФЪРЪКЪ КОТА АМЪРЪ;¹

12 КОМЪРИ = *conjuratores* din legislațiunea germană medievală : А'КЪМ
ФѢСТЪ ДАТЪ А'КЪЦЕ АЧЕАМЪ РЪМЪНИИ 12 КОМЪРИ СЪ ЖЪРЪЕ...;²

particularitatea administrativă : 2 Бані аі Craiovei, nu unul singur :
БѢДА АМЪГОФЕТЪ И Сидоръ бани кралювскимъ, cf. crîsovul din 1486 (*Columna
lui Traian*, 1876, p. 469), unde figuréază de asemenea 2 Бані аі Craio-
vei : «ЖЪНАИ ДИМЪТЪРЪ ГИЗДАВЪЦЪ И ЖЪПАИ Д'ЪЧКО БАНИ ТОНЪ СТРАНЕ».

(¹) Cf. la Rusi КРЕСТЬЯНИНЪ «țeran» și «rob», literalmente «creștin», ca și când stăpîniî ar fi
fost păgâni. МАСІ СЪОУСКИ (*Historia pravoslavstv*, ed. 1, t. 1, § 74, p. 153) crede că *sebr*, «țe-
ran» în legislațiunea serbă din evul mediu, nu este alt ce-va decât «Serb»; această etimologie
însă e dubioasă. La Germani, «țeraniî» ne apar une-orî sub epitetul de «Germani», veđi Sa-
vigny, *Hist. du droit romain au moyen-âge*, trad. Guenoux. Paris, 1839, t. 1, cap. IV, § 56,
p. 127—40. Tóte acestea nu probéază însă, că la Slavî sañ la Germanî nobleța nu era de aceeași
naționalitate cu poporul de jos, stăpâniî diferind prin sânge de slavî. ci arată numai că clasa
domnitóre, și acesta pretutindenî, n u voi á să fie cuprinsă sub același nume cu plebea.

(²) Ce-va cu totul deosebit de *jurii*, cu care eñ, prin eróre, îl confundazem altă dată (*Ar-
chiva istoricã*, t. 3, p. 145—157). Montesquien, *Esprit des lois*, l. XXVIII, ch. 13, resumă
în următorul mod această sistemă de probe negative, după vechea legislațiune francă ripuariă,
alemană, bavară, turingă, frisonă. saxonă, longobardă și burgundă : «Celui contre qui on
«formait une demande ou une accusation pouvait, dans la plupart des cas, se justifier, en ju-
«rant, avec certain nombre de témoins, qu'il n'avait point fait ce qu'on lui imputait. Le nom-
«bre des témoins qui devaient jurer augmentait selon l'importance de la chose.»

XXII
PORUNCĂ DOMNĂSCĂ.

TÎRGOVIȘTE, 1602, APRILE 6.

Originalul se află în Arhivele Statului, între actele așa numite «netrebnice» ale Țismenei.

În condica cea nouă a acestei mănăstiri nu s'a copiat, ér în cea veche s'a transcris în t. 1, f. 25 verso, însă—ca tot-d'a-una — în modul cel mai necorect.

E scris pe o fôia de hărtiă gălbuiă, fôrte aspră, lungă de 31¹/₂, lată de 20¹/₄ centimetri, fără semn de fabrică.

Pecetea domnăscă, placată pe céră roșiă, de vr'o 15 milimetri în diametru, s'a deslipit.

Scrisórea, cu cernelă rădăciniă, e elegantă, mai ales Ѡ și literele monogramatisate тр și wr, ér distanța între rinduri este de vr'o 9 milimetri.

În privința istorică, e remarcabilă naivitatea, cu care Simeon Movilă mărturisesce, că ómenii sei, «Лѣши» și «Молдовѣни», despuiaă așa dicând oficialmente Țera-Romănescă, astfel că trebuia un privilegiu special, o «словозіе» — cuvînt înscris din dosul documentului de față — pentru ca o localitate să pôta fi scutită de acéstă legitiimă pradă!

1. † ма^с тїю вѣією їв снмїѡ^н могила роєво^{ла} и г^слнз. двѡт^т г^слво-
ми сїе повелѣнїе г^сл^лвамн
2. сгѣн мона^стн^р г^слмн (*sic*) тн^с мѣана. ндѣ^ж е^ст^т хрѡ^л в^сне-
нїе прѣ^стѣн вл^лчцз ншн бцж

9. КА СЪ ФІЕ АЛЪ Е^И САТЪ АНЪМЕ ТИ^С М'БЛАНА Л ПА^Ч ДЕ Л'БШ. ДЕ МО^А –
ДОВ'БНИ. ДЕ БАНИ
4. ДЕ СЪ НАИ^К ТР'БА^Б А МЕ^РЦЕ СЪ^И ЖЪДЕЧЕ СЪС СЪ^И ПРАА^{ДЕ} Л РЪ^Т ЕИ
ШИ ДЕ КА^И ДЕ УЛА^К
5. ШИ ДЕ ТОВАТЕ СЪС^Ж БЕЛЕ ДЪ^М НІИ М'БЛЕ. ПЪ^Н ТРЪС КЪ ІА^М ІА^Р ТА^Т
ДО^М НІЕ М'Б
6. НЪМА^И СЪ ФІЕ ДЕ Т^Р К^Б БА СВЕ^Н ТЕН МОНА^С ТИ^Р ЧЕ ВА ФИ. ДЕРЕ^П ТЪ А –
Ч'БІА ШИ ВОУА
7. ТЪГЪРЪ^Р СЪСЪНАУ^Р ДО^М НІЕ М'БЛЕ КАРІИ ВЕЦИ ЛБЛА ПРЕЛ МЕ^С РЕРИ
ШИ СЪС^Ж БЕ^А
8. ДО^М НІЕ М'БЛЕ. ДЕ ВР'БМЕ ЧЕ ВЕ^Ц ВЕД'Б КА^Р Т'Б ДО^М НІЕ М'БЛЕ ІАРЪ
ВОИ СЪ АВЪЦИ
9. А ВЪ ФЕРИ ДЕ АЧЕ^А САТЪ. ШИ ДЕ СВЪ^Н ТА МОНА^С ТИ^Р СЪ НЪИ БЪ^И –
ТЪИ^Ц ДЕ НИМИ^К
10. НИ^Ч СЪ СЕ ПЛЪ^Н ГЪ КАЛЪГЕРІИ \bar{w} С'ГА МОНА^С ТИ^Р НИ^Ч ДЕ ШЪ^А ДЕ Л
ВОИ ДЕ АКЪ^М
11. НАИ^Н ТЕ НАИ^Н Т'Б ДО^М НІЕ М'БЛЕ КЪ БИМЕ СЪ ЦИ^И КЪ МАРЕ РЪШИНЕ ВЕЦИ
ПЪЦ^И
12. ДЕ КЪ^Т РЪ ДО^М НІЕ М'Б. ИНАКО ДА Н'Б^С ПО РЕ^Ч Г'АВАМИ ПИ^С М'ЦА А^П
 \bar{s} ДНЕ
13. СА^М Г^{СА} НЪ ВЕЛ'Б^А (L. S.)
14. ПИ^С Ш Т^Р РЪ^Г ВИ^Ц Л'Б^Г \bar{s} РІ
15. Ш^Ч ВЕ^А АУ^Г ФЕ^Т

TRANSCRIPTIUNEA :

† АНЛОСТІЮ КОЖІЮ ІВАННЪ СНАМІВНЪ МОГИЛА ВОЕВОДА И ГОСПОДИНЪ, ДАВАТЪ ГОСПОДСТВОМН СІЕ ПОВЕЛѢНІЕ ГОСПОДСТВАМИ СВЯТЪКИ МОНАСТІРИ ГОСПОДСТВАМИ ТИСМѢАНА ИДЕЖЕ ЕСТ ХРАМЪ СЧЕНІЕ ПРѢСВѢТЕН (САИ : ПРѢСВѢТЕН) ВЛАДЫЧИЦЪ НАШЕН КОГОРОДИЦЪ (cu mila lui Dumnezeu. Ion Simion Movilă, vodă și domn, dă domnia mea acésă poruncă a domniei mele sântei mănăstirii a domniei mele Tisména. unde este templul adormirii présântei stăpînei năstătoarei lui Dumnezeu), ca să fie ală ei satu anume Tisméana în pac^e de Léșⁱ, de Moldovéni, de Bani, de să n'ai^ă tréabă a merge să-i judece sau să-i praade întru ei, și de cai de olac și de toate slujbele dumnii-méle. pântru că iam^u iar-tat domnie-mé, numai să fie de tréba sventei monastirⁱ ce va fi, dreptu acéia și vooa tuturor slugilor domnie-méle, carii veți înbla preîn meseri și slujbel^e domnie-méle, de vréme ce veți vedé carté domnie-méle, iară voi să avăți a vă feri de acel satu și de svânta monastir^e, să nu-i băntuiți de nimic, nici să se plângă calugherii ă свата (dela sânta) monastir^e nici de unul de în voi de acum nainte nainté domnie-méle, că bine să știți că mare rușine veți păți de cătră domnie-mé, инако да нект по речн господарствами пис мѣсаца априліа в днѣ, сам господаринъ велѣа, пис с Трѣговицие нект ехри, счинни велики аграфет (alt-fel să nu fie, după vorba domniei mele, scris ale lunei lui aprilie în 6 zile; însuși Domnul a poruncit; scris în Țirgoviște în anul 7110; a executat marele logofăt).

NOTANDA :

finalul *u* întreg : САТЪ, ДЕРЕИТЪ, АМС;

finalul *u* jumătățit : АЛЬ ЕИ = ală ei;

finalul *i* întreg chiar atunci când ultima consónă este aruncată d'asupra rîndului;

ПРЕ П = prin, ДЕ П = din;

свѣнта, la genitivo-dativ : свѣтѣи;

a lung : Тисмѣана (= Tismēāna), сѣ-и праде (= prāde), трѣвѣз (= treābā), dar și трѣва;

o lung : товате (= tōate), вова (= vōa);

vorbe străine cu vocalism neasimilat : κλωσγερῖν (καλόγγηροι, καλογερέω în Passow No. 444, vers. 10), nu κλωσγρῖν, și μοναστήριε (μοναστήριον), nu мѡнѡстѣриѣ;

e trecut în vocală obscură : лѣзѣи, пѣнѣрѣ;

мерѣе, nu м'крѣе;

ѣксѣ, nu акѣс;

де сѣ наѣвѣз = ca să n'aibă;

reflexivul se distins de condiționalul să : сѣ се пѣнѣгѣ;

лѣла, nu смѣла;

formă dublă : дѡмнѣи-м'кле și дѡмнѣе-м'кле;

particularitate administrativă : Банѣи, la plural, nu un singur «Ban» de Craiova, cf. textul precedent;

каѣ де вѡак «caî de curier» = turc. *ulaq* «curier»;

vocativ : в о в а тѣтѣрѡр сѣсѡиѡрѣ;

де вр'кѣе ѣе, acolo unde în textul precedent : лѣ вр'кѣе ѣе;

pentru sintaxă : де вр'кѣе ѣе вѣѣи вѣл'кѣ карт'кѣ дѡмнѣе-м'кле, карѣ вѡи сѣ лѣзѣи лѣ вѣ фѣри...;

frasă energică : вѣнѣ сѣ ѣѣѣи кѣ мѡре рѣѣѣѣ вѣѣи пѣѣи де кѣтрѣ дѡмнѣе-м'кѣ;

мѣсѣрѣри ѣи сѣжѣе дѡмнѣи м'кле, unde în Condică se transcrie : мѣлѡстѣнѣи ѣи сѣжѣе..., adică мѣсѣр'кѣе = мѣлѡстѣнѣе, din punct în punct latinul *miserere*, conservat la clasici numai în forma pasivă *misereri*, arcaism român dintre cele mai remarcabile.

XXIII.

ZAPIS DE ZĂLOG.

POPA VASILJE, BĂRLAD, 1603, IUNIŪ 14.

Originalul în Archivele Statului, actele Scólelor din Moldova No. I.

Nu este copiat nici într'o condică din cele în ființă.

Este scris pe o frumoasă hărtiă turcescă, grosă și lucioasă, având ca semn de fabrică trei semi-lune de mărime gradată (cea mai mare lungă de $4\frac{3}{4}$ centimetri, cea mai mică de 3), cu córne foarte încovoiate, întocmai prin formă — nu și prin mărime — cu semnul de fabrică reprodus mai jos în textul No. XXIV.

Din întreaga cólă, lungă de 33, lată de 23 centimetri în fóiă, s'a conservat numai fóiă cea scrisă, ér din cea-l'altă abia $\frac{1}{3}$, pe care se află adnotațiunea : *пpексм скpис ес Кpсчам* etc.

Scrisórea, cu litere nalte de vr'o 3 și cu distanța între rînduri de 11 — 12 milimetri, e foarte împrăștiată, ast-fel că între cuvinte este un gol aprópe de 1 centimetru, ba chiar și între slove vr'o 2 milimetri.

Cernéla e mai mult négră.

Textul de față presintă un mare interes linguistic.

1. † кр8ч^H б8^M бл^P фзк8т^M з^Aпис8^A мїе^S лл мз^Hна л8^H
2. кик^Ш сто^A ник8л8^H ши^S кнц^A пpек8^M л^M п8^C з8ло^P ц8
3. мзт^Aти дн сат^Aз дн сз^Pбе чн ест^Hи пн лп^A бз^P
4. лл8л8^H к8 лок8ри дн пpис^Aч^Hни к8^H бл^A дн морз^A пн

5. АПА БЗ^РЛАЛ^ВЛ^ВЛ^В АРЕ^ПТЗ W : \bar{p} : ДИ ЛЕ^Н Л \bar{r} ЛВНИ
6. П^Р НЕФІН^Н А БАНІН ПАНХ ЛА ЗИ СЗ ФІЕ МОШІЕ ФИЧО
7. РИЛО^Р ШИ НЕПОЦИЛО^Р ШИ А ТОЛТХ СЕМН ЦІЕ Л^В В^Ч ДИ
8. ВЕЧН ШИ А^М МА^Н ВЗ^Н Л^ВТ : \bar{m} : ДИ ПЗМЗ^Н Т^ВРИ Л \bar{m} :
9. ДИ ЛЕ^Н ЛА Р^ВТ^ВР^В ДИ^Н КОЖЕНИ ДИ^Н ХОТА^Р Е СИ^РЛО^Р ШИ КЗ^Н Д^В
10. А^М Ф^ВК^ВТ ЛЕСТ^В ЗАПН^С Л^В ФО^СТ ШО^Л Т^ВЗ^В СА^Н Д^В
11. ДИ БЗ^РЛА^Л К^В : \bar{v} : П^ВГА^Р КАРИ МА^Н ЦО^С СА^В П^С
12. ПЕЧЕЦИЛИ ГАНГОРИ (*deget*) ГЛВРИ^Л (*deg.*), Д^ВМИТРА^ШК^В (*deg.*)
13. НЕК^ВЛЮ (*d.*) П^ВН^В (*d.*) С^РС^В (*d.*) Г^ВЮ^Л П^РЕК^В С^РИ^В Е^В К^В
(*d.*) К^ВЗ^В (*d.*) Д^В
14. Д^Ю (*d.*) ТАШЛИКА (*d.*) С^РС^В (*d.*) Д^В-ЧА^М Б^ВБ^Л ДИ СА^Р
МИТРА^ШК^В (*d.*)
15. ЛАСТИ WМЕНИ СИ^НТ^ВТО^Ц ДИ^НТ^ВГ^В ДИ^Н Ф^ВАЧИ ВО СМН^НТА
Б^ВЛА^Л
16. С^ВА^НБ^ВА Ф^ВАЧИ ШИ Д^ВРЕСИ ДО^МНЕШИ (*sic*) Л^ВНЕД^В Д^ВБАНІН ЛА
ПИ СК^ВРИСОРЕ НО^С ЗИ С^ВА^В ЛА ЗИ W^Р
17. ПОПА Т^ВР^В П^ВК^В МА^М ИСК^ВЛН^Т Е^В Ч^ВНИИ ВА Ф^ВИ ДИ^Н С^В
К^ВС^ВЧ^М Б^ВБ^Л (*deg.*)
18. ВАСНАН А^М Е^В КИЦА М^В И^ВС^В Д^ВЕЦИТ^В М^НЦІЕ М^ВБ^В С^В ДИ
(*d.*) К^В Ф^ВИЧОР^В М^ВЕ^В КО^С-
М^ВИЦА
19. СК^ВРИ^С ЗАПН В^ВЛЕ^Т З^ВРА^І М^ВИЦА ЮНИ А^І Б^ВА^Н СКОДН ПИ
20. С^ВА^В W^В КОЖЕ^Н З^ВА[ПИ]С^В П^В ЧЕЛИ \bar{m} З^ВЕ^Ч
21. ДИ ПЗМЗ^Н Т^ВР^В ВО^Р СТА
22. ДИ^Н СИ^РБИ ЛА М^В Д^ВСА

TRANSCRIȚIUNEA :

† Cručan Bumbar făcut'am zapisul meu la mâna lui Kikoș stolnicului și eu Kița , precum am pus zălog gúmatati di satú di Sârbe ci esti pi apa Bărladului, cu locuri di priséci, e'un vad di moră pi apa Bărladului, dreptú o 100 di lei în 2 luni; iar nefin^d banii până la zi, să fie moșie fícorilor și nepoților și a toată seminție lui véci di veci, și am mai vândut 40 di pământuri în 40 di lei la ruptură din Cojeni din hotare[le] Sirbilor, și cândú am făcut aestú zapis au fost șoltuzul Sandul di Bărlad cu 12 pãrgari, cari mai g'os s'au pus pecetili : Gligori, Gavril, Dumitrașcú, Neculaú, Ionú, Ursul, Guțul, Căzacul, Dedíul, Tașlica, Ursul, Dumitrașcú, afasti omeni sintú toți din târgú din Bărlad; să aibă a'faci și dresi domneși pi scrisore nostră, precum m'am iscălit eu Cruçam Bumbar. Eu Kița m'am pus degitul cu fícorul meu Cosmița
 БЗ ЛЕТ 7111 МИШЦА (în anul 1603, luna) iuni[e] 14.

(Adnotațiunea la marginea din dreapta :)

Popa Vasili am scris zapisul w (dela) Cojeni.

(Adnotațiunea la marginea din stînga :)

Precum scriu eu Cruçam Bumbar : di s'ar faci vo smintală, nedândú banii la zi, să-i dé la zi or cini va fi din seminție mé, să aibă a iscodi (saú : a-i scodi) pi zapisul, iar celi 4 zeci di pământuri vor sta din Sirbi la mân^a dum'sa[le].

NOTANDA :

finalul *u* nu e întreg nicăiri;

z, afară de ecuivalintele seú ordinar *ă*, exprimă pe finalul *u* jumătățit : сатъ, кзнѧъ, синтъ, дзнѧъ, тзргъ, дшмитрашкъ, лвнъ, дрентъ;

o deosebită predilecțiune de a reduce pe finalul *e* la *i* : чи ести пи апа (=ce este pe...), ұзмзтати дн сатъ (=g'umătate de...), дреси, чели, печенили, дн с'ар фачи (=de s'ar face), чини;

predilecțiune pentru *u* : ұос, ұзмзтати;

i pentru *e* la mijloc : деуитъа, фичоръа, днн (ду ден саú де л);

- i* pentru *z* saŭ ꙗ : синтз (=sint);
e pentru ꙗ saŭ я : ести (=iaste), дреси (=дирѣсе), деџитꙗ (=дѣ-
 џетꙗ), вечи (dar și вѣчи);
a pentru ꙗ : сминтааз;
 дрептз, ну дирепт, și дреси, ну дирѣсе = «documente»;
 лши, ну лш;
 formă dublă : Гзрбе și Гирбе, numele satului «Sărbiș»;
 prepozițiunea repetată : ди сатз ди Гзрбе, дин тзргз дин Бзрлад;
a ca prepozițiunea dativului : непоцилор ши а тоатз семинџе;
oa în тоатз, dar simplul *o* în морз, шмени, скрисоре нострз;
 pentru sintaxă : пзргари карн ман џос с' а ш пѣс печещиле;
 vocalisarea lui *r* : во (=vr'o) și пекꙗм (dar și преꙗм);
 л е с т з запис, а ж с т и шмени;
 вѣчи ди вечи = pentru tot-d'a-una;
 печещили în sens de simple puneri de deget;
- Крꙗчан și Крꙗчам, o trecere remarcabilă a finalului *n* în *m*, cu
 care cf. вꙗчин = вꙗчюм și tendința unor dialecte italiene de a schimba
 tot-d'a-una pe finalul *n* în *m* : *bene* = *bem*, *asino* = *asem* etc.¹;
- expresiunea juridică : а искоди пи записꙗ = a urmări împlinirea
 banilor din valórea lucrului ipotecat;
- expresiunea topografică : рꙗнтꙗрз = ?
- шолтꙗꙗ «cap municipal» = polon. *szoltys* = germ. *Schultheiss*;
- numi personale : Крꙗчан saŭ Крꙗчам, Кикош, Гꙗюл, Кицл, Гандꙗ
 (= Alexandru), Глигори (= *Grigorie*), Кззакꙗ (cf. Молдовѣнꙗ,
 Ярванашꙗ și Гзрбꙗ în Notanda la textul No. XV), Дꙗюл, Ташлинка;
- мишца pentru мѣсца arată cum logofeții puneau formulele sla-
 vice fără ca să mai scie măcar cum să le scrie.

(1) Azzollini, *Vocabolario roveretano e trentino*, Venezia, 1856, passim. — Ca fenomen
 ario-europeu în genere, cf. Jo. Schmidt, *Zur Geschichte des Vocalismus*, t. 2 (1875), p. 268.

XXIV.

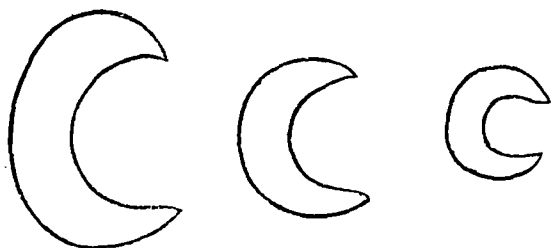
ZAPIS DE VÎNDARE

DISTRICTUL VLAȘCA, 1604, APRILE 10.

Originalul în Archivele Statului : Stavropoleos No. V.

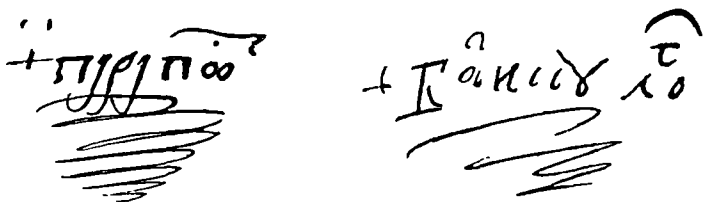
Acastă mănăstire n'are nici o condică.

Este scris pe hârtia turcă albă, grosă, lungă de 31, lată de 21¹/₂ centimetri, cu următorul semn de fabrică pe prima fôia :

Scrisoarea, având litere nalte de 2 și o distanță între rinduri de 7 milimetri, cu cernéla négră, este aceea a manuscriselor, nu a zapiselor sau a crisóvelor, adecá quasi semi-uncială, reproducând caracterele de tipar; de asemenea și iscăliturile : *Грань Мереш*, *Горк ност*, *Грань* și *пана Костандин*, făcute tóte de o singură mână în trăsura subțirii nalte de 12—15 milimetri, de felul semnăturilor domnesci celor aparente, imităză titlurile monogramatice dela începutul capitolelor în vechile cărți cirilice.

Din cele-l'alte patru iscălituri, reproducem aci în fac-simile pe a postelnicului Para și pe a logofătului Baicu :

Iscălitura celui de'ntăiu este scrisă cu cernélă rădăciniă, pe când în restul actului cernéla e négră.

Să se observe că grifa saă codița dela ambele iscăliture înfățișează același caracter, pe care de asemenea îl vom găsi mai la vale și 'n iscălitura Banului Udrea, deși prin scrisóre câte-trele iscăliturile se deosedesc cu desăvîrșire.

Din cele șapte pecetți, întipărite prin fum într'un mod fórte nehotărit, una rătundă, cele-l'alte mai mult saă mai puțin octogóne, între 12—15 milimetri în diametru, nici una nu este de reprodus în fac-simile, căci chiar pe cele mai clare abia se póte distinge : pe a lui Baicu — ceva ca numele seă, pe a lui Oprea — un călăreț, pe a lui Drăghicú — par'că ar fi o albină saă un flutur.

Textul de față este în cea mai strinsă legătură cu cel ce-l urmăză mai jos, prin care, însemnat deja sub raportul filologic, el mai căștigă și o importanță istorică.

Satele menționate în ambele texturi se află la nordul districtului Vlașca, nu departe de hotarele Dimboviței, și éta de ce unul din aceste acte este scris chiar în Tîrgoviște.

1. ЯДЕКЪ Е^S ПАРА ПО^C ТЕ^A НИКС^A ДИРЕС^N КЪ ЖЪПЪНЕСА МЪ МАЛАМА, ШИ
2. КЪ СОКРЪ МЕ. СА^M ФИРА. СКРІИМЪ ШИ МЪ РЪСРИСИ^M КЪ АЧЕ^C ТА А^A НО-
СТ^C
РЪ
3. ЗАПИ^C. КА СЪ ФІИ ДЪ МАРЕ КРЕДИ^N ЦЪ. АА МЪНА ПОПЕН СТА^N ЧЪЛЪ^N. Ѵ
КА СЪИ
4. ФІЕ ЛЪ^N. ѰЧИИЪ Ѱ КРЪТЪЖАНИ'. ДЪ Л^N ПЛАСА ДЪ СЪ^C, А ПАТРА ПА^P ТЕ
ДЕ Л^N СА^T

5. ДЗ Л КЗ^М П8 ШИ ДЗ Л АПЗ ШИ ДЬ Л ПЗД8РЕ, ШИ ДЬ Л СЕЛНЦЕ СЛ-
Т8Л8Й.
6. ШИ ДЬ ПРЕСТЕ ТО^Т ХОТАР8^А. КЪТЬ ВА ФИ ПЕ^{НТ} Р8 КЗ АЧЕ^СТЬ ПА^РТЕ
ДЬ МОШІА,
7. ЧЕ СКРІЕ МА^И С8^С ФО^СТА⁸ ДА^Т ПОПА СТА^НЧ8^А. Л МЬНА ХРИЗІИ ПО^Р-
ТАР8^А. ШИ
8. Ж8ПЪНЕСІИ Л8И СА^М ФНРЫ^И ШИ БАН8Л8^И А^Н ДРЕЮ КЗЛ8ГЬР8^А БАНИ ГАТА
9. АСПРИ. ꙖК. КА СЗИ ФІИ Л8^И МОШІЕ. СТЗТЬТОВАРЕ. ШИ ФЕЧОРИЛW^Р Л8^И
10. ІА^Р ЧИНЕ СЕ ВА СК8ЛА ДЗ Л НЕМ8^А НО^{СТ} Р8. АЧЕЛА СЗ Н8 ФІИ ВО^АНИК8
ПРЕ^СТЕ ЗИ
11. СА НО^{СТ} РЬ. КЗ АМЬ П8^С ШИ БЛЕСТЕМЬ. КА СЗ ФІЕ АФ8РИСИ^Т ШИ
ПРОКЛЕ^Т.
12. ДЬ ТІИ. ꙖЦЬ НИЖЕ С8^Т ВЗ НЕКІИ. ШИ АМЬ П8^С ШИ БОГАРЕ МЬ^РТ8РІЕ АН8
13. М'Б. СТА^Н МИ^РШ8 ЛW^Г Ꙗ КЗТ8^Н. И ВПР'Б ПО^{СТ}, Ꙗ ПРЕЖЕВЬ. И СТА^Н
Л8 ДРЗ
14. ГИ Ч. ПОПА КО^СТА^Н ДИ^Н Ꙗ РОАТЬ ШЗ^РБАНЬ Ꙗ П8РАНИ', БА^И КО ЛW^Г Ꙗ ДРЗ-
ГИНЕЦЕ
15. ШИ ПЕ^НТР8 МА^И МАРЕ КРЕДИ^НЦЬ П8СВНЕМЬ ПЕЧЕЦИЛЕ ШИ ИСКЗЛЕТ8РИЛЕ
16. ПИ^С М'ЦА А^ПТІ Д'НИ ВЗ ЛЕ^Т ꙖЗРВІ

(subscriiŝi :) † пара пw^{СТ}

(L. S.) (L. S.) (L. S.) (L. S.)

† СТАНЬ МЕ^РШ8 † ВПР'Б ПО^{СТ}. СТАНЬ † ПИНА КW^СТА^Н ДИ^Н

(L. S.) (L. S.) (L. S.)

† СТА^И А (9) ДРЗГИЧ8 † ИХ^РБАН8 † БАНК8 ЛО^Г

TRANSCRIȚIUNEA :

† Adecă eu Para postelnicul împreună cu jupănesa mé Malama și cu socră-me Samfira, scriimă și mărturisim cu acesta al nostru zapis, ca să fi da mare credință la mâna popei Stanc'ului, ca să-i fie lui otcină w̄ (dela) Crătojani, da în plasa da sus a patra parte de în sat, da în câmpu și da în apă și da în pădure, și da în seliște satului, și da preste tot hotarul câtă va fi, pentru că această parte da moșia ce serie mai sus fost'au dat popa Stancul în mâna Hrizii portarul și jupănesii lui Samfirăi și Banului Andreiu călugărul bani gata aspri 20,000, ca să-i fi lui moșie stătătoare, și fecorilor lui, iar cine se va scula da în nemul nostru, acela să nu fi volnicu preste zisa noastră, că amă pus și blestemă ca să fie afurisit și proclat da 318 вѣщѣхъ иже сѣтъ въ Некѣи (părinți ce sînt în Nicea), și amă pus și boiare mărturie anumé : Stan Mir'șu log^{ofăt} w̄ Cătun'и (și) Opré post^{elnic} w̄ Prejbă, и Stan lu Drăghie, popa Costandin w̄ Roată, Șarbană w̄ Purani, Baico log^{ofăt} w̄ Drăghinește, și pentru mai mare credință pusu-nemă pecetile și iscăleturile, ии мѣсаца апрѣлѣа і̄ дни въ летъ 1604 (scris ale lunei lui aprile în 10 zile, în anul 1604).

† Para post^{elnic}. † Stană Mer'șu. † Opré post^{elnic}. Stană. † popa Costandin. Stanil Drăghiecu.¹ † Șarbanu. † Baicu log^{ofăt}.

NOTANDA :

finalul *u* întreg : кзмнѣс, волникѣс, Шзрѣанѣс (dar și Шзрѣанѣ = Șarbană), Мирѣшѣс (și Мерѣшѣс), Дрзгичѣс;

finalul *u* jumătățit : скрѣнмѣ, амѣ, блѣстѣмѣ;

ă expres prin *z*, dar și prin *ь*, une-orî chiar *z* și *ь* în aceleași cuvinte : мѣна și мѣна, жѣнѣнѣса și жѣнѣнѣсѣи, кѣзѣгѣрѣа, сѣгѣгѣтовѣре, ba o dată și prin *ы* : Самѣфирѣи;

ь pentru *ă*, dar și pentru *â*;

(¹) Sau «Stan lu Drăghiecu», finea cuvîntului «Stan» nefiind clară.

în pentru ie : скрѣнь, сѣ фѣн (dar și сѣ фѣе);

în, scris ꙗ și ꙗн;

din, scris дѣ ꙗн, дѣ ꙗн, дѣ ꙗ, дѣ ꙗ;

de, scris дѣ, дѣ și дѣ;

finalul i jumătățit, de o raritate extremă pe atunci : сѣтъсѣи;

e pentru ѣ : ꙗснѣса, немѣ (= ung. *ném*), ꙗснѣмѣ (= «pusunemă» pentru «pusu-ne-am»), ꙗсѣтъ (=*ачѣтъ*), Прежѣ (satul actual Прѣжѣ);

e pentru i : искѣтъсрѣе;

ꙗснѣса, la genitivo-dativ : ꙗснѣсѣи, în sens de «nevastă»;

ꙗснѣса-мѣ, dar сѣтъсрѣе;

Самѣра, la genitivo-dativ Самѣрын (=Samfirăi);

ѣ și ꙗ pentru e : анѣмѣ, мошѣ (nearticulat);

e pentru finalul i : боѣре (=boiari), Дрѣгичѣе;

оо=ō : сѣтътъоѣре;

оа : роѣтъ (=roată), dar numai о : носѣтъ;

forme duple : мѣ și мѣ, Шѣрѣанѣ și Шѣрѣанѣ, фѣн și фѣе, Банѣо și Банѣо, Мирѣшѣо și Мерѣшѣо...;

pleonasm curios, compus dintr'o vorbă grăcă și o vorbă slavică cu același înțeles : ꙗсѣсѣит (=grec. ἀφορίζειν) ши проѣлет (=slav. проѣлѣти);

ꙗсѣа=slav. ꙗсѣа «zonă» sau «regiune»;

reflexivul se distins de condiționalul să : сѣ ва сѣѣа, сѣ фѣн;

лѣ, în Стѣн лѣ Дрѣгич, ér pe аѣурѣ : лѣн;

cuvinte accentuate : Прѣанѣ, Крѣтоѣанѣ, ꙗснѣсѣа';

cuvânt străin neasimilat : ѣтъчѣнѣ, ꙗн ѣтъчѣнѣ;

numi locale : Прѣанѣ, Крѣтоѣанѣ, Прежѣ, Роѣтъ, Кѣтъснѣ;

numi personale : Парѣ, Малѣамѣ, Хрѣгѣ, Банѣо, Мерѣшѣо, Дрѣгичѣо...;

sintaxă : un «pentru» lăsat la o parte spre a nu se repeta de доѣ ori : «пѣтъсѣо кѣ [pentru] ꙗсѣтъ парѣе... фѣсѣг'лѣ дѣтъ поѣа... банѣгѣа лѣсрѣи 20,000»;

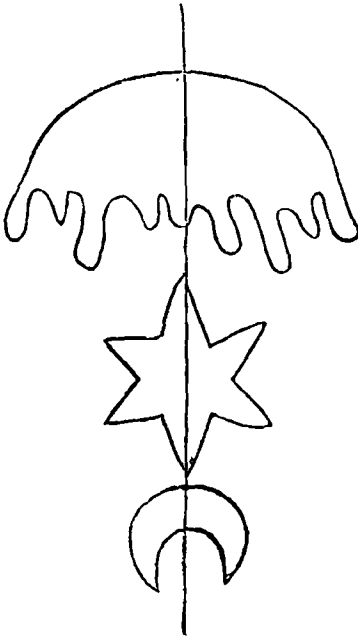
XXV.

ZAPIS DE VÎNZARE

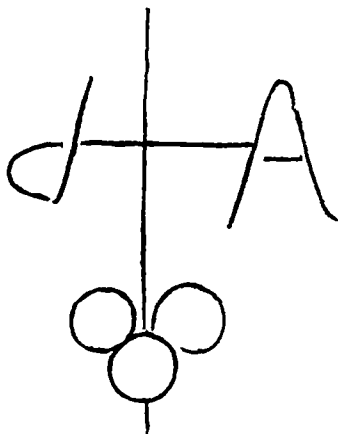
TÎRGOVIȘTE, 1605 SAŢ 1608, IULIŢ 28.

Originalul se află la un loc cu al textului de mai sus.

E scris pe hărtia de aceeaşi calitate, mare de 29 1/2 centimetri în lungime şi 21 în lăţime, dar presintă alte semne de fabrică, anume pe fôia cea scrisă :

ér pe cea-l'altă fôia :

Scrisórea este *intocmai* ca în cel-l'alt text.

De asemenea sînt aceleași aprópe tóte persónele puse în joc : călugărul Andreiu , logofătul Stan Mereș , postelnicul Oprea , logofătul Baicu , popa Constantin din Rótă , ér în locul lui Stan al lui Drăghiciu apare pe scenă tată-seu «Drăghiciu bătrînul».

Maî pe scurt, ómenii , hărtia și chiar scriitorul fiind identici , este invederat că ambele acte s'aú născut în același interval de timp.

Cu tóte acestea, anul documentului de față nu este precis.

Pe când în cel-l'alt text se citește fórté limpede «ВЪ ЛЕТЪ ЗРБИ» (=7112=1604), în cest de acuma, logofătul ajungênd la capătul rîndului, unde nu mîa încăpeau multe litere, scrie :

adecă pe de o parte scurtéziá pe «ВЪ ЛЕТЪ» în «ВЪ», ér pe de alta légá ultimele cifre ale velétului într'o monogramă, monogramă însă atăt de curiósă , încăt o póte citi cine-va în doá feluri : saú зрби (=7113=1605), orí зрби (=7116=1608).

Noî din parte-ne nu ne bizuim a ne pronunța cu siguranța în favórea unuia saú altuia din aceste moduri de a citi.

În orî-ce cas, cît pentru cronologiã, distanța între 1605 și 1608 nu este mare.

În textul prezente principalul personagiú este unul din cei mai buni hatmani ai lui Mihaïu Vitézul, «hatman» prin excelență, singurul pe care cronicile îl numesc une-orî хатман, deși acest rang nu exista în Țéra-Románescã, — vestitul Ban Udrea, vîndînd un sat pe care : «μ'ας φοστη μιληστη Μιχαη βοβοδα».

Banul Udrea nu era un simplu cap de *guerillas* ca Fărcaș-agã, ci un general în tótã puterea cuvîntului, pe care Mihaïu-vodã îl întrebuinta în expedițiunile cele mai grele, și mai tot-d'a-una cu isbîndã.

Așa a fost, bună órã, victoria sa asupra lui Hafiz-pașã la 1598, despre care contimpuranul Stavriño dice :

«Sultanul trimite pe Afis-pașã, om fórte vitez. Acesta își aședã tabãra la Nicopole, avînd 16,000 ostași buni și 32 tunuri. . . . «Mihaïu mișcã înainte pe Udrea, cu contingentul de Moldoveni, «1000 Cãzaci și 1000 Dorobanți. Udrea trece îndatã peste Dunãre «cu óstea și sfãramã tabãra lui Afis-pașã» :

Τότε γοργὰ ἐπέρασεν ὁ Οὐδρας τὸ φουσατόν,
 Τὸ τάμπαραν τ' Ἀφῆς Πασιὰ, φέρνει-το ἄνω κάτω·
 Κ'οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐστάθησαν, διὰ τὰ πολεμήσουν,
 Μὲν ἔδωκαν εἰς τὸ φευγιόν, καὶ τρέχαν τὰ γυρίσουν
 Καμήλαις, βίον, ἄρματα, τ'ἄφηκαν πομπιασμένοι,
 Καὶ φεῦγαν, σὰν δὲν ἤθελαν, γυμνοὶ κ'ἐντροπιασμένοι...¹

Dupã cucerirea Moldovei, Mihaïu-vodã pusese acolo pe Banul Udrea în capul administrațiunii.²

Nu mai menționãm serviciile mai mărunte, fie în lupte de peste Carpați, fie în acelea contra Polonilor.³

Contra Polonilor, bună-órá, într'o bătăliã de lingã Argeș, comandând avant-garda română, el a susținut de trei orî atacul unei armate mult mai numeroase și n'a dat dos decît dupã ce a pierdut 1500 de ómeni, înlesnind ast-fel lui Mihaïu timpul de a se retrage și a se pune la adãpost.

(¹) În Papiú, *Tesaur*, I, p. 300.

(²) *Magaz. ist.*, IV, p. 297.

(³) *Ibid.* p. 293. — *Heidenstein*, p. 358 etc.

Un oficer polon, Otfinowski, care fusese el-insuși în acea luptă, a descris-o în versuri, unde mărturisește despre vitejia lui Udrea :

. . . trzykroć meźnie z nami sie potkali . . .¹

Banul Udrea a avut noroc să-l cânte poeții, nu numai grecese și polonesce, dar cu atât mai mult, negreșit, romănesce.

Reposatul Bolintinenu i-a consacrat o poemă întregă, intitulată : «Andreiu saū luarea Nicopolului de Români».

În această operă puțin nemerită a poetului — el singur o numea «slabă» — Udrea este un tânăr Moldoven, care iubește pe mîndra și avuta Mariă, dar neputînd s'o iea, plécă la resboiu sub stégul lui Mihaiu Vitézul :

«Andreiu se pornesce de astăzi în lume,
«Să-și facă prin arme avere și nume,
«Căci pôte Mariei să fie el drag,
«Dar lumea'i ciudată... Andreiu e sărac.
«Andreiu se pornesce, și cine nu scie
«Căți plécă la arme să nu mai revie?»

În resboiu cu Turcii, frumoșa Bulbuli, féta pașei de Nicopole, vede pe Udrea și 'l îndrăgește, deși el n'o cunoșce; travestită apoi în sclav negritén, ea îl însoțesce la întorcere în țeră, unde, acum vestit și bogat, el se grăbesce la Maria, care'i promisese că'l va aștepta, dar o găsesce măritată și — eroul móre de apoplexiă, ér pe mormintu'i se jertfesce, neapărat, și credincioșa Bulbuli.²

Precum vedeți, Bolintinenu n'a brodit'o bine.

Afară de cele-l'alte neajunsuri, vom aminti numai unul : Banul Udrea putea să fi fost tânăr, dar nu era Moldoven.

Moldoven, dintre generalii lui Mihaiu Vitézul, era spătarul Mirzea, după cum vom vedé mai la vale ; despre Banul Udrea însă această nu rezultă de nicăiri.

Din contra, după contimpuranul Heidenstein, el ar fi fost înrudit, «propinquitate conjunctus», cu Petru-vodă Cereel³, ér prin urmare și cu Mihaiu Vitézul ; dar ca ce fel de înrudire anume, această nu se scie.

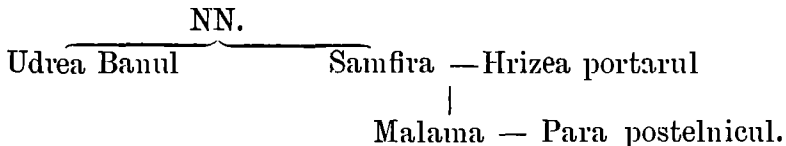
După documentul precedente, s'ar puté conchide că Banul Udrea

(¹) Otfuowski, *Fowodzenia niebezpiecznego w Multaniech opisanie*, Krakow, 1601, in-4, o broșură de o raritate nepovestită. — Cf. tot despre această pe Miron Costin, *Lesopis*. ed. Cogăln. I, t. 1, p. 225.

(²) Bolintinenu, *Poesii vechi și noue*, Buc. 1855, p. 299—328.

(³) Heidenstein, p. 286.

avea o soră numită Samfira, măritată după «Hrizea portarul» și pe a cărei fétă, ce'i dicea Malama, o ținea în casătoriă «Para postelnicul», adică :

Orî-cum ar fi fost, este însă un punct pe care Bolintinénu se pare că l'a ghicit, și anume când dice :

«Andreiu era însă o rară ființă,
 «O inimă plină d'amor și credință,
 «Gândind ca fecătora ce'n junii ochișori
 «Se 'nbată de tôte, de vise, de flori....»

În adevăr, Banul Udrea se vede a fi fost «o rară ființă», o natură romantică, nobilă, cavalerescă; leu în bătaia, dar nici o fântină istorică — și'l menționează cam multe — nu'l acuză de crudime, după cum acuză pe tovarășii sei Baba-Novac, Georgiu Ratz, Deli-Marcu, Mirzea etc. ; credincios Domnului, el nici chiar după mórtea lui Mihaïu-vodă n'a voit să trecă la un alt stăpîn, căc nu putea fi nici unul de séma Vitézului, ci a preferit mai bine.... să móră de apoplexiă pentru o femeie ? după cum îl zugrăvesc Bolintinénu.... nu, ci să ésa din lume într'un mod mai bărbătesc, dar și mai poetic tot-o-dată, retrăgându-se — dinsul, cel mai mare boier — într'o biată mănăstire :

. Haec est
 Vita solutorum misera ambitione gravique!
 (Horat. Sat. I. 6.)

Călugăria lui Udrea este un fapt istoric pînă aci necunoscut, pe care ni'l desvăluiesc acum texturile nóstre.

Miron Costin dice că Banul Udrea, ca și cei-l'alți boierii, «s'a închinat la Simeon-vodă».¹

Nu este și nu póte fi adevărat, căci :

1. Între boierii lui Simeon Movilă el nu figurează nicăiri;
2. În aprilie 1604, precum am vedut în textul precedente, el era deja călugăr, și negreșit nu de atunci, ér după usul mona-

(¹) *Letop.* ed. Cogăln. I, t. 1, p. 226.

stic trebuia mai întâiu să fi fost mai mult timp *frate*,¹ ast-fel că intrarea 'i în mănăstire cată să se fi întâmplat pe la 1601.

Când dară mai putea el să se fi «închinat la Simeon-vodă»?

Călugărit, fostul Ban al Craiovei, al doilea personagiū după Vodă, Udrea nu înceta totuși de a se întitula : «*АНДРЕЮ КЗАСТРОСА КАРНАЕ АМС ПОСТЪ БАНЪ*», ér în subscrierea sa el punea simplu : «*АН-ДРИИ БАНЪ*».

Acéstă iscălitură, care arată pe un bun scriitor și o mînă nu bătrînă încă, iat'o :

«*Andreu*» nu este decât o formă bisericéscă a numelui nostru poporan *Udrea*, cu care se confundă însă și «*Adrian*», generalmente pronunțat «*Andrian*», precum este, de exemplu, în numele orașului «*Adrianopole*», turcesce *Edreneh*, franțuzesce *Andrinople*, românesce *Udriū* : «*АНДРИАНОПОЛ САС ОУДРИЮЛЬ*». ²

De altmintrea, numele *Udrea* era odată atât de respândit la Români, încât a ramas chiar proverbul : «care cum venia, tot Udrea 'i chiăma». ³

O formă femeiască a acestui nume, *Udrișcă*, o vom găsi într'un text mai jos.

Cele-l'alte patru subscrieri sînt tôte de asemenea făcute de mână propriă, cu o cernélă gălbuiă, afară de a lui *КОСТАНДИН ДИ-МОН*, care, ca și a Udrii, e scrisă cu cernélă négră.

Peceteile, micé, reū întipărite prin fum, nu presintă nici o figură bine determinată.

(¹) Soborul I și II canon 5, în *Aristiu, Indreptarea legici*, Tîrgoviște, 1652, reproducerea cea nouă p. 119, prevede un termin normal de 3 ani de noviciat saū «ispită, iscodire, căutare și cercetare». — Cf. *Silbernagl, Verfassung sämtlicher Kirchen des Orients*, Landshut, 1865, p. 51.

(²) *Amflohie, De obște gheografie pre limba moldovenéscă*, Iași, 1795, in-4, p. 15.

(³) *A. Pann, Povestea vorbii*, Bucur., 1833, t. 3, p. 25.

1. † ВЪ ИМЕ ѠЦА И СНА И СТО ДХА АМИНЪ ЕС АНДРЕЮ КЪЛСГЪРС^А.
2. КАРЛАЕ АМЪ ФОСТЪ БАНЪ. СКРИСАМЪ ЗАПИС^А МЕ⁸ КА СЪ ФІИ ДЕ МАРЕ
3. КРЕДИ^Н ЦЪ. ЛА МЪНА ЖЪИИИИИИИ^Н ПЪТРС ѠНЧЕСКЪ ШИ ФЕЧОРИАВ^Р ЛЪ^Н.
4. ѠНЧЕН ШИ ЛЪ СТА^Н ЧЕ. КЪМЪ СЪ СЕ ЦІЕ КЪ ЛЕМЪ ВЪ^Н ДЪТЬ САТЪ^А.
5. КРЪТОЖАНІИ Ѡ СЪ^А. ВЛА^Ш. ДЕРЕ^П ТЪ ~~ЛА~~ АСИРИ ГАТА КАРЕ САТЬ.
6. МАЪ ФОСТЪ МИЛВИТЬ. МИХАЮ ВОЕВО^А ШИ АМЪ ВЪ^Н ДЪТЬ Е⁸ ДЕ А МЕ
7. БЪНЪ ВОА ФЪЗ^Р ДЪ ПИИИ Ѡ НЕВОЕ. КА СЪ ЛЕ ФІЕ ЛВ^Р САТЪ^А СЪТЪ^Т ТОРЪ
8. ШИ ДЕ МОШІИ ШИ ѠХЛВНИКЪ. ЛЪИ^Н ШИ ФЕЧОРИАВ^Р ЛЪ^Н. КЪ^М А⁸ ФО^{СТ}
9. ШИ МА^Н ДЕ НАИТЕ ВРЕМЕ АЛЪ ЛВ^Р. ШИ ЛА ТО^К МЕЛА НО^{СТ} РЪ ФО^{СТ} А⁸
ШИ
10. БОМАРЕ МЪ^Р ТЪРІЕ АИЪМЕ СТА^Н ЛВ^Ф ТЪ^А МЕРЕ^Ш Ѡ КЪТЪ^Н. И ѠПРЪ
11. ПО^{СТ}. Ѡ ПРЕЖЪ^В И ДЪРЪИЧЪ СТА^Р. Ѡ ГРАТІЕ. И БА^Н КО ЛВ^Ф.
12. Ѡ БЪТЕЦИИ. И КОСТА^Н ДИИЪ ДИИАКО^Н Ѡ РОТЪ. ШИ АЧЕ^С ТЪ ТО^К МЕ^А
13. ФЪКЪТЪСЪ⁸ Л ЧЕТАТЕ Л ТЪРЪОВИЦИ. ШИ ПЕ^Н ТЪРЪ МА^Н МАРЕ КРЕДЕ
14. ИЦЪ ПЪСЪМИМЪ ШИ ПЕЧЕТЕ. ПИ^С М^С ЦА Ю^А КЪИ ДИИ В^А /з̄р̄і...
[L. S.] [L. S.] [L. S.] [L. S.]
15. † СТА^Н ЛОГОФЪТЪ МЕРЕШЪ † А^Н ДРИ^Н БАНЪ^А † ѠПРЪ ПО^{СТ} † ДЪРЪИЧЕ.
[L. S.]
16. † КО^С ТА^Н ДИ^Н ДИИАКО^Н.

TRANSCRIȚIUNEA :

† ВЪ ИМЕ ѠЦА И СЫНА И СВАТАГО ДЪХА АМИНЪ (în numele Tatălui și Fiului și Sântului Duh, amin). Eu Andreiu călugărul carile amu fostu Bană, scris'amă zapisul meu ca să fi de mare credință la mână jupânului Pătru Oncescū și fecórilor lui, Oncei și lu Stance, cumă să se știe că le'mă vândută satul Crătojanii ѠТ СЪДЪТВО (din districtul) Vlașca dereptu 34,000 aspri gata, care sată m'au fostū

miluită Mihaïu voevod, și amă vândută eu de a me bună voia, fără' dă nici o nevoe, ca să le fie lor satul stătoru și de moșii și ohabnică, lui și fecorilor lui, cum au fos' și mai de nainte vreme ală lor, și la tocmela noastră fost'au și boiare mărturie, anume : Stan lo[go]f^{tu}l Mereș w̄ (dela) Căturⁱ, и (și) Opré post^{olnic} w̄ Prejäv, и Drăghicū стар (bătrînul) w̄ Gratie, и Baico lo[go]f^{tu}l w̄ Buțtești, и Costandinū diŕacon w̄ Rotă, și acestă tocmel^ă făcutu-se-u în cetăte în Trăgoviști, și pentru mai mare credență pusu-mi'mă și pecete, пис (scris) мѣца (luna) юліе 28 дни (zile) влет (în anul) 711... (160...?) † Stan logofătu Mereșu. † Andrii Banul. † Opré post^{olnic}. † Drăghice. † Costandin diŕacon.

NOTANDA :

finalul *u* întreg : дерептс, амс фостс, стятзторс, Мерешс;

finalul *u* jumătătit foarte des : Бань, скрнсамь, Гнческз, кѣмь, сать, фость, мнлннгь, амь взндѣть, вхавникз, аль, Дрзгичь, Костандинз, пс-сзмимь;

ь și з întrebunțați ambi de o potrivă pentru *ă* și *ă*;

e trecut în *i* : Андрии (dar și Андрею), кариле (=carele). съ фїи (dar și сз фїе), Трзговции, мошїи (la singular);

e pentru actualul *i* : бояре (la plural), креденць (dar și кредитць);

ь = е : Дрзгичь și Дрзгиче;

o pentru *oa* : Ротз, нострз;

duplă formă a genitivo-dativului : Гнчен ши лс Станче;

e pentru *ѣ* : време (nu врѣме), а ме, фзкѣтсес (=făcutu-se-au), печете (nu печѣте), ачесть токмель (=această tocmelă);

л pentru *e* : а ме кѣнз во л, dar : ници в невое;

и pentru *ia* : пссзмимь (=pusu-mi-amă);

дѣ (=dă) și дѣ;

reflexivul *se* distins de condiționalul *să* : сз се цїе;

prepozițiunea repetată : ꙗ четате ꙗ Трѣговции;

rangul pus între numele de botez și între poreclă : Стан логофѣта
Мереш;

cuvinte accentuate : мѣнѣ, четѣте, лѣи;

pentru sintaxă : каре сать маѡ фостѣ мнѡшнѣ Мнѡхѡ воєводѣ;

numi locale : Гратїе, Бѡтеици, Прѣжѣв (=Прѣжѣв din textul pre-
cedinte).

XXVI.
O M Ă R T U R I Ă

POPA TIFUL, MIRCESCŢI (DISTR. VLAŞCA), 1606, APRILE 15.

Originalul în Archivele Statului : Mitropolia din Bucureşti
No. CXVI.

În condica Mitropoliei s'a transcris în t. 9, p. 239, în următorul mod :

СѢ СЪ ЦИНЕ КЪ АС АВСТЪ СНИКІАШЛА ФЪГЛЕ МОШНЕ ꙗ Мирчеѣи, въ жѣмзтатъ (sic) де фѣніе де мошне, ши ас австъ снікіашла фѣгле въ бранище алѣсѣ, бранище минѣскѣ а аѣи Шеребѣл татѣла фѣглен, ши мзртѣрне. Роман Миннескѣ, ши Радомир, ши Балотѣ, ши Снѣгѣ. ши Тома Робѣл, ши Шефан Грама, Михан, ши Фрѣцнѣл вътам, ши Мзтоша Берчюл; динѣтр'ачастѣ мошне ас аѣт Шеребѣл сн локъ Коннен, пентрѣ въ Владѣ, ши ас фостъ мзртѣрне ши Казан, ши ам скрис еѣ попа Тифѣл, ши ас фостъ мѣлци ваменн бѣни ла моартѣ фѣглен; іар чине сѣ ва скѣла сѣ факѣ аѣт чева, сѣ фне афѣрсичт де 318 пзринци, ши сѣ фне афѣрсичт ши анаѣема; ши ас рѣмас ачестъ сѣракъ Ѣдрика сѣ нѣ сѣ вѣнтѣскѣ де ниминѣ; писахъ месеца апріліе 15 дн въ лѣт 7114 : —

⊙ Роман. ⊙ Радомир. ⊙ Балотѣ. ⊙ Снѣгѣ. Тома. Шефан. ⊙ Михан.
⊙ Фрѣцнѣл. ⊙ Мзтоша. ⊙ Берчюл. ⊙ Казан. ⊙ Попа Тифѣл.

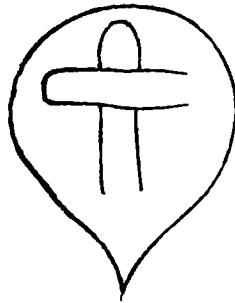
Ши долаѣ фѣѣ де арне ши кѣ фѣгѣчюне ши сн пѣц ши локѣ де вѣсернкѣ, аѣкѣтѣ ас фостѣ тоѣте аѣе фѣглен де ваѣинѣ дн Мирчеѣи.

În această transcripțiune copistul s'a silit numai a surprinde înțelesul actului; și nici chiar aci el n'a fost tot-d'a-una norocos,

căci dintr'o femeie «mătuşa Berciî» a făcut un bărbat «Mătoşa Berciul», dintr'un bărbat «Vlad» a făcut o femeie «Vladă», dintr'o fată «săracă Udrişcă» a făcut un băiat «săracuţ Udrica» etc.

În adevăr, precum ne vom încredinţa îndată, opera lui «popa Tiful» din Mircesci nu este tocmai uşoră de descifrat.

Actul e scris pe o fâie de hârtie gălbuiă, subţire, lungă de 31, lată de 21 $\frac{1}{2}$ centimetri, cu următorul semn de fabrică :

Ca specimen de scrisoare, reproducem mai jos în text primul rând în fac-simile, mai adaugând aci că cernéla e foarte neagră, ér şi-rurile sînt strîmbe, scrise la o distanţă inegală (dela 3 milimetri pînă la 1 centimetru), şi nu tóte de aceeaşi lungime (dela 14 pînă la 20 centimetri).

Sub fie-care iscălitură, tóte scrise de mîna lui popa Tiful, este câte o pată de cernélă dela punerea degetului.

De asupra celor mai multe cuvinte, întocmai ca în textul publicat mai sus sub No. XVI, scriitorul aruncă câte un segment fără nici o trebuinţă : $\overbrace{\text{MHPMEPE}}$, $\overbrace{\text{NONA}}$ etc.

Este şi mai curios că d'asupra lui s, scris mai mult ca V, figuréză pretutindenî doă puncturi, ba une-orî popa Tiful nu cruţă acest lux de punctuaţiune nici chiar d'asupra lui n, z, e, după cum se póte vedé în rîndul cel fac-similat.

Dintre persónele menţionate în act, pe unele le găsim, de asemenea, într'un crişov din 13 maiu 1620 dela Gavril Movilă, relativ tot la satul Mircesci, şi anume : Berciul, Balotă şi Roman.

Despre însemnătatea filologică a acestui text, veđi mai jos Notanda.

Aci vom face numai o observațiune.

El este tot ce p^ote fi mai rustic.

Intr'insul noi găsim cele mai stereotipe trăsuri ale aceluia grai u țerănesc, prin care se caracterisă unele scrisori și inscripțiunii latine din v^ecul de mijloc.¹

Așa este, bună oră, acea perpetuă confuziune între *e* și *i*, *u* și *o*, despre care deja Mabillon dⁱcea în privința documentelor latine mediane : «immutatio frequens est *e* pro *i* et vice-versa, 'i-temque *u* pro *o*, quae immutatio etiam familiaris fuit apud veteres Romanos.»²

Mai cu s^emă semnificativ este în textul nostru $u=o$ și $o=u$, fenomen pe care nu'l vedem mai de loc în cele-l'alte documente din colecțiunea de față.

Lepsius a demonstrat, că alfabetul greco-latin primitiv nu distingea pe *u* de *o*, și prin urmare nici graiul cel viu al poporului din Elada și din Italia nu cunosea vre-o deosebire între ambele sunuri, pronunțând o singură vocală mixtă, adecă nici *o*, nici *u*, ci un fel de *o* și *u* tot-o-dată.³

Archaismele, fie lexice, fie curat fonetice, persistă une-orî într'un biet colțușor imperceptibil, într'un atom din totalitatea națiunii, după ce aiuri s'au l'perdut fără urme; țeraniî dela Mircesci din plasa N^ejlovului, cu popa Tiful în frunte, nu-și închipuia, de sigur, pe la 1600, că ei pronunță vocalele întocmai așa după cum le rostia, cu miî de ani înainte, străbuniî din epoca unității etnice greco-italice!

(¹) Fumagalli, *Delle istituzioni diplomatiche*, Milano, 1802 t. 1, p. 267—94.

(²) Mabillon, *De re diplomatice*, Neapoli, 1789, t. 1, p. 61.

(³) Lepsius, *De tabulis Eugubinis*, Berolini, 1833, p. 76 — 9. — Idem, *Paläographie als Mittel für die Sprachforschung*, Berlin, 1834, p. 60 : «Im Griechischen und Lateinischen dagegen ist das *o* nicht wie im Sanskrit und Hebräischen eine Nüance vom *a*, sondern vom *u*..... die Paläographie auffallend bestätigt und durch Vergleichung der Semitischen Alphabete lehrt, dass V (die alte Form des Griechischen *o* und im Etruskischen und Umbri-schen die einzige Form für *o* und *u*) ursprünglich gar kein von O verschiedenes Zeichen war.»

2. ДЕ Ф8НЕ ДЕ МОШ^Н Е ШЕ А8 ВО^Т 8КЕШ8^А Ф8ГЛЕ 8 БРАНЕ
3. ЦЕ АЛЕСЗ БРАНЕЦЕ МИНЕСКЗ А А8^{ШЕ} РОБО ТАТЗЛ8
4. (Ф8ГЛЕ^Н ШЕ МЗРТОРІЕ РОМАНЗ МИНЕСКО^А ШЕ РАДОМИР8
5. ШЕ БАЛОТЗ ШЕ СН'БГЪ ШЕ ТОМА РОБО^А ШЕ ЦЕФАНЗ
6. ГРАМА МИХАЮ ШЕ ФРЗЦЕЛЪ \bar{w} ТАМЗ ШЕ МЗТОША
7. БЕРЧЮИ ДЕ ЛТРАЧЕСТЗ МОШ^Н Е А8 ДАТО ШЕРБО
8. 8Л ЛОКО ВОНЕ^Н ПЕЛТРО ВЛАДЗ ШЕ А8 Ф8СТ8
9. МЗРТ8РІЕ ШЕ КАЗАНЗ ШЕ АМО СКРИСО Е⁸ ПОПА
10. ТИФ8^А ШЕ А8 Ф8СТО МОЛЦИ УМЕНЕ БОНИ ЛА МОР^Т Е
11. Ф8ГЛЕ^Н ІАРЗ ЧЕНЕ СЕ ВА СК8ЛА СЗ ФАКЗ АЛ^Т Ъ ЧЕВА
12. СЗ Ф^Н Е АФ8РИСИТЗ ДЕ Т[—] ШЕ \bar{i} и^С ТЕЦИ (sic) ШЕ СЗ ФИ^Н
13. АФ8Р^С И^Т 8 ШЕ АНАТИМА ПИС М'БСИЦА АПРИЛІЕ \bar{e} ї
14. ШЕ А РЗМАСО АЧЕСТЗ СЗРАКЗ 8ДРИСКА СЗ НО 8 ВЗЛТО-
ІАСКЗ
15. НЕМЕНЕ ВЗ Л^НТО : 8РАЇ
16. РОМА^Н (deget) РА^АУМИРО (deg.) БАЛО^ТЗ (d.) СНЕГЗ
(d.) ТОМА (d.) ЦЕФА^Н (d.) МИХАЮ (d.).
17. ФРЗЦИ^А (d.) МЗТОША БЕРЧЮ^Н (d.) КАЗАНЗ (d.) ПОПА
ТИФ8^А (d.).
18. ШЕ ДОА ФЕЦЕ ДА АРНЕ ШЕ 8 ФЗТЗЧЕНЗ ШЕ 8 ПОЦ8
19. ШЕ А8К8 ДЕ БЕС'БРЕКЗ АЧЕСТЕ А8 Ф8СТ8 Т8ТЕ А Ф8С^Т 8
20. АЛЕ Ф8ГЛІЕ ШЕ А Ф8ГЛЕ ДЕ БАЩЕНЗ ДЕ МИРЧЕЦИ.

БРАНЕ
 ЦЕ АЛЕСЗ
 Ф8ГЛЕ
 ШЕ МЗРТОРІЕ
 РОМАНЗ
 МИНЕСКО
 ШЕ РАДОМИР8
 ШЕ БАЛОТЗ
 ШЕ СН'БГЪ
 ШЕ ТОМА
 РОБО
 ШЕ ЦЕФАНЗ
 ГРАМА
 МИХАЮ
 ШЕ ФРЗЦЕЛЪ
 ТАМЗ
 ШЕ МЗТОША
 БЕРЧЮИ
 ДЕ ЛТРАЧЕСТЗ
 МОШ
 Е А8 ДАТО
 ШЕРБО
 8Л ЛОКО
 ВОНЕ
 ПЕЛТРО
 ВЛАДЗ
 ШЕ А8 Ф8СТ8
 МЗРТ8РІЕ
 ШЕ КАЗАНЗ
 ШЕ АМО СКРИСО
 Е ПОПА
 ТИФ8
 ШЕ А8 Ф8СТО
 МОЛЦИ
 УМЕНЕ БОНИ
 ЛА МОР
 Е
 Ф8ГЛЕ
 ІАРЗ ЧЕНЕ
 СЕ ВА СК8ЛА
 СЗ ФАКЗ
 АЛ Ъ ЧЕВА
 СЗ Ф
 Е АФ8РИСИТЗ
 ДЕ Т ШЕ
 и ТЕЦИ (sic)
 ШЕ СЗ ФИ
 АФ8Р И 8
 ШЕ АНАТИМА
 ПИС М'БСИЦА
 АПРИЛІЕ
 еї
 ШЕ А РЗМАСО
 АЧЕСТЗ
 СЗРАКЗ
 8ДРИСКА
 СЗ НО 8
 ВЗЛТО-
 ІАСКЗ
 НЕМЕНЕ
 ВЗ ЛТО :
 8РАЇ
 РОМА
 (deget)
 РАУМИРО
 (deg.)
 БАЛОТЗ
 (d.)
 СНЕГЗ
 (d.)
 ТОМА
 (d.)
 ЦЕФА
 (d.)
 МИХАЮ
 (d.)
 ФРЗЦИ
 (d.)
 МЗТОША
 БЕРЧЮ
 (d.)
 КАЗАНЗ
 (d.)
 ПОПА
 ТИФ8
 (d.)
 ШЕ ДОА
 ФЕЦЕ
 ДА АРНЕ
 ШЕ 8
 ФЗТЗЧЕНЗ
 ШЕ 8
 ПОЦ8
 ШЕ А8К8
 ДЕ БЕС'БРЕКЗ
 АЧЕСТЕ
 А8 Ф8СТ8
 Т8ТЕ
 А Ф8С
 8
 АЛЕ Ф8ГЛІЕ
 ШЕ А
 Ф8ГЛЕ
 ДЕ БАЩЕНЗ
 ДЕ МИРЧЕЦИ.

TRANSCRIȚIUNEA :

† să se știe că au votu uchișul Fugle moșie în Mircește u jîmă-tate de fune de moșie șe au vot ucheșul Fugle u branește alesă branește Minescă a lu Șerbo tatălu Fuglei, șe mărtorie Romanu Minescol șe Radomiru șe Balotă șe Snégü șe Toma Robol șe Ștefanu Grama, Mihaïu șe Frățelă ѡ тамз (de acolo) șe mătoșa Bercui; de intr'această moșie au dato Șerbo uin loco Vo[i]nei peintro Vladu șe au fustu mărturie șe Cazanü, șe amo scriso eu popa Tiful, șe au fusto molți omene boni la morte Fuglei; iară cene se va scula să facă altü ceva, să fie afurisitu de 300 șe 18 втеци (părinți), șe să fi afurisitu șe anatima; пис мѣсица (scris în luna) aprilie 15 из лнто 7114 (în anul 1606); șe a rămaso această săracă Udrisca să no u băntoiască nemene. (Marturi :) Roman, Radumiro, Balotă, Snegü, Toma, Ștefan, Mihaïu, Frățil^ă, mătoșa Bercui, Cazanü, popa Tiful. Șe doa fețe da arie șe u fătăcenă șe u poțu șe lucru de besérecă, aceste au fustu tute a fustu ale Fuglie, șe a Fugle de baștenă de Mircești.

NOTANDA :

finalul *u* întreg : татзал, поцс (=puțu), фсѣтс (fostu), лскс (=locu);

confusiune între *u* și *ü* : афсрситз (=afurisitu) și афсрситс;

o pentru *u* : молци, кони, амо скрисо, вот (=avut), Минескол (=Minescol), робол (=robol), поцс, шербо, мзтоша (=mătușa), даѣо (=datu), пелѣтро (=pentru), фсѣтс, рзмасо, но (=nu), вѣлѣтояскз (=băntu-éscă);

u pentru *o* : тѣте (=tôte), și mai ales tot-d'a-una *s* în loc de adjectivul numeric *o* (: *s* жюмзтате, *s* бранице, *s* фхѣзченз) și în loc de pronumele personal femeesc la acuzativ *o* (: *сз* но *s* вѣлѣтояскз), dintre cari pe cel de'ntăiu d. Cihac il derivă din : «*una* raccourcie en *a*, grossie en *o*», ér pe cel-l'alt din : «*la* raccourcie en *a*, grossie en *o*», doă «rac-

courcissements grossis» dintre cele mai imposibile, fără nici un singur exemplu în fonologia română; ¹

confuziunea între *u* și *o* în aceleași cuvinte : мзрторіе și мзртсріе, Радомирс și Радсмиро, лoko și лскс, фсстс și фссто;

confuziunea între *i* și *e* : скишсл și скешсл, Мирчеци și Мирчеце, Фрзцель și Фрзциль, сз фие și сз фин;

e pentru *i* : чене (=cine), wмене, și pretutindenŷ ше în loc de ши;

e pentru *ă* sau *ia* : Минескз (=Minéscă), ачестз мошне, Снегз (dar și Снѣгз), феце (nu фѣце);

ю pentru *e* : Берчюи în loc de Берчен;

simplul *o* pentru *oa* : wмене, морте ;

доа = doă ;

ж muŷat : жюмзтате ;

да арие, în loc de де...;

сл = uîn = un, пелтро = peîntro = pentru, бзлтоіаскз = băîntoіасă = băntuŷ ască, де сл ;

dispariŷiunea lui *n* : скешсл (= uncheşul) și с (= un), pe lângă care însă și сл, cf. mai sus textul No. XVII;

remarcabilă aferesă : вот (de 2 ori) pentru авст ;

Фсглае, cu triplul genitiv : Фсглаеи, Фсглаіе și а Фсглае ;

а лс Шербо ;

pe lângă ас фсстс — а фсстс, precum și а рзмасо ;

(¹) Cihac, *Dict. d'étym.*, p. 182. — Pronumele nostru *o*, fie ca numeric, fie ca personal, a-decă având o dublă întrebunŷare, dar fiind același în fond, provine din *va*, după cum și din a treia persoană singulară a indicativului prezinte *va* poporul a făcut tot *o* : «*o* să fie» = «*va* să fie», după cum din maghiarul «*város*» avem «*oraş*», din latinul *vel* prin forma română veche «*vare*» s'a născut «*orŷ*», etc. Este radicala pronominală ario-europeă *va*, de unde de asemenea: zendicul *ava* «*acela*», slaviceul *оѣх-оѣа*, grecul *αὐ* = *ava* în *αὐ-τός* (cf. *Ворр, Gramm. comparée*, trad. Bréal, t. 2, p. 356) și albanesul *ai*, forma veche *avi* «*acela*» și «*el*» (cf. *Camarda, Saggio sulla lingua albanese*, Livorno, 1864, p. 209). E foarte interesant că primitivul *ava* a scăzut la *o* și *u* nu numai la Români, dar și 'n familia eranică : în dialectul huzvaretic *ô*, în dialectul persic *ô*i (—forma albanesă *ai*), în limba persiană modernă *ô*, în dialectul bucharic *u*, etc. (Justi, *Handbuch der Zendsprache*, p. 32). Mai pe scurt, pronominalul *o* este la Români un rest ante-roman.

reflexivul se distins de condiționalul să : *cx ce цне* ;

cuvîntul slavic *втеци* prefăcut în *втеци*, — óre prin vr'o etimologieă poporană (de ex. *osteț* «luptător», dela *óste*) ? saă prin influința tenei ce urméză (cf. ascut, lepede...) ?

pentru sintaxă : *ачесте ас фсчс тште а фсчс але Фсгле, ше а Фсгле де бацненз*, cu doă repetițiunii demonstrative ;

numi bărbătesci : *Фсгле*,¹ *Балотз*, *Снѣгъ*, *Радомирс*, *Минескол*, *Шербо*, *Берчѣ*, *Фрзциль*, *Казанз*, *Тифсала...* ;

nume femeesc : *Ѣдриска* ;

termini agricoli : *феце да лрне*, *фзтзченз* (= *fătăcină* din *fătăciune*, ca *mortăcină* din *mortăciune*), *кранеце* (= pădure oprită de tăiat) ;

бранеце din slavicul *бранити* «oprire», ca medio-latinul *parcus* din *parcere* și provențialul *deves* = «*bois défensable*» ;²

фсне, veđi texturile No. IX și XI.

(¹) Tot așa se chiăma un boier din Moldova la 1641 : «*Бачаіе Фсгле ворникъа де Брлада*», *Arch. Statului, m-rea Rachitosa X*.

(²) *Revue des langues romanes*, t. 4 (1873), p. 218.

XXVII
NOTIȚĂ DE CUMPĂRĂTURE.

CUREȘCIÎ SAU BOGATA (DISTR. ILFOV), 1606, MAIŪ 8.

Originalul în Archivele Statului: episcopia Argeș No. LXXXIX.
În Condica acestei episcopii nu s'a copiat.

Este scris pe o fîiă de hîrtiă grósă și aspră, lungă de 32, lată de 21 centimetri, fără semn de fabrică, care se afla — probabilmente — pe fîiă ce lipsese.

Scrisoarea, cu cernelă négră, cu litere drepte, nalte de 4 milimetri, și cu distanța între rînduri de 1 centimetru, presintă ceva intermediar între cursiva zapiselor și semi-unciala manuscrisurilor.

Este greu a distinge pe z de ь.

1. † Сз се ѹііе кз... з^н пзра^т сга^н добрикзи^н пз^м нзтѣри дела
2. негослава пзмз^н тѣри. сѣ. w^п тѣ трѣ кз^н пз. ѿ^р w^п тѣ тра^л тѣ
3. кз^н пз дн^н зилеле Мн^в ни^н во^л. дир^к птѣ. ѿ. де а^с при де а^р
4. ѹи^н тѣ. ши ѿ^р а^с кз^н пзра^т сга^н добрикзи^н ѿ^р те лѣ сѣрезе
5. тоа^т кз^т се ва алѣѣ^(*) де пѣ^с те то^т хота^р лѣ. дн^н апа
6. ѹемени^н пз^н валле пѣ^р кзрѣци^н. ѿ^р а^с кз^н пзра^т дѣмитрѣ пз^р ток
7. ѿ^р те лѣ прав^ц ши а лѣ ко^с та^дн^н тоа^т кз^т се ва алѣѣ
8. пе w^ч на блз^н де кз. де^н чи^н пз^н чи^н дн^н апа ѹемени^н пзнз
9. валле пз^р кзрѣцило^р дирѣптѣ ѿ.л. ве^л ви^н. ва^л ра кзтѣ ко^с да

(*) Аci de asupra, cu acciașî mînă și cernelă, e scris: дирѣ^п тѣ ѿ.

10. $\text{Ѡ}^{\text{P}} \text{л}^{\text{S}} \text{к}^{\text{N}} \text{п}^{\text{T}} \text{з}^{\text{R}} \text{а}^{\text{T}} \text{д}^{\text{S}} \text{м}^{\text{I}} \text{т}^{\text{R}} \text{р}^{\text{S}} \text{с}^{\text{N}} \text{п}^{\text{Z}} \text{м}^{\text{N}} \text{н}^{\text{T}} \text{г}^{\text{S}} \text{л}^{\text{A}} \text{ф}^{\text{E}} \text{ф}^{\text{E}} \text{л}^{\text{E}} \text{н}^{\text{I}} \text{д}^{\text{E}} \text{л}^{\text{A}} \text{м}^{\text{I}} \text{л}^{\text{E}}$
11. $\text{к}^{\text{Z}} \text{л}^{\text{Z}} \text{г}^{\text{Z}} \text{р}^{\text{S}} \text{л}^{\text{A}} \text{л}^{\text{N}} \text{к}^{\text{Z}} \text{п}^{\text{S}} \text{л}^{\text{A}} \text{д}^{\text{E}} \text{ж}^{\text{O}} \text{д}^{\text{I}} \text{р}^{\text{E}} \text{п}^{\text{T}} \text{з}^{\text{S}} \text{ч}^{\text{U}} \text{а}^{\text{C}} \text{п}^{\text{R}} \text{н}^{\text{I}} \text{Ѡ}^{\text{P}} \text{а}^{\text{S}} \text{к}^{\text{N}} \text{п}^{\text{T}} \text{з}^{\text{R}} \text{а}^{\text{T}}$
12. $\text{д}^{\text{S}} \text{м}^{\text{I}} \text{т}^{\text{R}} \text{р}^{\text{S}} \text{п}^{\text{Z}} \text{м}^{\text{Z}} \text{н}^{\text{T}} \text{г}^{\text{S}} \text{р}^{\text{I}} \text{н}^{\text{I}} \text{г}^{\text{I}} \text{л}^{\text{A}} \text{в}^{\text{A}} \text{л}^{\text{A}} \text{з}^{\text{S}} \text{к}^{\text{S}} \text{к}^{\text{S}} \text{т}^{\text{I}} \text{н}^{\text{I}} \text{д}^{\text{E}} \text{л}^{\text{A}} \text{д}^{\text{O}} \text{в}^{\text{R}} \text{а}$
13. $\text{ф}^{\text{A}} \text{т}^{\text{A}} \text{л}^{\text{S}} \text{в}^{\text{Z}} \text{д}^{\text{I}} \text{с}^{\text{L}} \text{л}^{\text{A}} \text{в}^{\text{S}} \text{д}^{\text{I}} \text{р}^{\text{E}} \text{п}^{\text{T}} \text{з}^{\text{S}} \text{ч}^{\text{U}} \text{д}^{\text{E}} \text{а}^{\text{C}} \text{п}^{\text{R}} \text{н}^{\text{I}} \text{г}^{\text{A}} \text{т}^{\text{A}} \text{д}^{\text{I}} \text{н}^{\text{I}}$
14. $\text{з}^{\text{I}} \text{л}^{\text{E}} \text{л}^{\text{E}} \text{м}^{\text{I}} \text{н}^{\text{I}} \text{н}^{\text{I}} \text{в}^{\text{O}} \text{л}^{\text{A}} \text{—} \text{п}^{\text{I}} \text{с}^{\text{I}} \text{м}^{\text{I}} \text{ц}^{\text{A}} \text{м}^{\text{A}} \text{н}^{\text{I}} \text{н}^{\text{I}} \text{д}^{\text{N}} \text{з}^{\text{S}} \text{л}^{\text{T}} \text{з}^{\text{R}} \text{д}^{\text{I}}$
15. $\text{†} \text{ш}^{\text{I}} \text{н}^{\text{I}} \text{Ѡ}^{\text{P}} \text{а}^{\text{S}} \text{к}^{\text{N}} \text{п}^{\text{T}} \text{з}^{\text{R}} \text{а}^{\text{T}} \text{г}^{\text{E}} \text{г}^{\text{E}} \text{ч}^{\text{E}} \text{л}^{\text{A}} \text{м}^{\text{A}} \text{р}^{\text{E}} \text{г}^{\text{I}} \text{с}^{\text{T}} \text{з}^{\text{N}} \text{ж}^{\text{I}} \text{н}^{\text{I}} \text{д}^{\text{E}} \text{л}^{\text{A}} \text{л}^{\text{A}} \text{г}^{\text{A}}$
16. $\text{д}^{\text{E}} \text{л}^{\text{A}} \text{л}^{\text{S}} \text{д}^{\text{S}} \text{б}^{\text{R}} \text{з}^{\text{V}} \text{Ѡ}^{\text{I}} \text{д}^{\text{I}} \text{р}^{\text{E}} \text{п}^{\text{T}} \text{з}^{\text{S}} \text{ч}^{\text{U}} \text{а}^{\text{C}} \text{п}^{\text{R}} \text{н}^{\text{I}} \text{г}^{\text{A}} \text{т}^{\text{A}}$

TRANSCRIȚIUNEA :

† să se știe că [au c]ănpărat Stan Dobricăii pământuri dela Negoslava, pământuri 16, optu tr'eu cānpū, iar optū tr'altū cānpū, din zilele Mivnii vod^ă, diréptū 4000 de aspri de argintu; și iar au cunpărat Stan Dobricăii parte lu Streze toat^ă cât^ă se va alege de peste tot hotarul, diréptū 5000, din apa Gemenii pân^ă vale Purcăreți; iar au cānpărat Dumitru Pärtoc parte lu Prav^ă† și a lu Costadin toat^ă cât^ă se va alége pe oc'na Blândescă, den cin pân^ă cin, di apa Gemenii până vale Părcăreților, direptū 6030 ved^{ro} vin, vadra câté cos^{tan}da; iar au cunpărat Dumitru un pām^ăntu la Fefelei dela Mile călăgăarul, in cānpul de jos, direptū 400 aspri; iar au cunpărat Dumitru pământuri 3 la vad^{ru}lū Cucutii dela Dobra fata lu Vădislav direptū 900 de aspri gata di zilele Mivnii vod^ă. — пис мѣсаца маи и днз лѣт 7114 (scris în ale lunei lui maiu 8 zile, anul 1606); + și iar au cunpărat Gherghe cel mare 3 stānjini dela Langa, del lu Dunbrăvi, direptū 900 aspri gata.

NOTANDA :

finalul *u* întreg : wnp^{S} (dar și wnp^{Z}), $\text{п}^{\text{Z}} \text{м}^{\text{Z}} \text{н}^{\text{T}} \text{г}^{\text{S}}$, $\text{р}^{\text{I}} \text{н}^{\text{I}} \text{н}^{\text{T}} \text{г}^{\text{S}}$, $\text{ч}^{\text{O}} \text{т}^{\text{A}} \text{р}^{\text{S}}$ (pôte însă și $\text{ч}^{\text{O}} \text{т}^{\text{A}} \text{р}^{\text{S}} \text{л}^{\text{A}}$, sau chiar o simplă metatesă grafică din $\text{ч}^{\text{O}} \text{т}^{\text{A}} \text{р}^{\text{S}} \text{л}^{\text{A}}$);

finalul *i* întreg pretutindenī, și chiar duplicat de 2 ori în $\text{Д}^{\text{O}} \text{в}^{\text{R}} \text{н}^{\text{I}} \text{к}^{\text{Z}} \text{н}^{\text{I}}$, cf. textul No. VI;

finalul *u* jumătățit : кѡпѡз, дѡрѡпѡз;

oa : гоаѡз;

confuziunea între *ε* și *ѣ* : лѣѣѣе și лѣѣѣѣ, дѡрѡпѡз și дѡрѣпѡз, Блѡн-
дѣскѡз (=Блѡнѡѣскѡз), Цѣменин (=Цѣѣменин);

eo=é : кѡтѣ (=căté) în loc de «cătе о»;

пѣ, ну прѣ, și пѣстѣ, ну прѣстѣ;

metatesa lui *n* : пѡмѡнтѡри și пѡмнѡтѡри;

дѡн și дѣн;

de 2 ori дѡ în loc de дѡн : дѡ апа Цѣменин пѡнѡ..., дѡ знѣлѣ Мѡвннн;

h trecut în *v* : Мѡвннн pentru Мѡхннн, de 2 ori;

confuziunea între *u* și *ѡ* : пѡркѡрецинн și пѡркѡрецилор, кѡнѡрат și кѡн-
пѡрат, кѡлѡгѡрѡл;¹

дѣн чѡн пѡнѡ чѡнн = din capăt până în capăt, dela slavicul чѡнѡ
«trînd»;

genitivo-dativul : лѡ Стрѣѣѣ, лѡ Правѡц;

n pentru *m* : кѡнѡрат, кѡнѡз, дѡнѡрѡвѡ;

reflexivul *se* distins de condiționalul *să* : сѡ се чѡѣѣ;

тр'ѡ în loc de «întru», ca la Macedo-românii : тр'ѡ кѡнѡз, тр'алѡз
кѡнѡз;

disparițiunea lui *n* : тр'ѡ кѡнѡз (=tr'un...);

numi personale : Стрѣѣѣ, Дѡбрѡкѡз, Нѣгѡслаѡа, Правѡц, Пѡртѡк, Мѡнѣ,
Бѡдѡслаѡ, Гѣргѣ, Лѡнѡа;

numi locale : апа Цѣменин, Пѡркѡрецинн, Фѣфѣлен...;

дѣл лѡ дѡнѡрѡвѡ... ?

particularitatea economică : o vadră de vin — o costandă.

(¹) Despre *z = ѡ* și *z = u* la Slavii, cf. Пѡтебнѡя, Кѡ истѡрѡиѡ звуковѡ русскаѡ
ѡзѡѡа, Voronej, 1876, p. 33—38.

XXVIII
O DELIMITAȚIUNE

DISTRICTUL VÎLCEA, 1608, APRILE 15.

Originalul în Archivele Statului : Cozia II.

Scris pe o fôia de hârtiă afumată, fôrte stricată, lipsind un mare petec la mijloc, lungă de 29 1/2, lată de 20 centimetri, fără semn de fabrică.

Scrisórea, cu cernélă gălbuiă, e frumósă, dréptă și îndesată, cu litere nalte de 2 milimetri și cu o distanță de 5 milimetri între rînduri.

Cele șése peceți, întipărite prin fum, sînt fôrte nedistinse : abia se mai póte recunósce pe una din ele un leu în picíore cu códa rădicată, adecă ceia-ce se chiamă «lion passant» în eraldică.

Actul s'a transcris la 1778 în condica cea veche a Coziei, fôia 59, pe când nu era încă rupt, ast-fel că acéstă copiă, deși fôrte defectósă ea-însăși, ne va înlesni totuși a completa, ne-greșit între parentesi, lacunele ce există în starea actuală a textului; din nenorocire însă, condicarul a uitat cu desăvîrșire de a copia rîndurile 15—16, tocmai cele mai stricate.

Sub raportul ortografic, acest act se caracterisă printr'o deosebită predilecțiune pentru i, pe care 'l pune în loc de i și chiar de u.

1. † скриса^М но^Н с̄ бога^Р каріи а^М фо^Сть хота^Рни^Ч ши токзмѣ^Л ни^Ч
сфи^Н теи
2. мзизсти^Р дела козїа. ꙗсз егѣме^Н ас фо^Стѣ пзрїиште^Л пахомїе
де^Ч ас
3. австѣ пз^Р кс са^Рки^С де вѣжорани пѣ^{НТ}рѣ кз а^С австѣ са^Ркиѣ w^Ч-
нз депрес^Н
4. кс сїфзизта мзиз^Стире де^Ч нѣс лѣатѣ егѣменѣ^Л дензпреснз кс
са^Рки^С пре рѣваше до^Мнеци^Л дн^Ч нои ꙗкз а^М ме^Рсѣ пре кѣвзизтѣ^Л
5. до^Мнѣ но^Стрѣ де а^М кзѣтатѣ ши а^М кз^Лкатѣ w^Чна сатѣлши
6. во^Рдзнеци^Л дела w^Лтѣ дн^Ч а^М афлатѣ пре са^Рки^С моци^Н кз а^С
7. фо^Стѣ кс^М пѣра^Т са^Рки^С ꙗкз дн^Н зилеле ми^Хнеи во^Л ши па^М кз-
ѣтатѣ
- 9 ши кз^Рциле ас са^Рки^С че а^С австѣ де мошїе дн^Ч нои ꙗкз а^М
фѣкѣтѣ ка^Р
10. тѣ дела мзиза [ноа]^Стрѣ ас са^Рки^С сѣ w^Шцїе мошїа пре кз^Рци че а^С
австѣ[з]
11. ꙗсз а^М хотѣ[рѣтѣ] кз^Мпѣ^Л кс пѣдрѣ де а^М фѣкѣтѣ w^Чна ас са^Р-
ки^С [в]
12. кодрн с^Н [кодрѣ пре] лѣ^Н [гѣ х]отарѣ^Л кзлнмзнеци^Лдо^Р ши а^М пѣ^С
п[їа]
13. трѣ [днн коаче де валѣ маре] ши сѣ мѣ^Ргѣ аче^Л кодрѣ дн^Н апа
w^Лтѣ[лзи]
14. кс [пѣдрѣ кс тотѣ пѣнз ла хо]тарѣ^Л мѣреци^Л ши челаа^{ЛТ} кодрѣ
15. пре..... цїи ши прнн пѣдрѣ пре слѣмѣ...
16. п..... е пре мѣрѣска пѣ^Н ла мерїи кз^Рнѣлн...
17. алѣтѣрѣ... [пѣзв]иченѣска предечи^Н дѣ^Н ши^Н де кѣтрѣ селициѣ

18. БО^ГА НЕЦІЛО^Р С[НАДЕ ПО]ГО^Р КАЛЪ КАРСАВИ ДЕЛА РС^А. ШИ КС ПЗДРЪКЪ
КС ТО^Т
19. ПЗНЗ Л ХОТАРС^А МЗЕРЕЦІН. ІА^Р СЕЛНЦЕ^С СЗ W ЦІЕ ПРЕ КС^М ПЗРЗТЪ^Р
20. ШИ ЛЪС ФО^СТЪ [АЛЪ]СЗ МА^Н ДЕНАН^Н ТЕ ВРЪМЕ ДЕ МОЦІКНІН САТСАВИ
21. ДЕ САВ ЦІСТЪ ПА^РГЪ ВАЗДЪЦЪСКЪ ЧИ А^М АЛЕ^С СЗ ЦІЕ СА^РКН^С .В.
ПЗ^РЦИ
22. ШИ КС ВАДЪ^А МОРИН ДИ^Н СЕЛНЦЕ. ІА^Р W ПА^РТЕ ДЕ СЕЛНЦЕ ДЕ^С ПРЕ
23. МАЛЪ^А РОШЪ АЛЪТЪРЪКЪ КС ВАЛЪ Л ЖО^С КА^Р ПА^РТЕ А^С ФО^{СТ} А СІРЕ^Н
СЗ А^Н БЪ А
24. W ЦІНЪ КОЗІАНІН ДИ^Ч НОН АЧЕЦИ $\bar{\text{с}}$ БОІА^Р АНЪ^М ПЗ^РВЪ^А ЛВ^Г $\bar{\text{w}}$ РСДА
25. И ФРЪ^Н КЪ^А $\bar{\text{w}}$ ПОТЪРОША^Н И А^Н ГЕ^А КО^М $\bar{\text{w}}$ СЪ^Р ЧННЕЦИ И ПРЕДА ЛО^Г
 $\bar{\text{w}}$ БЪ^Р СЕ^Ц
26. И ГІВКА $\bar{\text{w}}$ СЪ^М БОТИ^Н И ХЪ^А $\bar{\text{w}}$ ДЪЕЦИ НО^Н АША А^М АЛЕ^С ШИ МЪ^Р ТЪ-
РНСИ^М
27. КС СВФЛЕТЕЛЕ НОА^С ТРЕ. ШИ ПЕ^Н ТРЪ КРЕДИ^Н ЦА НЪ^М ПЪ^С МА^Н ЖО^С ПЕ
28. ЧЕЦИ^А КА СЪ^С КРЪ^С ПНС $\bar{\text{m}}$ ЦА АПРН^А ЕІ^{АН} В^АТ^Т З $\bar{\text{z}}$ рѣї
(L.S.) (L.S.) (L.S.) (L.S.) (L.S.) (L.S.)

T R A N S C R I P T I U N E A :

† scris'am noi 6 boiarî carii am fostu hotarnici și tocămélnici sfintei mănăstiri dela Coziia, însă egumen au fostu părinătele Pahomie; deci au avută părș cu Sarkiz de Bujorani pântru că au avută Sarkiz ocină depreună cu sfănăta mănăstire, deci néu luată egumenu/ denăpreună cu Sarkiz pre răvașe domnești, dici noi încă am mersu pre cuvănatul domnu-nostru de am căutată și am călcatu ocina satului Bogdăneștii dela Oltă, dici am aflată pre Sarkiz moștén, că au fostu cumpărat Sarkiz încă din zilele Mihnei vodă, și i-am căutată și cărțile lu Sarkiz ce au avută de moșie,

dicⁱ noi încă *am* făcută *carté* dela mâna [noa]stră lu Sarkiz să-ș^tie moșăia pre cărți ce *au* avut; însă *am* hotă[rătū] câmpul cu păduré de *am* făcută ocina lu Sarkiz 2 codri, un [codru pre] lăn- [gă ho]țtarul Călimăneștilor, și *am* pus p[ia]tră [dincoace de valé mare] și să mērgă acel codru din apa Oltu[lui] cu [păduré cu totū până la ho]țtarul Muereștii, și cela-l'a/t codru pre [Muere]- știi și prin pădure pre slémé . . . p e pre Muerésca pan^ă la merii Cărnului . . . alăturé [Plăv]icenésca pre decindé, și de cătră selișté Bogd^ăneștilor u[nde po]gor^ă calé carului dela Ruda, și cu păduré cu tot, până în hotarul Muereștii, iar selișté să o ție pre cumpărături, și léu' fostū [alés]ă mai demainte vréme de moșténii satului de s'au știutū parté Vlăduțescă; ci *am* ales să ție Sarkiz 2 părți și cu vadul morii din seliște, iar o parte de se- liște despre malul roșu, alăturé cu valé în jos, car^e parte *au* fost a Sirei, să aibă a o țină Coziianii; dicⁱ noi acești 6 boiarⁱ, anum^e Părvul logofăt w (dela) Ruda u (și) Frâncul w Potăroșani u Anghel com^{is}(?) w Săr^ăcinești u Preda logofăt w Bărseși u Ghioca w Sămboti- n u Hud w Dăești, noi așa *am* ales, și mărturisim cu sufletele noastre, și pentru credința nēm pus mai jos pecețil^e ca să s^ă crez^ă, нис мккаца (scris în luna) aprili^e 15 дни (dile) влѣтъ 7116 (în a- nul 1608).

NOTANDA :

finalul *u* întreg : мѣрс. фортс (dar și фортъ), кзакатс;

finalul *u* jumătățit foarte des : лѣстъ (= avută), лѣатъ (= luată), кзстатъ (= căutată), ѿлтъ...;

un *ă*, vocală irrațională, ce-va ca *schwa* semitic, de 3 ori între *n* și *t* : пзрпнзтѣлѣ (= părinătele), сфзпнзтѣ (= sfânăta), ксѣзнзтѣлѣ (= cuvânătul). și o dată între *k* și *m* : токзкмѣлннчн (= tocămelnici), dintre cari cu forma céstă din urmă cf. токѣлмѣлѣлѣ în textul publicat mai sus sub No. 1 și vo- cala irrațională între *c*—*m* la Romani în cuvinte împrumutate dela Greci : «Algemeon» din Ἀλγεμίων, «Alcumena» din Ἀλκμηνή, «drachuma» din δραχμή, «Tecumessa» din Τέκμησσα, «arime» din ἀριμή, etc.,¹ ér pentru

(¹) Schuchardt, op. cit. II, p. 395, 408, 425.

nt = *năt*, tot la Romani «*initer*» din *inter*, «*Valenitio*» din *Valentio*, «*linitiei*» din *lincei*, «*pertenentibus*» din *pertinentibus* etc.;¹

același ă irațional între *n* și *p* în ДЕНХПРЕСНХ (= *denăpreună*), pentru care însă nu se poate aduce vre-o analogie latină, grupul consonantic *np* neexistând lătineste, ci numai *mp*;

forme duble : ПХНТРС și ПЕНТРС, ДЕНПРЕСНХ și ДЕНХПРЕСНХ, ДЕНН și ДННН, МОШНЕ și МОШХА ;

ДНН, ну ДЕЛ саў ДЕН;

ПРНН, ну ПРЕЛ;

genitivo-dativul : ЛС САРКНХ

ПРЕ ДЕ ЧННД'К = de astă parte;

oa : НОАСТРХ;

prepozițiunea repetată : КС ПЗДР'К КС ТОТ;

КАРТЕ, КЗРЦН = «documente de posesiune» : ІАМ КХСТАТ ШН КХ РЦН ЛЕ ЛС САРКНХ..., СЗ-ШН ЦІЕ МОШХА ПРЕ КХ РЦН ;

diferința juridică : МОШХА ПРЕ КЗРЦН, adecă proprietate basată pe acte de ori-ce natură, și МОШХА ПРЕ КСМНХРХТСРН, adecă proprietate basată pe simplul fapt de a fi cumpărată;

КАРТ'К ДЕ ЛА МХНА НОАСТРХ;

МОУР'ЕН, МОУИЕНН = «proprietari», chiar fără *moștenire* : МОУР'ЕН КХ ЛС ФОСТХ КСМНХРАТ..., МОУИЕНН САТСАШН;

st = *sn* : МОУР'ЕН = *moznén* de astădî;

РЗВАНЕ ДОМНЕЦІІ = lista trimisă de Domniă, cu indicațiunea celor chiă-mați a judeca vre-un proces, a fi conjuratorî saū a delimita o moșiă, ce-va ca *album iudicum* la vechii Romani;

КЗВЗНХТСА ДОМНС-НОСТРС;

АМ КХ ЛКАТ'С УЧІНА САТСАШН, în sens de : am delimitat teritoriul...;

У ПАРТЕ ДЕ СЕЛЦІЕ ДЕ СПРЕ МАЛСА РОШС;

КАЛ'К КАРСАШН;

(¹) Ibid., p. 413, 419. — Cf. Corssen, op.ċc. II, p. 608 sqq.

ЧЕЛА-ЛАЛТ;

КОДРЪ, КОДРИ, în sens de «teritoriū delimitat», expresiune foarte remarcabilă, cu care trebui alăturat, ca desfășurare identică a ideilor, germanul *mark* «teritoriū delimitat» (örtliche Abgrenzung) din *mark* «pădure», scandinavul *mörk*,¹

interesantă tranzițiune logică : КОДРЪ «pădure», trecut în accepțiunea de «teritoriū delimitat», s'a luat apoi în înțelesul general de «bucată», de unde astăzi dicerea poporană *codru de pâine* = «bucată de pâine» și proverbul : «flămîndul *codrăi* visézá și vrabia méu»,² adecă «flămîndul visézá bucăți de pâine...»;³

СЛѢМѢ = «culme» saū «vîrf» = paleoslav. слѣма, serb. шлјеме «acoperiș»;

numi personale : СИРА, ПЪРЪСА, ФРЪНКСА (cf. în texturile de mai sus : МОЛДОВЪНСА, СРЪКСА, ЯРЪНАШСА, КЪЗАКСА), ПРЪДА. ГІУКА, ХСА, САРКИЗ (Armén ?);

numi locale : СЪМКОТНИ, ДЪЕЦНИ, СЪРЪЧИНЕЦНИ, ПОТЪРОШАНИ, МАЛЪЛРОШЪ, БЛАДЪЦЪКСЪ, МЪЕРЪКСА (genit. МЪЕРЕЦІИ), ПЛЪВИЧЕНЪКСА, МЕРІИ КЪРНЪСАНИ...

(¹) Cf. Grimm, *Deutsche Rechtsalterthümer*, ed. 2, p. 497 : «Natürliche, älteste Grenze «war aber der Wald und in Eichen wurde das Zeichen gehauen.»

(²) HINȚESCU, *Proverbele Românilor*, Sibiu, 1877, p. 60.

(³) Pentru etimologia cuvîntului *codru*, veđi studiul méu : *Fragmente pentru istoria limbéi române, elemente dacice*, p. 32.

XXIX—XXX.

CUMPĂRĂTURELE SPATARULUI MÎRZEA.

CIRCA 1608—1609.

Intre anii 1568—1577, sub Alexandru-vodă Mircea, se întâmplase un proces scandalos, care nu este fără interes pentru istoria socială a epocii.

Proprietar al satului Berilescă din districtul Ilfov era un boier de țeră numit Șușan, după mórtea căruia averea 'i trebuia să trecă la copiii sei, anume la trei fete: Stana, Nécșa și Rada. și la un băiat: Dispot; cele două surori mai mari însă gonfau pe unicul lor frate, sub cuvînt că el n'ar fi fost născut din Șușan, căci—diceau ele: «ест бил прихвата на башир им Шшан по матерз Диспотов на име «Бонка злаа хваца със един Яцганнин блад сзтворила, таж она ест стекла «понеж ест хотѣла Шшан да ю загвент, а после Бонка она ест родила тог «синз виш рѣх Диспод ѿ под плетіе якож един копел, и рекла ест Бонка «матерз Диспотов понеж ест била непразна ѿ Шшан (tatăl lor Șușan «prinsese pe mama lui Dispot, numită Voica, cu umblări rele, a-«vënd ea a face cu un Țigan, și dînsa a și fugit atunci, fiind-că «Șușan voia s'o ucidă, ér după aceia Voica a născut pe acel fiú «mai sus șis Dispot pe sub garduri ca pe un bastard, și pretindea «Voica, mama lui Dispot, cumcă a ramas îngreunată de Șușan)».

Acest proces *turpis causa*, care ne arată că la 1570 lumea nu era mai bună decum este astăzi, e descris pe larg într'un crisov al lui Mihné-vodă Alexandru din 11 februarie 1586, păstrat în Arhivele Statului: Mitropolia București No. VIII.

Față cu cërta între copiii lui Șușan, divanul domnesc a acor-

dat lui Dispot dreptul de a-și dovedi legitima filiațiune prin 12 conjurători: «Дал ест законъ Диспотовъ вѣ. боиери, да заклет како ест рожденъ Дисподъ ѿ тѣла Шисхановъ (i-a dat lui Dispot lege 12 boierii, «ca să jure că este născut Dispot din corpul lui Șușan)», — ceia-ce s'a și făcut, conjurătorii jurând — nu se scie pe ce fel de temei — cumcă «Dispot a eșit din corpul lui Șușan», și atunci averea a fost adjudecată *pro indiviso* la câte-și-patru: Stana, Nécșa, Rada și Dispot: «какъ да бѣдетъ тѣхъ братъ със тѣхъ вишречени сестри .А. братіе «нераздѣлени (ca să fie acel frate cu acele mai sus șise surori 4 frați «nedespărțiți)».

Stana, cea mai mare fétă a lui Șușan, era măritată după un boierinaș numit Preda, «vătāv ѿ Cacaletii», pe care de asemenea îl menționează crisovul lui Mihnea, ér mai pe larg un crisov dela Radu-vodă Mihné din 16 novembre 1620.

Tóte astea s'aũ petrecut înainte de 1577; prin urmare, în cele doă documente de mai jos noi avem a face cu nesce ómenii ce aparțin deplin secolului XVI.

Actele de mai sus, ca și cele-l'alte ce vor fi citate acum îndată, se conservă în același pachet No. VIII al Mitropoliei din Bucuresci.

Actorul principal în ele, cumpărătorul satului Berilesci dela familia lui Șușan, este un personagiũ fórté istoric: marele spatar Mirzea.

Cu ocașiunea texturilor precedinți noi am făcut deja cunoscință cu câții-va dintre cei mai remarcabili campioni ai lui Mihaiu Vitézul: Banul Udrea, agă Fărcaș, logofătul Tudosie.

Nu mai puțin celebru este spatarul Mirzea.

În armata lui Mihaiu-vodă erau doi căpitani cu acest nume, probabilmente frați, pe cari contimpurani îi deosebiau prin epitetele de «Mirzea cel mare» și «Mirzea cel mic».

Erourul nostru este «Mirzea cel mare», menționat mai adesea în fântine istorice, ajuns la culmea ierarhiei boeresci și al căruia numele de botez era Vasilie,¹ pe când cel-l'alt Mirzea — numele lui de botez nu se scie — a jucat un rol relativamente neînsemnat și de o durată fórté scurtă.

(¹) Bethlen, op. cit. t. 5, p. 147.

Spătarul Mirzea era Moldovén, inamic învierşunat al Movileşciilor, din care cauză a şi fugit în Țéra-Románescă, intrând sub stégurile lui Mihaiú Vitézul.¹

Când Simeon Movilă apucase tronul muntenesc, nimine nu l'a combătut mai energetic şi mai adesea.²

În capul «haïducilor», adecă al acelei teribile oştirii neregulate care — un fel de başi-buzuci — nu primia léfă, ci trăia numai din prédă,³ Mirzea a devenit gróza Ardélului, mai cu sémă sub succesorul lui Mihaiú, nu mai puţin vitézul Rađu-Şerban.

Cronicele transilvane din primii ani ai secolului XVII sînt pline de numele acestui general,⁴ al cărui mare talent ostăşesc îl admirău chiar inamicii: «ostaş vitéz şi iscusit», dice despre el un Sas;⁵ «bărbat eminent şi de o vitejiă extremă», adaugă un Ungur.⁶

Iată de ce, de origine obscură din Moldova, Mirzea s'a rădăcat în căţiva ani la gradul de mare-spatar, una din boeriele cele mai de frunte, şi după aceea Moldovenii l'aú rugat să se întórcă la dînşii.

«Ştefan-vodă Tomşa — dice cronicarul Miron Costin sub anul «1612 — a prins de veste îndată de venirea Leşilor, şi a strîns şi «el óstea ţerei tótă, şi se prilejise atunciă şi nişte slujitorii de ai «lui Mihai-vodă, *căpitaniú lui cei vestiţi*, neputend trăi după mórtea lui Mihaiú-vodă în ţera Ungurésca, *chemuţi prin cărţi de «Ştefan-vodă, anume M ú r z é...*»⁷

În crisóvele lui Ştefan Tomşa, cari sînt fórté multe în Archivele Statului, Mirzea figuréază ca «mare vornic al ţerei de sus».⁸

(¹) Spontoni, op. c. p. 191 : il Capitan Merza Moldavo, Fuoruscito di quella Provincia «che per sua maggior sicurezza erasi in Valacchia ritirato.»

(²) *Chronicon Fuchsio-Lupino-Oltardinum*, Coronae, 1847, p. 198, 208, 211.

(³) Bethlen, t. 5, p. 95—7.

(⁴) *Chron. Oltard.*, p. 188, 213, 214 etc. — Trauschensfels, *Deutsche Fundgruben zur Geschichte Siebenbürgens*, Kronstadt, 1860, p. 123, 258, 267 etc.

(⁵) *Chron. Olt.*, p. 222 : «Merza, ut strenuus et exercitatus miles, forti animo Moysis exercitui occurrens, ultra 3000 trucidat, capto Georgio Makó, quem capite plectit..»

(⁶) Bethlen, t. 5, p. 348 : «Stanislaus Kracker atque Merza... viri praestantes et summa virtute praediti, quorum quilibet in hac expeditione suas partes dextre obivere.

(⁷) *Letopis*. ed. Cogăln. 1, t. 1, p. 229. — Cf. *ibid.* p. 231.

(⁸) Cf. Codrescu, *Uricariul*, t. 5, p. 213.

Să revenim însă asupra celor două texturi, publicate mai la vale.

Datul cronologic lipsesce, dar nu este greu de a' lămuri printr'un crisov dela Alexandru-vodă Pias din 1 iuniu 1617, aflător în același pachet și unde se țice că cumpărăturele făcute prin actele de mai jos au fost confirmate la timpul lor printr'un crisov al lui Radu Șerban, care crisov însă: «ЗАГІННА НУ ВЗСЕХ КНИГИ ЕМС ЗА «ВНИНШ КЗДА ЕСТ ИЗАЗНА РАДОУА-ВОДЪ ШЕРБАН Ъ ЗАЕ Ъ ЗЕМЛЕ ВЪ МОЛДАВСКОЕ «КОГДАЖ ИЗВАДНА ГА ЕСТ БАТРЪ ГАБРЪ (a perit cu toate crisoavele de moșia «atunci când a fugit Radu-vodă Șerban de aici din țeră în Moldo- «va, fiind gonit de Bator Gabor).»

Se scie că alungarea lui Șerban-vodă de către Gabriel Bathori se întâmplase la 1610.¹

Trebuie să admitem dară, că cumpărarea moșiei, anterioră confirmațiunii domnesci, care și acésta este anterioră invasiunii lui Bathori, avusese loc cam între 1608 — 1609.

O dată acest punct stabilit, mai este un altul, și anume că textul No. XXIX s'a scris când mai trăia încă vătavul Preda, ér textul No. XXX deja un timp óre-care după mórtea lui, când jupănesa Stana a ramas văduvă.

Deci: dacă textul No. XXX datéază circa 1609, textul No. XXIX este neapărat circa 1608.

1608 și 1609 sînt aci două daturî extreme, mai jos de cari nu este permis a ne pogori; dar nimic nu împedecă, din contra, ca ambele texturi să fie cu cincî saș șése ani mai vechi, adecă de pe la 1603 — 1604.

Crisovul dela Alexandru-vodă Ilias, căruî îi datorim acésta lămurire cronologică, ne arată tot-o-dată, că la 1617 Mirzea nu se mai afla în Moldova, ci s'a re'ntors deja în Țăra-Romănescă, unde a luat din nou postul de mare-spatar.

Tóte actele moșiei Berilescî sînt transcrise, nu pré exact, în condica cea veche a Mitropoliei din Bucuresci, t. 2, începënd dela fóia 115.

(¹) Engel, I, p. 277.

XXIX

NOTIȚĂ DE CUMPARĂTURĂ

(BERILESCI, DISTR. LFOV, CIRCA 1608)

Scris pe o foiă de hârtiă, puțin gălbuiă, lungă de 33, lată de 21 centimetri, cu un semn de fabrică reu determinat : ce-va ca un scut oval înflorit pe la margini.

Scrisoarea, cu cernelă rădăciniă, e frumoasă, cu elegante codițe și aruncături d'asupra, cu litere mai mici de 2 și o distanță între rînduri de 8—9 milimetri.

Din cele trei peceți, rătunde, întipărite cu fum, numai cea din mijloc, de 16 milimetri în diametru, este mai clară, avînd scris pe ea în gîur cu slove mari: † ПРѢДА КЪ ТѢХ, ér în mijloc o mică figură nedistinsă.

Prin formă literele ь și з se confundă.

1. † сз се шїе кз аз кѢ^М пзра^Т жѢна^Н мь^Р зк^Б вѣ^Л спа^Т вчи^Н ꙗ^К бе-
рїле^Ш дела преда ꙗкъ де па^Рте аз шѢша^Н а па^Тра
2. па^Рте шз кѢ вечина^Ш анѢме вѣла^Н и мнѣхн^Л и дра^Г мн^Р и пь^Р-
вѣ^Л. шз па^Р аз кѢ^М пзра^Т вчи^Н ꙗ^К бериле (*sic*)
3. па^Р дела преда де ꙗтра патра па^Рте а патра па^Рте дела ан^Спо^Л
ꙗкъ па^Р де ꙗ па^Ртѣ аз шѢша^Н
4. шз кѢ вечина^Ш анѢме дѣце и ра^Л ꙗ и ста^Н ꙗкъ ꙗпрев^Н аз паз^Т
аче^С тѣ маи сѣ^С скри^С мошѣ ꙗ а^С при ꙗѣ^Ѣ

5. † шь па^Р аз кѣ^М пьра^Т вчи^Н ꙗ бериле^Щ па^Р дела преда ꙗсх де ꙗ
па^Р те вла^А ꙗ а чи^Н че па^Р те шз кѣ вчи^Н
6. анѣме тихѣ^А и мѣша^Т и манѣ ꙗсѣ то^Т ꙗтраче^С тѣ пре^Ц чіе мѣи
сѣ^С скри^С
7. † па^Р аз кѣ^М пьра^Т вчи^Н ꙗ бериле^Щ дела маріѣ фѣта вла^А ꙗ в
фѣни дере^Н тѣ а при ꙗ шз кѣ
8. ѣ рѣмь^Н анѣ (sic) шзрѣ аз вѣ^Н дѣ^Т де а ло^Р вѣ^Н вое шь а^А дѣмь-
ша^Р анѣме авра^М по^С и ѡефѣ^А по^С
9. и ко^С та^Н ти^Н фрѣтеле аз дѣнишо^Р ло^Г де вѣзѣѣ и вѣла^Н и ми-
хѣи^А и тихѣ^А и дѣ^Ц и дѣра^Г ми^Р
10. и вла^А ꙗ де аколе де са^Т де бериле^Щ па^Р аче^Щ тѣи мѣи сѣ^С скри^С
вчи^Н се^М неле и сѣ^Н тѣ ꙗ азгѣ де ꙗ дрѣмѣ^А
11. аз^Н ко^Н чакѣ пѣ^Н ꙗ ма^Г ка сѣпѣтѣрии сѣтѣ ко^С та азпѣи шь ꙗ лѣтѣ
де ꙗ хотѣрѣ^А
12. ге^Р гіѣен^С^Н пѣнѣ ꙗ хотѣрѣ^А неѣзеѣило^Р
(L. S.) (L. S.) (L. S.)

TRANSCRIȚIUNEA :

† să se știe că au cumpărat jupan Mărzé велики (mare) spat^{ar} ocin^ă în Berilești dela Preda, însă de parte lu Șușan a patra parte șă cu vecinașⁱ anume Bălan и (și) Mihăil и Drag^omir и Părvul; șă iar au cumpărat ocin^ă în Berile[ști] iar dela Preda deintr'a patra parte a patra parte dela Dispod, însă iar de în parté lu Șușan șă cu vecinașⁱ anume Duțe и Ra^dul и Stan, însă împreun^ă au plăt^{it} acestă mai sus scris^ă moșăe în aspri 6700; † șă iar au cumpărat ocin^ă în Berilești iar dela Preda, însă de în parte Vla^du^lni a cince parte șă cu vecin^ăși anume Tibul и Mușat и Mané, însă tot într'a-cestu preș^ă cie mai sus scris; † iar au cumpărat ocin^ă în Berilești

dela Mariia fata Vla²ul¹ 2 funi dereptu aspri 9000 şă cu u rumän anu^{me} Şărb; au vändut de a lor bun² voe, şă aldămăşar¹ anume : Avram pos^{tolnic} և Şteful pos^{tolnic} և Costantin fratele lu Dănişor log^{oat} de Buzău և Bălan և Mihăil և Duţ^o և Drag^omir և Vla²ul de acolo de sat de Berileşt; iar aceştii mai sus scris^o ocin^o semnele i sântu : în lugu — de în drumul lu Conăacu păn² în matea săpăturii sutu costa Lupiei, şă în latu de în hotarul Gherghiței.... s... n până în hotarul Netezeștilor.

N O T A N D A :

finalul *u* întreg : ачестс, дерептс, сстс (=suptu), czнтс (=sunt), лсгс, латс, кончакс;

n vocalisat : лсгс (=lungu), с (=un), де în loc de ден (: де парте лс шшшш), cf. mai sus textul No. XXVII;

пт asimilat în т : сстс (=suptu);

ε pentru *к* : ачестк мошке (=acéstă...), ссашеле (nu : с'кшшеле), а чинне парте (=a cincé...);

к pentru *i* după *г* : мошке, шк și шк — nicăiri um;

к pentru *e* după *г* : Шкрк (=Şerb);

o pentru *oa* : коста (=côsta);

«a plăti în...» : лс пазтит л аспри...;

genitivo-dativ femeesc : ачештін (=acestei), сшкьтърин, dar și cu *ei* : Гершцеи, Ашшшш;

genitivo-dativ bărbătesc : лс Шшшш, лс Дхшшшор, лс Кончакс;

substantiv nearticulat de'naintea genitivului : парте лс Шшшш, dar și партк лс Шшшш;

де.шш;

чїе = «ce este» : прец ч і е ман ссс;

prepozițiunea repetată de trei ori : де аколе де сат де Гершшшшшш;

reflexivul *se* distins de condiționalul *să* : сх се чїе;

фшш, veđi texturile No. IX etc.;

ллшшшшшш, veđi textul No. XI;

pentru sintaxă : *вѣштѣи маи сѣс скрѣсе вѣине семнеае и (=ii) сзѣтс*;
вечинаш și *рѣмын*, de o potrivă = «clăcaș»;

sub raportul juridic, e cîndat de a vedé ca *aldămășari* în textul de față tocmai pe cei vînduți ca clăcași : *Бжлан, Мухина* etc., cari astfel beau pentru propria lor robire, și acesta de 'mpreună cu nesce boierinași ca «Avram postelnic», «Șteful postelnic» și «fratele lui Dănișor logofăt», ceta-ce probéză că clăcășia,—condițiunea de *вечинаш* și *рѣмын*—era departe de a fi fost robiă în sensul ordinar al cuvîntului;

numi personale : *Бжлан, Драгомѣр, Първѣа, Диснод, Дѣце, Тихѣа* (cf. *Тихѣа* în textul No. XXVI, adecă *f=h*), *Мѣшат, Манѣ, Шѣрѣ, Дѣнишор, Кончакс*;

дрѣмѣа аз Кончакс, termen topografic încă din epoca dominațiunii Cumanilor în România, cf. «*Кончакъ ему слѣдъ правитъ (Končakŭ il urmăresce)*» în antica poemă rusă despre expedițiunea lui Igor, unde *Кончак* este numele unui celebru principe cuman, același din Cronica rusă de la Kiev, în care pe la anii 1169—70 el este menționat în următorul mod la un loc cu tribul tălăresc al Berendeilor : «*Половци дикѣи, Кончакъ съ родомъ своимъ и съ вои и Берендичи (sălbatecii Cumanii : Končakŭ cu nómul seŭ și cu óstea și Berendeiŭ)*»¹, de unde la noi de asemenea numele personal *Berendeiŭ* și mai multe numi locale: *Berendeiŭ, Berendésca, Berendesčŭ* etc.;²

genitivo-dativul *Лѣпѣи* dela «Lupia», nume de sat, astăzi *Lipia*, cu trecerea inițialului *lu* în *li*, cf. latinesce *lubet=libet* etc.;

вѣтаѣ, pe pecetea lui Preda, = «vătav», din forma primitivă *вѣтаѣ*, de unde actualul deminutiv «vătăjel» (cf. polonul *watażka*), adecă *g=h=v*.

(¹) *Карамзинъ*, ed. Eiuering, t. 3; nota 3; cf. ibid. notele 58, 60, 67, 68 etc.

(²) Despre importanța elementului cumanic în România, veđi studiul meŭ *Originile Craiovei*, §§. 12—15.

XXX.

O SCRISÓRE DE FEMEIA.

(BERILESCÏ, DISTR. ILFOV, CIRCA 1609).

După ce am dat două-ştept şi noă texturî bărbătescî, vom reproduce acum un ul femeiesc; unul singur, dar dintre cele mai remarcabile.

Este scris pe o fóiă de hărtiă subţire, gălbuiă, lungă de $31\frac{1}{2}$, lată de 21 centimetri, cu un semn de fabrică puţin distins, astfel că ne-a fost anevoe de a'l copia.

Jos, în loc de pecete, este placată o bucăţică de cêră galbenă, rătundă, de 12 milimetri în diametru.

Scrisórea, cu cernelă négră, e mărunţă şi îndesată, slovele fiind mai mici de 2 milimetri la nălţime, ér distanţa între rîndurî de vr'o 7 milimetri.

Literele sint : unele pré-plecate în drépta, altele verticale, o sémă pré-plecate în stînga, ceia-ce peste tot le dă un aspect disgraţios.

S'ar puté bănui că actul s'a scris de o mână de femeia, adecă de cătră însăşi jupănésa Stana, care însă în orî-ce cas, chiar de nu l'a scris, cel puţin l'a dictat, după datina femeielor agramate.¹

Prin indicaţiunea lui *a* lung ($\text{aa}=\bar{a}$), prin confusiunea între *o* şi *u*, prin muşarea lui *e* în t ($=\bar{e}$) şi trecerea lui în *i*, precum şi prin alte particularităţi fórte interesante pentru vocalismul român,

(¹) Cf. **Fumagalli**, op cit., t. 1, p. 275 : «strumenti dettati a 'notaj da femmine rozze.»

acest text rivalisează cu cele publicate mai sus sub NNo. VI și XXVI, ér sub raportul sintaxei — le și le întrece.

1. † скри^с е⁸ стана пз^н ла а^л но^с тр8 чи^с ти^т ши дирегзт8^р ж8па^н
мрззѣк
2. марелѣ спа^т м8^л тз сзнзтате тремѣц8 д8^м нитале. ши мз л^н —
ки^н к8 ка^п8^л
3. ла пзмз^н т8. ла д8^м нитал ши ла ж8пзнѣсала д8^м нитале. к8^м цѣw
фо^с т8 милз
4. мани дѣнантиѣ врѣмѣ дѣ вкѣш8^л предаа. аша сз ци фие милз
д8^м нитале ши
5. дѣ кап8^л ми⁸ кз е⁸ асгззи сз^н т8 л полла д8^м нитале. ши ми^н
нѣдѣждѣ н8
6. мани при д8^м низи⁸ ши пре д8^м нитал. марз нон кзм⁸ амз грзнт8
мани дѣнани
7. тѣ врѣмѣ. дѣ сала^т дѣ взрелѣије. сз фїн дла^т дѣ нон сз фїн
д8^м ниталѣ м8ши^н
8. ши к8к8нил8р8 до^м нитале ши нипоцил8^р ши стриницил8^р. ши
ла дла^т
9. вкѣш8^л взрелѣији^н ши ла м8^р тѣ л8^н. сз фїн а ж^н па^н мрззѣк
мареле спа^т. ши
10. мз^р т8рн^н а п8^с. дѣ л какалеце ра^л8^л нипо^т сзw ши жипа^н жипа
w⁸ в8зз⁸. и вала^л8^л
11. по^ст дѣ пожирѣије. ши игомзн8^л w^н пи^н анэмѣ харнгал. и драгнл
в8з8ман8^л
12. и нхк8ла ж8днц8^л. и фа^р ка^ш ю⁸ ка^ш и л8п8^л ю⁸ ка^ш. марз д8^м —
нитале сз ци фїн

13. мнлз д'к капс^А ми⁸ ши д'к мм'бни^Н ми^Н арз чини сз ва л'бпз-
 дла д'к л к8рз^Н тз
14. чи л^{MS} грзи^Т к8 д8^М ннтла вре до^М ннтла вре нон сз ф'и' блз-
 с^Т тнмла^Т тнї
15. ш'тз^Ц чи^с вз ннки^Н. лч'ка ни ро^Г м⁸ д8^М ннтла^А ши жипзи.... д8^М-
 ннтла^к ши
16. ши коконс^Н д8^М ннтла^А. ши д8^М ннзи⁸ сз вз адав^Г зел'к ши а^Н
 до^М ннлаво^с тз ами^Н
17. нн^с м^с ца ю^{АН} еї д^А нз
 (L. S.)

TRANSCRIȚIUNEA :

† scris eu Stana pân la a/ nostru cistit și diregătur jupan Mrăzé marele spat^{ar} multă sănătate treméțu dumnitale și mă in- chin cu capul la pământu la dumnitaa și la jupănésaa dumnitale; cum țeo fostu milă mai dénaité vrémé dé ochéșul Predaa, așa să ți fie milă dumnitale și dé capul miu, că eu astăzi săntu în polaa dumnitale, și mi-i nédejdé numai pri Dumniziu și pre dumnitaa, iară noi cumu amă grăitu mai dénaité vrémé dé saat dé Băreléște, să fii daat dé noi să fii dumnitalé mușii și cucuniluru dom- nitale și nipoșilur și strinipoșilur, și l'a daat ochéșul Băreléști și la murté lui să fii a jipan Mrăzé marele spat^{ar}, și mărturii a pus : dé în Cacaletę Radul nipotⁿ-săo și jipan Jipa w̄ (dela) Buzău n (și) Vladul post^{onic} dé Pojiréște și igomănul w̄ Pin anomé Haritaa, n Draghița Buzuianul n Năcula judițul n Farcaș iuzbaș n Lupul iuzbaș; iară dumnitale să ți fii milă dé capul miu și dé oméniⁱ mi, ară cini să va lépădaa dé în cuvântu ci amu grăit cu dumnitaa, ore domnitaa ore noi, să fii blăstimaat 318 ш'тзц (părinți) ci's вз Ннкин (în Nicea); acéia ni rog^u mu dumnital^o și jipăn[ései] dum- nitalé și și cocorui dumnital^o, și Dumniziu să vă адаог^u zelé și ai domniavostă, amin, пис м'кцаца (scris în luna) iuli^o 15 дднз (đi).

N O T A N D A :

finalul *u* întreg : кѠмѠ, кѠкѠннѠсрѠ, грѠитѠ, сѠитѠ (sum), фѠстѠ, пѠ-мѠитѠ, грѠм'ѠцѠ, рѠгѠмѠ;

finalul *u* jumătățit : кѠвѠнтѠ (=cuvântă);

finalul *u* întreg și jumătățit : амѠ și амѠ;

finalul *i* întreg chiar în асгѠзѠ;

u pentru *o* : мѠиши (=moșie), нипоцилѠср (=nepoților), стриннипоци-лѠср, дирѠгѠтѠср (=diregător);

o pentru *u* : ц'Ѡw фѠстѠ (=țî-au...), рѠгѠмѠ (=rugăm), wк'ѠишѠ (=unchesul), игѠмѠнѠѠ (=igzământul), аном'Ѡ (=anume), сѠw (=său);

u pentru *oa* : мѠрт'Ѡ (moartea);

u și *o* în același cuvânt : кѠкѠннѠсрѠ (=coconilor) și кѠкѠнѠ (=coconului), дѠмннѠгѠлѠ și дѠмннѠтѠлѠ, дѠмннѠтѠлѠ și дѠмннѠтѠлѠ;

o pentru *oa* : вогѠѠ (=voastră), wм'Ѡннн (=oamenii);

'Ѡ pentru *e* : зѠл'Ѡ (=zile), аном'Ѡ (=anume), дѠмннѠгѠл'Ѡ (dar și дѠмннѠгѠлѠ), марѠл'Ѡ (dar și марѠлѠ), л'Ѡ (=de), wм'Ѡннн (=omenii);

i pentru *e* : нипоцилѠср (=nepoților), стриннипоцилѠср, нипѠтѠсѠw, чи (=ce : кѠвѠнтѠ чи амѠ грѠитѠ, și wтѠц чи'с вѠ Никии), чннн (=cine), вѠхстнмаат, ѠдѠнѠѠ (=județul), мѠиши (=moșie), сѠ фѠн (=fie, de 5 ori), нн (=ne : нн рѠгѠмѠ), мнѠ (=meu), мнн (=mei), дѠмннѠзѠнѠ (=dumnezeu, de 2 ori);

z pentru *e* în cuvinte străine : НѠкѠлѠ; wтѠц;

i pentru *ă* : стриннипоцилѠср (=stră...);

e pentru *i* : ПѠжнр'ѠѠѠѠ (=ști), ПѠрѠл'ѠѠѠѠ (și ПѠрѠл'ѠѠѠѠннн), КѠкѠлѠѠѠѠ (=ți), зѠл'Ѡ (=zile);

confuziunea între *e* și *i* : прѠ și прн;

confuziunea între *u* și *i* : ѠѠпан și жнпан (de 3 ori);

confuziunea între *Ѡ* și *л* : ѠрѠ și арѠ;

n vocalisat : ан (=ani), wк'ѠишѠ (=unchesul, de 2 ori), д'ѠннѠнтѠ (=dénainte, de 2 ori), чнстнт (=cinstit);

r vocalisat : востъ (=vóstrǎ);

aa=ǎ : влзстимаат, даат (de 2 ori), саат, Харитаа, дсмниттаа (de 4 ori), жспхнѣсаа, Предаа, полаа, лѣпздаа;

c=«sunt» : втхц чи'с вх Никии;

скрис ес=«am scris eu»;

де л=din;

л=latinul ad : сз фїи а жипан...;

forma triplă : дсмниттааѣ, дсмниттае și домниттае;

genitivo-dativul : коконши, са њн «nimenuї», ну коконшаши;

а даат, а псс, ну ас...;

reflexivul se nedistins de condiționalul să : сз фїи, сз ва лѣпздаа;

prepozițiunea repetată : дѣ саат дѣ Бзрелѣије;

conjunctiunea repetată : ши ши коконши;

conjunctivul repetat : сз фїи даат дѣ нон сз фїи дсмниттааѣ;

пхнх ла, њн sens de «cătră»;

вре=ori : вре дсмниттаа, вре нон;

сз ва лѣпздаа дѣ л ксвхнтъ;

сз-ци фїи мнх дѣ капса мнс (de 2 ori);

ес астази сзнтс л полаа дсмниттае;

ми-и нѣдѣждѣ при...;

мсалтъ сзхнтате тремѣцс дсмниттае ши мх лникии кс капса ла пз-мзиртс;

Аданз cu doi д pentru днь (đi), probă de ignoranța formulelor slavice, pe cari totuși pînă și femeile se credeau datore a le întrebuița în scrisorile lor;

numi personale : Жипа, Драгна, Бззманса, Нхксла, Фаркаш, Стана.

A P E N D I C E.

CATASTIHUL AVERII MĂNĂSTIRII GALATA

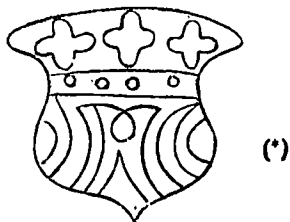
(Iași), 1588, NOEMBRÉ 4—25.

Publicațiunea de față era deja foarte înaintată, când pré-stimatul nostru amic și coleg d. D. A. Sturdza, ale căruia vaste cunoștințe și prețioase colecțiuni alérgă tot-d'a-una cu rîvnă înaintea acelora ce brăzduesc câmpul istoriei naționale, ne-a comunicat documentul de mai jos, cel mai lung în limba română din secolul XVI și cel mai interesant sub raportul lexic.

D. Sturdza a însoțit textul de o notiță, din care extragem următoarele :

«Documentul acesta aparține repositului Eudoxiu Hurmuzachi, și a venit în proprietatea mea prin donațiunea ce mî-a făcut venerabilul meu amic George Hurmuzachi.

«El forméază o condicuță, scrisă pe foițe lungi de 33, late numai de 10 centimetri, pe hărtiă gălbuiă grosă, cu semnul de fabrică dela Brașov, și anume :

(*) Cf. mai sus texturile No. XV și XVIII.

«Scrisórea, cu cernélă négră bună, e mare și frumósă.

«Condicuța cuprinde peste tot 18 foi, din carí 27 pagine sînt scrise de aceeași «mână de gramatic, ultimele 2 sînt lăsate albe, ér pe cea d'întâiú este o apostilă «făcută de însăși mâna Domnului moldovenesc Petru Schiopul, precum e lesne a «constata alăturând'o cu fac-similul publicat de d. B. P. Hasdeú.¹

«Acest catastih al mănăstirii Galata s'a scris cu ocasiunea dării de sémă, când «egunientul Anastasie a predat tótă averea mănăstiréscă în mânilé dichiuului Ger- «vasie în presința comisarului domnesc Caraghiuzăle stolnic, ceia ce s'a întămplat «la 4 noembre 1588, ér la 15 noembre s'a pus apoi apostila princiară.

«Averea mănăstirii este compusă din :

«1. 16 moșie și anume :	«	1 stog bob,
Vălcesciú, Teișorii, Hrișcaniú, Plopíi,	«	10 stoguri grăú,
Belcesciú, Pizdeniú, Sadna, Tămășa-	«	4½ stoguri ovás,
niú, Șivița, Mihăilesciú, Vorovesciú,	«	4 stoguri ord,
Mînjesciú, Petresciú, Mînzesciú, Făl-	«	3 stoguri mazere,
foesciú, Drăgănesciú;	«	3 stoguri săcară.
«2. 4 heleștee;	«	3 stoguri hrișcă,
«3. 21 mori;	«	52 stoguri mălaiú,
«4. 6 pine;	«	80 mierțe grăú,
«5. 2 vultori;	✓«	300 mierțe «sírjiță»,
«6. 1 pod umblător;	«	21 mierțe hrișcă,
«7. 16¼ fălci vie;	✓«	60 mierțe <u>slad</u> ,
«8. 19 sălașe de Țigani;	«	60 mierțe mălaiú;
«9. 1 povarnă;	«12. obiecte de gospodăriă :	
«10. vite : 192 cornute,	«	1 car,
« 109 cai,	✓«	2 cocii,
« 1128 oi,	«	2 cuțite cu mânere,
« 140 porci,	✓«	27 «pecerpele»,
« 484 stnpí;	✓«	444 «bucși de fîntână»,
«11. «bucate» anume :	«	52 sape,
« 32 buți de vin,	«	25 covóre,
« 52 putine de brînză,	✓«	2 odéluri,
« 1 putină de unt,	✓«	1 cergă,
« 1100 drobí de sare,	«	1 «pilotă»,
« 1 majă de morun,	«	1 față de perină,
« 1 majă de crap,	✓«	4 peșchire,
« 1 berbență de rînze,	«	6 mese,
« 1 bute și 12 jumătăți de miere,	«	56 tipsii,
« 2 putine de póme murate,	«	87 talere,
« 1 cant fîină,	«	27 căldări,
« 280 stoguri fîn,	«	4 gratii,

(¹) Veđi mai sus textul No. VII.

« 2 pirostii,	« 1 tipsiă,
« 6 sfredele,	« 3 cruci,
« 4 hîrlețe,	« 1 iconostas,
« 9 fiere de ferestre,	« 1 inel,
« 4 cuie de car,	« 7 cupe,
« 4 cuie mici,	« 16 lingure,
« 2 cârlige de magherniță,	✓ « 1 medelniță,
« 3 securi,	« 1 umivalniță,
« 1 tîgae,	✓ « 1 scată,
« 1 «sinie»;	« 1 ibric,
«13. veșminte bisericesci :	« 1 sticlă,
✓ « 6 zavese,	« 32 oă de struț și de lemn,
« 18 pôle de icône,	« 1 stég,
✓ « 14 dvere,	« 12 făclii scumpe,
« 14 patrafire,	« 50 petele de aur;
« 7 orare,	15. cărți :
✓ « 11 «naraclеțe»,	« 4 tetravangele,
« 1 aer,	✓ « 1 praxă,
✓ « 14 procovețe,	✓ « 1 «angaréte»,
« 2 tetrapode,	« 2 trióde,
« 6 «șirince»,	« 3 psaltiri,
« 9 brăe,	✓ « 12 minee,
« 1 caftan,	« 1 tipic,
« 17 felóne,	« 1 céslov,
« 18 stihare,	« 1 molitvelnic,
« 1 antimins,	« 7 liturgie,
« 2 grobnice;	« 2 cărți de cântare,
«14. odóre :	« 1 praznic,
« 2 chivote,	✓ « 1 «zlatoust»,
« 2 cădelnițe,	✓ « 1 «lesviță»,
« 2 potire,	« 1 bibliă;
« 4 sfeșnice,	«16. 12 urice;
« 63 icône ferecate și neferecate,	«17. banii : 9000 aspri banii gata,
« 1 taler,	7000 dăruții aspri,
« 1 canaf de policandru,	16000 aspri a se mai da.»

Cătră notița d-lui Sturdza, vom adăuga următoarele.

Mănăstirea Galata a fost întemeiată de vodă Petru Șchiopul în două rînduri : de'nțaiu la 1576, într'o vale, unde — dice cronicarul — «nu după multă vreme s'a risipit»¹; apoi a doua óră

(¹) *Letopisețe* ed. Cogăln. I, t. 1, p. 200.

pe dél, la 1583 : «dacă s'a așezat Petru-vodă la domniă, n'a lăsat în deșert pomana sa mănăstirea Galata, care o zidise întâi în vale și se risipise, ci cu tótă nevoința a silit de a zidit Galata den dél, care trăesce și pină astăzi.»¹

Catastihul de față s'a scris, prin urmare, peste vr'o cincî ani după fundarea mănăstirii.

Muntén de origine, dar Domn al Moldovei, Petru-vodă a reușit a înavuși Galata prin donațiuni nu numai dela Moldoveni, dar și dela Munteni tot-o-dată ; astfel, pîntre donatorii menționați în catastih, Dragomir vornicul, Pătru banul, Mitrea vornicul, póte și Radul cîșnic — numele «Radul» fiind fórte rar în Moldova — aũ fost boieri munteni.

Din cele-l'alte personaje concurse la fundațiunea Galatei, pe «vlădica Agafton» noi l'am întălnit deja în textul No. XIII din 1597 ca episcop de Roman, ér «logofătul cel mare» nu este alt cineva decăt celebrul Stroici, subscris mai sus în textul No. VII din 1583 și a căruia remarcabilă personalitate, ca bărbat de Stat și ca cel de'ntăi ce s'a încercat a scrie românesc cu litere latine, noi am descris'o aĩuri.²

Nu putem trece însă înainte fără a ne opri o clipă asupra a doi donatori, menționați de asemenea în catastih, cari ambi, Arnăuți de viță, ajunseseră în Moldova sub Petru Schiopul la culmea puterii și aũ căștigat chiar, pînă la un punct, o reputațiune europeană.

Aceștia sint : Brut postelnicul și Zota spătarul.

Bartolomeu Brutti, rudă cu vestitul vizir Sinan-pașă, fusese căt-va timp agent diplomatic al Veneției la Constantinople;³ după aceia a remas tot acolo în serviciul ambasadei spaniole și a concurs mult pe lingă Pórtă Otomană la trimiterea lui Petru-vodă ca Domn al Moldovei; din recunoscință, acesta l'a chiămat în țeră, l'a făcut boier mare și l'a acoperit cu averi.⁴

(¹) *Letopis.* t. 1, p. 203.

(²) Hasdeu, *Viața și scrierile lui Luca Stroici*, București, 1864, in-16.

(³) Bulengerus, *Historia sui temporis*, Lugduni, 1619, p. 283. — Maurocenus, *Historia Veneta*, Venetiis, 1623, lib. XIV, an. 1591.

(⁴) Un raport al lui Germigny din 1580 în Charrière, *Négociations de la France dans le Levant*, t. 3, Paris, 1853, p. 913.

Sub Iancu-vodă Sasul, în intervalul dintre cele două domniri ale lui Petru Schiopul, Brutti se bucură de aceeași înaltă pozițiune.

Catolic gelos, dînsul a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a respândi catolicismul în Moldova, și isbutise chiar de a introduce la noi pe jesuiți;¹ cu toate acestea, pe când cerea dela Curtea Papală epitetul de «patron al bisericeii apostolice în România», el nu se sîfia de a figura în acelaș timp între donatorii mănăstirii ortodoxe dela Galata!

Brutti era și ostaș între cele-l'alte; așa mai sus, în introducerea la textul No. VIII, noi l'am vețut învingînd la 1580, împreună cu vornicul Bucium, o revoltă a Basarabenilor contra lui Iancu-vodă.

Avuțiele cele mari aș perdut însă pe agerul Albanes: pe când Aron-vodă era încă particular, Brutti îi împrumutase o sumă însemnată de bani; ajungînd apoi la Domniă și neputînd saș nevrînd să i plătéscă, acest principe a descoperit un alt mijloc de a se răfui, și anume a poruncit armașilor la 1591 ca să înece pe bietul creditor în Nistru.²

Acesta a fost tragicul sfîrșit al postelnicului Brutti.

Cel-l'alt Albanes, spătarul Zota, este un personagiū nu mai puțin interesant.

Porecla lui era Tzigara, ér Zota, saș mai bine Zotu, numele seũ de botez: Ζώτος ὁ Τζιγαράς.

Născut dintr'o familiă albanesă din Ianina, el avea frați Apostol Tzigara și Panoson Tzigara.

Venit nu se scie cum în grația lui Petru Schiopul, Zota a ajuns, în vrista numai de 37 ani, mare-spatar în Moldova și ginere al lui vodă, luând în căsătorie pe domnița Maria.

La urcarea pe tron al lui Aron-vodă, Zota fusese de'ntăiũ bine vețut de cătră acest principe;³ mai în urmă însă, căđut pe semne

(¹) Veđi despre acésta o mulțime de acte în Theiner, *Monumenta Poloniae*, t. 3, p. 5 și altele, unde Brutti își dă titlul de «Gran Camarier di Moldavia et Capitano di Lapusna.»

(²) Bielski, *Kronika polska od 1587 do 1598*, Warszawa, 1851, p. 164.—Mai veđi despre Brutti, C. Esarcu, *Archivele Veneției*, în *Columna lui Traian* 1876, p. 280; — Hasdeũ, *Istoria toleranței religioase în România*, ed. 2, Buc. 1865, etc.

(³) *Letopis.*, t. 1, p. 209.

în prepus din cauza înrudirii sale cu Petru Șchiopolul, a fost silit a emigra și a murit la 1599 în Veneția, lăsând un lung testament italianesce, din care rezultă că avea mai mulți copii, băieți și fete.¹

O ramură din familia Tzigara există pînă astăzi în Țéra-Romănescă, uniți în Vlașca, alții peste Olt, în districtul Dolj, dacă nu mă înșelă memoria.

Apostol Tzigara, fratele eroului nostru, dând la lumină pe la 1630 o istoriă universală în limba grécă, scrisă de mitropolitul Doroteu de Monembasia și al cărei manuscris fusese óre-când în posesiunea lui Zota,² a publicat acolo și portretul acestuia, reprodus apoi în cele-l'alte edițiuni ale cărții.³

În giurul portretului este scris : Εικών τοῦ λαμπροτάτου κορίου Ζωτοῦ τοῦ Τζηγαρά τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, προτοσπαθαρῖου καὶ γαμβροῦ τοῦ γαληνοτάτου ἡγεμόνος πάσης Μολδοβλαχίας κορίου κορίου Πέτρου Βοιβόδα (icóna luminatului domn Zota Tzigara din Ianina, marele spatar și ginerele serenisimului principe a tótă Moldovlachia, domnului domnului Petru-voevod), ér la drépta imaginii : ἐτῶν λζ (de aní 37).

Acest portret e fórte interesant pentru noi, mai cu deosebire, prin aceia că ne arată portul unui mare-spatar moldovenesc din secolul XVI : acea căciulă de blană, din care ese sus și se lasă pînă pe spate o lungă códă, probabilmente de catifea ; acea dentelă la gît ; acele scumpe stofe înflorate ale șubei și ale haïneii ; pumnarul etc.

Și altmintrea, sub raportul curat artistic, portretul spatarului Zota nu este fără importanță, de vreme-ce a eșit din mîna unei celebrități : a lui Antonio Bosio, atât de cunoscut prin opera sa postumă despre catacombele Romei.⁴

Acest portret, iată 'l :

(¹) Veđi acest testament în Sathas, *Μεσαιωνική βιβλιοθήκη*, t. 3, Veneția, 1872, p. XCV—CI.

(²) Acéstă istoriă universală s'a tradus din grecesce în romănescce de cătră un Ion Buburzăi din Brașov în a doua jumătate din secolul XVII. Manuscrisul romănesc se află în Muzeul Hohenzollern din Sigmaringen, unde l'a descoperit Schuchardt. Veđi Gröber, *Zeitschrift für romanische Philologie*, t. 1, 1877, p. 484.

(³) Despre diferitele edițiuni ale acestei cărți, veđi Sathas, *Νεοελληνική φιλολογία*, Atena, 1868, p. 222—4.

(⁴) Antonio Bosio, *Roma sotterranea, opera postuma publicata da C. Aldobrandino*, Roma, 1632, fol. Cf. Boldetti, *Osservazioni sopra i cimiteri*, Roma, 1720, fol.

ΕΙΚΩΝ ΤΩ ΜΗΡΟΤΑΤΟΥ ΚΥΡΙΩ ΖΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΤΖΗΚΙΡΑ ΤΩ ΕΖ' ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΠΡΩΤΟΖΗΤΗΡΕ ΚΑΘΗΡΕΥ ΤΟΥ ΤΑΜΗΙΟΥ ΤΟΥ ΤΑΜΗΙΟΥ ΤΩ ΕΓΕΜΟΝΟ ΠΡΩΤΟ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΥ. ΚΥ. ΠΕΤΡΩ ΒΟΙΒΟΔΑ

ΓΤΩΝ,
 ΛΖ.

Antimiu Băneasa

Reprod. foto. tipu Socecu, Sander & Teclu, Bucuresci 4646

www.acroromanica.ro

Să revenim la catastihul de mai la vale.

Particularitățile sale lingvistice vor fi studiate mai jos în Notanda; chiar aci însă vom atrage atențiunea asupra unui fenomen grafic, care ni se pare a fi de o mare însemnătate fonetică și în privința căruia se cere o dezvoltare ce-va mai pe larg.

Autorul, sau mai corect scriitorul catastihului, deosebesce două feluri de *z*, adică *z* și *z*.

Cu *z* sînt scrise :

la începutul cuvîntului :

Зота (nume propriu),
 зарка (nume de stofă),
 Златоустъ (nume propriu),
 завѣкъ,
 зиле,
 залог;

la mijlocul cuvîntului :

Карагюзѣле (nume propriu),
 свѣзда,
 празнице,
 лозе,
 Пиздени (nume de sat);

la sfîrșitul cuvîntului :

вѣраз,
 атлаз,
 врг-ѣ,
 аз-ѣри.

Cu *z* sînt scrise :

la începutul cuvîntului :

свѣзда;

la mijlocul cuvîntului:

верзи,
 грѣтани,
 рѣнзе,
 брѣнзе,
 масаре;

la sfîrșitul cuvîntului :

МѢСЯЦИ, nume de sat, dela МѢС-

Cumcă întrebuintărea, când a lui *з*, când a lui *с*, nu e de loc capricioasă, ci foarte sistematică, probă este că : *зарка* e scris cu *з* de două - spre - deci ori, *вбраг* de șapte ori, *атлаг* de nouă ori, *празниче* de patru sau cinci ori, *врзс* de două ori, și nicăiri nu vedem *сарка*, *вбрас*, *врсс* etc.

De asemenea *бржнж* și *масаре* sînt scrise așa câte de două ori, nicăiri *бржжж* sau *масаре*.

Prin urmare, una din două : sau divergența scrierii cu *з* și *с* provenia din tradițiune, ori că ea rezultă din diferența sunetelor, adecă cuvintele cu *з* nu se rostiau în același mod ca cuvintele cu *с*.

Tradițiune nu este, căci vorbele *жиле*, *зарка*, *Зота*, *Карагюг'кае*, *атлаг*, *врзс*, apoi *верси*, *тржтаси*, *ржнсе*, *бржнжж*, *масаре*, *мжнс* — nu sînt slavice, ci latine, turce, grece etc., de unde nu ne putea veni semnul grafic *с*, cunoscut numai alfabetului paleo-slavic.

Remâne dară ipotesa cea-l'altă : deosebirea fonetică.

з se pronunță și se pronunță ca *z* la toți Slavi, încât Românii nu aveaî nici un îndemn de a 'i schimba valoarea, de vreme ce dinșii au lăsat intactă pe a celor-l'alte slove.

Cum se pronunță însă *с* ?

În grafica slavică cirilică el nu figurază în manuscrise vechi decât numai ca cifră : $\text{б} = \text{с}$; în grafica slavică glagolitică se întrebuintăză în mai multe vorbe, mai ales însă în acelea în cari consóna originală e *g* la inșiși Slavi, bună-ôră *дрожени* din *дрожгъ*, *мноси* din *многъ*, *п'кнасъ* = *п'кнагъ*, *кънасъ* = *кнагъ* etc., cu cari se póte alătura din textul nostru *с'кзгъ* = polonul *gwiazda*, adecă $\text{с} = \text{g}$ și $\text{з} = \text{z}$.

Dar acésta ne dă puțină lumină chiar asupra foneticei slavice,¹ necum asupra celei române.

O indicațiune ce-va mai limpede ne procură, póte, numele acestei litere în alfabetul paleo-slavic, anume *с'кло*, ceia-ce mi se pare a fi pur și simplu arabicul *dzál*, numele lui *d* celui punctat d'asupra, carele se pronunță ca *dz*.

Ne mai avênd încotro, cată să smulgem o lămurire în astă pri-

(¹) Cf. Miklosich, *Vergl. Grammatik d. slavischen Sprachen*, t. 1, p. 217—8.

vință chiar din cele șapte cuvinte scrise cu *s* în catastih : $\text{BEP}\Sigma\text{H}$
 $\text{TPKTA}\Sigma\text{H}$, $\text{PZH}\Sigma\text{E}$, $\text{EP}\Sigma\text{H}\Sigma\text{K}$, $\text{M}\Sigma\text{SAP}\text{E}$, $\text{MZH}\Sigma$.

În $\text{BEP}\Sigma\text{H}$ = verđi, *s* represintă sibilarea lui *d* din singularul
 $\text{BKP}\Delta\text{E}$ = verde.

Tot așa în $\text{TPKTA}\Sigma\text{H}$, plural din $\text{TPKTA}\Delta$, dela grecul τετράδιον .

În $\text{PZH}\Sigma\text{E}$, $\text{EP}\Sigma\text{H}\Sigma\text{K}$ și $\text{MZH}\Sigma$, *s* este preces de *n*, adecă de nasala cea
dentală, prin acomodațiune cu care însuși *s* se dentalisă, pro-
 nunțându-se *dz*, pre cum vedem, în adevăr, că a noastră $\text{EP}\Sigma\text{H}\Sigma\text{K}$,
 după cum o scrie catastihul, se pronunță la Poloni *bryndza*, nu
brynza.

Avem dară $\text{EP}\Sigma\text{H}\Sigma\text{K}$ = brîndză, $\text{M}\Sigma\text{H}\Sigma\text{S}$ = mîndzu, $\text{PZH}\Sigma\text{E}$ = rîndze,
 $\text{TPKTA}\Sigma\text{H}$ = trătadzi, $\text{BEP}\Sigma\text{H}$ = verdzi, cătră cari, fără a mai căuta
 vre-o altă explicațiune, mai adaugăm $\text{M}\Sigma\text{SAP}\text{E}$ = madzare, astădi
mazere, cuvînt obscur, probabilmente ante-roman, ca și *brîndză*
 și *rîndză*.

Mai pe scurt, scriitorul catastihului dicea : *zile*, nu *dzile*, dar
verdzi, nu *verzi*; *orzu*, nu *ordzu*, dar *mîndzu*, nu *mînz*, etc.

Cumcă *s* din catastih represintă pe *dz*, probă mai este, în sfîrșit,
 însăși scrierea $\text{CPKZ}\Delta\text{Z}$, vorbă care în dialectele bulgare se pronunță
 anume *dzvézdú*,¹ adecă $\text{z} = z$ și $\text{s} = dz$.

Un duplu *z*, mai dur și mai móle, *z* și *dz*, se observă pină acum
 în fonetismul provincial moldovenesc; și ar fi fórté instructiv,
 dacã ar puté cine-va, înzestrat cu o ureche fină și desbrăcat de
 ori-ce prevențiunii de teoriă, să surprindă acolo la fața locului și
 să specifice într'un mod metodic cuvintele cu simplul *z* și pe ace-
 lea cu *dz*.

Acéstă bifurcațiune, Moldovenii o aű în comun cu Italianii, la
 cari de asemenea există un $\text{z} = z$, așa numitul «*s rimessa*», ca de
 exemplu în *rosa* (=roza), alături cu un $\text{s} = dz$, ca bună-óri în
donzella (=dondzella).²

Urmărirea acestui fenomen póte fi importantă chiar sub ra-
 portul etimologic, și iată cum :

(¹) Cankof, *Grammatik der bulgarischen Sprache*, Wien, 1852, p. 7.

(²) Despre duplul *z* în limbile cele mai diverse, cf. Bindseil, *Abhandlungen zur allgem. vergl. Sprachlehre*, Hamburg, 1838, p. 424—34, unde însă sînt multe erori de fapt.

Plecând dela exemplele *εερση* din *εεραε* și *τροκταση* din *τροκταα*, noi am fi dispuși a bănuî, că *z* se pronunță la Moldoveni ca *dz* numai atunci când poporul mai auđia încă pe *d* unde-va în flexiunea saŭ în familia aceleia-și cuvînt, nu însă atunci când suvenirea lui *d* era cu desăvîrșire perdută, precum este perdută, de pildă, în *zηλε* = *zile*, nu *dzile*, deși vine din latinul *dies*, al cărui *d* a perit la Români fără urmă.

Dacă acésta este adevărat, atunci ar rezulta lingă *brîndză* o formă cu *brînd-*, lingă *rîndză*—*rînd-*, lingă *madzăre*—*mad-*, lingă *mîndz*—*mînd-*, ceia-ce, restabilind pe primitivul *d*, ar ușura descoperirea originii cuvîntului.

În acest cas, bună-óră, al nostru *mînz*, *μζης* = *mândz*, redus la prototipul *mand-*, ar trebui separat cu totul de latinul *mansuetus* «blând», de italianul *manzo* saŭ *manza* etc., și apropiat de basicul *mando* «vită stérpă» și de celticul *mannus* = *mandus* «căluț».¹

În același mod pentru *brînză*, *εραηςη* = *brândză*, ar trebui să renunțăm la ori-ce derivațiune care nu ne-ar oferi tema *brand-*, și am ajunge ast-fel a înrudi acest cuvînt cu *βρένη* «lăptuca» din «lapte» și *βρένον* «grăsime» saŭ «untură», vorbe ne-grece,² probabilmente de origine tracică,³ conservate în Esichiŭ și cari, după legile fonologice cunoscute *ε* = *a* și *θ* = *dh*, ne duc la tipul *brandh-* saŭ *bhrandh-*.

În fine, al nostru *mazere*, *μαζαρε* = *madzare*, identic pînă și prin accent cu albanesul *μόζουλά* «màzere» (citesce *mòdzulă*), nu pôte fi înrudit cu sanscritul *मसर* (*masúra*, cu accentul pe *ú*) «linte»,⁴ ci provine dintr'o radicală cu finalul dental, de unde și celticul *mezur* = *methur* «hrană» (cf. *pomum* din \sqrt{pa} «nutrire», *bacca* \sqrt{bhak} -ș «nutrire» etc.)⁵

(¹) Cf. *Diefenbach, Origines Europae*, Frankfurt, 1861, p. 378.

(²) *Hesychius*, ed. M. Schmidt, t. 1, p. 397.

(³) *Pollux*, VI, 104 : «μόρον βρένον εκ Λυδίας», ap. *Bötticher, Arica*, Halae, 1851, p. 43.

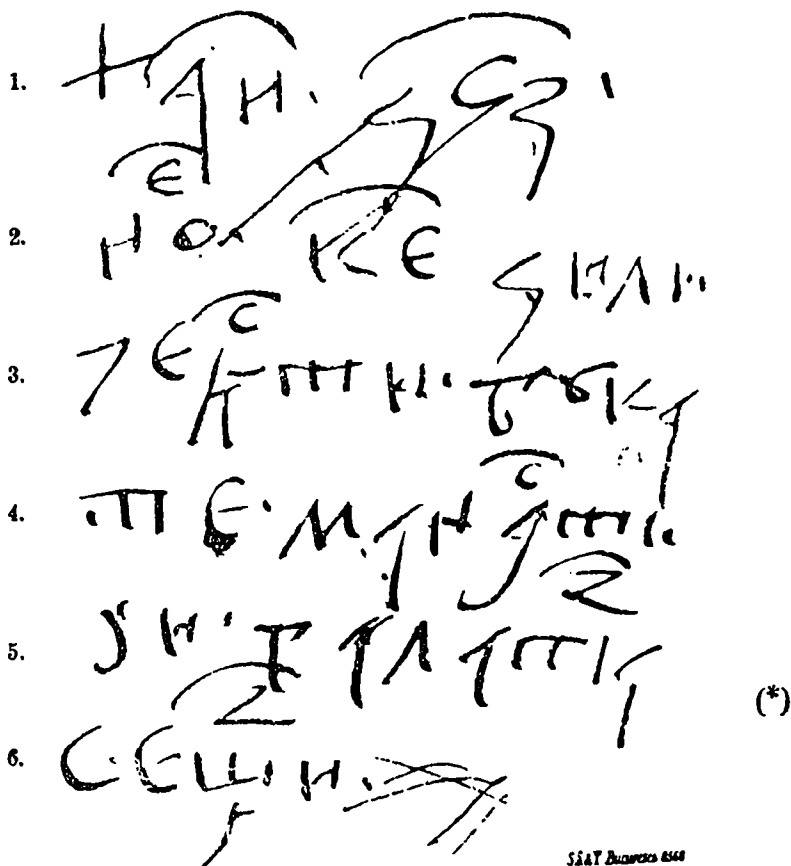
(⁴) Nu mai vorbim nimic despre etimologia propusă de *Rüsler* în *Sitzungsberichte der Wiener Akad., phil.-hist. Cl.*, t. 50 (1865), p. 598.

(⁵) *Villemarqué, Le grand Mystère de Jésus*, Paris, 1865, p. 235. — Pentru întălnirea, prin desvoltare fonetică posterioară, a românelui *z* cu celticul *z* din dentală, cf. al nostru *bréz* «bigarré» cu bretonul *briz*, *breiz* «bigarré», irlandesul *brít*.

Sub raportul ortografic, catastihul nostru se mai distinge prin deșă întrebuințare a literei κ , foarte rară în cele-l'alte texturi din colecțiunea de față, prin puținătatea aruncăturilor d'asupra, și prin aceea că consóna finală apare de o mulțime de ori neînsoțită de σ , α sau ι , deși e scrisă în rînd, ér nu d'asupra rîndului, — lucru aprópe fără exemplu în grafica română de pe atunci.

Scrisórea de mână a lui Petru-vodă Șchiopol o reproducem în fac-simile.

Îată-o :

(*) După acéstă apostilă domnescă, pusă în fruntea paginei I, urméză apoi 1¹/₈ fóiă ne-scrisă. Textul se începe dela pagina 5.

7. † $\overline{\text{ВЛТО}} \overline{\text{#ЗЧЗ}} \text{М}^{\text{С}} \text{ЦА} \text{НОЕ}^{\text{В}} \overline{\text{А}}$
8. † ЧИЧЕ КЛАТА^С ТИ^Х ДЕЛА МАНА^С ТИРЕ
9. ДЕЛА ГАЛАТА. СЖ СЖ ЦИНЕ ДЕ ВЕШ
10. МИН'ГЕЛЕ БЕСЕРЕЧЕН. ШИ ДЕ АРЖИ^Н
11. Т'8 ШИ ДЕ КОВОАРЕ. ШИ ДЕ БАН'ИИ
12. ШИ ДЕ КАИ^А ШИ ДЕ КАРЖ ШИ ДЕ Т'В^Г
13. ДОБИТОК'В^А ШИ ДЕ ТОЛТЕ БЖКАТЕ
14. ЛЕ КЖНД'8 А8 ФОСТ'8 ЕГ'8МЕНЬ
15. АНАСТАС'Е ДЕ ША8 ДА^Т САМА ЛА
16. КАРАГЮЗ'К^А СТОЛНИКЪ ШИ ТОА^{ТЕ}
17. АДСТ'К^Б СА8 ДА^Т ЛА МЖНА А8^Н ГЕРВАС'Е
18. ДЕК'ЮЛШИ — :
19. † $\overline{\text{В'}}$. КОВОАРЕ ДЕ ДЕМ'8^А Т'8
20. † $\overline{\text{В}}$. ПЗРЕЦИ АРА ДЕ ДЕМ'8^А Т^Т
21. † $\overline{\text{А}}$. КОВОАРЕ СК'8МПЕ НОАА — :
22. † $\overline{\text{В}}$. А^А БЕ ШИ ДОАВ РОШ'ИИ
23. † $\overline{\text{В'}}$. КОВОАРЕ ДЕЛА ВОЕВОД'8 — :
24. $\overline{\text{А}}$. КОВО^Р РОШ'ИИ ДЕЛА ДРАГОМИ^{Р'8}
25. ДВВРНИКА — :

-
26. † $\overline{\text{А}}$. КОВОР А^А Б'8 ДЕЛА МИ^Т Р'К ДВО^Р НИ^К
27. † $\overline{\text{А}}$. КОВО^Р ВЕРДЕ ДЕЛА 8НЬ ЧА8ШЬ
28. † $\overline{\text{А}}$. КОВОР ГА^А БЖ^Н ДЕЛА ХЕ^Т МА^Н
29. † $\overline{\text{А}}$. КОВОР ДЕЛА БР'8Л'8ДАН'8^А
30. † $\overline{\text{А}}$. КОВОР А^А Б'8 ДЕЛА КО^Р ЦИИИ'8

31. † а. ково^{ρ8} ллб8 дела сла^в ци^г
32. † а. ковор рошї8 дела ко^с
33. тандин сто^а ннк8^а
34. † а. ково^ρ рошї8 бр8^т постє^а
35. ннк8ль
36. † а. ковоаре дела боарїи
37. † а. w^т г'кл де зарба дела
38. стоаник8^а костандинь
39. † а. w^т г'к^а дела драгомирь
40. † а. пиота петрица де
41. ла драгомирь — :
-
42. † а. флаца де перина ар'к де
43. ла драгомир — :
44. † а. черга взна^т дела драгоми^ρ
45. † г пешкир дела воєво^{аї}
46. † а пешкир дела рвста^м
47. † а. маса дела рw^с та^м аре
48. † е м'бсе дела воєво^{аї} ар'к
49. † нв тепсіе дела воєв^{аа}
50. † а тепсіе дела драгоми^{ρ8}
51. † ке та^а цере к8 долъ ток8
52. ре де раме дела воєводѣ
53. † и та^а цере де пл8^м дела ко^с та^н
54. ти^н стоани (*sic*) — :

55. † КГ ДЕ КЗЛАЖРЕ
 56. † А ГРАТІЕ
 57. † В ПИРОСТІИ
 58. † А КЗЛАДАРЕ МАРЕ ДЕ БЕРЕ

59. † А ТО^К КЗ ВІ. ТА^Λ ЦЕРЕ ДЕ
 60. ЛА ЛОГОФХТЪЛА ЧЕЛ МАРЕ —
 61. † С. СВРЪДЕ^Λ
 62. † А ХЪРЛЪЦЕ
 63. † О. ФІЕРЕ ДЕ ФЕРЕСТРЕ
 64. † В. КЪЕ МАРЕ ДЕ КА^Р,
 65. † А. МАИ МИЧІИ
 66. † В. КЗРЛИЦЕ ДЕ МАГЕ^Р НИ^Ц
 67. † Г. САКСРЕ
 68. † А ТИГАН
 69. † А СІНІЕ МАРЕ (*)

70. ЧИЧЕ ДЪ ВЪШМИНТО БЪСЪРЪЧЕ^И
 71. ШИ ДЪ КАРЦІИ
 72. † А ТЕТРЪВАГГЕ^Λ ФЕРЕ
 73. КАТЕ — :

74. † В. КИВОТЕ ДЕ А^Р ЦИ^Н ТЪ
 75. † В. КЗДЕЛНИЦЕ ДЖ^Р ЦИ^Н ТЪ
 76. † В. КЪЦИ КЪ КЪНАФИ ШИ КЪ

(*) Acéastă liniă este după original.

77. МЗХРЕМЕ АЛВІН
78. † а. ПОТН^Р ДЕ А^РЦИНТЪ КЪ ДН^С КО^С
79. КЪ СВЪЗДАЪ ШИ КЪ ЛИНГЪРЕ
80. ДЕРЦИНТЪ
81. † в. СВЪШНИЧЕ ДЕ А^РЦИНТЪ
82. † а. ПАНАГІА^Р ДЕ А^РЦС^НТЪ
83. † а. ТА^АЦН^Р ДЕ ПЕ^ТХЛЪБН ДЕ^РЦН^Н^Т
84. † а. ИКОНА ПА^НТОКРАТО^Р ФЕРЕКА^Т
85. † а. ИКОНА СЪПАТЪ ШИ ФЕРЕКА^{ТЪ}
86. † а. КАНАФН МАРЕ ЧЕ А^СТЕ. СЪП
87. ПОЛИКАНДЪРЪ СКЪМПЪ ШИ КЪ
88. МАРГАРИТА^Р.
89. † а ТЕПСІЕ ДЕ АРЦИНТЪ ДЕ КОЛИ
90. ВА
91. † а КРЪЧЕ ФЕРЕКА^{ТЪ} ШИ САПАТЕ
-
92. † а. КРЪЧЕ ГЪЛЪВЪНА НЪМА^Н АА КО
93. ДНЦА ФЕРЕКАТЕ
94. † а. КРЪЧЕ А^АБЪ НЕФЕРЕКАТЪ
95. † а. ИКОНА МОСКИЧЕСКЪ ЧЕ А^СТЕ
96. АСЪПРА. ДВЕРЕ^Н ЦРСКА
97. † а. ИКОНА МО^СКНЧАСКЪ ШИ ФОА^{ТЕ}
98. ФРЪМОАСЕ ПРЪЧИСТА
99. † а. ИКОНА ПРЪЧИСТА ШИ КЪ
100. ФІЪ^А —

101. † а. ИКОНОСТАСЬ
102. † в. СВѢШНИЧЕ МАРЕ ДЕ АРЕМЕ
103. † а. ПРАЗЕВ
104. † а. АНГИРАТЕ
105. † а. ТРИВ^А МИТАР ФАРИСЕЮ
106. † а. ТРИВ^А ПЕНТИКО^С ТАР
107. † г. Ψ^АТИРЕ —
108. † вї. МИНѢЕ
-
109. † а. ТИПИКЪ
110. † а. ЧАСЛОВЕЦИ
111. † а. МОЛИТЪВНИ^К
112. † з. ЛЪТИРГИ
113. † в. КЪРЦИ ДЕ КЪНТАРЕ
114. † а. КАРТЕ А ПРА^ΣНИКЪЛЪИ
115. † в. ТЕТРЪВА^Ν ГГЕ^Λ НЕФЕРЕКА^{ΤΕ}
116. † а. ЛЕРЪ ТО^Τ СКРМА
117. † а. ТЕТРЪВАГГЕ^Λ ПЪЦИНЕ^Λ
118. ФЕРЕКА^Τ. ДЕЛА БРЪЛЪДАН
119. † а. ЗЛАТОВСТЪ СФЕТІН ФЕ^W ДО^ρ
120. † а. ЛЕСВИЦЪ ШИ СТИ ИФРИ^Μ
121. † а. БИВЛЕН
-
122. † ВЕШМИНТЕЛЕ БЕСЪКРЕЧЕН.
123. † а. ЦРСКА КОСЪТЪ КЪ СЪ^ρМА

(*) Liniă după original.

124. † в. полле де сръма ла нкоане
 125. ши к8 н. де канаџи
-
126. † а. патраџирь де сръма. к8
 127. вї настџри ши к8 в. ка
 128. наџи
 129. † а. лвра^р де сръма к8 д. ка
 130. наџи
 131. † а. пзрџке де нзра^к леце.
 132. де сръма ши к8 вбразе
 133. † а. полле де нконе де з^ра^р ба
 134. пре марџине к8рши
 135. ник8 негр8
 136. † г. двере де з^ра^р ба а^л ба^с тре
 137. ши к8 ротеле де а8рџ
 138. † а. завџксз де з^ра^р ба ши к8 фло
 139. риле а^л ке де фи^р
 140. † в. завџксе че сзнтџ ман пре
 141. с8с8 де пра^зниче ши де
 142. моленїи де чџ^т ма рошїи
 143. ши к8 ротеле де фи^р
 144. † а. проковець де тратан^{а8}
 145. де зарба. а^л в8 ши к8
 146. флоре ши пре ма^рџине
-
147. адмаскз вџрде

148. † а. проковець де иванггеліе де
 149. ачелашь вигъ ши пре марџи
 150. не адамаскз в'брде ши к8
 151. д кзнафи
 152. † а. проковеци де зарба ши
 153. к8 флориле алби ши пре
 154. марџине. де а^т лаз мвш
 155. ки к8 па^т р8 кзнафи
 156. † в. проковець де зарба де^н
 157. трачелашь вигъ пре ма^р
 158. џине 8ршиник8 негр8
 159. ши к8 впт8 канафи
 160. † а. двере маре че сгз лтре
 161. сгзлпи де ч'к^т ма рошіе
 162. к8 рогеле
 163. † в. полле че став л^н ти^н дз лтре
 164. сгзлпи де адзмз^с кз к8
 165. вбразе
 166. † в. полле де ч'к^т ма рошін к8 ци^н
 167. те де фнр8 — :
-
168. † а. полле де икоане де адама
 169. скз рошін че сзнт8 л то
 170. аге зиле —
 171. † г. дверн де адамаскз рошін
 172. † в. завеси ма^н пре с8с8 де пра^з

173. НИЧЕ ДЕ АДДАМАСКЪ РОШЇ
 174. † А. ЗАВ'ЄСЪ ДЕ ТА Φ ТЪ А^Λ БА
 175. СТРЪ
 176. † А. ТРАТАПО^Λ ДЕ АДАМА
 177. СКЪ ГАЛЕЗНА КЪ ФЛО
 178. РЕ АЛБЕ
 179. † А. ПРОКОВЕЦЕ ДЕ АДАМА
 180. СКЪ ФЪРА КАНАФЇН
 181. В. ПРОКОВЕЦЕ ДЕ А^Т ЛА^Σ А^Λ
 182. БАСТРЪ
 183. А. ШИРИНЧЕ ДЕ ТА Φ ТЪ
 184. АЛБАСТРЪ ПЕСТРЕ
 185. НКОАНЕ
 186. † Г. ДВЕРИ ДЕ БЕННИКЪ РОШЇН
 187. ШИ КЪ ЦИНТЕ ДЕ АЪРЪ
-
188. А. ПОАЛЕ ДЕ АДДАМАСКЪ ГА^Λ
 189. БЕНИ ШИ КЪ ФЛОРЕ А^Λ
 190. БЕ ШИ ПРЕ МАРЦИНЕ А^Т
 191. ЛАЗЪ МЪШКЇН
 192. † А. ПРОКОВЕЦЪ ДЕ ЧЕ^Т МА РО
 193. ШЇН ШИ КЪ ФЛОРЕ ШИ ПРЕ
 194. МАРЦИНЕ А^Т ЛА^Σ А^Λ БА^С
 195. ТРЪ — :

(*)

(*) Liniă din original.

196. † ЧИЧЕ ВЕШМИНТЕЛЕ ПРЕВЦЕ
197. ЦИИ
198. † Г. ФЕЛВАНЕ ДЕ АДАМАСКЪ
199. А^Λ БЕ
200. † А. ФЕЛОНЪ ДЕ А^Т ЛА^Σ РОШИН
201. † А. ФЕЛОНЪ ДЕ АДАМАСКЪ
202. АЛБАСТРЪ
203. † А. ФЕЛОН ДЕ АДАМАСКЪ
204. МО^ΧРЪТЪ
205. † А. ФЕЛОН. ДЕ АДАМАСКЪ
206. ВЪБРДЕ ДЕЛА РОСТА^Н АГА
207. † А. ФЕЛОН. ДЕ ЗАРБА ДЕ
208. ЛА СТО^Λ НИКЪЛ КОСТА^Н
209. ДИНЬ
-
210. † Г. СТИХАРЕ ДЕ АДАМАСКЪ
211. КЪ ВБРАЗЕ ШИ КЪ ФЛО
212. РЕ —
213. † В. СТИХАРЕ ВЕРЪИ ДЕ А^Т ЛА^Σ
214. † А. СТИХАР ДЕ АДАМАСКЪ
215. ГАЛБЪНА
216. † А. СТИХАР ДЕ АДАМАСКЪ
217. КЪ ВБРАЗЕ АЛБЕ ШИ
218. МОΧОРЪТЪ
219. † А. СТИХА^Р ДЕ А^Т ЛА^Σ ИЪГРЪ

220. ДЕЛА ВЛАДИКА. АГА
 221. ФТОНЬ
 222. † А. ФЕЛОАНЕ ДЕ КС^ТНИ МО^Х
 223. РЪТЪ
 224. † Г. СТИХА^Р ДЕ КС^ТНИ МО^Х
 225. РЪТЪ
 226. † В. ФЕЛОАНЕ ДЕ КС^ТНЕ
 227. АЛБЕ
 228. † А. СТИХА^Р ДЕ КС^ТНИ
 229. А^А БЪ — :

230. † А. АНТИМИСЬ ДЕ А^ТЛА^Ъ
 231. РОШІИ КЪ СЛОВЕ ДЕ А
 232. ВРЬ —
 233. † А. ГРЪВНИКЪ ДЕ АДА
 234. МАСКЪ МО^ХРЪТЪ
 235. † А. ГРЪВНИКЪ ДЕ В^РШИ
 236. НИ^К РОШІИ ДАТЬ
 237. ДЕ ДРАГОМИРИ
 238. † А. ФЕЛОАНЕ ДЕ БОГАСІНЪ
 239. † В. СТИХАРЕ А^А БЕ ДЕ БОГАСІ^А
 240. † А. ПАТРАФИРЕ ДЕ ЗА^РВА
 241. КЪТЕ КЪ В. КЪНА^Ф
 242. † А. ПАТРАФИРЬ ДЕ АДА
 243. МАСКЪ ВЪРДЕ КЪ В

244. канафи
245. † а. патрафи^р де аддама
246. скз галбзна дела ро^с
247. та^м
248. † г. авра^р де за^рба кз^{те}
249. кз патрз канафи
-
250. † е. переки де нара^клице
251. де зарба
252. † е. врже де матасе кз
253. канафи
254. † а. врже простѣк
255. † в. врже де матасе
256. † з. па^трафирж де ада
257. маскз а^лбастрз
258. ши рошїи ши не
259. грѣк
260. † г. авра^р де аддамаскз
261. † е. переке де наре^клице
262. † а. проковець де за^рба
263. апрецър кз врши
264. никз нѣгрз дела
265. зота спзтарз
266. † г. двере де аддамаскз
267. вѣрде ши кз фирз

268. ЛПРЕЦЬ^Р КЪ А^Т ЛА^Σ РОШ^Н

269. † А. ПОАЛЕ ІАРЖШН Л^Т РА

270. ЧЕЛАСЬ ВЕРА^Σ

271. † А. ТРАТАПО^А ІАРЖ Л

272. ТРАЧЕЛЕ ВЕРАЗЕ

273. † А. ПРОКОВЕЦЕ ІАРА

274. ЛТРАЧЕЛЕ ВЕРА^Σ

275. † А. СТИХА^Р ДЕ БОГАСНЪ

276. А^Л БЪ ДЕЛА КО^С ТА^Н ДИ^Н

277. † В. ШИРИНЧЕ БЪНЕ СКЪ

278. МРЕ

279. † А. КА^Ф ТА^Н КЪ ДІ^С НА^С

280. ТЪРЕ ДЕЛА МЕДЕА

(*)

281. † ЧИЧЕ АРЦИНТЪА ДАТ ДЕЛА ПЪ

282. ТРЪ ВОЕВОДЪ

283. † В. КЪПЕ ДА^Р ЦИ^Н ТЪ КЪ ЛОА

284. ΣЕ ПОЛШИТЕ

285. † А. КЪПА МАН МИКА

286. † ВІ. ЛИНГЪРЕ ДА^Р ЦИНТЪ

287. † А. МЪДЕЛИЦА ДЕ АРАМА

288. † А. ΣМИВАЛНИЦЪ

289. † А. НЕРИ^К ПОЛЕНТЬ

(*) Liniă după original.

290. † $\overline{\text{А. СТИ}}^{\text{К}} \text{ЛА КС МС}^{\text{Р}}$
 291. † $\overline{\text{АІ. СРИМЕ ПРЕН СЛТЕЛЕ}}$
 292. МАНАСТИРЕН
 293. † $\overline{\text{АІ. А}}^{\text{С}} \text{БАНИ ГАТА}$
 294. † $\overline{\text{А. СРИ}}^{\text{К}} \text{ПССС ЗЛАО}^{\text{Г}} \text{ДЕ}$
 295. $\text{РЕПЬ} \overline{\text{А}}^{\text{С}} \text{ПРИ}$
 296. † $\overline{\text{Н. ДЕ ТРЖТАШИ ДЕ}}$
 297. ПЕТЪЛЕ ДЕ АСРЬ
 298. ЛШЕСКЪ

(*)

299. † $\overline{\text{А. ПОТН}}^{\text{Р}} \text{ДЛРЖН}^{\text{Н}} \text{ТЪ}$
 300. $\text{ДЕЛА РЛА}^{\text{С}} \text{ЧА}^{\text{Ш}} \text{НИ}^{\text{К}}$
 301. † $\overline{\text{А. КВПА МНКЪ ДЕЛА}}$
 302. $\text{КО}^{\text{С}} \text{ТЕ}$
 303. † $\overline{\text{А. КВПОКЪ ДЛ}}^{\text{Р}} \text{ЦН}^{\text{Н}} \text{ТЪ ДЕ}$
 304. $\text{ЛА КО}^{\text{С}} \text{ТАНДН}^{\text{Н}} \text{СТО}^{\text{А}}$
 305. ННК

306. † $\overline{\text{А. ИНЕЛЬ ДЕ АС}}^{\text{Р}} \text{ПРА ДЕ}$
 307. $\text{ЛА КОСТАНТИН СТО}^{\text{А}}$
 308. ННК
 309. † $\overline{\text{А. КВПА ДЛ}}^{\text{Р}} \text{ЦННТЪ}$
 310. $\text{ПРА ДЕЛА РО}^{\text{С}} \text{ТА}^{\text{М}}$
 311. † $\overline{\text{С. А}}^{\text{С}} \text{ЧЕ АС ДА}^{\text{Г}} \text{КАНС}^{\text{А}} \text{ПЖ}^{\text{Т}} \text{РЪ}$
 312. $\text{ДЕРЕПТЪ СЗФЛЕТЪ}^{\text{А}}$

(*) Liniă după original.

313. ТЖТИНЕСЖШ ШИ
314. АРЕ А ДА ДА^С ПРИ
315. † А. КВПЪ ДА^РЦИНТЪ
316. ДЕЛА ДРАГОМИРИ
317. † А. СКАФА ДА^РЦИН^НТЪ А
318. РЕ ДЕЛА ДРАГОМИ^Р
319. † А. ЛИНГЪРЕ ДАРЦИНИ^(*)
320. ТЪ АРА ДЕЛА АРА
321. ГОМИРЬ —
-
322. ЧИЧЕ НКОАНЕЛЕ БЕСКРЕЧЕН^(**)
323. † А. НКОАНЕ МАРЕ —
324. † СІ. НКОАНЕ МОЛЕНІЕ
-
325. † СІ. ПРА^ΣНИЧЕ
326. † АІ. НКОНЦИ Л ГОРЖ
327. И Л ПОЛИГАНДРЪ
328. † АВ. ДЕ ВАЖ ШИ ДЕ
329. СТРСЦЬ ШИ ДЕ
330. ЛЕМНЪ
331. † А. СТК^Г КЪ КРСЧЕ
332. ДЕ АРАМЕ
333. † ВІ. ФЖКЛЗИ СКЪМ
334. ПЕ
-
- (***)

(*) Ultimul H e șters apoi de o altă mână.

(**) Linia după original.

(***) Idem.

335. ЧИЧЕ БЪКАТЕЛЕ ШИ
336. ВИНЪА ШИ ДЕ АЛТЕ
337. ВААСЕ
338. † А. МАЖЕ ДЕ МОРЪ^Н
339. † А. БЕРВЕНЦЕ ДЕ РЪН
340. СЕ
341. † А. МАЖЕ ДЕ КРА^П
342. † А. БЪТЕ ДЕ МІЕРЕ
-
343. † А. ЖЪМАТАТЕ ДЕ МІ
344. ЕРЕ СТРЕДЕ
345. † АІ. ЖЪМАТЕЦЕ ДЕ МІЕ
346. РЕ ДЕН ВЪЗЧЕЦИ
347. † В. ПЪТИНЕ ДЕ ПОАМЕ
348. МЪРАТЕ
349. † НІ. СТОГЪРЕ ДЕ ФЪН
350. † А. КАНТЬ ДЕ ФАНІНА
351. † А. КА^Р МАРЕ ДЕ А.
352. КАН^С
353. † В. КОЧІН
354. † В. КЪЦИТЕ КЪ МЪ
355. НЪРЕ
356. † КЪ. ДЕ ПЕЧЕРИЛЕ ДЕ ЛЪ^Т
357. † СМА. ДЕ БЪКШИ ДЕ ФЪ^Н
358. ТЪНА ДЕ УЦЕЛЪ

359. † [—]ар. дрѡбѣн дѣ сарѣ

360. † [—]нв. дѣ сапѣ

361. † [—]ки. дѣ вѣци дѣ вни

362. дѣла котнар

363. † [—]д. вѣци дѣла воро

364. вѣци

365. † [—]и. пѣтине дѣ ер^т

366. нѣж

367. † [—]в. фѡи ерѣнѣж

368. дѣ ви

369. † [—]д. пѣтине дѣ в^н^т (*)

370. чиче пѣне ши фѣнѣл ши

371. добитокѣл. дѣла

372. плопѣи

373. † [—]е. стогѣри дѣ грѣ^ѣ

374. дѣ е^сгимпѣ

375. † [—]г. стогѣре дѣ грѣѣ

376. дѣ анѣ

377. † [—]г. стогѣре дѣ w^рѣѣ

378. † [—]д. сто^г дѣ сака^р

379. † [—]д. стогѣ дѣ маллю

380. † [—]м. стогѣре дѣ фѣнѣ

(*) Liniă după original.

381. † ЛИ. ДЕ ВОИ МАРЕ
 382. † МА. ДЕ ВАЧІИ МАРЕ
 383. † КГ. ДЕ ТРЕТИ^Н ВАЧИ^А
 384. † КА. ВАЧІИ ЛТЕРЦІИ
 385. † Σ. БВХАЮ^Н
 386. † КВ. ДЕ ВИЦЕ^Λ
 387. † НІ. ДЕ ВИЦЕН
 388. † ВІ. БОВЛЕЦИ ЛТЕ^РЦИ^С
 389. † Δ. БОВЛЕН ТРЕГИ^Н

390. РЧВ (*)

391. † І. КАИ ПАТРАРИ
 392. † Е. КА^Н ТРЕТІНЕ

393. † Е. КАЛШШЕН СТРИЖИ
 394. АЧИ
 395. † Е. АПЕ СТРИЖИ
 396. АЧІИ
 397. † ВІ. АПЕ ТРЕТІНЕ
 398. † ВІ. АПЕ МАРЕ СТЕ^Р
 399. ПЕ
 400. † ЛИ. АПЕ МАРЕ ЛСЗ
 401. ПΣ КВ АРМАСАРИО^Λ (**)
 402. † ΨΣВ. ДЕ УИ

(*) Intocmai așa în original.

(**) Idem.

404. † СЗИ. БЕРВЕЧІИ
405. АА *
406. † І. КАИ^И ТЕЛ'БГАРЕ
407. † В. КАИ НЕГРИ ЛА ВЖ^А
408. ЧЕЦИ
409. † А. КАИ АРЖ
-
410. ЧИЧЕ БЪКАТЕЛЕ ДЕЛА ВЛЪ
411. ЧЕЦИ
412. † П. МИРЦЕ ДЕ ГРЖЪ
413. † Т. МИРЦЕ ДЕ СЪРЖИЦЪ
414. † КА. МИРЦЕ ДЕ ХРИ^Ш КА
415. † Ъ. МИРЦЕ ДЕ СЛА^А
416. † І. МИРЦЕ ДЕ МАЛАЮ
417. † В. СТОГЪРЕ ДЕ МАВАРЕ
418. † А. СТО^Г ДЕ БОБЪ
419. † Г. СТВГЪРЕ ДЕ ВВЪ^С
420. † А. СТО^Г ДЕ ХРИШКА
421. † А. СТО^Г ДЕ ВРЪЖ^{**}
422. † ЧА. ДЕ СТЪПІИ
423. † ЧИ. ДЕ ВИ
424. † К. ДЕ ПОРЧІИ
-
425. ЧИЧЕ ДЪЛЯ ТЪИШОРЪ

(*) Аша in original.

(**) вр e scris in monogramă.

426. † За. СТОГЪРЕ ДЕ ФЪНЪ427. † А. СТОГЪ ДЕ МАЛАЮ428. † НА. СТОГЪРЕ ДЕ ФЪ^Н

429. ДЕЛА ХРИКАНИ

430. † З. СТОГЪРЕ ЛА ПЕ^Т РЕ^Ш

431. ДЕ ФЪНЪ

432. † З. ДЕ СТЪПИ

(*)

433. ЧИЧЕ ДЕЛА СА^А НА

434. † П. ДЕ СТЪПИ

435. † К. ДЕ ПОРЧИН

436. † В. СТОГЪРЕ ДЕ СА

437. КАРЖ

438. † А. СТО^Г ДЕ ХРИ^Ш КА439. † А. СТО^Г ДЕ МАВА^Р^Н440. † Н. МИ^РЦЕ ДЕ МАЛАЮ

441. † W ПОВААРНЕ КЪ ВАСЕ

442. † Н. СТОГЪРЕ ДЕ ФЪНЪ443. † А. СТО^Г ШИ ЦЮМАТА^{ТЕ}

444. ДЕ ВЪХЪС ЛА ТЖ

445. МЖШАНИ

(**)

446. † ЧИЧЕ САТЕЛЕ

447. † ВЖЛЧЕШИ КЪ Е МОРИ

448. ШИ КЪ А. ПІW ШИ

(*) Liniã dupã original.

(**) Idem.

449. к8 w 8лгоаре.
 450. † теншори к8 халжцес^н
 451. † хришкани
 452. † плопи к8 в хжлеще^н
 453. † бе^лчещи к8 моара
 454. † пи^здени к8 а моарж
 455. † са^лна к8 д мори ши
 456. к8 дос пѣw ши к8 w в8^л
 457. торе ши к8 под8^л дмла
 458. тор

459. † тзмжшанѣи
 460. † мнханлещи к8 г мо^р^н
 461. † ворвбещи
 462. † мзжжжци к8 а мо^р
 463. † нжтрещи
 464. † мзжбещи
 465. † фж^лфоещи
 466. † драганещи к8 ѡззри
 467. † шивнца к8 ж мори
 468. ши к8 р порчѣи
 469. † ѡт. салаши де ци
 470. гани
 471. † і. фзлче де вѣе ла
 472. ко^тнарю
 473. † е. фа^лче де вѣе ла во

474. РОВЕЦИИ

475. † А. ФА^Λ ЧЕ ШИ ЦЮМАТАТЕ

476. ЛА ПШИИ

477. † С. СТВПИ ЛА КЗРНВ^Λ ТВДО^Р478. ДЕСЪТНИКЪ ДЕЛА ВАСЛВ^Н

479. ЛСК НВМАИ АВ ФОСТЪ

480. Р. ДАЦИ ДЕ ДЕСЪТНИКЪ

481. АРЖ А^К МВ СЗНТЪ ДО

482. АЖ

483. † Н ДЕ СТВПИ ЛА ВРАНИ

484. ЦА

485. ТВДО^{РВ} ККАЛГЖРВ^Λ САВ486. ДА^Т КВ ПРИСАКА ШИ КВ487. СТВПИ ШИ КВ ТО^Т ДОБИ488. ТОКВ^Λ ШИ ДЕ ВА ЛТОРЧЕ

489. АМИНТРИЛЪ СЕ ФЪЕ ЛЕПЪ

490. ДА^Т ДЕ ЛЪЖЕ

TRANSCRIȚIUNEA:

ai 7097 (1588) noe^{vie} 25 zili; ce iasti bucate manastiri Galatai se ști.

† въ лѣто (in anul) 7097 (1588) мѣсѣца (luna) noe^{vie} 4.

† cice catastii dela manastire dela Galata, sã sã știe de veșmintele bereceei și de arjintu și de covoare și de banii și de cai și de carã și de tot dobitocul și de toate bucatele, cându au fostu egumenŭ Anastasie de ș'au dat sama la Caraghîuzel^{le} stolnicŭ, și toate aľasté s'au dat la mãna lui Ghervasie dechiľului :

† 12 covoare de demuțu; † 2 păreți iarța de demuț; † 4 covoare scumpe noața : † 2 albe și doao roșii; † 16 covoare dela voevodă; † 1 covoru roșii dela Dragomir ДВРНИКА (vorniculul); † 1 covor albu dela Mitré ДВРНИК; † 1 covor verde dela unū căușū; † 1 covor galbân dela hetman; † 1 covor dela Brălădanul; † 1 covor albu dela Corștină; † 1 covoru albu dela Slav Țig^{anul} (2); † 1 covor roșiu dela Costandin stolnicul; † 1 covor roșiu Brut postełnicul; † 9 covoare dela bofarii; † 1 otghel de zarba dela stolnicul Costandinū; † 1 otghel dela Dragomirū; † 1 pilota petrița dela Dragomirū; † 1 fața de perina iaré dela Dragomir; † 1 cerga vānat^a dela Dragomir; † 3 peșchir dela ВОЕВОДА; † 1 peșchir dela Rustam; † 1 masa dela Rostam iare; † 5 mése dela ВОЕВОДА iaré; † 52 tepsie dela voevoda; † 4 tepsie dela Dragomiru; † 25 talgere cu doaa tocure de rame dela voevoda; † 8 talgere de plum dela Costantin stolni[cul]; † 23 de căldare; † 4 gratie; † 2 pirostii; † 4 căldare mare de bere; † 1 toc cu 12 talgere dela logofătul cel mare; † 6 svréde^{le}; † 4 hārléte; † 9 fiere de ferestre; † 2 cue mare de car; † 4 mai micii; † 2 cărlige de magherni^ș; † 3 sacure; † 1 tigai; † 1 sinie mare.

Cice de veșminte besérecei și de cartii : † 1 tetrévarrel ferecate ; † 2 chivote de argintu; † 2 cădelnițe d'argintu; † 2 căți cu cănafi și cu mǎhreme albi; † 1 potir de argintu cu discos, cu zvézdă și cu lingure de'rgintu; † 2 svéșnice de argintu; † 1 panaghīar de arg'untu; † 1 talgir de pethlébi de'rgin^t; † 1 icona pantocrator ferecat^ă; † 1 icoana săpată și ferecate; † 1 canafi mare ce iaste sup policandru, scumpu și cu margaritar; † 1 tepsie de argintu de coliva; † 1 cruce ferecate și sapate; † 1 cruce galbăna, numai la codița ferecate; † 1 cruce albă neferecată; † 1 icona moschiescu ce iaste asupra dverei царска (impărătéscă); † 1 icona moschicască și foa[r]te frumoase précista; † 1 icoana précista și cu fiul; † 1 iconostasū; † 2 svéșnice mare de areme; † 1 praxeu; † 1 anghiriate; † 1 trioł митар (vameșul) fariseu; † 1 trioł penticostar; † 3 psaltire; † 12 minée; † 1 tipicū; † 1 căsloveți; † 1 molitāvnic; † 7 lutirghi; † 2 cărți de cântare; † 1 carte a praznicului; † 2 tetruvanrrel^{ari} neferecate; † 1 aeru tot sārma; † 1 tetruvarrel puținel ferecat, dela Brălădan; † 1 златостъ сфетин (gură de aur sântul) Feodor; † 1 lesviță și свати (sântul) Ifrim; † 1 biblei.

† Veșmintele besérecei : † 1 царска (impărătésca) cosută cu sārma; † 2 poale de srāma la icoane și cu 50 de canafi; † 1 patrafirū de srāma

cu 12 nasturi și cu 6 canafi; † 1 aorar de sârma cu 4 canafi; † 1 păreche de nărăclețe de srăma și cu obraze; † 1 poale de icone de zarba, pre margine c'urșinicu negru; † 3 dvere de zarba albastre și cu rotele de aur; † 1 zavésă de zarba și cu florile albe de fir; † 2 zavése, ce sântu mai pre susu de praznice și de molenii, de cétma, roșii și cu rotele de fir; † 1 procovețu de tratapodu de zarba, albu și cu flore și pre margine adamască verde; † 1 procovețu de ivanryrelie de acelașu vigu și pre margine adamască verde și cu 4 cănafi; † 1 procoveți de zarba și cu florile albi și pre margine de atlas mușchi cu patru cănafi; † 2 procovețu de zarba dentr'acelașu vigu, pre margine urșinicu negru și cu optu canafi; † 1 dvere mare ce stă între stâlpi, de cétma roșie cu rotele; † 2 poale ce stau în tindă între stâlpi, de adămăscă cu obraze; † 2 poale de cétma, roșii cu ținte de firu; † 4 poale de icone de adamască roșii ce sântu în toate zile; † 3 dveri de adamască roșii; † 2 zavesi mai pre susu de praznice, de adamască roși[i]; † 1 zavésă de taftă albastră; † 1 tratapod de adamască galbăna cu flore albe; † 4 procovețe de adamască fără canafi; † 2 procovețe de atlas albastră; † 4 șirince de taftă albastră pestre icoane; † 3 dveri de benicū, roșii și cu ținte de aur; † 4 poale de adamască, galbeni și cu flore albe și pre margine atlasu mușchii; † 1 procovețu de cétma roșii și cu flore și pre margine atlas albastru.

† Cice veșmintele preuțești : † 3 feloane de adamască albe; † 1 felonū de atlas roșii; † 1 felonū de adamască albastră; † 1 felon de adamască moh'rată; † 1 felon de adamască verde dela Rostan-aga; † 1 felon de zarba dela stolnicul Costandinū; † 3 stihare de adamască, cu obraze și cu flore; † 2 stihare verzi de atlas; † 1 stihar de adamască galbăna; † 1 stihar de adamască cu obraze albe și mohorătă; † 1 stihar de atlas négru dela vladica Agaftonū; † 4 feloane de cutni moh'rată; † 3 stihar^o de cutni moh'rată; † 2 feloane de cutne albe; † 1 stihar de cutni albu; † 1 antimisū de atlas roșii, cu slove de aur; † 1 grobnicu de adamască moh'rată; † 1 grobnicū de urșinic roșii, datū de Dragomiri; † 4 feloane de bogasiu; † 6 stihare albe de bogasi; † 4 patrafire de zarba câte cu 6 cănafi; † 1 patrafirū de adamască verde, cu 6 canafi; † 1 patrafir de adamască galbăna dela Rostam; † 3 aorar^o de zarba câte cu patru canafi; † 5 perechi de nărăclețe de zarba; † 5 brăe de matase cu canafi; † 4 brăe prostē; † 2 brăe de matase; † 7 patrafiră de adamască albastră, și roșii, și négrē; † 3 aorar^o de adamască; † 5 pereche de nărăclețe; † 1 procovețu de zarba,

împreg'ur cu orșnicu négru, dela Zota spătaru; † 3 dvere de adamască vérdé și cu firu, împreg'ur cu *atlas* roși[i]; † 4 poale iarăși într'acelașu obraz; † 1 tratapoăl iară într'acele obraze; † 1 procovețe iară într'acele obraz^e; † 1 stihar de bogasiu albu dela Costandin; † 2 șirince bune scumpe; † 1 *caftan* cu 14 nasture dela Medeia.

† Cice argintul dat dela Pătru voevodă: † 2 cupe d'argintu cu loaze poluite; † 1 cupa mai mica; † 12 lingure d'argintu; † 1 médelnița de arama; † 1 univalniță; † 1 ibric poleitū; † 1 sticla cu mur; † 11 urice pren satele manastirei; † 19,000 as^{pri} bani gata; † 1 uric pusu zalog derepū 3,000 aspri; † 50 de trătazi de petéle de aurū leșescū; † 1 potir d'arjintu dela Radul căgnic; † 1 cupa mică dela Coste; † 1 cupocū d'argintu dela Costandin stolnic; † 1 inelū de aur iară dela Costantin stolnic; † 1 cupa d'argintu iară dela Rostam; † 6,000 as^{pri} ce au dat Banul Pătru dereptu sufletul tătine-său, și are a da 14,000 aspri; † 1 cupă d'argintu dela Dragomiri; † 1 *scafa* d'argintu iare dela Dragomir; † 4 lingure d'arginitu iară dela Dragomirū.

Cice icoanele besérecei: † 4 icoane mare; † 17 icoane *MOLENIE* (rugăciune); † 17 praznice; † 19 iconiți în *ропж* (sus) și în poligandru; † 32 de oaă, și de struțū și de lemnu; † 1 stég cu cruce de arame; † 12 făclăi scumpe.

Cice bucatele și vinul și de alte vaase: † 1 maje de morun; † 1 berbențe de rânze; † 1 maje de crap; † 1 bute de miere; † 1 jumătate de miere strede; † 11 jumatețe de miere den Vlăcești; † 2 putine de poame murate; † 18 stogure de fân; † 1 cantū de fanina; † 1 *car* mare de 4 cai; † 2 cocii; † 2 cuțițe cu mânâre; † 27 de pecerpele de lut; † 444 de bucși de fântăna, de oțelū; † 1,100 drobi de sare; † 52 de sape; † 28 de buți de vin dela Cotnar; † 4 buți dela Vorovești; † 8 putine de brânză; † 2 foi brânză de oi; † 1 putine de *uz*.

Cice pâne și fânul și dobitocul dela Plopii: † 5 stoguri de grâu de estimpu; † 3 stogure de grâu de anu; † 3 stogure de orzu; † 1 stog de *sacar*^s; † 1 stogu de malaŃu; † 40 stogure de fânū; † 38 de boi mare; † 44 de vacii mare; † 23 de *tretin*^o vaci; † 21 vacii înterții; † 7 buhaŃu; † 22 de vițel^e; † 18 de viței; † 12 bouleți înterți; † 9 bouleni *tretin*ⁱ; [peste tot:] 192; † 10 cai patrari; † 5 cai tretine; † 5 calușei strijiŃiaci; † 5 iape strijiŃacii; † 12 iape tretine; † 12 iape mare sterpe; † 38 iape mare, însă cu armasariul; [peste tot:] 87; † 762 de oi; † 268 berbecii;

[peste tot :] 1030; † 10 cai telégare; † 2 cai negri la Vâlcești; † 9 cai iară.

Cice bucatele dela Vlăcești : † 80 mirțe de grâu; † 300 mirțe de sârjiță ; † 21 mirțe de hrișca ; † 60 mirțe de slađ ; † 10 mirțe de malaŭ ; † 2 stogure de mazare ; † 1 stog de bobu ; † 3 stogure de ovăs ; † 1 stog de hrișca ; † 1 stog de orzu ; † 94 de stupii ; † 98 de oi ; † 20 de porcii .

Cice dela Teișoru : † 61 stogure de fănu ; † 1 stogu de malaŭ ; † 51 stogure de fân dela Hrișjcani ; † 60 stogure la Petrești de fănu ; † 60 de stupi .

Cice dela Sadna : † 80 de stupi ; † 20 de porcii ; † 2 stogure de sacară ; † 1 stog de hrișca ; † 1 stog de mazar' ; † 50 mirțe de malaŭ ; † o povaarne cu vase ; † 80 stogure de fănu ; † 1 stog și gŭumatate de ovăsu la Tămășani .

† Cice satele : † Vâlcești cu 5 mori și cu 4 pio și cu o ulțoare ; † Teișori cu halășteu-i ; † Hrișcani ; † Plopi cu 2 hălăștei ; † Belcești cu moara ; † Pișdeni cu 1 moară ; † Sadna cu 4 mori și cu dou pio și cu o vultore și cu podul inmlator ; † Tămășanii ; † Mihailești cu 3 mor' ; † Vorovești ; † Mănjăști cu 1 mor' ; † Pătrefști ; † Mânzești ; † Fălfoești ; † Draganefști cu yazuri ; † Șivița cu 6 mori și cu 100 porcii ; † 19 salași de Țigani ; † 10 falce de vie la Cotnariu ; † 5 falce de vie la Vorovești ; † 1 falce și gŭumatate la Țași , † 200 stupi la Cărnuț Tudor, desétină dela Vaslui, însă numai au fostu 100 dați de desétină, iară acmu sântu doaă ; † 50 de stupi la branișta .

† Tudoru călugărul s'au dat cu prisaca și cu stupi și cu tot dobitocul ; și de va întorce amintrilé, se fie lepădat de léje .

N O T A N D A :

finalul *u* întreg : кѡнѡдѡ, фостѡ, демѡлтѡ, арѡинѡтѡ, алѡбѡ, рошѡѡ, скѡмнѡ, лѡрѡ, сѡнтѡ (sunt), сѡсѡ, трапаподѡ, вѡгѡ, шпѡтѡ, фѡрѡ, атлазѡ, сѡзѡтарѡ, врѡшнѡникѡ, нѡсѡ, лѡмнѡ, тѡмнѡ, анѡ, врѡзѡ, малѡю, стогѡ, фѡзнѡ, ковѡ, Тѡдорѡ, ковѡрѡ, Драгомирѡ

finalul *u* jumătățit : егѡмень, стѡлнѡнкѡ, Кѡстанѡдинѡ, Драгомирѡ, зѡнѡ чѡшѡѡ, постѡлнѡнкѡлѡ, иѡконоѡстѡсѡ, Златѡвѡстѡ, патрафѡрѡ, бѡникѡ, Ягафѡтонѡ, даѡтѡ, полѡнтѡ, кѡпокѡ, канѡтѡ, инѡель, стрѡдѡцѡ, шѡцель ;

finalul *u* despărut saŭ negles cu desăvirșire, deși consóna finală nu e

aruncată d'asupra rîndului : *вѣтъла*, *ковор*, *Костандин*, *пешкир*, *фелонѣ* до-
витокѣла, *винѣла*, *столник*, *аршинѣла*, *стихар*, *Котнар* (dar și *Котнарю*), *дат*,
хетман, *чел*, *логофѣтѣла*, *сѣп*, *пентикостар*, *фир*, *лпрецѣр*, *фѣн*;

finalul *u* întreg și jumătățit în aceleași cuvinte, său chiar despărut :
асрѣ și *асръ*, *грѣвникѣ* și *грѣвникъ*, *дерепѣ* și *дерепь*, *Драгомирѣ*—*Драго-*
миръ—*Драгомир*, *коворѣ* și *ковор*, *фѣнѣ* și *фѣн*;

finalul *i* întreg : *верѣи*, *пѣреци*, *трѣгаѣи*, *вѣци*, *вѣзлѣи*, *прѣдѣци*,
дѣци, *кѣрци*...;

finalul *i* conservat în *парѣи*, dar pierdut în *ачелашѣ*;

neaccentatul *a* conservat clar, fără a trece în vocală obscură : *жѣма-*
тѣте—*ѣуматѣте*—*жѣматѣте*, *манастирѣ* (genitivo-dativ : *манастирѣи* și *ма-*
настирѣи), *Галѣта* (genitivo-dativ : *Галѣтали*), *сѣпатѣ* (dar și *сѣпатѣ*),
канафи (dar și *кѣнафи*), *патрафир*, *зѣлог*, *фанѣна*, *мѣлаю* (de 4 ori), *па-*
трѣри, *калѣшен*, *армасарюл*, *лмѣлѣтор*, *Драганѣци*, *сѣлаши*, *хѣлѣщѣѣ*, *вѣла-*
дика, *мѣтѣсе* (= ital. *matassa* = gr. *μεταξα*), *мѣсарѣ*;

conservarea neaccentatului *o* : *кѣсѣтѣ* (= *cusută*);

vocalism străin conservat intact : *хѣтман* (= polonul *hetman*), *панѣго-*
крѣтор, *маргарѣтар* etc.;

фѣере, *мѣере*, din 3 silabe, precum dovedește strămutărea : *мѣ-ере*;

parasiticul *i* între *n* și *t* : *арѣннѣтѣ*, cf. textul No. XXVIII;

parasiticul *u* după *r* : *лѣрѣѣци*—interți;

ѣн trecut în *ин* : *тѣжѣтѣне*—*сѣжѣ*;

a pentru *ѣ* : *Брѣлѣдѣнѣла* (= *Brălădénul*), *мѣса* (plur. *мѣсе*), *вранѣща*
pentru *вранѣщѣ* (cf. mai sus textul No. XXVI);

a pentru *e* : *сѣкѣре* (secure ?), *патрафирѣ* (= slav. *петрахиѣ* = gr. *ε-*
πιτραχηλιον), *тратѣподѣ*—*тетрапѣдион*, *сѣкарѣ* (= lat. *secale*) de 2 ori;

a pentru *ѣ* : *карѣи* (= *cărți*) dar și *кѣрци*, *вѣнѣтѣ* (= *vânăță*), *фѣра*
= fără : *фѣра канафи*);

e pentru *ѣ* : *ачѣле* (nu *ачѣлѣ*), *пѣчерпѣле* (nu *пѣчерпѣлѣ*);

e pentru *o* : *пѣчерпѣле*—slav. *почѣрпѣло*;

ѣ pentru *e* : *прѣстѣ* (= *próste*), *нѣгѣѣ* (= *negre*), *телѣгарѣ* (= *te-*
legari);

finalul în pentru simplul *n* : 4 (к8ε) маи мичѣи, де карции (= «cărți»), дела бодрѣи (=bofarî), фара канафин (=canafî), 21 вачѣи (=vasî), 20 де порчѣи, 94 де стѣпѣи (dar mai jos de 2 ori : де стѣпѣи), 100 порчѣи, мѣшкѣи și мѣшки...;

finalul în pentru *ε* : мѣхреме алвѣи, апе стрижнѣчѣи;

finalul în pentru *is* : рошѣи, dar de 5 ori рошѣи (коворѣ рошѣи, проковецѣ рошѣи, агладѣ рошѣи, сршинник рошѣи), богасѣи și богасии сайѣ богасѣи;

finalul *ε = и* : кан третнѣи (= tretinî), кан телегарѣи (=telegarî), 5 фѣлчѣи (=fălci), вѣлдѣре (=căldări), мѣнѣре (=mănări), 4 гратѣи (=gratî);

vocalisarea inițialului *v* : вѣторѣи, lingă care însă și вѣлторѣи;

аминтрѣлѣ din «*altmintrilé*»;

l trecut în *r* : патрафирѣи din πτραχήλι, полникандрѣи = πολυκάνδηλον, вѣршинникѣи = ital. *oloserico*;

c trecut în *g* : полникандрѣи și полигандрѣи;

h trecut în *f* : патрафирѣи din πτραχήλι;

v trecut în *л* : наракѣнѣи = slav. нарѣквица «mănușă», cf. слово, din слово- și вѣксѣи din вѣрѣство prin forma intermediară вѣксѣи;

д trecut în *g* : вѣгѣи (de 2 ori) ca sinonim cu вѣрагѣи, din slav. видѣи «formă» сайѣ «chip», cf. *ucid* pentru *ucid*, *putregăiu* din *putred*, *mucegăiu* din *muced* etc.;

д trecut în *tg* : вѣтѣка (plămă) din slavul вѣѣло;

r trecut în *n* : фѣнина = *farina*, вѣршинникѣи = it. *oloserico*;

лѣ = лѣ : полѣитѣи, dar la plural полѣитѣи;

nb asimilat în *nm* : ѣмлатѣи (=inmlator) din ѣмлатѣи (=inblator);

confusiunea între *υ* și *ж* : аржинѣи și арѣинѣи, жѣмлатѣи și ѣмлатѣи, лѣжѣи pentru лѣѣи;

confusiunea între finalul *л* și *н* în numele propriu : Рѣстан, Рѣстѣи și Рѣстѣи, — cf. Крѣчан și Крѣчѣи în textul No. XXIII;

vocalisarea lui *n* : анѣи, la plural анѣи = ani;

вѣрѣи (de 3 ori) pentru actualul «brăne»;

perdere a lui *b* după *m* : пѣсм = *plumb*;

пѣт asimilat în *n* : сѣп;

талѣир, plur. талѣере = germ. *Teller* cu *lg'* din *lă*, ca la Italiani în dialectele venete : *familgia* din *familia*, *elgi* din *ille* etc.;¹

хѣрлѣце, plural dela *hărlăț*, din slav. рыльць, cu o remarcabilă protesă a lui *h* atras de inițialul *r*, întocmai ca în *hrăpesc* din *răpesc* = lat. *rapiō*, lingă care, printr'un fenomen fonetic analog, grecul ἀράζω = *harp-*;²

metatesa : лѣтири pentru литсри, молитвѣник din молитвѣникъ, киблені pentru киблені;

metatesa lui *r* : Брѣлѣданѣ (dela Брѣлѣд = Брѣлѣд), сѣрма și сѣрма, трапаподѣ = τετραπόδιον, пѣсѣре = «preste», трѣтѣши = τετράδια, петрица = πετρίσιον, проковецъ = slav. покровецъ;

metatesa lui *l* : блѣчѣши și блѣчѣшии;

pluralul cu *-ure* : токѣре, настѣре (dar și настѣри), линѣре, стогѣре (dar și стогѣри);

pluralul cu *-ră* pentru *-re* : карѣ, патрафирѣ (dar și патрафире);

pluralul мѣхреме dela «măhramă», astăzi «năframă» prin *m* = *n* și *h* = *f*, din turecul *makhramâ*, neogr. μαхраμᾱс, serb. махрама și марама etc.;

dela «floare» pluralul nearticulat флоре, cel articulat флориле;

dela «pio» pluralul tot așa : 4 піw, 2 піw;

articularea anormală : де адамаскѣ галѣзна (așa de 3 отѣ), кѣпа манника, мѣделница де арама, вѣкши де фѣнтѣзна, кѣче гѣлѣзна, фаца де перина, тепѣе де колива, лѣрар де сѣрма, мирѣе де хришка, канѣе де фанина...;

condiționalul *să* nedistins de reflexivul *se* : сѣ сѣ шиѣ, dar în apostila domnescă : се шиѣ, și la finea textului : се фѣе;

neconcordanță sintactică prin elipsă : коворѣ (din cele) рошии, 1 тетрѣвагѣа (patru-evangelie) фѣрекатѣ, 1 кѣче фѣрекатѣ ши (cu slove саѣ chi-

(¹) Biondelli, *Saggio sui dialetti gallo-italici*, Milano, 1853, p. 16, și *Studii linguistici*, Milano, 1856, p. 254.

(²) Cf. același fenomen în dialecte germanice : *herbernde*, *herkenne*, *herdacht*, *herhaben* etc. în Kuhn, *Zeitschr.* t. 14, p. 450, precum și franțusece în *hermine*, *herse*, *hérisson*...

purî) сапате, 1 крече... нѣман ла коднца (din cele) ферекате, 1 икона (lucru) москическѣ, 1 икона москичаскѣ ши (din cele) фоарте фрсмоасе, кобор рошѣс (dela) Брѣт постелникѣс, *tóte* acestea provenind din cauza *dictării* catastihului, scriitorul omițând ceia-ce nu i se părea a fi esențial, dar scriind restul întocmai;

tot din cauza *dictării* provin neconcordanțele : 1 пѣтине (dictat : puține una), 2 проковецѣ (dictat : procoveț două), 3 пешкир (dictat : peschir trei), 1 канафи, 5 флаче, 4 кзлдаре, 1 полале...;

adjectivul mare (magnus) întrebunțat fără schimbare la ambele numere, întocmai după cum poporul întrebunțезă chiar astăzi pronumele *care* : кзлдаре маре..., кѣе маре..., кзнафи маре..., свѣшнице маре...; икоане маре..., вон маре..., вачѣн маре..., апе маре..., пісăирѣ мари;

тѣт добитокѣс, тоате вѣкателе, даг љ тоате знае, пу зилеле (cf. franc. *toujours*, ital. *tuttodì* etc.);

prepozițiunea repetată : дела манастире дела Галата;

întrebunțarea partitivă a prepozițiunei де : вѣкателе ши винѣс ши де лате ваасе (cf. les céréales et le vin et *d'autres* ustensiles);

contractiunea : ш а с дат (= și-a.c...), дѣрѣинтѣс-дѣрѣинтѣс-дѣрѣинтѣс lângă де арѣинтѣс, часловеци din часословецѣс, к'ѣршиникѣс = кѣс ѣршиникѣс;

genitivo-dativ : Галатан, манастирен și манастири;

лѣн Гервасіе, пу лѣс;

ден, прен, акмѣс...;

чиче «aice», de 11 ori, din punct în punct italianul *quici* «aice», întrebunțat numai în Dante și în compusul *quiciritta* în loc de *quiritta*;

cuvinte grecesci : катастих (=κατάστιχον), манастире, декію (=δικαιος), икоана (=εικών, neogr. εἰκόνα), егѣмень (=ἡγούμενος), сгнхар (=στιχάριον), сѣнїе (=serb. синија = grec. σίνιον), тетрѣвагел (=тетраευαγγέλιον), кивот (=κιβωτός), днскос (=δίσκος), потир (=ποτήριον), панагїар (=slav. панагїарѣс din gr. παναγία), пантократор (=παντοκράτωρ), полникандѣс (=πολυκάνδηλον), ма гарнтар (=mediogr. μαργαριτάρι), колнка (=slav. колнѣс = gr. κόλυβον), иконосгасѣс (=εικονοστάσιον), прѣзѣс (=πράξις-πράξεως), анги-ратѣ (=ἐνχειρίδιον?), трнѣд (=τριώδιον), пентикостар (=πεντηκοστήριον), типнкѣс (=τυπικόν), лѣстнргн (=λειτουργία), аѣрѣс (=ἄηρ, cu amestecul lati-

nuluī aēr), сѣрма (=σέρμα), пагтрафирь (=ἐπιτραχήλιον, νεοгр. πιτραχήλι), фелонь (=φελώνιον), антимись (=ἀντιμίσσιον), трѣтѣзи (=тетра́δια), скафа (=σκάφη), магерницѣ (μαγειρείον), минѣ (=μηνάιον), пилота (=πιλωτόν), петрица (=πετρόγιον), мѣр (=μῆρον), лѣрар (=ῶράριον = lat. *orarium*), пѣтѣле (=slav. пѣгала = гр. πετάλιον), аспри etc.;

flexiunea slavică intercalată în frasa română : дела Драгомира дворника (slavonesce ar fi : \bar{w} Драгомира дворника), дела воеводи (slav. : \bar{w} воеводи);

гѣлѣнр де пѣтѣлѣки = slav. пѣть хлѣбъ «cinci pâni», alusiune la miracolul celor cinci pâni din Evangeliu;

царска în 2 accepțiuni : 1. уса cea mare a altarului : дѣрѣи царска, 2. dalmatică : 1 царска коѣтѣ;

alte slavisme curat bisericesci : празник, Златоустъ (Crisostom), свѣзда (stea), сѣтѣи și свѣти (sânt), митар (vameș), завѣсѣ (la plural завѣсе și завеси), моленіи (ruge), горж (partea «de sus» a bisericei), лѣсницѣ (=лѣствница, cartea bisericescă Κλημάτ), гробникъ, дѣсѣтинѣ (decuială) etc.;

сѣрѣницѣ, ce să fie și de unde ? pusă între грѣх și хришка, este învederat o cereală, dar ce fel anume ? ca deminutiv din сѣргѣ, nu pôte fi, credem, decât medio-latin *surgum* și *suricum*, ital. *surgo* «blé de Turquie», despre care într'un text italic din 1122 : «fuit valida fames, ita quod surgum valuit solidos XL», ér într'un alt text : «de ordeo, spelta, aveno et surico — nihil — persolvant»;¹

смивальница = slav. о҃мывальница «pelvis» saŭ «mallivium»;

лозѣ, aci în sens de «urechile păharului», literalmente «vițe» = slav. лоза;

мѣдѣлица, de unde și boieria de «medelnicer» = slav. мѣдѣница «pelvis», cu epenteticul *l* ca și 'n «molvitvelnic» din молитвѣникъ;

вѣхѣю moldovenesce «bivol» = polon. *buhaj*, cf. turc *bugha* «taur»;

лѣере сѣреде = slav. сѣрьдѣ «miere», boh. *stred*, vechiul polon *stredz* etc.;

(¹) Du Cange, *Gloss. med. Lat.* ed. Carpent., t. 6, p. 459.

БЪКШИ ДЕ ФЪНТЪНА ДЕ ЩЕЛЪ = polon. *buksa* «boite de fer ou d'airain au moyeu de la roue», «frette», «virole» = medio-lat. *buxis*;

КЪПОКЪ, deminutiv din КЪПЪ «păhar», cf. polon *kubek*;

КЪЦИ (la singular : КЪЦЪ?) după sens «lădiță» : 2 КЪЦИ КЪ КЪНАФН ШИ КЪ МЪХРЕМЕ АЛКІН, — gr. *κίστη*? ori germ. *Kasten*? în ambele cazuri *ц* = *st*;

КАНАФ, învederat în sens de «cîucur» (КЪ 12 НАСТЪРИ ШИ КЪ 6 КАНАФН, саӱ : КАНАФН — ссн ПОЛИКАНДРЪ) = germ. *Knauf*, cu epentesa lui *a* din cauza imposibilității la Români a grupului inițial *kn*;

pentru actualul *aramă*, la plural *arămii* și *arămuri*, textul de față presintă patru forme divergenței : РАМЕ (cf. ital. *rame*), АРЕМЕ (cf. vechiu franc. *araim*), АРАМА (cf. portug. *arame*, provenț. *aram*), și АРАМЕ (cf. lat. *aeramen*);

САКЪРЕ... pentru «securi»? ori pentru «sacuri» în loc de «saci»?;

ПЪРЕЦИ, cu sens de tapeturi murale;

ЗАРБА, stofă aurită, pers. *zarbat* «genus panni auro aliave re intertextum»;¹

БЕНИКЪ = turc. *benek* «espèce de riche étoffe»;²

ЧЪТМА = turc. *catma* «du velours brodé»;³

ШИРИЧЕ (de 2 ori), la colonia greacă din Mariupol în Rusia pînă astăzi *schirinka* înseamnă «basma», «Handtuch», cea-ce Grigorović derivă din grecul *χερς*,⁴ dar în realitate cuvîntul e luat dela Turci saӱ dela Tătari : turcesce *şehreng* «étoffe persane»;⁵

КЪТМЕ саӱ КЪТМН = turc. *quthnî* «espèce d'étoffe de coton et de soie»,⁶ din arabul *quthn* «bumbac», de unde și francesul *coton*;

БОГАСИЪ, transilvanesce astăzi *bogăzie* = ung. *bagazia* «toile lustrée», derivă direct, cu conservarea lui *s* și a genului masculin, din medio-lat. *bocassinus* «teli species ex gossypio vel lino», de exemplu într'un text

(¹) Vullers, *Lexicon persico-latinum*, Bonnae, 1864, t. 2, p. 126.

(²) Hammer, *Hist. de l'emp. Ottoman*, trad. Hellert, t. 17, p. 221.

(³) Ibid. p. 243.

(⁴) Blau, în *Zeitschr. d. deutsch. morgenländ. Gesellschaft*, t. 28 (1874), p. 578.

(⁵) Hammer, l. c. p. 238.

(⁶) Mallouf, *Dict. ture-français*, t. 2 (1867), p. 1010.

din 1259 : «de tela livida ac nigri coloris sive bocassin»,¹ sau într'un altul din 1434 : «pluviale nostrum de serico albo foderatum de bocassin albo»,² de unde se trag de asemenea spaniolul *bocaci* și vechiul frances *boucassin*, bună oră într'un text din 1388 : «un pourpoint de blanc boucassin»,³

НАСТЪРЕ ДЕЛА МЕДЕА... ce să fie ?

МШКИ = turc. *dimişki*, neogr. *δμισχιον* «satin de Damas», cu aferesa primei silabe ;

ВОЗЛЕЦИ ЛТЕРЪЦИ, ВАЧІИ ЛТЕРЦІИ = boi și vaci de 2 ani, cf. «an-tertъ» = cu 2 ani înainte, și franc. dialectic *terçon* «boi de 2 ani»;⁴

ВОЗЛЕНИ ТРЕТИНИ, ТРЕТИНЕ ВАЧІИ, КАИ ТРЕТИНЕ, АПЕ ТРЕТИНЕ = boi, vaci, cai, țepe de trei ani, cu sufixul după analogia lui *nótin* (= *annotinus*) «miel de 1 an», cf. serb. третјак «cal de trei ani»;

КАИ ПАТРАРИ = cai de 4 ani;

dela *vos*, primul deminutiv *vosлец*, al doilea — *vosлѣкн*;

КАЛЪШЕН СТРИЖИМЧИ, АПЕ СТРИЖИМЧІИ, la singular *стрижимк* = cal de 1 an, la care s'a tuns căma, cf. rusul *стригунъ* «cal de 1 an»,⁵ dela slav. *стригаж* «tund», în flexiune *стриж-*;

pentru sintaxă : *нѣман аѣ фостѣ 100 даци...*;

particularitate juridică : un călugăr *se dá de bună voe* mănăstirii «кѣ присака ши кѣ стѣпи ши кѣ тот добитокѣл»;

ДЕ ЕСГІМНѢ = «din anul curent»;

ДЕ АНѢ = «din anul trecut».

(¹) Du Cango, *Gloss. med. Lat.* ed. Carpent. p. 707.

(²) Ibid.

(³) Ib. p. 745.— Cf. Littré, *Dict.* t. 1, p. 379.

(⁴) Nemnich, op. cit. t. 1, p. 650.

(⁵) *Словарь русскаго языка* ed. Acad. Petersb. t. 4, 1848, p. 296.

XXXII.

P O R U N C Ă D O M N Ă S C Ă .

—

FĂRĂ LOC, 30 IUNIŪ 1621.

—

Maî sus, în introducerea la crisóvele lui Simeon Movilă, am promis a reproduce în Apendice un act dela văduva acestui principe.

Originalul se află în Archivul Statului : episcopia Argeş XXXVIII.

E scris pe o fóiă de frumósă hărtiă turcésă lustruită, lungă de 31 1/2, lată de 22 centimetri, cu caractere fórté elegante, cu cernélă rădăciniă.

E greŭ a distinge pe x de ь.

Pecetea, întipărită în hărtiă, s'a deslipit.

În iuniŭ 1621 — datul documentului — domnia în Téra-Romănescă Gavrilă-vodă, fiul lui Simeon Movilă; se vede însă din actul de maî jos, cumcă măria-sa numaî domnia, pe când cărmuirea cea de fapt se afla în mânele ambiţioseî sale mume, care poruncia autorităţilor ţerei cu aerul unei adevărate autoerate.

1. † iw r^cп^Aжа маргита. r^cп^Aжа покойнаго iw сiмew^N боево^{AA}. скриса^M
до^M нiта м'ѣ
2. картѣ до^M нiи м'ѣле. све^N теи ш^N дѣ^M не зеещiи мѣ^N сти^D че се зиче
арцешь. кѣ^M
3. каѣ авѣ^T свѣ^N та мѣ^N стире нице морн. че се к'ѣмѣ мориле дѣ жо^c.
дѣ^ч л'ѣѣ фо^c лки^c

4. вРЪШАНИИ КЪ ГРЪДИНИИЛЕ. ДЕ НАЪ АВЪ^Т КАЛЕ СЪ МЪРГЪЖ КЪ К^АРЪАЛЪ ЛА
МОАРЪЖ. ДЕ^Ч СЪЪС ПЛЪ^Н
5. СЪ КЪАЪГЪЗРИИ ДЕ Л СЪЪЗ^Н ТА МЪЗ^Н СТИРЕ КЪ НАЪ КАЛЕ СЪ МЪРГЪЖ КЪ КАРИ^А
ЛА МОАРЪЖ.
6. ІА^Р ДО^М НІІА МЪЪ АМЪ КЪЪТА^Т Ш^Н АМЪ АФЛА^Т ДЕРЕПЪАТЪКЪ. Ш^Н АМЪ ЖЪ-
ДЕКА^Т ДЕ ПРЕЪНЪЖ
7. КЪ БОАРИ. КЪ^М СЪ АНЪЖ СЪЪЗ^Н ТА МЪЗ^Н СТИРЕ КАЛЕ СЪ^С МЪРГЪЖ КЪ КАРЪ^А
ЛА МОАРЪЖ
8. Ш^Н АМЪ МЪНА^Т ПРЕ СЪЪГЪ ДО^М НІИИ МЪЪЛЕ ПРЕ СТА^Н ЧЮ^А ВЪТАХЪС^А КЪ^М СЪ
ФАКЪЖ КАЛЕ.
9. ДЕ^Ч АЪ ТЪІА^Т ГАРДЪРЕЛЕ ГРЪДИНИИЛО^Р ШАЪ ФЪКЪС^Т КАЛЕ СЪ ПОАТЪЖ МЪР-
ЦЕ КЪ
10. КАРЪ^А СЪЪЗ^Н ТА МЪЗ^Н СТИРЕ ЛА МОАРЪЖ КЪМАΟΥ ФО^С ШИ МАИ ДЕНАИ^Н ТЕ ВРЪКЪ-
МЕ. Ш^Н ЛЪЪС
11. АЪСА^Т ШИ ЛО^Р ЛОКЪ ДЕСТЪС^А СЪ ЛЕ ФІЕ ДЕ ХРАНЪЖ. ДЕ^Ч ЛЪТРА^А ТЪ КИ^П СЪ
НЪ ФІЕ
12. ПРЕСТЕ КЪВЪЗ^Н ТЪС^А ДО^М НІИИ МЪЪЛЕ. СА^{МА} РЕЧЕ Г^{СА}ВМИ :
13. ПИ^С МЦА. Ю^Н. Л. ДНЪІ. :
ЛЪТЪМ^М. ЗЪРКА : —

TRANSCRIPTIONE A :

† Іwаннъ госпожда Маргита госпожда покоиннаго Іwанна Сімеовна вое-
вода (Ion Dómna Marghita, Dómna reposatului Ion Simeon-
vodă), scris'am domniia-mé carté domnii-méle sventei și dumne-
zeeștii măn^{stir}i ce se zice Argeșu, cumc'au avut svânta măn^{stir}e
niște mori ce se chémă morile de jos, dec' léu fos' închis orășanii
cu grădinile de n'au avut cale să mérégâ cu carulú la moarâ, dec'
séu plânsú călugării de în svânta măn^{stir}e că n'au cale să mérégâ
cu caril^o la moarâ, iar domniia-mé amú căutat și amú aflat de-

reptaté, și amă judecat depreună cu bofari cum să aiba svânta mănstire cale să s^o mérgă cu carul la moară, și amă mánat pre sluga domnii-méle pre Stanciul vătahul cum să facă cale, dec' au tăiat gardurile grădinilor ș'au făcut cale să poată méрге cu carul svânta mănstire la moară, cumau fos^t și mai de nainte vréme, și léu lăsat și lor locu destul să le fie de hrană; dec' într'altu chip să nu fie preste cuvântul domnii-méle. ГAMA РЕЧЕ ГОСПОДСТВОМИ (însăși a poruncit domnia-mea), ПИС МѢСАЦА (scris în luna) ЮНІА 30 ДНЫ (dile), МѢСЯЦА (în anul) 7129 (1621).

N O T A N D A :

siglul cirilic Іw=ІВАННЪ ajungând a fi un atribut al tronului la Români, după ce fusese mai întâiu deja în imperiul româno-bulgar al Asanilor¹ din cauza celebrului Ionițiu Asén (cf. *Augustus, Caesar*=germ. *Kaiser, Karl*=slav. *краль* etc.), gramaticul nu se sfiesce a comite absurditatea de a face pe Dómnă Marghită : «Ion Dómnă»!

свѣнта, la genitiv-dativ : свѣnten;

genitiv-dativ cu *-ei* : свѣnten, dar și cu *-ii* : свѣтнѣещиин;

nicăiri finalul *u* întreg;

finalul *u* jumătățit : Апрѣшь, алтъ, локъ, карѣль, плзньсь, амь (de 4 ori), dar se vede că se audă bine în pronunțiațiune, de óră ce плзньсь este împărțit în două șiruri : плзн—сь;

кѣмъ, nu кіамъ;

ж scris numai la finea cuvintului : моарж, мѣргж (dar кѣмж), поатж, депреснж, хранж, анѣж, факж, afară de cuvintul грѣднинлар, care însă e scris și cu *z* : грѣднинле;

сѣс=se-au;

pluralul cu *-ure* : гардѣре-ле;

dela карѣль, pluralul : кариле;

condiționalul să distins de reflexivul *se* : сѣ мѣргж, сѣ анѣж, сѣ факж, dar се зиче, се кѣмж;

(¹) Cf. Априловъ, Болгарскія грамоты, Odessa, 1845, p. 87 și fac-simile după p. 102.

ДЕ П;

ДЕРЕНТАТЪ;

contractiunea : ш'ас (=și au), кѣмк'ас (=cumcă au);

взтаχ8л;

«a mânà» nu în privința animalilor, ci a ómenilor : амь мз н а т пре
с8га;

«cum să» în sens de «ca să» : кѣм сз анѣж, кѣм сз факж;

preposițiunea repetată : п р е с8га до мнѣ м'ѣле п р е Станчюл.

GLOSSAR I

1536—1589.

Nemuritorul Diez se plângea, că nimeni nu extrage cuvintele române, sau cel puțin numile proprie, intercalate în documentele noastre cele scrise în limba slavică.¹

Cea de'ntăi încercare de acésta natură am făcut'o eă, sînt acum 10 ani, analisând un șir de elemente lingvistice și onomastice din graiul Românilor de peste Dunăre, cuprinse într'un crișov al tzarului serbesc Stefan Dușan de pe la 1348, precum: сурдоула (= *surdulă*), опаритоула (= *oparitulă*), брадель (= *bradelă*, deminutiv din *brad*), балань (= *balană*), фечорь (= *feçoră*), нова вака (= *nova-vaca*, macedo-românesce pentru «juncă»), винишор (= *vinișor*), милишора (= *milișora* «mielușea») etc.²

De atunci am reușit a aduna un mare număr de asemeni glosse

(¹) Diez, *Gramm. d. romanischen Sprachen*, ed. 3, t. I, p. 142.

(²) Hasdeu, *Archiva istorică*, t. 3 (1867), p. 178—191.

române, unele de cea mai mare importanță filologică, de prin diferite fântine începând dela 1350 pînă la 1500.

Mai completându-le, sperăm a le publica peste puțin într'un corp separat.

De astă dată, pentru ca să vedă ori-cine, cât de prețios pôte fi în acéști privință ajutorul actelor slavo-române chiar dintr'o epocă mai recentă, oferim aci o sémă de specimene, luate din vr'o trei-deci de crisove inedite dintre anii 1536—1589, tóte munte-nesci, rezervând pe cele moldovene pentru a doua seriă.

Necredënd de trebuință de a măntine în reproducerea glosselor, cari nu sînt decăt nesce *Notanda*, aceiași punctualitate mimografică pe care am observat'o mai sus în transcrierea texturilor, vom preveni numai din capul locului, că de câte ori o consónă finală nu este urmată de o vocală, acéști consónă se află scrisă în original tot-d'a-una d'asupra rîndului.

1.

RADU VT., SCRIITOR ТҠДОР, BUCUREȘCI, 1 MAIU 1536.

(hărtiă, Arch. St., M-rea Valea XVI)

dulă mi, plural dela «dulamă» (= ung. *dolmány*), nume de haînă : ТРИ ДҠЛЗМИ;

cofteria, nume de stofă prețioasă din care se făceaă dulămile boieresci : ЕДНА Ѡ КОФТЕРІА, polonesce dela Românii *koftyr*,¹ probabilmente ceia-ce se numia în Occident *caffard*, cu metatesă *caff-dar*, un fel de satin de origine orientală, introdus de Genovesi în Europa din celebra lor coloniă Caffa în Crimeea;²

dela «Șchéu», numele românesc al Slavilor (=ital. *Schiavo*), mai cu sémă al Bulgarilor, genitivo-dativ : Șchéilor : ДЕА ШКѢНОР.

(¹) Golembowski, *Ubiory w Polsce*, Warszawa, 1830, p. 171.

(²) Cf. Bezon, *Dict. des tissus anciens et modernes*, Lyon, 1859, t. 1, p. 195—6.

2.

RADU-VV., SCRITOR Кореши, ВУКУРЕСЦІ, 24 OCT. 1536.

(pergam., Arch. St., M-rea Valea XVI)

confusiunea între finalul *ș* și *ю* : nearticulat *вєлларє*, articulat *вєлларюл*;

gâ de «calău», întrebuințat ca nume de Țigan : ГѦДЕ, toți calăii la Români fiind atunci dintre Țigani;¹

ca etimologiă, *gâde* «calău» — pôte un rest tracic — presintă o remarcabilă asemenare de formă și de sens cu zendicul *gadha* (de gen masculin) «ucigaș» și «hoț», la acuzativ *gadhem*, cu care Justi compară pe sanscritul *gadā* (de gen feminin) «măciucă», oseto-tagoricul *gād* etc.;²

alte numi de Țigani : ШѦРМЄ, ЖИТѦ, БАДІНА, ПАЛА (=lat. *Paulus*), БАЛА, МЪНЖИНА, ЦЮРЮЮ (=ital. *Giorgio*);

nume de Țigancă : ЯРМѦНКА;

numi de Români : ЯЛЪМАН, ГЖНДѦ, КИРТОП;

момата, ca numele unui plașu : ПАНИНЄ НА ИМЕ ЦЮ СЕ ЗОВЕТ Момата...., cf. mai jos Glosar II la cuvîntul *matue*;

un Coresi, Кореши, gramatic domnesc la 1536, probéză că acé-stă familiă grécă, din care se trăgea celebrul diacon Coresi, primul tipăritor în limba română la 1577, se aședase în România deja de pe la începutul secolului XVI, dacă nu și mai de 'na-inte.³

(¹) Toppeltinus, *Origines Transsylvanorum*, Lugduni, 1667, p. 58. — Benkö, *Transsylvania*, Vindob., 1778, t. I, p. 502.—*Letopis.* ed. Cogăln. I, t. I, p. 231 etc.

(²) Justi, *Handb. d. Zend.*, p. 101.—Romănesce de asemenea calăul se numia și *măciucaș*. Veđi mai jos Glosar II.

(³) De cătră același Coresi e scris crisovul lui Moise-vv. din 1529 (Arch. St., Episc. Argeș LXX bis), crisovul lui Radu-vv. din 29 dec. 1532 (Arch. St., M-rea Valea II) și crisovul lui Radu-vv. din 23 apr. 1538 (Arch. St., Episc. Argeș XXVII).

3.

РАДУ-VV. СЧИТОР ПЕРСИТ, ТІРГОВИШТЕ, 20 ІУН. 1537.

(pergam., Arch. St., M-rea Govora XII)

frăsinetul : *вчинс с фрз синетсла*, ca nume de sat;

moştén în sens de «proprietar» : *мегнашом и мощкном*;

măgură în sens de «movilă» : *ѡ мзгсра Ърслав*, și apoi mai jos despre aceeași localitate : *до могила с Ърслав*;

numi proprie bărbătesci : *Ърсла, Дале, Флоре, Персит*;

réde, articulat *rédié* = «pădurice», astă-đi moldovenesce *rediu* sau *rădiu*¹ : *вчинс с рѣде Флорев...*, *до двѣма рѣдема помежд ея горе и доле...*, и *ѡ велика рѣде на дван мѣстѣ...*;

réde se pronunța tot o dată și *réze*, prin nesiguranța între *d* și *z* : *вчинс с рѣде Флорев*, ér mai jos : *вчинс рѣзе в Флорев*;²

duplul *ee* = *ē* la desinința genitivo-dativului singular femeiesc : *рѣзев Флорев*.

4.

РАДУ-VV., СЧИТОР Ѡпрѣ, ТІРГОВИШТЕ, 14 DEC. 1537.

(hărtiă, Arch. St., M-rea Govora XII)

rédié «pădurice», după cum am văzut în documentul precedente, se pronunța și *rădé*, cu vocala obscură după *r* (cf. moldovenesce *rediu* și *rădiu*), căci fiind vorba despre aceeași localitate, găsim aci forma : *рѣде Флорев...*

(¹) Cf. C. Negruzzi, *Scrierile* ed. Socec, t. 2, p. 98:

„Adio, rădiuri,
„Codri umbroși,
„Livești frumoșe...”

(²) Despre nesiguranța analogă între *d* și *z* în limba persiană, veđi *Arendt, Phonetische Bemerkungen*, în *Kuhn, Beiträge*, t. 2, p. 431.

5.

RADU-VV., SCRITOR ДАН, BUCUREȘCI, 10 FEBR. 1541.

(pergam., Arch. St., M-rea Brîncovenii XXVIII)

piscul : пискъла вонводъ...;

buciumișul, cu *m*, nu «bucinișul»: и съ в съ ч ю ми ш ла въ с...

6.

RADU-VV., DATUL ȘI LOCUL RUPT.

(perg., Arch. St., episc. Buzei XVI)

numi proprie : Зорѣ, Прънчѣ, Болдѣ, Бзладр;

n nemuiat între doi *i*: Sibiniu = actualul Sibiu (=ung. *Szeben*): ѿ Гибиню дворник;

numirile varietăților de cai turcești :

1. sang'acul : три кони търски, един санџакъла = turc. *sang'aq* «stég»,

2. роман : третога кон роман = ?

7.

MIRCEA-VV., SCRITOR ПАН ДЕБЕА (cel slab), BUCUREȘCI, 1 IUN. 1545.

(perg., Arch. St., M-rea Bistrița-olténă I)

pluralul cu *-ure* : рѣка цю се зовст крз н г р е (rîul ce se chiamă *crângure*);

mușcelul, contractiune din *munticelul*, cu trecerea *nti* = *ș* : мѣшчелъла въс (*mușcelul* tot);

părăul : и п з р з ла въс (și *părăul* tot);

fataciunile: поле — покъде сът биле фатач юниле Вада-страном (câmpul pînă unde аѹ fost *fataciunile* Vădăstrenilor);

fataciune este cea-ce se dice franțusesce *binage*, adică «donner une seconde façon aux terres», ideia pe care Românul a expres'o cu mai multă energiă : «pămîntul a *fătat*», deși sorgintea acestui termen se află deja în latinul «ager *fetus*», «regio *feta*» etc.;

neaccentatul *a*, de 2 ori, conservat fără a trece în vocală obscură : *φ α τ α χ υ ν η λ ε*;

de asemenea în *Β α δ α σ τ ρ α η* = *Văddăstran*, adică: din satul *Vădastra*;

din «mal», două numiri de sate diferite: *Μ ζ α λ τ κ η ν η ι* și *Μ ζ α λ σ ρ κ η ν η ι*, dintre care cel de 'ntâiu dela *μαλ*, ér cel-l'alt dintr'o formă *μαλσρ* după analogia sinonimului *υ ζ ρ μ σ ρ ε*, cf. mai jos documentul No. 32;

Srăbul = «Sărbul»: *Η ω β α Γ ρ ζ ε σ λ*;

gura în sens topografic de «întrare»: *Γ ρ α Κομζωανομ*;

numi proprie de Țigani: *Β ο ρ δ τ κ*, *Κ ρ κ η ι*, *Η ω β α Γ ρ ζ ε σ λ*, *Ρ η ν α*, *Λ ε ν η σ η*, *Μ η η α*, *Κ α λ ε β α*, *Κ ο ρ ζ η ν η*, *Γ ο β λ η ν α*.

8.

MIRCEA-VV., *Β ρ α τ σ λ Ὠ Ν ε μ ε ι μ η*, 8 MAIU 1549.

(pergam., proprietatea moșnenilor din Pescéna în Mehedinți)

sufixul *-oane* nemuiat încă în *-oae*: *Λ υ ρ ο α ν ε* = actualul «*Λυρόε*» (*Μ Ε Σ Τ Ο Ε Ζ Σ Ε Σ Ο Β Ε Τ Μ Α Τ Κ Α Λ ρ ο α ν ε ρ*), cf. alban. *wikónyă* feminin dela *wik* «lup», gr. *λόκαινα* = *λόκαινα* dela *λόκος* «lup» și litv. *wilkēnē* = *wilkenia* dela *wilkas* «lup», pe când latina n'are *lyponia* sau ceva analog, după cum n'aũ nici cele-l'alte dialecte romanice, în care sufixul *-oni-*, generalmente fórte rar¹, nu servă nici o dată la formațiunea femininului, ba nici a augmentativului ca la noi în *bărbatoău*, *ghețoău* (cf. sanscr. *himānī* «ghețoău» din *hīma* «ghiață») etc.;²

genitivo-dativ singular femeiesc cu *-iei*: *ε κ η η ν*;

genitivo-dativ singular femeesc cu *-ei* (= *ēi*): *χ ο τ α ρ σ λ Γ τ ρ ζ μ β ε ε η*;

¹) Despre antipatia limbei latine pentru *-onia*, cf. Leo Meyer, *Vergl. Gramm. d. griech. u. latein. Sprache*, Berlin, 1865, t. 2, p. 144 și passim.

²) Cf. Benfey, *Orient und Occident*, t. 1, p. 268 sqq. — Acésta probéză îndestul erérea lui Miklosich, *Albanische Forschungen* I, Wien, 1870, p. 15, unde crede că sufixul albanes *-onyă* ar fi slavice, fără a mai vorbi că la Slavi sufixul omogen *-ьини* nu se aplică nici o dată la animală.

confusiune între *o* și *u*, între *α* și *ǎ*: Нокоpxици, ca nume de sat,
 ér mai jos : Божораци ;

χοταρσα ε ρ ζ Δ Ε Τ Σ Λ Σ Η ;

numi personale: Минцикъ, Лаш (= negru?), Бѣлчю, Индреа (cf. în
 documentul următor forma fără nasală : Ідрѣ), Татса, Неделко, Фрз-
 цилз, Братса... ;

numele unei ape: părăul p l o p i l o r (по поток П л о п и л о р).

9.

MIRCEA-VV., SCRITOR Ѓдрѣ ГАЛБЕНША, 1 APR. 1551, FĂRĂ LOC.

(perg., Arch. St., M-rea Govora III)

g l o d u l «noroiu» ca nume de sat : Г л о д с л ;

alt nume de sat : Хинца ;

ț é p e ș «cel ce întéřă» : в з дни ВЛАДА ВОЕВОДА ЦѢПЕШ ;

numi personale: Гонѣ, Ялеса, Бѣлчю, Бѣлчанса, Ідрѣ, Татса, Фрз-
 цилз... ;

poroclă : ГАЛБЕНША ;

a și *e* neaccentate fără a trece în vocală obscură : ГАЛБЕНША (= «galbenușa» pentru «gălbănușa»).

10.

PĂTRAȘCU-VV., TIRGOVIȘTE, 8 APR. 1556.

(hărtiă, Arch. St., M-rea Bistrița-olténă I)

finalul *u* întreg : χοταρζλορς ;

pluralul cu *-ră* pentru *-re* : χοταρζ-λορς (= hotară...);

κσηεσα } в л з т с р ѣ ш и, cu metatesa lui *l* și trecerea lui *u* în *ǎ* : в л з -
 т с р - (= vultur-);

m ă g u r a : с в е с ѣ м е д о м з г с р а б ѣ л а (tôte délurile pînă la
 măgura cea albă);

в з р ѣ с л м з г с р и л о р ;

oa: cкзришоара (de 2 ori) în sens de suis treptat al unui dél:
 СВЕ ПЛАЮА ДОРИ 8 С К З Р И Ш О А Р А ;

ПЛАЮА ;

pt asimilat în p: ДОРИ С 8 П СТОГ (=supt stog), cf. mai sus textul
 No. XXXI ;

h u m ă «terre végétale» : ДОРИ ДО Х 8 М Ж, А Ǟ Х 8 М Ж... ;

f é r e cé, în acceptiune de movilă ori pétră : А Ǟ Х 8 М Ж СВЕ ДО Ф Ъ-
 Р Е Ч Ъ ДО КАМЕН БАКОВ (ér dela humă tot pînă la *férecé* pînă la pétra
 babei), cuvînt cunoscut, cu accentul pe prima silabă, numai ca
 nume de plantă = lat. *filix* = it. *felce* etc. ;

к8рмзт8ра МА Г Е 8 Ш 8 Л 8 И... = ?

ДР8М8Л МЕХЕДИНЦИЛОР... ;

сѣѣмѣк млачнаор..., cf. serb. млака «terra ubi aqua prosilit» ;

nominativ : ВАЛѢ, genitivo-dativ : ВАЛЕН (ну взин) cu *a* clar și cu
 l nemuiat, dar la plural взилор (ну валилор) ;

nominativ НЕГРАЕ în sens de «negriciósă», la genitivo-dativ : НЕ-
 ГРАИ : ВАЛѢ НЕ Г Р А Е, ВАЛЕН НЕ Г Р А И.

11.

РĂТРАȘCO-VV., FĂRĂ LOC, 17 APR. 1556.

(hărtiă, Arch. St., M-rea Govora IX)

ИЛОП8Л, ca nume de sat ;

dela numele riului «V e d e a», genitivo-dativ V e z i e i : ДОРИ 8
 ВОД8 Ё Е З И Е И ;

patru dativo-genitive singulare femeiesci :

1. cu *-iei* : V e z i e i (8 ВОД8 Ё Е З И Е И) ;

2. cu *-ii* : f e t i i (ДОРИ 8 МАТКА Ф Е Т И И) și v ă l c e l u ș i i (ДО
 8СТА В З Л Ч Е Л 8 Ш И И),

3. cu *-ei* : f i r a t e i (ВЪЗРШНЕ Ф и р а т е и), s ă c u i t e i (ДОРИ 8СТА
 С з к с и т е и) și t o p а n e i (пзт Т о п а н ъ е и),

4. cu *-ăi* : ó o r ă c ă i (МАТКА Ч о р з к з и) ;

genitivo-dative singulare bărbătesci: b o u l u i (w матка Б о с л а с и), vițelului (по пст Б и ц е л с л а с и, și хотарса Б и ц е л с л а с и), cireșului (с матка Ч и р е ш с л а с и), mitimonului (сста М и т и м о н с л а с и), și internișatului (по матка Л и н т е р н и ц а т с л а с и);

numiri de riulețe, din cari nici una nu e de origine slavică: *Boul, Fata, Cireșul, Firata, Săcuita, Mitimonul, Internișatul, Corăca*;

ôre ce să însemneze *firata, internișatul și mitimonul?*
corăca, deminutiv dela «cióră» ?

nume personal: Брѣбан;

metatesa lui *r*: Брѣбан și Бзрѣбан;

b u n g e t : прѣз б с н ѣ т с матка Чирешлани (prin *bunget* pînă la matca Cireșului), cuvînt fôrte remarcabil, întrebuițat pînă acum la Muntenii în sens de «pădure veche și désă»¹ și care însemnă dintăiu «codru de stejari», fiind format prin sufixul *-et* (=lat. *etum*) ca în *frăsin-et, făg-et, nuc-et* etc. din *bung* «stejar», vorbă conservată astăđi numai la Albanesi: *bungh* «stejar»²;

sub raportul morfologic, pentru formațiunea ibridă БСНУЕТ din nelatinul *bung* și latinul *-etum*, compară din punct în punct Брѣбет, din relațiunea *brad* (=alban. *breth—bredzi*) + *etum*, în documentul de mai sus No. 8.

12.

PETRU-VV., SCRITOR ГТРОЕ, FĂRĂ LOC, 14 MAIU 1560.

(hărtiă, Arch. St., ep. Argeș XIX)

dela «gemen», feminin g é m ă n a, întrebuițat ca nume de localitate : Гѣмзана;

dela «brănză», augmentativ b r ă n z o a e, întrebuițat ca nume de localitate : Брѣнзонае.

(¹) Cf. Anrellan, *Județul Prahova*, în *Revista științifică* 1872, p. 300 : «călătorul stră-bate în timp de 4 și 5 ôre b u n g e t u r ă, păduri de mai multe ori seculare». — Acest prețios cuvînt nu se găsește pus nici într'un dicționar român !

(²) Rossi, *Vocabolario della lingua epirotica*, Roma, 1875, p. 95.

13.

PETRU-VV., SCRITOR БОДИНЕСКА, FĂRĂ LOC, 16 IUNIŪ 1560.

(hărtiă, Arch. St., M-rea Câmpu-lung XXVII)

ВАЛѢ ЛСТСНИЛОР;

lu pentru *lă* : ЛСТСНИЛОР, actualul *lăstun* «hirondelle de riva-ge» = slav. ластоуыз ? ori *lu* pentru *lo*, dela vechiul român *lostun* «chițcan», despre care cf. Glosar II ?

ѕ т ā н ā, de 2 ori : место ѿ с т з н ж... да си счини с т з н ж;

numi personale : Бсртѣ, Срѣке, Баломир, Бзркан, Докрзш, Бодіне-ска.

14.

PETRU-VV., SCRITOR МИРОСЛАВ, FĂRĂ LOC, 6 IULIŪ 1560.

(hărtiă, Arch. St., ep. Argeș II)

ВАЛѢ ФЛЖМЗНЗЕЩИЛОР;

ВАЛѢ ИШИЛОР;

mușcelul = munticelul : ДЕЛ ГАСЛАВЕ СЗС МШШЧЕЛСА (partea Sasului cu *mușcelul*);

genitivo-dativ singular femeiesc cu *-eei* (=ēi) : selișteei (ВАЛѢ СЕЛИЩЕЕИ);

măgură în sens de movilă : по мзгсрзс камен (pe *măgură* pină la *pétră*).

15.

PETRU VV., SCRITOR МИХСА ТАХА, BUCUREȘCI, 18 MAIŪ 1563.

(pergam., Arch. St., M-rea Glavaciog VII)

oa : butișoară, ca nume de localitate : ѿ бстишоарж;

a pentru *ă* : vălcalei : сста влчалеи;

nume de localitate : balta mărului (БАЛТА МЪРЛУИ);

Telormăneni în sens de «județul Teleormanului»: Τελορ-
μανηνη, adecă pluralul dela numele poporului întrebuintat ca
nume de țară, cf. fenomen analog în sanscrita, vechea germană,
polonă, etc.;¹

nume de sat : Χυρρηνη;

Βιεζσηιε, λακκα βιεζσηιηλορ, adecă lacul unde sînt viezu-
nii, astădî pronunțat mai mult *vizunie* «caverne, grotte, ta-
nière, terrier», literalmente «terrier de blaireau, Dachslotch», dela
vezune «blaireau, Dachs, ursus meles», animal pe care Buffon îl
definîa : «paresseux, défiant, solitaire, qui se retire dans les
«lieux les plus écartés, dans les bois les plus sombres, et qui s'y
«creuse une demeure souterraine»;²

derivațiunea *vezunie* dela *vezupe*, care se găsește deja în Mol-
nar,³ a scăpat din vederea tuturor celor-l'alți din două cauze : 1. va-
riantul *vizuină* lingă *vizunie*,⁴ 2. variantele *iezine*, *iezune* și *iezure*⁵
în loc de *vezune*, așa că era foarte greu de a ghici, bună-ora, legă-
tura între *iezure* și *vizuină*;

forma româno-albanesă — ca să nu dicem tracică — a cuvî-
ntului *vezune* «blaireau» este *viedula*, de unde apoi albanesul
βιέδουλά (citesc : *viedzulă*) «blaireau»⁶ și românul *viezure* «blai-
reau», βιεζυρε după cum vom vedé scris în Glossar II, trecut la
viezune prin *r=n* ca în *suspin*=lat. *suspirium*, și în fine la *ie-
zune* prin pierderea inițialului *v* ca în *vin*=*vin*;⁷

variantul *vizuină* lingă *vizuniă* provine din prototipul ro-
mâno-albanes *viedu*, din care *viedula* este deminutiv, prin sufi-

(¹) Lassen, *Zeitschr. f. Kunde d. Morgenlandes*, t. 1, p. 346. — Despre originea nume-
lui «Teleorman», veđi scrierea mea *Originile Craiovei*, p. 31.

(²) Ap. Littré, *Dict. v. blaireau*.

(³) Molnar, *Wörterbüchlein deutsch und wallachisches*, Hermannstadt, 1822, p. 127 :
«Dachs — vezune. Dachslotch — vezunie.»

(⁴) *Lexic. Budan.* p. 759. — Pontbriant, *Dict.* p. 783, scrie greșit *visuină*, ér la p. 780
pune *viesură* și explică prin «porc-épic», sens despre care cf. mai jos Glossar II.

(⁵) *Lex. Bud.* p. 273.

(⁶) Stier, *Die albanesischen Thiernamen*, în Kuhn, *Zeitschr.* t. XI, p. 140.

(⁷) Cipariu, *Gramat.* t. 1, p. 74. — Despre un fenomen analog foarte interesant la Neogreci
cf. Chalkiopoulos în Curtius, *Studien*, t. 5, p. 360.

xul *-ină* întocmai ca în *măezu-ină* «Zwischenraum»¹ din *măezu* = *medium*;

prototipul româno-albanes *viedu* prezintă o remarcabilă analogie, poate numai de azard, cu vechiul frances *bedou* «blaireau», pentru care se bănuiesce o origine celtică.²

16.

ПЕТРУ VV., 22 ОКТОВРЕ 1563.

(perg., Arch. St., M-rea Govora IX)

sînt repetate mai tóte localitățile menționate mai sus în documentul No. 11, ast-fel însă că unele variante fonetice prezintă particularități interesante, și anume :

genitivo-dativ singular femeiesc cu *-ciei* pentru *-câi* : Чорзчїен, ну Чорзкзи;

e pentru *i* în ЛНТЕРНЕЦАТСА, ну ЛНТЕРНИЦАТСА;

un *in-*, și *e* pentru *i* în ЛФРАТЕН, ну ФИРАТЕН;

dela «Vedea» genitivo-dativul este tot cu *-ziei*, ba încă. de 2 ori : БЕЗїЕН și БЕЗНЕИ;

numi de arbori : ПЛОПСА, СТЕЖАР (de 2 ori), ЖСАСТРА, СОРА;

ВЕРШИНА ПЗКЗАЛЕНСАИ;

ПОТЕКА ПЗКЗАЛЕНСАИ;

oa : ВЕРШИНА УРСОАЕН, și ВЕРШИНА ПОАТЕНСАИ сu accentul pe *a* și pe *i*;

confusiune între *oa* și *o* : АСПОАЕ și АСПОЕ, ну însă АСПОАЕНЕ са în documentul No. 8;

БСЧИН, БСЧИНСАИ, ну БСЧЮМ...;

epenteticul *i* : КЗИНЕАИ, de 2 ori;

numi caracteristice de ape : БСТЕ[і], БОСА[и], ПЗКЗАЛЕНСАИ, ПОАТЕНСАИ, АСПОАЕ[і], БСЧИНСАИ, ФКТЕ[і] și ФЕТИЦЕ[і], КЗИНЕАИ, УРСОАЕН...;

(¹) Molnar, op. cit. p. 181.

(²) Pictet, *Origines*, t. 1, p. 441. — Nemnich, op. cit. t. 2, p. 1531, aduce și o formă francesă dialectică *badoneau*.

numi personale : БЗРКАН, ПАНА;

o particularitate fonetică dintre cele mai remarcabile, anume un dublu *rr* inițial de 3 ori în cuvântul «рзжлецин» :

ррѢШЕ р р з ж л е ц и н,

ИМААН р р з ж л е ц и н,

УСТАШЕ р р з ж л е ц и н,

ast-fel că nu poate fi îndoelă despre pronunția r, care există în adevăr la Albanesi : *rrraig* «trăiesc», *rrrotă* «rotă», *rrrenă* «minciună», *rrrală* «rar» etc.¹, așa că și la Români cată a se fi pronunțat pe alocuri : *rrrotă*, *rrrar* și altele, după cum se și găsesc urme în vechile noastre tipăriture și manuscrise, bună oră — cât se atinge de Moldova — în Cazania mitropolitului Varlam din 1643 :

part. I, f. 365 : СТРИКЖЧЮНА МАСТЕ У БОЛАЖ РРА...,

part. I, f. 273 : ЛЕГЖТЪРИ, ЛКИСОРИ, МОРЦИ РРѢЛЕ...,

part. II, f. 372 : МАСТЕ ФОАРТЕ СЪРГЪНТОАРЕ КА О АНЪ РРѢПЕДЕ...,

apoi pentru Muntenia, într'un manuscris din timpul lui Mateiu Basarab, conservat în Biblioteca Centrală din București :

pag. 28 : ррѢУИИЪ,

p. 203 : ррѢНЕ,

p. 70 și 390 : ррзѢрѢзъ,

p. 118 : рроасъ,

p. 235 : рржаѢ (rîdea),

p. 387 : ррзѢри,

p. 333 : рразѢЛЕ,²

în fine la Macedo-români în *rrău* «rîu», *rrădățină* «rădăcină», *rrănie* «rîie», *rrană* «rană», *rroșiu* «roșu» etc.;³

dintre Neo-latină, afară de vechea limbă română, care împărtășește această particularitate cu Albanesi, adecă posteritatea directă a Tracilor, dublul *r*, cel môle și cel dur, există numai la Spanioli, cari îl împărtășesc cu Bascii, adecă posteritatea directă

(¹) Hahn, *Alban. Stud.* passim. — Acest *r* dur este expres prin *rr* în toate transcripțiile limbei albanese afară de a lui Leake, cf. Miklosich, *Albanische Forschungen* I, p. 14.

(²) Asupra acestui manuscris și particularităților sale mî-a atras atențiunea tinărul meu elev d. Bianu, tuzestrat cu o remarcabilă aptitudine pentru studii lingvistice.

(³) Καβαλλιώτου Πρωτοπειρία, Veneția, 1770, passim.

a Iberilor, ér în Asia ambiț *r* se găsesec, între cele-l'alte, la Armeni : « a common *r* » și « a strong double *r* »;¹

зл trecut în жл : ρρζжлєции pentru ρζжлєции «separați» sau «nevălmași»² = slav. ρазличь «diversus».

17.

MITROPOLITUL ANANIA, SCRIITOR БЛЗКСА СТАР (cel bătrîn) ꝯ Погынеции, ВУСУ-
РЕСЦІ, 2 JULIŪ 1564.

(hărtiă, Arch. St., ep. Argeș XIX)

pluralul cu *-ure* : гpаждѡре;

fréng hi, nume de stofă prețioasă : стихар ꝯ ф р ꝑ н ги чернс (stihar din *fréng hi négră*) = pers. *frenghî* «pannus aureus Francorum»³, cf. mai jos Glosar II;

particularitate istorică : nepotul mitropolitului Anania se numia Dragomir și era din Tîrșor : Драгомѣр ꝯ Трѣшор ;

numi bărbătesci : БЛЗКСА, КЗЛЧЮКСА.

18.

ALEXANDRU-VV., FĂBĂ LOC, 8 IAN. 1568.

(pergam., Arch. St., ep. Argeș XXII)

g o r g a n : дорн до горган ;

grum a z ul în sens de rădicătura délului : по р р ѡ м а з ѡ л Брѣн-
жешов (pe *grumazul* Brânzeșului);

din «brândă» format numele Брѣнжеш, cu care compară mai sus în documentul No. 12 : Брѣнжое, și mai jos în documentul No. 22 : Брѣнжз-вѣке.

(¹) Lepsius, *Standard alphabet*, ed. 2, p. 135.

(²) Cf. Alexandri, *Poesii populare*, ed. 2, p. 379 :

„Frunță verde pădureț,

„Oйollo, frate răstolț,

„Ce nu vii să ne mai vezi?

„Că de când te-ai răstolțit, etc.“

(³) Vullers, op. cit. t. 2, p. 667.

19.

ALEXANDRU-VV., FĂRĂ LOC, SCRITOR СТЪНИЛЪ, BUCUREȘCI, 3 AUG. 1571.

(pergam., Arch. St., M-rea Hurezu XVI)

dela «vâlcea», articulat vâlceóa (взлчѣва корѣсло), la genitivo-dativ nu «vâlcelei» (cf. mai sus documentul No. 15), ci vâlceói (до вѣш взлчѣви);

oa : комваръ ;

goruni, plural dela «gorun», o varietate de stejar : пискалъ цъс горъни (piscul cu *goruni*);

numi bărbătești : Коцофан, Ницъг, Кица, Петриман, Боволѣ, Дѣлѣс, СТЪНИЛЪ.

20.

ALEXANDRU VV., SCRITOR НѢГОЕ, BUCUREȘCI, 1572.

(pergam., Arch. St., M-rea Câmpulung XXXVII)

gaura, ca numele unui munte : планине еж се зовет—гара;

finalul *u* întreg : кинтешъ, numire de haînă = polonul *kontusz*, rutenul *kuntysz*, ung. *köntös* etc., cu o formă apropiată de cea unгурescă, tóte din vechiul persic *kándos*, menționat în Xenofonte;¹

gure în sens de «guler» : две риге докре цъс гъре ѿ фир (doă haîne bune cu *gure* de fir), cf. medio-lat. «*gula mantelli*» adus ca sinonim cu *gulerum*, saũ în vechia francesă :

«Si que les goules de son pelison gris

«En sont mouilliés...»²;

giurè, cu accentul pe ultima silabă : нѣкое ѱюре (nesce *giurè*) = pers. *giurè* «păreche»³, la noi «pantaloni», cf. mai jos Glosar II la cuvîntul *giurule*;

(¹) Cf. Matzenauer, op cit. p. 45.

(²) Du Cange, *Gloss. med. lat.* ed. Carpent. t. 3, p. 594, ér despre *gulerum* = «guler» tot acolo un text din 1134 : „invenit introitus capucii, qui *gulerum* vulgariter gallice appellatur“.

(³) Vullers, op. cit., t. 1, p. 538, observă că Persianiĩ aũ împrumutat acéstă vorbă din hindustani, unde ea însemnă între altele: „a pair of shoes“ și „a suit of clothes“.

particularitate economică : prețul unui «kinteș» 500 aspri, al unui «giurè» 300 aspri de argint (аспри среб);
numi bărbătesci : Лъсдаты, Ялеса Палавеса (?)...

21.

ALEXANDRU VV., SCRITOR КЗСІЮ, BUCURESCÎ, 13 MAIU 1573.

(pergam. Arch. St., M-rea Bistrița-olténă LIII)

codrul : Ѡ кодръ л еж се зовет Кзката;

oo=ō : Селищовара (=Seliștōara), nume de sat, scris însă și numai cu oa : Селищовара;

alt oa : потковъз;

confusiune între z și ж : Ставзр și Ставжр;

conservarea duplului nn din Ἰωνωνης : Инюю, dar și cu un singur n : Иню;

mare bogăție de numi personale dintre cele mai remarcabile : Мареш, Братеш, Дрзгою, Нѣнчюл, Станчюл, Градѣ, Побиркѣ, Ставзр, Вонѣ, Драгѣл, Бобе, Дрзган, Бодѣ, Бан, Влздѣмир, Ялѣс, Инеш, Шерѣ, Дрзгина, Търтеш, Кззан, Мѣша, Нѣнка, Потковъз, Крзломан, Соркз, Крзчюл, Манѣ, Стзничюкѣл, Бзлан, Гаго, Данчюл, Бѣнѣ, Стоенел, Мирлан, Цанвале, Чернат, Бадюл, Берча, Винтиаз, Станко, Кзсѣю..., dintre cari un singur nume, Драг bună-ōră, diferențiat în: Драгѣл, Дрзгою, Дрзган și Дрзгина.

22.

ALEXANDRU VV., SCRITOR НЕКѢЛА, BUCURESCÎ, 4 SEPT. 1573.

(perg. Arch. St., ep. Argeș L)

brânză véche, ca poreclă de om : сзс братнемси по име Брѣнзз вѣкѣ и Опрѣ (cu frații sei anume Brânză-véche și Opré);

alte numi personale : Ленидат, Банчюл, Болборе, Карапче;

curmezișul : сзс жѣ с ксрмежишѣл вчинев (cu funea în curmezișul moșier).

23.

ALEXANDRU VV., SCRITOR БАДѢ, BUCURESCĪ, 9 IAN. 1576.

(perg., Arch. St., M-rea Glavaciog IV)

finalul *u* întreg : р а т у н д у, ca numele unui loc : с правс лакслов
р з т с н д с;

Цигансш, deminutiv dela «Тиган», ca nume personal;

alt nume personal : Церсш;

оа : комоарз, вѣтишоарз;

numi locale : Нѣгра (sat аї căruia locuitorii: Негрѣнии), лаксш Бс-
те[і], Бѣтишоарз (cf. mai sus documentul No. 15), Псркзрѣнии...;

nume de arbore : на с т з жарю л Крецслов (la *stăjarul* Crețului).

24.

МИНЕА-VV., SCRITOR Дара, BUCURESCĪ, 21 IUNIŪ 1579.

(pergam., Arch. St., M-rea Hurez XVI)

finalul *u* întreg : крзнгс (de 2 ori);pluralul cu *-ure* : крзнгсре;

călinet = «pădure de călini» : крзнгс ѿ кз линет (crăngu din
călinet);

genitivo-dativ cu *-ăi* : Дан снѣ Лс к з и (Dan fiul *Lucăi*);

numi bărbătești : Жагле, Дара.

25.

МИНЕА-VV., SCRITOR Шерсан ѿ Падреці, BUCURESCĪ, 10 NOV. 1579.

(pergam., Arch. St., M-rea Cotroceni LXXXVI)

o frază întregă semi-română : ѿкк ксрмжтсрж ѿ сста Кз т з-
лс ю л в б р е д н ко а да Ировсаш и при д н Шсвзита на великаг
гриндсш привалсш Манев = dela curmătură dela gurele Că-
tălușul[ui] pre în coada Іarovului și priin Șuvăita la
grindul cel mare la privalul Manei;

altă frasă analogă : ДА СЕ ЗНАЕТ ХОТАРЖЛЕ СЕЛОВ ЛУПШАНСКА И ВЪ
 ДРЪМСТА ДЪРСТОРА И С ВЕЛИКО ГОРГАН = să se scie hotărâle sa-
 tului Lupșanului dela drumul Dârstorului pînă la ma-
 rele gorgan;

încă una : ВЕЛЧЮРГА ДОБРЕС ДОРИ СЪТЪЖАР = dela belciu-
 gul lui Dobre pînă la stăjar;

pluralul cu *-ră* pentru *-re* : хотарж-ле;

oa : кодаа;

formă dublă : предн și придн;

neaccentatul *a* nescăduț la vocală obscură : б а р а г а н (през
 прѣзъраганов) și р а д у р е џ и (Падуреці);

blénze : С Л А К С Л В Л Ъ Н З Е В (la lacul *blénzei*), prin confusiune
 între *d* și *z* (ca mai sus în documentul No. 3) este = *blénde*, nume
 de pasere, despre care veđi mai jos Glosar II ;

numi de Țigani : БОЖИЩЕНСА, ФЛОРЪ, ГОИЦЪ, ТАТАЛАК, БОИИЪ, ПИС-
 КИИИА, КСКА, ШИГЪРЕНСА, ХРЪС, БЪЛЪИ, КОПАЧ, ЦЪРА, ФЕРА..

26.

MIHNÉ-VV., SCRIPTOR Фіера, BUCURESCĪ, 12 DEC. 1580.

(pergam., Arch. St., M-rea Cotroceni LIX)

solzii, la singular *solz* «écaille», aci în privința plopului :
 п л о п и ч з с с о л з ѝ и (plopî cu *solzii*);

neaccentatul *a* fără scădere la vocală obscură : в а с а р ѝ и
 (привалса Манев в а к а р ѝ и);

привалса — stână ?

oa : кшчодре;

gorgan despre o movilă mare : С В Е Л И К А Г Г О Р Г А Н ;

faurul «ferar», despre un Țigan : С Т А Н Ф А С Р С А ;

săldușul, cu sens de «mlaștină» : С Л А Д У Ш С А Ч З С Т С Х С А (*săldu-
 șul* cel cu stuhul), veđi documentul ce urmăzeă după acesta;

с т с х с а, astă-dî *stuful* «jonc», cu *h=f*.

ΜΙΝΗ-ΥΥ., SCRITOR БОТЪ, BUCUREȘCI, 27 IAN. 1851.

(pergam., Arch. St., M-rea Cotroceni LIX.)

oa : коода (de 2 ori);

ïu pentru oa : кзшчюре, acolo unde în documentul precedente :
кзшчюаре;

finalul u întreg : гриндѡ, крзнгѡ;

preîn = prin : прелн коода Шворѡлѡв н прелн Шсвзита;
привалѡл, cf. documentul precedente;

stăjar : дори с т з жар ;

metatesa lui r : aceeași localitate numită Шровѡл și Шворѡл;

confusiunea între -en și -in : Динцеци și Денцеци, nume de sat ;

alte numi de localități : Дескоперецин, Фзсзианин, Корнзцел...;

g o r g a n, întocmai ca în documentul precedente : велико горган;

bă ră g a n : нѡт к з р з г а н о в ;

лакѡл Блѡнзев, cf. mai sus documentul No. 25;

кѡрмзтѡрз;

belcîugul, astă-dî «muselière», într'un sens topografic: ѡ блѡчюгѡл Добрев дори с... (dela *belcîugul* lui Dobre pînă la...), cf. mai sus documentul No. 25;

săldușul, ca în documentul precedente, luat în sens de «loc mlăștinos»: хотарѡл ѡкз Корнзцел по блатѡ на сзладшѡл сзс стѡхѡл н през полю... (hotarul dela Cornățel pe baltă spre *săldușul* cel custuhul și peste câmp), cuvînt foarte interesant care, ca deminutiv dintr'un *saldū* «baltă», ne explică enigmaticul nume de Σαλδηνοιοι, *Saldensii*, pe care Ptolemeu il dă acelor Daci ce locuiau tocmai în partea de jos saū cea «băltosă» a Olteniei,¹ numită «blatniță» încă pe timpul lui Mircea cel Mare² și de unde și vîntul dela sud

(¹) Veđi charta lui Ptolemeu în a mea *Istoria Critică*, ed. 2, t. 1, p. 324.

(²) Венелинъ, Влахо-Болгарскія Граматы, Petersb., 1840, p. 56: «С БЛАТНИЧКО СЪДСГВО КЪМАНСКИ БРОДЪ...».

se cheamă la noi pînă astă-đi «băltăreț», ast-fel că *Saldensii* ar însemna «Daci dela baltă»:

cu *Saldensii* lui Ptolemeu și cu românul *saldu* «baltă» se află într'o intimă legătură numele eșit din us al unui sat din județul Oltului : *Săldenî*, astă-đi Isvorul-de-sus,¹ adecă aprópe o traducere a terminului celui vechiu (*isvor* = apă, *saldu* = apă), ér din antica nomenclatură geografică a țerelor învecinate cu Dacia : localitatea *Salda* sau *Saldum* în Pannonia, menționată pe Tabla Peutingeriană și 'n Geograful Ravennat, și *Σάλδαπα* în Mesia, la Teofilact;²

cu acéstă ocașiune, încă o numire etnică din Dacia lui Ptolemeu : alături cu *Saldensii*, el pune, locuind pe ambele maluri ale Oltului, pe Daci *Potulatensii*, *Ποτυλατήνσιοι*, nume compus din prepozițiunea *pot* «lingă» (cf. grecul *ποτί* sau *ποτ*,³ zencil *paiti*, arménul *pat*, latinul *pot* în *pos-sideo*) și din numele *Ulat* = *Aluta*, adecă *Pot-ulatensii* «Daci de lingă Olt».

28.

MIHNEA-VV., SCRIITOR ΝΕΚΣΑΑ, TIRGOVIȘTE, 27 AUG. 1582.

(hărtiă, Arch. St., M-rea Cămpulung XXVIII)

relativ la zestrea unei fete de boier, acest document presintă terminî fórte interesanți de stofe și podóbe femeiesci, precum :

țoașe, 2 la număr, una de zarba (cf. mai sus textul XXXI), alta de grana (veđi mai jos), ambele cu nasturi de argint :
 1000000 2 ΕΔΝΑ ᾤ ΖΑΡΒΑΧ Α ΔΡ8ΓΑ ΖΑ ΓΡΑΝΑΧ ΣΕΚ ΣΧΣ Ν8Ω ΣΡΕΚΡΧΝΗ,
 la singular 1000000 = medio-grecul *τζόχα*, un fel de mantă : «indumenta ex panno laneo ad talos usque demissa»⁴ = la Albanesi pînă astă-đi *tzogă* : «La zoga è una sopratunica a mille pieghe, «che le donne Albanesi vestono quando si recano in Chiesa, e nelle «visite per nozze e lutti; le vedove la portano in tutto il tempo «della vedovanza; è un abito di grave dignità proprio delle maritate»⁵ = serb. *чoчa*, deminutiv *чoшница* «postav», — cf. mai jos Glosar II;

(¹) Frunđescu, *Dict. topografic al României*, Buc. 1872, p. 249, 416.

(²) Cf. Forbiger, *Handb. d. alten Geogr.*, t. 3, p. 481, 1100.

(³) Bannack, in Curtius, *Studien z. griech. u. lat. Gramm.*, t. 10 (1877), p. 108.

(⁴) Du Cange, *Gloss. med. Graec.* p. 1576.

(⁵) Dorsa, in De Rada, *Rapsodie d'un poema albaneșe*, Firenze, 1866, p. 40.

bortți, éráși 2 la număr, una cu mărgăritar și cea-l'altă cu fluturi : корци 2 една със кнсер а дрсга със флстсри = medio-germ. *borte* «starkes Band aus Seide mit Gold gestickt, als jung-
«fräulicher Haarschmuck»¹ = vechiul frances *borte* «ruban fort d'or
«et de soie»,² mai pe scurt un fel de îmbrăcăminte la cap;

флстсри, ca ornament femeiesc la cap, cf. franc. *papillons* «par-
«tie d'une coiffe qui va en s'élargissant comme les ailes d'un pa-
«pillon»³;

bucile de mărgăritar la cercei : зквшницн със ксчнле със кнсер,
cf. franc. *boucle* [d'oreille] = lat. *buccula*, pe când forma română
vine d'a-dreptul din lat. *bucca*:

cingători : 2 чингзторн за кофтирие;

кофтирие, stofă din care se făceau cingătorile femeiesci, veđi mai
sus documentul No. 1.

frăul : кон добрз вседан и мвсздан със фрзсга срек (cal bun în-
șeuat și înfrănat cu frăul de argint);

neorganicul *h* la finea cuvintelor : зрблх, гранах, fenomen fórte
important, despre care veđi mai sus texturile XVII și XXXIII;

grana h = medio-lat. *granata* = polon. *granat*, un fel de po-
stav scump⁴, cf. mai jos documentul No. 30.

29.

МИНÉ-VV., СРИТОР ИВАШКО, ВУСУЕСЦИ, 17 ИАН. 1588.

(perg., Arch. St., episc. Rîmnic XXXIV)

* gruiul în sens de «dél» : виноград по грсюл Божораним (viia
pe *gruiul* Bojoranilor), cuvînt în aceiași strînsă legătură etimo-
logică cu *grumaz* = alban. *gurmaz*, în care este lătinescce *collis* cu
collum.

30.

МИНÉ-VV., СРИТОР БАЛК, ВУСУЕСЦИ, 6 МАРТИУ 1588.

(pergam., Arch. St., M-rea Brăncoveni IX)

finalul *u* întreg : шокрллатс;

(¹) Ziemann, *Mittelhochdeutsches Wörterb.*, Quedlinburg, 1837, p. 41.

(²) Bezon, op. cit., t. 1, p. 168—91. — Cf. Matzenauer, op. cit. p. 271.

(³) Littré, *Dict.*, t. 3, p. 929.

(⁴) Golombowski, op. cit., p. 156.

metatesa lui *r* : шокрълатъ = ung. *sakarlat*, turc. *saqarlât*, polon. *szkarlat*, ital. *scarlato*, fr. *écarlate* etc., un fel de stofă scumpă. care la început era numai roșie, ca și грана (cf. documentul No. 28), mai în urmă însă a ajuns a fi de ori-ce culoare;¹

particularitate economică : o bucată de atlas 1500 aspri (един атлаз цѣна ема 1500 аспри);

dulamă (cf. mai sus documentul No. 1) și feregé (= turc. *ferag'e* „vêtement de dessus“), ambele de „șocrălat“ verde : ферѣѣ и даламъ вбадѣ зелене за шокрълатъ;

preutésa : Пѣкша прѣстѣса;

numi de sate : Фзакони, Пиетри;

numi de Români : Хсрдсю, Пистрсю (articulat Пистрсюл), Вьсю, Правжц, Бадѣ, Балѣ;

numi de Țigani : Ксрки, Цюна;

numi de Țigance : Сламна, Барсама, Биша, Мома.

31.

МІННÉ-VУ, ССРИТОР ГЕРГЕ, ВУСУРЕСЦИ, 28 МАІУ 1589.

(hărtiă, Arch. St., M-rea Stavropoleos XXX)

nadragi [de] karagi u : една зег надраѣи караѣис бело (o pă-reche de *nadragi* de *caragi* alb), караѣис = ung. *karazsia* = polon. *karazia*, un fel de postav prost din care își făceau haîne soldații în Polonia, de unde pînă astăzi zeghea la țeranii de lângă Cracovia se chiamă *karazy*² = ital. *carisea*, germ. *Kerse*, engl. *kersey* etc.

32.

ALEXANDRU-VУ., ССРИТОР ЯНДРЕЮ, ВУСУРЕСЦИ, 6 ЈУНИУ 1593.

(hărtiă, Arch. St., M-rea Hurezu XV)

țărmurele, la singular : цзрмуре ле Кривев;

Barbă-albă, numele unui boiar : Барбз-албз вистинар...

(¹) Bezon, op. cit., t. 3, p. 291.

(²) Golembiowski, op. cit. p. 167.

G L O S S A R I I

1600—1630.

SPECIMEN DE «DICȚIONAR ETIMOLOGIC AL LIMBEI ROMÂNE».

Cel de 'ntăiu vocabular român tipărit, astăzi de o raritate bibliografică nespusă . necunoscut nimăruî și necitat de nimeni , se păstrează în Biblioteca Archivelor Statului din Bucuresci , care a căpătat acest interesant *unicum* dela d. I. M. Codrescu din Iași.

Este o cărtecică in-16 de 78 pagine , avënd următorul titlu rusesce și românesce :

Краткое

СОБРАНІЕ ИМЕНЪ ПО ГЛАВИЗМАМЪ,
РАСПОЛОЖЕННОЕ ДВОМА ДІАЛЕКТАМИ,
ВПОЛЪЗЪ ХОТАЩИМЪ ОУЧИТЬСЯ РУС-
КАГО И МОЛДАВСКАГО ЯЗЫКА

Лексартъ

АДЪНАРЕ НЪМЕЛОРЪ ДЪПЪ КАПЕТИЛЕ
ЧЕ САЪ АШЕЗАТЬ, КЪ ДЪОАМЪ ИМЕНЪ,

ЛТРЪ ФОЛОСВЪЛЪ ЧЕЛВРЪ ЧЕ ВВРЪ ВРЪ
 А ЛВЗЦА ЛМБЕ РЪСАСКЪ ШИ МОЛ-
 ДОВЕНЪСКЪ.

Печатано въ Иссахъ, протопопомъ Мол-
 давскимъ, Болоскимъ, и Бессарабскимъ,
 Миханломъ Стрильбѣцкимъ, въ собствен-
 ной своей типографіи. 1789. Года.

La 1789, Moldova fiind ocupată de armata rusă, preutul Mihail Strilbetzki, carele își dă pomposul epitet de «protopop moldovenesc, muntenesc și besarabian», și-a înființat în Iași o tipografie, unde a dat la lumină acest mic vocabular, promițând în prefață și o carte cu dialoguri: «карте а ворбеларь, каре ла десъвършитъ правила лимбларь молдовенеци ши рсеци ва вени».

Peste tot sînt vr'o 1500 de cuvinte, dispuse după rubricile de : «Dumneșă și duhuri», «lumea și stihile», «vremi și sărbători» etc.

Inainte de acest vocabular nu sînt decît dicționare române manuscrise, dintre cari noi cunoștem, mai mult sau mai puțin, următoarele cinci :

1. In Biblioteca Centrală din Bucuresci, sub No. V. 5., un mare volum in-folio, intitulat «Păcurarul său lexiconul păcurarului slavono-romănesc», compus în Bucuresci de un ieromonah Macarie la 1778.¹

Îl studiază actualmente d. I. C. Bianu, care 'l va descrie peste puțin în «Columna lui Traian».

2. In Biblioteca Societății Archeologice din Moscva, sub No. 240 MS. Slavica, un manuscris intitulat : Словарь Рѣмѣньскаго языка (Dicționarul limbei române), fără dat și fără numele autorului, 282 foi in-12.²

3. Tot la Moscva, fosta bibliotecă a contelui Teodor Tolstoy posedea la 1825, sub No. 74 in-4, un Словарь Славено-Молдавскій

(¹) Gărlénu, *Catalogul Bibliotecii Centrale*, Buc. 865, p. 55.

(²) Библиотека Общества Исторіи, Moscva, 1845, p. 113.

(Dicționar slavo-moldovenesc), compus cam pe la 1695 și scris cu cursiva pe 100 foi.¹

După o indicațiune din partea repostatului meu părinte Alexandru P. Hasdeu, Societatea Academică Română a însărcinat de curînd pe d. Gr. G. Tocilescu, plecat în Rusia, de a urmări aceste două interesante dicționare.

4. În biblioteca Universității din Pesta, între manuscrisele celebrului istoric ungurese Pray, mi s'a întîmplat a descoperi o cărticică în-16 intitulată : *Dictionarium Valachico-Latinum*, compusă înainte de 1743, fiindcă la finea volumului sînt scrise în acel an nesce notițe de o altă mână.

Autorul cată să fi fost din Banat, căci conservă nemuiat pe *n* în cuvintele *banye* (=baie), *kuny* (=cuin), *vinye* (=viie) etc.²

Îl vom cita mai jos în Glossar sub prescurtarea de *Lex. MS. Pray*.

5. Dar cel mai prețios dicționar manuscris român este, fără îndoelă, acela ce aparține d-lui Dim. A. Sturdza.

La 1740 manuscrisul era deja stricat, fără început și fără sfîrșit, astfel că nemerînd în mânele unui cărturar, acesta l'a sporit cu vr'o câte-va foi și, punînd ca titlu :

ЛѢТЪ ЛѢСМИ (anul 1740)

ЛЕЗНИКОВЪ СЛАВЕНСКОЙ (Lexicon slavice),

s'a apucat a-l completa.

Manuscrisul întreg, în-4 mic, cuprinde 282 foi, dintre cari ultimele 261—282 sînt nescrise, ér primele 1—39 sînt pline de adnotațiuni, mai ales lexice, de pe la finea secolului trecut, scrise de diferite mâni în Moldova.

La 1757 manuscrisul aparținea «dascalului Nikitã», care îl numia Лиѡиѡон din ЛѢЗНИКОВЪ, cu *ps* din *cs* întocmăi ca în *cópsă* = *coxa*, ér la 1797 îl vedem în mâinile unuia ce subscriea franțuzesce : «Mr. Jean de Talmatzy».

(¹) Калайдовичъ-Строевъ, Описание рукописей Толстова, Москва, 1825, p. 265.

(²) Cf. *Revue de linguistique*, t. 5, p. 241.—Acéstă particularitate fonetică se observă însă și la Hațeg în Transilvania, cf. *Lex. Bud.*, Orthogr. p. 34.

Óre-care din aceștia pare a se fi îngrijit de a lega volumul, adăugând la început și la sfârșit mai multe foi albe.

Partea cea veche a manuscrisului cuprinde un dicționar slavo-român între foile 41—215, cu intervaluri nescrise sau completate de altă mână posterioară, și o gramatică slavică, de o parte slavonescă și de cea-l'altă românească, între foile 216—253, după cari urmăzează apoi nescă socoteli aritmetice și astronomice, rețete medicale etc.

Manuscrisul d-lui Sturdza merită a fi studiat cu d'amăruntul în tóte părțile sale și chiar de a fi publicat întreg, cea-ce nu întră în cadrul lucrării de față.

Ne-am mărginit dară de a'l examina numai în porțiunea cea veche a dicționarului.

Dăm mai jos și un fac-simile de pe fóia 205 retro.

Tóte literele inițiale sînt făcute cu roșu.

Cernéla e gălbuiă.

După indici paleografice, acest dicționar e scris fără contestațiune în prima jumătate a secolului XVII.

Autorul a fost Muntén, căci întrebuintézeă cuvintele *barză*, *ră-nichi* și altele, necunoscute pe așuri, ér pe *Ban* îl explică prin «Domn», cea-ce ar fi fost peste puțință în Moldova, unde boieria de Ban n'a fost nici odată quasi-princiară ca în Țera-Românească, ba nici că a existat măcar în tot cursul secolului XVII.

Cuprinsul dicționarului presintă o asemenare surprindétóre cu cel de'ntăiu dicționar tipărit al limbei paleo-slavice, scris de cătră călugărul Pamba Berindă și publicat în prima edițiune la Kiev în 1627 sub titlul de : *ЛѢЗИКОУ СЛАВЕНОРССКІЙ*,—carte de o raritate extremă chiar în Russia¹ și pe care totuși o posedă la noi biblioteca Seminariului din București.

Dar cine a fost Pamba Berindă ?

Archeologul rus Sacharov schițézá biografia acestui lexicograf în următorul mod :

«Pamba Berindă s'a născut în Moldova din părinți ortodoxi «în secolul XVI. Calatorind de tînăr pe la locuri sfinte, el s'a călu-

(¹) *Hanka, Dobrowsky's Slavin, Prag, 1834, p. 258* : «äusserst selten».

«gărit în Ierusalim și a ocupat acolo diferite funcțiuni. Chiământu-l apoi la sine episcopul de Lemberg Gedeon Balaban, i-a încredințat corectura cărților și privegghiarea asupra tipăririi lor în tipografiile din Sniatin și din Krilos. Aci Berindă a început compozițiunea Dicționarului său. După mórtea lui Gedeon Balaban, rudele acestuia vindând tipografia la Kiev, a trecut tot la Kiev și Berindă etc.»

El a murit în noua sa reședință la 1632.¹

Să observăm că numele de mirén al lui Berindă a fost Pavel și că el era nu numai lexicograf, dar și un excelent zugrav bisericesc tot-o-dată, autor al renumitelor *Ephemerides effigiatae Papebrochii*.²

E curios că un Slavon a tipărit cea de'ntăiu gramatică a limbii italiene,³ pe când un Român a făcut cel de'ntăiu dicționar al limbii slavice.

Așa dară între manuscrisul d-lui Sturdza și lexiconul lui Berindă asemenarea e mare; mai mult decât atăta, ea este așa de mare încât ar fi dispus orî-cine de a admite, că unul dintre ele a fost cunoscut autorului celui-l'alt.

Însă care pe care?

Dacă lexiconul lui Berindă ar fi fost cunoscut lexicografului muntén, ar urmă că acesta a scris după anul 1627.

Dacă Berindă, din contra, se va fi servit el de dicționarul nostru, atunci rezultă că acesta trebuie să fie cu mult timp anterior anului 1627.

Ei bine, sînt multe temeiuri de a crede, cumcă în adevăr Berindă va fi fost acela care a utilizat lucrarea cea muntenescă.

Ne vom mărgini de a indica vr'o două-trei.

În lexiconul lui Berindă sînt așezate în ordine alfabetică unele articole cari se află împrăștiate fără nici o ordine în manuscrisul d-lui Sturdza.

Așa la noi avem la f. 42 : ЯНАІА НОРЮА ДОМНАСН, și apoi la f.

(1) Cf. Сахаровъ, Сказанія русскаго народа, Petersb. 1849, t. 2, part. 5, p. 6.— Cf. Zegota Pauli, *Starozytnosci Galicyjskie*, Lwów, 1840, p. 43.

(2) Martinov, *Annus ecclesiasticus graeco-slavicus*, Bruxellis, 1863, p. 40.

(3) Diez, *Gramm.*³ t. 1, p. 80.

44 éraşi: ЯНАНІА НОРСА ДОМНАШИ, pe când la Berindă numai o dată la p. 342 : ЯНАНІА ВБАКЪ ГОСПОДЕНЬ.

Este lucru firesc, că aşezarea în ordine trebui să fie posterioară desordinii.

Alt ceva.

În unele locuri manuscrisul oferă un pasagiū complet acolo unde în Berindă îl găsim scurtat.

Aşa la noi avem la f. 46 : ВИШАСА СЪ ВИЧМИ СЪ О И МИ ДАЖЕ ДО ПРОЛІТІА КРЪВЕ СВОЕА, pe când în Berindă, la p. 5, citim: ВИШАСА СЪ ВИЧМИ ДО ПРОЛІТІА КРВЕ СВОЕА, adică своими este omis.

De asemenea într'un alt pasagiū, manuscrisul pune la f. 34: ПОИДЕМЪ НА СЕЛО И НАПРАВИМЪ ВОДОВАЖДА НАПАЛТИ НОЦІЮ СЕЛО, pe când în Berindă, la p. 24, lipseşte cu totul începutul: ПОИДЕМЪ НА СЕЛО И.

E lucru firesc, că redacţiunea cea scurtată trebuie să fie posterioară celei complete.

În fine, ortografia manuscrisului este mai arhaică, mai paleoslavică, mai grea decât a lui Berindă, de exemplu chiar în pasagiul de mai sus: КРЪВЕ СВОЕА, acolo unde cel-l'alt moderniséză: КРВЕ СВОЕА.

E lucru firesc, că o ortografiă mai veche denotă şi un exemplar mai vechiu.

S'ar puté dară crede că manuscrisul d-lui Sturdza, deşi scris în Muntenia, totuşi va fi căduţ, cu mult înainte de 1627, în posesiunea lui Berindă în Moldova, unde a şi ramas de atunci.

Limba dicţionarului nostru ar concurge a întări acéstă conclusiune, înfăţişând unele diceri ce par a nu se mai fi întrebuintat nicăiri la Români dela 1600 încóce, cel puţin în România danubiană, de óră-ce nu le găsim de loc în numeroşele tipăriture şi manuscrise din epoca lui Mateiu Basarab şi Vasile Lupul.

Vedí mai jos la cuvintele: *auă, zgarbură, funicel* etc.

Cu tóte acestea, noi nu afirmăm cu o deplină siguranţă cumcă Berindă ar fi avut la mână anume manuscrisul d-lui Sturdza, şi étă de ce.

Afară de dilema propusă mai sus: unul din doi a cunoscut pe cel-l'alt, mai este posibilitatea unei a treia ipotese,

De ce óre Berindă pe de o parte și autorul dicționarului nostru pe de alta, trăiând amîndoi cam în același interval, n'ar fi putut consulta, fie-care în deosebî, una și aceeași fântînă lexică anterioară, adecă vre-o încercare manuscrisă de dicționar slavice, mai veche, remasă necunoscută, pe care unul din ei a explicat'o apoi rusesce sau mai bine rutenesce, ér cel-l'alt românesc ?

Ceia-ce ar milita óre-cum pentru acéstă ipotesă, este impregiurarea că 'n manuscris se află multe cuvinte serbe sau din dialectul sloven modern, pe cari autorul se vede a le fi adaus dela sine cătră fântîna cea anterioară, căci nu le găsîm în Berindă.

Mai este apoi și o altă considerațiune: călugărul moldovén dela Kiev citéză într'o mulțime de locuri cărțile bisericesci unde se citesc cuvintele pe cari le explică, pe când dicționarul nostru a cređut de cuviință a suprima fórte adesea asemenea indicațiuni bibliografice.

Din cauza tuturor acestor puncturi de controversă, noi am pus ca dat aproximativ lungul interval dintre anii 1600—1630, deși criteriile interne și externe ne fac a bănui, că el se aprópiă mai mult de cea de'ntăiü decăt de cea din urmă din aceste două cifre extreme.

Reproducem mai jos din manuscris vr'o două-sute de cuvinte.

Acolo unde vorba paleo-slavică nu e destul de clară, noi completăm sensul între [] prin sinonime neo-slavice din Berindă, uneori și din contimpuranul seü Mikalja.¹

Am profitat de acéstă ocașiune pentru a oferi tot-o-dată un specimen de dicționar etimologic al limbei române, ceea-ce ne lipsește cu desăvîrșire, căci lucrarea cea mai bună existînte, «Dictionnaire d'etymologie daco-romane» al d-lui Cihac, are în vedere numai elementele latine, ș'apoi și 'n privința acestora păcătuesce la tot pasul prin neajunsul de metodă sciințifică, neajuns ce se urcă adesea la *non-plus-ultra*.

Pe lîngă exemple aduse altă dată² despre nemetodismul d-lui

(¹) *Micalia, Thesaurus linguae illyricae*, Lavreti, 1649, in-16.

(²) *Columna lui Traian*, 1876, p. 17—32, 179—186, 235.

Cihac, vom mai cita aci unul singur, de o dimensiune așa ȳicând piramidală.

D-lui derivă (p. 322) cuvîntul *zestre* dintr'un : «type latin *ex-staura* = *ecs-staura*, transposé et assimilé en *secstra-sestra*, d'un «primitif latin *staura* du grec *σταυρός* pieu».

Ca fonetică și ca logică, d. Cihac trăesce el óre în secolul lui Bopp și Ascoli ?

Nu se află în lume nici un silogism și nici o metatesă saú asimilaȳiune posibilă, cari să conducă pe un om serios dela «par» pînă la «averea miresei» și' dela un *exstaura*, imaginar și el pe lîngă cele-l'alte, pînă la *zestre* !

O singură etimologiă de acéstă natura—și la d. Cihac sînt cam multe — compromite o carte întrégă.

Acum câte-va observaȳiuni asupra unor particularități fonologice și morfologice, cari n'aú putut intra în corpul Glossarului.

Autorul distinge imperfectul verbilor cu *-ire* de al verbilor cu *-ere*, cel de 'ntăiu fiind cu *-ia*, cel-l'alt cu *-k*, precum la f. 115 : *ce kbvenia* (=cuvéniea dela «cuvénire») și *ce kzak* (=cădea dela «cădere»); de asemenea la f. 94 : *patzvia* (=rătăciea dela «rătăcire») *ши нс нстк* (putea dela «putere»).

Imperativul negativ se forméză din infinitivul întreg cu *-re*, precum la f. 108 : *нс дареци сфзнта кзинилор, нс лепздареци*.

Perfectul simplu dela «dare» este : *akade* (f. 114), *akaderz* (f. 118); dela «punere» : *nsus* (f. 119); dela «prindere» : *prinns* (f. 175).

Pluralul cu *-ure* : *askpore* (f. 178).

Dela «aducere» participiú present femeiesc : *adscztoare* (f. 120), nu *adskztoare*.

Plusquamperfectul conjunctiv : *vreaí bága* = «aí fi bágat» : *де в ркй бзга фйе-чеѣм лтрзхселе* (неще ксе), *patzvia* *ши нс нстк* *сз псз афарз ден пале* (f. 94).

Fóрте des *ă* pentru *i* de'naintea lui *n* : *лппыне* (f. 56), *лтрс мыне* (slav. во мнѣ, f. 60), *мынте* (f. 55) etc., o particularitate care — lucru fóрте semnificativ — ne întimpină și în iscălitura

lui Bérindă : БЕРЫНДА în loc de БЕРИНДА, nume românesc despre care cf. mai sus Notanda la textul No. XXIX.

Alături pe aceeași fôie 213 : р8псесе și р8мсесе, cel de'ntăiu prin asimilațiunea regresivă $mp=p$, cel-l'alt prin asimilațiunea progresivă $mp=m$.

Un *u* pentru *i* : НЕГРИЖЛИВ (f. 106).

Metatesa lui *r* : шопрзла = șopărla, și altele.

1. *ăcept* (j'attends, j'espère) : чАЮ ВЗСПІЯТИ, АЧЕПТ А ЛСА. 170. — ЧАЕТЗ, АЧѢПТЗ. 171.

Forma *ăcept* alături cu *ășept* indică un compromis de etimologieă poporană între *accepto* și *adspecto* (de unde ital. *aspetto*).

2. *ăcuare* (refuge, abri) : СКИТАНІЕ, АЧСАРЕ. 149.

Lat. *acquieo*, formă primitivă pentru *acquiesco*, conservată în simplul *quieo*. Din *acquieo* a ramas posteritate numai la Români, căci vechiul frances *aquaiser* «a liniști» vine prin *ad-quietiare* din adjectivul *quietus*. Tot din *quietus* ital. *cheto*, span. *quedo* etc., precum și al nostru [în]*cet*, [în]*ctez*. In Lex. MS. Pray : «*acsucăzu-me* (АЧСЕЗУ-МЗ) contegor».

3. *ăgimă* (échalotte, allium ascalonicum) : ВЛШЕЦ, АЦИЛА. 208.

Ung. *hagyma*.—Este de observat că Polonii în *szalotka* și Germanii în *Schlotte* numesc acéstă plantă franțusească : *échalotte*, ér Serbi și Croații în СКЛАОНЈА о numesc italianesce : *scalogno*.

4. *ăimintré* (autrement, de travers) ; ВЗНАК, ПРЕ ДОС, АИМИНТ РѢ. 54.

Cf. mai sus în textul No. XXXI : АМИНТРАК.

5. *ălăută nemțescă* (harpe) : ГСАЗ, АЛЗСТЗ НЕМЦѢСКЗ [Berinda : гарфа, цитра]. 64.

Deși protesa lui *a* înainte de *l* este evidente în moldovenescul *ălămie*=*lămie* =ngr. λεμόν, totuși inițialul *a* în *ălăută* ar puté fi organic, de óră-ce cuvîntul derivă din arabul *alid*, de unde portugezul *alaud*, pe lângă care Portugesiă posedă și forma *laude*, întocmai ca noi *lăută*, de unde *lăutar* «musicant țigan». Cu tóte astea, *t* în loc de *d* în *lăută*, *ălăută*, ar indica mai curînd provenința din germanul *Laute*, venit la rîndul seă din provențalul *laut*. In adevăr, *d* nu s'ar fi urcat românesce la *t* cu atât mai mult, cu cat l'ar fi mănținut analogia în *laud*, *laudă*, *lăudă*. — Cf. și turc. *lavut*, *lavutha* «espèce de luth».

6. *albugine* (certaine maladie des yeux) : вороволь [гр. βόρβορος ?], а л-в 8 ц и н е. 176. — воровол, а л в 8 ц и н е. 188.

O conservațiune poporană forte semnificativă a termenului medical latin *albuginem*, pe care Francesii, din contra, l'aŭ căpătat numai în timpii modernî pe calea sciințifică, mănținându-î forma nominativă *albugo* și nesciënd de ce gen să'l facă : masculin ori feminin (Littre).

7. *alcà* (jeu de bagues, espèce de tournoi oriental) : тризнице, лок ларг сас 8нде алкргз ла алка. 151.

Turcul *halqa* «inel». Cf. în balada poporană «Sărb-sărac» :

Turcii mergea câte doi
Ca să jöce la *halcà*,
Sus în Haidar-pașà,
Și d'o dată toți plecà...
Iar Sărbul se tot ducea,
De halcà s'apropià
Și din fugă asvârlià
Geridul seü chiar prin ea...

ceia-ce d. Alexandri adnotéză : «jocul consista întru a se repeđi călare în par-
«tea unde se gășia halcaoa spîndurată, și a svîrli geridul ast-fel încăt să trecă prin
«cercul ei.»»

8. *aleg cu cugetul* (je réfléchi) : размышляю, семсек, а л е г к 8 к 8-
ц е т 8 л. 131.

9. *amu* (déja, donc, voici) : оуже, а м 8 сас гатз.—оуко, дарз, а м 8, а-
декз. 199.

Cuvînt care trebuî separat cu desăvîrșire de *acmu* sau *acum* (à présent), fiind sub toate privințele =lat. *modo*, cu posteriorul *a* (=ad) ca în *a-prope*, *a-tât*, *a-tunct* etc. Pentru pierderea finalului *do*, cf. *cum*=*quomodo*. In Lex. MS. Pray : «*acmu*—hunc, *amú* — jam».

10. *armaș* (boureau) : радник, гзде, армаш. 134.—паличник, мз-
чюкаш, а р м а ш. 112.

Cf. Notanda la textul No. XX.

11. *ouă* (raisin) : гроздз, а 8 а, стр8г8р8л. 209.—грезновеніе, стр8г8рін,
а 8 а. 63.

Din latinul *uva* «strugur», de unde : 1. *oaă* prin *-uv*==*-oa-* ca în «ploae» din «pluvies»; 2. apoi *ouă* prin epenteticul *u* pentru a înlătura hiatul, ca în «rouă»

(¹) Alexandri, *Poesii poporale*, ed. 2, p. 109.—O descriere pe larg a acestui joc, vedî în Карацнтј, *Lexic.*, p. 802.

«*diva*» etc.; 3. în fine *auă* prin confusiunea inițialului *o* cu articolul nedefinit *o* : *oauă* = *o auă*, perdut de aceia ca în *strachindă* = *o strachindă* din *στράχιννα*. Este dară afera a unui *o*, ér nici decum protesa unui *a*, precum credea d. Cipar. Macedo-românii numesc pînă astăzi strugurul *auă*. La noi însă cuvîntul se găsește numai în limba secolului XVI, mai ales în Coresi, căci în exemplul din secolul XVII pe care 'l citéză d. Cipar : «*ca8 копт а 8 а*» din Noul Testament dela Belgrad din 1648 (Apocal. XIV, 18), venerabilul canonic a uitat a ne spune¹ că la margine se află acolo explicațiunea : «*στρο8ρ8α*», negreșit nu în vederea sinonimiceî, ci pentru că editorul sciea că lectorii nu vor mai înțelege pe archaicul *α8α*.

12. *balegă* (fiente, braisin) : *мoтила, балега* [*Berinda* : *гной, лайна*]. 97.

Și la Serbî *БАЛЕГА*. Este una din vorbele lăsate la Dunăre prin invasiunile popórelor turanice din vécul de mijloc. În diferitele dialecte tătare se dice pînă astăzi : *balgas, balhas, balgaș* etc.²; cf. mai jos la vorba *colun*.

13. *barbat la gură* (éloquent, littéralement : homme quant à la bouche) : *рѣчистый, барбат ла гурз, чел зикзтор*. 133.

Să se observe claritatea neaccentatului *a* : *barbat*.

14. *barďă* (cigogne) : *чaпaлa, барзз*. 171. — *вpзк, барзз*. 204.

Cuvînt necunoscut în Moldova și în Transilvania. Are afiliațiuni sigure numai cu limbile celtice. În unele dialecte franceze o varietate de *barďă* (ardea garzetta, Buschreihier) se chiamă pînă astă-zi *bardet*, deminutiv dintr'un *bard* «*barďă*».³ Despre vechii Gallî, Turnebiù ne spune că la dinșii cântăreții se numiaû *bardi*, ér ciocărlia *bardaea* sau *bardala*.⁴ Să nu uităm că și numele latin al berdeî : *ciconiu*, în dialectul prenestin *conia*, însemnéză de asemenea «*cântătóre*», dela radicala *can*.⁵ Să mai amintim că la Celți cuvîntul *bard-* presintă o formă armonică asibilată *barz*,⁶ deși acéstă transițiune, negreșit, este nedependinte de cea romănescă.⁷

(¹) Cipar, *Principie de limbă*, p. 90.

(²) Castrén, *Nordische Reisen und Forschungen*, t. II (1857), p. 138, 156.

(³) Diefenbach, *Origines Europaeae*, Frankfurt, 1861, p. 241.

(⁴) Ibid. — Cf. Stokes în Kuhn, *Beiträge*, t. 5, p. 446.

(⁵) Corssen, *Ausspr.*², t. 2, p. 248.

(⁶) Belloguet, *Glossaire gaulois*, Paris, 1872, p. 111.

(⁷) Cf. observațiunea mea mai sus p. 190, nota 5.—Despre *d=* chiar la vechii Gallî, veđi Stokes în Kuhn, *Beiträge*, t. 7, p. 55. — Oare nu cum-va dintr'un celtic *barza* se va fi născut actualul spaniol *garza* (portuges *garça*) «*barďă*», pătruns apoi și 'n Italia? Căt pentru trecerea inițialului *b* în *g* la Spaniolî, cf. *guró* din franc. *bourreau*, *gorracho* pentru *borracho* din *ebriacus* etc.

15. *bāsău* (violence, passion) : РЕНІЕ, ХІЕРЕНЦЪЛЪ, БЪСЪ 8. 196.

Cf. mai sus textul No. 1.

16. *băsăuri*, plur. (haines, jealousy) : ЗАВИДЫ, БЪСЪ 8 РИ. 189.

17. *băsăos* (envieux, haineux) : РЕВНИВИ, БЪСЪ 0 ШИ. 196.

Băsău, *băsăuri*, *băsăos*, adecă radicala lor *băs* cu sensul general de «ceva reu», pare la prima vedere a avé multe rude în familia ario-europeă. Vom indica numai pe litv. *baisus* «gróznic», germ. *böse* «reu», slav. ꙗꙗꙗ «demon», celto-bretonul *bos* «ciună» etc., cari însă tóte, deși se împacă pe calea consonantică printr'un prototip cu *bh*, totuși presintă dificultăți vocalice și ar puté să se fi născut din nisce tulpine diferite. Românul *băsău*, în orî-ce cas, nu este împrumutat de nicăiri, ci cată să fie la noi o moștenire ante-romană. Cuvîntul se mai aude pe alocuri în Moldova și 'n Transilvania. In Lex. MS. Pray : «*beseu*—injuria».

18. *bișug* (abondance) : ОУГОЖЕНІЕ, БИШЪ Г. 62. — ИЗДАШЕСТВО, БИШЪ Г. 80. — УБИЛИЕ, БИШЪ Г, САЦІЪ, ДЕНДЕСТЪЛ. 164.

Ung. *bőség*, cu trecerea normală a finalului *ég* la Români în *ug*, ca și 'n *mester-ség*=*meștcșug*, *betegség*=*beteșug* etc. Astădă se dice *belșug* sau *bișug*, cu inorganicul *l*.

19. *blem*, v. imper. (allons ! marchons !) : ПОИДЕМ НА СЕЛО, БЛЕМ ЛА КЪМИ. 54.

După cum a observat'o deja Lexiconul Budan (p. 58), este o remarcabilă conservațiune a conjunctivului latin *ambulemus*. Aferesa primei silabe e întocmai ca în *buric*=*umbilicus*.

20. *blénde* (émérillon, falco aesal n) : ВЕТРШКА, БЛЪНДЪ [Mi-kalja : vitruscja, smeriglio]. 211.

D. Pontbriant (p. 78) aduce forma *blénda* cu semnificațiunea de «épervier», adecă «falco nisus», ceia-ce nu este exact. Francesul *émérillon*=engl. *merlin*=germ. *Schmerl* etc. vine din lat. *merula* «micrlă». Cu acéstă ocașiune Littré (t. 2, p. 1344) observă : «le nom des animaux passant très-facilement d'une espèce à une autre». Tot așa românul *blénde* «émérillon» însemnéză propriamente «porumbel», în limba litvană *balāndis*=*balāndias*, de gen feminin, adecă întocmai ca a noastră *blénde* din *bālānde*. Cuvîntul însă există și 'n familia eranică. In limba osetică *balon*, *balan*, cu perderea dentalei finale, se numesce un porumbel de o varietate mare, probabilmente «pigeon culbutant».¹ Semnificațiunea fundamentală a *blénde* «pigeon culbutant» cată să fi fost «pasere ce shórá fórté sus», cf. pers. *bala* «sus», *baland* «nalt», în dialectul mazanderanic *balandê*, în dialectul

(¹) Fr. Müller, in Kuhn, *Beiträge*, t. 5, p. 256.

tul ghilanic *buland*¹, la Curđi *belind* și *bălrândi*.² În adevăr, această pasere întrece prin nălțimea sborului pe toate celelalte varietăți columbine: «erhebt sich höher als irgend eine andere Taube».³ În Glossar I No. 25, am vedut deja o formă asibilată a cuvîntului: *blénze*.

21. *bobou* (sarreau, espèce de manteau grossier): бортъ, бобосъ, зккіе. 116.

În Lexiconul Budan (p. 68): *bubây* «sarecă». Din ung. *guba* prin asimilațiune consonantică regresivă peste silabă: *g+b=b+b*. Cf. românul *bumb*=ung. *gomb*.

22. *bogasiu* (espèce d'étoffe): плащаница, цслцс богасіс, нзнзз де всмбак. 113.

Cf. mai sus Notanda la textul No. XXXI.

23. *bosnat* (sombre, morose): поссплен, посоморзт, боснат, лнкис. 117.

D. Cihac (p. 27) derivă vorba *bosumflat* din *bot-imflat*. Atunci și *bosnat* ar fi *bot-nat*. În *botnat*=*bosnat* trecerea lui *t* în *s* s'ar justifica prin influința lui *n*, grupul *-sn-* fiind iubit la Români (cf. *dumesnic* din *domesticus*, *moșnen* din *moștén* etc.). Dar cum ôre să se explice trecerea lui *t* în *s* între vocale în *bosumflat*? Noi credem dară că nu este *bot-imflat*, ci *bot-suflat*, întocmai ca în francesul *boursouflé*=*boud-souflé* (Littré), de unde *bossuflat*=*bosuflat* prin asimilațiunea *ts=ss=s*, și apoi *bosumflat* prin etimologia poporană din *umflat*.

24. *boziu* (gazon): стволіе, покрива, б о з і с л а. 140.

În Lexiconul Budan (p. 65) numai *bozu* «sambucus ebulus»=ung. *bodza*, serb. база pol. *bez*, rus. бузина, etc. *Boziü* «gazon» este cu totul alt cuvînt. Cf. pentru *-z-* pe medio-lat. *wazo*, valonicul *vazon*=franc. *gazon*, germ. *Wasen*, ér pentru *bo-* pe serb. ксѣ «gazon». Forma română pare a fi intermediară.

25. *brănișor* (cordon des chausses): шплет, б р з н и ш о р. — гатник, б р з н и ш о р. 205.

26. *braniște* (forêt): шма, б р а н и ц и е. 211.

Cf. mai sus textul No. XXVI. — Cuvîntul mai există în Transilvania, de vreme ce în Molnar (p. 165) se găsește: «Wald, кодръ, пздрре, б р а н и ц и е.»

27. *căcărăză* (boue, fange): граза, гснюю, тинз, к з к з р ѣ з з. 63.

O etimologieă poporană forte interesantă din slavicul граза «noroiu».

(¹) Melgounof, *Dialectes de Mazanderan et de Ghilan*, in *Zeitschr. d. d. morgenl. Gesell.* t. 22 (1868), p. 198.

(²) Lerch, *Forschungen über die Kurden*, Petersburg, t. 2 (1858), p. 157.

(³) Nemnich, op. cit. t. 1, p. 1131.

28. *calo* (bourreau): МСЧНТЕА, ГЗДѢ, МСЧННТОРЮА, К А Л О. 98. — СПЕК8-ЛАГОР, К А Л О, ГЗДЕ, ХЕГЕР. 147.

Astăđi *calăi*, cu augmentativul *-ăi*. Forma *calo* aruncă o neașteptată lumină asupra acestui cuvînt, înlăturând orî-ce etimologieă ipotetică. Este din punct în punct țiganul *kalò* «negru», epitet pe care și 'l dau Țiganii ei înșii¹. Prin urmare, ca semnificațiune fundamentală, *calăi* «bourreau» însemnează «Țigan». Cumcă *calăi* la noi aū fost, în adevăr, mai tot-d'a-una dintre Țigani, veđi mai sus Glosar I. Străbunii noștri pină întru atăta nu erau în stare de a-și închipui că un *calău* pôte fi alt-ceva decăt Țigan, încât Cazania mitropolitului Varlam represintă pe un Țigan tăind capul sântului Ion Botezătorul!²

29. *cătușă* (chatte): МЗЧКА, К З Т 8 Ш А. 207.

O posteritate probabilă din lat. *catus* «piscă», de unde *cătușă* ca deminutiv. Cf. provenț. *cat*, franc. *chat*, ér la Spano-portugesi și la Italiani cu scăderea lui *c* la *g*: *gato* și *gatto*. Să nu se uite însă litv. *katas* «pisoiu», slav. КОТЪ, celticul *cat* etc. Actualul nostru *cotolu* pôte să fie din *catoniă* prin asimilațiunea vocalică *a+o=o+o*, cf. *noroc* din slav. НАРОКЪ.

30. *căvan* (plateau d'une balance): ШАЛКА, ТАЛЕР8А САС К З В А Н 8 А К8МПЕНІИ. 172.

Nu este tot una cu *găvan* «saladier de bois» (Pontbriant), metatesă din serb. și bulg. ВАРАН «saladier de bois». A nu se confunda de asemenea cu *gavanos* = turc. *gavanos* «pot ou vase de terre». Talerul cumpenei fiind *f e r e c a t*, cuvîntul *căvan* ar puté deriva din slav. КОВАНЪ «ferecat», dacă s'ar găsi unde-va și la Slavii cu aceiași semnificațiune, căci altmintrea etimologiea nu va fi sigură.

31. *celar* (cellier): КАМАРА, Ч Е Л А Р. 206.

Lat. *cellarium*. Țeranii din Muntenia întrebunțeză acest cuvînt pină astăđi.

32. *chilălăesc* (hurler, glapir): СКОМЮ, К І Л З Л З Е С К, 8РА8. 137.

Onomatopeă. Românul *ki* presupunênd necesarmente pe primitivul *cl-* (cf. *chiar* = clarus, *cheie* = clavis, *inchiș* = inclusum etc.), forma originală cată a fi *clălălăesc*, în care se unesc onomatopeia urletului la Grecii: κλά[ζειν], κλα[γγεῖν], κλα[γγά-νευ], cu acea la Romani: *ulula[re]*. Romanii însă aveai și ei pentru căței o onomatopeă cu *cl*: *clatire*,³ de unde forma reduplicată este *clalatire* = *chelă*. Românul *chelălăi* se întrebunțeză de asemenea numai pentru căței.—Cf. în Lex. Bud. p. 617 forma: СКИЛЗЛЗЕСК = *ex-clala*.

(¹) Pott, *Die Zigeuner*, t. 2, p.107: „Kálo=Zigeuner“.

(²) КАРТЕ РОМАНЪСКОЕ ДЕ ЛЪВЦЪТ8РЖ, ПШ, 1643, part. 2, f. 113 retro.

(³) Wackernagel, *Voces variae animantium*, Basel, 1867, p. 27.

33. *cinghirésă* (danceuse, joueuse de harpe) : гарселници, чинги-рѣсе, ж8кзтоаре. 178.

Dela *éeng*, numele harpei orientale, mai ales persice, de unde *éenghi* «cântăreț».

34. *c'ocotniță* (parasite, écorneifleur) : притрапезник, чокотница, лннгзтор, месар каре пззѣуме маса. 123. — шепотник, чокотница, баламст.

C'ocotniță mai avea la noi și o semnificațiune oficială : τζοκκόνητες, ἐκείνοι δ'ποῦ μαζώνουσι τὰ ἀφεντικά τέλη (ceux qui perçoivent les impôts des horpodars), dice un glossar grec din epoca lui Mihaiu Vitézul. Inclăturând sufixul secundar *-niță* (cf. *clopot-niță* dela *clopot*), ne rămâne tema *c'ocot-*, cu care se întâlnește vechiul rus чиготъ «ministru»³, în alte fântine ruso-slavice чиготъ «calău».⁴ Semnificațiunea fundamentală a cuvîntului este «curtesan», de unde pe de o parte «funcționar», pe de alta «parasit» sau «lingușitor», ca și în ital. *cortigiano*, fr. *courtisan*. La noi, ca și la Ruși, cuvîntul pare a fi de origine tătară.

35. *cerșu*, *cerșut* (je demande, demandé) : прошу, черю е8; проси, чѣре ел; просих, ам чершст; просите, чѣрец; просиша, чершсрз. 127.

Lat. *quaero*. Desvoltarea formei *cerșut-cerșurd* din *cerșu*, de unde apoi *cerșesc*, *cerșitor* etc., pe cari toate d. Cihac (p. 49) nu le-a înțeles, este fenomenul fonetic foarte remarcabil al trecerii lui *rî* (*rj* sau *ry*) în *rș*, după cum îl vedem în unele dialecte slavice și la Greci în cel tzaconic. Cf. mai jos la cuvîntul *măciucaș*.

36. *cioae* (métal, bronze) : ідол взрсаг де аршинт сас де алтз варе-че чївае, к8м ера лн зилеле веки. 83. — илектрон, чїоае. 84.

Astăzi *cioe* și *aciõe* (Pontbriant), mai mult în sens de bronz de clopote, «Glockengut» (Lex. Budan.). Vine direct din ital. *acciajo* «oțel» = mediolat. *aciarium* și *azzaium* (Du Cange).

37. *éovlică* (chouette) : сова, в8хница, х8х8рез, чованка. 185.

Cuvîntul provenind necontestabil din deminutivul slav *совика* dela *сова* «bufniță», ne procură două băgări de seamă : 1. trecerea inițialului *s* în *é* (ч); 2. e-pentesa lui *l* : *éovlică* în loc de *éovică*, ca și mai sus în *bilșug* din *bișug*, *molitvelnic* din *молитвенникъ* etc.

(1) Veđi imaginea acestei harpe în Lane, *Thousand and one nights*, t. I, p. 228.

(2) Legrand, *Poèmes historiques en grec vulgaire*, Paris, 1877, p. 26.

(3) *Азбуковникъ* în Сахаровъ, Сказанія, t. 2. cart. 5, p. 190.

(4) Miklosich, *Lex.* p. 1116.—Cf. Matzenauer, p. 133 : «чиготъ, lictor, satelles, optimatum unus, consiliarius principis, — za jist é ciz é».

38. *coderiște* (manche) : ДРЪЖАМИ, КОДЕРИШЕ. 215.

D. Cihac (p. 57) trage cuvîntul d'a-dreptul din *códă* prin sufixul *-iște*. Dar atunci de unde vine medialul *-r*? *Coderiște*, mai corect *codăriște*, derivă din *códă* prin analogiă cu *toporiște* = *topor-iște*, unde *r* este organic.

39. *coftărie* (espèce d'étoffe précieuse) : ПРЕНУДА, КОФТАРІА [*Be-rinda* : ШАРЛАТНАА ШАГА]. 125.

Veđi Glossar I No. 1.

40. *colun* (âne sauvage, onagre) : УНАГРЫ, КОЛОНИ. 160.

Iarăși un cuvînt, ca mai sus *balegă*, remas în România dela hórdele turanice din vécul de mijloc. La Calmučí, la Kirghisí, în Chiva și 'n Bucharía, asinul sălbatec, la uní și mîndul de cal, se numesce pînă astăđi *kulan*, *chulan* și chiar *kulun*,¹ de unde vine directamente românul *colun*. Miklosich (Lex. 298) a găsit cuvîntul și într'un manuscris slavíc, dar n'a putut să'l explice, dîcînd numai : «animal quoddam».

41. *confet* (bonbon).

Veđi mai jos la cuvîntul *ghidinac*.

42. *contăș* (espèce de vêtement de dessus) : КСЪТЪ, ХАИИХ ДЕ СЪПРА-КОНТЪШ. 137.

Veđi Glossar I No. 20, unde este forma КИИТЕИШ.

43. *cotéiu* (dogue, espèce de chien) : СЪКЪИИИКЪ, КОТЪЮ. 208.

Augmentativ dintr'un *cot-* «câne», de unde deminutivele *cățel* și *cățea*. Nu vine din latinul *catulus*, prin care s'ar explica numai deminutivele, dar nici din maghiarul *kutya* «cățea», de óră-ce din acesta nu s'ar puté trage decât forma cea femeiească, pe când în limba albanesă «cânele» se cheamă *kut*, *kuta*, de unde se deduc tóte formele române. Există de asemenea în limbile eranice : oseticul *khuđ*, afganicul *kúth*, apoi hindustanicul *kuttha* etc.²

44. *crieri* (cerveau, cervelle) : МОЗОК, КРІЕРІИ. 205.

D. Cihac (p. 63) trage cuvîntul din lat. *cerebrum* printr'un intermediar imposibil *crecbrum*. D-sa a uitat pe alban. *krie* «cap», de unde d'a-dreptul *crie-re* ca din *spina*—*spina-re*.

45. *culme* (crinière de cheval) : ГРИВА, КСАМЕ. 205.

Lat. *culmen*. În sens de «cómă» nu se află nici într'un dicționar român.

(¹) Nemnich, op. cit. t. 1, p. 1504, 1513.

(²) Pott în Kuhn, *Beiträge*, t. 3, p. 299.—Cf. Diefenbach, *Vergl. Wörterb. d. goth. Spr.*, t. 2, p. 584, și mai ales Justi în *Revue de linguistique*, t. 6 (1873), p. 95—6.

46. *drăstă* (sorte de sac ou de besace) : *дранѣца, дрѣста*. 208.

Cf. cuvîntul ce urmăzează.

47. *dărștină* (cilice, sac, habit grossier) : *дрѣтѣце, сак дрѣтѣ, дрѣтѣци, цол*. 55.

Din *дрѣтѣ* prin sufixul *-ină* (cf. *fol-ină* din *folă*). Veđi mai jos cuvîntul *tai-stră*.

48. *deh* (mais! laissez donc!) : *но, дрѣх*. 107.

E curios de a găsi aceiași exclamațiune cu același sens în limba sanscrită : *धक्* (*dhik*) «Ausruf der Unzufriedenheit, des Vorwurfs, der Geringschätzung», de unde și verbul *धक्कर* (*dhikkar*), ceva ca «a dehai», «seinen Unwillen zu erkennen geben». ¹ Albanesul *deh*, identic cu al nostru prin formă, și certamente moștenit dela același substrat ante-roman al populațiunii balcanice, nu mai are sensul cel negativ al interjecțiunii sanscrite, devenind «interjeziune di preghiera». ² E cu totul de o altă natura serbul *де!* «wohlan, age», ³ care vine prin scurtare din *дајаде*, ca și turcul *de in* : *de imdi!* *de baqalim!* etc. Afară de Români și Albanesi, interjecțiunea sanscrită nu s'a conservat intactă nici într'o limbă europeană. Latinul *fă*, cu vocală lungă în Plaut, a suferit obicînuita trecere italică a lui *dh* în *f*, ca în *dhuma*=*fumus* etc., și a pierdut guturala finală.

49. *dereg* (je dirige) : *направи, дрѣрѣѣ*. 215.

Singurul cas, în care ni s'a întâmplat a găsi acest cuvînt cu sensul propriu al latinului *dirigo*. Pentru celelalte semnificațiuni, veđi Cihac² (p. 81—83), unde însă d-sa amestecă *je rudić* și pe *dirēdic*, cari n'au a face de loc, nici imediat, nici mediat, cu *dirigo*.

50. *dezgauc, descauc* (je germe, je pousse, je commence a poindre) : *изгнѣцаю, дрѣсѣфак, дрѣзѣрѣск*. 191. — *дрѣзѣрѣкнѣ, дрѣзѣрѣска рѣ, кнѣ се дрѣзѣркаск* *дрѣрѣрѣл*. 130.

Este învederat de aceeași origine cu *găocă* sau *ghiocă* «cosse, écaille, conque, coquille», care însă tocmai de aceia nu se poate deriva din lat. *cochlea*, după cum o face d. Cihac (p. 109) admitînd un tip intermediar *cleoca*. Formele verbale *gauc* și *cauc*, pe cari ni le procură glossa de față, departe de a indica vre-un *l* muțat, ne dau necesarmente ca prototip un *cauca*, care se și găsește, în adevăr, la Albanesi

(¹) Böhlingk-Roth, t. 3, p. 959. — Cf. Gubernatis, *Piccola enciclopedia indiana*, Torino, 1867, p. 395 : «*dhik*, interjeziune di malcontento, di chi è contrariato, di abborrimento, di disprezzo.»

(²) Rossi, op. cit. p. 254.

(³) Карацѣтѣ, Lex., p. 174.

cu același înțeles : *kafka* «Hirschhädel, Gehäuse der Schnecken, Muschelthiere und Schildkröten»¹. Albaneșii mai posedă și o formă contrasă *kokă*. Glossa noastră ne arată tot-o dată că, înainte de scăderea definitivă a lui *k* la *g*, se întrebuințau de o potrivă ambele forme : *çauc* și *gauc*.

51. *dezgrăesc* (je nie, je renonce) : НЕ ШТРЫЦАЙСА, НШ ТЕ ЛЕНЗДА, НШ ТЕ Д Е З Г Р З Н. 109.

Ca compozițiune, cf. ital. *disdico*, fr. *dédis* etc., dar și slav. ШТ-РИЦАТИ.

52. *dezvoalbere* (art, habileté, adresse) : ИЗВИТІЕ, Д Е З В О А Л Б Е Р Е, МХЕСТРІЕ; — ИЗВИТІЕ ПРИТЧЮ, Д Е З В О А Л Б Е Р Е А ПИЛДЕ, ЛЕГХТЪРЪ А КС-ВЕНТЕ ФРЪМОАСЕ. 89.

O admirabilă păreche logică și etimologică (*dis*+*[in]*+*volvo*) pentru italianul *disinvoltura*, pe care Francesișii, neavându-l a-casă, au fost siliți să'l țină pe din-tregul din Italia.

53. *dichis* (instrument, ustensilă) : ШРДЪІЕ, ДИКНС, СКЪЛЪ ДЪ ЛЪКРЪ, ШНАЛЪ. 167.

Dela Români cuvîntul a relăcit și 'ntr'un manuscris paleoslavic : ДИНСА НЕ ИМАЛЪ, ceea ce Miklosich (Lex. 161) a tradus pe ghicite : «ἐφόδιον, viaticum», adăugând însă : «vox dubia». După analogia : *in*chis (= *inclusur*), *des*chis (= *disclusum*) etc., *dichis*, mai corect *dechis*, adică *chis* cu *de* ca în «*de* făcut», «*de* dres» etc., pare a fi latinul *clusum* = ital. *chiuso* «gard, ogradă» = franc. *clos*, indicând ast-fel instrumente de construcțiune, cu sensul primitiv al latinului *instrumentum* sau *strumentum* din *struo*, pe când instrumentul în genere, pentru orî-ce fel de lucru, era ШНАЛЪ, întrebuințată de 'ntăii, probabilmente, numai la plural : ШНАЛЪТЕ = *uncelte*, o compozițiune curat românească din *une-alte*, adică «de tôte». Etimologia propusă de d. Cihac (p. 299) : «*unealtă* = *utensilia*, trans-«posé cu *unctia* avec sincope de *si*» este foneticesece tot ce pôte fi mai imposibil. Astădi *dichis* se întrebuințază mai mult în sens de «bună rîndușlă» : *a dichisi* «ordnen im Hause», «Zucht halten» (Molnar p. 97).

54. *dodiesc* (je vexé, je tracasse, je taquine) : ПАКОЦЪ, СЪПЪР, ФАК ПАКОСТЕ, ДОДІЕСК. 112.

Cf. paleo-slav. ДОДІКЪТИ «molestun fieri», pe care însă Miklosich nu 'l verifică prin dialectele slavice moderne. Brugman constată în sanscrita vedică o radicală reduplicată *dhudhu* cu același sens de «superare», de unde derivate *du-dhitas*, *dudhis* etc.²

55. *d'acilă* (plante épineuse) : ДРАЧИЕ, МЪЧЕШЪА СЪС ДРАЧИЛЪ. 66.

Cf. *drocila*, numele dacic al plantei «quinquefolium», conservat în Apulejus, con-

(¹) Hahn, op. cit. Lex. p. 44.

(²) In Curtius, *Studien*, t. 7., p. 191, 210.

timpuranul lui Traian.¹ Identitatea sufixului e cu atât mai remarcabilă, cu cât cele mai multe numiri dacice de plante, în Apulejus și în Dioscorid, prezintă același sufix *-la* sau chiar *-ila*: *dochela*, *stirsozila*, *diodela*, *πριαδ-ηλα*, *τουλβ-ηλα*, *μικ-ηλα*, *καροπιθ-λα* etc. La Slavi cuvîntul *драниѣ*, nici o dată cu sufixul *-la* sau *-ila*, e cunoscut numai celor meridionali și n'are nici o etimologie slavică. Astădî se ȳce la noi mai mult *dracina*, cu finalul *-lă* trecut în *-nă* întocmai ca în *sé-măn* = *similo* sau în transilvanul *nicovană* = *nicovală*² = slav. *наковало*.

56. *drob de om* (entrailles) : *дрокница, дроб де ом*. 205.

Interesant specimen român de o dublă etimologie poporană. Din paleoslavicul *дроба*. «intestine», Serbii și Bulgarii, printr'o etimologie poporană, au făcut *дроб*³. Românii aveau deja mai de 'nainte pe *дроб*, tot dela Slavi, în sens de «ceva mărunț», dela *дрокити* = [s] *drobi*. Luând acum dela Serbi sau dela Bulgari pe *дроб* «intestine», Românii au observat că el se confundă cu *drob*'ul cel de sare sau de alt-ceva, și étă că eîs'au grăbit a'l traduce curat românesc, dar literalmente, prin *măruntaie*, adecă prin ceia-ce d. Cihac (p. 159) în deșert pune într'o legătură logică cu latinul *minutalia* «bagatelles», care nu se aplică nici o dată la un corp uman sau animal. Al nostru *măruntaie* «entrailles», latin numai ca material, este sub raportul logic o etimologie poporană română din *drob*'ul cel provenit prin etimologie poporană serbo-bulgară dela paleo-slavicul *дроба*. *Drob* «entrailles» a ramas însă și el în limba română, dar aplicându-se mai ales la intestinele dobitocelor, «tripailles, frissure», astfel că etimologia poporană cea dublă a dat naștere și la o diferențiere logică.⁴

57. *dudă* (tuyau, tube) : *врдѣка, цѣвѣе кас дсда*. 55.

Litv. *duda*, serb. *дсда* etc. (Matzenauer).

58. *duméstec, duméstică* (apprivoisé, ^ṽ appartenant à la maison) :

вита де касъ, дс мѣ стнкъ. 98. — *дсхъ пидонскѣн, дсхъ дс мѣ стек*. 67.

Lat. *domesticum*. Astădî se ȳce *dumesnic, dumésnică*, cu trecerea *st* = *sn*, analogă cu acea în *moșnéen* din *moștén*.

(¹) Grimm, *Gesch. d. deutschen Spr.*, t. 2, p. 806.

(²) *Lex. Bud.* p. 447. — Există și o formă *nocovană* (Молнар, p. 6), cu asimilațiunea vocalică *i+o* = *o+o*.

(³) Безсоновъ, *Болгарскія пѣсни*, part. 3, p. 92 : «дробъ, печень, внутренности».

(⁴) Andresen, *Ueber deutsche Volksetymologie*, Heilbronn, 1877, p. 4—5, distinge următoarele patru categorii de etimologie poporană : «Auf der höchsten Stufe stehn Bildungen, deren formelle Verdunkelung mit einer Aenderung der Bedeutung verknüpft ist. Darnach folgen Wörter, die zwar ebenfalls und in nicht geringerm Grade entsteht sind, aber den ursprünglichen Begriff festgehalten haben. Eine andre Klasse begreift solche Formen, welche sich nicht ohne Widerspruch der Bedeutung lediglich durch den Einfluss eines äusserlich nacheistehenden bekannten Wortes gestaltet haben. Endlich lässt sich eine Anzahl Wörter unterscheiden, deren volkstümliche Deutung auf einem Misgriff zwischen zwei Homonymen beruht». Casul de mai sus reprezintă ultimele două categorii, și chiar ce-va mai mult.

59. *duvalmă* (étalon): ΛΑΚΙΝΑΡ, Δ 8 Β Α Λ Μ Ζ. 205.

Neînțelegând cuvîntul pretins slavice ΛΑΚΙΝΑΡ, n'am sci cu precisiune ce să însemneze românul *duvalmă*, dacă nu ne-ar veni în ajutor, din fericire, mai multe considerațiuni foarte convingătoare. Mai întâiu, étă în fac-simile tipo-fotografic întreaga fôia 205 verso, în care figurează cuvîntul *duvalmă*, precum și mai multe alte arcaisme române, reproduse în Glossarul de față :

Π ρ υί	α γ κ α γ ρ α	ρ ε α ν τ	ι ν ρ τ α γ
Π ί κ α	ι ι ω π τ α	σ τ ε ρ ο	μ ε γ α λ
ρ ί ζ ο	α κ ρ α τ ο ρ ε β ο	π ρ τ ι κ ι μ ο ρ ρ	π ρ τ ι κ ι μ ο ρ ρ
ρ ρ υ γ	α λ τ α ρ υ γ	π ρ ρ α μ α	α ο χ μ α ο
ρ ρ α	σ τ ρ ρ α μ ο	π ο ρ ρ ρ	α ι ρ ρ
Π ο κ	α ρ ρ ρ	ω α λ τ	ω α λ τ
τ ρ α μ	α ζ α τ α ρ	κ ρ	α ι ρ
τ ρ α μ	α ρ ρ α μ α	κ ρ	α ι ρ
β ρ α ρ	α ρ ρ ρ ρ	τ ρ α ρ ρ	α ι ρ
Π ο ρ ρ α ρ ρ	α ι ρ ρ ρ ρ	ο ρ ρ	α ι ρ ρ
Σ υ ρ ρ α	β ρ ρ α	σ ρ ρ ρ	β ρ ρ α
Π ο	α ι ρ	ρ ρ ρ	α ι ρ ρ ρ ρ
Π ο α ι	α λ α ρ ρ	υ ρ ρ ρ	α ι ρ ρ
Κ ο ρ ρ	α ο α ρ ρ	κ α α α α	α ι ρ ρ ρ ρ
Κ ο ρ ρ	α α α ρ ρ	σ ρ ρ ρ ρ	α ι ρ ρ ρ ρ
μ α	α ρ ρ ρ	π ρ ρ ρ	α ι ρ ρ ρ ρ
κ ρ ρ ρ ρ ρ	α ι ρ ρ ρ	κ α α α α	α ι ρ ρ ρ
Π ρ ρ ρ	β ρ ρ ρ	ρ ρ ρ α	α ι ρ ρ
Π ρ ρ ρ	α ι ρ ρ ρ ρ	α ρ ρ ρ ρ	α ι ρ ρ ρ ρ
ο ρ ρ ρ	α ι ρ ρ ρ	α ρ ρ ρ ρ	α ι ρ ρ ρ ρ

Aşa dară *duvalmă* este pus în lexicon între cai: ΠΑΣΤΥΧ — ΑΡΜΙΧΑΡ, ΚΟΒΗΛΑ — ΠΑΠΚ, ΠΡΕΔΒΕ — ΜΥΝΙΣΣ, ΛΑΚΙΝΙΕ — ΠΡΧΤΣΡΣ (vezi acest cuvînt mai jos), ΛΑΚΙΝΑΡ — ΔΣΒΛΑΜΣ. Miklosich (Lex. 154) a găsit în două manuscrise slavice cuvîntul ДВАЛАМА cu sens de «domitor equorum» și de «equorum pastor». Celebrul slavist dela Viena n'a descoperit însă nici o vorbă analogă în vre-o limbă slavieă. Este evidentamente românul *duvalmă*, care însemnează prin urmare «étalon», după eum și polonesce *stadnik*, literalmente «turmaș», însemnează în același timp «étalon» și «conducteur de chevaux». Tot așa vom vedé mai jos că *prăstură*, pusă lingă *duvalmă*, vrea să ăică «épă de prăsilă». Dar de unde se trage vorba? Iată o cestiune fôrte grea. Medialul *v* între vocale nefiind nici o dată original în cuvintele române cele vechi, căci tot-d'a una se vocaliséză¹, trebui să admitem că 'n *duvalmă* el n'a devenit medial decât numai prin unirea posterioară a două vorbe separate. Noi îl descompunem dară în prepozițiunea *de* și numele *valmă*. Prin influința labialei ce 'i urméză, *de-* a trecut în *du-*, ca în *dîmic* = *dumic* saű în *dupre* = *depre*. Vom avé astfel un cal «de valmă», în analogiă cu cal *de-ham*, *de-olac*, *de-jold*, *de-fugă* etc. Mai remăne de cercetat originea elementului constitutiv *valmă*. Este al nostru *valmă* «înpreună» (cf. *de-avălmaș* «co-propriétaire» saű «associé»), de unde *duvalmă* «cal de împreună» adevcă «étalon». *Valma* putea să fi avut și înțelesul de «turmă» = «ensemble d'animaux». Atunci *duvalmă*, ca și polonul *stadnik* «étalon» dela *stado* «troupeau», ar însemna «cal de-turmă». În ori-ce cas, este o compozițiune din *de* și *valmă*. *Duvalmă* diferă de *armasar*, ca și *prăstura* de *épă*, prin aceeași nuanță ca italianesce *stalone*, *guaragno* și *emissario*, franțuscesce *cavale* și *jument*, polon. *ogier* și *stadnik* etc. Vom vedé mai jos la cuvîntul *prăstură*, că *duvalmă* și *prăstură* se aplicaű numai la rasa cea mai superioară, la cai «măiestri».

60. *epănge* (espèce de manteau militaire) : ΧΑ'ΕΛΛΙΣ, Ε Π Ζ Η Ψ 'Σ [*Be-rinda* : КОМ'ЕРСКАА ШАТА]. 60.

Turc. *ırpang'e*, de unde serb. *јарпанге*, neo-gr. *γαπουντες*, rus. *епанча* etc.

61. *famen* (eunuque, châtre) : СКОПЕЦ, ФА М Е Н С Л. 137.

Mai corect *fănen*, cu *a* din *e* ca în *fată* = *fătă*. Cuvînt fôrte remarcabil, care presupune un tip latin *feminus*, format din *femina* ca *viduus* din *vidua*, cu sens de «barbat ca femeia». Să se observe în trecăt, că dela *femina* n'a remas în Dacia lui Traian nici o posteritate, căci *femeia* nu derivă din *femina*, de unde am avé *fănenă*, după cum este la Macedo-romăni (cf. *gémcnă* din *gemina*), și nici din *femella*, de unde am avé *femé* (cf. *sté* din *stella*, *purcé* din *porcella* etc.), ci vine din adjectivul «[pars] *feminea*», după cum Românul ăice pină astăđi «parte *femeiască*» = *femeia*. Pentru perderea substantivului, cf. în tôte limbile romanice : *icrnă*, *verno*,

(¹) Cipar, *Gramm.* t. I. p. 82.

(²) *Matzenauer*, p. 400.

invierno, hiver, etc. din «[tempus] *hibernum*», *fântină, fontana, fontaine etc.* din «[aqua] *fontana*», *albină* din «[musca] *albina*» și altele. Intocmai ca la noi *femea* = *feminea*, tot așa la Serbi adjectivul *ЖЕНСКА*, literalmente «femeiască», însemnăză «femea», — o analogie foarte instructivă.

62. *făr' lucru* (en vain, sans profit) : *בושיו, פזר לשרש* [*Berinda* : *НАДАРЕМНЕ*]. 49.

Lucru a conservat aci sensul său latin de *lucrum* «profit».

63. *fărtat* (ami, compagnon) : *ДРГ, соц, фзр т а т*. 67.

Veđi asupra acestui cuvânt notița mea în *Columna lui Traian*, 1876, p. 466-8.

64. *fericesc* (je rends heureux quelqu'un) : *БЛАЖАЮ, ФЕРИЧЕСК*. 47.

65. *fericez* (je suis heureux) : *БЛАЖЕНСТВЮ, ФЕРИЧЕЗ*. 47.

O interesantă diferențiere logică prin diferențierea sufixelor verbale : *-esc* pentru sensul transitiv și *-ez* pentru cel netransitiv. E curios că aceeași diferențiere se făcea și 'n modul diametralmente opus, adică cu *-ez* pentru cele transitive și *-esc* pentru cele netransitive, judecând după exemplul adus de d. Cipar : *МЕСЕРЕЗ* «sărăcesc pre altul» și *МЕСЕРЕСК* «sărăcesc eu». ¹ În orî-ce cas, poporul utiliza pentru scopul logic diferența între *-esc* și *-ez*.

66. *foișor* (salon, chambre de réception) : *ПОЛАТА, КАСА ДЕ ДИВАН, ФОНШОР*. 115.

Deminutiv din *foiș* «multe foi», cf. *frundiș* «multe frunze». Același sens, ca și același origine din lat. *folium-follia*, aveau în vécul de mijloc în Occident cuvintele *foleia, folleia, foleya, folia*,² de unde Littré (III, 712) bănuiesce că derivă și modernul frances *folie* «maison de plaisance» : «on y voit d'ordinaire le mot *folie*, mais cela devient douteux quand on trouve dans des textes du moyen âge : «*foleia quae erat ante domum, et domum foleyaе, et folia Johannis Morelli*; le soupçon naît qu'on a là une altération du mot *feuille* ou *feuillée*.»³ D. Pontbriant (p. 270) dă ca sens al cuvîntului *foișor* numai : «pavillon, parvis, gallerie, tourelle», adică medievalul «foleia ante domum». De asemenea *Lexiconul Budan* (p. 222). În cronicile noastre *foișor* apare întocmai cu accepțiunea francesului *folie* «maison de plaisance» : «s'au pornit cu toții [împotriva lui «Stefan-vodă] și într'un foișor sus în cetate unde odihnița au risipit ușa și, neștiind Ștefan-vodă nemică de acesta, s'a sculat etc.»⁴ D. Cihac a uitat de a pune acest cuvînt între elementele latine ale limbei române, deși pune ca latin (p. 196) numele propriu *Părvu* = slav. *ПРЪВЪ* «Primus»!

(¹) Cipar, *Principia de limbă*, p. 4

(²) Du Cange, *Gloss. med. lat.*, t. 3, p. 338—9.

(³) Cf. Scheler, op. cit. p. 196.

(⁴) *Letopis.* ed. Cogăln. I, t. I, p. 167.

67. *fringhie* (sorte d'étoffe précieuse): порфира, фрингия [Berinda : шарлат]. 125.

Veđi mai sus Glossar I No. 17.

68. *funicel* (ulcération): болачка, фуничел. 176 și 187.

Maï sus, în textul No. 1. aceiași bôlă ne apare la plural sub forma de фґґичен, adecă la singular фґґичел. Fie-care variant a-parte ar fi etimologicesce inexplicabil; ambele însă alăturate ne dau prototipul фґґичел, de unde фґґичел (= *funghicel* = *fugghicel*) și фґґичел (= *funghicel* = *funnicel*) prin cele două feluri de asimilațiune: regresivă și progresivă. După cum *bunicel* ne duce la *bunic* și apoi la *bun*, tot așa *funghicel* revine prin intermediarul *funghic* la originalul *fung* = lat. *fungus*, care înseamnă în adevăr: «végétation charnue, mollasse, spongieuse, en forme de champignon, qui se développe souvent à la surface des plaies ou des ulcères» (Littré-Robin). Iată un alt termen latin medical, conservat la Români pe calea poporană, pe când Francesii au căpătat numai prin cărți *fongus*; cf. mai sus la cuvântul *albugine*. Italianesce *fungo*, spaniolesce *hungo*. Afară de textul No. I și de manuscrisul d-lui Sturdza, фґґичел sau фґґичел nu se găsește nicăiri — dacă nu mă înșelă memoria — în tipăriturile române din secolii XVI și XVII.

69. *găde* (bourreau): радник, гзде, армаш. 134. — слага народнын, слага народашн, гзде. 137. — спеклатор, кало, гзде, хегер. 147. — мшчнтел, гзде, мшчнторюл. 98. — гнел, цалзс, гзде, цалат. 177.

Veđi mai sus Glossar I No. 2.

70. *gaică* (geai, corvus glandarius): сонка, ганка. 212.

Gaică, deminutiv din *gaiu* sau *gae*, termen romanice dintre cele mai remarcabile. Este medio-latinul *gaius* și *gaia*, cuvânt necunoscut clasicității romane; vechiul frances *gay*, de exemplu într'un act din 1389: «l'esbatement du nit du gay»¹; actualul frances *geai*, provenț. *gai* și *jai*, picardul și normandul *gai*; spaniolul *gayo*, portugezul *gaijo*. Cuvântul român distruge etimologia cea propusă de unii din vechiul german *gahi* «lute» sau «vioiu»², căci vechi germanisme nu există nici unul în limba română. Nu poate fi decât un arcaism latin vulgar, colonizat în Spania, în Galia și 'n Dacia tot o dată. Olandesul *gay* sau *gay* este un împrumut vechiu dela Francesi, ér englesul *jay* un împrumut modern tot de acolo. Din vechia germană, dar nu din *gahi*, ci din *agalstra* «corvus glandarius», provin italianul *gazza* sau *gazzera* și francesul *agace*, fără nici o legătură etimologică cu *gaiă*. În dicționarele române *gaică* nu se găsește.

(¹) Du Cange, *Gloss. med. lat.*, t. 3, p. 458.

(²) Scheler, p. 209.

71. *gămălioură* (calice de fleurs): κ8ΠΟΛΪΓ, ΓΧ ΜΧΛΗΨΑΡΧ. 208.

Deminutiv din *gamăliă* «tête d'épingle» = ung. *gomoly*. D. Pontbriant (p. 279) derivă cuvîntul din gr. γαμήλια «présents de noces»!

72. *genuchiu* (genou): ΠΡΕΚΛΗΛΙΟ ΚΟΛΪΝΗ, ΠΛΕΚ ΨΕΝΣΚΪΕΛΕ, ΨΗ ΨΕΝΣΚΪΟ.

D. Cihac (p. 108) cunoşce numai forma nasalizată *genu-n-chiu*. Al nostru *genuchiu* vine direct din lat. *geniculum*, ital. *ginocchio* etc. E interesant şi pluralul ΨΕΝΣΚΪΕ = lat. *genucula*, în loc de actualul «genu[n]chi».

73. *gherdan* (collier, chaîne d'or): ΜΟΝΗΣΓΟ. ΓΕΡΔΑΝ. 191. — ГРИБНА ЗЛАТА, ЛАНЦ ДЕ АБР САС ГЕРДАН. 63.

Turc. *gherdan* (Pontbriant). Cuvîntul a petruas şi la Ruşi, sub forma de ердань, într'un act din 1690.¹

74. *ghidlinac* (sorte de pâtisserie): ТОКМРИ К8М8 Е КОНФЕТ8РИЛЕ, ГИ ДИНАК, Д8ЛЧЕЦ. 123.

Maî corect годинак, o curiosă slavizare a «plăcinteï», pe care Româniî—negreşit—o derivaî prin etimologiă populară din «plăcere», fără a visă că lat. *placenta* era un împrumut din gr. πλακοῦς-πλακοῦντος «gâteau», fără nici o înrudire cu *placere*. Годинак «plăcintă» e format prin sufixul -ac (cf. co.:on-ac) din slav. годѣник «plăcut». Vechii cofetari români se conformaî, se vede, modei de atunci de a slavisa, după eum ceî de astă-đi franciséză. Cată să mărturisim însă că, în acelaşî timp, ei aî introdus d'a-dreptul din Occident КОНФЕТ8РИЛЕ=ital. *confetto*.

75. *ghinde* (gland): ЖЕ8ДА, ГИИДЕ. 209.

Lat. *glandem*, cu conservarea lui *e*. D. Cihac (p. 109) cunoşce numai forma *ghindă*, adecă cu vocala obscură.

76. *ghionoue* (pivot, picus): ДЪТЪЛ, ГІѠНОЛА. 68. — ГІѠНОЛА. ПАСКРИ ЧЕ СКОБЕСК ΨΗ ЛЕМН.

Nemnich (II, 962) scrie *geunoa*. De asemenea Molnar (p. 124): ΓΕ8НОЕ, maî adaugând că masculinul ΓΕ8НОЮ însemneză «dăltiţă» (p. 125) şi «cîocan de pétră» (127), astfel că semnificaţiunea fundamentală a tuturor acestor cuvinte ar fi: «cel ce bate saî scobesc». *Ghionou* şi *ghionoc* fiind augmentative, presupun un prototip *ghion-*. În limba litvană aceiaşî pasere se chîamă *genys*. Între ambiî terminî, atât de apropiaî prin sens şi prin formă, să fie ore o înrudire genetică?

(¹) Археологическій словарь, p. 36, в Древности, Москва, 1865—7, т. I.

77. *giurule* (pantalou) : ΠΑΡΖΥΤΕ [polon. *portki*, *portasy*], Π ρ ρ ς - Λ Ε. 212.

Cf. mai sus Glossar I No. 20.

78. *gligan* (sanglier) : ВЕРХЪ, ПОРКЪ СЪЛБАТЕКЪ, ГАНГАНЪ, МАСКЪР. 60. 177.

Din *grigan*, de unde *gligan* ca *Gligorie* din *Grigorie*. Cu acest *grigan* cf. onomatopoeiticul γρό sau γρῶ «grognelement du cochon», de unde γρόζω «grogne», γρόλλος «cochon» etc. Onomatopeia română este *grig*, reduplicațiune infractă (gebrochene Reduplikation) din *grigri*; de asemenea și onomatopeia greacă este γρογ-, de vreme ce γρόζω = γρόγγω (cf. γροκτόν, γροκτέον), pe când onomatopeia latină (*grunio*, forma mai veche *grundio*) și cea germană (*grunzen*, engl. *grunt*) este *ghrund*.¹ *Grig-an* prezintă sufixul *-an* tot așa ca în poporanul *niorl-an* «pisică» din onomatopoeiticul *niorlăi*. În același mod numele de familie *Blehan* s'a format prin sufixul *-an* din onomatopoeiticul *blehăi*. Tot din onomatopeia *gri-*, ér nu dintr'o radicală abstractă, derivă scandinavul *gris*, *gris*, *grīs* «purcel» și sansc. *ghriṣvi* «porc».

79. *gorgan* (colline, tumulus) : ΧΟΛΜΑΧ, ГОРГАН. 160.

Generalmente se pune în legătură cu rusul *курганъ*, care însemnă de asemenea «tumulus». Celebrul Schafarik credea că *курганъ* ar fi ramas Rușilor dela vechii Sarmăți, comparându-l cu persianul *kurkhan*;² dar persianul *kurkhan*, o compozițiune relativamente modernă: *gür-khan* «cașă de mormint», nu pöte fi din epoca Sarmăților. Dacă al nostru *gorgan* și rusul *курганъ* sînt identice, atunci ambele trebuî să fie dela Cumanî,³ în limba căroră, în adevăr, aü fost o mulțime de persianisme.⁴ În ori-ce cas, cf. celticul *galgal* «movilă»,⁵ de unde românul *gorgan* ar puté deriva prin dissimilațiunea *r+r=r+n*, trecënd finalul *l* în *n* ca în *sémen=similis* etc., deși ar mai rămăné o dificultate vocalică, căci din *galgal* noi am avé *gärgan*, nu *gorgan*. Amicul meü, cunoscutul antropolog Dr. I. Kopernicki din Cracovia, într'o epistolă din 30 apr. 1873, îmi scrie că locuitorii din Galiția, în regiunea mai apropiată de Bucovina, numesc munții förte înalți (góry bardzo wysokie) : *gorgany* sau *giergany*, ér picioréle de o formă öre-care deosebită ale acelor munți (odnogi pewnego ksztaltu) : *kiczory* sau *kiczery*. *Kiczor*, moldovenesce *kicior*=*picior*, fiind o vorbă învederat română, resultă că și *gorgan*

(¹) Cf. Ascoli, *Studj critici*, t. 2, Torino. 1877. p. 160.

(²) Šafarjĵk, *Stowanské starožitnosti*, Praha, 1837, p. 294.

(³) Cf. al meü studiü : *Originile Craiovei*, p. 41.

(⁴) *Vocabulaire coman*, în Klaproth, *Mémoires*, t. 3, passim.

(⁵) Littré, *Dict.* t. 2, p. 1822 : «Galgal, monceau de pierres de 10 à 12 mètres de longueur sur 5 à 8 de largeur et 5 à 6 de hauteur qu'on trouve dans différents endroits de la France «On suppose que ce sont des tombeaux antiques élevés à la mémoire des guerriers gaulois ou «romains etc.»

a petruns în Galiția dela Români. Când însă? Astăzi în Moldova *gorgan* nu se mai aude.

80. *graïu deșchis* (éloquence, volubilité) : БЛАГОРЪЧИЕ, ВОРБИРЕ БЪНЪ, ГРАЮ ДЪШКИС [*Berinda* : ИКОРОТНОСТ МЪЗЫКА, ДОБРАА ВЫМОВА]. 47.

Serb. ГРАЈАТИ «a vorbi», ГРАЈА «vorbă». În limba paleo-slavică ГРАЙ înseamnă numai «cântec».

81. *grangur* (merle doré, galbulus) : ВЪГА, Г Р А Н Г С Р. 207.

După Meier, în Besarabia *gangur* ar fi însemnând pe «parus pendulinus», o păserică numită franțuzesce «mésange». În orî-ce cas, *gangur* și *grangur* este același nume de pasere. D. Cihac (p. 110), cunoscând numai forma cu *gr-*, o trage din lat. *galgulus* «merle doré» prin intermediarul *gargur* = *gragur*. Noi credem că e mai corect de a deriva pe *grangur* = *gangur* din latinul *graculus*, lângă care există și o formă vulgară fără *r* : *gagulus*.² Prin simpla nasalisare, *graculus* = *grangur* și *gagulus* = *gangur*. Sub raportul curat zoologic, după cum «grangur» este «merle doré», tot așa două varietăți de «graculus» se cheamă «merle chauve» și «merula sinensis cristata» (Nemnich). Despre confuziunea între numi de paseri, cf. mai sus la cuvîntul *blénde*.

82. *gropilă* (trou) : НЫРА, Г Р О П И Л Ъ. 107.

De observat sufixul deminutiv *-ilă*, ca în *rot-ilă*, *Zor-ilă*, *Murg-ilă* și alte douătrei vorbe, toate de formațiunea specifică română, nu latină.³—Cf. mai sus *dracilă*.

83. *gurguială* (enflore ou tumeur sur les mains) : СТВЕРДЪЛАН, ШИ ГЪРГЪЕЛЕ ЧЕ СЕ ФАК ЛА МЪНЪ АША СЪ КІАМЪ [*Berinda* : ГЪЗЫ НА РЪКАХ]. 140.

Forțe bine dezvoltat în d. Cihac (p. 113), cu observațiunea numai că *gurguïu* nu poate veni din forma latină clasică *gurgulio*, ci trebuie să fie dintr'un tip latin vulgar *gurgullus*, cf. *puïu* = *pullus* etc.

84. *g'alău, g'alat* (bourreau) : ГНЕБАЛ. ЦАЛЪС, ГЪДЕ, ЦАЛАТ. 177.

Turc. *g'elad*.

85. *hegher, hingher* (bourreau) : СПЕВЛАТОР, ГЪДЕ, ХЕГЕР. 147.—МЪЧИТЕЛ, ХИНГЕР. 93.

Germ. *Hänger*.

86. *hierbențelă* (violence) : РВЕНІЕ, БЪСЪС, ХІЕРБЕНЦЪЛЪ. 196.

Dela *ferbinte* = lat. *ferventem*, prin sufixul *-ală*. De observat : disilabismul

(¹) Мекеръ, op. cit. p. 188.

(²) Du Cange, *Gloss. med. Lat.*, t. 3, p. 458 : «gagula, graculus».

(³) Cf. Quintescu, *De deminutivis linguae rumanicae*, Berolini, 1867, p. 13.

хїер- = *fer-*, și *-en* = *-in-* din lat. *-en-*. *H* din *f* nu este aci o trecere, ci numai o șovăială fonetică, de vreme ce în același manuscris la f. 251 citim: фїербенте, ărăși cu disilabicul фїер- și cu *-en* = *-in-*, dar nu cu *h*, ci cu *f*. Cf. cuvântul ce urmăze.

87. *hăare* (fiel) : желчь, хїтарѣ. 205.

Lat. *fellem*, ital. *fiela*, span. *hiel*. De observat, ca și în cuvântul precedent : disilabismul хїта- = *fe*, și șovăirea între *f* și *h*, căci la f. 180 din același manuscris se citește : фїаре, adică cu *f*, pu cu *h*.

88. *hition* (vaurien, îmbécile) : х҃дыхъ, де нимик, проци, хитишнн. 199.

Ung. *hitvány*.

89. *incindere* (incendier, embraser, attiser) : раждеженїе, лнчиндере, априндере. — раздражаю, лнчинз, лнтързт. 130. cf. 132.

Lat. *incendere*.

90. *întort, întortare* (entêté, obstination) : развраиенїе, лнтортаре, лндързтннїе. — развраиенннн, чел лнторт, лндързтннн. 130. cf. 141.

Lat. *întortus*. A se adăuga la numeroșele derivate române din lat. *torqueo*, adunate de d. Cihac (p. 282-3), unde el lipsesce, ca și cuvântul ce precede și cel ce urmăze.

91. *învîncere* (vainere, victoire) : препрѣнїе, лнвынчере; препрѣша, лнвынсерз; препрю, вою лнвынче. 120. — препратн, а лнвынче. — оудолѣю, вою лнвынче, вою биршн. 154. — одолѣ, ас лнвынс, ас биршнт. 166. — побѣднтелное, лнвынкзтоаре, плекзтоаре сас биршнтоаре. 114. — препрѣн, оубѣцян, лнвынс. 196.

Lat. *in-vincere* cu intensivul *in*.

92. *inzalud, inzaludul* (en vain) : бохма, лнзалада. 49. — твне, лнзаладал. 151. cf. 58. 152.

Serb. згалада «degăaba», literalmente «în-pentru-prost», din slav. лодз «stultuș».

93. *jăhuesc* (je ravis, je dépouille) : разхищю, шшпек, жхшеск. — разхищнїе, рхпире, жхшире. 131.

Maș sînt formele *jăfuesc* și *jăcuese* (Lex. Bud.), cu șovăirea între *h*, *f* și *h*. Din

ung. *zsákolni* «a prădă» = ital. *sacco*, *saccheggiare*. Ung. *zsákmány* «pradă» vine din medio-lat. *saccomanus*, vechiu franc. *saquement*.

94. *jold*, *şold* (hanche) : истреы, армєри, жолдєри. 33. — ладѣа, шолдєа. 94. — кєковн, шолдєрилє. 205.

Şovăirea între *ş* şi *j* : *şold* şi *jold*, e foneticesece interesaută. Şi măi instructivă este etimologia cuvîntului. El se aplică dintru'ntăiū numai la porc, derivând din medio-germ. *schulter* (=vechiu germ. *scultirra*), de unde aū provenit de asemenea polon. *szoldra* «cuisse de cochon», slovac. *šoldra* şi ung. *sólar* «jambon», în cari tóte, ca şi la Români, germanul *t* a trecut în *d* şi *u* în *o*. La Români de peste Carpaţi şunca se chiamă pînă astă-đi «şold de porc» (Lex. Bud. p. 654). Cuvîntul, prin urmare, nu póte fi fórtē vechiu în limba română, şi totuşi—întrodus probabilmente prin cărnăţarii germani pe la finea evului mediū—el a reuşit a se generalisa, respândindu-se apoi atât de mult, încăt ar fi anevoe de a crede în exotismul seū, dacă nu l'ar întări formele polonă, slovacă şi maghiară. Şi 'n limba polonă acéstă vorbă a căpătat, pe lingă semnificaţiunea sa primitivă, o altă posterioară, pe care n'o avusese la Germani, anume aceea de «om de nimica», de unde prin împrumut dela Poloni litvan. *szaldras* «homo vagus.» *Şold* a început a face să se pėrdă diu limba română termenul indigen *armu*=lat. *armus*.

95. *jăţiu* (fauteuil) : прєстроа, жєцїє, сєаєн. 121.

Germ. *Sitz* (Pontbriant). Forma *jiltu* (Lex. Bud.) presintă epentesa lui *l* ca în *bilşug*, *crovlică* etc.

96. *judē* (prince) : княз, жєдєлє. 179.

Apocoră din *judce*=lat. *judicem*.

97. *judec* (prince) : княз, жєдєк. 210.

Judce pe lingă *judce* din lat. *judicem*, întocmăi ca *şorce* şi *şorcee* din *soricem* sau ca *berbec* şi *berbecce* din *vervicem*, prin influinţa pluralului *judcei*, *şorcei*, *berbeci*, a cărora *-ci* făcea pe popor a crede, după falsă analogiă, că la singular trebuī să fie *-c* tot aşa ca în *voinic-voinici*, *papuc-papuci*, *sărac-săraci*, *micmic*, etc.

98. *judet* (maire) : анднпат, жєдєц [Berind : староста, намѣстник єєр-анстрєбє]. 42. — єпархє, долн. бан. жєдєц. 72.

Etimologiă poporană din serb. єдєц. Cf. mai sus Notanda la textul No. IX.

99. *junice* (gėnis-e) : юница, жєннчє. 206.

D. Cihac (p. 135) indică numai forma *juncă*=lat. *juvenca*. *Junice* este din punct în punct latinul *junicem*, cu *i* lung, de unde şi franc. *gėnisse*, provenţ. *junega*. Italianii şi Spaniolii n'aū acéstă formă.

(¹) Cf. *Matzenauer*, op. cit. p. 329.

100. *lăptucă-de-pădure* (laiteiron, sonchus oleraceus) : ЖЕТ'КЛИЩА.

ЛЗПТ8КЗ ДЕ ПЗД8РЕ СЛ8 С8САЮ. 73.

Veđi mai jos la cuvîntul *susaŭu*.

101. *lostun* (rat) : МИГЛН, ЛОСТ8Н [*Berinda* : цисрок]. 99.—цисрз, ЛОС-Т8Н. 172.

Dintr'un cuvînt român perdut *lost* «gaură», care se regăsește în alban. *loş* «loc sub pămînt unde se ascunde animalul». În același mod sanscr. *çușira* «chițcan» vine din *çușa* «gaură» (Pictet). Pentru sufixul *-un*, cf. *gărgă-un* «frelon» (Pontbriant). *Lostun* nu figurază nici într'un dicționar român. Chiar în secolul XVII nu mai era în us, căci în manuscrisul d-lui Sturdza o mână de atunci îl explică la margine prin sinonime : Г8ГЛН, КИЦРАН, ШОРИЧЕ МЛРЕ.

102. *lumînarea puțului* (corde d'un puits, à laquelle on attache le seau, littéralement : «bougie du puits») : БОЛОВЕЖДА, ЧЕГ8РА П8Ц8Л8Н СЛ8 Л8МЗНАР'К П8Ц8Л8Н. 54.

103. *luom, luo, luotor* (prenons, il a pris, preneur) : СЗ Л8УМ Л-МЫНТЕ. 55.—ПРИМАИ, Л8У. 124. 183. 184.—Л8УТОР ДЕ КАМЗТЗ. 98.

O în «luo», pentru care astă-dîi — după analogia celor-l'alți verbi cu *-are* — se dice *luă*, nu pöte fi decăt latinul *-va-* în *levamus, levavit, levator*. Așa dară și medialul *-va-* tinde în limba română a deveni *-o-*, ca și inițialul *va*. Cf. mai sus Notanda la textul No. XXVI nota.

104. *măciucaș* (bourreau, littéralement : «celui qui assome avec la massue») : ПАМЧНИК, МЗЧЮКАШ, АРМАШ. 112.

Filiațiunile cuvîntului *măciucă* sînt fôrte bine indicate de d. Cihac (p. 152) : «vieux portug. *massuca, massua*; fr. *massue*, picard *machuque*; néogr. *ματζούκα*; «néosl. et serbe *мачуга*, pol. *maczuga, maczuszka*» etc., tôte din lat. *matea* «pri-mitif perdu de *mateola*, instrument pour enfoucer en terre (Plin. 17, 18, 29)». Cătră paralelurile aduse de d. Cihac, s'ar mai puté adăuga numai döră medio-lat. *maxuca* și *mazuca*, de exemplu în Ordericus Vitalis din secolul XII : «Quidam e-normis staturae ferens ingentem m a x u c a m», saŭ în Chronicon Casariense din același secol : «cum m a z u c a uno ictu confregit tempora mea». ¹ Töte acestea nu arată, negreșit, modul întroducerii cuvîntului la Români : prin moștenire ? ori prin împrumut ? și dacă prin împrumut, atunci când ? și dela cine ? *Maciuc-aș* vine dela *măciucă* după analogia de *arm-aș* dela *armă*, *arc-aș* dela *arc*, *suliț-aș* dela *suliț* etc. Acest sufix *aș*, acolo unde nu este nici demiutiv (de ex. *deget-aș*), nici de origine ungerescă (de ex. *or-aș*), nu provine din latinul *-accus*, precum se cre-

(¹) Du Cange, *Gloss. med. Lat.*, t. 4, p. 330.

de în genere,¹ ci una din două : ori că reproduce forma cea arcaică *-asius* a latinului *-arius*,² sau că presintă trecerea lui *-ri-* prin *ri=rj=rș* în *ș*, ca în dialectul tzaconic³ și în mai multe dialecte slavice.⁴ Despre fasa fonetică intermediară *ri=rș* la Români veđi un indice mai sus la cuvântul *cerțu -cerșut*. În ori-ce cas, acest sufix *aș* este un variat al lui *ariu=arius*, cu care coincide perfectamente prin semnificațiune. Al nostru *arc-aș*, bună oră, nu poate fi alt ceva decât fr. *arch-er*, ital. *arci-ero*, sp. *argu-ero*. lat. *arcu-arius*. *Arcaș* și *arcariu*, ca și *subțaș* lângă *săgetariu* sau moldo-munténul *lău'ariu* lângă transilvanul *ceteraș*, sînt simple dublete sufixale. Un prototip *arcuaceus* ar fi tot așa de monstruos ca și un prototip *sagittaceus* !

105. *măgură* (montagne) : гора, м з г р з, мѢНТЕ. — горы, мѢЩИ, м з г р и. 63. cf. 64.

În Glossarul I. No. 3, 10 și 14, noi am vădit deja *măgură* «movilă». Derivațiunea propusă de d. Cihac (p. 152) dela lat. *macula* «pétă» este inadmisibilă. Românul *măgură* e pur și simplu albanesul *măgulă* «λόφος, collis, cōteau». ⁵ Bohemul *mahura* «măgură», neavînd nici o afiliațiune în cele-l'alte dialecte slavice, este un împrumut dela Români, probabilmente prin intermediul așa numiților Valachii din Moravia. ⁶ Prin radicala *mag-*, nu însă și prin duplul sufix *-la* sau *-ra*, *măgura* pare a fi înrudită : pe de o parte cu slavicul *мог-ица* «movilă», pe de alta cu spaniolul *mogote* «montagne isolée», vechiul portugez' *mogo* «pétră de hotar», ambele acestea de o provenință ne-latină. ⁷

106. *măiu* (je passe la nuit) : ночевая, м з ю. 107.

Lat. *maneo*, ca *remăiu=remaneo*. Cf. Cihac, p. 154.

107. *mal* (précipice, bord escarpé) : стремнина, мал, рзпз [*Berinda* : прикрый берегъ albo скала или дѣрл]. 140.

Profesorul Hirschfeld admite dacismul acestui cuvînt, explicînd prin el pe «Dacia *Maluensis*» și colonia *Maluense ex Dacia*» din monumente epigrafice. ⁸ În acest

(¹) Diez, *Gramm.*, t. 2, p. 316.

(²) Cf. Aufrecht, în Kuhn, *Zeitschr.*, t. I, p. 89.—Mommsen, *Die unteritalische Dialekte*, Leipzig, 1850, p. 254. — etc.

(³) Deville, *Etude du dialecte tzaconien*, Paris, 1866, p. 89. — M. Schmidt în Curtius, *Studien*, t. 3, p. 355.

(⁴) Miklosich, *Lautl.*, p. 493, 507. — Polonul *rz* din *ri* se pronunță de asemenea adesea ca simplul *ș*.

(⁵) Reinhold, *Noctes Pelasgicae*, Athenis, 1855, p. 32.

(⁶) Cf. Jireček, *Entstehen christlicher Reiche im Gebiete d. österr. Kaiserstaates*, Wien, 1865, p. 225.

(⁷) Cf. Diez, *Etymol. Wörterb.*, t. 2, p. 152.

(⁸) Hirschfeld, *Epigraphische Nachlese zum Corpus Inscriptionum*, în *Sitzungsber. d. Wiener Akad.*, phil.-hist. Cl., t. 77, p. 375.

cas forma dacică a fost *malva*. Sufixul *-va* s'a vocalizat la Români prin întâlnirea sa cu finalul bărbătesc *u*, ca și 'n *molid* = *molidvu* (veđi mai jos). Având intențiu-nea de a urmări pe larg, într'o monografie, istoria cuvintului *mal* în întreaga fa- miliă ario-europeă, ne vom mărgini aci de a aduce un argument de tot nou despre anticitatea *malu*'lui în regiunea Carpaților. La intrarea Ungurilor în Panonia, ei au găsit acolo această vorbă anume în sens de «munte». De aci o mulțime de numi locale cu finalul *-mal*, cari ne întâmpină în documentele maghiare din seco- lii XIII, XIV, XV, tot-d'a-una în privința localităților m u n t ó s e, adică întocmai așa ca finalul *-berg* la Germani sau *-gora* la Slavi. Iată câte-va șecimene, cu in- dicațiunea anilor în parentesi: *mons Baros-mal* (1275),¹ *Buch-mala* (1257),² *mons Dudulla-mal* (1275),³ *vinea Eleu-mal* (1269),⁴ *Hormus-mal* (1430),⁵ *mons Kis- mal* (1275),⁶ *Megyes-mal* (1275),⁷ *Hurus-mal* (1264),⁸ *Irugh-mal* (1252),⁹ *mon- ticulus Kerek-mali* (1299),¹⁰ *Nyr-mal* (1326),¹¹ *vinea Pop-mal* seu *Pyšpük-mal* (1269),¹² *Prutheke mal* (1410),¹³ *promontorium Rezz-mal* (1394),¹⁴ *Tere-malia* (1225),¹⁵ *promontorium Uj-mal* (1295, 1329),¹⁶ *promontorium Zeg-mal* (1335)¹⁷, *mons Zevlev-mal* (1219),¹⁸ *vinea Tusman-mal* (1276),¹⁹ *berch Seleu-mal* (1295),²⁰ *promontorium Wy-mal* (1295),²¹ *mons Mezes-mal* (1281),²² etc. Intr'un singur document din 1275 acest final *-mal* se repetă de șese ori: «in m o n t e qui dici- «tur Keyk-mal... ad locum qui dicitur Eleu-mal... ad pro-m o n t -o r i u m quod vo- «catur Arnyk-mal... in loco qui dicitur Medye-mal... eundo in m o n t e Bowoz mal «dictum... ascendendo in m o n t e m qui dicitur Gudula-mal...»²³ E peste puțină

(1) Fejér, *Codex diplom. Hung.*, t. 6, vol. 3, p. 287.

(2) *Ib.* t. 4, vol. 2, p. 442.

(3) *Ib.* t. 5, vol. 2, p. 288.

(4) *Ib.* t. 4, vol. 3, p. 497.

(5) *Ib.* t. 10, vol. 7, p. 307.

(6) *Ib.* t. 5, vol. 2, p. 287.

(7) *Ib.*

(8) *Ib.* t. 4, vol. 3, p. 208.

(9) *Ib.* t. 4, vol. 2, p. 161.

(10) *Ib.* t. 4, vol. 2, p. 41.

(11) *Ib.* t. 8, vol. 3, p. 106.

(12) *Ib.* t. 4, vol. 3, p. 497.

(13) *Ib.* t. 10, vol. 5, p. 856.

(14) *Ib.* t. 10, vol. 2, p. 252.

(15) *Ib.* t. 3, vol. 2, p. 67.

(16) *Ib.* t. 7, vol. 2, p. 251.—t. 8, vol. 3, p. 186.

(17) *Ib.* t. 8, vol. 4 p. 121.

(18) Wenzel, *Codex Arpadianus continuatus*, t. II, p. 402.

(19) *Ibid.* t. 17, p. 146.

(20) *Ib.* t. 18, p. 202.

(21) *Ib.* p. 205.

(22) *Ib.* t. 22, p. 350.

(23) *Ib.* p. 145 și 154 5.

de a nu recunoște în toate acestea *mal*, *mala*, *malia* sensul de «munte» sau de «loc rădicat», cu atât mai virtos că cele mai multe sînt însoțite de lămurirea «mons», «promontorium», «vinea» (Weinberg). În limba maghiară cuvîntul nu există. Este dară un vechi termen orografic, găsit de către Unguri în Panonia tot așa precum Româniî găsiseră în învecinata Dacia pe *malva*. Și să se observe că Ungurii au dat peste el tocmai în acea parte a Panoniei pe unde n'au fost nici o dată Români, bună oră pe la Strigonia sau pe lângă Buda. Forma panonică pöte să fi avut, ca și cea dacică, sufixul *-va*, judecând după formele «monticulus *Molluva*» și «monticulus *Molvua*» într'un act din 1214.¹ Alăturând acum pe dacicul *malva*, pe românul *mal* și pe panonicul *mal* sau *malva* cu albanesul *malli* «munte», rezultă dela sine un prototip pan-tracic *malva* «munte». El se regăsește, probabilmente, în anticul nume de oraș illiric *Dimallum*, menționat deja în Tit-Liviū (XXXI, 27) și pe care albanistiî îl descompun în *di-mallie*-[tă] «doi-munți»,² romănesce «doă-maluri». În asemenea cas, duplul *ll* fiind o compensațiune normală pentru *lv*, *Dimallum* = *Di-malvum*. În fine, mărghinindu-ne de a urmări nunăi tipul *mal-va*, să amintim glossa hesychiaună despre un munte din Laconia: «Μάλεον δὲ ἀκρωτήριον τῆς Λακωνικῆς.»³ Μάλεον, cu perderea digamei, este pentru Μάλεον = *Malava*. În adevăr, muntele în cestiuine se numesce pînă astăzi în dialectul tzaconic Μαλεβό.⁴ Conchidem : d. Hirschfeld are dreptate în acest sens, că «Dacia *Malvensis*» însemnă «Dacia m u n t ó s ă», ér «colonia *Malvese*» — «coloniă de m u n t e».

108. *mamue* (épouvantail): ΜΑΜΥΟ, ΜΑΜΣΕ ΚΣ ΚΑΡΕ ΣΠΑΡ ΠΖΣΖΡΗΛΕ. 193.

Cf. medio-lat. *monus* și *momerium*, germ. *Mumme*, *Mummerei*, franc. *merie*, bohem. *munraj* etc. Astăzi se dice mai mult *momăe*, pe care d. Pontbriant (p. 447) traduce prin : «signe, signal, marque, estampille, enseigne». Cuvîntul, în toate limbile, este de o origine c o p i l ă r é s c ă, fără ca să urmeze neapărat trecerea dintr'o limbă în alta. Cf. ingeniósa observațiune a lui G. von der Gabelentz : «Mein kleiner Neffe pflegte alle runden Dinger mit einsylbigen Wörtern «zu benennen, die aus *m-m* und einem dazwischen stehenden Vocale bestanden, «welcher um so tiefer war, je grösser die Sache. *Mum* nannte er ein grosses rundes Bild, *Mom* den Mond oder eine Taschenuhr, *Mim-mim-mim-mim* die Sterne «(plural durch Reduplication!)»⁵. Prin sens de «épouvantail», românul *mamue* se apropieă mai cu sémă de hesychianul : «μομμώ. ὃ ἡμεῖς μορμώ φάμεν, το φόβητρον τοῖς παιδοῖς.»⁶

(¹) Fejér, t. 3, vol. I, p. 155—472.

(²) Hahn, *Alban. Stud.* I p. 243.

(³) Hesych. ed. M. Schmidt, t. 2, p. 548, verbo Κόθηρα.

(⁴) Deville, op. cit. p. 54.

(⁵) Steintal-Lazarus, *Zeitschr. f. Völkpsychologie*, t. 8 (1875), p. 306.

(⁶) Hesych., t. 3, p. 118.

109. *mangăr* (espèce de monnaie): ассарин, банса. м а н г а р. 43. —
 ввол, ван, м а н г а р, фиаѣр. 110.

Turc. *mangur*, ung. *mángor*, serb. м а н г а р.

110. *mânz* (poulain): жреѣбе, м з н з. 205.

Veđi mai sus introducerea la textul No. XXXI. Pe lingă paralelurile aduse a-colo, vom mai cita *manda* «vițel» în dialectul perso-ghilanic.¹

111. *mățele corăbiei* (мнере): анкира, м з ц е л е к о р з р ѣ и е н ч е а р ѣ н к з
 ѱ н м а р е к с ф ѣ н н а е ш и ц и н к о р а б ѣ л. 12.

Ca sens, este o imitațiune din slavicul котва, котвица, dela котъ «pisoiu», în dialectul neo-sloven și serbesc chiar мачка «piscă» și «ancoră», cuvînt înrudit cu al nostru *măță*, bohem. *macek*, unguresce *matska*, la Cumanii *maci*, dar și nemțesce *Mieze*, ital. *mucia*, span. *miza*, fr. *matou*, vechiu frances *miton* (cf. al nostru *motan*), astfel că este mai probabil că Slavii, la cari cuvîntul nu e nici vechiu, nici general, l'au împrumutat din limbile romanice. Cf. și alban. *mață*, *miță* «piscă», *macior* «pisoiu» (Rossi).

112. *mazăre* (pois verts): грах, маззѣ. 209.

Lex. Budan. (p. 382) însoțesce cuvîntul *mazere* (scris cu *-ze-*, nu *-ză-*) de următorea interesantă notiță: «Mulți înțeleg prin *mazere* «fasolea», și ca totuși să «osebescă una de cătră alta, numesc fasolea *mazere de grădină*, *mazere de par*, «éră aci arătata *mazere* (pisum) o numesc [*mazere*] *bumbulé*, [*mazere*] *rătundă*, «[*mazere*] *de câmp*, [*mazere*] *de călată* etc.» Dintru 'ntăiiu cuvîntul cată să se fi aplicat la mai multe feluri de legume, mai ales însă la «pois verts», căci și albanesce *mòdzulă* însemnăză «pisum» (Hahn), la Macedo-români *μάτζαρε* (Kavaliotes). Afară de paralelul celtic, pe care l'am dat mai sus în introducerea la textul No. XXXI, vom mai adăuga aei că 'n argotul hoșilor din Grecia, în care sînt multe elemente române, de ex. Νόουμίζος «dieu» (= *Dumnezeii*) în loc de Θεός, orî-ce hrană în genere se chiamă *μαζαράκι*,² cf. diminutivul român *măzărică* «pois sauvage» (Pontbriant). Nu scim dacă cuvîntul trebuî pus în legătură—ne îndoim—cu tzăconicul *Μαζαράκι*³ și albanesul *Mazaraki*,⁴ cari figuréză numai ca numi proprie de localități.

113. *melču* (tortue): жевез, вродскз цестолз, м е л ч ю. 73. — зѣавы,
 м е л ч и. 75.

Forma obicînuită a cuvîntului este *melc*, ér sensul obicînuit *nū ē* «tortue», ci

(¹) Chodzko, *Popular poetry of Persia*, London, 1842, p. 554.

(²) Francisque Michel, *Dictionnaire d'argot*, Paris, 1856, p. 483.

(³) Deville, op. cit. p. 54.

(⁴) Hahn, *Alb. St.*, I p. 31.

«limaçon». *Melcu* din *melc* s'a născut prin asimilațiune cu pluralul *melci*, în-tocmai ca moldovenesce *cârnaț* în loc de forma muntenescă cea corectă *cârnat* (=lat. *carnatum*)¹ prin asimilațiune cu pluralul *cârnați*. Aceiași formă asimilată o au și Macedo-românii : *smelțu* = *smelcu*,² în care inițialul *s*, probabilmente de o origine prepozițională, jôcă același rol ca în *s-gripsor*, *s-griptor* «grifon» = gr. γρόψ-γροπος. Istoria cuvintului *melc* noi am făcut'o pe larg cu o altă ocaziune.³ Este zendicul *mīraka* «melc» și celticul *melc'hueden* «melc». Aprobând această etimologie, Schuchardt mai adaogă pe lat. *murex* «scôică»,⁴ a căruia perfecta coincidință cu forma cea zendică, ca și perfecta coincidință a formei române cu cea celică, e foarte remarcabilă. Transițiunea logică dela «scôică» la «brôscă testósă» ne întîmpină și 'n latinul *testudo*. Paleo-slavicul ЗЕЛЪ, de asemenea, posedă ambele semnificațiuni (Miklosich).

114. *mene* (moi) : *MEHE*. 100.

115. *mentire* (mensonge) : *MEHTE*. 91.

Ital. *mentire*. Cf. mai sus *cuvinte* (la *desvoalbere*) și *mene*, ér mai jos *vendecare*. În fapt este o șovăire între *e* și *i*, căci și mai adesea ne întîmpină formele : *mine*, *mintire*, *cuvinte*, *vndecare* etc. Cumeă *e* în asemeni casuri este conservațiunea vocalismului primitiv, ér nu o re'ntôrcere posterióră la acel vocalism, adecă nu o «vocalisațiune întinerită» — în'rebuințând fericitul termen întrodus de Iagić,⁵ probă acusativul *tine*, care ar fi devenit *тине*, dacă *t* nu s'ar fi mănținut prin continuitatea formei *tene* alături cu *tine*.

116. *mesc*, *mesc'tor* (je puise. celui qui puise) : *MECHTOR*. 83.

Nu se găsesce nici într'un dicționar. Astăzi limba română nu are vre-un termen propriu pentru ideia de «puiser, haurire». *Mesc* este exactamente = lat. *misceo*, ca *tac* din *tacco*, *fac* din *facio* etc. Deja la Români *misceo* avea semnificațiunea de «dați de beut» : «qui alteri misceat mulsum» (Ovid. Metam. I. 147), de unde transițiunea directă la «puiser». În cele-l'alte limbi romanice lat. *misceo* nu s'a conservat decît numai prin forma în ermediară *misculare*, de unde it. *misciare*, span. *mesclar*, fr. *mêler* e c. Românul *mesc*=*misceo* este dară cu atât mai interesant. Românii din Istria po edă incheativul *miscese*=*miscesco*, dar numai cu sensul de «amestec».⁶

117. *mésér* (pa.u.v.e) : *MECHER*. 107.

Lat. *miserum*, it. *misero*, sp. *misero* etc. D. Cipar a atras de-mult și 'n mai

(¹) Necunoscând această formă, d. Cihac, p. 44, crează pentru moldovenescul *cârnaț* un prototip latin *carnaceus*.

(²) Thunmann, p. 223.

(³) Hasdeu, *Principie de filologia comparativă*, t. 1, p. 88—99.

(⁴) În Gröber's *Zeitschr. f. roman. Philol.*, t. 1, p. 482.

(⁵) Podmladjenja vokalizacija, Zagreb, 1869.

(⁶) I. Maiorescu, *Itinerar în Istria*, Iași, 1874, p. 104.

multe rînduri atențiunea asupra acestui cuvînt, destul de des în vechile tipăriture române. De ce dară l'a uitat d. Cihac, punînd (p. 168) numai pe deminutivul *mişel* = *miscellum*?

118. *mestécăn* (bouleau) : БЕРЕЗА, МЕСТЪКЪН. 176. 186.

Cuvînt de formațiune curat romanescă, deși din elemente latine. Vine din *mestec* = lat. *mastico*, prin sufixul *-în* după analogia lui *carpen* = *carp-inum*, *frasin* = *frax-inum* etc. (cf. mai jos la cuvîntul *mojren*). Finalul *-inum* a trecut în *-căn* întocmai ca în *cér-căn* = *cir-cinum*. Murgurii mestécănilui fiind dulci, țeraniî români din unele locuri, bună oră din Gorj în Oltenia, îi *mestecă* în gură, de unde și numele arborelui.

119. *mihalt* (barbotte, gadus lota) : ТРАКЪ, МИХАЦЪ. 211.

Ung. *menyhál*, cu sufixul deminutival *-t* = *ut*.

120. *misurcă* (casque, heaume) : ШЛЕМЪ, КОНФЪ, МИСЪРКА. 172.

Polonesce *misiorka* și *misiurka* «coif», ceia-ce Matzenauer (p. 255) derivă din franc. *visière* «partie antérieure du casque». Etimologie de tot greșită. Sensul fundamental al *misurcăi* este : «coif oriental», dela arabo-turcul *Miçir* «Egipt». Tot așa arabesce *miçiri* «Egiptén» se chiamă un fel de sabiă, ér *miçiri mâr* o lance (Vullers). La Poloni cuvîntul a petruns prin intermediul Românilor.

121. *mocan* (paysan, imbécile) : СЕЛНИКЪ, МОКАН. 136. — НЕВЪКЪЛАСЪ, ПРОСТЪ, МОКАН. 104.

Cf. ital. *maci* «orfan» în Brescia, *mican* «băiat» în Val-Tellina = celtic. *mal*, *makan* «fecior».¹

122. *mojren* (frêne, fraxinus) : СЕСНОВО ДРЕВО, МОЖРЕН. 209.

Cf. bohem. *modrjn* (citesce : modrjin), un fel de brad : «pinus larix», polonesce *modrzew*. Cu tóte astea, românul *mojren* este format întocmai ca *palt-en*, *frasin*, *carp-en*, *mestéc-in*, *curp-en* etc. În dicționare nu se găsește.

123. *molidvu* (mélèze, pinus larix) : ПИТЪСЪ, МОЛНДЪВЪ. 126.

Astăzi *molitfu*, *molid* și *molif* (Lex. Bud.), prin diferite modalități de asimilațiune din prototipul comun *molidvu* (*dv* = *dd* = *d*; *dv* = *tf* = *ff* = *f*). În partea radicală, póte și în sufix (*d* = *z* la Români și la Celți), se întâlnește cu franc. *mélèze*, în dialectul languedocian *mèle*, termen isolat în limbile romanice, pe care Diez îl derivă din *mel-lerce* (= *mel-larix*, quasi «brad dulce» sau «brad de miere») ², etimologie mai mult decât problematică prin sine însăși, care devină însă chiar im-

(¹) Biondelli, *Dialecti gallo-italici*, Milano, 1853, p. 71.

(²) Ap. Scheler, p. 196.!

posibilă în comparațiune cu termenul român, unde *mol-* nu poate veni din lat. *mel*. Trebuie să admitem o origine celtică. Cf. pelemontanul *malés*, *malésó* «mélèze» (Biondelli).

124. *moştén* (indigène, originaire du pays) : *ТОШЕМЕЦ, МОШТЪН, УМ АЕ ЦЪРЪ. 150.*

Cf. mai sus textul XXVIII etc., unde *moştén* apare ca «proprietar». E peste putință a 'l separa de *moș* «bunic», de unde *moșid* «proprietate» (literalmente : «avitum»), și de *moșnéy* «bătrîn». Acest din urmă cuvînt, în care sufixul *-ég* este pejorativ ca în *dulc-ég*, *drum-ég*, *pătu-ég*, *șomo-ég* etc., și 'n care *-șn-* provine din *șt* ca și 'n actualul *moșnéen* din *moştén* (cf. mai sus la cuvîntul *duméstec*), revenind adecă la *moştég* = *moșt-ég*, probéază că 'n *moș* s'a pierdut finalul *t*. Tema comună în *moșt-én*, *moș-tég* și *moș[t]* (ste *moșt*, pe care o găsim, în adevăr, în albanesul *moș-im* «bătrîn», propriamente «annosus», dela *mot* «an». Formele române corecte ar fi *moșu*, *moșén*, *moșég*, în cari însă a ocurs metatesa *tș* = *șt* din cauza cunoscutei predilecțiunii a limbei noastre pentru grupul *șt*.

125. *mozavir*, *mozaviresc* (dénonciateur, hypocrite, je calomnie) : *НАВЪТНИК, МОЗАВИР. 101. — ПОРЕИИ, А ПОРОКАН, А МОЗАВИРИ, А ПЪРЫ. 116. — ПРИТВОРИК, ПРЕФЖКАТОР, ХИКАЪН, МОЗАВИР. 123. cf. 124.*

Karagić (Lex. 375) aduce *МШЕВЕДА* «calumnia», *МШЕВЕДИТИ* «inique accusare», *МШЕВЕЦИЈА* «calumniator», pe cari le indică ca de provenință turcă.

126. *mugur* (bourgeon, germe, jet) : *ВЕРШИЕ ДШНАГВ, МШГШР АЕ КОПАЧ. 187. — РАШОТЪНШЕ, ДШГШКАРЕ, КШД СЕ ДШКАРЪК МШГШРШ. 130.*

D. Cihac (p. 170) îl derivă din lat. *muculus*, deminutiv din *mucus* «muc». Etimologie radicalmente greșită. Este albanesul *mugul* «germoglio, inesto, piccolo ramicello che si taglia da un arbore per innestarlo in un altro» (Rossi). Accentul în *mugur* = *mugul* este de o potrivă pe prima silabă. Pentru corespundența regulată a finalului român *r* cu albanesul *l*, cf. la cuvintele *măgură*, *mădre*, *viezure*. Cf. sanscr. *mukula* «bourgeon, bouton» (Böhtlingk-Roth).

127. *mursec* (je dévore, je mange comme les bêtes sauvages) : *ШЪРОМАДИНА, МШРСЕКАТ, МШНКАРЕ АЕ ХЪРЪ.*

D. Cihac (p. 174) derivă din lat. *morsicare* (cf. ital. *morsecciare*) pe al nostru *mușcare*, fără a cunoște forma *mursec*, care singură corespunde din punct în punct prototipului lat. *morsico*. Cât pentru *mușc*, el provine din forma latină colaterală *mordico*, în care licuida + dentala *-rd-* de 'naintea lui *c* au trecut în *ș* întocmai așa ca licuida + dentala *-nt-* în *mușcel* = *monticellum*. Un fenomen analog al trecerii grupului licuida + nasala în *ș* ne prezintă limba zendică¹ : *peșu* = *peretu*

(¹) Fr. Müller, în Kuhn, *Beiträge*, t. 5, p. 382, și în *Sitzungsberichte d. wiener Akad.*, hist.-phil. Cl., t. 66 (1870), p. 370.—Cf. Schleicher, *Compend*³, t. 3, p. 197.

=partu, așa=areta=arta, antavahista=așavahista etc. În acest mod, Românii au conservat anbele forme latine *morsico* și *mordico*. În popor cuvântul *mursec* există pînă astăzi, deși în dicționarele române nu figurază.

128. *naljosul, nalsusul* (de haut en bas, de bas en haut) : $\text{HIZEPZAO, HAJOCBA. — HIZEPZAO, HALCOCBA. 211.}$

În dicționare lipsesc.

129. *nișchițel* (un petit peu) : $\text{CITBLO, HHHKHTCEA, HCTHHEA. 142.}$

Astăzi se întrebuintează—și acesta numai în Muntenia—forma contrasă *nițel*, pe care un excentric, necunoscînd pe *nischitșel*, o derivă prin afereso-metatesă din *puținel* = *punitel* = *nițel*! *Nișchițel* «puținel» este deminutiv din *neșcăt* «puțiu», cuvînt foarte des în Psaltirea lui Coresi (Ps. 8, 16, 36, 54, 104, 106 etc.) și care provine din *nu-sciüt-căt*=*nescio-quantum* tot așa ca *neștine* din *nu-sciüt-cine* = *nescio-quinam* sau *nescare* din *nu-sciüt-care*=*nescio-qualem*.¹

130. *noțan* (océan, profondeurs de la mer) : $\text{HCTHHA, AHCIBA MZPİN, AAZHKBA, HOAHBA. 125.}$

Etimologia propusă de d. Cihac (p. 180) din *oceanum* «avec prothèse d'un *n* et syncopé du *c*: *oceanus-ocean-nocan*» este absolutamente imposibilă, căci numai latinul *g* între vocale, dintre cari cea de a doua trebuie să fie môle, poate să dispară la Români, de ex. *maș*=*magis*, nici o dată însă nu dispare *c* sau *k*. Afară de aceasta, nu este corect de a vorbi despre «prothèse d'un *n*» în limba română, fiindcă în *nalt* sau în *nălbesc*—însuși d. Cihac o scie — *n* nu este protetic, ci prepozițional : *nalt* = *înalt*, *nălbesc* = *înălbesc*, er în macedo-românul *număr*=*umăr* el este pronominal : *un-umăr*=*unumăr*=*număr*. Tot prepozițional, dacă nu pronominal, nici decum însă protetic, este *n* și 'n *noțan*=*în-oțan*, ca și 'n sinonimul italian *nabisso*=*în-abisso*. De unde însă derivă *oțan*? Este albanesul *uțana* «ocean» dela *uț* «apă».²

131. *olele!* (hélas) : $\text{OYΦZ, WAEAE, HEBOE, OYOY. 159.}$

Interjecțiune de durere cu *l*, comună apröpe tuturor limbilor și care ar fi de ajuns chiar ea singură — fie dis în parentesă — pentru a resturna faimösa teoriă a lui Fick despre neperimitivitatea sonului *l* la Ario-europei.

132. *omide* (chenille) : $\text{PCTEHHTA, WAHHA. 64. 178.}$

Grec. $\delta \mu \text{ιδ} \alpha \varsigma$. Este foarte interesant că articolul grec a ramas încorporat în forma română, negreșit pentru a da mai mult volum disilabei, pe când în *strachină*= $\delta \sigma \tau \rho \acute{\alpha} \kappa \text{ι} \nu \alpha$, vorbă de două ori mai lungă, a perit, din contra, chiar organicul *o*, confundându-se cu articolul nedefinit român.

(¹) Cf. Hasdeu, *Principie de filologia comparativa*, t. 1, p. 39.

(²) G. de Rada, *Antichità della nazione albanese*, Napoli, 1864, p. 7.

133. *omușor* (lobe ou portion saillante au cou d'un animal) : w-
 жереліе, w м 8 ш о р с л ꙗ н грѣмаз. 166.

Trebuie să fie rezultatul unei etimologie poporane; dar din care altă vorbă anume, nu șcim.

134. *păinichiu* (céréales en général, surtout une espèce de millet) :
 пыро, пѣиннику, грѣс, секарѣ, мзлан. 125.

Lat. *paniculum*, deminutiv din *panicum* «un fel de meiș». Tot din deminutivul *paniculum* vine și spaniolul *panol*. Din pozitivul *panicum* derivă românul *părinic* «panicum miliaceum» (Lex. Budan.), prin trecerea lui *n* în *r* și nasalizarea sufixului *icum* (Cihac). Forma română *păinichiu* atât de interesantă, a fost pînă acum necunoscută.

135. *pépepe curcubenos* (melon d'eau, cucurbita citrullus) : л8бѣ-
 ница, пѣпене к8рк8бенос. 208.

Pépepe curcubenos = lat. *peponem cucurbitosum*. Să se noteze însă că al nostru *p'epene*, macedo-românul *pépine* și albanesul *pëpëni*, toate cu accentul pe prima silabă, nu pot deriva din latinul *peponem*, de unde italianul *pepone*, ci provin dintr'un tip latin ne-clasic *pépincem*. Cât privește pe *curcubenos*, forma *curcubétă* = lat. *cucurbita* existând pînă astăzi (Cihac p. 65), trecerea finalului *-tos* (*curcubetos*) în *-nos* (*curcubenos*) se explică numai d'ora prin asimilațiunea sufixală cu *-ne* din *pépepe*. De observat, în fine, metatesa *curcu*=*cucur*, pe care o găsim și 'n macedo-românul *curcubetă* (Kavalliotos).

136. *pespe* (au delà de, au dessus de) : пѣспѣ п8тѣре. 112. — пѣ-
 спѣ фире. 119. — през, пѣспѣ. 119.

Cf. mai sus Notanda la texturile XVIII, XIX. In manuscrisul d-lui Sturdza se găsește însă și forma *peste*, de ex. la f. 43 : пѣстѣ мхнхстирн, пѣстѣ wцн...

137. *pestire* (lenteur, retard) : м8дненіе, пѣстире [Berindă : w-
 мешкане]. 98.

Lat. *postire* «a merge după alți» = «a întârzia». Tot prin *o*=*e* vine al nostru *ghem*, macedo-românul *glem*, din lat. *glomus*, ital. *ghiomo*. Deja în latina rustică a putut exista o formă *pestire* alături cu *postire*, ca *retundus* din *rotundus* și mai ales *compes* lângă *compos*, unde este în joc tocmai silaba *pos*=*pes*. Spaniolul *hermoso* vine din lat. *fermosus* = *formosus*, spaniolul *nemon* din *gnomon*, și nimic nu ne împedecă, prin urmare, în spaniolul *pestoreja*=*pest-oreja*=*post-auriculam* «cerbice», literalmente «după ureche», de a vedea pe vulgarul latin *pest* din *post*. O analogie perfectă cu românul *pestire*=lat. *postire* ne presintă alban. *pemmă*=lat. *poma*.¹ Cuvîntul lipsese în dicționarele române, dar nu e rar în vechile nóstre tipariture.

(¹) Cf. Schuchardt, *Vokalismus*, t. 2, p. 211—217.

138. *pin* (pin sauvage, pinus sylvestris): пинис, сзсна, пин 8 л. 125.

Lat. *pinus*. D. Cihac (p. 205) greșesece dară, când crede că *pin* nu este la Români un «terme populaire». La Macedo-români *kinu* (Kavalliotos).

139. *plăticiă* (gardon, cyprinus rutilus): лпцз, п л з т и к з [*Berindă*: лпцз, рикѣ сіе има естѣ]. 94.—листика, п л з т и к а. 211.

Polon. *plotka, plocica, plociczka*. Cf. germ. *Plötze*.

140. *plocad* (couverture): гскер, поклад, плокад. 206.

Metatesă din slav. покладз, literalmente «pus peste ceva».

141. *plumăni* (poumons): плюкѣ, п л с м з н и н. 205.

Lat. *pulmonem*. Astăzi se întrebuintează numai forma cu vocala obscură: *plămină*, ér la Macedo-români: *pălmună*.

142. *polegniță* (verglas): голотз, полегницз [*Berindă*: серенз, шжеледница, гололедница]. 62.

Același cuvînt, la f. 213: поледница, după cum și este forma serbo-bulgară dela paleo-slav. поледити «glacie tegere» (Miklosich). Trecerea lui *d* în *gn* este numai aparinte. În realitate, sufixul *-iță* a fost înlocuit prin sufixul *-niță*, adică *poledniță*, de unde apoi *dn=gn*.

143. *porănb, porumboae* (pigeon, colombe): голзбз, порзне 8 л.—голзнице, пор 8 м б о л а. 207.

Lat. *palumbum*, ital. *palombo* etc. (Cihac). În glossa de față e remarcabilă forma bărbătescă cu *-ănb-* în loc de primitivul *-umb-*, pe care 'l conservă forma cea femeiască. Scăderea inițialului *pa-* la *po-* este proprieă dialectului român nordic, căci Macedo-româniі ȕic *părumbu* (Kavalliotos), tranzițiune normală din lat. *palumbum*.

144. *povară* (charge, fardeau): врема, сарчинз, поварз. 49.

Paleoslav. повора «brancard», de unde român. *povară* prin intermediarul *po-voară*. Cuvîntul paleo-slavic însă, după Matzenauer (p. 405), vine la rîndul seü din gr. ἀποφορά «apport». Termin eminentemente românesc este *sarcină=lat. sarcina*, pe care nu l'aü moștenit nici Francesii, nici chîiar Italianii.

145. *prăstură* (jument): лакиміе, прзст 8 р а. 205.

Cf. mai sus la cuvîntul *duvalmă*. Pentru înțelegerea quasi-slavicului лакиміе, servă o glossă în Miklosich (Lex. 331): лакиний конь войничьскыѣх Ѡгласиαι ἵπποι εἰς ἄρματα, de unde ar urma că *prăstură* este «cavale de guerre». Insemnând épă, cuvîntul *prăstură=prăsitură* vine învederat din *prăsesc* «engendre», termin aplicabil la vite în genere, deși la început el avea înțelesul de tot

restrins de «a fă(ă) purcei» = serb. прасити «ferkeln, porcous pario» (Karagić) dela paleo-slav. праса «porc». Miklosich a uitat această vorbă între slavismele limbei române. Sub raportul economic, generalisarea cuvîntului *prăsesce* asupra tuturor vitelor, probază că creșterea porcilor juca un rol foarte important la Români din evul-mediu, după cum este pînă astăzi în Oltenia.

146. *prund* (littoral maritime) : поморіе, църмьриле мзрїй, пр 8 н-д 8 р и. 115.

Sensul ordinar al cuvîntului este «năsip» dela slav. прѣдъз, ung. *porond*.

147. *a răduce, răducător* (être semblable, pareil) : подобиик, р з-д 8 к з т о р. 195. — приклада, р з д 8 ч е р б. 196.

Cf. în Cantemir : «Всмигтор адъкжнд пре тхнзр лннант'к са ши кз8-«тжнд8-й тинерецнлор ши мзрнмїй кнп8л8й, аѣ лнчепст а-л ловн ла инимз «сх н8 к8м8а фїе вре 8н8л дин непоцій л8й чїй лепздацїй, кзчї ши ла фацз «фоарте ш'а8 фост р з д 8 к ж н д к 8 джн8л». ¹ Este o aplicațiune interesantă a latinului *readduco* = ital. *radduco*. În dicționarele române nu se găsesce. Astăzi se mai întrebuintează cu sensul analog numai simplul *aduce* în locuțiunea : *cam aduce* «se asemănă».

148. *răfrec, răfrecătură* (chiffon) : р8б, р з ф р е к 8 л. 205. — р8-внше, тив'енз, р з ф р е к з т 8 р з. 133.

Din lat. *refrico* «re'noesc», de unde apoi sensul de «cărpesc». Astăzi necunoscut.

149. *a se rășkira* și *a se rășhira* (étendre les ailes) : разкрил'ю, р з ш к и р 8 - м з, р з с х и р 8 - м з, арнпез8-мз. 131.

Un neașteptat paralel românesc pentru cunoscutul fenomen gree al mutării aspirațiunii, bună-oriă : χύτρα=κύθρη, Θελοπόσα=Τελοπόσα, τάφος=θάπος și altele, adecă *chyt*=*cyth*, *thelp*=*telh*, *taph*=*thap* etc. În adevăr, cele două forme pe cari ni le dă glossa de față : *рзшк* (*răshe*)=*рзсх* (*răsch*) ne presintă aspirațiunea mutându-se dela *s* la *c* sau vice-versa, astfel încât să formeze cu consóna cea aliată un singur son intim : ш=*sh* și х=*ch*, lăsând de tot pure pe consónele cele desaliate, întocmai ca în fonetica grécă. Cu toate acestea, nici *c*, nici *h*, nu sînt aci originale, ci provin din *f*, cuvîntul sunând propriamente *răsfir*, o compozițiune din particula prefixă *răs*—fie slavicele *рзз*, fie latinul *re-ex*=ital. *ris*—și din *fir*=lat. *filum*=ital. *filo* (în dialectul milanes *fir*)=span. *hilo*=franc. *fil* etc. Francesii în *file* și Italianii în *fila* au o formațiune colaterală din pluralul latin *fila*. *Răsfir*, ca sens fundamental, înseamnă : «desfac ca firul». Lexiconul Бу-

(¹) Cantemir, *Chronicul*, ed. Iași, 1835, t. 1, p. 76.

dan cunósce numai forma *răşchir*. D. Pontbriant (p. 629, 609) pune *resfir* şi *răschir* ca două vorbe separate, dând celui de'ntâiu înţelesul fals de «nettoyer avec son bec», fiind-că n'a înţeles locuţiunea poporană pe care o citează : «îşi *resfira*ii aripele» (*étendaient*, nu *nettoyaient*), ér pe cel-l'alt traducând bine prin «éparpiller». Variantul *răshir* n'am găsit nicăiri. Pentru şovăirea între *f—h—k*, cf. mai sus *jăhuesc—jăfuesc—jăcuesc*.

150. *răscumpăr* (je me venge) : мущса, р з с к с м п з р варекъм пен-трос рзстатѣ че ас фхкст. 96.

Veđi mai jos : *scumpăr*.

151. *rubă* (chiffon) : рѣшнїе, тивѣнз, рзфрекзтсрз, р с к з, кзрпз. 133.

Serb. рск «basmă pe care o pórta ţerancele pe cap» (Karagić), din paleo-slav. рѣзз «pânză» (Miklosich). N'are decât o azemenare de azard cu ital. *robba*, franc. *robe* etc., cări toate sînt de proveninţă germană (Littre).

152. *rumăn* (tributaire, corvéable) : вбладаемый, р с м з н, чел би-ршит. 164.

Cf. mai sus Notanta la textul No. XXI.

153. *să* (si) : ако га стретешн, тар с з - л вер тиминна. 211.

Lat. *sí*, conservat cu sensul seŭ propriu «dacă». Nu e rar în vechile tipăriture române, cf. Cihac p. 237. Este de observat şi вер=actualul *vet*, cu conservaţiunea lui *r*. Cf. mai jos cuvîntul *săvai*.

154. *sahaidac* (flèche tatar) : тсаз, тсаз ае са х а н д а ч е. 151.

Cuvînt tătăresc, care dela foştii Nogaï din Crimea a trecut şi la vecinii lor Slavî : maloruseşte сагайдак, polon. *sajdak* «carquois», *sajdacznik* «archer». In glossa de faţă însemnézá «săgétă», căci altfel nu se póte înţelege «tulbă de sahai-dace». Tot аşa pare a fi şi în mitropolitul Dosofteiu :

«Моав ши Ягар ла с з х з ѣ д а ч е,
«Гекал ши Ямон гзтсзж ланче,
«Ямалехнїї фарежк пшче,
«Филистиманїї працїї с'арснче...»¹

155. *sămărrăt* (gai, enjoué) : шсмен, с з м з р з т, вксел. 172.

Prin această glossă se distruge cu desăvîrşire etimologia, altmintrea fórte plausibilă, pe care o propunea reposatul Rösler pentru cuvîntul nostru *posomorît* : «mit slavischer Bildung aus magy. *szomorú* traurig».² *Sămărrăt* însemnând «ve-

(¹) *Psaltire*, Unioy, 1681, ps. LXXXI.

(²) Rösler, *Romänische Studien*, p. 351.

sel», opusul său *posomorît* «ne-vesel» este compus necesarmente din *sămărit* preces de particula negativă *po-*; sau mai bine dicând, *sămărit* și *posomorît* fiind forme participiale, verbul *sămări* cu sens de «veseliă» este opusul verbului *po-somorî* cu sens de «ne-veseliă», adică e preces de *po* = «ne». În adevăr, *pa* este particula de negațiune în limba albanesă, care intră tot-ă'una în cuvinte compuse: *pa-bessă* «ne-credincios», *pa-mundună* «ne-putincios», *pa-ștatșm* «ne-corporal» etc. Tot așa este în *pa-sămări*, de unde scăderea vocalică *posomo-* prin acțiunea celor două labiale, dintre cari inițialul *po* = *pa* își are părechea în *porumb* = *pa-lumbum*. Pentru pozitivul *sămări* noi nu găsim vre-un paralel în limba albanesă actuală întru cât ne este cunoscută, dar acésta nu atinge întru nemic rigurositatea conclusiunii de mai sus, fie că un asemenea paralel se va afla mai târziu, fie că se va fi pierdut. Să observăm numai că în *sămări* partea radicală este *sam*, de unde *săm-or* și 'n fine *să-mor-esc* întocmai ca din *jos* formațiunea secundară *jos-or* și formațiunea terțiară *jos-or-esc* (cf. Cihac p. 134). Faptul prețios este constatarea și 'n limba română a particulei negative albanese *pa* = sanscr. *apa*.

156. *săpșoră* (houe, hoyau) : рылец, с з п ш о р з. 134.

Sinonim pentru *hărleț* = slav. *рыльцз*, despre care veđi mai sus Notanda la textul No. XXXI. Deminutiv din *sapă* «houe», care — existând în unele dialecte slavice numai ca vorbă împrumutată (Matzenauer p. 303)—este medio-lat. *sapa* «houe», adus ca termin latin rustic sub forma de *sappa* deja în Isidor de Sevilla din secolul VI, franc. *sape* cu deminutivul *sapeau*, ital. *sappa*, span. *sapa* cu trecerea *s* = *z* ca în *symphonia* = it. *zampogna* = sp. *zampoña* (la noi *cimpoi* cu inițialul *é* din *s*, cf. mai sus la cuvîntul *cl'ovlică*).

157. *săvai* (quoique, bien que, au moins) : и оуко, мзкар, с з в а и, 84. — поне, лнканле, мзкар, с з в а и. 116.

Din *să-va* «dacă vrea» (si libet), de unde *săvaș* prin analogiă cu *încăș*, *maiș*, *numaș* etc. În dicționarele române nu se găsesce și din limba literară a despărut de-mult, dar poporul dela țără îl mai păstrează pe a-locuri. În vechilo noastre tipăriture nu e rar. D. Cihac nu-l cunoșce.

158. *a se scarandivi* (être dégoûté, répugner) : шмражюса, мз скарандивеск сас скрзвеск. — шмраженіе, скарандивире, срзре, скрзвире. 166.

În dicționarele române nu se găsesce. Sub raportul vocalic, este interesantă netrecerea în vocală obscură a celor doi *a* neaccentați: *scaran-*. În privința etimologică, este paleo-slav. *скарадовати-са* (= *skarendovati-*) «*répugner*» din *скарадз* (= *skarendū*) «*puant*».

159. *scovardă* (sorte de gâteau) : сковрадникз, сковардз. 137.

Paleo-slav. *сковрада*, cu trecerea lui *pa* în *ar* după cum a trecut *la* în *al* în

baltă = БАЛТО și 'n *daltă* = ДАЛТО, toate acestea deja prin fonetism românesc, fără a fi trebuință de a alerga la formele proto-slavice *БАЛТ- și *ДАЛТ-.

160. *scumpăr*, *scumpărătoriu* (je me venge, vengeur, vindicatif) : МЕСТЬ, СКЪМПЪРАРЕ. — МЕСНИКЪ, СКЪМПЪРЪТОРЮ. 96. 98.

Cf. mai sus *răscumpăr*. *Scumpăr* = *ex-comparo* și *răscumpăr* = *re-ex-comparo* înseamnă literalmente «je rachète». Cu acest sens, cuvântul lipsește în d. Cihac (p. 13). Resbunarea considerată ca «rachat» este consecința instituțiilor juridice medievale, când rudele ucisului se împăcău cu ucigașul pentru o plată órecare hotărîită. Tot de atunci datéază vorba : *resbunare* = *re-ex-bonum*-, adecă «îmbunătățirea» reului celui comis. Sensul *răscumpărare* «vengeance» = «rachat» apare limpede mai cu seamă în Pravila lui Vasile Lupul, de ex. : «ДЕ ВА ТРЪЧЕ СЪДАЛМА ШИ ЛА АЛТЬ ВЪРАЗЪ, АТШЧЕ АЧЕЛА ЛА ТРЕИ ВЪРАЗЪ ПОАТЕ СЪ ВІЕ СЪ ПЪРАСКЪ ЛА ЦЮДЕЦЪ, ШИ СЪИ РЪСКЪМ ПЕРЕ ЦЮДЕЦЪЛЪ, КЪМЪ САРЕ ВІЧЕ ВА СЪДЪИ НЕЩИНЕ ПРЕ ВРЕШЪ КОНИЛЪ НИИ СЪДАЛМА НЪ РЪМЪНЕ АСЪИРА КОНИЛЪШИ, ЧЕ ТРЪЧЕ ЛА ТАТЪСЪС, АТШЧЕ МАКАРЪ КЪШИ ПРИМЪЦІЕ СЪДАЛМА, ПАРЪ ТА- ТЪСЪС ПОАТЕ СЪ ВІЕ ЛА ЦЮДЕЦЪ ШИ СЪШ ЧАРЪ РЪСКЪМ ПЪРАРЕ». ¹

161. *selbedesc* (je pâlis) : ПОРАЕДЪВАА, СЕЛБЕЖІА. 193.

Cuvînt foarte remarcabil. Este denominativ dela *salbed* «pâle» = latin. *subalbidum* cu vocalizarea lui *b* între vocale ca în *sebum* = *seii*, *subulam* = *sulă* etc., adecă *subalbidum* = *salbidum* = *salbed* (cf. *putridum* = *putred*, *rancidum* = *rinceed*, *fracidum* = *fraged* etc.). Astădî se dice mai mult *sarbed*, conservând însă sensul de «pâle», pe lîngă care s'aî mai dezvoltat accepțiunile de «fade, insipide, âpre, âcre, revêche, hâve». Necunoscînd forma *salbed* = *subalbidum*, d. Cihac (p. 241) derivă pe *sarbed* din latinul *in-sapidus* prin aferesa lui *in*, epentesa lui *r* și trecerea lui *p* în *b*!

162. *semuesc* (réfléchir) : РАЗМЫШЛЯЮ, РАЗСЪЖДАЮ, СЕМЪЕСЕК, АЛЕГ КЪ КЪЩЕТЪА, ЖЪДЕК, СОКОТЕСК. 131.

Frumósă grupare de patru sinonime române pentru «réfléchir». *Semuesc* nu se află în dicționarele române. Probabilmente vine dela *sémă* (= *samă* = ung. *szám*?), cf. «a da samă», «a băga samă» etc., prin sufixul verbal *-ui-*, care servă în limba română a formă denominative, fie din vorbe moștenite, fie din cele împrumutate, vechi sau noue. Acest punct — vom profita de ocasiunea ce ni se presintă — merită din parte-ne o parentesă. Pentru sufixul nostru verbal denominativ *-ui-* în cuvinte de origine latină, cf. *căpăt-uesc*, *ghem-uesc*, *jur-uesc*, *legi-uesc*, *păcăt-uesc*, *pesc-uesc*, *spic-uesc* etc. Acest sufix *-ui-* corespunde pe deplin sufixului albanes *-ue-* din 1ma și 2da conjugățiunii active după gramatica lui Lecce, de ex. : a *pesc-ui-* = me *peșk-ue-*, a *plumb-ui-* = me *plumb-ue-*, a *învâl-ui-* = me *îm-*

█ (!) *Cartea românească de învățătură*, Iași, 1646, f. 125 verso.

văi-ue-, a *răfui-* = me *răfue-* etc. Vocala intercalată *u*, prin care se distinge acest *-ui-* sau *-ue-*, este identică cu grecul *υ* în *λατρε-ύ-ειν*, *δουλε-ύ-ειν*, *θεμιστε-ύ-ειν* (=legi-u-i), *ἀμφιπολε-ύ-ειν* (=sîrg-u-i) etc. și cu slavicul *ѡ* în *κσιπο-ѡ-ατη*, *βο-je-ѡ-ατη*, *сѡѡѡѡѡ-ѡ-ατη* (= sfăt-u-i = *βουλε-ύ-ειν* = măs-u-e) etc., unde *υ* și *ѡ* prezintă la Elini și la Slavi aceeași natură denominativă.¹ Remâne a se cerceta a parte originea acestui *-u-*, modul seǖ de distribuire în conjugățiunea fie-cării din cele patru limbi, urmele sale posibile în cele-l'alte graiuri ario-europree, mai ales în cele eranice începēnd dela zendica,² etc. Ne mărginim aci a constata importanța fenomenului.³ Ce e mai curios decât tōte, este că d. Cipar se preface că nu cunōsce existența verbilor cu *-ui-* în limba română. Iată pînă unde împinge hotărîrea sistematică de a nu vedē la noi decăt numai și numai elemente latine!

163. *slomnu* (vestibule de l'égglise) : *припратѧ, сломнѧ*. 207.

Astădi în limba poporană *slon* «barrière», pe care Miklosich (Lex. 858) îl derivă din paleo-slav. *слонити* «appuyer». Atunci însă ar trebui explicat *m* în forma *slomnu*.

164. *sluga norodului* (bourreau) : *сѡсѡга народнын, сѡсѡга народѡсѡн*, *гѡѡѡѡ*. 137.

Dicerea română este o simplă localsare din slavicul *сѡсѡга народнын*, care la rîndul seǖ este o pură imitațiune din grecul *δήμος* «calău» dela *δημος* «popor». Și la Români, și la Slavi, pare a fi fost numai o locuțiune savantă, nu poporană. Merită a fi menționată ca specimen de obiceiuitul pedantism al începuturilor literare, la noi ca și la orî-ce alt popor.

165. *solzi, zolzi* (écaille) : *чешѡѡ, солѡѡн*. 171. — *скрѡлннѡѡ, ѡолѡѡн*. 211.

Șovăire între inițialul *s* și *z*, prin care se justifică trecerea definitivă *zer* = *serum*, *zahar* = *saccharum* etc. și care este analōgă cu șovăirea între *ș* și *j*, semnalată la cuvîntul *jold*. Singularul *solz* este pentru *sold* prin influința pluralului *solzi* ca mai sus *melcu* din *melc* prin influința pluralului *melci*, cu atăt mai mult că *solz* la singular se întrebuintează foarte rar. Acest *sold* nu pōte fi decăt latinul *solidum*, «partea cea tare a orî-căruî lucru», de unde scurtul *i* a despărut deja la Români, bună oră *soldum* pentru *solidum* în Horațiū (Sat. 1, 2, 113. 2, 5, 65). Din verbul lat. *soldare* derivă span. *soldar*, franc. *souder* etc. cu sensul de «a uni strîns părțile unui lucru». În medio-latina se numia *solda* drojdiele, ca «partea cea mai tare a vinului» (Du Cange).

(¹) Schleicher, *Formenlehre d. kirchenslawischen Sprache*, Bonn, 1852, p. 196—197.

(²) Veđi în acēstă privință indici foarte prețioși în Kraushaar, *De radicibus quarundam indo-germanicarum variatione quae dicitur*, Marburg, 1869, p. 41—49 : De radicibus quae ex consona et u vocali compositae videntur.

(³) Cf. Diez, *Gramm.*, II, p. 406.

166. *spată* (glaive) : МЕЧЪ, СПАТЪ, ПАЛШ. 96.

Lat. *spatha*, de unde ital. *spada*, span. *espada*, provenț. *espaza*, franc. *épée* = *espée* etc., dintre cari toate însă forma română e cea mai bine conservată. Fiind-că cuvântul se găsește adesea în vechile tipăriture române, nu înțelegem de ce l'a uitat d. Cihac, punând în locu-î (p. 259) pe *șpagă*, pe care noi am luat-o dela Ruși : шпaгa.

167. *stăvar* (étalon) : АРМЗСАР СА8 СТЪВАР. 110.

Pe lângă *armăsar* și *duvalmă*, al treilea sinonim român pentru «*étalon*». Literalmente «*cheval de haras*», dela *stavă* «*haras*, Stuterey, Rossheerde», cuvânt care se mai întrebuintează în Transilvania (Molnar p. 107, 131). Lex. Bud. (p. 668) ne dă tot de acolo și pe *stăvariu*, însă numai cu sensul de «*pastor equitii*», cu care cf. mai sus cele două accepțiuni ale cuvântului *duvalmă*: «*pastor equitii*» și «*equus admissarius*». Miklosich (Lex. 879) derivă pe românul *stavă* din paleoslav. СТАВА, СТАВЪ, cari însă, însemnând «*articulus*», «*compages*» și «*pondus*», nu pot avea nimic comun cu o «*hergheliă de cai*». *Stavă* vine din medio-lat. *stalla*, ital. *stalla* «*grajd*», de unde ital. *stallone*, franc. *étalon* = *estalon* «*stăvar*» etc. Trezirea finalului *-lla* în *-va*, fie imediată, fie prin intermediul unui *u*, este întocmai ca în *măduvă* din lat. *medulla*.¹ Cf. însă și alban. *stavă* «*mulțime*» (Hahn).

168. *străc* (cigogne) : СИКОИА, СТРЪКЪЛ. 149.

Paleo-slav. СТРЪКЪ, litv. *starkus*, serb. штрк, ung. *eszterag* etc. de o parte, vechiu-germ. *storch*, scandin. *stork*, nou-germ. *Storch* etc. pe de alta, ne arată acest termen ca propriu a nume ramurei slavo-germanice din familia ario-europeă. Plecând dela frumoasa analogie gr. γέρωνος «*grue*» = γέρων «*vieux*», Pictet afliază pe slavo-germ. СТРЪКЪ-*storch* «*cigogne*» cu slav. СТРЪ «*vieux*» (germ. *starah* «*fort*»)². Forma moldovenescă *cucostărc* este interesantă prin alipirea lui *stărc* de *cuco* = *cucor* din lat. *cicon*- (cf. *cucută* [alban. *kukutā*] = lat. *cicuta*). Albanesul *stărk-l'ok* să nu fie ôre aceiași compozițiune cu termenii intervertiți; adecă *stărk-l'ok* = *stărc-cucor*?

169. *surată* (amie, compagne) : АР8ГИНА, СОАЦЪ, СЪРАТЪ. 67. 70.

Surată din *soră* ca *fărtat* = *frătat* din *frate*, formațiuni quasi-participiale, analoge cu slav. поВРАТИМЪ și поСЕСТРИМА. Cf. mai sus la cuvântul *fărtat*.

170. *susaïu* (laiteron, sonchus oleraceus) : ЖЕТЪЛИЦА, ЛЪПТЪКЪ ДЕ ПЪДЪРЕ СА8 СЪСАЮ. 73.

Cf. alban. *șuşalî* «*Rübe des Maiskolbens*» (Hahn).

171. *a se svi* (reculer, se défier) : ОУКЛАНТИСА, СЪ СЕ СВІА СЪКЪ. 199.

— НЕУТРЕЧЕШИМИСА, ДЕ НЪ ТЕ ВЕИ СВІИ ДЕ МЫНЕ. 192.

¹ Cf. Schuchardt, *Albanisches und Romanisches*, in Kuhn, *Zeitschr.*, t. 20, p. 298 nota,

² *Origines indo-europ.*, t. 1, p. 491.

Paleo-slav. *сзвнѣ* «convolvo», *сзвнѣ-ца* «a se strînge în sine». Astăzi se dice *sfi*. S'a uîtat de cãtrã Miklosich între slavismele limbei române.

172. *șaizeci, saisute* (soixante, six cents) : шестъдесѣт, шашеци.
-- шестъ сот, шашесте. 172.

Contractiunea *șaizeci* = *șase-zeci* și *șai-sute* = *șase-sute*, adecã *s* = *z*, nu se mai vede, cu un rînd mai jos, în *шасемин*, ceia-ce probezã cã ea se datoresece numai tendinței eufonice de a înlãtura succesiunea a trei sibilante : *ș+s+z* și *ș+s+s*. Este fôrte remarcabil, cã același procediment ne întîmpinã și la Macedo-românii în *șaidzãti* (Bojadži), *σθαεντζάτσι* (Kavalliotis). Ce-va de o altã naturã este contractiunea poporanã *paisprezeci* pentru *patru-spre-zeci*. Un fenomen analog *t* = *z*, dacã nu ne înșelãm, ne întîmpinã în *maicã* (serb. *мајка*) = *matcã* și 'n *taicã* = *tatcã*.

173. *șez* (plaine) : раздолы, шезрин, взн. 130.

Forma obicinuitã e *șes* = alban. *șes*, pe cari d. Cibac (p. 273) le derivã din lat. *sessum*.¹ E interesant *z* pentru *s*, cu care cf. mai sus la cuvîntul *solzi*.

174. *șupesc* (je ravis, je dévouille) : рашхицую, шспеск, жххсек.
131. — *шханлкерз*, *шспкцие*, *анскз*, *рхлкцие*. 184.

Lex. Bud. (p. 687) are numai cuvîntul *șuparu* «sauvage, violent», care reappare în d. Pontbriant (p. 716) sub forma de *șuparu* «mièvre, espiègle, folâtre».

175. *taistrã, traistrã* (havresac) : пира, тлистра. 113. — *сирнда*, *транстра*. 139. — *токолец*, *пшга*, *танстра*. толка. 150.

Trebuî înlãturatã comparațiunea cu germ. *Tornister*, cuvînt de tot nou, necunoscut în vechia germanã și nici chiar în germana mediã. Modernul german *Tornister* este un împrumut din bohemul *tanistra*, care la rîndul seî provine din ital. *canestra* cu schimbarea inițialului *c* în *t* întocmai ca în bohem. *tarnēr* din ital. *carniere*. Tot dela Bohemii, deja prin intermediul Germanilor, aî luat cuvîntul Ungurii, prefãcîndu'l în *tarisnya* sau *tarisznya*. Românul *taistrã*, de unde prin împrumut și polonul *tajstra*, necunoscut celor-l'alte dialecte slavice, formezã cu totul o altã familiã lexicã, propriã numai Românilor și Albanesilor, cari însã o posedã în tôte dialectele lor, pînã și 'n cele mai depãrtate de orî-ce contact cu Bohemii, cu Germanii sau cu Ungurii. Glossa de fațã ne procurã doã forme române : *taistrã* și *traistrã*, pe lîngã cari trebuî sã mai adãugãm formele transilvane *straițã*² și *straiștã*,³ forma macedo-romãnã *trastur*, pe care o scim dela d. profesor Caragiani, și forma cea cu dentala mediã, cuprinsã într'o glossã de mai sus : *drãstã*. În liin-

(¹) Acestã etimologiã, pe care noi o considerãm ca provisoriã, o primesce și Schuchardt în *Kuhn, Zeitschr.*, t. 20, p. 251.

(²) *Lex. Budan.* p. 675.

(³) *Bobbs, Dictionariu rumanesc*, Cluj, 1823, t. 2, p. 404.

ba albanesă avem o seriă completă de variante analoge. Hahn (Lex. 132) aduce formele *trastă* și *trase* (=rom. *traistă*); în Camarda (Gramm. 326, 340) aflăm forma *draștă* (=rom. *drăstă*), pe care o întrebuintează Albanesii din Sicilia; în fine Rossi (Vocab. 1212) ne procură forma *ștreiță* (=rom. *ștraiță*) «sacchetto di pelo di capra o d'altro, dove si mette la biada da dare al cavallo». Alăturându-se variantele, se capătă un prototip comun româno-albanes *staristra*, de unde, prin diferite accidente fonetice, decurg toate formele cele derivate. În *staristra* oricine va distinge din capul locului sufixul de instrumentalitate *-tra*, unul din cele mai bine conservate în toate limbile ario-europene, afară numai d'ora de Slavi, la cari, prin intermediarul *-llo*, el a scăzut la simplul *-lo*. Sufixul *-tra* joci aci același rol ca în gr. *μάκ-τρα* «vase pour broyer», *φάκ-τρα* «jatte pour le lait», *φέρε-τρον* «brancard», *καλόπ-τρα* «enveloppe», lat. *mulc-tra* «sceau pour traiter» etc. Numai prin acest sufix româno-albanesul *staris-tra* se întâlnește cu ital. *canes-tra*=boh. *tanis-tra*=germ. *Tornis-ter*. Separând sufixul, rămâne de explicat tema *staris-*, de unde variantul albanes *trase* ar putea deriva chiar direct, fără sufixul *-tra*, referindu-se către variantele cu *-tra* ca gr. *καλαμῖς* (*καλαμῖδ-*) «instrument de roseau» către lat. *calamis-trum*=*calamid-trum*.

176. *tămbar* (espèce de vêtement) : οΥΤΒΟΡΗΠΕ, Γ Κ Μ Β Ρ Σ Λ [*Berinda* : ШАТА ДОЛГАА НЕВ'КСТАА, ШСБА]. 157.

Medio-gr. *ταμπάριον* «chlamydis vel sagi militaris species» (Du Cange), ital. *tabarro*, medio-lat. *tabardum*, franc. *tabard* etc. La Serbii din Montenegro ТАМ-БАРИНА. Originea primitivă a cuvîntului pare a fi arabă, deși nu sîntem în stare de a o verifica în momentul de față.

177. *tar* (charge, furdau) : ВРЕМА, САРЧИИЗ ПОВАРЗ, Т А Р. 49.

Din paleo-slav. *товарз* «marchandise» = serb. *товар* «fardeau», de unde de asemenea, prin același fel de contractiune (cf. *cal* = lat. *cavallus*) vine cu sensul cel vechiu ung. *tár* «magasin». Tot de acolo, prin sufixul *-niță*, româno-transilvanul *tarniță* «selle de charge» (Miklosich).

178. *tivénă* (chiffon) : ΡΕΒΗΠΙΕ, Τ Η Β 'Κ Η Ζ, Ρ Ζ Φ Ρ Ε Κ Ζ Τ Σ Ρ Ζ. 133.

Nu se poate trage din verbul *tivè* «ourler, broder», căci atunci ar trebui să fie *tivélă*, afară numai d'ora de cazul trecerii lui *l* în *n* (cf. la cuvîntul *dracilă*). Derivațiunea cea mai plausibilă este din medio-gr. *τήβεννα*, medio-lat. *tebennum* «toga, aliquod genus vestimenti» (Du Cange). Cât pentru scăderea sensului, cf. românul *buléndră* «chiffon» (Pontbriant) = medio-lat. *balandrana* = franc. *balandras* = sp. *balandran* = ital. *palandrana* «espèce de manteau».

179. *tolbă* (sacchoche) : ТОВОЛЕЦ, ПШНГА, ТАНСТРА, Т О Л Б А. 150.

Serb. *Торба*, polon. și bohem. *torba* etc. Pentru trecerea lui *r* în *l*, vezi mai jos la cuvîntul *tulbă*.

180. *trămbiț* (je sonne de la trompette) : ТРѢВИТ, Т Р З М Б И Т З, ДЗ
ВѢСТЕ ТѢТѢРОР, БѢЧНѢЗЗ. 151.

Astă-đi se întrebuintează forma cu *t* assibilat : *trămbiț*, *trămbițar* (Pontbriant), deși Lex. Budan mai indică alături și pe *trimbîț*. La noi vine dela Slavî : paleo-slav. ТРЖБА, ТРЖБИТИ, sloven. *trombeta*, serb. ТРЖМЕТА etc., ér la Slavî parte de la Germanî, parte dela popórele romanice occidentale (Matzenauer). E remarcabilă tot-o-dată în glossa de față forma БѢЧНѢЗЗ cu *-un-*.

181. *tulbă* (carquois) : ТЪЛЪЗ, Т Ъ Л Б З ДЕ САХАНДАЧЕ. 151.

Paleo-slav. ТЪЛЪЗ «carquois», cătră care Româniî ađaus sufixul *-ba* prin confusiune cu *torbă*, ér acesta la rîndul seú a suferit urmarea confusiunii prin trecerea lui *r* în *l* : *tolbă* (veđi la acest cuvînt). Exemple de o asemenea acțiune reciprocă a doă vorbe diferite una asupra alteia sînt în lingvistică dintre cele mai instructive.

182. *țărzure*, *țărzuri* (rivage) : БРЕГ, Ц З Р М Ъ Р Е. 50. — ПОМОРИЕ,
Ц З Р М Ъ Р И Л Е МЪРИИ, ПРНДЪРИ. 115.

După accent, vine din lat. *terminem*; după vocalism însă, din arhaicul *termonem*; în ambele casuri cu trecerea lui *n* în *r*. Provenința din *termonem* cu urcarea accentului este mai probabilă.

183. *țeră*, *țeran* (pays, paysan) : ИНОПЛЕМЕНИК, ДЕНТРАЛТЪ ЦЪ Р З,
СГРЪНИ, ДЕ АЛТ НЪМ. 82. — ТОЗЕМЕЦ, МОЦЪН, УМ ДЕ ЦЪ Р З. 150.
-- СЕЛАНИНЪ, Ц Е Р А Н. 136.

Lat. *terram*. Conservațiunea lui *e* clar este remarcabilă.

184. *țintar* (jeu des dés) : ТАВАІЕЛЕ, ОШЧОВАРЕЛЕ ЧЪЛЕ ДЕ ЖСКАТ САЪ Ц И Н-
ТА Р. 152.

Dela *țintă* «point de mire», care vine la rîndul seú din paleo-slav. ЦАТА (= *tzenta*) «monnaie, denier», mai târđiú numai «fiche, jeton».¹

185. *țifeú* (petit-lait) : СЪРОТКА, Ц И Ц Е Ю Л. 206.

Negreșit un derivat dela *țifă* «mamelle».² Nu l'am găsit nicăiri în dicționare.

186. *țohă* (sorte de vêtement de femme) : ВЪНЪТЪ Ц О Х З, РОШІЕ Ц О Х З,
ВЪРДЕ Ц О Х З, ГАЛБЕНЪ Ц О Х З, Ц О Х З МОХОРЪТЪ. 212.

Veđi Glossar I No. 28. Vom mai adăuga numai la cele spuse acolo, că Bizanti-

(1) Cf. Dobrowsky, *Institutiones linguae slavicae*, Vindob., 1822, p. 99.

(2) Pentru paraleluri etimologice și analogie logice, cf. Diefenbach, *Vergl. Wörterb.*, t. 2, p. 608—9, unde însă, după obiceiú, nu scii cum să alegi binele din reú.

ni, dela cari a trecut cuvîntul la Români și la Albanesi, il căpătaseră ei—înși din Orient, prefăcînd — ca tot-d'a-una—pe *é* în *tz* : persian *c'úkhâ* «vêtement de laine», curdic *c'ókha* «drap», osetic *éuka* etc., de unde și la Turci *c'oha*. Serbul чoxa vine dela Turci, nu dela Bizantinii.

187. *fol* (cilice, habit grossier) : вpетиче, сак де пзр, дзрциннз, ц о л. 55.

Se întrebuintează nu mai puțin forma femeiască *folă*, o cărîi primitivitate se probează prin derivatul seú *folină* «femme malpropre» (Pontbriant), pe când din bărbătescul *fol* nu avem nici un derivat. A căuta originea acestui cuvînt în turcul *cul* sau *g'ul* «housse, couverture d'un cheval» s'ar potrive sub raportul sensului, dar nu și sub al formei, căci turcul inițial *é* sau *g'*, ba nici măcar din vre-o altă limbă, nu trece la Români dela Dunăre în *ț*. Admițîndu-se ca formă primitivă femeiescul *folă*, cuvîntul ar fi=lat. *stola* «haînă de asupra», mai ales «haînă femeiască», de unde chîar la vechii Romani această vorbă căpătase înțelesul secundar de «femeiă», bună-óră în Statius (Silv. I, 2, 235) : «hic juvenum coetu stola mixta», adecă nu departe de a noastră *folină*. Pentru trecerea lui *st* prin metatesa *ts* în *ț*, pe care la finea cuvîntului am vedut'o deja mai sus în *straiță* = *straiță*, la începutul cuvîntului o găsim, pentru a nu cita decăt exemple de o perfectă certitudine, la Macedo-Români în *țupu*=*stuppa* (Kavalliot), unde —pe de asupra—femininul a trecut în masculin ca și la noi în forma *fol*. Tot așa ital. *solla* (citesce *folă*) a derivat din vechiul german *skolla* prin intermediul *stolla*=*tsolla*.¹ Cu tóte acestea, o obiecțiune fonetică forțe seriósă împedecă de a deriva pe al nostru *folă* d' a *zdr* e p t u l din latinul *stola*, căci în vorbele latine moștenite finalul *-la* ar fi devenit necesarmente *-ră*, ca în *móră*=*mola* sau în *vióră*=*viola*. Resultă dară că *stola* a pătruns la Români deja în evul-mediú, fie prin intermediul Bizantinilor, fie prin al Italianilor, cu sensul obicînit de «haînă lungă». Pentru scăderea acestui sens la acela de «chiffon», cf. mai sus la cuvîntul *tivéndă*.

188. *urdin* (je viens, j'accours) : приходити, а срдина. 195.

Lex. Budan (p. 736) arată doă accepțiuni ale cuvîntului *urdin* : 1. «umblare désă la cine-va sau la care-va loc»; 2. «scursóre, fără sânge sau cu sânge». Din cauza primei din aceste accepțiuni, gaura stupului s'a numit *urdiniș*, căci «albinele intră și es adesea-orî». Sub raportul formei, *urdin* este amplificat din *urd*, ca *scarp-in* din *scarp*=lat. *scalpo* (Cihac). Sub raportul sensului, accepțiunea de a «umbla» s'a născut din acea de a «curge», ca rom. *merg*=lat. *mergo* «mă cufund în apă», franc. *arriver*=lat. *adripare* «a sosi la mal», și franc. *aller* (vechiu *aner*), provenț. și catal. *anar*, ital. *andar* etc. din lat. *adnare*, *annare* «a înnota». ² Din această semnificațiune fundamentală de «curgere» aú remas: sensul *urdinare* «scursóre» (cf. franc. «cours de ventre»), apoi *urdóre* sau *urdori*

(¹) Ronsch în Gröber, *Zeitschr. f. roman. Phil.*, t. 1, p. 420.

(²) Brachet, *Grammaire historique de la langue française*, 4e éd., p. 224, și *Dictionnaire étymologique de la langue française*, éd. 1, p. 42.

«c u r g e r e a ochilor», în fine *urdă* «fromage blanc», cf. lat. *serum* «zer» = slav. *сыръ* «brânză» = sanscr. *saram* «apă» dela $\sqrt{\text{sar}}$ «curgere». Cât pentru *urdore*, cuvîntul pöte să derive și d'a-dreptul din *urdă*, întocmai ca germanul *Augenbutter* «urdore» din *Butter* «unt», ca macedo-românul *talpă* «urdore» (cu *ț* din *ć* după consonantismul macedo-român) = alban. *ghialpă* «unt», saū ca — după Grandgagnage — francesul *chassie* «urdore» din lat. *caseus* «brînză». ¹ Pe *urda*, Ungurii, Serbi și Slovaci au luat'o dela Români, după cum o recunöce însuși Matzenauer, ² ér Schafarik atribue originea cuvîntului anume Dacilor. ³ Macedo-românii au și ei *urdă*, tot așa ca și Români dela Dumăre. ⁴ Dela dînșii orî dela noi, una din doă, au căpătat'o și Bulgarii. ⁵ Odată ajunși aci, noi găsim acéstă vorbă și la Albanesi, dar tocmai la cei din Sicilia, sub forma de *udós* «il formaggio» (Camarda). Comparând pe românuul *urd-* cu albanesul *ud-*, rezultă un prototip comun *und-*. Albanesi au perdut nasala, ér Români au trecut'o în *r* ca în *mormînt* = lat. *monumentum* și 'n atâtea alte. Sensul de «brânzet» dintre derivatele radicalei *und* este propriu numai Româno-albanesilor; cu un înțeles apropiat însă, ba chiar cu conservarea nasalei, posedă un dialect persic cuvîntul *unda* «Buttermilch, lait de beurre». ⁶ Românuul *urdu*, albanesul *udos* și persicul *unda* forméză o strînsă familiă lexică.

189. *usturoiu* (ail, oignon) : БѢЛН АСК, С C T 8 P O Ю Л. 212.

D. Cihac (p. 303) îl derivă din *ustur* = lat. *ustulo*, de unde *usturoniu* = *usturoiu*. Trebuia adăugat, că se întrebuintéză și forma *ustunoiu* (Lex. Bud.), cu trecerea lui *r* în *n* prin asimilațiunea regresivă cu vechiul sufix *-oniū* : *usturoniu* = *ustunoniū* = *ustunoiu* (cf. *cunună* din *coronă*, *fănină* din *fărină*, *senin* din *serin* = *serenum* etc., adecă *r+n=n+n*). Ca analogie logice pentru *usturoiu* din ideia de «usturime», cf. slavicul *вечузкз* «ail» în legătură cu *вечати-ца* «ustură». \sqrt{us} «ardere», de unde vechiul latin *uso* = *uro* cu derivatul seū *us-tulo* «us-

(¹) Grandgagnage, *Dictionnaire étymologique de la langue wallonne*, Liège, 1845, p. 88. Acéstă etimologiă a cuvîntului *chassie*, primită și de Hippeau în *Dictionnaire de la langue française au XII—XIII siècle*, este controversată de Littré, Scheler etc., dar nu distrusă prin vre-o altă mai bună. Argumentul în contra'î a d-lui Le Hérier în *Revue de linguistique*, t. 9 (1870), p. 206 : „la forme populaire *chiasse* et *chiasseux*“ este de tot slab, căci *chiasse* și *chiasseux* au rezultat pe calea etimologiei poporane, bună oră ca la noi în glossa de mai sus căcăréză din slav. ΓΡΑΣΣ.

(²) *Op. cit.* p. 366 : „z rumunského.“

(³) *Slowanské starožitnosti*, p. 380 : „w slowančíně některa slova ne p o c h y b n ě ze starogetického zazyka pošla, gako buitara (opilio inferior), urda (caseus secundarius), brinza etc.“

(⁴) Cuvîntul lipsese în Kavalliotas, dar se află în Daniel, $\Lambda\acute{\epsilon}\xi\iota\kappa\omicron\nu\ \tau\epsilon\tau\rho\acute{\alpha}\gamma\lambda\omega\sigma\sigma\omicron\nu$, apud Martin-Leake, *Researches in Greece*, London, 1814, p. 385.

(⁵) Ibidem.

(⁶) Gabelentz în *Zeitschr. d. deutsch. morg. Ges.*, t. 20 (1866), p. 330, unde eminentul orientalist nu găsesce pentru acest cuvînt nici un paralel în cele-l'alte limbi fuvocate.

tur», a mai produs — după Pictet — pe latinul rustic *unio* «oignon»¹ cu lungul *u* în loc de *usnio* (pentru *un* = *usn* cf. *pruna* = *prusna* $\sqrt{\text{prus}}$). În loc de toate aceste paraleluri atât de interesante, d. Cihac (p. 15) compară cu *usturoŕu* numai pe al nostru *ardeŕu* «poivre rouge», pe care 'l derivă necorect dela un prototip latin *ardivum*; ŕic «necorect», cãci din *ardivum* noi n'am avé *ardeŕu*, ci *arŕŕiŕi*, întocmai ca din *tardivum* — *tãrŕiŕi*. *Ardeŕu* ar puté deriva numai dórã dintr'un *ardilium*, ca *meŕu* din lat. *miliŕum* sau *teŕu* din lat. *tilium* (nu *tilia*, cf. it. *tiglio*); dar mai probabil este de o formaŕiune curat romãnescã modernã, cu sufixul *eu* ca mai sus în *ŕiŕeu*.

190. *uture* (chat-huant, chouette, noctua) : ЕЕН, СТ С Р Е. 207.

Este necontestabil de aceiaŕi origine cu serb. СТИНА «chouette (Karagić) și cu bulg. СТВА «chouette»,² carí însã nu pot deriva una din alta și se separã câte-trele de paleo-slav. ЖТЪИ (= *antu*) «canard» = rus. УТКА = serb. СТВА etc. Nu pôte fi nici grecul $\omega\tau\omicron\varsigma$ (de unde lat. *otus*), cãci lungul ω n'ar fi trecut în *u*, mai cu sémã când în toate variantele accentul se aflã tocmai ŕe prima silabã, împedcãnd ast-fel scãderea vocalicã. Afarã de acésta, $\omega\tau\omicron\varsigma$ se ŕicea numai despre varietatea cea urechiatã a bufniŕei, «*Okreule*», «long-eared owl», «chat-huant *cornu*», fiind o formaŕiune specificã greccã din tema $\omega\tau$ - «oreille». Propriũ Romãnilor, Serbilor și Bulgarilor, *ut* «bufniŕã» se gãsesce și la Albanesi, ba încã sub forma cea mai simplã : *ut* «guffo, uccello notturno di rapina» (Rossi). E peste putinŕã darã de a nu recunósce originea eminentemente tracicã a acestũ cuvânt, pe care nu 'l gãsим nicãiri afarã din teritoriul dela Carpaŕi pînã la Epir. Dintre vechile numi locale tralice, cf. oraŕul *Utidava* în Dacia și oraŕul *Utus* (Tab. Peutling.) sau $\text{O}\omega\tau\omega\varsigma$ (Procop.) lingã riul de acelaŕi nume în Mesia. Cuvântul romãn *uture* nu se aflã în dicŕionarele nóstre și a perit, pôte, chiar din limbã, lãsãnd însã și el o urmã topograficã în numele lacului *Uturina* din districtul Dolj, cu sufixul *-in*, favorit la Olteni în numiri locale și personale, ca : *Dobrot-in*, *Cammed-in*, *Flor-in*, *Tudor-in*, *Robot-ina*, *Marot-in*, *Rod-ina*, *Oroclov-ina*, *Stup-ina*, *Vert-ina* etc.³ Serbul СТИНА și bulgarul СТВА sînt fórte rare, abia mai conservãndu-se pe ici-colea ca arcaisme poetice. Ia Albanesi *ut* se mai pãstréazã într'un singur dialect, ast-fel cã nu l'a cunoscut Hahn și nu 'l menŕionéazã nici Stier în excelentul seũ studiũ despre nomenclatura zoologicã albanesã. Acésta este un specimen despre modul, cum elementele linguistice autoctone, adecã ante-romane, aũ despãrut și despar treptat din graiurile balcanice ! Vom mai observa cã forma romãnã *uture* presupune o formã albanesã *utulã*, întocmai ca rom. *vîdzure* = alban. *vîdzulã* sau ca rom. *sîmbure* = alb. *sîmbulã* «bóbã». ⁴ O asemenea formã nu se gãsesce óre în vre-un dialect albanes ?

(¹) Columella, XII, 10, 1 : „coepam, quam vocant unionem rustici“.

(²) Милadinовци, Български народни пѣсни, Zagreb, 1861, p. 537.

(³) Cf. Husdeũ, *Istoria criticã*, t. 1, ed. 2, p. 88—9, și Fruŕdescu, op. cit., passim.

(⁴) Martin-Leake, op. cit., p. 323.

191. *văduu*, *văduă* (veuf, veuve) : ВДОВЪ, ВМ ВЪДЪС, la plural : ВЪДЪСИ МСАЦИ. — ВДОВА, ВЪДЪСЪ. 53.

Lat. *viduus*, *vidua*. D. Cihac (p. 304) cunoște numai forma *văduu-văduă* cu propaginațiunea lui *v* în sufix ca și ital. *vedovo-vedova*, fr. *veuf-veuve* etc. Mai este, bună-ori în Psaltirea lui Coresi ps. 108, și forma articulată ВЪДЪСЪ, născută deja din *văduva* prin aceeași tranzițiune *o = va*, despre care veđi mai sus la cuvîntul *luo*.

192. *vendecare* (guérison) : АЧКА, ВЕНДЕКАРЕ. 93.

Sub raportul vocalismului, cf. mai sus la cuvîntul *mențire*. Este lat. *vendico* «je sauve» = ital. *vendico* etc. Paralelurile romanice sînt adunate de d. Cihac (p. 315), care nu cunoște însă semnificațiunea românească cea veche de «a cicatriza» și chiar în genere : «a astupa». Astfel în mitropolitul Dosofteiu : «САВ ВИНДЕКАТ ПЪМЪНТЪА ПРЕСТЕ ДЪНСА»,¹ sau : ПСКЪ СКАШЪА ПРЕСТЕ ВИНДЕКАТЪ РА ПРЪНЪИИИ». ² Așa dară lat. *vendico* «scap» a trecut la Români, națiune eminentemente belicōsă, de 'ntăiū cu sensul de «scap de rănille dobândite în bătăia» și deja după aceea a ajuns la accepțiunea actuală de «scap de ori-ce bōlă.»

193. *viezure* (blaireau, ursus meles) : МЪВАЦ, ВЪЕЗЪРИЛЕ. 207. — dar și cu sensul de «hérisson» : ХИРОГРИЛ, ВЪЕЗЪРЕ, АРИЧ. 161.

Veđi mai sus Glossar I No. 15. Confusiunea de sensuri «blaireau» și «hérisson» nu ne întîmpină nici într'o altă limbă, și prin urmare trebuī să aibă vre-o cauză specifică română. Noi credem de a o pute descoperi. Forma *iezine* (Lex. Bud.) pentru *viezure* se aprōpiă pînă și prin sufix de armēnul *ozni* «ariciū», care — cu tranzițiunea fonetică normală χ (gh) = *z* în tōte limbile eranice — corespunde fōrte aprōpe grecului $\xi\chi\nu\omicron\varsigma$ «ariciū». Slavii și Litvaniī aū acest cuvînt cu *ž* pentru *z* și fără sufixul *-n-* : paleo-slav. *ѣжъ*, = litv. *ežis* etc.³ Forma albanesă actuală *ešk* este un împrumut din slavicul deminutiv *ѣжъкъ*, după cum și alban. *iriki* este éráži prin împrumut latinul *ericium*, terminul curat albanes perind. Așa dară Româniī cată să fi avut pentru «ariciū» un termin ante-roman *iezine*, care confundându-se cu *viezure*, a rezultat pentru acesta din urmă dupla semnificațiune «blaireau» și «hérisson». Căt se atinge de *ariciū* = lat. *ericium* = sp. *erizo* = port. *ericio* etc. (Cihac), este de observat trecerea inițialului *er* în *ar* întocmai ca în *argat* = gr. $\epsilon\rho\gamma\acute{\alpha}\tau\eta\varsigma$, *Ardél* = ung. *Erdély*, *Arminden* = serb. și bulg. *Јеремин-дан* «điua sf. Ieremia»⁴ etc.

(¹) *Synaxar*, Iași, 1683, t. 1, f. 125 retro.

(²) Ibid. f. 219 verso.

(³) Cf. Huebschmann, *Die Stellung des Armenischen*, in Kuhn, *Zeitschr.*, t. 23, p. 25, unde pentru forma armēnă restabilește prototipul *aghania* (mai bine *aghinia*), ér pentru forma leto-slavică : *aghia*. Pentru forma grēcă prototipul ar fi *aghina*. De Lagarde, *Armenische Studien*, Göttingen, 1877, p. 119, citéză o formă armēnă *kozni* în loc de *ozni*. De unde însă inițialul *k*?

(⁴) Despre un fenomen analog — nu identic — în cele-lalte limbi ario-europее, veđi Brug-

194. *vîpt* (céréales) : житъ, гръзла, вѣптѣла, секара. 74.

Lat. *victum*. Cf. Cihac p. 318, unde însă a scăpat din vedere forma macedo-română *ghiptu* (Daniel), care are tocmai sensul de «céréales». Să se mai noteze în această glossă, ca și mai sus la *păinicălu*, claritatea neaccentatului *e* în секара = lat. *secale*, cuvînt în care — d. Cihac (p. 252) a uîtat s'o spună — numai Români, din toate popoarele romanice, au conservat accentul latin pe a doua silabă, căci ital. *sègale*, franc. *seigle*, catalanul *sègol*, retorom. *sègal* etc., chiar albanesul *thèkàrà* (cu *th*=*s* ca în *thà-u*=gr. σῶ-ς și *thikà*=lat. *sica*), toate fără excepțiune, afară de forma română, au mutat accentul din latinul *secàle*.

195. *vizonie* (terrier de blaireau) : мажина, вѣзоніе. 173.

Vezi mai sus Glossar I No. 25. De observat însă *o* : vizonie, în loc de obișnuitul *u* : vizunie.

196. *zăbală* (mors, frein) : жвала, зѣбала. 210.

Ung. *zabola* din bohem. *zubadlo* «frenum» dela paleo-slav. зѣбѣ «dinte» cu sufixul instrumental *-dlo* = *-tra*. Dacă Români ar fi luat din paleo-slavica, ar avea *zămbală* cu conservățiunea vocalei nasale.

197. *zăgan* (un grand vautour) : харадрѣвън, зѣган. 185.

Se află și 'n Lex. Budan (p. 766), care 'l dă ca sinonim cu *sorliță*, traducînd pe această din urmă (p. 657) prin «vultur percnopterus, Geyeradler». La noi cuvîntul mai trăese în unele numiri locale, bună-ora muntele Pétra-Zăgan în Prahova, și 'n numele de familie Zăgănescu, care prin sens nu diferă de *Vulturescu*. Ca etimologie pare a fi de origine turanică; cf. turc. *doghan* și *thoghan* «faucon» și ostiacul *khar-dzagan* «faucon» (Castrén). Sinonimul *sorliță*, deminutiv din *sor* cu epentesa lui *l* întocmai ca mai sus în *ciovlică* (cf. *giu-l-ică* în loc de *giu-ică*), nu pòte fi decât cumanicul *sar* «vultur» (Klaproth), ceia-ce ne face a bănui că ambele cuvinte au pătruns la Români dela Cumanii, în aceiași epocă medievală în care noi am luat dela Maghiari, pentru alte varietăți de păseri rapaci, pe *șorin* = ung. *sólyom*, pe *uliu* = ung. *ölyv*, pe *coroșu* = ung. *karoly*, pe *cașe* = ung. *kánya* etc. Această coincidență este foarte instructivă.

198. *zechie* (sarrau, sorte de manteau grossier) : портъ, кобош, зѣкїе. — портѣце, зѣкїе, сѣкнъ. 116.

În Lex. Bud. (p. 769) : *zèche*. Forma actuală mai obișnuită este *zeghie*. Și Ungurii au *zeke*, mai ales însă Săcuii din Transilvania¹, ceia-ce tocmai ne face a crede

man, *Zur Physiologie der R-Laute*, în *Curtius, Studien*, t. 5 (1872), p. 318—20, 325 etc. — Cf. Schuchardt, *Vokalismus*, t. 1, p. 210 : „Zwischen r und a besteht eine enge Verwandtschaft. Wir finden Bethätigungen derselben in den semitischen, in den germanischen, in den romanischen Sprachen.“

(¹) Pray, *Dissertationes historico-criticae*, Vindobonæ, 1775, p. 42.

că au împrumutat-o dela Români¹. La Cumanii *zaga* (după ortografia geneveză *zaga*) se numia o haină de piele: «cuirasse»; și fiindcă Klaproth n'a indicat pentru acest termen nici un paralel în cele-l'alte limbe turco-tătare², s'ar puté bănuî că și Cumanii, locuind pe la noi în curs de secolii, îl vor fi luat dela Români. Cu toate astea, în limba mingrelică din Caucas *zaga* însemnează «pele».³ Să fie ôre un împrumut dela Cumanii? Pentru originea latină a *zechiei* — renunțând la etimologia *zechia* = lat. *sagulum*, căci *ek* din *ag* n'ar puté fi justificat — ni se presintă o ipotesă. *Zechica* la Români, ca și *zeke* la Săcuî, nu se face nici o dată din piele, ci tot-d'a-una din pîslă, «feutre», «bourre», adecă din ceia-ce se ȝicea lătinesce *seta*. *Seta* însemna la Români nu numai pîr de animal, dar și lucrurile confecționate din el. La deminutiv era *setula*. Acest *setula* nu putea trece la Români decât sub forma de *seche*, mai corect *сѣкѣ*, întocmai după cum din *vetula* noi am căpătat *veche*, în tipăriturile din secolii XVI-XVII: *вѣкѣ*. Cu trecerea inițialului *s* în *z* ca în *zer* = lat. *serum*, avem dară *зѣкѣ*, *zeche*, de unde apoi cu scăderea lui *k* la *g* prin acomodățiune cu *z* din prima silabă (cf. mai jos la cuvîntul *zgarbură*): *zġghic*, *zġghie*, *zġghe*. Pentru verificarea acestei ipotese — o dăm aci numai ca ipotesă — ar trebui găsită posteritatea latinului *setula* cu sens de haină în vre-un alt dialect romanice. Italianul *secchia* vine din lat. *situla*, avînd prin urmare cu totul un alt înțeles; dar și din *setula* italianesce ar fi eșit tot *secchia*, ca din *vetula* — *vecchia*. Există ôre vre-o urmă ?

199. *zgarbură* (botte): *згарбурн*, *згарбурн*. 205.

Ne aducem aminte de a fi dat peste acest cuvînt numai în Psaltirea lui Coresi, de ex. în ps. LIX: «*сире ИДЪМЕН ТИИЗЪ ЗГАРБУРА МЪ*», acolo unde slavonescce este: «*сапогъ мон*», ér în Vulgata: «*calceamentum meum*», cf. și ps. CVII. Accentul este indicat pe prima silabă. D. Cihac (p. 245) cunósce numai forma *scarpă* «*soulier de femme, surtout escarpin*». *Zgarbură* este ital. *scarpola*, a căruî *p* a trecut de asemenea în *b* la Slovaci în *škarbala* «*calceamentum rusticorum amplum et latum*» (Matzenauer). La Români trecerea lui *p* în *b* a fost provocată prin acomodățiune progresivă de trecerea analógă din tenue în mediă a lui *c* în *g* din prima silabă, care la rîndul seî a fost datorită inițialului *z* din *s*, întocmai ca în *zgaibă* = lat. *scabies* = ital. *scabbia*.

200. *zilesc* (je passe la vie): *зилеск вине*, *трзеск вине*. 46.

Imitațiune din paleo-slav. *благотръстѣж*, care și el imiteză pe gr. *εὐ-ημερέω*.

(¹) Despre elemente lingvistice române la Ungurii și mai ales la Săcuî, veđi *Edelspacher, Rumun elemek a magyar nyelvben*, Buda-pest, 1875, scriere pe care — din nefericire — noi o cunóschem numai după recensiuinea în *Ujfalvy, Revue de philologie et d'ethnographie*, t. 2 (1876), p. 221 — 2.

(²) *Vocabulaire coman*, în *Klaproth, Mémoires*, t. 3, p. 242.

(³) *Klaproth-Güldenstädt, Beschreibung der kaukasischen Länder*, Berlin, 1834, p. 193.

III.

CRONICA

LUI

MIHAIL MOXA.

— OLTENIA —

1620.

Cronica, pe care o publicăm mai la vale, a fost găsită și cumpărată în Bucuresci de către reposatul profesor rus V. Gregorovicî, care a și publicat o mică parte din ea, anume finalul începând dela cuvintele: ДѢНИ АС ФОСТ ПЗНАК ЛА МИХЛА ФИЛА ДСКЖЕН 6613 (veđi mai jos p. 399), într'o cartică a sa, astă-đi foarte rară, intitulată: О Сербіи въ ея отношеніяхъ къ сосѣднимъ державамъ, Казань, 1859, pag. 5—45.

După mórtea lui Gregorovicî în Odessa la 1877, prețiosul manuscris a trecut la Museul Rumiantzov dela Moscva, de unde l'a copiat sînt acum câte-va lune d. Gr. Tocilescu și a binevoit de a ni-l pune la dispozițiune, comunicându-ne tot-o-dată că este in-8, fiind scris pe 101 foi nepaginate și avënd câte 16 rînduri pe fie-care pagină, ér pe scórța legăturai de lemn, îmbrăcate cu pele négră, se află mai multe însemnări, cari constată că manuscrisul aparținuse o dată mănăstirii Bistrița de peste Olt.

Autorul ne spune însuși că se chiamă 'Moxa Mihail', că este călugăr, că a scris la 1620, că s'a apucat de lucru din îndemnul episcopului Teofil dela Rîmnic și că a compilat cronica sa din diferite 'cărți slovenesci, și 'alte izvóde,

D. Tocilescu prepară un studiú a-parte asupra fântinelor lui Moxa și asupra locului ce i se cuvine în vechia literatură istorică a Românilor; în asteptarea cercetărilor, tot-d'a-una atât de solide, ale junelui nostru amic, ne vom mărghni dară de a constata—ceia-ce făcuse deja și Gregorovicî—cum-că între izvórele călugărului oltén trebuia să fi fost o traducere slavičă

a cronicеi bizantine a lui Constantin Manassis și óre-carí cronice serbescí, unele remase pînă acúm necunoscute.

Chíar dacá Moxa nu ne-ar spune el-ínsuși cá s'a servit de 'cărți slovenescí,, totuși ácésta lesne s'ar puté demonstra prin textul seú românesc, în care pe alocurí s'aú furișat din grăbire pînă și flexiunii slavice, de ex: 'нѣксѣ пре Кладъ, Кладъ нѣксѣ пре Ярамъ, (p. 349), unde Кладъ este genitivul slavíc dela Кладъ: 'роди Кладъ,, saú tot ast-fel treí genitive slavice unul lîngá altul: 'нѣксѣ Гима ши Хама ши Яфета, (p. 347), saú în fine adjectivul slavíc Петровъ în 'Клада лши Петровъ, (p. 385), cciáce trebuia sá fi fost slavonesce: 'домъ Петровъ,.

La prima vedere s'ar puté bănuí cá Moxa va fi avut de'nainte'í vre-un text grecesc. Așa, bună óră, în pasagiul: 'Κασιε, Κικερоне, ши Левколе, ши Катан, Катоне ши Гкипíωνε, (p. 357) terminațiunea numilor proprie numai prin suprimerea finalului s diferă de nomenclatura corespundinte în Manassis: 'Κάσιοι, και Κικέρωνες, και Λεύκοιοι (=Luculli) και Κάτλοι (=Catali), Κάτωνα και Σκηπίωνες,, ér forma dată la nominativ lui *Numa Pompilius*: Номина Помепаііωνъ (p. 355) provine pur și simplu din ne'nțelegerea acusativului grecesc: Νούμων Πομπίλιων, conservându-se chíar pronunciațiunea neo-grécă $\mu\pi=mb$. Aceste grecisme ínsă, ca și Νερσε (p. 360) din *Nerva* prin grecul Νερούας, aú putut fórte bine sá fie deja în textul slavíc, de unde Moxa le-a reprodus apoi pe de'ntregul.

Afară de obscurul pasagiú despre Isac Comnen la p. 397, care se pare a fi corupt în manuscris, și afară de vr'o doá-trei locurí puțin ínsemnate, unde Moxa se vede a nu fi ínțele originalul slavíc, de ex.: 'се лови кс Ѣкторъ л нѣд'ѣжда (?) Троманилоръ, (p. 353), textul Cronicеi nu presintă alte dificultăți decât numai dóră archaismele sale, archaisme ínsă fórte importante, carí aruncă adesea cea mai neașteptată lumină asupra diferitelor fenomene ale limbei române, mai cu sémă sub raportul fonetic și cél gramatical, după cum vom vedé mai jos în Notanda.

Am spus din capul locului, cá ținta publicațiunii de față

este de a studia limba vorbită a străbunilor noștri din secolul XVI, numai limba cea vorbită, înlăturând cu desăvîrșire acele texturi traduse, în cari—ca în Coresi mai cu seamă—influența literară străină întunecă sintaxa română și uneori chiar morfologia.

Moxa aparține secolului XVI, căci la 1620 el trebuia să fi fost cel puțin de 30—40 de ani; dar cartea sa nu pecătuesce ore și ea prin străinismul limbei, deși nu se poate numi traducere în sensul strict al cuvîntului?

Compilând din slavonesce, călugărul oltén întrebuițcă câte o dată slavisme ne'mpămîntenite, de ex.: БЛАГОЧЕСТИВЬ (p. 361), БЛАГОДАРЕНІЕ (388), ЧЮДЕСЕ (358), ЦАРЬ (369), ВМНЕНІЕ (370), СВЕТИ (359) SAŪ СВЕТЫ (366), СВЕТАА (364), ЗЛАТАВСТ (366), А УГОДИ (350) SAŪ УГОДНИКЬ (360), А ПОКЕДИ (357) etc., după cum éráși—pentru a arăta că scie carte—el scrie într'un loc ЛЕМЕЛІЕ (p. 554), deși pe aîurî uită etimologia dela Δεμελίον și pune curat românescе ТЕМЕЛІЕ (p. 356, 385); generalmente însă stilul lui Moxa este foarte românesc, abundând în vorbe și întorseture poporane «КЪТЪ ФРЪНЪК ШИ МРЪКЪ, (p. 392), nervos, înflorit și elegant tot-o-dată, după cum se póte judeca din următoarele câte-va specimene în transcripțiune:

«Coîfurele, segétele, sulîțele, platoșele, tóte armele, lui era «mai dragi decât mése tinse pline de veselie și de vin dulce; «sunetele armelor și rásunul córdelor de arc, mai íubia decât «glas de alăute, (p. 395).

«Nu íubia sunete de sabii și bucine sémne de răzbóe, nice «chiote de glóte, nice glas de óste, ce numai ce bé și mánca «cu mueri frumóse și cu fluere și cu alăute, jucări și cantece..., (p. 395).

«Biruisse rául pre bine și acoperise strămbătățile pre de- «reptăți, (p. 372).

«Cela ce avea cerbice țapănă și trufă íute și cu limbă a- «scuțită, elu se muè ca boul de jug, (p. 372).

«O, piznă! de început vrăjmașe, fiară cumplită, tálhariu, «scorpie veninósă, șarpe mușcătoriu, segétă fără fier, sulîță a-

‘scuțită, viață fără pace, cât rău faci și câți muncești!’, (p. 371)

‘Era pre mare și pre uscat ca năsipul de mulți, și bărbați ‘buni și vitéji, ce fu mai tare și mai puternic aurul decât ‘mulțimea oștilor, că pôte sparge cetăți și a răsipi ziduri, aurul ‘pôte birui războiul, pôte piérde tóte bărbățiile, că e segétă ‘lucie și se înfige lesne la inimă de om, (p. 369).

‘Sórele acoper nuorii, așa și pre bine vrăjmași, (p. 367).

‘Plecă cerbicia Egypténilor și birui trufa Turcilor, (p. 361).

‘Le prădă țara, și le răsipi cetățile, și le arse satele, și ‘le tăia muerile, și le ucidea feciorii, și le junghea prunci, ‘până măi le pustii țara și multă comóră adună, (p. 375).

In fine, étă descrierea bătăliei dela Rovine:

‘Se rădică Bałazit cu Turcii spre Rumâni, decî se loviră ‘cu Mircea-voevod, și fu războiū mare câtu se întuneca de ‘nu se vedea văzduhul de mulțimea săgételor, și măi pierdu ‘Bałazit óstea lui cu totul, iară pașii și voevodii periră toți, ‘așa de se vărsa sânge mult cât era văile crunte, (p. 402)...

Orî-cine vede că Olténul nostru își cunoscea pré-bine limba și își mănuia pré-bine condeul pentru ca să își fi putut robi cugetarea sub jugul unei sintaxe străine.

Se pôte asigura că Moxa nu s’a ținut nici o dată de litera făntinelor sale, mulțumindu-se a surprinde numai ideia, pe care o amplifica une-orî prin propriile sale observațiuni, bună-óră: ‘Serbie, *iară românésce șerb*, (p. 356), saū pe aceeași pagină următórea falsă etimologiă: ‘puseră nume beséreciei Capitol, ‘și *de atunce până acmu noi chemăm besérecile latinesci românésce capiște*, saū tot acolo o alăturare cam șchiópă între instituțiunea consulilor la Roma și între municipalitatea română: ‘tocmiră în toți aii să-și pue sfétnici, *cum dicem noi județ ‘cu pārgari*, unde nu pôte să fie de comparat nemic, afară numai dóră durata anuală a funcționării.

Sub raportul limbei, Moxa nu e nici decum măi pe jos de cronicarii nostri, pe cari îi întrece însă prin vechime, căci tóte ‘letopisetele, române, câte s’aū publicat d’o cam dată, sînt

ajunse pînă la noi în nesce copie mult mai moderne, fără a se urca vre-una din ele măcar pînă la jumătatea secolului XVII, pe când manuscrisul cel descoperit de Gregorovicî este chiar din anul 1620, probabilmente de însăși mîna autorului, dacă nu cum-va transcris sub ochii seî de cătră vre-un caligraf al mănăstirii.

Scrisórea, așa numită semi-uncială, e fórté elegantă, judecând mai cu sémă după acea parte din copia adusă de d. Tocilescu, pe care a executat'o într'un mod admirabil o savantă din Moscva, d-șóra Èvreinov, doctor în Drept, fiind silită a face mai mult un exact fac-simile după manuscris, un fel de decalcare, de vreme ce se temea să nu greșescă, nesciind nici o vorbă romănesce. ●

Punctuațiunea însă a lui Moxa e de tot caprițiosă și cuvintele adesea nu sînt separate unul de altul, ceia-ce îngreuiază lectura și împedecă chiar, pînă la un punct, înțelegerea textului. Reproducënd originalul cirilic fără a-l transcrie cu litere latine, noi am fost nevoiți dară de a adopta o punctuațiune rațională și a despărți nu numai vorbele, dar încă și elementele enclitice, fiind-că altmintrea, de exemplu, АССЕ-СЕ (=se duse) s'ar fi confundat cu АССЕЕ (=dusese). Neajunsul tipografic ne-a constrîns tot-o-dată de a nu puté reproduce accentuațiunea manuscrisului, asupra cărîi—fiind fórté interesantă—vom reveni pe larg în tomul II, mărginindu-ne aci de a indica o singură particularitate.

În poesia poporană română desinințele *-lui* și *-lor* ale genitivo-dativului pórtă asupra-le un accent secundar, ceia-ce le permite de a rima cu vorbele terminate în *-ii* și *-or*, de exemplu:

Fetișóra lui
Spuma lăptelii,
Mustecłóra lui
Spicul grăulii,
Perișorul lui
Péna còrbului...

(Miorița)

Sau:

Tinerel, mândru feciôr,
Cum e bradul cõdrilõr
Sus pe vârful mântilõr. . .

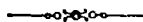
(Inelul și năframa)

Ei bine, genitivo-dativede *-lui* și *-lor* sînt pretutindenî de doă orî accentate în manuscrisul lui Мoхa, de ex.: некс'нсаги', стхпж'нило'рь, лпзрa'тсаги', боа'рило'рь etc., cu acea diferință însă între ambele desinințe, că silaba *-lui* e tot-d'a-una baritonă, ér silaba *-lor* oxitonă.

Cele-l'alte—mai jos în Notanda.

IG. † XC.

ДѢНЧЕПЪТЪЛ ЛЪМІЕЪН ДѢНТЪЮ

СѢФЛЕТЪ ТИНЖОБЫ АВЪЦІЕ СОКОТЪЩЕ, ШИ ДЕ ПЪРЪРА О ПОХТЪЩЕ, ІАРЪ ТЪ, СѢФЛЕТЪ ЛЪПЪРЪЖТЕСЬКЪ, ДЕ ПЪРЪРА ЛЪСЕТОШЕЗИ КЪ МЕНТА, КА СЪ АФЛИ ЛЪВЪЦЪЖТЪРА КЪРЦИЛАФЪ ШИ ДЕНТРЪЖНСЕ КЪ ДЪЛАЦЪЖ СЪ ТЕ АДЪПИ; ШИ ЛЪТРЕБИ СЪ ШІИ: КАРИИ АЪ ДОМНИТЬ ДѢНТЪЮ, ШИ ПЪНЖЪНДЕ АЪ АЖЪНСЪ, ШИ КЪМ АЪ ЛЪПЪРЪЖЦИТЪ, ШИ КЪЦИ АИ. НОИ ВЪМЪЛЪА АЧЕСТЬ ГРЕЪ, СЪ-И ШИ КЪ ПРЪЦЕТЬ, ЧЕ ДАРЪРИЛЕ ТАЛЕ ТАЛЕ НЕ РЪКОРЕСЬКЪ СЪДОРИЛЕ НОЛСТРЕ; МЪЛАЦИ СЪЪ НЕВОИТЬ ДЕ АЪ СКРИСЪ АИИ ШИ ІАЪ КИЕЖЪИТЬ СЪ СПЪЕ АДЕВЪРЪ, ШИ ШЪЛ КЪ АЛТЬ НЪ ШАЪ СЪ-МЪНАТЬ, ІАТЪ ШИ НОИ ДЕ КЪТЪ НЕ ІАСТЕ ПЪТЪРА СЪВНЕМЪ КЪ А-ДЕВЪРЪ.

ЛЪЧЕПЪТЪЛ АЪ ДЪМНЕЗЕЪ ЧЕ ФЪ ФЪКЪЖТОРИЮ ДЕСЪВЪРЪШИТЪ ЛЪМІЕИ: ДѢНТЪЮ ФЪКЪ ЧЕРЮ ФЪРЪЖ СЪТЪЛЕ, НЪМИИ КЪ КЪВЪЗНТЪЛ ФЪЧЕ, ШИ-А ФЪРЪЖМСЕЦЪ ДЪМНЕЗЕЪ КЪ ФЪРЪЖМСЕЦЪ АЪИ. ПЪМЪЗНТЪЛ ІАРЪ ЕРА НЕ-ПОДОБИТЬ, КЪ ЕРА КОПЕРИТЬ КЪНТЪНЪРЕКЪЛ; ДЕЧИ СТЪЖАЪЧИ ЛЪМИИЪ, ШИ ФЪЦИ ЛЪТЪНЪРЕКЪЛ, ШИ СЕ АРЪТЪ ПЪМЪЗНТЪЛ, ШИ ТРЕКЪ ЖЪА ДѢНТЪЮ.

І ДЪА ЖИ: ЛЪМИИЪ ШИ А ДЪА ЖИ, ШИ ФЪКЪ ШИ АЛ ДЪИЛЕ ЧЕРЮ, ШІИ-И ПЪСЕ НЪМЕ ДЪМНЕЗЕЪ ЧЕЛА ЧЕ-А ФЪЧЕ. ІТЪНЧЕ ЛЪПЪРЦИ АПА, ШНА W СЪИ СЪС, АЛТА ЖЪС, ЛЪСЪ НЪРИЛЕ ПЪМЪЗНТЪЛЪИ, ШИ ПЪСЕ ЛЪТРЕ ТАЛЕ ЧЕРЮА КА ШЪ ПЪРЪТЕ ВЪРЪТЪС.

І ТРЕІА ЖИ: СТЪЖАЪЧИ ШИ А ТРЕІА ЖИ; АТЪНЧЕ ТЪКМИ ІАЪЕРЕЛЕ, ШИ ИЗЪОАРЪЛЕ, ШИ ВЪИЛЕ, ШИ МЪНИЦИ, ШИ ПІЕТРИЛЕ, ВЪРЪТОАПЕЛЕ, КО-ДЪИИ, ПЪДЪРИЛЕ, ДЪМЪРЪЖВИЛЕ, ПОМІИ, ЕРЪИЛЕ, СЪМЪЖИЖТЪРИЛЕ, ЛЕГЪ-МИЛЕ, ФЛОРИЛЕ, ШИ ТОЛЪЖ ФЪРЪЖМСЕЦЪ ПЪМЪЗНТЪЛЪИ.

І ПАТРА ЖИ: ЛЪМИИЪ ШИ А ПАТРА ЖИ, ЛЪЧЕПЪ А ПОДОБИ ЧЕРЮА КЪ СЪТЪЛЕ ШИ КЪ ЛЪЧАФЕРИ, КЪ СОЛРЕЛЕ ШИ КЪ ЛЪНА, ДЕ СЕ ЛЪТРЕКЪ

ЗНА КЪ АЛТЪ ЛТРС ЛАДА КЪН ЛЪС ФАПТЬ ШИ СЪ КЪНОЛСКЪ ВАМЕНІИ
ВРЕМНЕ АНЛОР. ПЪСЕ ПРЕ КРОНЪ МАИ СЪС, АЛ ДОНАЕ ЗЕВСЪ, ШИ АЛ
ТРЕИЛЕ ЯРНЪСЪ, АЛ ПАТРСА СОЛРЕЛЕ ДЕ АСМННЪСЪ АСМІЕН, АЛ ЧИНЧИЛЕ
ЯФРОДИТЬ, АЛ ШАСЕЛЕ БРМІА, ШИ АСНА МАИ ЖЪС, ШИ ЛЪБАЖ НЕ-
ПЪРЪСІТЬ, АСНЪ ЗИСА АСИ АСМНЕЗЕС, КАРЪШЪ Л РЪНДАСА ЕИ.

Я ЧИНЧА ЗИ: ДЕЧИ ПЪНЪ А ЧИНЧА ЗИ НЪ ЕРА ПРЕ ПЪМЪНТЬ НИЧЕ
W ВИТЪ, НИЧЕ ЛТР'АПЪ, НИЧЕ Л ВЪЗДАХ А ЗЕВРА, ШИ ЗИСЕ АСМНЕЗЕС
АПЕЛОР, ДЕ ФЪЧ РЪ ПЕЦИ ДЕ ТОТ ФЪЛАСА, СЪ ЛЕ ФІЕ СЪФЛЕТСА ШИ
ХРАНА ДЕНТР'АПЪ, ШИ ДЕНТР'АПЪ ЕШИ РОДАСА ПАСЕРИЛОР ЧЕ ЗБОЛЪ,
ТАРЪ ДЕ Л ПЪМЪНТЬ ТОЛТЕ ДОБИТОЛЧЕЛЕ, ШИ ФІЕРИЛЕ, ГАДИНЕЛЕ ШИ
ТОЛТЕ ГЪЛНГАНІИЛЕ КЪТЕ ЛМБАЖ ПРЕ ПЪМЪНТЬ.

Я ШАСЪ ЗИ ФЪЧЕ АСМНЕЗЕС РІОЛ КЪ ТОЛТЕ ПОМЪТЕЛЕ ШИ КЪ
ФРЪМОАСЕ МЪРИЗМЪ, ШИ КЪ АСАЧАЖ ДЕСФАТАТЪ, КЪ ЛЪВЦЪТЪРА
СФИНЦИЕН АСИ; ШИ Л МИЖЛОКСА РІОЛСИ РЪССЪДИ АСМНЕЗЕС ПОМЪ ДЕ
ПРЕЧЕПЪТ ЧЕ ПАСТЕ БИНЕ ШИ РЪС, ШИ АПЪ КЪРЪТОЛРЕ Л МИЖЛОКСА
РІОЛСИ ДЕ СЪАЖ ПОМЕЦИИ, ШИ ДЕ АКОЛО СЕ ЛПАРТЪ Л ПАТРС ДЕ ЕСЪ
Л АСМЕ, А НЪМЕ ГЕВНЪ, ШИ ННАСА, ШИ БФРАТЪСА, ШИ ТИГРС.

ФЪКЪ АСМНЕЗЕС WMSA КЪ МЪНА АСИ, ДЕ АСТ, ДЕ СЪВЪРЪШИТЪ—А
ФЪЧЕ, КЪ СЪФЛЕТ ВІС, ШІ—И АЗРЪСИ МИНТЕ СЛОВОДАЖ ШИ ПРЕЧЕПЪ-
ТОЛРЕ, ПРЕ КИПЪСА WБРАЗЪСАСИ СЪС, ШИ—А ПЪСЕ СЪ СЕ СЪАЖШАСІАСКЪ
Л ЕДЕМЪ, СНАЕ Е ХРАНЪ ДЕ РАЮ, ШИ ФЪС АЛТЪ АСМЕ, АСМЕ КЪ ЛЪЦЕ-
ЛЕПЧЮНЕ ДЕ ПАННЪ; ШИ—А ЛЪВЦЪ КЪ ТОТ БИНЕЛЕ РІОЛСИ СЪ СЕ ЛДА-
ЧАСКЪ, ТАРЪ ДЕ ПОМЪСА ПРЕЧЕПЪТЪСАСИ СЪ СЕ ФЕРЪСЪКЪ, НИЧЕ КЪ МЪНА
СЪ НЪ СЕ АТИНГЪ.

ЯТЪНЧЕ АДСЕ АСМНЕЗЕС КЪТЪРЪ ЯДАМЪ ТОЛТЕ ВИТЕЛЕ ШИ ТОЛТЕ
ФІЕРИЛЕ ШИ ГАДИНЕЛЕ КЪТЕ ЛМБАЖ ПРЕ ПЪМЪНТЬ, ШИ ТОЛТЕ ПА-
СЕРИЛЕ КЪТЕ ЗБОЛЪ ДЕ ПРЕ ПЪМЪНТЬ Л СЪСЪ, ДЕ СЕ ЛКННЪРЪ АСИ
ЯДАМЪ, КІ НИЩЕ РОБИ ДОМНЪ—СЪС, ШИ ЛЕ ПЪСЕ НЪМЕ ЯДАМЪ ТЪТЪ-
РОРА, КЪРІТАШЪ ПРЕ ПОДОБА ЕИ; КЪ ПЪНЪ АСІА РЪВЪТЪЦИ ХИТАЛЕНЕ
Л ИННА АСИ НЪ ЕРА.

ЯДЪРМИ ЯДАМЪ СОМЪСА ЧЕЛЪ АМАРЪ, ЛЧЕПЪТЪРА КЪДЕРІЕН, ШИ СЕ
АТИНСЕ ЗИДИТОРІОЛ КЪТЪРЪ КОЛСТЕЛЕ АСИ ШИ АС W ОСЪ ДЕ—И ФЪЧЕ СОЦЪ,
ШИ СЕ ДЕЩЕПЪТЪ ЯДАМЪ ДЕ W ВЪЗЪС, ШІ—И ЗИСЕ БЪВА, ЧЕ СЕ КІАМЪ
ВІАЦЪ, ТАРЪ ЯДАМЪ СЕ КІАМЪ ПЪМЪНТЬ РОШІС.

Я ШАПТЪ ЗИ АСМНЕЗЕС, АЪКА СЪВЪРЪШИ ТОЛТЕ АСЪРЪРИЛЕ БЪНЕ
АЛЕ АСИ, А ШАПТЪ ЗИ WДИХНИ ДЕ ТОЛТЕ, ШИ ЛЕ ПЪСЕ ЛЪЦЕ ЛОРЪ
ДЕ ЛЕ ЗИСЕ: W! ДОИ ЛТЪЮ НЪСЪСЪЦИ ДЕ Л ПЪМЪНТЬ ШИ АИ РАЮЛСИ
ВІАТНИЧИ! АЧАСТЪ ТОЛТЕ СЪНТЬ АДСЕ ПЕНТЪС ТРЪБА ВОЛСТЪРЪ! ДЕ
ТОЛТЕ СЪ ВЪ ЛДАСАЧИЦИ ДЕ САЦІС, НЪМАИ ЧЕ ВЪ ФЕРИЦИ ДЕ ПОМЪСА
ПРЕЧЕПЪТЪСАСИ, КЪ Л ЧАС ЧЕ ВЕРИ МЪАКА КЪ АМАРЪ ВЕЦИ МЪРИ, ТАРЪ
ДЕ ВЪ ВЕЦИ ФЕРИ ВІАЦЪ НЕСЪВЪРЪШИТЪ ФЪРЪ ГРИЖЕ ВЕЦИ МОЦІЕНИ.

Ирж ен се спърѣрж де кѣвзнтъ, ши се феріа де ачел помъ ка де 8нъ вржжмш.

Ирж дѣвдла вѣзс вѣтаца лвр лтр'атзта бине л рю ка лѣеріи, че н8 п8т8 рѣбда, че ар8лжж срѣе спр'иншіи к8 пизмж, ши—шь а—флж хитленіа л8и шарпеле ка 8нъ васъ, де се апрѣпѣ де аромѣ пре стржмолаша, де—и аржтж поамеле фр8моласе ла вед'ѣре ши дѣали ла г8старе. ши минци лтзю де—и шопти: мжлжаци, зисе, кѣ вещи фи ка д8мнезес, де вещи ши бинеле ши рѣв8. Ирж д'ѣка л8зи ач'ѣста 8вва. н8ман кѣт се протнви сфат8л8и шарпел8и че ф8 лѣвцѣтѣ де сатана, дечи г8стж, ши д'ѣде ши л8 йадамъ де мѣнкж, тарж н8ман кѣт се вѣз8рж голи ши се р8шинларж 8н8а де алтѣ. 6 марникж неаскѣатаре! ѡ нжпрасникж кѣд'ѣре! кѣ лѣвцж—т8ра а пр'ѣ лнжлцѣт8л8и д8мнезес зидиторюл н8 л8 аскѣлатѣ, тарж сфат8л чѣл8и лѣерь кѣз8т л'88 лѣатѣ. Д'ѣчѣа—ши акоперирж р8шина к8 фр8нзе, ши се аск8нсерѣ с8птѣ десиме де тѣрт'ѣле; тарж д8мнезес шѣ8 ач'ѣста, ши ле поносл8и пентрѣ неаскѣатара лвр. шѣ—и сколасе де л рю, де—и педепси к8 встенитѣ ши к8 гимпи че лн8лжъ, ши к8 трѣдѣ ши к8 д8рори сѣ се хрѣн'ѣскж ши к8 сѣдори сѣ л8кр'ѣзе пѣмжнт8л: ши 8вва грижа бѣрѣат8л8и—шь ши грѣв8 нжк8т8л8и сѣ—лѣ поарте: шѣ—и лѣзск8 л пѣен де трѣпѣ, де лѣкѣа лнлнт'ѣ рюл8и ши пѣзлнѣа немѣлжжѣатѣ. Д'ѣчѣа—ш к8—носк8 м8тара, ши нжк8 пре йвѣл ши пре Клинъ. де ат8нче лтрж завнстѣа л л8мѣ, кѣ се ск'лж Клинъ де 8н8се пре фратѣ—сѣ8 йвѣл. Д'ѣчѣа се лмѣлцирж ѡаменіи пре пѣмжнт лпреднж к8 рѣ—втѣциле. Ши трзи йадамъ 230 де ан; тарж нжк8 ши пре Сиоъ; тарж де тот трзи йадамъ 932.

Сиоъ тжси де н8меле л8и д8мнезес. ши п8се н8ме ст'ѣлелвр ши тоатж философіа, ши нжк8 пре 8нос, ши трзи де тот 912 ан. 8нос нжк8 пре Клинанъ, ши трзи 905 ан. Клинанъ нжк8 пре Мао8сала, ши трзи 715 ан; ши Мао8сала нжк8 пре Малеленля, ши трзи 740 ан. Малеленля нжк8 пре йредѣ, ши трзи 895 ан. йредѣ нжк8 пре 8нох, ши трзи 962 де ан. 8нох нжк8 пре Мат8сала, ши трзи 690 де ан, ши се мѣтж, н8 м'ри. Мат8сала нжк8 пре Ламѣх, ши трзи 782. Ламѣх нжк8 пре Ноѣ, ши трзи 755 де ан. Ноѣ. кѣндѣ ф8 де 160 де ан, нжк8 пре 8нма ши Хама ши йфѣтл.

Йт8нче се лп88 л8м'ѣ де рѣвтзци: 8итарж пре д8мнезес пре чѣла че лѣ8 фѣк8т, ши се лкинл созрел8и ши л8нїен ши ст'ѣ—лелвр, ши се местекарж л л8кр8ри фѣрж де л'ѣѣе.

Н8ман че ера де л рѣдл л8и Сио дѣрептѣ Ноѣ ал доиле д8пж йадамъ, де се феріа де местекжт8ра ч'ѣ ра, ши мѣатѣ лѣвца пре

ТОЦИ СЪ СЕ ПЪРЖЕСКЪ ДЕ РЪЪ, ЧЕ НИМЕ НЪ—А АСКЪАТА; ДЕЧН—А ПЪВЦЪ ДЪМНЕЗЕЪ СЪ ФАКЪ КОРАБІЕ, ШИ W ГЪТИ; ДЕЧН СЛОКОЗИ ДЪМНЕЗЕЪ СЛОАТА ЧЕРЮАШН, ШИ СЕ ВЪЗСАРЪ ПЛОИ ДЕ АКОПЕРИРЪ ПЪМЪНТЪА. НОЕ ПЪРЪ ПЪ КОРАБІЕ КЪ ФЕЧОРІИ ШИ КЪ НЪРРОКІАЕ, ШИ ТРИМІСЕ ДЪМНЕЗЕЪ ДЕ ЧЪЛЕ ДЕ ПРЕ ПЪМЪНТЪ ДЕ ТОАТЕ ВИТЕЛЕ, ШИ ФІЕРИ ШИ ПАСЕРИ, ДЕ СЕ АЧЪАРЪ КЪ—НЪС ПЪ КОРАБІЕ; ДЪЧІА ПЪВЦЪ АПА КОРАБІА ШИ ЕИ СЕ МЪНТЪИРЪ, ПЪРЪ АЛАЦИ ТОЦИ СЕ НЕКАРЪ.

ДЕ'НЧЕПЪТЪА АЪМІЕН ПЪНЪ А ПОТОПЪ 2242 ДЕ АИ. КЪНДЪ СЪТЪТЪ ПЛОА ШИ СЪЖЪСЪРЪ АПЕЛЕ, ЕШИ НОЕ ДЕ ПЪ КОРАБІЕ КЪ ТОАТЕ СЪФЛЕТЕЛЕ ШИ ДЪХАНІАЕ КЪТЕ ЕРА ПЪ КОРАБІЕ, ШИ ПЪРЪ СЕ ДЪДЕ МЪАЦИМЕ А ТОАТЕ СЪФЛЕТЕЛЕ. ДЕЧН ДЪПЪ ПОТОПЪ СИМЪ НЪСКЪ ПРЕ ПЪРЪАЪАДЪ, ШИ ТЪЗИ 500 ДЕ АИ. ПЪРЪАЪАДЪ НЪСКЪ ПРЕ КАИНАН, ШИ ТЪЗИ 420 ДЕ АИ, КАИНАНЪ НЪСКЪ ПРЕ САЛАА, ШИ ТЪЗИ 405 АИ. САЛАА НЪСКЪ ПРЕ СЪВЕРЪ, ШИ ТЪЗИ 330 ДЕ АИ. СЪВЕРЪ НЪСКЪ ПРЕ ФАЛЕКЪ, ШИ ТЪЗИ 133 ДЕ АИ. ФАЛЕКЪ НЪСКЪ ПРЕ РАГАВЪ, ШИ ТЪЗИ 123 ДЕ АИ. ПЪ ЗИЛЕЛЕ АЪ ФАЛЕКЪ СЪЪ ПЪЧЕПЪТЪ СЪАЪПЪА:

ПЪРЪЦІА АЪИ НЪВРОД.

КЪ СЕ СЪВЪАЖ ДЕ ПЪ РЪДА АЪИ СИМЪ ВЪНЪ УМЪ, АНЪМЕ НЪВРОД, ШИ СЕ ПЪСЕ ПЪТЪЮ ДОМЪНЪ ПРЕ ПЪМЪНТЪ, ШИ ЗИСЕ КЪ АПЪКЪ ЧИИСТА АЪИ ДЪМНЕЗЕЪ ДЕ W ПЪСЕ СПРЕ ЕЛЬ КЪ ПЪСТЕ ДЪМНЕЗЕЪ, ШИ МЪСЪРЪ ПЪМЪНТЪА, ШИ НЕВОИ УАМЕНІИ СЪ ФАКЪ [СЪАЪПЪА], ДЕЧН ПЪЧЕПЪРЪ А АЪКРА ПЪНЪ ПЪ 40 ДЕ АИ: ТОТЪ—А ПЪВЦЪАРЪ, ПЪЦИНЪ НЪ АЪВЪНСЕ КЪРЪГЪА АЪНІЕН. АИМЕА АЕ ЕРА ТОТЪ ВЪНЪ, ШИ ЕРА ПЪШИ 72 ДЕ ДЕРЕГЪТОРИ. ДЕЧН ДЪМНЕЗЕЪ АЕ ВЪЗЪ НЕВЪНІА ШИ ОСТЕНЪЛА ПЪ ДЕШЕРТЪ, ДЪЧІИ АЕ ПЪРЪЦИ АИМЕНАЕ ПРЕ ДЕРЕГЪТОРИ, НЪМІИ СЪВЕРЪ ЧЕ—Ш ЦИИЪ АИМЕА КЪ ЧАТА—Ш. ДЕЛА ПОТОПЪ ПЪНЪ А СЪАЪПЪ 600 ДЕ АИ.

ДЪЧІА СЕ РЪСФИРАРЪ АИМЕНАЕ ПРЕСТЕ ТОАТЪ АЪМЪ, ШИ ДЪПЪ СЪАЪПЪ РАГАВЪ НЪСКЪ ПРЕ СЪРЪХЪ ШИ ТЪЗИ 135 ДЕ АИ. АЧЕСТЪ СЪРЪХЪ ПЪЧЕПЪ ПЪТЪЮ А ФЪЧЕ ДЪМНЕЗЕН, ДЕЧН ПЪЧЕПЪРЪ УАМЕНІИ А СЕ ПЪКИА ВОЗНАРЪ ШИ ВЪТАРЪ КЪ ТОТЪА ПРЕ ДЪМНЕЗЕЪ, ШИ СЕ ПЪПЪАЪ АЪМЪ ДЕ РЪУТЪЦИ, ШИ—Ш ФЪЧЪ ЧЕТАЦИ, КАРІИ ВЪДЕ ДЕСКЪ—ЛЕКА, УЧИНЕ ШИ ЦЕРЪРЪ, КАРІИ ПРЕ РЪДЪ. ДЕ ПЪ РЪДА АЪ ПЪФЕТЪ, ТРОМЪНЪ ФЪЧЕ ТРОАДА; ПЪСЪРДИНЪ, РЪДА АЪ СИМЪ, ФЪЧЕ СЪВУЛОИЪ, ЧЕ СЕ КІАМЪ ПЪСЪРІА; МЕСРЕМЪ, ДЕН РЪДА АЪИ ХАМЪ, ФЪЧЕ МІСІРІА АНЪМЕ СЪГЪПЪТЪА:

ПЪРЪЦІА СЪГЪПЪТЪАЪИ.

ДЪКА СЕ МЪАЦИРЪ АИМЕНАЕ ПРЕ ПЪМЪНТЪ, ПЪТЪЮ СЕ СЪВЪАЖ ПЪ ПЪРЪЦІА ДЕ СЪГЪПЕТЪ, ШИ ПЪЧЕПЪРЪ А АЪА БИРЪ ДЕ ПРЕ АА АЦІИ,

ши фзча рзв мвѣть, рззбоде, жафѣри, фѣртѣшагѣри, кѣрѣи, г-чидери; маи рзв ера кз се дкина бозилвр: де врѣ иждери чинева чева пре лѣме, ен-ль фзча кз е дѣмнезѣв ши-л скрѣа икоанж де и се дкина; ши ас цинѣт дпзржѣа Егуптѣниі 1663 де аи.

.ДПЪРЖЦІА АСУРІИЛВР.

Серѣх нжскѣ пре Нахорѣ, ши трзи 137 де аи; Нахорѣ нжскѣ пре Фара, ши трзи 209 де аи; Фара нжскѣ пре Авраамѣ, ши трзи 200 де аи. Де дпзрцира анмбилвр пзнж ла Авраамѣ 1072, тарж дела Ядамѣ пзнж ла Авраамѣ 3320 де аи. Авраамѣ кзндѣ фѣци дела Авимелех, дпзратѣл Егупетѣлѣи, дтрѣ Асиріа, атѣнче се рждикж домнѣл Асиріилвр, Виль чел маре ши таре, де-ль ава ши-л чин-стѣа ка пре дѣмнезѣв, ачела добжндѣ дпзржѣа де ла Егуптѣны, ши ас цинѣт дпзржѣа Асиріаніи 1300 де аи, пзнж ла Сарданалл.

.ДПЪРЖЦІА ЛѢ ГОСТРІЕ ЕГУПТѢН.

Мвѣте церѣ ши бжрѣаци бѣни адѣсе Гостріе, ши пѣрчѣсе де дѣлж маи толтж лѣмѣ, ши бирѣи; дѣчѣа невоиа пре тоци сз-н дѣ бирѣ; токма дѣлж зѣче аи, ши се дтоарсе кѣ мвѣтж добжндж; ши шѣори ши дпзржѣа Асиріилвр. Дѣка мѣри Гостріе, тарж крескѣ дпзржѣа Асиріилвр. Авраамѣ нжскѣ пре Ісаакѣ, тарж Ісаакѣ нжскѣ пре Якѣвѣ, Якѣвѣ нжскѣ пре Левіе, Левіе нжскѣ пре Кааа, Кааа нжскѣ пре Ярамѣ, Ярамѣ нжскѣ пре Мѣвѣси. Кзндѣ фѣ Мѣвѣси де 85 де аи, атѣнче скоасе пре рѣда вѣремакж де д робѣа лѣ Фаравнѣ де д Егупет, шї-н трежж мара рошїе кѣ пѣтѣра лѣ дѣмнезѣв пре ѣскать, ши ас тржїть д пѣстїе 40 де аи, ши ас мзджкат маи сфзнтж. Де д анѣла де дтзю а лѣи Авраамѣ пзнж кзндѣ ас ешит ѣврѣни де д Егупет 505 аи, тарж дела потопѣ 3689. Дѣпж молртѣ лѣ Мѣвѣси стзтѣ Ісѣвѣ Навїїннѣ, шї-н вѣгж дѣмнезѣв д цара чѣла че ле фзгждѣсїсе лѣ Авраамѣ, ши домни 27 де аи. Бжтрзни анѣме жѣдѣце 23 де аи, Гоалноиа 40 де аи, Стрїнїе 50 де аи, Мѣлѣавад 80 де аи, Дѣвора ши Вараж 20 де аи, Стрїнїе 20 де аи, Мадїнее 7 аи, Гѣдѣвнѣ 40 де аи, Авимелех 6 аи, Фѣла 20 де аи, Яїрь 10 аи, Манїте 18 аи, Ѣлае 6 аи, Монѣ 7 аи, Ёлѣмѣ 10 аи, Лавдѣн 8, Стрїнїе 40 де аи, Елѣмѣнѣ чел таре 20 де аи, Попа Ілїа 20 де аи. Дѣнчѣепѣтѣл лѣ Самоїлѣ кѣ Саа пзнж ла Давїдѣ 40 де аи.

ЛПЪРЖЦІА ЛВИ ДАВІД.

Де л ешитса Израиллар де л Египетъ пзнж ла Давидъ 630 де ан, тарж де ла Ядамъ 4456 де ан, ши лпзржци Давидъ 40 де ан. Соломонъ ера де 12 ан, кзндъ стзтс лпзратъ ши фзкв бесѣрека Сіѡнлази, ши лпзржци 40 де ан. Дѣчїи стзтс Ровоамъ, атѣнче се лдвнарж тоци Израилїи де-ль рѣгарж сз ле юшрѣже мзнкжтѣриле че-и асѣприсе Соломонъ; ел нс асквлатж сфатса вѣтрзниллар сз ле шгодѣскж, че асквлатж де тинери, дечи маи рзс и лтзржтз; тарж ен рзспнсерж: ниче тс нс вери домни де акѣм, ши-ши алѣсерж пре ш слстж а лви Соломонъ пре нѣме Іеровоамъ, де ши-л пѣсерж домнъ; ши-л пзржсирж 10 рѣде, нс-маи кзтъ рѣмасе фїюл лви Соломонъ кс долаш рѣде, ши домни 17 ан.* Явїа фїюль лс Ровоамъ 6 ан, Яса 40 де ан, Івсафатъ 20 де ан. Лтрс знелеле ачелора лс пророчить Ілїе ши Ілїсен ши Михен. Іварамъ 8 ан, Озїа 40 де ан. Пре врѣме че лпзржціа Озїе, атѣнче се рѣдикж дѣпж аци лпзраци Сенахиремъ витѣзса кс цлра Ясасїрїен ши кс рѣда Персиллар ши кс Мидѣнїи кс васте маре пре Іеросалимъ, ши хвїа пре дѣмнезес кс кѣвинте рѣле, тарж сфинціа лви тримисе лѣверъ де л черъ де ячнсе лтр'о ноапте 185 де мїи де оциле лс Сенахиремъ: чела че шкзрїа лтзю пре дѣмнезес, апои фѣцїа ка 8нѣ епѣре сз скапе. Дечи дѣпж Озїе, ель лпзржци, Яхавъ, 17 ан. Годолїа манка лс Озїе 7 ан. Івасъ 1 ан, Ямасїа 29 де ан, Язарїа ши Озїа 12 ан. Л знелеле ачестора лс пророчить: Івсїе, Ямос, Ісаїа, Івнна, Іоиль. Івадамъ лпзржци 16 ан, Яхазъ 16 ан, Бзекїа 23 де ан, Манасїа 18 ан. Ачеста лс фзкѣт Византїа вѣке ши невоиа ваменїи де се лкина ндолиллар. Монъ 12 ан, Іосїе 31 де ан; л знелеле ачестора лс фост пророчить Іеремїа ши Софонїе. Іоахазъ 3 лвны, Седекїе 11 ан, пре ачеста-л орви Навзходоносор лпзратъ, кзндъ рзспнїи Іеросалимса, ши-л дѣсе л Кавуланъ кс робїи. Дѣчїа лс лпзржцит Навзходоносор 25 де ан, ши пентрѣ мзндрїа лви-л фѣче дѣмнезес де лс фостъ поркъ 7 ан. Валтасаръ фїюл сзс 11 ан, ачеста лдрззни кс васеле бесѣречїен де вѣс кс кѣрвеле, ши вззс л вѣдѣре кз еши дѣнтр'ѣ л пзрѣте о мзнж ши скрисе треи кѣвинте: мани, декель, фаресъ; Данїла пророкъ ле спсче: лпзрциторя лс нмзратъ вїаца тл ши цѣс лзатъ лпзржціа.

ДПЪРЖЦІА ЛЪИ КУРЬ.

Дѣчїа се скѣлж де ꙗ Персида Курь кѣ ѡнїю—сзѣ Дарїе Ми-
дѣнѣл, ши спарсерж дпържцїа Евбулвнѣлши, ши пери рзѣ Евал-
тасарь; дѣчїа стзтѣ дпързатъ маре пре лѣме Курь, ши лѣ дпър-
жцїтѣ 30 де ан, ши слобози Курь Оврѣни де ꙗ рѣбїе, шї-и
лзсж сз-ши факж четате ꙗ Иеросалимъ ши ꙗ бесѣрека Сїѡнѣлши,
кѣ се дпърж атѣнче 70 де ан де кѣндѣ ера рѣбїци. Дѣпж Курь
дпържци Камвїсь 7 ан, Дарїе Истаспъ 36 де ан, ши мѣлте
острове ши цзри кѣ четзци докзндї, ши Анатолїа кѣ тотѣл. Я-
честа Дарїе тарж слобози Израилїн лѣ очїне-ш, ши лѣ пѣсе мли
маре пре Зоровавель, стренепотѣл лѣи Давїдѣ, ши пѣрѣѣсерж де
чїнчї орї кѣте о мїе де мїн, ши 1000 де попи. Дѣпж Дарїе стзтѣ
Зерсь, ачеста адѣнж оци мари, пре апж ши пре ѡскат, де се
лови кѣ Гречїн, ши нѣ фолосї немїкж, че се ꙗтоарсе рѣшїннатѣ,
ши дпържци 28 де ан. Яртазерсь кѣ мѣтара лѣи 41 де ан,
Дарїе Ярсїхонъ 4 ан, ши алцїн с'ѣл ѡрзндїтѣ де с'ѣл мзнатѣ
дела Курь де ꙗтзю пзнж лѣ Дарїе чел ѣжтѣт де Ялезандрѣ
230 де ан. Ярїаварсамъ дпържци 6 ан.

ДПЪРЖЦІА ЛЪИ ЯЛЕЗАНДРЪ МАКИДОН.

Дела Ядамъ пзнж лѣ Ялезандрѣ Макидонѣ 5167 де ан, а-
честа ѡборї домнїа Тѣрчїлор ши плекж Индїа, Сїрїа, Фїннїкїа
ши тоци домнїнї пзмжнтѣлши ши тоци вїтѣжїн лѣмїен, дела
рзсжрїт пзнж лѣ апсѣ, ши с'ѣл плекат лѣи, ши дпържци де тотѣ
38 де ан, ши мѣри отржвїт ꙗ Евбулвнѣ, шї-и се дпърци дпър-
жцїа ꙗ 4 пзрци: ѡнїн цїнѣ Сїрїа ши Фїннїкїа, алцїн рзсж-
рїтѣл, ши алцїн апсѣл.

ДПЪРЖЦІА ЛЪИ ПОТОЛОМЪИ ѢПЪРЪ.

Пре Ѣгїпетѣ ши пре Ялезандрїа ꙗтзю стзтѣ Потоломен Ѣ-
пѣре, ачеста се рзндїкж ши прїдзди сѣптѣ мжна лѣи цзри мѣлте,
ши пре ачѣлѣ локзри кѣ тотѣлѣ, ши лѣлж комѣарж мѣлатж, ши
дпържци 40 де ан; ши ювїа ши алцїн сз-и кїаѣме Потоломен
тарж. Потоломен Брата 38 де ан, ачеста неѡнї пре Ѣврѣнї де
скодсерж кзрцилѣ лѣр тоате де ꙗ ѡврѣецїн грѣчѣше. Потоломен
Ѣвергетѣ 25 де ан, Янтїѡх Ѣпїфанъ 4 ан, Потоломен Фїлопа-
торъ 25 де ан, Потоломен Фїюл лѣи 20 де ан, Потоломен Фѣско
17 ан, Потоломен Ялезандрѣ 10 ан, Потоломен фратѣ—сзѣ 8 ан,

Потоломен Діѡнис 30 де аи, Потоломен Патрь 22 де аи, Клеу-патра Лпзржѣса а8 цинѣтъ Лпзржѣа Егупетѡлѡи, ши с'а8 мзнат дела Потоломен Епифань пзнж ла Клеупатра 300 де аи. Де а-тѡнче се лзрѣа пре лѡме Лпзржѣа Римѡлѡи; ачѣстѣ кѡм не фѡ пѡтѣра нои скрнсем.

ЛПЪРЖЦІА ТРОИНИЛѡР.

Сз Лчѣпемь де акѡм аржта ши де Лпзржѣа Римлѣнилѡр де'нчепѣтѡл лѡрѡ. Пре врѣме че Лпзржѣа Давидь Јеросалимѡл, тарж Л Троада домнѡ Пріамь ши аѡа доамнж ши нзскѡрж де-нтр'жнѡж фечори мѡлци, де-и кемл кавра(?), тарж Пріамь вѡзѡ л-тѡнче ѡн вись, пзрѡ-и кѡ вѡзѡ ѡн тѡчюне апринѡ ешиндѡ ден трѡпѡл мѡерѣи лѡи ши дѣде де о парте вѡнтѡ де арсе четата тоатж; ши спѡсе ачѣстѡ философилорѡ, ен рѡспѡнсерж кѡ: арж фи маи бине че ва наше сѡ-л арѡнчи Л Фок; тарж кѡрѡндѡ нзскѡ анѡме Ялезандрѡ, коконь фромошел, шѡ-и фѡ милж а-л пѡрдѡра, че-л лепѡдѡ Лтр'ѡн кѡмпѡ, ши-лѡ афларж неѡе пѡстори де-лѡ лѡарж шѡ-и пѡсерж нѡме кѡм кема ачел кѡмпѡ: Парѣе. Дечи дѣка крескѡ воинникѡ, елѡ фѡ кѡноскѡт де Пріамь; дечи-л лѡѡ ла динѡсѡ, кѡ-и пзрѡ кѡ аѡ скѡпате де пакосте; че че ѡсте сѡ фѣе нѡ се поате трѣче. Дѣчѡа фѡрж пѡстѣлѡ Ялезандрѡ Парѣе, елѡ-шѡ ѡ-чнсе ѡн фрате ши прибеѡи Л Спартѡ, ѡнде е цара грѡчѡскѡ, ла Менелѡи; елѡ-л прѡими ла динѡсѡ кѡ чннѡсте, ши-л цинѡ ка пре ѡнѡ фечорѡ де домнѡ; Парѣе вѡзѡ пре Елена мѡтара лѡ Менелѡи, прѣ фрѡмоѡскѡ ши аѡѡж, дечи о прѣ Лдржѡи, ши пѡсе окѡи хнѡ-тлѣни спри'нсѡ, ши аѡептѡ пзнж кѡндѡ се дѡсе Менелѡи ѡаре-ѡнде, атѡнче се скѡлѡ Ялезандрѡ, дечи лпѡкѡ пре Елена кѡ тоатж лѡѡѡа лѡ Менелѡи ши Лтрж Л корабѣе сѡ фѡгѡ пре ѡаре ла Троада; тарж фортѡна-и змѡжчи де-и скоѡсе Л гѡра Нилѡлѡи, ла ѡнѡ лок анѡме Кановикѡл, тарж соѡѡи лѡи де грѡ-л пзрѡрж кѡтрж Протѡивес, Лпзратѡл Егупетѡлѡи, шѡ-и спѡсерж кѡм аѡ лпѡкат ачл мѡтаре кѡ бѡнжтата тоатж а лѡ Менелѡи, тарж Протѡивес и лпѡ-тж кѡ амарѡ, дѣчѡа-л гони ши опри пре Елена кѡ тоатж лѡѡ-ѡѡа, пзнж ва вени домнѡ-сѡѡ ла динѡсѡ.

Дѣка се Лтоарсе Менелѡи де Л кале ши нѡ-ши гжси мѡтарѣ, ннче бѡнжтата, пѡсе скрѡѡж ѡаре, ши-ши дѡрѡа фаѡа, ши-ши рѡмпѡ ханниле, кѡ Дарѣе сокрѡ-сѡѡ, ши лѡѡнж Грѡчѡи тоѡи чеи мѡи ѡари, ши ле спѡсе де патимж ши ли се рѡгж фѡарте ка сѡ се батж кѡ Троѡнѡи пѡнтрѡ ел; ен се жѡррарж тоѡи сѡ-ши пѡе капетеле дерѡпѡ динѡсѡ; ши ѡатж мѡлци се скѡларж де пре

д острове, ши де пре скат, де нтрѣ Ягина ши ден Таліа, де
 д Яхаліа, де д Блада, ши островеле кѣ тотѣа, ши витѣжи бжр-
 ващи бѣни ши тоци воевози: Яхилен, Несторъ, Паламид, Патро-
 клеи, Девсисъ, Илени; дечи рздникарж мѣлциме маре спре Троада,
 ши тримисерж днаните пре Яхилен кѣ Паламид сз прде ска-
 тѣа ши островеле. Дечи дѣка възсрж Троіаніи аднате атжта
 ощи де претѣтиндина, аднарж ши ен ажторъ: Каріи ши Ли-
 кіаніи, Мисіи, Фригіи ши Ясіа кѣ тотѣа, ши де д четата Тро-
 іанилоръ маи мѣлци де 50,000 де взрѣлци бѣни еширж, ши Бкторъ,
 фечорѣа лѣ Пріамъ краи, ши алци мѣлци витѣжи хрѣбори, де се
 ловирж де фзцишь кѣ Гречіи, ши мѣлтъ сзиче се врѣсж, ши ниче
 w парте нѣ бирѣи; ши се дкисерж Троіаніи д Троада, тарж Гре-
 чилоръ се тѣмплж дпзрекѣре, кѣ авѣ Дивсесъ врѣжмжшіе пре
 Паламид дтрѣ аскѣсисъ, ши-а пѣрж кѣтрж дпзратѣа кѣ хитлен-
 шг кѣ вл сз пѣлѣче ощице сѣптѣ Троіани, тарж дпзратѣа крѣсѣ
 ши пѣрдѣ пре Паламид. Дѣка азги Яхилен ши Фетид ши ации
 воевози, фоарте се дтристарж ши пѣсерж пизмж; дечи нѣ се не-
 воіа нмаленила ла рѣзѣою. Атѣнче еширж Троіаніи ден четате ши
 се ловирж кѣ Елиніи, ши бирѣирж, ши мѣлци Гречи перирж, ши
 мѣлтъ сзиче се врѣсж, пѣнж кѣндѣ вѣбори Бкторъ пре Патроклеи;
 атѣнче възс Яхаліе (sic) атжта кѣдѣре Гречилоръ, еши кѣ 8нѣ лѣс
 мѣнѣс ши спзрѣа столѣре, ши се лови кѣ Бкторъ д нѣдѣжда.
 Троіанилоръ; дечи-а бирѣи, ши тарж се дкисерж д четате. Возс
 Пріамъ краю кѣ-и сѣзѣѣще пѣтѣра, тримисе ла Давидъ дпзратѣа
 Обреескъ де чершѣ ажторю, че нѣ-и дѣде, кѣ-шь феріа ваменіи
 сз нѣ се мѣстече кѣ пѣгжніи; атѣнче тримѣсе ши ла Индіа де
 чершѣ ла Тавтаніе ажторю, ши венирж фѣрж нѣмжрѣ мѣлци.
 Дечи аша ле ера сѣада: авра бирѣа Гречіи пре Троіани, авра
 Троіаніи пре Гречи; дечи аѣ фостѣ ощи ши рѣзѣоде ши врѣ-
 саре де сзиче пѣнж токма д 12 аи, пѣнж кѣндѣ се сѣзѣтѣирж
 Гречіи сз-и пѣржсѣсѣж, кѣ сѣзѣтѣ Ялезандрѣ Паріе фечорѣа лѣ
 Пріамъ краю пре Яхилен, ши се дтристарж дкѣ арѣнкарж враже
 ши ли-се арѣтѣж кѣ кѣ врѣвѣциа нѣ ворѣ пѣтѣ лѣа Троада, ниче
 кѣ сѣвѣа, нѣмаи кѣ хитленіа. Дечи фѣчерж 8н кѣлѣ де лемнѣ
 гѣжнос, ши дкисерж дтрѣлѣа нище врѣващи, ши се фѣчерж а се
 дѣче: лѣсарж кѣлѣа ши се аскѣсисерж дтрѣ-д островѣ. Троіаніи
 еширж ши възсрж пристанища пѣстіе, нѣмаи кѣлѣа че афларж,
 ши днтѣю сѣзѣтѣирж сз-лъ арѣж с:ѣ сз-лъ нѣче; ель венисе
 атѣнче врѣма Троіанилор де перить, дечи-а бжгарж д четате
 ши се лѣарж а бѣ ши а мѣнка ши а жска пѣнж дноптж, ши
 адѣрмирж де грѣс; атѣнче еширж чен аскѣшини де д кѣлѣ, ши

рѣдникрѣ нарѣ, ши възвѣрѣ Гречїи атѣнче мѣрсерѣ ши принсерѣ порцилае, ши лтрарѣ л четате: дѣчїа аша докжндирѣ Гречїи Троада. Дечи жнѣтѣ пре воевози пре маи мари, ши кѣ дерептѣла зникжнда: де л врѣбаци пѣнѣ л мѣери, ши коконїи фѣрѣ мнлѣ ера ѣчиши, шї-и рѣтеза ка кѣ сѣчера спичеле некрѣцать. Ши дѣка се сѣтрарѣ де жефѣнт ши де тѣмать, апринсерѣ ши четата де арсе пѣнѣ л ѡемелїе. Дѣчїа се скѣлѣ Менелл дѣпѣ спартѣла Троаден де аѣ кинѣит пре маре ши аѣ рѣтѣжитѣ: ши дѣка-ши афлѣ мѣіара Елїна л Егупеть л четате л Мемфа, ши авѣ оспѣць дела Претес лпѣратѣ, ши с'ас мѣнатѣ де тотѣ Ѣ ан дѣпѣ рѣсипитѣла Троаден пѣнѣ че аѣ венитѣ МЕНЕЛЛИ л клѣ ши л Спартѣ, патѣ се сфрѣши повѣста де Тромани, ка л скѣрт деплїнѣ, н'ам скрїсь ка Омїрь, кѣ елѣ аѣ авѣсть лїмѣж дѣлче де маѣ фостѣ драгѣ а подѣви повестїлае.

ДЕ ЛЧЕПѢТЬЛА РУМЛѢНИЛОР.

Еѣ лчѣпемѣ а скрїе де акѣм тѣрїа ши пѣтѣра Рѣмѣнїлорѣ, де ѣнде с'ас лчепѣть ши аѣ цїнѣть пѣмѣнтѣла тотѣ ши цѣри. Дечи дѣпѣ прада Троаден, Енїл цїнереле аѣ Прїлмѣ краю с'ас скѣплатѣ, сас-а де слѣвозїсе оцїанїи, елѣ се мѣтѣ кѣ голѣж рѣда аѣи, кѣ кѣци скѣпасе, л царл Венецїен. Дечи Енел кѣ кѣци нотасе кѣ нѣнсѣла фѣчерѣ враже ши аѣарѣ пѣлѣжѣнт, кѣ ле зїсе скрїптѣ: сѣ нѣлте де акола спре апѣсь пѣнѣ вор сосї ла ѣнѣ кѣмпѣ ши ле се ва ѣмпла маса лорѣ де хрїанѣ, аколо сѣ дес-клѣече царѣ, тарѣ ѣнде ва мѣри о витѣ фѣгѣнда де остенїтѣ акола сѣ флѣж четате. Ши аѣарѣ ачестѣ пѣлѣж, дечи сосїрѣ ла ачель кѣмпѣ ши фѣчерѣ колїен. Аколо ера тарѣж, де в кѣла сѣлїнѣж, мѣлатѣ; ши прѣнѣнѣ еи, ѣнѣлѣ гѣстѣ сѣлїнѣж, дѣчїа ш'алѣла ши ш'алѣла, атѣнче сгрїгарѣ: акѣм ни се лмпас пѣлѣжѣнтѣла кѣ мѣселе. Дечи врѣрѣ сѣ флѣж сфлѣрѣ, кѣ скролѣж грасѣ, тарѣ ма се змѣчїи де л мѣнл Енїен; елѣ в гонї токма 4 мїле пѣнѣж ѣстени, ши скролѣфа ѣкосї де кѣзѣ, ши нѣскѣрѣж ѣдатѣ 30 де пѣрчен. Енїл лцѣлѣсе кѣ се ворѣ мѣлци пре аколо, ши аѣзїи глас де-и зїсе сѣ зїдѣскѣ аколо четате. Дѣка лчепѣ а зїдїн, тѣмплѣж-се де възѣ фокѣ де'нтрѣ ачел локѣ, ши венї ѣнѣ аѣпѣ де л пѣдѣре ши пѣрта гѣтежїи де елѣга л фокѣ, тарѣ ѣнѣ вѣлатѣрѣ елѣтѣ кѣ арѣпїла ши аѣѣча вѣнтѣ де-лѣ лїнца, тарѣ в вѣлѣпѣ хїтѣлѣнѣж нѣмери де-ши ѣда коада л апѣ ши скѣтѣрѣла пре фок де врѣ сѣ-лѣ стїнѣж: еи-лѣ апрїндѣ, тарѣ ма стѣнѣца; лсѣ апон еїрѣнѣрѣ еи, тарѣ ма фѣци; дечи прѣчепѣ Енїл, кѣ кѣ мѣлте

сваде ши лдеа дѣлѣ брѣме ен се ворѣ дѣлаца пре алте анѣме, ши зиди четата алѣк ши лѣ дѣлѣ, ш'алѣк четате анѣме Левн. Ши ас авѣтъ свада мѣлатѣ кѣ домиѣ латинескѣ кѣ Латин, Фавно, ши Тѣрнѣвскѣ Главнѣтѣлѣ, ши кѣ алци домини де лѣпрежѣр, ши тотѣ—и ежѣта Енѣл. Ипои се дѣлѣкарѣ ши лѣпрѣцирѣ лок де царѣ. Дѣка мѣри Енѣл, елѣ стѣтѣ домиѣ фѣю—сѣс Ясканѣе, нѣскѣт де лѣ Кресѣл фата лѣи Ирѣамѣ краю; дѣпѣнѣсѣл стѣтѣ фѣю—сѣс Тевѣрѣ, ши ерѣ мѣндѣрѣ ши витѣѣзѣ, ши мѣри некѣтѣ. Дѣчѣи рѣмасѣрѣ дон фѣчори, Немиторѣ ши Ямѣлѣе; Немиторѣ лѣв домиѣ, Ямѣлѣе авѣцѣе, ши се скѣлѣ Немиторѣ де сѣнѣсѣ фѣчорѣи лѣ Ямѣлѣе тоци, тарѣ пре вѣ фатѣ елѣ вѣ пѣсѣ попѣ, ши пѣсѣ лѣѣе: фѣтѣле че ворѣ фи попи сѣ нѣ се мѣриѣтѣ; тарѣ ѣа се амѣстѣкасѣ кѣ вѣрѣчѣнѣе; дѣка лѣзи Немиторѣ кѣ е грѣ, пѣсѣ де вѣ пѣзѣлѣ пѣнѣкѣ кѣнѣдѣ нѣскѣрѣ дон ѣѣмени; дѣчи пре дѣнѣсѣ вѣ бѣгарѣ лѣ темнѣцѣ, тарѣ пре коконѣи пѣ—лѣпѣдѣрѣ кѣ сѣнѣ чѣнѣ пре аѣ Тивѣрѣен сѣ парѣ; тарѣ дѣмнѣзѣсѣ нѣ—крѣцѣ, кѣ—и гѣчи сѣнѣ поркарѣо анѣме Фѣстѣлѣ, ши фѣѣче бѣнѣ кѣ—и дѣсѣ лѣ клѣкѣ—ши, тарѣ мѣтарѣ лѣи Лѣпа нѣскѣсѣ сѣнѣ коконѣ мортѣ, кѣ фѣсѣ воѣ лѣ дѣмнѣзѣсѣ, дѣчѣлѣ нѣ—пѣсѣ сѣгѣши лѣ локѣ де фѣчори. Дѣчѣлѣ лѣ зѣсѣ нѣме: Рѣмѣ ши Рѣмѣлѣ. Дѣка кресѣрѣ, лорѣ лѣ ерѣ вѣлѣца кѣ поркарѣи, де пѣѣлѣ тѣрѣме ши фѣрѣлѣ. Кѣ неѣѣѣтѣлѣ стрѣкарѣ тѣрѣмѣ лѣ Ямѣлѣе, че лѣ ерѣ мошѣ: тѣтѣ мѣни—сѣ. Дѣчѣи—и принѣсѣрѣ шѣ—и дѣсѣрѣ лѣ Ямѣлѣе, елѣ—и вѣзѣсѣ воннѣчи ши фрѣмоши, ши аѣлѣ кѣ—и сѣмѣтѣ неѣоци, ши дѣшѣнарѣ глѣоѣте де скоѣсѣрѣ пре Немиторѣ де лѣ домиѣ ши дѣдѣрѣ лѣ Ямѣлѣе домиѣ, тарѣ Ямѣлѣе дѣдѣ авѣцѣе мѣлатѣ неѣпоцилорѣ, де рѣдѣнѣкарѣ оѣши ши дѣбѣндѣрѣ мѣлатѣ домиѣи ши цѣрѣѣ. Дѣпѣкѣ аѣѣлѣ зиди Рѣмѣлѣ четате прѣ мѣре ши фрѣмоѣсѣ, дѣла Ядѣамѣ пѣнѣкѣ с'ѣс фѣкѣт Рѣмѣлѣ 4708 де анѣ, ши кѣ глѣсѣ де бѣчѣнѣе сѣрѣ: сѣ авѣлатѣ толѣтѣ лѣмѣѣ де четата че и се пѣсѣ нѣ—мѣле Рѣмѣ; дѣчи кѣци есѣ де аѣола ен се кѣлѣмѣ Рѣмѣнѣи.

ЛѣПѣРѣЦѣЛѣ Лѣ РОМѣЛѣ Чѣ Яѣ ЛѣПѣРѣЦѣИѣ ЛѣТѣЮ Лѣ РѣМѣ.

Дѣка мѣри мошѣлѣ лѣ Рѣмѣлѣ, Ямѣлѣе, аѣгѣнѣ се рѣдѣнѣкѣ лѣпрѣратѣ Рѣмѣлѣ, ши аѣдѣнѣкѣ вѣмени мѣлѣци де лѣпрежѣрѣ де—и бѣзѣкѣ сѣ лѣкѣѣѣсѣкѣ лѣ Рѣмѣ, ши фѣсѣ лѣтѣю лѣпрѣратѣ Рѣмѣлѣнѣ Рѣмѣлѣ, ши—ши токѣи коѣдри свѣтѣннѣчи, тотѣ лѣцѣлѣпѣци, ши мѣлатѣ цѣрѣѣ плѣкѣ сѣпѣтѣ сѣнѣ, ши лѣпрѣрѣци Рѣмѣлѣ, 48 де анѣ. Нѣманѣ Пѣмѣвѣлѣѣнѣ стѣтѣ домиѣ дѣпѣкѣ Рѣмѣлѣ, аѣчѣста токѣи 12 лѣни лѣтрѣсѣ анѣ, анѣме Гѣнѣсѣрѣе ши Фѣвѣрѣсѣрѣе, ши алѣте бѣнѣѣтѣѣци мѣлатѣ

иждари, ши опри пре вламени сз нс се дкнине возилорь, че сз се дкнине лши дмнезес челши вѣс. Номань дпзрци шчине де д пзмжнтъ вламенилор сз се хржнѣаскж, ши дпзржци 52 де ан; Тил, 38; дспж'нсь Маркіе 42 де ан; Таркинїе 20 де ан. Д знелеле лс Таркинїе придзди Александр Маледавнъ тоатж лсмѣ. Дспж ачѣла дпзржци цинереле лс Таркинїе, Тсліе, 44 де ан, дела Ромил пзнж ла Тсліе 204 де ан, ачеста дентзю-а кемл Сербїе, тарж ромжнѣще шервь, кз нжксксе дентр'о ролевж. Ла ачеста Тсліе адвсе о мстаре 9 кзрци де ава паззвнтврїале Севилїеи. Ель вьгж д фок трен дентр'знсе шї-и ле пазти; та вени тарж, ель арсе ш'алте трен, ши тарж ле пазти, кз-и пзрѣ кз нс-сь де трѣбж; та вени ши л треа шарж, мирж-се дѣчїа дпзратсѣ, пазти ши ачѣле трен ши ле арзтж вржжнторилорь, ен рзспнсерж кз спншь де фолось четзціеи ачѣле кзрци; дѣчїа ле цина ла чинсте. Ачеста дпзратъ врѣ сз зидѣскж д Румь бесѣрекж, ши сзпжндъ темелїа афвндъ д пзмжнтъ, афларж знъ капъ де всь де кзрл сзнуе кѣм арж фи тзлатъ атнче, шї-и ерл фаца клддж кѣ де вмь вѣс. Дѣка шїс знъ философъ ансме Брснїе, зисе: ачестж четате ва фи капъ а мвалте лимен, дсж кс спата ши кс врз-саре де сзнуе; ши пссерж нсме бесѣречїеи Капитол, ши де атнче пзнж акѣм нон кемжм бесѣречїеи латинезїи ромжнѣще клипше.

Четатѣ Румсѣлши пзнж ла Тсліе лс фост снпть дпзраци; тарж пентрѣ кз силн знъ фечорь а лс Тсліе, лсш пре Авкрїтїа мстара лс Колатин, вмь де рѣдж вѣнж, атнче се адвнарж тоци вѣнїи Румсѣлши де пре знж, ши сфзтврїж сз нс мли фїе дпзраци, че токмирж д тоци ани сз-ши псе сфѣтнїичн, кѣм знчем нон жѣ-дець кс прзгари, тарж Гречїи ипль, пентрѣ трѣфа лорь.

ДОМНІА РУМЪЛШИ ЧЕИ ОРЪНДИЦИ.

Дѣка се скѣлсерж де д Румь мшнчторїи, ман нанте де алціи довжнди месерѣре врѣть, дела ипль, ши Колатинь. Сз спзнемь псцинель де врѣть. Бра оаре-чїне д Румь ансме Маркіе, де рѣдж вѣнж ши плинъ де вѣнжтате; ачестѣа арнжж пизмж Тсліе де-ль тзе, ши пре фечорїи, шї-и стржнсе вѣнжтата тоатж ла динсѣл; тарж знъ фечорь а лс Маркіань, ансме врѣть, сз фѣче небнъ де скзпж де молрте, ши-ль пссе Тсліе мзскзрїч коконилорѣ-шь. врѣть ель се кїлмж небнъ, дечн петреча кс фечорїи дпзратѣ-лшн кѣ знъ небнъ. Оаре-кзндъ Тсліе тремисе фечорїи ла Дел-фосъ сз дтрѣбе де пророчи: кареле ва фи дпзратъ; ши мерца ши врѣть кс нншїи, де веселїа кс мзскжрнїчїи пре кле, ши

дѣла дарѣри аз Яполонъ; тарж вѣрствѣ аплз снѣ томѣгѣ де галбени кѣ ера гѣснось, ши-лъ дѣла дарѣ; ен рѣда де дарѣла лѣн вѣрствѣ. Къндѣ вѣрѣж сѣ тѣсѣ, ен дѣтребарѣ пре Яполонъ: чине ва домни Румѣнїи? тарж лорѣ ли се рѣспѣнсе: чине ва сѣрѣта ман наннте мѣмѣ-са; алцїи нѣ дѣцелѣсерѣ, че нѣман вѣрствѣ, ши грѣби де сѣрѣтѣ пѣмѣнтѣла, кѣ е мѣнка тѣтѣрѣрѣ; алцїи сѣ дѣтрѣча сѣ-шь сѣрѣсте мѣмѣнїиле. Дѣчїи фѣ вѣрствѣ ман маде Румѣлѣн, кѣ сѣфатѣла бѣтрѣнїлорѣ, ши Колатїнѣ, тарж дѣпѣ 'ншїи алцїи: Касїе, Кїкероне, ши Левколе, ши Катлї, Катоне ши Сїнпївнѣ. Помѣкїе Магнѣ сѣ рѣдїкѣ воеводѣ Румѣлѣн кѣ сѣфатѣла аз Юлїе, че фѣ апои Кесарѣ; ачѣста Помѣїе мѣлате рѣзкоде пре маде ши пре сѣскатѣ аз фѣкѣт, ши мѣлате цѣрѣ аз добѣндїтѣ, ши 'нтрѣ датѣ че аз дѣмѣлатѣ дѣ вѣсте елѣ аз добѣндїтѣ 1000 де четѣци ши 540 де четѣци, тотѣ мари ши вѣстїте, ши аз домнїтѣ 45 де ан; ши с'аз мѣнатѣ дѣла Тѣлїе пѣнѣ лѣ Кесарѣ 464, де аз цїннѣт Румѣлѣ тотѣ сѣвѣтнїчї.

ДѢТРѢЦІА ЛѢ ГАїЕ КѢСАРѢ.

Гаїе скїмѣж домнїа спре дѣтрѣцїе, кѣ побѣдї фѣрѣж де нѣмѣрѣ мѣлате анмѣн ши цѣрѣ, ши лѣрцїи тѣрїа Румѣлѣн пѣнѣ лѣ марцїнѣ пѣмѣнтѣлѣн; ши-ши пѣсе нѣмѣ Кесарѣ, пѣнтрѣ кѣ ера зїмнїсантѣ дѣ трѣпѣла маїкѣ-са, ши къндѣ фѣ апрѣмїе де нѣскѣтѣ, та мѣри, ши нѣмѣрѣрѣж лѣнїлѣ ши сокотїрѣж кѣ е вїѣ кѣконѣла дѣтрѣнїлѣ, дѣчїи w спѣнтѣкарѣ ши скѣлсерѣж кѣконѣла дѣнтрѣнїлѣ, дѣрѣптѣ ачѣла н-пѣсерѣж нѣмѣ Кесарѣ, че се зїчѣ спѣнтѣкатѣ. Дѣкї мѣри Гаїе Кесарѣ, елѣ стѣтѣтѣ дѣ сѣрма лѣн Сѣвѣствѣ Явгѣствѣ.

ДѢТРѢЦІА ЛѢ ЯВГѢСТѢ КѢСАРѢ.

Ачѣста Явгѣствѣ спарсе дѣтрѣцїа аз Потѣломен, дѣчїи дѣла Ядамѣ пѣнѣ лѣ Потѣломен ши пѣнѣ се рѣдїкѣ Явгѣствѣ 5457 де ан; ачѣста дѣкѣ юбї сѣ-лъ кѣмѣ Кесарѣ, ши ман наннте де нацѣра лѣн вѣзѣс тѣтѣж-сѣз снѣ вїсѣ: кѣ рѣсѣри солрѣлѣ ден трѣпѣла мѣрѣїен лѣн; шї-н спѣсе снѣ фїлѣсофѣ дѣкѣ лѣзїи: w оме! дѣтрѣратѣ а тоатѣж лѣмѣ вѣри нацѣ. Ачѣста дѣнѣтѣзю къндѣ шѣдѣ а мѣлцїи фѣчѣла кѣзнѣ рѣлѣе, тарж с'нцѣлѣптѣ-скрїсѣ о хрѣтїе де о арѣнїкѣ наннтѣ аз Кесарѣ, дѣ скрїптѣрѣж зїчѣ: пѣрѣжѣшѣ-те де а мѣнчїрѣ. Дѣчїа се дѣрѣптѣ де фѣларте сокѣтїа, ши нѣ мѣнчїа пре нїмѣ де грѣбї, кѣ-лъ дѣвѣцѣ ши снѣ фїлѣсофѣ, ансѣмѣ Ян...*)

*, Aci în copia D-lui Gr. Tocilescu lipsește câte-va rînduri, probabilmente despre născerea lui Crist.

....ДЕ ДИЗРЖЦІА ЛЪ ЙВГЪСГЪ, КЪНДЪ ТРЕМНІСЪСЕ СЪ СКРІЕ ЛЪМЪ ТОЛЪЖ.
ДЕЛА ЙДАМЪ ПЪНЪ ЛА Хс. 5500 ДЕ АН, ШИ ПРЕ ОВРЪИ И-ДОМНІА
ЙРЪДЪ. ЙТЪНЧЕ И-ЕРА ДАТЪ ДОМНІА ДЕЛА КЕСАРЬ ЙВГЪСГЪ. ШИ ФЪ
ІНСЪС ДЪМНІЕЪШ ШИ УМЪ, ШИ ФЪЧА ЧЮДЕСЕ МАРИ ШИ МЪТЕ, ШИ
ЛЪЗЦА УАМЕНІИ КЪ АДЪВЪРЪ, ШИ МЪЦИ КРЕЪСРЪ ЛЪТЪ ІНСЪС КЪ
ВІНДЕКА ТОЛТЕ БОАЛЕА ДЕНТРЕ УАМЕНИ.

ДПЪРЖЦІА ЛЪ ТИВЕРІЕ КЕСАРІ.

ДЪНЪ ЙВГЪСГЪ ЕЛЬ СЪЖЪТЪ ТИВЕРІЕ КЕСАРЬ Л РУМЪ, ШИ ДЪНЪТЪЮ
АША-А ЮКІА БОМАІИ КЪТЪ ЛЪЛА ШИ ЗЪА ШИ ПОЛПЪТЪ ФЪРЪ ПЪ-
ЖИГОРИ ШИ ФЪРЪ АРМЕ; КЪ ДЕ ВРЪ ИЪНЕ ВРЪНЪ ВОЕВОДЪ САЪ ВРЪ
ЧІНСГІИ КЪ АЛЪЖ БОЕРІЕ, НЪ-А МАИ СКІМБА; ШИ СПЪСЕ ШИ У ПІАДЪ,
КЪ ЕРА ШЪ УМЪ ДЕ АВА У РІАЖ РЪ ШИ ПІАИЪ ДЕ ПЪРОИ ЛЪС-
ЦИТЕ, ШИ-А МЪНКА МЪЩЕЛЕ; УАРЕ-КЪИ И-ФЪ МІАЖ ДИЪНСЪЛЪ ШИ
ВРЪ СЪ АЕ ГОНЪКЪКЪ, ЕЛЪ ЖІСЕ: АЛЪС-АЕ КЪ СЪМЪТЪ СЪТЪЛЕ АЧЪСТА ДЕ
НЪ МЪНЪЛЪКЪ РЪС, НЪМАИ ЧЕ АНЪРЪ, ПЪРЪ ДЕ БОРЪ ЛЪКЪПА ИИЦЕ
ФЪЛМЪДЕ(SIC), МАИ РЪС ВОРЪ МЪЛКА. АЧЪСТА ГЪИ ТИВЕРІЕ ДЕ БОМАІИ:
СЪ ФІЕ Л ВРЪМЕ МЪЛЪТЪ ПРЕ МЕСЕРЪРЕ ПЪНЪ СЕ САТЪРЪЖ, ДЕЧИ МАИ
НЪ МЪНЪЛЪКЪ РЪС ПРЕ СЪРАЧИ. АША ЕРА ДЪНЪТЪЮ, АПОИ ФЪЧЕ БО-
ГАТЪ РЪС ШИ ПІЕРА МЪЦИ ФЪРЪ ВІНЪ. ЛН 19 АНЪ ДЕ ДОМНІА
ЛЪИ ТИВЕРІЕ, ПРЕ Іс. Хс. АЪС РЪСТИГНІТЪ ОВРЪИИ ПРЕ КРЪЧЕ ШИ
ПІАЛЪ ЛЪТЪ Іеросалимъ, ШЪС АРЪТАТЪ МОАРТА ШИ АЪ ФОСТЪ
ЛЪРОПАТЪ, ДЪЧІА АЪ ПЪДАТЪ ПЪДА ШИ ПЪС СПАРЪТЪ ТЪРІА ШИ АЪ
ЛЪИС А ТРЕА ЖИ ДЕ Л МОАРТЕ, ШИ ДЪПЪ ЧЕ СЪС ДИЖАЦАТЪ А
ЧЕРЪ ПРЕПРЕ 40 ДЕ ЖІЛЕ, МАРІА МАГДАЛІНА СЪС ДЪС ТОКМА А
РУМЪ, ДЪС ЖЕАШИТЪ, ШИ АТЪТА СЕ МЪНІЕ ТИВЕРІЕ КЕСАРЬ КЪТЪ АЪ
МЪНІИТЪ ПРЕЦІИ ШИ КЪРЪЛАРІИ ЖІДОВЕЦИИ, МАИ ВЪЗТОС ПРЕ ПІАЛЪ,
ПЪНЪ ЧЕ АЪ МЪРІТЪ. ТИВЕРІЕ АЪ ДОМІНІТЪ 23 ДЕ АН.

ДПЪРЖЦІА ЛЪ ГАІЕ КЕСАРІ.

ДЪКА МЪРИ ТИВЕРІЕ, ДОКЪДИИ СЪЪГЪЛ РУМЪСАИ НЕПОТЪ-СЪС ГАІЕ;
АВА ВІАЦЪ СПЪРКАТЪ ШИ НЪРАВЪ СІРЪП ШИ СЪНГАШЪ, ШИ СІАІА
ФЪТЕ, ШИ ДЕ РЪДА ЛЪИ РЪШИНА, ШИ НЪМАИ ЧЕ КЪ ШИ МЪЛКА,
КЪ АЛЪСТЕ ШИ КЪ МЪСКОРІИЧІИ, ШИ МЪЦИ КЪ АВЪЦИЕ СЪНСЕ ФЪРЪ
ДЕ ВІНЪ ДЕ АЕ АЪА БЪНЪТАТА. АЧЕСТА УАРЕ-КЪНДЪ ВЪЗЪ ТІИЖ
ПРЕ СІАЦА РУМЪСАИ, ДЕЧИ НЕВОИ ПРЕ ОСПАСІАНЪ ВОЕВОДСЪЛЪ ДЕ У
АЪ КЪРЪЦИТЪ КЪ ПОЛА АШИ; ШИ ПЕРИ ЖЪНІЧЪТЪ АЪ РЪЗЪБОУ.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪ КЛАВДІЕ КЕСАРЬ.

Искжъ Клаудіе доминіа, ши ера клзунж ши фрикоз, дечи кзндъ веніа чинева лл динскъ, млинте—л черка сз нѣ фіе армж асквнскъ. Л знаеле ачества фѣ фолмете маре преспре тоатж лсмѣ; ши лѣ доминитъ 13 ан ши 9 лсны.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪ НЕРОНЪ КЕСАРЬ.

Стзтѣ ши Неронъ, ши ера фзрж рѣшине ши пинъ де кср—кѣе, флча—шь воа трѣпѣлши ши пре воа пзнтечелѣши, мзлжа ши бѣ фзрж рзндъ ши ера тотъ бѣтъ де винь. Ичестл—шь ѣчнсе пре мѣмж—са, ши рзстигни пре свети Петръ, ши тзе капѣла лѣ свѣти Павеель апостоль, ши мѣатъ рзѣ фѣче челора че мзртѣрнїа нѣ—меле лѣ Хс. кз е фїюа лѣ дѣмнезес. Дѣкла—н вззѣрж Румалѣнїи бїаца порчѣскж, лтинлатъ ши лпѣцитъ, ел ера ѣрзтъ тѣтѣроръ ши—л пѣржсирж, ши се спѣре де се жѣлге лѣсши; ши лѣ доминитъ 13 ан. Итѣлїе 8 лсны. Ши семнж ѣнъ нѣмжрзторю де стѣле члсѣла кзндъ. вл мѣри ши фѣ аша. Яѣвнъ 3 лснн ши мѣри ѣчнскъ де ѣнъ Спасїанъ (sic).

ЛПЪРЖЦІА ЛЪ ЪСПАСІАНЪ КЕСАРЬ.

Вени рзндѣла лл Ъеспасїанъ де доминїе, кз—л алѣсе сфатѣла ши вѣнїле, пентрѣ кз ера лѣцелептъ ши вѣрѣатъ бѣнъ ши кѣ нѣрокъ. Ичестл мѣлате лпѣржцїи лѣ вїрѣнтъ ши мѣлатъ авѣїе алѣнж, ши се лѣтоарсе л Румъ пре маре, тарж пре Титъ фїю—сзѣ л лѣскъ л Іерослїимъ кѣ вѣїи сз—н пѣлѣче кз се лепѣдалсе де л фїра сѣпт Румалѣнїи. Дечи с'лѣ лѣкнскъ л четате мѣлїи Ѣврѣи фзрж де нѣмжрѣ, тарж Титъ лѣ вѣолнтъ кѣ вѣїиле четата ши w лѣ вѣтѣтѣ дои ан, пзнж лѣс флжмѣнзнтъ ши лѣ рзснпнтъ четатѣ, ши лѣѣ арѣ вѣскѣрека. Дѣчїа лѣ пернтъ ѣнїи де фолме, алїїи ѣчнши, токма w мїе де мїи, ши ши—лѣ лѣатъ роки 207 де мїи; аша пѣцїа рзѣ маре ши фолме, кзтъ ѣнїи—шь мзлжа фѣчорїи, кз—н лѣжнѣскѣ лѣтѣннїи пѣдепѣла лѣ Іс. кѣм знѣскѣ кз: нѣ се ва цннѣ пїлтрж пре пїатрж ка сз нѣ се рзснпѣскж четата кѣ вѣскѣрека ши лоръ пернре. Ичѣстл фѣрж дѣкла трекѣрж 40 де ан дѣпж лнжлцатѣла лѣн Хс. л черѣ. Ъеспасїанъ лѣ доминитъ 10 ан, ши лѣ мѣрит вѣтрѣнъ.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪИ ТИТЬ ФІЮЛ ЛЪИ СІЯСІЯНЬ.

Ласк ши домиа фію-сзс лъи Титъ, вамъ дѣмнезеескъ ши прѣ воиникъ бѣнь, ши угодиникъ, ши фолрте лдѣржторъ ши дарникъ, ши-а юбіа бопаріи ши тоци цзраніи дѣ пре л тоатж лъ-мѣ. Ічеста мѣлатж брзвѣцїе арзтж, кзтъ дѣ врѣ фи ш'алтж лъме алзтсрл, дѣстоинникъ арз фи фостъ а w цниа ши а w дерепта; ши зича тоци: пзнж нѣ вомъ веда фаца лпзрлтвлши сз нѣ не лтоарчель лтристаци ши мзхници; че-а апскж молрта маните дѣ брѣме, нѣман че домни дон ан.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪИ ДОМЕНТІАНЬ. 10

Мѣтж-се парта дѣ домнїе лъи Доментіань, паре-ць кз нѣ-ши ера фрате ши дѣнтр'ѣи сзнице кс Титъ, кз похтїа лѣвцїе ши лѣрь ши арцинтъ, дѣ кзрчмжрїа бенитсрнле ши адзѡѡа валеле, брзса сзнице фзрж дѣ мналъ, ши прѣдл ваменїн. Ічестѡа спсѣ знь философъ: кѡм ши кзндъ ва мѣри, ши чїне ва домни дѣпж'нѣс; елѣ-а кемж апролпе дѣ ель дѣ-лъ лтребж: ддрж тѣ, оме, кѡм ши кзндѣ-ци ва фи сфрзшенїа? ел спсѣ лдѣвзрь, тарж лпз-ратѡа врѣ сз-лъ ласе л менчюнж, ши зиче сз-лъ арзж дѣ вїѣ: ши атѣнчешъ кззѣ плоде маре дѣ стинсе фокѡа, ши ролсерж инцие кзнини лѣжтсрнле дѣ-лъ слобозирж, ши фѣ кѣм зиче фи-лососфѡл. Ічест Доментіань мѣлатъ рзѣ фзча челора че креда л Хс., ши тремисе дѣ лдѣсерж непоцїи лъи Ішкѡвъ ши ан Івден фракци лъи Хс. трѣпаще дѣ л рѣда лъи Давндъ, шї-и лтреба дѣ лпзржцїа лъи Хс. зндѣ-и ши кзндъ ва фи; ен рзспнсерж кз вї фи ла сфрзшенїа вѣкѡлши, ши нѣ е дѣ пре члстж лъме лпзржцїа лъи Хс.; елѣ-и лзск, нѣ-и ман лѣзлши, ши порѣнчи сз нѣ мли мѣнчаскж пре крециини; ши домни 15 ан; рзѣ фѣ, рзѣ се сфрзши.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪИ ПЕРФЕ.

Кзндѣ-ши дѣде ачеста сѡфлетѡль кѣ невое, Перѣ дѣпж'нѣсѡа добжнди домнїа, ѡмъ бѣнь ши мнлостивъ, ши нѣ юбіа стрз-бжтзциле (sic). ниче састїа пре нїаме, че домни 1 ань, ши патрѣ лѣны.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪ ТРАІЯНЬ КЕСЯРЬ.

Іѣсесе л склзнь дѣ лпзржцїа Траїань, воиникъ ши брзвѣтъ витѣзъ ши рѣдѣрнвѣ лтрѣ ж'дѣкатж, ши дерептъ ши нефз-

царникъ. Ичеста плекж черкича Ёгуптѣнилоръ, ши еирши трѣфа Тѣрчилоръ, ши л пѣцинкъ вѣме де марѣина пѣмжнтѣлши пѣнж л марѣини w примѣлж, ши тоци лнжлациѣн сѣпть савѣа Рѣмѣлши кѣрѣндъ плекж. Ичестѣл н пѣра рѣс де чеа че пѣциѣ рѣс, ши-л дѣра иними де чеа че колѣа, немѣрничѣи н-миѣла, соѣи-шь ис дѣрѣа, ши рѣѣда мѣлте хѣле wменѣцин; ачеста лѣкж зичл: клѣе-се лпѣратѣлши а се асѣмѣна кѣ рѣѣдѣра лши дѣмнѣзѣс; дѣчи нанитѣ а тоатѣ кѣртѣ дѣѣе-шь савѣа голлж л мѣна пѣкѣлѣлѣлши шѣ-н зисѣ: де вѣзи кѣ домнѣскъ прѣсте лѣѣе, ловаѣе-мж фѣрж мнлж кѣ савѣа, лѣрж де мергъ прѣ лѣѣе, тѣ мж кѣрѣцѣ. Ичеста лпѣ-рѣци 19 ан ши 6 лѣны, ши л зилѣле лши мѣлтѣс се кѣтрѣмѣрж пѣмжнтѣл прѣспре толтѣ лѣмѣ, ши мѣлте четѣци сѣл рѣсипитѣ ши мѣлци вѣмени ас перитѣ.

ЛПѢРЖЦІА ЛѢ ЯНДРІАНЪ.

Траїанъ елѣ-шь дѣѣе домнѣа лл моарте ѣинѣре-сѣс лѣ Ян-дріанъ. Ичеста се весѣлѣа кѣ кѣрѣцилѣ елѣнѣцин, ши лѣрѣѣа кѣ-винте скѣмѣе, ши чинѣтѣа прѣ чеа че ѣїѣ картѣ вине, шѣ-н дѣ-рѣа, шѣ-н пѣрта кѣ нѣнѣсѣа л вѣсте ши а касѣ (sic) ши прѣ толте дѣрѣмѣрнѣлѣ, ши ера тѣтѣрѣоръ прѣ дѣагъ, свѣтничѣлоръ ши голтѣ-лоръ. Ичеста прѣ Ѣврѣн де тотѣ-н сѣфрѣши шѣ-н пѣѣрѣдѣ, пѣнтрѣс ѣе се лѣпѣдѣсе де а-ши плеклѣѣ черкичѣ сѣпть жѣрѣл Рѣмѣлши, ши лѣ спѣрсе четѣцилѣ, ши лѣ арсе касѣлѣ, шѣ-н жѣлѣгѣ де л мнѣк пѣнж л мѣре, ши лѣ пѣстѣн цара, лѣрж четѣтѣа Іеросалимѣлши де л рѣдѣчинж w рѣсипи, ши лѣрж фѣѣе де вѣзж Ёлѣины л-трѣнѣса сѣ лѣкѣмѣскѣ, шѣ-н пѣсе нѣме Ёлѣе четѣтѣа; ши домни Яндріанъ 21 де ан.

ЛПѢРЖЦІА ЛѢ ЯНТОНИНЪ.

Янтонинъ лѣw кѣнѣнж де домнѣе, ши ера wмѣ вѣнъ прѣ кѣре-ѣини, ѣндѣ-н вѣѣа мергѣндъ сѣра дѣмѣнѣѣа лл вѣсѣрѣкж де се лѣкинж лѣ Хс. ка ши ен бѣзилоръ. Ёл порѣнчи прѣтѣтѣинѣина сѣлѣ-лѣ дѣ пѣѣе ка сѣ-шь ѣѣе лѣѣа, пѣнтрѣс аѣѣа-л кѣмѣ блѣгѣѣе-стивъ; ши домни 22 де ан.

ЛПѢРЖЦІА ЛѢ МЯРКО ЯНТОНИНЪ.

Ши дѣпѣ нѣсѣ стѣтѣс Марко домнѣ. Ичеста лнжж ера пѣнѣн де толтѣ лѣѣлѣпѣѣнѣ ши ѣїѣнѣа, ши аѣѣе дѣрѣ ши кнѣп де w-

меніе бѣнж, шї—и ера драџи џцелепџїи ши кзртѣларїи, ши ера прѣ џдѣржторю ши дларникъ. Спѣсерж кз нѣвзларж вржжмаши мѣаци кѣ шџи спре царя Румѣлѣи де в прѣда, ши нѣ авѣ де ѣнде лѣа бани сѣ рѣдиче шџи, че скоасе тоате ферекзтѣриле џпзржтеџи, кзте ера де аѣрь ши кзте ера де арџинть, скѣле, мзргжритарю, кѣане, стиме ши вешментеле џпзржтѣсеен, ла трѣгѣриле скоасе де кѣмпзра кѣи требѣиа, ши стрѣнсе авѣџїе; дѣчи рѣднкж шџи ши вѣори тоџи вржжмашїи сѣпт савїа лѣи, ши мѣлте талере де аѣрь ши де арџинть аѣсе, ши де алте авѣџїи, ши стрїгж: чїне ва врѣ де воѣ лѣи сѣ а галбени ши сѣ џтоарне че аѣ кѣмпзратъ, нон воѣ дѣ, ѣрж де нѣ ва врѣ, џ воѣ лѣи сѣ фїе. Яша ера вїаца ачестѣи џпзрлть бѣнъ, кз пре сѣрачи кѣ бирѣриле нѣ—и асѣпрїа; ши домни 20 де аи; ши пентрѣ кз ера бѣнъ ши мнлостїивъ, лѣї и фѣ молртѣ ка ѣнъ сомнъ де аѣѣрмїре.

џПЪРЖџІА Лѣ КОМОДЪ.

Мїрѣ—мж кѣмъ нѣ—ш а рѣдѣче фѣчоръ а пзринте, кз сѣ лѣѣ, пардосъ, тїгръ, тоџи факъ пѣїи мѣнїѣшн, кѣмъ сѣлмтѣ ши еи, дѣрж дѣн вѣмъ бѣнъ кѣм нѣ нѣскѣ бѣнъ? кз фѣчорѣл лѣи Марко, Комодъ, стѣтѣ џпзратъ, че немнж нѣ—шѣ семѣнж ла нѣравъ кѣ тѣтж—сѣѣ, кѣ—и ера вїаца кѣ хлѣпїи ши кѣ кѣрвеле, кѣ вѣцївїи, шї—и ера гѣта савїа а тѣѣрѣ џ вѣори ши џцелепџїи ши бѣнїи. Дѣчи кѣмѣ—и фѣ вїаца, аша—и фѣ ши молртѣ, кз мѣри втрѣвїть; ши домни дон аи.

џПЪРЖџІА ЛѣИ ПѣРТИНАѣЪ.

Дѣпз ѣнѣл стѣтѣ Пѣртинаѣъ, прѣ вѣтрѣнѣл, ши домни ѣанъ (sic). Іѣлїанъ кѣмпзнж (sic) џпзржџїа, че нѣ—и фѣ фолос дїнѣж, кз се скѣлж Сѣвїрь де—л тѣе; ши домни 9 лѣны.

џПЪРЖџІА ЛѣИ СѣВІРЪ ЦЯРЪ.

Ячѣста Сѣвїрь мѣлть лѣ џллат де аѣ дѣвѣндїть цѣррь ши четѣџи, ши сѣ аѣ дѣс пре апа Нїлѣлѣи фѣарте мѣлть, дѣчи кзте аѣ гѣсїть тоате лѣѣ лѣлть. Янїи сѣ спѣнемъ де Нїлъ, кз ясе дѣнтрѣл мѣнте че—л кѣмж Ятлѣнть, ла ѣи лѣкъ днѣме Макеїнїтїада, спре днѣ апроапе де вкїанъ, шї—е маї џналть де тоате

мзгърнале а тоатж лзмѣ, ши ниме нѣ н се поате ѡрка ꙗ врѣх, ши нѣман че н се топѣше зжапа ꙗ мѣлзз-варж, атѣнче вине Пилалъ маре, ꙗ лѣна лѣ ѡвгѣсть. Ячеста мѣлжж мѣлатж ши гоанж пѣнѣ пре крецини; атѣнче се мѣнчи ши Линвиндѣ, татжа лѣ Ѣригинѣ. Ши домни 17 ан. Яша-и ера нзравѣл, кзндѣ врѣ фи ꙗ пачѣ: варе-че врѣ кѣѣта де демжнѣцѣж, дѣчѣа се всебѣа лн-сѣши де врѣ ворови де боатри ши де месерери, дѣчѣа шедѣ де жѣдека пзнж амѣлзжзи, дѣлж ачѣа лжзлека де се премѣла пѣ-циннелѣ, дѣчѣи пржнзѣа ши врѣ дѣрми пѣциннедѣ, дѣка се скѣла ел се скзлда, дѣчѣа четѣа кзрциле гречѣши ши лзтинѣши пзнж ѡ сара; тарж ла празниче мари келтѣмалж фзча ла масж.

ЛПЪРЖЦІА ЛѢ ДѢКѢИ КѢСЯРЬ.

Стзтѣ ши Декеи лпзратѣ ꙗ Румѣ, ши рздикж гоанж маре спре крецини ши мѣлци се мѣнчирж пентрѣ Хс. де лварж кѣнѣнж де мѣченнѣ. Ятѣнче врѣ сѣ се мѣнчаскж ши Ѣригинѣ, че нѣ нѣтѣ рѣѣда, че се лепздж де Хс. ши рѣѣ ерегникѣ се фѣче, кѣ ера прѣ кзртѣларю, де скрисе хѣле рѣле спре Хс. ши лате лѣзлжтѣри. Ячеста Декеи домни дон ан, ши мѣри некать лтр'о тинж ла ѣнѣ рѣзѣю. Гала дон ан, Валерѣлнѣ 15 ан, Ягалаѣнѣ 9 ан, Калвдѣе 1 анѣ, Яврилѣанѣ 2 ан, Провѣ 6 ан, Нѣмерѣлнѣ 2 ан, Маринѣ ѡ 2 ан, Яндоникѣ Каракалѣ 8 ан.

ЛПЪРЖЦІА ЛѢИ ДІѢКЛИТІЯНЪ ШИ Я ЛѢИ МАѢИМІЯНЪ.

Лварж стѣгѣ де домнѣ Дѣвклитѣанѣ ши Маѣимѣанѣ. Ямѣндон ера лнтр'ѣн нзравѣ рѣѣ, ши фзча кѣмѣ-и лѣзца салана: жѣнѣри ши ѣчисѣтѣри, вѣрсаре де сѣнѣе ши темнице, ране, сѣѣ че рѣѣ. ерл сѣ нѣ се факж атѣнче пре чен че ерл крецини! кѣ се не-вона де ꙗ рзджчннж сѣ змѣлжж крецинижтата ши де тотѣ сѣ w стнлнжж,*) ши скрзшнѣа кѣ дннцѣи спре тѣрма лѣи Хс. ка ниѣе кѣни тѣрѣаци, кѣ ера кѣрварн кѣтѣ нѣ ава саѣѣѣ, ши плани де тотѣ рѣѣл; ши рѣи ера, рѣѣ се сфрѣширж, кѣ Дѣвклитѣанѣ арсе лскѣнѣ лнтр'о лѣѣвницѣж, тарж Маѣимѣанѣ лѣ пѣлрж (sic) вѣермѣи де вѣѣ, ши аша-ши лепздарж сѣфлетеле; ши лѣ домнитѣ 20 де ан.

ЛПЪРЖЦІА КОНСТѢИ ТЯТЖЛ ЛѢ КОСТЯНТИН ЛПЪРЯТЪ.

Ячеста Конста манте ерл циннере лѣи Маѣимѣанѣ, кѣ-и цинѣ w фатж анѣме Ѣѣвѣдора; дѣчѣи нзскѣ дентрж'нса пре Констѣе

л. *) De'ntăiū scriis: сгингѣж, ѣи арої între н ѣи н pus de asupra un ꙗ.

татжа лши Галь ши а проклатѣлаши лѣ Івліанъ, чеа че-шь кзакж лѣѣа. Ши лпържциа Конста Бретаніа ши Галіа ши Япа, тарж Мазентіе цинѣ атѣнче Румѣа ши Италіа; ши лпържци Конста 4 ан.

ЛПЪРЖЦІА ЛѢ КОСТЯНТИНЪ МЯРЪЛѢ ЛПЪРЯТЬ ЛТЪЮ Л КРЕЩІИНЫ. 1

Дѣка стѣтѣ лпърать Костянтинъ феѣорѣа Костен (sic), нзскѣтѣа де л светаа Елнна пре партѣ тѣтѣне-сѣѣ, кз атѣнче се рѣсхурарж мѣате пѣрци лпържциа Румѣаши: Мазентіе лѣасе Румѣа, Севиръ алѣж латѣре, Мазиміанъ алѣа, ашишждѣра (sic) Галеріе; ши порончирж Румѣлнїи лѣ Костянтинъ ка сѣ-и изѣжбаскж де мѣнчиторн,¹ атѣнче рѣднжж ѡши спри'ншїи, шї-и се арѣтж крѣча ден черю ши фѣ квѣзнтъ: Костянтине, кѣ ачаста вери бирѣи. Ши фѣче стѣѣгѣа кѣ крѣче, дѣѣїи мѣрсе ши бирѣи пре тоци ши фѣ лѣсѣши лпърать лтѣю крещїнѣскж; ши лѣзтѣ де сѣрѣпж каселе идолиаоръ ши а-стѣпж капицилае ѣнде пѣрта Елннїи сѣфара дракѣлаши, ши лѣ сѣзрши толѣж спѣркѣчюна лоръ, ши дешкїсе бесѣречїлае крещїнѣши, ши се лѣрѣи прѣсте тоѣтж лѣмѣ. Ка кѣ ѣнѣ бѣчїнѣ де лѣрѣ гласѣа лѣи деаа марѣїнѣ пѣзмѣнтѣлаши пѣнж л марѣїннїи сѣ рѣсѣнж кѣтрж крединѣа лѣи Хс. Деаа Хс. пѣнж лѣ Костянтинъ, кѣндѣ адѣнж сѣѣборъ л Нїкен де алѣсе лѣѣе крещїнѣскж, 318 ан, тарж деаа Ядамъ 5836 де ан. Костянтинъ дѣрѣи пре пѣрїнтеле лѣи Папа Селевестрѣ кѣ четата Румѣаши, ши карїи воръ фи дѣпѣз 'нѣсѣ; тарж елѣ-ши фѣче чѣгате лпържтѣскж Царїградѣа лѣ Ензантїа, 5852 де ан. Ятѣнче лѣ афлатѣ Елнна крѣча лѣи Хс. Ши лѣ лпържцитѣ Костянтинъ 32 де ан ши 11 лѣннѣ. Лѣ моартѣ лѣи пѣсе домнѣ пре партѣ рѣсѣрїтѣлаши алѣ доиле фїю Костандїе, тарж пре Конста ши Костянтинъ лоръ лѣ дѣде апѣсѣлае ши Галїа; че се тїнсерж кѣрѣндѣ, ѡ амарь! кз се сѣзѣдїрж адннѣсѣ ен-ши.

ЛПЪРЖЦІА ЛѢ КОСТЯНТИѢ ФЕѢОРЕА ЛѢ КОСТЯНТИНЪ.

Еннїи толѣж лпържциа лѣ Костянтїе, ши пѣсе пре непотѣ-сѣѣ Гаїе феѣорѣа лѣ Костянтинъ сѣ фїе Кесарѣ. Дѣка-л шїѣ кз се рѣднжж сѣ фїе лпърать, елѣ-и тѣе капѣа, ши дѣѣїа се лѣчѣп рѣѣ. Ши домннїи Костянтїе 24 де ан.

ЛПЪРЖЦІА ЛѢИ ІВЛІАНЪ КЪЛКЖТОРЮ ДѢ ЛѢЦѢ.

Штѣ стѣтѣ ши Івліанъ фрѣтеле лѣи Галь, кѣ вїаѣж лпѣцитж порѣѣскж, де фѣ Кїсарѣ; ши дѣка мѣрїи фрѣте-сѣѣ Галь, атѣнче

ши се лепздж де дѣмнезев ши пзржси лѣѣа крешинѣскж. Дечи се лепи де дракѣа ши рздикж арме ши рззболе спре Хс. Дѣка лѣзи лчѣста Костандіе, де скрзбж елѣ се рззболи ши мѣри. Дѣчїи стзтѣ лпзратѣ Іѣлїань, лтѣнче нви венинѣа амарѣ дела инимѣ че лѣѣ, дечи хѣлїа пре Хс. ши зича кз їѣс сфрзшитѣ рѣда ши їѣс сѣартѣ лѣѣа мошнаорѣ; ши вѣрса сзїце крешинескѣ фзрж мнлѣ, шї-и пїердѣ кѣ грознїче морци. Лнскж вкїюа дерептѣ нѣ доарме, че вѣзѣ рѣвтѣциале лѣи ши нѣ рѣбдѣ л де лѣлѣгѣ, че-и-тремнсе сфадѣ кѣ Тѣрчїи; дечи дѣкзндѣ-се ел лѣ диншїи, мѣнїа лѣ дѣмнезев-л сѣѣетѣ пре клѣе, ши домни 2 лни. Иѣвїань домни 9 лни, Ѣалентїанїнѣ 1 ань, Ѣаль фрлте-сѣѣ 13 лни, Грлтіань ши кѣ Ялестїнѣ 3 лни.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪИ ѠѢѠДОСІЕ ЧѢЛЪИ МАРѢ.

Грлтіань, пзїж ера вїѣ, дѣде домнїа деспре рзскрїтѣ лѣ ѠѣѠ-досїе; елѣ цїнкѣ Рѣмѣа, че кѣрѣндѣ-л жѣнїгарж нїше вржмашїи, їарж ѠѣѠдосїе пѣрѣѣсе лѣ Рѣмѣ. Кзндѣ фѣ лѣ Солѣнѣ лѣѣ лпз-таре кѣ Солѣнѣнїи, дечи тѣе 15000 де ѣаменнї. Дѣклл сосн лѣ Рѣмѣ, тоци вржмашїи лѣ Грлтіань н-пїердѣ, ши дѣде домнїа Рѣмѣ-лѣи лѣ Ялентѣ фрлтеле лѣ Грлтіань, че нѣ тржїи мѣлат, кѣ се рздикж ѣлре-чїне анѣме Ѣвгенїе спрї'нса, ел де фрїкж се спзїзѣрж; їарж се рздикж ѠѣѠдосїе кѣ ѣшїи спре Ѣвгенїе, ши-л доѣкзндїи де-лѣ пїердѣ. Ялѣ допле анѣ ден домнїа лѣи ѠѣѠдосїе фѣ лѣ допле сѣѣорѣ л тоатѣ лѣмѣ, адѣнать лѣ Царїградѣ 150 де пзрїнци. ѠѣѠдосїе нѣсе лѣ Рѣмѣ домнѣ пре фїѣ-сѣѣ Ѡнорїе; ши домни ѠѣѠдосїе 17 лни, ши мѣри лѣ Медїѣлѣамѣ, ѣнде ера Ямѣросїе архїеїнскопѣа.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪИ ЯРКАДІЕ.

Рѣмѣа домнїа Ѡнорїе, їарж фрлте-сѣѣ Яркадїе Царїградѣа, фѣ-чорїи лѣ ѠѣѠдосїе. Ячѣшѣа амзндон кзндѣ ера кокѣнашїи, ен лѣѣѣца картѣ лѣ свѣтїи Ярсенїе, шї-и черга татѣ-сѣѣ сѣ аскѣлатѣ де дѣ-скалѣ; ен се лѣѣда кѣ рѣѣ кзндѣ ворѣ фїи лпзрлци; Ярсенїе фѣшїи де фрїкж лѣ кѣлѣгѣрїе; їарж дѣка фѣрж ен лпзрлци, черка пре лѣ тоатѣ лѣмѣ сѣ-лѣ мнлѣѣскж, ши-л афлларж; дечї-и скрїсерж картѣ, доарѣ е (sic) трѣѣѣѣѣше мнлѣ се-и трѣмнїѣ ши сѣ-и їартѣ де грѣшалѣ. Ячѣста Яркадїе лѣѣ ѣ мѣїаре анѣме Ѣѣдоїїа, фѣартѣ рѣѣ ши лѣкомѣ, ши-ши нѣрга брѣѣлѣѣа кѣм ера ѣѣа ен, ши-л

НЕВОН ДЕ СКОАСЕ ПРЕ СВЕТЫ ІВАННЪ ЗЛАТАБЪСТЪ ДЕ Л ИПАРХІЕ, ПЕНТРЪ КЪ-И ЛВЪЦА ПРЕ БИМЕЛЕ ЛОРЪ СЪ ЛЕ ФІЕ ДЕ СПЪСЕНІЕ. ІРКЛАДІЕ ДОМНИ 14 АНИ.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪИ ФЕУДОСІЕ ЧЕЛ МИКЪ.

ДѢКА МЪРИ ІРКЛАДІЕ, ЛВЪЖ ШИ КЪИИНА ШИ СКАИНА ФІЮ-СЪВЪ ЛЪИ ФЕУДОСІЕ, ИЪСКЪТЬ ДЕ Л ЕУДОЗІА ; ІАРЖ ЕЛ ЕРА ТІИИРЕЛЬ ДЕ 7 АНИ, ЕЛЪ-Л ЛВЪЦА СОРЪ-СА ПОЛУХІРІА ТОЛТЖ ЛЦЕЛЕПЧЮИЪ; ШИ НЪ-И КЪТЕЗА НИМЕНА, ПЕНТРЪ ФРИКА ЛЪИ ИЗДИИГЕРДЪ, ДОИИНА ТЪРЧЕСКЪ, КЪ-ЛЪ РЪГАСЕ ІРКЛАДІЕ СЪ-И ФІЕ ПРІАТИИЪ ФЕЧОРЪЛЪИ, ПЕНТРЪ АЧА ТРЕИИСЕ ИИЪ БОАРИИИЪ А ЛЪИ СОКОТИТОРЪ ШИ СКРИСЕ ЛА БОАРИ : КАРЕЛЕ ИЪ СЕ ВА ПЛЕКА, ЕЪ ВОЮ ВЕНИ ДЕ ВОЮ ФАЧЕ ИЗЪИИДЖ КОКОНЪЛЪИ. ДЪЧИ ДѢКА ВЕНИ Л ВРЪСТЖ ДЕ ЛСЪРАТЬ, СОРЪ-СА ПОЛУХІРІА ГРИЖІА СЪ-И АФЛЕ СОЦЪ. ЕРА ЛНТРЪ ІАИНА ИИЪ УИИЪ АИИМЕ ЛЕОНГІЕ, ШИ ЦІА ТОТЬ ИИИЪРЪЛ СТЪЛЕ-ЛОРЪ, ШИ АВЪ ДОИ ФЕЧОРИ ШИ И ФАТЖ АИИМЕ ІАИНА, ДЕ ЕРА ПРЪ ФРЪМОЛЪСЖ; ДѢЧІА ЛА МОЛРГЪ ЛЪИ, ЛЕИИИТІЕ ЕЛ ЛПЪРЦИ ТОЛТЖ ЛВЪЦІА ФЕЧОРИЛОРЪ, КЪ ЕРА БОГАТЬ, ІАРЖ ФЪТЕН ЛВЪЖ ИИИЛИ 100 ДЕ ГАЛЪЕНИ ШІ-И ЗИСЕ : СОКОТЪЦІЕ-ЦИ АТЖТА ШИ ФРЪЖМСЕЦИЛЕ; КЪ-И КЪНОЦІА Л СТЪЛЕ ЧЕ ВА ФИ; ІАРЖ ФРАЦІИ, ДЪИЪ МОЛРГЪ ТЪТЪЗНЕ-СЪВЪ, НИЧЕ АТЖТА ИЪ-И ДѢДЕРЖ. ІА СЕ СКЪЛЖ КЪ ИИИ МЪТЪШЕ А ИИ, СОРЪ ТЪТЪЗНЕ-СЪВЪ, ДЕ СЕ ДЪСЕ Л ЦАРИГРАДЪ ШИ-ШЪ ПЪЖИЦА СТЪЗМ-І БЖТАТЪ ЛІАИИИТЪ ПОЛУХІРЕИИ; ІА ИИИ ВЪЗЪ АША ТИИЪРЖ ШИ ФРЪМОЛЪШ ШИ СЕ МИРЖ ДЕ ЛЦЕЛЕПЧЮИЪ ИИ, ШИ ЦІИ КЪ Е ФАТЖ КЪРАТЖ ШИ ЛКЖ ИЪ ЕРА КРЕЦИИИЪ, ШИ И ДѢДЕ ЛА ПАВЛИИЪ ЛОГОФЕТЪЛ ДЕ ИИ БОТЕЗЖ, ШІ-И ПЪСЕРЖ ИИМЕЛЕ ЕУДОЗІА. ДѢЧІИ ФЪЧЕРЖ ИИИИТЖ ШИ И КЪИИИИАРЖ, ДЕ ФЪ ЛПЪРЖТЪКАСЖ ШИ ИИСКЪ ШИ ИИ ФАТЖЪ ДЕ ФЪ АПОИ ДАТЖ ДЕ ФЕУДОСІЕ ДЪИЪ ВАЛЕНТИИЪ ЛПЪРАТЪЛ ДЕ РЪМЪ. СЪ СІИИЕМЪ ПЪЦИИЕЛЬ ДЕ РЪМАЛЪИИЪ, ЧЕ ЛИ СЪВЪ ТЪИИПЛАТЬ.

ЕРА Л РЪМЪ ИИЪ БОАРИИИЪ МАРЕ, АИИМЕ МЪЗИИЪ, ШИ АВЪ ИИИ МАРЕ ПРЪ ФРЪМОЛЪСЖ; ШИ ИИ ПРЪ ЛЪРЖЦИ ЛПЪРАТЪЛ, ШИ МЕШЕРШЪГЪИ ДЕ ДОБЖИДИ ИИЕЛЪ ЛЪ МЪЗИИЪ; ШИ-Л ТРЕИИЪСЕ ЛА МЪМАРЕ-ИИИ ДЕ ИИ КЕМЪ КЪ ИИМЕЛЕ ЛЪ МЪЗИИЪ, ІА КРЕЗЪ ШИ МЪРСЕ ЛА АЦІЕРИИТЪ, ЛПЪРАТЪЛ ИИ ПРІИИСЕ ДЕ ИИ РЪШИИИЪ; ДѢКА АЪИ МЪЗИИЪ, ФОАРТЕ СЕ МЪИИЕ ШИ РЪДИКЪ СЪЛАДЖ РЪ ПРЕ ЛПЪРАТЪЛ, ДЕ СЪВРЪШИИЪ ИИ ТЪМАРЖ КАПЪЛ ШИ РЪШИИИЪ ШИ ЛПЪРЖТЪСА ; ІАРЖ ІА ДЕ СКРЪБЪ ТРЕИИЪСЕ ЛА ГЕЗЕРИХЪ ДОИИНА ІИИДАЛЪЛЪИ, ШИ СЕ СКЪЛЖ КЪ ИИИ, ВИИЕ ДЕ АЪИ РЪМЪЛ ШИ РОБИ ЛЪ МЪЗИИЪ МЪМАРА ШИ ФАТА. ПЪИИЪ АТЪИЧЕ СЪВЪ ЦИИИТЪ ДЕ РЪМЪИИ РЪМЪЛ, ДѢЧІА ЛКЪИИРЖ ШАНДАЛІИ, КЪ СЪЗЪТЪ ЛПЪРАТЬ МЪЗИИЪ, ЧЕЛА ЧЕ ФЪЧЕ АТЪИЧЕ РЪЗМИИИЦА, ШИ ДЪИИЖЪИИЪ

Слєврїе, дѣчїи Млнорь, дѣпж'нсь Глнкерїе, дечи Непотїань ши Сдресть, ши фїю-сзѣ Ромиль. Лтзю марѣ четате Румѣлѣ в аз лпзржцїть Ромиль, ши апон марь аз лпзржцїть ши лѣѣ фость пернрѣ дела Ромиль. Дѣчїа в лсарж стреннїи, ши тоци боевозїи, пзржлалбїи, нїмѣрїнчїи, фсрж плекаци снпть Індаалы. Дечи де акѣм марь сз лдерептжмь пре повѣсте лнанте кѣм мѣрѣе.

Кѣмѣ-шь лпзржцїа. Феѣдосїе лпрешж кѣ соѣѣ-сзѣ лпзржтѣса Евдожїа, веннрж ши фракїи ен де'нтрѣ Іѣлана; лѣ ле зїсе: де нѣ мж врѣци досзди, нѣ ашь фї актззи лпзржтѣсж; ши фсрж пѣши де лпзратѣл боарїи марї; че нїче ѣнѣ вїне пре лѣме нѣ лѣсте кѣ сз нѣ се амѣстече кѣ скрзѣл ши кѣ мѣлть амарь: солреле л-коперь нѣврїи, аша ши пре вїне вржжмашїи. Дечи че вомь сз спннемь? вїа вїне Феѣдосїе кѣ лпзржтѣса л тоате знелеле л дѣзміерджчїоне, дечи де нжпрлснж венн кѣ ѣнѣ взнть кѣ вїворь ѣржчїона, кѣ адѣсе ѡаре-чїне лпзратѣсанн ѣнѣ мжрѣ прѣ маре ши фрѣмос, ель се мїрж ши-л тремїсе лпзржтѣсен, лѣ лкз се мїрж ши-л тремїсе лѣ Павлїнн нашѣ-сзѣ; ель нѣ цїѣсе де мзрѣ кѣ аз фость л мзлн лпзратѣсанн, че н-лѣ дѣсе дарь; дѣка-лѣ вззѣ, елѣ-шь препѣсе кѣ гзндѣ рѣѣ, ши тремѣсе атѣнче-шь де в кемж ши в лтрѣвж: ѣнде е мзрѣл? марь л се жѣрж кѣ л'аз мзлкать; л ель атѣнче и аржтж мзрѣл шї-н сколсе мїнчїона лн флцж, дечи пре вїетѣл Павлїнн и тѣе кѣлѣл атѣнче-ши, марь пре лпзржтѣса в гонн дела дїнсь. Іѣ се дѣсе лѣ Іеросалїмь ши мѣлтж мїлостенїе лпзрци мжнжстїрїлорь ши мїшенлорь, ши се сфзрїи аколо. Ічестѣ Феѣдосїе и се аржтж 7 коконн, де л сомнѣ адормїци де л знелеле аз Декеи, акѣнши лѣ четатѣѣ Эфесѣлн де фрїка мѣнчїлорь ши аз дормїть 372 де лнн. Ічестѣ лпзратѣ фѣ аро-мїть де ѣнѣ скопїть лнѣме Хрїсафїе, де-шь гонн сорѣ-са дела дїнсь Полхерїа, кѣ ера ѡмь хїтлѣнѣ ши рѣѣ; апон в кемж л-ржшь лпзратѣл лѣ дїнсь. Феѣдосїе аз дормїть 42 де лнн. 2

ЛПЪРЖЦІА ЛЪ МЯРКІАНЪ.

Ржмлсе лпзржцїа лѣ сорѣ-са Полхерїа дѣпж молртѣ лѣ Феѣдосїе, ши ера прѣ лцелѣптж, дечи вззѣ кѣ нѣ поате фї Царнградѣл фзрж лпзратѣ, кѣ фечорїи аз Феѣдосїе нѣ тржнрж; дечи алѣсе лѣ пре ѣнѣ ѡмь ѣнѣ анѣме Маркїань ши маннте-лѣ жѣрж кѣ в ѡлѣл сз-шь цїе фетїа кѣмь с'аз фзгждшїть лнн дѣмнѣзѣ ден тїнерѣце, атѣнче-лѣ кѣнѣнж лпзратѣ. Ічестѣ Маркїань ера де рѣдѣ мѣсерж, че ера кѣ нжравѣ ѣнѣ ши лцелептѣ, дечи лтрѣсе л слзжн л кѣрте. Ѣаре-кзндѣ лтр'о ѡлѣсте ешнсе

кѡ Гречѣи, кѡ ле прѣда Тѣрчѣи цара, елѡ се рѣзколи пре клѣе дѣ
зѣчѣлѣ лѣтр'ѡи салѣ лѣ ницѣе ваменѣи ши се лѣфѣртѣцѣи кѡ нѡишѣи;
дѣка се скѡлѣ ден болѣлѣ ши се дѡсерѣ лѣ взлѣтѣ ши остенирѣ
гонинѣдѣ, дѣчѣи се кѡлкарѣ сѣ ка дѡармѣ; ши ман нанѣте се
децептѣ зѣнѣлѣ, взѣз зѣнѣ вѣлтѣрѣ дѣ сѡрѣлѣ лѣи Марѣтѣанѣ дѣ-шѣ
тинѣсѣе арѣпилѣ дѣ-лѣ зѣмерѣа, атѣнѣе дѣшептѣ пре фрѣте-сѣз-
шѣ-и арѣтѣ, пѣнтрѣ ачѣа кѡносѣрѣ кѡ семѣзѣ кѡ ва фи Мар-
кѣанѣ лѣлѣратѣ ши-лѣ дѣшептѣрѣ дѣ-и пѣсерѣ кѡ вѣкѣрѣе, атѣнѣе-лѣ
дѣрѣирѣ кѡ 300 дѣ галбѣни ка сѣ нѣ-и зѣнѣе кѣнѣдѣ ва вѣни
лѣ лѣлѣрѣцѣе; елѡ се дѡсе лѣ Цѣриградѣ ши се лепѣ дѣ Яспѣрѣ
че ерѣ вѡевоѣдѣ пре тоѣте чѣтѣе; тѣмплѣ-се дѣ се дѡсерѣ лѣ вѣсте
сѣ се вѣтѣ кѡ Геѣзерѣх дѡмнѣлѣ Янѣдѣлѣлѣи, ши фѣрѣ бирѣнѣи
ши фѣ Маркѣанѣ принѣсѣ вѣтѣ ши кѡ алѣи, дѣчѣи-и цѣнѣ лѣ легѣ-
тѣрѣ ши взѣз ши Геѣзерѣх зѣнѣ вѣлтѣрѣ зѣмеринѣдѣ кѡ арѣпилѣ
пре Маркѣанѣ дѣрѣминѣдѣ лѣ легѣтѣрѣ, дѣчи се мирѣ фѡлрѣте, дѣчи
кѡносѣ кѡ ва фи лѣ вѣне марѣ, ши легѣ кѡ нѣнѣсѣ жѣрѣмѣзѣнтѣ дѣ
ва фи лѣлѣратѣ сѣ фѣе кѡ пѣче кѡ Геѣзерѣх. Дѣчи клѣтѣ: пре чѣне
крѣцѣ дѣмнѣзѣе, пѣсерѣилѣ лѣкѣ и сѣлѣжѣесѣ ши пѣлѣжѣнѣи-лѣ чѣнѣстѣесѣ.
Дѣчи-лѣ трѣмнѣе кѡ соѣнѣ-шѣ кѡ тоѣи лѣ Цѣриградѣ, ши фѣрѣ
зѣбѣвѣ стѣтѣ лѣлѣратѣ; дѣчи кѣемѣ пре Тѣтѣанѣ, дѣчи-лѣ пѣсе
Пѣтрикѣе ши пре Яѣлѣе вѡевоѣдѣ Илѣрѣкѣлѣи, кѡ-и ерѣ фрѣци пре
крѣче шѣ-и фѣкѣсе мѣлѣтѣ вѣне лѣ сѣрѣчѣе. Маркѣанѣ лѣлѣрѣцѣа,
марѣ Полѣхрѣа зѣидѣ вѣсѣрѣека вѣлѣхѣрна; атѣнѣе фѣ алѣ пѣтрѣлѣ
сѣкѣрѣлѣ а тоѣтѣ лѣмѣ, дѣнѣтѣ лѣ Хѣлѣкѣдѣнѣ 630 дѣ пѣрѣнѣи.
Ши лѣ дѡмнѣтѣ Маркѣанѣ 29 дѣ анѣи, ши лѣ мѣрѣтѣ дѣ вѣтѣрѣнѣ,
кѡ ерѣ вѣмѣ вѣнѣ, вѣлѣнѣдѣ ши мѣнѣжѣѡѣ.

Лѣлѣрѣцѣа марѣлѣи лѣвѣнтѣ.

Ятѣнѣе ерѣ вѡарѣнѣ ман марѣ Яспѣрѣ дѣ лѣкѣ о сѣлѣгѣ анѣме
Лѣвинѣтѣ ши ерѣ пѣсѣ пре тоѣтѣ авѣцѣа лѣи сѣ вѣ цѣе; дѣчи-лѣ
рѣдѣнкѣ лѣлѣратѣ ка сѣ-и пѣе зѣнѣ фѣчѡрѣ а лѣи Кѣсарѣ, кѡ нѣ
лѣсѣ дѣмнѣзѣе пре Яспѣрѣ сѣ фѣе лѣлѣратѣ, кѡ ерѣ Ярѣанѣ; ашѣ
се лѣшелѣ лѣ нѣдѣждѣ лѣцѣелѣпѣчѣюнеѣи вѣменѣи; дѣпѣлѣ ачѣа сѣ а-
прѣпѣе Яспѣрѣ лѣ лѣлѣратѣлѣ кѡ марѣ лѣдрѣзѣнѣирѣ ши зѣнѣе: вѣ лѣлѣ-
ратѣ! нѣ се кѣдѣ чѣне пѣартѣ кѣдѣанѣ мохѡрѣтѣ сѣ грѣзѣскѣ
мѣнѣчѣюнѣи, лѣмплѣ-ми че анѣ фѣлѣгѣдѣнѣтѣ дѣ пѣне зѣнѣ фѣчѡрѣ алѣ
лѣѣе сѣ фѣе Кѣсарѣ. Лѣлѣратѣлѣ-и грѣи: чѣне пѣартѣ кѣдѣанѣ мо-
хѡрѣтѣ нѣ се кѣдѣ сѣ фѣе бирѣнѣтѣ дѣ сѣлѣгѣ-шѣ, че сѣ аскѣлѣте
сѣлѣга дѣ лѣлѣратѣлѣ. Ячѣстѣ лѣлѣратѣ афѣлѣ кѡмѡарѣ мѣлѣтѣ ши
рѣдѣнкѣ оѣи пре Лѣвѣанѣи ши Геѣзерѣх ши пѣсе вѡевоѣдѣ пре кѣмнѣтѣ-

сзв Василескъ оцилоръ, ши ера пре маре ши пре вската ка нз-
сипла де мѣлци, ши взрѣлци вѣни ши витѣжи; че фѣ маи таре
ши маи пѣтѣрники аврѣл декзтъ мѣлцимѣ оцилоръ, кз поате
спарѣ четзци ши а рзсипи зиѣри, аврѣл поате бирѣи рззкою,
поате пѣмарде тоате взрѣжѣиле, кз е сеѣатж лѣчѣе ши се лѣфѣе
лесне ла инимж де вѣмь. Аврѣл лѣ Геезериѣ ши фѣ ажѣторъ; ши
пре аскѣнѣ тремисе ла Василескъ, елѣ се амзѣи де драгостѣ ав-
рѣлѣи, дечи кзндѣ фѣ ла рззкою еѣ лѣзю лѣчепѣ а фѣци, дѣчѣи
лѣдрѣжтничѣ пре тоци а фѣци. Ишь кзѣтаци, кзте лимѣи ши
оци адѣнате, в лѣчире де аврѣ ле бирѣи! Аша сз тзмплж Гре-
чилоръ л Ливѣа; ши домни 17 ани.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪИ ЛЪВЪ ЧѢЛЪИ МИВЪ.

Ачестъ Лев ниче знь фечоръ нѣ авѣ, нѣмѣи в флѣж анѣме
Ареаднѣа, ши в мзритж авѣж знь вогаринѣ анѣме Зинонъ; дечи
нзскѣ дѣнтрѣжнѣса знь коконѣ шѣи пѣсерж нѣмеле Левнтъ; аче-
стѣа—и дѣде ла моарте мошѣ—сзв лѣпзржѣіа, че нѣмаи че домни
знь анѣ.

ЛПЪРЖЦІА ЛѢ ЗИНОНЪ ВРЪКОЛЯКЪЛ.

Зинонъ, татжѣ сзв Левнтъ (sic), нѣ ера дерептѣ ла крединѣж
крежинѣскж, че мѣлци де л тѣрѣла лѣ Хс. и мѣнчѣа, ши пзсторѣи
тѣрѣеи лѣкз и слѣтѣа рѣз; ши бѣз ши елѣ пзхарѣла че адзпа пре
аалаци, кз—и спѣсе знь четиторю де стѣле кѣмѣ—и ва фи сфрз-
шитѣла, дечи мѣлци воинничѣ пѣерѣс де л кѣрте; ши домни 17 ани.

ЛПЪРЖЦІА ЛѢ ЯНАСТАСІѢ ЦАРЪ.

Трекѣ лѣпзржѣіа грѣчаскж ши ла Янастасѣ Чѣврѣла; че кѣм ера
елѣ, аша авѣ ши вѣаѣж чѣврѣж, кз чѣврѣж дѣнтзю—шь стрзѣмѣь
спре ересѣ лѣ Вѣтихѣе. Дечи дѣнтрѣжнѣсѣ се скорни нѣгѣрж лѣтѣ-
некатж ши вѣхоръ юте пре крежинѣи, дечи лѣчепѣ пре патрѣаши (sic)
де л склѣне кѣ рѣшинѣ а—и скоате, ка неѣе фзкжѣторѣ рзи, ши
гонѣа пре чѣи крежинѣи дерепци ши кѣ грозничѣ мѣнчи и мѣнчѣа,
ши ера прѣтѣстинѣина сѣспинѣ ши пазнѣери, ши—л вѣжстзѣма
мѣлци де фаѣж сз лѣмпле рѣз. Дечи вѣрѣ—кзндѣ, дѣрѣминѣдѣ елѣ,
вззѣ знь вѣсѣ: знь вѣмь маре цѣинѣдѣ в хрѣтѣе де ера нѣмеле лѣ
Янастасѣ скрисѣ, ши зисѣ кѣ мѣнѣе: вѣнжтзѣиле Вѣзекеи ле вззѣ
дѣснѣзѣс де—и маи дѣде вѣаѣж 15 ани, тарж нзравѣла тзѣ чѣлѣ

рѣс-л възсѣ, дечи цѣс тѣмъ де ꙗ вѣлцѣ 15 ани, ши-л рѣсе де ꙗ хрѣтїе. Дѣчїи се фолрте мѣхни, ши мѣри кѣрѣндѣ де тѣнать ши де фѣлѣрь, ши фѣ лѣропѣть; прѣсте пѣцине зиле ель стрїгѣ се-ль дѣзролпе ши се рѣга кѣ вмнленїе делл иннмѣ; ꙗрѣ при-вегиторїи рѣспѣнсерѣ кѣ домнѣше алтѣл, ши нѣ-л дескоперирѣ; пѣцинѣ вѣѣме треку, фѣ дескоперить, ши-л гѣсирѣ кѣ-шь мѣлѣка тотѣ: ши пашмацїи, ши местїи, ши брацеле ка де стрїини. Нѣ ерѣ де тотѣ рѣс Янастасїе, че ерѣ ши бѣнѣ, кѣ де нѣ вѣѣ фи лѣтѣнекатѣ кѣ ача вѣрколѣчїе де фѣча рѣс прѣвославнїчнлорѣ, аментрѣ ель ерѣ бѣнѣ, кѣ ерѣ семнать ѣнѣ лѣкрѣ рѣс ꙗ цара грѣцлскѣ ши роднсе w полмѣ рѣѣ ши юте, ши нѣ алтѣ че ерѣ принсѣ ѣнѣ нѣравѣ рѣс де тоци ѡаменїи ши де мѣери ши де копїи ши де тоци кѣци се скрѣ-нѣвѣскѣ ши се пїше, пѣнѣ ꙗ рѣби ши'м мишенї, пѣс ерѣ сѣ дѣ бїрь ла анѣл ѣнѣ флоринтѣ де арѣинтѣ, кѣм се зиче 12 аспри дѣрептѣ ѣнѣ ѡмѣ, дечи тоци пѣнѣ ши ꙗ кокони, ꙗрѣ дѣрептѣ вїтѣ де толте кѣте 6 мѣнѣрѣ, де да ꙗ вїстѣрїл лѣпѣратѣлнї; ꙗрѣ Янастасїе фѣ рѣгѣть де неѣе пѣрїнци кѣлѣгѣри де змѣлсе де ꙗ рѣдѣчннѣ ача добѣндѣ лѣпѣцитѣ ши де ѡкара алторѣ цѣрѣ. Янастасїе лѣ домнїть 27 ани.

ЛПѢРЖЦІА ЛѢ ІВСТІАНѢ ЛТЮ.

Ячѣствѣ ІвстїанѢ се грѣаѣе кѣ и-лѣ датѣ Ямантїе, ѣнѣ ѡмарнѣ, лѣвѣѣе мѣлѣтѣ, ка сѣ нѣземѣскѣ чѣте де ѡннїчнї сѣ рѣдїче лѣпѣ-ратѣ прѣ ѣнѣ фѣчорѣ а лѣ Ямантїе, анѣме ѣѣкрїть, ꙗрѣ ѣстинѣ кѣ лѣвѣцїа алтора добѣндї ши ель лѣпѣрѣцїа, ши ерѣ бѣнѣ ши лѣцелептѣ, ши скоаѣе ерѣсѣ ден цара а Манихѣнлорѣ. Ятѣнче се крѣцїннѣ Яламѣндѣрѣ, домнѣл Тѣрчнлорѣ. Мѣѣрсерѣ ла дннсѣ ачѣи ерѣтїчнї Манихѣи де вѣѣ сѣ-л скоаѣе денѣ крѣдїнца дѣрѣптѣ ла ерѣсѣ, де зичѣ кѣ лѣ кннвїть Хс. прѣ крѣче кѣ трѣпѣл ши кѣ дѣмнѣзѣнрѣ; ель вѣс сѣ ле арѣте мѣнчїоннѣ, дечи пѣсе де-и шоптї ѡарѣ-чннѣ ла сѣрѣке, дѣчїи се фѣѣче мѣхнїть, ерѣтїчїн-л лѣтрѣ-барѣ, елѣ ле рѣспѣнсе: венн-м вѣѣсте кѣ лѣ мѣрїть арѣаггѣель Мн-хїлїлѣ; еи знсерѣ: нѣ крѣѣде, кѣ нѣ морѣ лѣѣрїи; де морѣ лѣѣрїи, ннче дѣмнѣзѣнрѣ н'лѣ кннвїть лѣпрѣвнѣ кѣ трѣпѣл; еи се дѣсерѣ рѣшннѣннї. ІвстїанѢ лѣ домнїть 9 ани.

ЛПѢРЖЦІА ЛѢИ ІВСТІНІАНѢ ЧѢЛѢИ МАРѢ.

Дѣѣка-шь дѣѣе ІвстїанѢ даторїа даторннѣлѣннї ши лпнн лѣтѣл де цѣрѣннѣ, ель стѣтѣс лѣпѣратѣ фратѣ-сѣс ІвстїнїанѢ чѣл марѣ.

Ичеста лѣтзю рѣдикъ щци пре Геламеръ домнѣа Индаллоръ, кѣ скриси Индрихъ ла лѣзратѣла де-ль рѣгъ шї-и спѣсе кѣ л'ав лѣкиси Геламеръ лѣ четате кѣ мѣтарѣ ши кѣ фечорїи ши таѣ авать домнїа, тарж лѣзратѣла тремѣсе воеводѣ пре Белисарїе кѣ щциле, ши се дѣсе кѣ мѣлциме де воиничи де се лови кѣ Геламеръ ла рѣзбою; дечи-а бирши ши-а принсе кѣ мѣтара ши кѣ фечорїи, шї-и спарсе четатѣ де гѣси авѣцие мѣлатѣ фѣрж нѣмѣрѣ, ши-а дѣсе легать ла лѣзратѣла кѣ тоатѣ авѣциа ави. Ичеста Белисарїе бѣнѣ бѣрѣать се арѣтѣ Гречилоръ: де свлицѣ ави се спѣре Хозрои домнѣа Тѣрческѣ, ши довѣнди Рѣмѣла чел бѣтрѣнѣ, ши ле принсе домнѣа де-ль дѣсе легать, ши алте мѣлате рѣзбоее бирши; ши пре лѣзратѣла Истинїианѣ ден перире-а скоасе, кѣ се рѣдикасе в рѣдѣ а лѣ Анастасїе кѣ в самѣ де ваменн пре лѣзратѣла, тарж Белисарїе кѣтезѣ кл ави лѣѣ шї-и бирши. Дечи тѣе атѣнче 35 де мїн де чеи врѣжмашн хїталѣнн ши скѣпѣ лѣзратѣла; дѣчїи ера лѣзѣать де тоци воеводѣла Белисарїе, че нѣ лѣзкѣ авѣста пизмеен, кѣмѣ ши се грѣаще: мѣкѣл хїталѣнѣ ши пизмашѣ нѣ юѣѣше бинеле омѣавн; челѣа че тѣсте бѣрѣать бѣнѣ ши кѣтезѣторѣ ла рѣзбою, ель сосн пизмеен робѣ ши бѣѣ пѣхарѣла нѣпѣстїен, кѣ-и тѣтарѣ клѣла. Ѡ пизмѣ! де лѣчѣнѣ врѣжмаше, фїарж кѣмплїтѣ, тѣлѣарю, скорпїе венноасѣ, шарпе мѣшкѣторю, сеѣѣтѣ фѣрж фїерѣ, свлицѣ аскѣцитѣ, вїацѣ фѣрж паче, кѣтѣ рѣѣ фачн ши кѣци мѣнчешн! Ичеста лѣзратѣ зндн бесѣрекѣ прѣ мѣре ши фрѣ-молѣж, анѣме светла Гофїл, ши ера крѣцинѣ бѣнѣ, милѣа пре мишен ши сокотїа кѣ чннсте превѣїн ши рѣгѣторїн; ши 'н ал 26 де авн лѣзрѣциа авн фѣ а тѣатѣ (sic) авѣл ал чннчїле сѣборѣ а-дѣнать лѣ Царїградѣ 165 де пѣрїнцн. Шн домнн Истинїианѣ чел мѣре 39 авн.

ЛѣТѣРѣЦїА Лѣ ИСТИНѣ ЧѣЛ МИКѣ.

Кѣндѣ врѣ сѣ моарѣ Истинїианѣ, ел фечорн нѣ авѣ, че-шѣ дѣде лѣзрѣциа непотѣ-сѣѣ лѣ Истинѣ; ши ера вѣмѣ бѣнѣ ши дерѣпѣ, ши стрѣмѣжтѣциле нѣ ле юѣїа, ниче нѣравѣрїле рѣле, че ера кѣ сѣфлетѣ кѣратѣ ши кѣ кипѣ фрѣмосѣ, ши кѣбннте дешѣрте нѣ-и пѣжѣа, ниче ера юѣнторѣ л'авѣцие, ши ера фрѣ-мосѣ ши блѣндѣ, ши хїтленшѣгѣлѣ нѣ-ль авѣ; че ера тотѣ болѣлѣ, ши мѣлн мѣлатѣ лѣзрѣциа де лѣ патѣ; дечи пѣнтрѣ кѣ нѣ пѣтѣ ешн дѣсѣ ла мишен ши ла сѣрлчн сѣ-и жѣдече кѣ дерѣпѣлѣ, ен авѣ асѣпрѣлѣл мѣлатѣ ши стрѣмѣжтѣци грѣле ши мѣнтѣрїн рѣле де кѣтрѣ в самѣ де боарн, кѣ ера лакоми ши нѣ се пѣта сѣтѣра ши ле ера жѣдецѣла тотѣ лѣ платѣж; дечи ера

претвѣтннина свспини ши пажнцери кѣ лакрѣми ши ципете; дечи авзи лпзратѣла де рѣла лорѣ, че нѣ ле пѣта фолоси, кѣ-л лгревѣла дѣрориле, нѣмаи че ле порончѣла ши ли се лѣвѣла шї-н лгрозѣла кѣ кѣвзнтѣла, че еи нѣ гжндѣла, кѣмѣ се грѣтаще: инимѣ лакомѣ ши юбитоаре ла авѣѣе нѣ се рѣшинѣвѣж де фацѣ лпзрѣтѣскѣ, ниче се тѣме де дѣмнезев. Дечи бирѣсе рѣвѣл пре еинне ши акоперисе стрѣмѣжтѣциле пре дерептѣци, тарѣ лпзратѣла свспина ши тѣнжѣла; лѣсѣ вѣре-чине де л боари вени лпнаинтѣ лпзратѣлаши кѣ лдрѣзѣнире де зисе: ѡ, лпзрате! де вѣре (sic) вѣѣ сѣ таи де л мѣниле рѣвѣли сѣ нѣзѣвѣши пре ѡамени, дѣ мѣе свѣла, дечи ю де воу тѣла несаѣѣла ши лѣкомѣла ши де воу скоате де л рѣдѣчинѣ нѣзравѣла лакомилорѣ, чинсте сѣ анѣѣ дѣла домнѣла та, тарѣ де нѣ воу фи дерептѣ сѣ-м таи капѣла. Лпзратѣла атѣнче-лѣ пѣсе банѣ маре, шї-н зисе сѣ грижаскѣ дѣ дерептѣте. Дѣчїи жѣдѣкѣндѣ ел кѣ дерептѣла, вени ѡ мѣтаре вѣдѣѡ ши се жѣлаѣла пентрѣ ѡнѣ постѣлникѣ де ера рѣдѣ лпзратѣлаши, кѣмѣ таѣ лѣватѣ тоатѣ авѣра пентрѣ ниче ѡ винѣ; ел тремѣсе сѣ-л кѣме ла жѣдѣкатѣ; постѣлникѣла нѣ мѣрсе, че лѣкѣ-л лѣжѣрѣ; атѣнче фѣѣче лпзратѣла ѡпѣзѣ маре боарилорѣ, тѣмпѣж-се де фѣ ши постѣлникѣла ла аѣла вѣселїе, немери ши банѣла чѣла маре, грѣзи кѣтрѣ лпзратѣла: доарѣ те кѣѣци, доамне, де лѣвѣзѣтѣрѣж че мїан зис кѣ жѣдѣецѣ дерептѣ сѣ фїѣ, пре карїи ворѣ ѡвѣиди пре чѣи сѣрѣчи кѣ стрѣмѣвѣла еѣ сѣ-л чертѣ, дечи пѣтѣ-ци лѣкинѣ боерїа-ми, кѣ еѣ нѣ почѣ рѣвѣла хїтѣлѣнїи ши хѣлпїи ши немилоствїи а фи л чинстѣ тѣ; тарѣ Іѣвѣтіанѣ рѣспѣнсе: де амѣ еѣ фѣкѣѣтѣ че-ѡа кѣ недерептѣла, нѣ-ми вѣгѣѣ вое немикѣ, че мѣж та де л скаѣнѣ де-м фѣ пре дѣлѣж, тарѣ де пѣсте алтѣ чине-ѡа, дѣла масѣ-л скоалѣ ши-л жѣдѣкѣ кѣмѣ цѣм зисѣ; дѣка зисе лпзратѣла аѣла, атѣнче-шѣ фѣ скоѣ постѣлникѣла дѣла масѣ кѣ рѣшине ши-лѣ дѣсе де-л жѣдѣкѣ кѣ мѣтара че-лѣ пѣрѣла де авѣѣе че таѣ лѣватѣ, дечи чѣла че авѣѣ черѣнче цапѣнѣ ши трѣфѣ юте ши кѣ анѣмѣж аскѣцитѣж, елѣ се мѣе ка боѣла де жѣг шї-н се гжси вина фацѣж; дечи зисе де-л вѣтѣрѣж шї-н расе барѣла ши капѣла ши спрѣжнѣѣнеле, ши-л пѣсерѣж пре ѣ мѣгарю де-лѣ пѣртѣрѣж кѣ пїала пре тоате ѣлицеле кѣ рѣѣ рѣшине. Дѣчїи се спрѣрѣрѣж тоѣци ши се тѣтарѣ лѣкомїиле ши жѣлѣѣрїиле ка кѣ врїѣѣла, ши се фѣкѣ тѣтѣрѣр жѣдѣецѣ дерептѣ. Іѣла пѣсте чине арѣ минте слободѣ ши нѣ е юбиторю ла авѣѣе, ниче е фѣцарникѣ: нѣ се тѣме де чѣи лпналци, ниче се рѣшинѣвѣж де нименѣ; дечи де вѣри авѣѣ минте кѣратѣ ши вїаѣж дерѣптѣж сѣ нѣ лѣкоме-ши ла доѡзндѣж хїтѣлѣнѣ, нѣ те вѣри тѣме де лпзратѣ, ниче те вѣри рѣшина де боари, ниче-ц ѡа фи фрїкѣ де домни. Іѣ-

честа Івстіанъ мѣлате дерептѣци аѣ токमितь вѣеціен аѣмїен, ши аѣ токमितь 12 аѣны; ши 'н аѣ шаптеле аѣнъ де домнїа аѣни, атѣнче с'аѣ аѣласть паѣилоръ дела аѣвїерѣ аѣ Хс. 532 де аѣни, тарѣ дела аѣдамъ 6065 де аѣни.

АѢРѢЖІА АѢ ТИВЕРІЕ.

Нѣ аѣвѣ Івстинъ фечори ниче фѣте, че-шь аѣде аѣ мо.рте аѣпзрѣѣа аѣ Тиверїе, кѣ токмааа сфатѣлаши ши аѣ пзринѣи па-трїрлши; ши ера вѣрѣватъ аѣ шѣи ши кѣтежторю аѣ рѣзѣою, аѣвѣїа-ши аѣзра де толате пзрѣиле цара де кѣтрѣ вѣрѣжмаши, ка ѣнъ пѣсторъ тѣрма, кѣ се аѣчепѣсе аѣкѣ де аѣ зилеле аѣ Анастасїе аѣпзратъ аѣ аѣвѣ аѣптаре кѣ Шкѣни, кѣ аѣвѣсѣ (sic) цара де жоѣь, аѣїоа ши Ѣхридаѣа; ши Гофїа в деѣѣсе аѣпзрѣжтѣѣсеи аѣ Івстинъ, ши кѣ мѣлатъ вине ши кѣ аѣрѣри в чинстїа Тиверїе ка пре в маѣкѣ аѣ аѣни; тарѣ аѣ, кѣтѣ аѣвѣ, тотѣ аѣпзрѣїа миѣиелор, ши зиѣїа вѣсѣрѣчи ши тремїта милостенїе пре аѣ мѣжзѣстири. Ти-верїе аѣвѣ в фатѣ, аѣвѣїи в аѣде аѣвѣж Маврикіе; аѣ моарте-ши аѣде стѣгѣла аѣни Маврикіе; ши домни Тиверїе 5 аѣни.

АѢРѢЖІА АѢНИ МАВРИКІЕ.

Маврикіе, аѣѣка стѣтѣ аѣпзратъ, елѣ-шь аѣде в сорѣ аѣвѣж Фи-липпик, кѣ ера вѣрѣватъ вѣнъ ши де мѣлате шѣи се аѣпта кѣ Тѣрѣїи ши тотѣ-и вѣтѣѣ. аѣчи в аѣтѣж-и вїрѣи ши принсе вїи мѣлѣи фѣрѣж нѣмѣрѣ ши пре Хозрои, домнїа лоръ, ши аѣ мѣлѣи се аѣфлѣ кѣрѣче сѣмнатѣ аѣ фѣрѣнте, шї-и аѣтреѣа аѣпзратѣла кѣ: нѣ-сѣ кре-шїни, пентрѣ че с'аѣ сѣмнатъ кѣрѣче аѣ овразеле? еи рѣзѣпѣсерѣж: пзринѣїи ноѣири кѣнѣ аѣвѣжнѣирѣж Анаѣтоліа фѣ оморъ маре ши мѣрїаѣм нѣмаи нои Тѣрѣїи, тарѣ креѣїинїи ниче ѣнѣла, атѣнче не сѣмнатѣ ши нои де сѣжпѣзѣмъ, тарѣ акѣмѣ нои вомъ перїи де вон кѣ вѣ аѣїинаѣи кѣрѣчїен; зїсе ши аѣѣѣста Хозрои: мѣлатѣ доѣаѣж аѣвемъ нои де вои Грѣчїи, че ва вени вѣѣме де вомъ доѣжнѣи нои цара воаѣтрѣж ши вомъ доѣни рѣжѣрїтѣла кѣ тотѣла 588 де аѣни, аѣчи вѣѣи фї аѣтѣта вѣѣме рѣѣи Тѣрѣїилоръ, аѣвѣїи се вл аѣрѣпїа аѣѣѣ зї фѣрѣж сарѣж ваменїлоръ. Ши тарѣ се сѣвѣлѣрѣж Тѣрѣїи кѣ шѣи аѣѣѣ аѣжнѣь пѣнѣж аѣ зиѣѣла аѣлѣгъ че зиѣїсе Анастасїе аѣпзратъ де аѣ маре пѣнѣж аѣ Сїанвїїа де аѣкѣтрѣш вѣнїа Шкѣни ши Тѣ-тарѣжїи, Маврикіе ле тремѣѣсе аѣаѣде ши лѣгѣж кѣ дїншїи пѣче, ши се аѣтолѣрѣсерѣж. Ѣлѣрѣ-чїне-и спѣсе кѣ-и ва фї перїрѣѣ де ѣнѣла че-и ва фї нѣмеле Фїта, елѣ атѣнче аѣїисе пре Фїлиппикъ аѣ

ТЕМНИЦА, ЧЕЛА ЧЕ ПЪРТА ГРЕША ЛА РЪЗБОЛЕ ШИ—ЛА АПЪРА ДЕ КЪТЪРЪ
 ВРЪЖМАШИ; АТЪНЧЕ СЕ СКЪЛАЪ ХАГАНЪ ДОМЪЛА СРЪЗБЕСКЪ КЪ ШИИ МАРИ
 СПРЕ ГРЕЧИ, МАВРИКІЕ ТРЕМЪСЕ КЪ ШИИЛЕ ВОЕВОДЪ ПРЕ КОМЕНТИВЛАНЪ
 Л ЛОККА ЛЪ ФИЛИПИКЪ, АТЪНЧЕ СЕ ЛЪТЪНЕКЪ СОАРЕЛЕ ШИ АЛЪ СЕМНЪ
 ЛКЪ ФЪ, КЪ НЪСКЪ В МЪТАРЕ В ФАТЪ ЧЕ НИЧЕ АВЪ ВКИ, НИЧЕ
 МЪНИ, НИЧЕ НИЧОАРЕ, НЪМАИ ЧЕ АВЪ КОАДЪ КА ДЕ ПАЩЕ; ДЪКА СЕ
 ЛОВИРЪ КЪ СРЪЗЪИ ДЕ ФЪЦИШЪ, КОМЕНТИВЛАНЪ ПИЗМЪА ЛЪПЪРАТЪЛАИ
 ШИ ЛЪЧЕПЪ А ФЪЦИ, ДЪЧЪИ ПЕРИРЪ ГРЕЧИ ПРЪ МЪЛАЦИ, ШИ ПРИНСЕРЪ
 ВЪИ 12000, ШИ ТРЕМИСЕ ХАГАНЪ ЛА МАВРИКІЕ СЪ—И РЪСКЪМПЕРЕ,
 ЕЛЪ НЪ ВРЪ, НИЧЕ ЛЪСЪ РЪДЕЛЕ СЪ—И РЪСКЪМПЕРЕ, ШИ ЧЕРЪ НЪМАИ
 КЪТЕ ШЪ ПЕРПЕРЪ ПРЕ ШЪЛА; ХАГАНЪ СЪ МЪНІЕ ДЕ—И ТЪЕ ПРЕ ТОЦИ.
 ДЪЧЪИ ВЕНИ МЪНІА ЛЪ ДЪМНЕЗЕЪ СПРИ'НСЪА ШІ—И АРЪЛКАРЪ ПИЗМЪ
 ТОЦИ; АТЪНЧЕ ВЪЗЪ МАВРИКІЕ ШИ ШЪ ВИСЪ, КЪ—ЛЪ ПЪРЪА МЪЛАЦИ,
 ВАМЕНИ ЛЪЛИНТЪ ЛЪ ХЪ. ШИ ФЪ ЛЪТРЕБАТЪ: ДЕН ДОЛЪ СЪ—ШЪ Ю-
 БЪСКЪ МЪЛКЪ, АИЧА АЪ НЕСВЪРЪШИТЪ; ЕЛЪ—ШИ ЧЕРЪШ АИЧА, ШІ—И
 ЗИСЕ ГЛАС: ДАЦИ—ЛА СЪ—ЛА МЪНЧАСКЪ ФОКА; АТЪНЧЕ СЕ ДЕШІСПЪ ШИ
 СКОЛСЕ ПРЕ ФИЛИПИКЪ ДЕ ЛЪ ТЕМНИЦА. МЪНТЕ ПЪЦИНЪ ДЕ АЧА ВРЪМЕ
 ЕРА ТРЕМИСЪ ФОКА ДЕ СЪРЪЖАРИ СЪ ЛЕ ЧАРЪ МИРТИКЪ, ПАРЪ ЛЪПЪ-
 РАТЪЛАШ—И БЪТЪ, ШІ—И ЗИСЕ: ТРЪЧЕЦИ ДЪНЪРА ДЕ ВЪ ХЪЗНИЦИ КЪ
 ПЪДАРЕ; ФОКА СЕ ЛЪТОАРСЕ МЪНІВЪШЪ ШИ ПЪРЪ ПРЕ ЛЪПЪРАТЪА КЪ
 АМАРЪ, АТЪНЧЕ СЕ СКЪЛАРЪ ТОАТЕ ЧЪТЕЛЕ ДЕ РЪДИКАРЪ ПРЕ ФОКА
 ЛЪПЪРАТЪ. ДЪКА ШІЪ МАВРИКІЕ, СЪСПИНЪ ШИ ЗИСЕ: АЧЕСТА ВА КА КЪ
 СЪЧЕРЪ РЪТЕЗА ДЕ ПРЕ ЛЪМЕ ПРЕ МИНЕ ШИ ПРЕ РЪДА МА ТОАТЪ;
 КЪ СЕ ИВИ АТЪНЧЕШИ ЧА СЪТЪ, КОМНЪТЪ, КА В СЛЪБІЕ; ДЕЧИ ВРЪ СЪ ФЪГЪ;
 ЧЕ КАРЕЛЕ ПОАТЕ СЪПЛА ДЕ НАННТА ЧЕЛЪА ЧЕ ЛЕ ПОАТЕ ТОАТЕ ШИ—ШИ
 СЪМЪПЪРЪ МЪНІА ПЪНЪ ЛЪ А ПЪТРА РЪДЕНІЕ ДЕ СЪМЪНЦЪ?

ЛЪПЪРЪЦІА ФОКЪШИ МЪНЧИТОРИУЛ.

ДЪКА СЪТЪТЪ ФОКА ЛЪПЪРАТЪ ШИ ДОВЪЗНИ СКАЪША ШИ СЪБЪГЪЛЪ,
 АТЪНЧЕШИ ТРЕМЪСЕРЪ ДЕ ПРИНСЕРЪ ПРЕ МАВРИКІЕ ШИ ТОЦИ ФЕ-
 ЧОРЪИ ЛЪИ ШИ МЪТАРА, ДЪЧЪИ ТЪЕ ПРЕ ТОЦИ ПРЕ РЪНЪ; ШИ ПРИВІА
 МАВРИКІЕ, СЪСПИНА ШИ ЗИЧЪ: ДЕРЕПЪ ЦІ—И ЖЪДЕЦЛА, ДОАМНЕ ІНСЪСЕ!
 АПОИ ПЕРИ ШИ МАВРИКІЕ; ШИ ЛЪ ДОМНІТЪ 20 ДЕ АНИ; ШИ ФЪРЪ
 ЛЪРОПАЦИ ТОЦИ ЛЪТЪН ЛОКЪ, ШИ ЕРА СКРИС: ЕЪ СЪНТЪ ФЛА ЛЪ ТИ-
 ВЕРІЕ, ЛЪПЪРЪТЪСА ЛЪ МАВРИКІЕ, МЛИКЪ А МЪЛАЦИ КОКОНИ, НЪСКЪЦИ
 КЪ БЪКЪРІЕ ШИ МЪРИЦИ КЪ СКЪЗЪ. ДЕЧИ МАВРИКІЕ ФЪ ВИНОВАТЪ;
 ДАРЪ КОКОНИ ПЕНТРЪ ЧЕ—И ШЪНСЕРЪ ФЪРЪ ВИНЪ? ДЪЧЪИ СЕ ЛЪПЪРЪТЪ
 ФОКА СПРЕ РЪВЪТЪЦИ, КЪ АВЪ НЪРАВЪА ДРАКЪЛАИ, ШЪГАШЪ, СИРЪПЪ,
 МЪНІВЪШЪ, ГЪСЪТЪРЕЦЪ, БЪЦНЪВЪ, МЪРЕЦЪ, МЪНДРЪ, РЪЪ ДЕ ТОТЪ; ДЪЧЪИ
 ДА РЪЪ МЪЛАТЪ ШМЕНИЛОРЪ, ШЪИ ДЕ БОМАРИ АРЪДЪ—И КЪ ФОКЪ, ПРЕ АЛЪИИ

и жьлгѣ, пре алціи и сьвтіа, мли мьлци счнда, ши фжча морци грозниче ши л боари ши л кьртѣни ши л цьрлни: сьнцеле w-мьлши авѣ ка w бьстьрж дьлче. Дѣчїи пьлнцѣа тоци претѣтин-дина ши рьга тоци пре дьмнезев сь-и изьжваскж де л гьра льлши, шї-и фь милж лши дьмнезев ши кьштз кь шкїи чьи милостивн, ши взьь рьштзциле лши, шї-и фь милж де жьлгѣра лорь, дѣчїа адьсе жьдець че фжча ши ель алторь; кь неще боари взььрж атзта рьь ши сьнцѣ вьрськндь-се, ши фьрж милж прж-даци ши мьнчнцн, ши ка знь лев бьвндь-ле сьнцеле, скрисерж кїрте ла Іракліе воеводьла де л Фригїа ка сь вїе; ель рьдикж шши ши пьрчѣсе, дьчи се ловирж кь Фока ши-л кьрвирж ши фь принсь вїь мьнчнторюа, дѣчїи фь пьсь де л'ав сьцетать л прочкж, ши аша ш'ав льпздатъ сьфлетьла; ши ав домннть 8 ани.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪ ІРАКЛІЕ ЛПЪРЯТЬ.

Ичестьла ера нацїера ден Каподокїа ши де рьдж маре ши богатъ ши ера воинникъ ши таре де вьртѣте ши кьтежжторю ши мьестрь ла рьзбою, ши ньскь фьчорь де-и сьмьзна лтрь тотъ, аньме Ко-стантинь. Лн ал треиле анъ де домнїа лши, еши Хозрое кь мьл-циме де Тьрчи де льш Палистина кь тотьла ши четатѣ Іероса-лимьлши ши прьдж Ісїа толтж, ши цара гречаскж пьнж сосирж ла Цариградь, ши се льзда кь ва лгржди четатѣ кь сьлнцеле, кь плавезеле (sic) ши кь арчеле, ши де кьтрж маре кь корабїиле, кь адьсѣсе кь динсьла Мидїенїи, Халдїанїи, Ісврїанїи, Тьрчїи ши Тьатарзи, де-и спьра ши-шь рьдѣ ши зичѣ кь нь се ворь тьрна пьнж нь ворь довьнди четатѣ. Дѣка взьь Іракліе лпьрять кь нь се ва пьта бате кь шшиле ль Хозрое, кь ера мьлци ка нж-снпьла, ель сьхтѣн мьщершьгь пьннь де лнцелепчїуне, кь афларж нище мьестрїи але ль Ірхїмидь Румлѣньла де иждьрзсе кьндь бжтѣ Румлѣнїи де демьлатъ пре Сиракьси, дьчи токмирж нище шгннде ши ле пьсерж л зидьла четзціен ден катрѣw арда солреле-наинтѣ корабїилорь, дѣчїи солреле бжтѣ л стикле, де акола ешїа фокь ка фьлцѣрьла ши ле ардѣ корабїиле ши прн'нши, дьчи се спьрѣрж ши се мьтарж де пре апж тоци. Іеракліе лкинж четатѣ фьчолреен ши маичеен Домньлши, ши-шь льсж фїю-сьь, ель еши пре аскьнсь ши стржнсь шши марн, дьчи се дьсе л Персїда де л прьдѣ царѣ ши ле рьсипи четзциле ши ле арсе сьтеле, ши ле тьзѣ мьвериле ши ле зчїда фьчорїи ши ле жьнгѣ прьнчїи, пьнж маи ле пьстїи царѣ ши мьлтж комоарж адьнж; дѣка льзи лпьрятьла Хозрое, льсж четатѣ ши се тьрнж, дьчи се тимпннарж

ши се ловирж де фацж, ши бирши Иракліе, ши мѣлци Тѣрчи пѣ-
рирж, ши воевожѣи лѣ Хозрое, ши рѣдл лѣи кѣ тотѣл; 6000 де ани
ера кѣрѣдл соарелѣи кѣндѣ лѣ лѣлатѣ спата грѣчаскѣ пре лѣ цара
тѣрчаскѣ; ачѣстѣ с'аѣ тѣмплатѣ; апои тарж кѣндѣ ера лѣкѣ Иракліе
лѣ Персѣда, Хозрое адѣнлсе де лѣпрежѣрѣ тоате цѣриле асѣпра Ца-
риградѣлѣи, тарж лѣ мижлокѣ се трѣдѣлѣ четатѣ кѣ ш корлѣіе де
валѣре лѣ мижлокѣ де маре, ши де тоате пѣрциле ера непрѣче-
пѣци; лѣнскѣ-и апѣра брацѣла чел тарѣ ши налтѣ, де-шѣ тинсе
мѣна лѣпревнѣж кѣ мѣнѣе ши скорни взнтѣ кѣ виворѣ ши порни
пкои кѣ гриндине; чѣи дѣ пре апѣ некѣ, тарж чѣи де пре ѣскатѣ
ка ѣнѣ прахѣ-и рѣсипи, тарж лѣ четате кѣнтѣ: „чѣла чѣ еши ман
бирѣитоаре декѣтѣ воиничѣи Цариградѣлѣи“ чѣи де бирѣире. Іера-
кліе лѣ домнитѣ 31 де ани.

ЛѢПѢРЖИЦІА ЛѢИ КОСТАТИНѢ ФІЮЛ ЛѢ ИРАКЛІЕ.

Чѣршл-л пѣмѣнтѣл лѣ Иракліе лѣпрѣмѣтѣл ши-л дѣде; пре ѣрмѣ-ши
лѣскѣ лѣпѣржѣціа фію-сѣл лѣ Костантинѣ, чѣ домни нѣман ѣнѣ анѣ
ши нѣ апѣкѣ сѣ факѣ чеѣа ка сѣ се кѣнолскѣ, кѣ-л отрѣѣи
мащѣхѣ-сѣл Мартинѣ.

ЛѢПѢРЖИЦІА ЛѢ ИРАКЛОНѢ ФРѢЦИНИ-СѢЛ.

Дѣпѣ Костантинѣ апѣкѣ Мартинѣ домнѣа кѣ фію-сѣл Ираклонѣ,
чѣ пѣцинеѣл лѣ трѣи, кѣ лѣарж кѣрѣндѣ рѣскѣмпѣраре дѣлѣ дѣм-
неѣеѣ, пѣнтрѣ кѣ нѣман чѣ се арѣтѣ рѣл, лѣ Ираклонѣ и татарж
насѣл, тарж лѣ Мартин лимѣл, шѣ-и скоасѣрж кѣ рѣшине.

ЛѢПѢРЖИЦІА ЛѢ КОНСТА ФІЮЛ ЛѢ КОСТАТИНѢ.

Стѣтѣ Конста лѣпѣратѣ, непотѣл Иракліеи, ши авѣ лѣтрѣ инимѣ
де лѣтѣю ши крединѣж рѣ, кѣ ера еретикѣ ши лѣзѣлѣнѣ рѣл пре
православничи; ши фѣ лѣ зилеле лѣи ал шаселе сѣѣборѣ ден толѣж
лѣмѣ адѣнѣтѣ лѣ Цариградѣ 170 де пѣрници сфинци. Атѣнѣе се
иви пре лѣме Махметѣ челл чѣ лѣ токмитѣ лѣѣе Тѣрчилорѣ, ши
нѣзѣлѣсе мѣлциме де Сѣрѣѣини лѣ Цариградѣ ка сѣ-лѣ дѣѣждѣѣскѣ,
чѣ-и ѣлѣтѣ Конста шѣ-и гони кѣ рѣшине рѣ. Ачѣста ѣрѣ сѣ пѣѣче
скаѣнѣл Цариградѣлѣи сѣптѣ четатѣ Рѣмѣлѣи, чѣ ѣнде нѣ ѣа сѣ
ажѣте дѣмнеѣеѣ, лѣ дѣшѣртѣ се неѣоѣше нишине, кѣ ѣеѣ аѣоло
пѣхарѣлѣ кѣмплитѣ де молрте; ши лѣ домнитѣ 17 ани.

АПЪРЖЦІА ЛЪ КОСТЯНТИНЪ БЖРЕОСЪЛ ФЪЧОРЪЛ КОНСТЪН.

Дѣка пери Конста, ель се рзднкж ден Сикидѣл 8нъ вмь анме
Мизигіа, че кърздѣс се сврзши, кж се сквѣл Костантинъ взрво-
сѣлъ к8 вѣији спре Сикидѣл ши пре тоци вржжмашѣн тзтжне-сѣс 8
Констен к8 дерептѣл пѣрдѣс апреѣнж к8 Мизигіа. Ячеста кзндѣ
псрчѣсе л васте ера тинерель, тарж кзндѣ вени ерѣ взрѣосъ. Л
знаеле ачестѣл апзратѣ трежсрж Шкѣни Дѣнжра ши лварж царж
мвѣтж дѣл Гречи; ачѣ царж в кема млинте Мисіа. Ши л8 дом-
нитѣ Костантинъ 10 ани.

АПЪРЖЦІА ЛЪ ІВСТИИАНЪ.

Дѣсе-се ши Костантинъ депре лме дѣпз ллалци, ши-шь лзсж
апзржцїа фїю-сѣс л8 Івстианинъ; че н8-л ювѣл вомарѣн, ниче цз-
ранѣн, пентрѣс кж ера рзѣс, визетѣлѣнъ(sic), сирѣпѣ, вчиглашь, плинъ де
неѣвнѣе, ниче авѣл вмь дерептѣ сине, ниче сфѣлѣ лтребѣ де нме,
че се цинѣ лсѣши кж е прѣ лцелептѣ; пентрѣс ачѣд-л чертж
дѣмнезѣс, кж се сквѣлрж Шкѣн, Срзѣн ши Рѣмжнѣн мвнтѣнѣн
де ле лварж царѣ де кзтрж Дѣнжре токма пзнж ал Драча, ши
Івстіанинъ лкз пери рзѣс; ши л8 домнитѣ 6 ани.

АПЪРЖЦІА ЛЪ ЛЕВѢНТИЕ ЦАРЪ.

Кж се сквѣл 8нъ вомаринъ ден ксрте анме Левнтїе ши к8
лѣцїн ноаптѣ, ши принсерж пре Івстіанинъ де-и тзтарж насѣл ши-л
тремисерж л Херсонъ преспре марѣ Понтѣлѣн. Лсѣл вкюл дерептѣ
ле вѣде толате, дѣчн чине че фаче лѣн фаче, кж се рзднкарж
неце тзлхари к8 Тсрчн ши к8 Каранманн де прѣдѣл Яфрикїа ши
цара пре лзлгж маре, ел тремѣсе вомарѣн к8 вѣији де се ловирж
в датж к8 диншїн шї-н впрѣсрж, Тсрчїн лкз се мѣл лмѣлцирж,
дѣчїн се ловирж ш'латж датж ши впрѣсрж атѣнче пре Гречи ши
ле лварж в четатѣ: Кархїдонѣл; Гречїн нз пѣтсрж рзѣдл рѣшинѣ
ши досѣдѣ, че се лдѣлрж тоци мѣл марїн де сфзтѣсрж, ши л-
лѣсерж пре 8нъ прѣвѣгъ де-лѣ кема Тиверїе Яфимарѣ, ши-лѣ
рзднкарж апзратѣ. Левнтїе л8 домнитѣ 3 ани.

АПЪРЖЦІА ЛЪ ТИВЕРІЕ ЯФИМАРЪ.

Дѣчїн вени Яфимарѣ ши довзндѣн Цариградѣл ши принсе пре
Левнтїе де-н тзе насѣл ши-л вжгж л темницж. Дѣчїн ф8 апз-

ратъ Йѳимарь; че авѣ фрижъ де Івстїаннъ чедъ кѣ насѣл тѣхатъ кѣ ва вени де—и ва лѣа лѣхрѣціа, пентрѣ кѣ—и спѣна авѣа знѣ нѣмѣрѣторю де стѣлае; дечи тремѣсе ла Хаганъ домнѣа Срѣвескъ шї—и фѣгѣдѣи аврѣ мѣатъ ка сѣ—и тремѣцѣа клѣла лѣ Івстїаннѣ; Хаганъ врѣ сѣ—а тремѣцѣа легатъ, тарѣ ел дѣка принсе де вѣсте фѣци ла домнѣа Шкіенескъ ла Тервелѣ, дечи нѣми де аколо шѣи мари ши се дѣсе ла Цариградѣ ши а пѣцини адевернѣ сѣатѣа, дѣчїи гѣсирѣ сѣанлѣрѣа пре зндѣ мерѣа апл лѣ четатѣ ши мѣ—цѣршгѣсирѣ де лѣтрлѣ лѣ четатѣ. Тиверїе Йѳимарѣ лѣ домнїтѣ 7 анн.

ИРЖ ЛПЪРЖЦІА ЛЪ ІВСТІІАНЫ.

Дечи лѣкѣпѣ Івстїаннѣ крѣнѣа тарѣ ла лѣхрѣціе, ши дѣрѣи пре домнѣа Шкѣилорѣ вине ши се тѣрнѣ; дѣчїа че вомѣ спѣне манїте де нѣпастѣ рѣ че адѣча пре боарнѣ, кѣ ле лѣа лѣтѣю кѣ—нѣтлѣта толѣтѣ, дѣчї—и легл кѣ мѣериле—шѣ ши фїїи лорѣ кѣ фѣтеле шї—и вѣга прил касе—ши де—и арѣа кѣ касе кѣ тотѣ, ши пре ацїи мѣаци и жѣлѣ ка вителе, ши нѣ нѣман боарилорѣ ле фѣча рѣс, че—ш адѣсе аментѣ де патимѣ кѣндѣ ерл ел лѣ Херсонѣ, дечи тремнѣсе ла днїшїи: ничѣ сѣ крѣце вѣтрѣнѣ, ничѣ тѣнѣрѣ, ничѣ мѣтѣре, ничѣ вѣлѣ, ничѣ фатѣ, ничѣ коконѣ де цнѣа, че пре тоци сѣ—и пїарѣа ши сѣ—и сврѣшаскѣ; дечи ерл пѣнѣере ши кїоте мѣлатѣ атѣнѣе Херсонѣннлорѣ, кѣтѣ коврѣшїа пре вїолѣемѣ; ши лѣзїи лѣхратѣа кѣ лї—е мнлѣ де нѣ—и пїерѣа пре тоци, че лѣкѣ тремѣсе пре Филпнїкѣ кѣ шїнлѣ ши—а лѣвѣцѣа сѣ—и сврѣшаскѣ кѣ тотѣа ши сѣ ле рѣснпѣскѣ врлшѣа сѣ—лѣ факѣ цѣрннѣ (sic) де арлѣтѣ. Ѵцилѣ вѣзѣрѣ нѣравѣа лѣи фѣрѣ мнлѣ ши свнрѣпѣ ка де лѣпѣ че вл сѣнѣе фѣрѣ сацїѣ, дечи нѣ врѣрѣ сѣ се лѣпревнѣ лѣтрѣ атѣта спѣркѣчїуне а лѣи;

ЛПЪРЖЦІА ЛЪИ ФИЛИПЪ ЦАРЪ.

че рѣднкарѣ лѣхратѣ пре Филпнїкѣ ши пѣрѣѣсерѣ спре Цариградѣ кѣ коравїнлѣ пре марѣ. Івстїаннѣ се спѣре, лѣсѣ ешн лѣтѣмпннлѣтѣ сѣ се ловаскѣ кѣ днїшїи пре ѣскатѣ; кѣндѣ принсе де вѣсте: Филпнїкѣ манѣ сосѣце ла Цариградѣ; атѣнѣе се тѣарсе(sic) де сѣргѣ ла четатѣ сѣ апѣче склѣнѣа; кѣндѣ сосн, Филпнїкѣ лѣтрл лѣ четатѣ ши принсе порцнлѣ, ши фѣрѣ пѣстѣлѣа фѣ принсѣ Івстїаннѣ; дечи кѣмѣ фѣчѣ елѣ алѣторл, ашл и се фѣчѣе, кѣ фѣ жѣлѣфѣтѣ кѣ фїю—сѣсѣ Тиверїе. Филпнїкѣ лѣхратѣ нѣ ерл крешннѣ,

че ерл еретикъ ши дефзима пре л'ѣца дерѣитъ; че нс се асквнсе де укюл ас дѣмнезес, кз-шь п'ердс ук'и л'превнх кс л'пържц'а. Ши ас доминтѣ Филиппикъ 2 ани.

Л'П'РЖЦ'А ЛЪ АРТЕМІЕ ЦАРЬ.

Дѣка се т'змплаж аша ас Филиппикъ, ксртѣ се сквля кс сватѣ л'превнх де п'серж пре Артеміе л'пзратѣ; ши ерл юте ши л'дрз-нець ши кзртѣларю. Атенче се т'змплаж васте кс Тсрч'и, дечи тремѣсе вонинч'и тоци ши боар'и сз се дчингж кс Тсрч'и. Дѣка-и вжтѣрж ш'и гонирж де л' хотарзле гречец'и, е'и рхдикарж снѣ-пзратѣ (sic) пре Феодосіе, вмѣ влзжнж ши нс ц'а рхндѣл ниче се пречепѣ ла рззкою. Артеміе дѣка ц'ис, елс се л'кисе л' четатѣ Никеюлши ши лхсж пазнич'и сз пжзѣскж Царигрллѣл. Дѣка венн Феодосіе, елѣ п'все л'ватж невоннц'ж кс четѣц'ѣн'и, ши кс маре кинѣ ши мец'ершдѣгъ дѣк'а докжнди четатѣ, ши тремнсе жѣрж-мжнтѣ м'уре ши л'фрикошатѣ л' Никею ла Артеміе, кз ниче снѣ рзс нс-и вл фаче, нсман сз се кзлѣгжрѣскж. Ши домини Феодосіе нсман снѣ анѣ.

Л'П'РЖЦ'А ЛЪ ЛЪС ИКОНОБОРЪЦЬ.

Ачеста Лес, кс нсмеле ши кс нзрлвѣл де лес ши кс сѣфлетѣл де ф'ларж, ел ерл де л' Исавр'а, де рѣлж м'ѣсерж, ши-л гжсирж ла снѣ пѣць нище ѿврѣн негѣц'жторн ши-л ксноскѣрж кс але лорѣ мжестр'и кз ва фи л'пзратѣ, дечи-л жѣрарж ка сз асквлате динш'и ксман-л ворѣ л'взца кзндѣ ва фи л'пзратѣ. Слс ли се фж-гждши кз-и ва асквлатѣ, ши дѣч'и к'орзндѣ фѣ ксноскѣтѣ де сфат'нич'и ши сосн воеводѣ рхскритѣлши, ши-ши афлж ажѣторю Артаваздѣ ансме снѣ коларинѣ, дѣч'и се рхдикж л'пзратѣ; тарж Феодосіе дѣка лзжн, ел фѣци де-ш лхсж скл'снѣл ши кснснл мѣн-чнторюлши, ши се кзлѣгжри, дечи докжнди л'пържц'а де в'ѣчн; тарж чел кс нзравѣ де лес, ф'ларж нхснлннкж, атснче веннрж чен проклаци де ѿврѣн ла чел лес сзлѣкатекѣ ши свирѣпѣ, дечи ниче чершѣрж аѣрѣ, ниче арцинтѣ, ниче коеріе дѣла л'пзратѣл, че-и жисерж аша: де верн сз морн де вжтржнѣ л' пзржц'іе (sic), тарж тѣ лѣ-пздж иколнеле де л' бесѣрекж ши рлде в'влзгеле де пре жндѣри ши впрѣцие вамен'и сз нс се л'кисе лорѣ. Слс се фжгждши, пѣюл лспндееен неподац'лорѣ нжиржчееен, ши кемж пре Германѣ патр'іархѣл де врѣ сз-л л'превнѣкже л рхс сфатѣл лорѣ, тарж нзринт'еле нс-и дѣде ниче л гржн, че-л фолрте л'фрѣнтж рзс кс сфент'еле скринт'ери.

Бла-а гони де л патріершіе. Ё, амарь сквѣж-се лѣпа пре пзсторю, ши лтрарж лѣпін л тѣрма лѣ Хс. де в спзрѣа ши в нека кѣм ерл ман рѣз, ши сѣрѣшіа вѣразѣа лѣ Хс. ши а прѣ кѣратен манче ши а тѣтѣрорѣ сфинцилорѣ, ши-ши врѣсж венінѣа амарь пре тоци крещинїи кѣци се лкина сфинтелорѣ вѣразѣе, де-и мѣнчїа шї-п рѣнїа кѣ мѣатж лѣвѣцжтѣрж а дракѣлѣн, лѣкж ман врѣтось пре пзринцин кѣлѣгжри! Соцѣ се фѣчѣ лѣ Гартасарь кѣ рѣлѣ лѣкрѣре лѣе лѣн, кѣ коврѣшіа пре мѣнчиторїи де нѣтѣю. Шѣтѣ еѣ вою арѣта корѣѣлѣн негрѣлѣа, кѣ ерл в бесѣрекж апролпе де света Гофїа ши ерл стрѣнсе кѣрци лтрѣнса: трен лтѣнерѣчѣе ши трен мїн, ши ерл а тоатж лѣмѣ философїи лтрѣнсе адѣнате, де ле цина 4 дѣскалї плинн де толѣж лѣцелепчюнѣ, ши цїа философїа тоатж ши адѣнѣа скрипторїлор елїнеци кѣ крещинїецин, ши вѣкѣа кѣ тотѣа, тѣтѣрор арѣта шї-п лѣмннѣа кѣ кѣвинтеле ка солреле, кѣтѣ токма лшинн лпзрѣцин немикж нѣ фѣчѣа фѣрж сѣатѣа ачелорл пзринци философи; арѣ лпзратѣа Лѣѣ мѣатѣ невон сѣ-п поатж лтоарче сѣ-п фїе соци спре рѣѣа лѣн че фѣчѣа, че ман вїне врѣ гони вѣатѣрѣ сѣа врѣ принѣе стѣлѣе; дѣкѣа вѣзѣ кѣ немикѣ нѣ вѣ фолосн, ел адѣсе гѣтѣжѣе скѣте демпрежѣрѣ де бесѣрекж, дѣчн арсе пре ачен сфинци пзринци лпревнж кѣ кѣрцилѣ л бесѣрекжѣ Ё, амарь лѣѣ кѣ сѣфлѣтѣ крѣнѣтѣ ши кѣ мнѣте де фїарж врѣж-маше, кѣтѣ пѣгѣбж фѣчешн! кѣ ерл аколѣ, ман скѣмпѣ де тоатѣе, ѣнѣ сфитокѣ мнїнѣнѣтѣ де пѣнтѣче де шарпе ши ерл лтрѣнсе скрипторѣ лѣн Ёмирѣ: Илїада ши Ёдїсїа. Л зїлеле ачѣстѣа Лѣѣ прѣдѣрж кѣ мѣнїе цара грѣчѣскж пѣнж лѣнж Царїградѣ. Ши до мннї ачѣстѣа Лѣѣ кѣмплїтѣ 25 де анн.

ЛПѢРЖЦІА ЛѢ КОСТЯНТИНѢ КѢФѢРИТѢА.

Рѣкжн лѣѣа ши сѣри пардос ман мѣнїѣсь, вѣщежн мѣчѣшѣа ши вѣрѣсли стѣзпжри мнн лгїмполсе кѣ полме лпѣците ши некѣчолсе! Ачѣстѣа Костянтинѣ, анѣме Копроннѣ Кѣфѣритѣа, нѣскѣ де л нѣпрѣкж шарпе; дѣчн кѣмѣ-п ерл нѣмеле Кѣкачѣа, аша-п пѣцїа ши вїаца. Ё доамне, чѣлѣ че ешн де тоатѣе вѣзжторю, кѣм раѣзїи вѣмѣ фѣрмжкѣторю ши вѣтравнїкѣ? Кѣкж кѣ тотѣа лѣцѣа ши лпѣлѣ воа дракѣлѣн, кѣче кѣ нѣ ерл мѣнчн пре лѣме, елѣ ле пѣдѣрѣа ши сѣтїа пре крещиннн, ши рѣснїїа мѣнжстїрнѣе ши ле лѣа авѣцїнѣе, ши рѣдѣ сфинтеле вѣразѣе де пре бесѣрѣчн де скрїа кѣнн ши клн ши алѣе Гаднннн, ши хѣлїа пре манка прѣ кѣрата; кѣ дешертж ѣнѣ тїксѣѣ плинн де гѣлѣенн пре в масж ши-л арѣлѣкж лнннїгѣа а ннїѣ пзринци ши зїнсе: че е вѣнѣ де

акмѣ? аша е ши минка Марїа, ашиждера ши алте мвери. Дечи ши алте мвлате вржма шѣа дефжима. Че вомь повести мли млатѣ дн'нса? дентр'ѣи кзне нзскѣ ѣи фечорь де кзне, дечи фзча тоть кзиѣце! Ачеста спсрктѣ мвори пре свети Стефань новїи, ши авѣ вїацѣ дделѣлѣж, ши нѣ авѣ рззвсае кѣ стрїинїи, че нѣман кѣ капегеле леѣїен креѣиннеѣи, ши пре кзлѣгжри нѣ ювїа нице дѣ вкн сѣ-н влзж. Ачеста арсе моѣїиле сфинтеен мѣченицѣ Бѣилїа: кѣ влсе де внтѣ ши де кзне ле местекл ши ле апринсе. Ши домни 30 де ани.

ДѢПЪРЖЦІА ЛѢ ЛѢХ ФІОЛ КЪФЪРІТЪЛЪИ.

Ленздѣ-ши влрс-кзндѣ ши ачеста сѣфлетѣл, лѣ Лѣх фїю-сѣх лѣсѣ-н стѣгѣл, ши домни 1 ань нѣман.

ДѢПЪРЖЦІА ЛѢ КОСТЯНТИНЪ ФІОЛ ЛѢ ЛѢХ ШИ МАИВЪ-СЯ ІРІНА.

Лѣх треѣс кѣрхндѣ ден лѣме; Ірїна соацл лѣи ши фїю-сѣх Ко-
стантинѣ, нзскѣтѣ дентр'нса, лѣсѣ-н дѣпържцїа; днсѣ ел ерл а-
тѣнче тинерель, дечи нѣрта Ірїна крзмл. Ач-стл лѣднѣ де претѣ-
тиндннѣ сѣворь, ал шлптеле сѣворь л тоатѣ лѣмѣ, дѣ Никею 318
де нзрннцн сфинци; дечи мзржчннїи чеѣ че дѣрїа сфинтеле нколне
де дѣ рзджчннѣ-н змѣасерѣ, ши нонрѣ нѣмѣнтѣл целеннѣтѣ, ши
арѣлкарѣ сѣмзнцл де православіе ши креѣлл млре дѣтрѣ нннлм лѣ
вѣни креѣиннн. Дѣрѣ дѣкка рзсѣрїа мѣстѣацѣ коконѣлшн, атѣнче
се апронїарѣ дн'нса неѣе арѣмнторн хнтлѣены ши-л мѣгансїрѣ
де-шь гонн пре мѣмѣ-сѣ дѣпържтѣсѣ дѣл дннсѣ де лѣв елѣ
крзмл де дѣпържцїе. Дѣчїи се дѣтоарсе дѣ лѣкрѣре непотрѣвннче,
ши-шь кзлѣгжри мѣтара ши се аместекѣ кѣ алтл, кѣмь се знче:
ннкзтѣрл де ва пнкл де нѣрѣрѣ пре нїлтрѣ, дѣкѣ в пѣтрѣндѣ-
аша ши лмѣцїа пре влмenni блзне; днсѣ се дѣшептѣ кл трѣзїѣ,
дѣкка се сѣтѣрѣ де воѣ лѣи, ши лржшн кемѣ пре мѣмѣ-сѣ
сѣ дѣдерептѣзѣ токмѣлѣе дѣпържтѣеїи; дечи петрѣчл фїол кѣ
мннѣ-сѣ дѣ тоть вннеле де прѣчнѣ. Атѣнче веннрѣ мѣлци Шѣѣи
де прѣдл Рѣмеле, ши еши дѣпърлтѣл де се кѣтѣ кѣ днннїи, ши-л
внрѣнрѣ ши пернрѣ мѣлци Грѣчн ши когарн; дѣчїи се ловнрѣ
Грѣчїи кѣ Ірмѣнїи шї-н внрѣнрѣ ши прннсерѣ мѣлци Ірмѣннн;
ши кѣ Ірлвѣннѣ дѣкѣ лѣ фѣкѣтѣ лѣптѣ шї-н внрѣнрѣ. Дѣрѣ
Клрднѣ домнїл Шѣїенесѣ трѣмѣсе лл дѣпърлтѣл де-н знсе: кѣрхндѣ
сѣ-м трѣмннцн хѣрачю, сѣл вою венн де вою прѣдл царл нзнѣ

ла Цариградъ; елѣ-и рзспѣнсе: вѣтрзнь ещи, нѣ те встени, че вою вени еѣ ла тине кз сѣнт тзньрѣ. Дѣчїи еширѣ знїи ла лалци кѣ шци, че нѣ се ловирѣ, кз се спѣрѣрѣ Шкѣни де фѣцирѣ. Лтрачѣа врѣме сзпа знь вмѣ ла знь зидѣ, елѣ гзси знь мор-мжнтѣ де мармѣре ши знь мортѣ лтр'зньсѣ ши слове скрїсе де зича: Хс. вл наще де л фатѣ ши крѣзѣ, тарѣ л зилеле лѣ Ко-стантинѣ лпзратѣ ши а Ірїнен тар мѣ ва ведѣ солреле. Ирѣ Ірїна вѣтѣ сѣ фїе лсзши крзмитоаре, дѣчїи афлѣ неще вавени хлапи де-и лдемнѣ: кзндѣ дѣрмїа лпзратѣла амїлзжзи, ен лтрарѣ ши-а принсерѣ де-лѣ врѣирѣ, ши дѣчїа фѣ Ірїна лнскши лпѣ-рѣтѣсѣ. Лтрѣс врѣма лчѣа мѣри папа Яндрїанѣ де л Румѣ ши стзтѣ л скавнѣ Левнтѣ, тарѣ рѣда лѣ Яндрїанѣ скоасерѣ пре Левнтѣ де л Румѣ кѣ рѣшнне; елѣ чершїс ажѣсторю ла Ірїна сѣ-и фолосѣскѣ, ла нѣ-и дѣде; Левнтѣ тремѣсе ла Карѣла л Шпанїа де вени кѣ шци ши лкзпѣ л Румѣ ши дѣде склзненѣ лѣ Левнтѣ. елѣ се скѣлѣ де влгословнї пре Карѣла сѣ фїе лпзратѣ Румѣлн ши Венецїен; тарѣ дѣпѣ моарта лѣ Левнтѣ елѣ стѣтѣс папѣ знѣла че венисе кѣ Карѣла де л Шпанїа де-лѣ кемл Формосѣ, а-челл скоасе лтзю ересл латїнѣискѣ ши де атѣнче с'лѣ лѣпѣдїтѣ Гречїи де Румлѣнн, ши дѣчїи лѣ авѣтѣ свадѣ мѣатѣ манка кѣ фата де лѣ лтрлѣтѣ лтрѣ пале савїа де с'лѣ лпѣрцїтѣ ши с'лѣ тзїатѣ. Ирѣ лпзрѣтѣсѣ Ірїна дѣпѣ че-ш врѣн пре фїю-сѣл мѣатѣ се кзнд ши мѣлѣтѣ мллостенїе да скрлчїлорѣ, кл сѣ поатѣ зрнн мѣнїа лѣ дѣмнѣзѣс дѣла дннскѣ, че вкїол че вѣде толѣтѣ (sic) ши жѣдекѣ нннмїле вменѣци, елѣ се мѣнїе ши нѣсе зрѣчїюне, шї-и трзїи нѣцинѣ нѣтѣрѣа ши кѣс пѣхлрѣ амарѣ ши пѣлннатѣ; ши домнїрѣ де тот кѣ фїю-сѣл 14 анн.

ЛПѢРЖЦІА ЛѢ ШКУФОРѢ ГѢШНКА.

Кѣ се скѣлѣ спрїнѣса знѣла де л кѣрте де чен кѣстїци, анѣме Нїкуфорѣ. д'ш скоасе ден домїе, дѣчн в тремѣсе де фѣ цѣрлѣкѣ мѣсерѣ ши де немнѣк: л вїлѣа ен нѣ-и лѣжнѣла, че се хрѣнїа кл в вѣдѣш сѣрлѣкѣ пре ла зшїле алторл. Яшл пѣжтѣцїе дѣмнѣзѣс кѣн нѣ цїе хлрѣ де вїне че-и дѣ. Дѣчїи лѣврѣтнїдѣс-се роата де мѣнїе лпрѣжѣрѣ, лнѣлѣцѣ пре Нїкуфорѣ де свѣра, вмѣ рѣс, зчн-гашѣ, кѣ нѣрлѣвѣ рѣс, ювнїторю ла лѣрѣ, лкнїсѣ ла кѣвнїтѣ; коє-рїнле нѣ ле да воннїчїлорѣ нѣнтрѣс сѣлѣбе, че ле вшндѣк пре лѣрѣ; гѣра лѣн ерл тогѣ лѣрѣ ши кнїтѣлл лѣн, тарѣ лнмѣа лѣн ерл де кѣс; ши де алге ерл мѣхнїтѣ. тарѣ де врѣ лѣдѣче чнне-ва лѣрѣ, атѣнче ерл вѣселѣ; ши арѣлѣкѣ пре тоци дѣжѣднї грѣлає; тѣе ши

лѣфа воиничлорь; пентрѣ ачѣа тоци тѣнжѣа ши прѣтѣтиндинѣ
 ера кѣутѣ; ши невола пре воеводѣ Барда сѣ ле фѣе лпзратѣ; елѣ
 се дѣсе ла ѣнѣ пѣринте сѣхнѣтѣ л пѣстѣе де-и спѣсе владрнле
 шѣ-и спѣсе кѣмѣ л'лѣ рѣгатѣ сѣ ле фѣе лпзратѣ, ши-л лтрекѣ:
 фи-вѣ? елѣ впри де-и зисѣ: лтрѣ немнка сѣ нѣ се елѣе кѣ-нѣ
 вл пѣрде вкѣн, лрѣ ден чеци трен че лѣ веннѣтѣ кѣ тнѣ—ле
 зисѣ—Лев ва фи лтѣю лпзратѣ, дѣпѣ'нѣла Мнѣхана, Тома лѣ
 тренле, че нѣ вл лкѣпа, нѣман че-шѣ ва пѣне нѣме ши ва перн.
 лтѣнче се рѣдикѣ Неквфорѣ лпзратѣ кѣ шнѣ мари спре Шкѣн
 лѣнгѣ дѣнѣре, ши се ловнрѣ фѣцишѣ кѣ Крѣм домнѣа лорѣ, ши
 фѣрѣ бирѣци атѣнче Грѣчѣн ши Никвфорѣ, ши фѣрѣ мѣжкарѣ
 слѣѣн ши хрлнѣ армелорѣ; дѣчи фѣрекѣ Крѣмѣ цѣстѣа капѣлѣн
 лѣ Никвфор кѣ аѣрѣ ши дѣѣде тѣтѣрорѣ де еѣ внѣ дѣнтр'нѣсѣа.
 Ши аѣ домнѣтѣ Никвфорѣ 8 лнѣ ши 9 лнѣ. Ставрнкѣ фѣю-
 сѣа лпѣкѣ стѣѣга, че перн кѣрѣндѣ лтр'ачѣлѣш рѣзѣоу де ачѣла,
 сѣлнѣ.

ЛПЪРЖЦІА ЛѢИ МИХАИЛ РЪГАВЕИ.

Мнѣхана Рѣгавѣи ера цинѣре лѣи Никвфорѣ. Вѣзѣ атѣнче Рнзан-
 тѣа зн вѣнѣ ши слободѣ пѣнѣ фѣ Мнѣхана лпзратѣ, кѣ ера вѣмѣ
 вѣнѣ ши целѣпѣтѣ(sic), елѣндѣ ши лнѣ, вѣсѣлѣ, рѣдѣрѣѣ, нѣлкомѣѣ
 ннѣ се вѣкѣра де скнѣдала алтѣа, ннѣ се грѣѣла кѣ моартѣ кѣнѣа,
 ннѣ асѣпрѣа пре сѣрачн кѣ бирѣрнле, прѣвѣцѣн чннстѣа, рѣжѣторѣн
 мнѣла; атѣнче пѣцинѣ врѣме вѣзѣ царѣ грѣчѣскѣ мѣре рѣпѣлѣсѣ
 ннѣ мѣатѣ паче ши алнѣатѣ вѣлѣж фѣрѣ валѣрн; че де нѣпѣрлнѣж
 ловн вѣнѣтѣ кѣ фортѣнѣж, кѣ се скѣлѣ лрѣж Крѣмѣ лпзратѣ кѣ
 Шкѣнѣ де фѣѣче рѣзѣоу кѣ Мнѣхана лпзратѣ лѣлѣж Ѡдрѣю ши-л
 бирѣн, ши пернрѣ мѣлѣцн Грѣчн, лпзратѣа лѣкѣ аѣѣа скѣпѣ, ши
 ѣоатѣ авѣцѣа лпзрѣжѣѣскѣ ши грѣчѣскѣ в лпѣскарѣ Шкѣнѣ. Ши
 дѣѣѣа фѣрѣ пѣстѣѣлѣ се скѣлѣ чѣл нѣме ши кѣ нѣрѣлѣв де Лев,
 че мѣлѣка карнѣ шнлорѣ лѣ Хѣ., лрѣж Мнѣхана дѣѣка вѣзѣ кѣ внѣ
 лѣѣлѣ чѣл кѣ нѣрѣлѣв де фѣлрѣж, се дѣсе де вое-шн ши лѣсѣ скѣлнѣа
 чѣлѣн че-и елѣѣ мѣлѣцн пнзѣмѣ мѣнчннторѣюлѣн; фѣцн де се дѣсе
 де нѣ-л цѣѣс ннѣме че се фѣѣче: ши домнн 2 лнн.

ЛПЪРЖЦІА ЛѢИ ЛѢХ ЯРМѢНѢЛ ШИ ЛѢПТЖТОРЮЛ ИКОЯНѢЛОРЪ. 7.

лчѣстѣа Лев ера рѣдѣ де Ярмѣнѣ, ши лрѣж нѣн лчѣстѣа мѣ-
 рѣчннн лѣгнѣпошн ши вѣрѣслн ман аскѣцнцн дѣкѣтѣ лтѣю де

Дримпа пре криштини че се джила сфинтелорь нколане, ши ка знь шарпе кхска гьра ши-шь врхса венниѣа пре вьрлзъль лѣ Хс. ши а лѣи мликъ прѣ кьратъ кѣ хъле грозаве, ши ардѣ нколанеле сфинцилорь, ши черка претѣтиндинѣ вьртолпеле пре зиде ера ке-сѣречи ши азксите дѣ пьринци, дѣ рѣз-н лѣвълъа; ши пажидѣ претѣтиндинѣ тоци. Ичеста Лев вѣр сѣ пѣарзъ рѣда лѣи Михаил тоатъ, шѣ-н скопи знь фечорь Никвта, апон фѣ патрѣлрхъ дѣ-лъ кемл Игнатѣе. А скимвълъ вѣеѣен адъсе-ши аминте дѣ чел пьринте че пророчисе дн'ишии, дечи се тема дѣ Михаил дентрѣ Я-мореа дѣ сѣ нѣ се сколле сѣ-н та дѣлржѣѣа, дечи-л вѣлж легать дѣ темницъ, кѣ вѣр сѣ-л пѣарзъ; че пре чине-лъ ферѣѣе азмнезез, дѣ дешертъ кѣцетъ рѣз минта вменѣскъ, кѣ Михаил се нѣдеждъна пре кѣвзнтъа чѣлѣи пьринте сѣзнтъ, дечи дескопери ши голи ши арзтъ лѣ Ипатѣе постѣланикъл: кѣмъ тѣз пророчинтѣ ачѣл пьринте минънатъ ши вѣтрънъ сѣфлетѣскъ, кикнвсь кѣ пѣнеле дѣ лѣрѣ, кзнтѣ азмнезѣѣе, кзрѣнтъ кѣ пѣрѣа ши кѣ минта; ши алтъ дѣкз зисе: дѣ нѣ вѣци гръви, еѣ вою спѣне пре тоци кзци-с хитѣѣни дѣлрзтѣлѣи. Дечи стржисе Палѣе чѣтъ тоци кѣ арме, шѣ-н вѣлж дѣ бесѣрекъ дѣмзѣѣца дѣтр'о зѣ дѣ наѣѣра лѣи Хс. Дечи вѣиндъ дѣлрзтѣлѣа лѣ бесѣрекъ, ен нѣвълнрж ши-л жѣлѣѣрж. Яша перѣ Лев Ярмѣнълъ, вѣлжмашълъ креѣшинилорь, рѣсипиторюль нколанелорь ши ал лѣѣѣи. Дѣ моартѣ лѣи скрисѣсе ши Севѣла дѣ дѣмълъ, кѣ се афлж в картѣ а ен дѣ кѣртѣ дѣлрзтѣѣскъ дѣ ера скрисе мѣлате пророчѣи дѣ домини ши ера вѣразе дѣ фѣери ши дѣ влмени скрисе дѣ картѣ, ши ера знь лѣѣ ши ста знь вѣмъ дѣ-лъ дѣлѣѣца кѣ в сѣлѣѣѣ ши трѣча сѣлѣѣца прѣнтр'о словж анѣме хѣрѣ; атънче зисе Кѣсторь философъ дѣ ачѣл хѣрѣ: дѣтр'о зѣ дѣ наѣѣра лѣ Хс. ва перѣ знь пѣрлѣ (sic) дѣ-л ка кемл Лев: кѣм ши фѣ. Ши лѣ доминтѣ Лев 7 ани.

ДѣЛРЖѣѣА ЛѣИ МИХАИЛЪ

Михаил фѣ домиѣ дѣ локъ дѣ легать, ши ден темницъ еши, дѣ склънъ дѣ дѣлржѣѣе шѣзѣ. Ичеста дѣкз нѣ се дѣкина нколанелорь, че таръ нѣ лѣ рѣсипѣа, ниче пре алѣѣи впрѣѣа сѣ нѣ се дѣкине. Ши лѣвѣ дѣ мѣлате ври досадъ дѣ Тѣрчи, ши лѣ вѣорзѣа столѣрнле ши лѣ прѣда цара; дечи лѣвѣ поносъ кѣ е вълзнъ ши фрѣкосъ, таръ ель тѣнжѣа рѣз дѣѣѣѣа ши сѣ скрѣѣѣа кѣ нѣвълѣа мѣлатѣ рѣз дѣ мѣлате пѣрци асѣпрж-н. Атънче се рѣднкъ Ѧвмла, чѣла че-н спѣсе чѣл пьринте семнъ рѣз, кѣ мѣлциме дѣ Гречи, ши-шь рѣ-днкъ нѣме дѣ дѣлрлѣ, кѣ ера чюдатѣ ши дѣфрѣкшѣатѣ кѣ дѣлрж-

знире, че де нѣ ва пѣтѣрникѣ дѣмнезѣ рѣилор сѣ стѣ л тѣм-
пишѣ, кѣ снѣ планинѣ ле е пѣтѣрѣ, ши сфлѣга ѡменескѣ дѣла
Ѳѡма нѣ авѣ ажѣторѣ, че врѣ сѣ-н фѣе нѣдѣжда пре стрѣини,
че нѣ пѣтѣ, кѣ авѣ Миѡанѣ прѣтинѣ бѣнѣ пре Мѣртагѣ домнѣ
Шѣкилор, дѣчї-н порѣнчи дѣ вѣни кѣ ѡци ши бѣрѣн пре Ѳѡмѣ,
ши фѣ принѣсѣ вѣс, дѣчї-н се стѣнсе лѣмина ѡкилорѣ. Миѡанѣ
домнѣ 8 ани.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪИ ѲЕѢФИЛ.

Ѳеѡфил, кѣндѣ врѣ тѣтѣ-сѣѣ Миѡанѣ сѣ-лѣ лѣсолре, елѣ а-
дѣнѣ фѣте фрѣмоасѣ дѣ пре'н тоатѣ царѣ лѣтр'о клѣж ши мѣрсе
сѣ-шѣ алѣгѣ. Ёл взѣѣ ѡ фѣтѣ прѣ фрѣмоасѣ ши лѣцѣлѣптѣ,
дѣчи грѣн кѣтрѣ 'нса кѣ испитѣ: пѣнтрѣ мѣаре лѣ вѣнитѣ рѣѣл
л лѣме. Ё рѣспѣнсе кѣтрѣ'нса: адеврѣ пѣсте, ши пѣнтрѣ мѣаре
лѣ лѣратѣ ши вѣнеле л лѣме, кѣм ан зиче: пѣнтрѣ Ёѡѡ рѣѣл
ши пѣнтрѣ прѣчѣстѣл Мѣрїѣ вѣнеле. Ёѣзи лѣпѣратѣл ши се мирѣ
дѣ зиче: еѣ мѣн лѣцѣлѣптѣ мѣаре дѣ мене нѣ воѡ лѣа; ши дѣде
мѣрѣлѣ чѣлѣ дѣ лѣрѣ, че ера семнѣ дѣ нѣнтѣ, снїн фѣте ансе
Ѳеѡдорѣ. Клѣѣ зиче кѣтрѣ Ѳеѡдорѣ: дѣбѣндѣши лѣпѣрѣцїѣ лѣ-
мѣскѣ, ши еѣ воѡ невѣн сѣ фїѣ лѣпѣрѣтѣсѣ; дѣчїн се фѣкѣ кѣ-
лѣгѣрѣцѣ ши с'ѣс лѣкѣсѣ лѣтр'о кѣлїе дѣ лѣ пѣтрѣкѣтѣ вїѣцѣ лѣѣ-
рѣскѣ, дѣчїѣ [лѣ] дѣбѣндѣтѣ лѣпѣрѣцїѣ лѣ Хс. Ѳеѡдорѣ се кѣнѣнѣ
кѣ Ѳеѡфилѣ. Дѣ лимнѣтрѣ ера ѡмѣ бѣнѣ ши нѣ юбїѣ стрѣмѣж-
тѣциѣ, ши пре Хс. прѣслѣвїѣ ши прѣчѣстѣл мѣнкѣ; тарѣ нѣколѣ-
лорѣ нѣ се лѣкнѣл; ши пре чѣл че се лѣкнѣл, елѣ-н вѣлѣѣ; кѣ ско.се
пре Мѣлодїе дѣн лѣтрїерѣше дѣ-л трѣмѣсе кѣ дѣн тѣлѣхѣри лѣтр'ѣн
ѡстрѣвѣл сѣ кнѣдїѣскѣ лѣтр'о пѣцѣрѣ: сн тѣлѣхѣри мѣри, дѣ лѣ
рѣѣдѣтѣ л пѣтолре кѣ 'нтр'о мѣлѣкѣ; ши Ѳеѡдорѣ ши Ѳеѡфанѣ,
ннѣсѣ сѣфинѣцї пѣрннѣцї стѣлпн дѣрѣптѣен лѣцн дѣ рѣзнѣма кѣ л
лорѣ лѣвѣцѣлѣтѣрѣж лѣмѣ дѣ крѣдѣре пѣнѣж акмѣ, елѣ-н вѣтѣс рѣѣ,
ши лѣ скрѣсе сѣлѣнѣ л ѡбразѣ словѣ дѣ понѣслѣ. Ёшѣ-н ера лѣн
Ѳеѡфилѣ вїѣцѣ лѣкрѣменѣтѣ дѣ л се лѣкнѣрѣѣ нѣколѣлорѣ, тарѣ
дѣрѣптѣтѣ авѣ; кѣ вѣннѣ ѡ мѣаре вѣдѣѡ дѣ жѣлѣн пѣнтрѣ снѣ
ѡгарннѣ кѣ ш'ѣс фѣкѣтѣ клѣж ши ѣѣс лѣтѣпѣтѣ фѣрѣстрѣлѣ кѣш-
чѣарѣен дѣ шѣде л тѣнѣрѣкѣ; лѣпѣратѣл чѣрѣетѣ дѣ афѣж вѣнѣ,
дѣчи зиче дѣ рѣспнрѣж кѣсѣ лѣн Пѣтровѣ ѡгарннѣл пѣнѣж л тѣ-
мѣлїе, ши прн'нса скоасѣрѣж л мѣжлѣкѣ дѣ трѣгѣ дѣ фѣ бѣтѣтѣ
фѣлрѣтѣ; алѣж лѣж сѣ спѣнемѣ кѣм нѣ авѣ лѣкомїе пре авѣцїе,
кѣ прѣвїѣ пре мѣре дѣнтр'ѣнѣ фоншорѣ, ел взѣѣ ѡ корѣбїе вїннѣ
прѣ лѣкѣрѣкѣтѣ, вѣнїѣ кѣ мѣре невѣе, ши цїѣс кѣ пѣсте нѣгоѣѣлѣ

Апзрѣтѣсеи, ши в кемж атѣнчеши де в чертѣ, шї-и зисе :
 w, пзрѣтѣлсж! ꙗ че вїацѣ еши кѣ чинсте ши кѣнѣнатѣ де апзратѣ,
 аз нѣ-ци сосѣще? че аи лѣлѣтѣ хрїана сзрачнлорѣ де негоцетореши ши
 прекѣпешї! ши зисе де апрїнсерѣ корабїа, ши арсе кѣ тотѣл не-
 гоцѣл. Де вл врѣ нецине сѣ се адеверѣскѣ еденшѣгѣл лѣи, сѣ
 лѣзжк: кѣзѣс вдатѣ в тарнѣ прѣ ѣеролсж де лѣгецѣ марѣ пѣнѣ
 ꙗтр'адзнкѣ, ши кѣрзндѣ венї кѣлѣдрѣ де се дежгецѣ, дѣчїн се
 рѣнсерѣ слонї ши се ези марѣ лѣлѣж четлте ши се нѣлцлрѣ
 слонї пре слонї, пѣнѣ коврѣшїа тѣрнѣрнлѣ, ши ерл трѣснетѣ ши ѣр-
 лете де-ци пѣрѣ кѣ пїлре лѣмѣ; кѣндѣ се слобозїрѣ ꙗ жосѣ, еи
 сллрсерѣ в бѣклѣтѣ марѣ де зндѣл четзїїен; тарѣ Фѣефїл атѣнче
 лѣжтѣ де нѣ кѣзѣтл сѣ рѣмѣе чева дентрѣ авѣцїе-шь, че пѣзи де
 нон ачл спзртѣрѣ де четлте. Фѣефлорл пре аскѣнѣсѣ цїнѣ сфїн-
 теле икоанѣ ши се ꙗкїнл лорѣ, ши коконїн-ши пре фѣрїшѣ и
 ꙗвѣца сѣ се ꙗкїнѣ; дерѣпче кѣ ерл брѣдїн, нѣ лѣ зїчл икоанѣ, че
 лѣ зїчл пѣпѣши; тарѣ апзратѣлѣ Фѣефїл флорте-и чертл шї-и
 фѣрїа де ачѣл. Шї-и ерл драгѣ а четї лл скрїптѣрї, дѣчї афлл
 кѣвїнтѣ скѣмпе, ши нѣ се афлл нїме сѣ и лѣ спѣе, тарѣ ѣнѣ
 постѣлнїкѣ лѣзѣж пре пѣрїнтѣлѣ Мѣоѣдїе кѣ цїе тотѣ, ши-лѣ
 лѣзсерѣ ден лѣгѣтѣрѣ; че-и кѣзѣсѣ дїнцїн ши мѣскѣлѣлѣ де
 рѣлѣл пѣшѣрїен; атѣнче се ивї лѣмїна де лѣвѣцѣтѣрѣ лѣи Мѣоѣдїе
 кл ѣнѣ мѣрѣгжрїтлрїо ден сконїкѣ ши кл ѣнѣ лѣчлфѣрѣ де сѣптѣ
 нѣшрї, кѣ зїче: нѣ се полте аскѣндѣ четлтѣ стѣндѣ ꙗ вѣрѣхѣл
 мѣнтѣлѣн; дѣчї-л цїнѣ лл ацїернѣтѣ, шї-и гѣстл кѣ дѣлче де ꙗ
 нѣзворѣл де мїлре лѣвѣцѣтѣрї бѣне кѣвїнтѣлѣ лѣи, ши-л цїнѣ кл
 в пїлтрѣ лѣмїнатѣ ꙗ кѣртѣ лѣи, ши се аѣплл апзратѣлѣ кл де
 ꙗ апа Нїлѣлѣн кѣ шнпкѣлѣ де лѣрѣ. Шн лѣ домнїтѣ Фѣефїл
 12 ани.

АПЪРѢЦІА ЛЪ МИХАИЛ ФѢЧОРЪЛ ЛЪИ ФѢФІЛ ШИ ІЛ ФѢФІДОРІѢИ.

Трекѣ ши ачѣстл вала чл де молрте че пре нїме нѣ-л трѣче,
 ши-шь дѣдѣ кѣнѣнл фїю-сѣз лѣи Мїхлнлѣ; че ꙗкѣ ерл коконѣ
 мїтїотѣлѣ, дѣчї ерл Фѣефлорл де токмїа толте ꙗ пѣрѣцїа фїю-
 сѣз; ши пѣнѣ атѣнче чїнстїа прентр'аскѣнѣсѣ сфїннтѣлѣ икоанѣ,
 ꙗтѣ Нїкодїмѣ зїкѣндѣ кѣ дерѣптѣлѣ; тарѣ кл в пѣсѣре че-ши
 хрїнѣщїе пѣншорїн, шї-и пїтѣлл пѣнѣ трекѣ вѣнѣжторїо, атѣнче
 стрїгѣ кѣрѣ кѣ глѣсѣ де вѣчїнѣ фѣрекатѣ кѣ лѣрѣ ши-шь арѣтѣ
 сѣл'нѣжтѣрѣ де ꙗ нїнїмѣ; дѣкї трекѣ тарнл ши ꙗфлорн прїмѣ-
 влрл, кѣ стрїнѣсѣ сѣпѣзторн ши лѣкрѣжторн де сколсерѣ де ꙗ рѣ-

дѣчинѣ ача ересѣ а челорѣ аспѣторѣ де нколне, ши се сѣмѣнѣ православіѣ, ши слобозѣ доамна тоци де прен толате легѣтѣриле, ши се смери лорѣ де фѣчерѣ рѣгѣ дерепѣтѣ Февѣил, невои—се ши адевери кѣ л'ас ертатѣ дѣмнезес; ши дѣде тарѣ склѣнѣла де патриерѣше аѣи Меодѣѣе, тарѣ пре Іванѣ ль скоасе кѣ ера еретикѣ; елѣ пѣсе пизмѣ де дѣемнѣ ш'алѣи рѣи ка ши елѣ де пѣрѣа пре Меодѣѣе кѣ ас кѣрвѣтѣ кѣ в мѣаре, ши се аѣнѣ сѣборѣ де ачѣа: мѣара ста де фаѣа де—л вѣдѣа, тарѣ пѣринтеле се голѣ днлѣнта тѣтѣрора де—л вѣзѣ сѣборѣла кѣ—и ера веѣежитѣ мѣ—нѣнтаеле де нѣман че аѣѣ де ѣдѣтѣ; дѣчи се рѣшиннарѣ ка неѣе кѣни пѣрѣшѣи, ши мѣара лѣкѣ спѣсе пизма лорѣ, апои адеврѣ. Лѣтрѣ зилеле аѣи Мѣхлѣа с'ас крѣшинлатѣ Шкѣни, кѣ принѣѣсе Грѣчѣи лѣтр'о вѣсте в сорѣ а домнѣлаѣи Шкѣенескѣ, дѣчи в лѣвѣ—царѣ карте ши в крѣшиннарѣ, апои в скѣмпѣрѣа фратѣ—сѣа дѣла Грѣчи; ѣа ботѣзѣ ши пре фратѣ—сѣа крѣшинѣѣе; кѣндѣ цѣѣрѣа лѣци Шкѣи, еи сѣрѣрѣа спре домнѣ—сѣа сѣ—лѣ ѣчѣгѣ; елѣ—и бирѣи, дѣчѣи скрѣсе лѣ Мѣхлѣа де—и тремѣсе ѣнѣ [пѣ]ринте мѣтрополѣтѣ де—и ботѣзѣ пре тоци, ѣнѣи де вое, аѣи де невоѣ; атѣнче аѣ фостѣ дѣла Ідамѣ ани 6352. Мѣхлѣа пѣнѣа фѣ сѣпѣ аѣкѣлѣтарѣ мѣне—сѣ, ел ера бѣнѣшорѣ, ши пѣрта крѣмѣ Февѣдора кѣ мѣре чѣнѣте; тарѣ дѣка крѣскѣ Мѣхлѣа ши венѣ лѣ врѣстѣа, ел аѣпи пре лѣлѣгѣ елѣ ниѣе хѣлѣпи ши смѣрѣзи, ши ѣлѣѣшѣа фратѣ мѣне—сѣ де 'лѣ кемѣ Барѣа, пѣннѣ де толате хѣтлѣнѣиле, де пѣрта пре лѣпѣратѣла кѣмѣ—и ера аѣи воѣ, ши—л фѣѣче де—ши гонѣ пре мѣмѣ—сѣ дѣла дннѣла; тарѣ ѣа, кѣндѣ врѣ сѣ се дѣкѣа, аѣнѣа тоци ботѣрѣи, дѣчи лѣсѣа лѣ мѣна фѣю—сѣа лѣпѣратѣлаѣи 1200 де кнѣдннарѣ де аѣрѣ, ѣнѣ кнѣдннарѣ тѣсте 150 де лѣтре, ши 3000 де кнѣдннарѣ де арѣ—ѣинѣтѣ, ши лѣте фѣрѣкѣтѣри мѣлатѣ, ши еѣи дѣн кѣрте. Дѣка се вѣзѣ Мѣхлѣа волнѣкѣ, елѣ кѣрѣндѣ рѣсѣпи ачѣ аѣѣѣе тоатѣа кѣм нѣ се кѣдѣ баллѣмѣцилорѣ, хѣцилорѣ, мѣскѣрѣичѣлорѣ; ши кѣ мѣлатѣ рѣѣтѣѣи дѣемнѣ Барѣа пре лѣпѣратѣла де жѣлѣге пре Февѣктѣнѣстѣа логѣфѣтѣла, вѣмѣ бѣнѣ ши прѣиторѣа лѣпѣратѣлаѣи Февѣдора и блѣ—стѣмѣа ши аѣѣндѣи сѣ пѣѣѣа ка Февѣктѣнѣстѣа. Мѣхлѣа се лѣде—лѣтнѣа кѣ жокѣрилѣ, фѣѣа врѣтѣлѣнѣца ши се фѣѣа секирашѣа де лѣла кѣ кѣрѣа кѣ 4 кнѣ, принѣдѣ кѣмѣтрѣи, ботѣза фѣннѣи, кѣнѣна, пѣнѣа свѣрѣши ши лѣсѣа вѣстѣѣрѣа пѣстѣю, вѣѣ де се лѣѣѣа, дѣчѣа се фѣѣа пѣтрѣарѣхѣ де бѣгѣа мѣѣарѣа лѣтр'ѣнѣ потѣрѣ ши кѣменѣка ботѣрѣи, кѣнтѣрѣи кѣ кѣрѣеле де юбостѣ скорнѣа; дѣчи лѣблѣндѣ аѣа ши рѣсѣпѣндѣ, Барѣа тотѣ—лѣ дѣемнѣа спре рѣа, де стрѣкѣа ѣнѣа копѣѣ де аѣрѣ, че ера фѣѣѣтѣ де Лѣа прѣѣ лѣѣелѣптѣла ши ера токѣнѣте пѣсѣри принѣа стѣлѣпѣрѣи де кѣнтѣа кѣрѣѣшѣа лѣ кнѣла еи, ши

дон лен тотъ де абрь, ши дон стързи ш'алте абрьре мвате де абрь, фзкѣте де лпзраци бжтрзни де ле скота кзндъ венїа соли дела аци лпзраци, сз се мире; елѣ ле топи ши ф'ѣче галбени ши дърви фїинїи ши мзскжричїи; чен боари вѣни ши бжтрзни, знїи мъррж. Соси ши Барда Кесарь, д'ѣчїи фзча рзѣ кѣмѣ—и ера вол, ка ши лпзратѣл, нѣ нѣмаи ка пзнж ачїа, че лкж неше спъркжчюни р'ѣле фзчя, кз лкж кѣрвїа кѣ знь фїастрѣ—ши ка кѣ мѣтарѣ лѣи, ши цїа врлшлѣ ман тотъ, аззи ши Игнатїе патріархѣл, дечи—а лѣзца ши—а лгрозїа кѣ мѣнчїале в'ѣчилорь; че ера дѣвзрь пїада лѣи Соломвнъ: чрзтарѣ небзнлѣи флѣбер іасте. Д'ѣчїа арѣлкж пнзмж кѣ врзжмжшїе Барда пре пзринтеле л локь де благодаренїе, дечи вени вдатж сз се кѣминече кѣ аци, Игнатїе лъ вбѣди шї—и зїсе: нѣ вл аза васѣл спъркать мурь сфзнтъ; елѣ се мзнїе де—лъ скоасе ден склзнь ши пѣсе пре Фотїе, д'ѣчїа ф'ѣче рзѣ мвать лѣи Игнатїе; че кѣрзндъ се вѣжнди, кз пѣрч'ѣсе лпзратѣл л власте сз се батж кѣ Търчїи, Барда бжтл сз фїе лпзратъ ши пзгїа де л зї л зї ка сз—лъ поатж пїарде, Михаїл цїѣ ши зїсе лѣ Василїе Македонь де—лъ жѣлге мергжндъ л власте.

Сз спснемь пѣцинал де Василїе, кз ера де л Македонїа, фечорь де вмени м'ѣсери, ши фѣрж ровници де Шкѣи, елѣ свѣл цїцж атѣнче, ши сечерл мѣма лѣи л кзмпѣ(sic) стзпжнїлорь, коконѣл зччл пре мирише ши венїа знь влзтѣрь де—лъ змѣрїа, мѣмж—са 'лъ гонїа, елѣ тарж венїа, апон—а лзсж, кз пречепѣ кз е семнь вѣнъ; д'ѣка соси л врзстж, елѣ—шь пѣржси манж—са де се дѣсе л Цариградъ ши се нзїми пре лл ваменї де се хрзнїа; ноапта дѣрмїа лл в бесѣрекж анѣме свети Мокїе, атѣнче вени сфзнтѣл де грзи прѣвтѣлѣи: че дорми де нѣ те сколи сз бацїи пре лпзратѣл л клѣж? елѣ се склж ши м'ѣрсе лл бесѣрекж де кззѣ знь вѣмь спрзтїгосъ кѣ неше мзни гроасе дѣрминдъ пре пзмжнтѣл голь; лѣи и пзрѣ в вѣдѣре, дечи се тѣрнж; лѣи и вени пзнж а третл влрж, шї—и спсѣсе апон: чїне доарме ачїа ел ва фї лпзратъ; атѣнче м'ѣрсе де—а дешептж ши—а дѣсе л касж—ш кѣ чїсте (sic) маре; ши авѣ прѣвтѣл знь фрлте де слзжїа лл знь боарїннь маре де—лъ кема Февфїлицъ, д'ѣчїи д'ѣдѣрж лл боарїннь, елѣ—лъ пѣсе комїсь; атѣнче адѣсерж лѣи Михаїл знь бїдївїѣ прѣ вѣнъ дѣр де л Мїсїрь, ши нѣ се афла нїме сз—лъ поатж лкзлека, тарж Февфїлицъ спсѣсе кк аре в слзгж вѣрѣатѣ, ши фѣ атѣнчешъ кематъ—Василїе, дечи принсе калѣа де фрзѣ ши—а ши лкзлекж ши алергж кзтѣ—и фѣ вол; атѣнче—а пѣсе комїсь маре ши кѣрзндъ соси ши постѣлїнїкь маре, ши—а фолрте юѣїа лпзратѣл, ши д'ѣчїа

лчепс а сри пре Ђарда. Миѡана еас—шь пзѡїа жокѡриле ши бе—
риле ши мзлжзриле; атѡнче вени знь вѣстникъ де—и спѡсе лпж—
ратѡаѡи кз—и прадж Квржимлиїи царл; ель, дерептъ сз нѡ се спле
богарїи ши сз нѡ пзржсѣскж жокѡл, алергж де сфзримж в ѡганндж
че ера фзкѡтж де знь философъ, дечи кзтъ врѣи кзѡта лтр'жнсі
тѡ врѣи кѡноаѡе, фїе ден че латѡри а тоатж лѡмѣ сз се врѣ
рздика ѡѡи. Ѡ, небзніе, кзтж пгзѡж фѣче Гречилорї!

Атѡнчѣ дѣде Миѡана в иѡовникж а лѡи дѡпж Василїе, анѡме
Ѣвдокиа, ши в кѡнѡнж лѡсѡши, ши—шь дѣде кѡнѡна де лпзржѡїе
лѡ Василїе сз фїе лпзратъ. Ѡ датж жѡкж тоатж зѡа, сара бѡѡ де
се лѡжтж; ѡарг—чнне анѡме Василїикинъ лѡѡдж пре лпзратѡа кз:
жѡклаши бине асѡзъ ши врзтежиши бине калѡа лл алка; ель
ера бѣтъ де се бѡкѡрж ши—л дѡрѡи пре ачѡл кѡ пашмлїи лѡи,
ши—л пѡсе сз фїе лпзратъ; Василїе стл де привїл, ши кзѡтж
лпзратѡа кѡ амаръ лѡ Василїе; атѡнче се спзре ши адѡнж чатж
ши се рздикарж лтр'ачж нолпте де зчисерж пре Миѡана, кз—л
афларж мѡхмѡр де винъ ла аѡернѡтъ, дечи нѡ се пѡтѣ апжрл,
че фѡ жѡлгѣтъ аколѣ. Ши лѡ домнитъ Миѡана лпреѡнж кѡ мѡмж—
са 14 ани, ларж лѡсѡши 11 ани, ши—л лпропарж ла мѡнжстїре
че в кѡла Хрисѡполи, лзлгж мѡмж—са; аѡа ера а лѡи Миѡанл
вїлца: нѡмаи че бѣ ши мѡнкл ши жѡка.

ЛПЪРЖЦІА ЛѡИ ВАСИЛІѢ МЯКѢДСѢНІНЪЛЪ.

Ачѡсть Василїе, дѣка стѡтѡ лпзратъ, сколсе пре Фѡтїе де л
бѡсѣрекж ши дѣде склзѡнъл ларж лѡи Игнатїе; черкж вистѣреле
ши нѡ афлж немїка, кз врѣ сз дѣ лѣафз кѡрѡїен ши нѡ авѣ
де знде, че тремѣсе пре знде афла авѡїе лпзржтѣскж рзсїпїтж
де Миѡанл де в стрзѡсерж ши кѡрзндъ лплѡ вистѡрїлне; ши
фѣче 3 фѡчѡри: Кѡстантинъ ши Лзвъ ши Ялѡзандѡс. Фѣче ѡасте
лѡзю Василїе ла Карамани, ши—л бирѡирж де перїрж Гречї мѡлци,
ши пѡцинь де нѡ перї ши лпзратѡл; дѡпж ачѣл тремѣсе пре
ѡїнере—сзѡ Хрисѡфѡр ши бирѡи пре Ягарѣнїи; ши ларж се скѡлж
лѡсѡши лпзратѡл кѡ ѡѡи де трека ла рзѡл Ѣфраѡѡаѡи ши фѣче
рззѡѡу кѡ Тѡрѡїи ши кѡ Манѡїїи ши кѡ латѡ лимѡи, шї—и бирѡи
Василїе. Дѣчїи доѡждїи четзѡїлне чѣле тарї ши панине де вѡнж—
тате, ши се тѡрїж кѡ мѡлатж авѡїе; ши де мѡлатѡ ѡри с'ас ѡжтѡтъ
кѡ цзрь де пре лпрежѡр, ши тотѡ—и бирѡна Василїе. Атѡнче се
тѡмплж де фѡ кѡтремѡр мѡре, кзтѡ се рзсїпїл бѡсѣречїлне; лпз—
ратѡа ле рздика, ши мѡлци Ѣврѣи крѡїїнж. Ши ласте в царж мѡре,
че се кїлмж Рѡсы, спре мїлзж—нѡлпте, дечи токмирж паче вѡнж

к8 Гречїи ши се фзгждчирж кз се ворь крешина; лпзрат8а Вл-
 силїе тремисе пре 8н8 пзринте митрополнтъ сз-и лвѣце лѣце
 ши сз-и вотѣзе; ат8нче зисерж: пѧнж н8 вомь ведѣ мїннте дела
 тине сѣмне мин8н.те, н8 вомь крѣде, ниче вомь фи крешини; ель
 зисе де фѣчерж фокь, дѣчїи рзднкж мзнилє л с8сь владнкї ши
 зисе: Христоасе доимне, прослжвѣще немеле тж8! ши арѣжж8 8ван-
 гелїа л фокь де стзт8 врѣме м8лтж ши н8 арсе. Рѣсьи се ми-
 рарж де п8тѣра л8и Хс. ши се богезарж тоци крешинѣще. 8н8
 фечорь а лпзрат8ави, ан8ме Костантинь, ель м8ри, ши фолрте
 тзнжїа Влсилїе де ель; тарж ель ера 8н8 клзвгжрь де фрзмзка
 ан8ме Февдорь Сандаваринь, ши ад8се неще ведери лпзрат8ави
 к8 фармече, дечи-шь взз8 фїю-сз8 Костантинь 8нде вени кз-
 лжрѣще ши сз8ртж пре татж-сз8 лпзрат8а, дѣчїи ф8 невзз8т8;
 ши алте сѣмне к8 фармечеле л8и фзча, пентр8 ачѣа-ль ювїа
 лпзрат8ав пре Сандаваринь; тарж Левнтъ фїюл л8 Влсилїе н8-л
 ювїа, кї пре 8н8 мзскжричь. Сандаваринь п8се пизмж пре Левнтъ,
 дѣчїа-ль аромисе сз полрте ханцѣрь пре аск8нсь: кандъ тасе лл
 взнатъ лпзрат8а, кзндан нзвзлѣще врѣнь хитлѣнь сав вр'о фтарж
 лл татж-тж8 де припж, тарж т8 сз анби к8 че-ль сприжони(sic); ель
 крез8 ши фѣче ашл. Сандаваринь се апропїе ши ла лпзрат8ав
 де-и зисе: пззѣще-те кз фїю-тж8 Левнтъ те див8яще сз те пїаржж
 ка сз-ци тл лпзржцїа, ши те ва нзвзлн акм8 ла взнатъ, де вери
 сз крезн чаркж-ль кз вери армж хитлѣнж гжси аск8нсь лл динс8л;
 кжм ши ф8; дѣчїи се мзнїе лпзрат8а, дечи-л взгж л темницж
 ши а8 ззк8тѣ врѣме м8лтж, ши ниче 8н8 комаринь н8 п8тѣ
 лтолрче пре лпзрат8а сз тарте пре фїю-сз8; вдатж фѣче лпз-
 рат8ав в8пзць комарилорь, дечи ла масж 8нде-и чинстїа ера в
 п8сере лтр'о кзлвїе де а8зи афарж 8нїи пжжлгжндъ пре Лев,
 п8серѣ ден кзлвїе лкз стрига: Лев, Лев! а8зирж дела масж ко-
 марїи ши-шь афларж дѣчїа прилежъ ши лчеп8рж а пззнце ши а
 р8га пре лпзрат8а, шї-и зича: доамне, частж пзсзр8е че е де-
 с8пра нолстрж, 8нде н8 вѣде пре Левнтъ, тл-ль стригж пентр8 нои,
 кз нои синтемь влмени де мзлжжмь ши кемь де пре8нж кз
 домнїа тл ши а-минте н8 не ад8чемь де'нс8л, ши атзтл врѣме
 лкись л темницж, че не р8гжмь п8ртж-ль, кз-ць тасе фїю; ат8нче-ль
 ертж шї-и дѣде лпзржцїа-шь. Ши еширж лл взнатъ; 8н8 черевь
 м8ре нзвзлн ла лпзрат8а де-л л8ѡ де врж8 л колрне пре Вл-
 силїе, ши врѣ пери ат8нчешь; ель гржви 8н8 воинникъ де тже
 врж8л лпзрат8ави кз савїа ши види; дѣчїи л локь де чинсте,
 кз-и сколсе кап8ль де л перир', ель зисе де-и тзїарж кап8ль
 ши п8се приханж кз а8 скось савїа спре лпзрат8авь. Ши Влсилїе

ДЕ ВЪТЪМЖЪТЪРА КОРНЕЛЪН ЧЕРБЕЛЪН ПЕЦИНЪ ВРЪМЕ ТЪРН ШИ МЪРН,
ШИ А8 ДОМНИТЬ 20 ДЕ АНИ.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪ ЛЕЪ ПРЪ ЛЦЕЛЕПТЪЛ.

Пре брмж лъсж лпържціа лъ Лез фію—сз8. ШИ А8 ФЪЗЪТЪ РЪЗБОЛЕ
КЪ ШИКЪНИ ШИ ФРЪНЧІН ШИ КЪ ТЪРЧІН; ДЕЧН АОРЪ—ЛЪ ВІРЪНА,
АОРЪ—И ВІРЪНА. ШИ ЕРА УМЪ БЪНЪ ШИ ЛЦЕЛЕПТЪ, ШИ ЗИДІА БЕСЪРЕЧН
МЪЛТЕ ШИ ФРЪМОЛСЕ ЛТРЪ ЛА8ДА А8И А8МНЕЗЕ8 ШИ А СФИНЦИЛОРЪ;
ШИ МЪРСЕРЖ ЛТР'О ЗИ ДЕ РОСАЛІН ЛА БЕСЪРЕКА А8И СВЕТИ МОКІЕ
СХ СЕ ЛКИНЕ, ЕЛЪ НЪЗЪЛН ДЕ Л УАТАРЪ 8НЪ УМЪ ДЕ ЛОВИ ПРЕ
ЛПЪРАТЪАЪ КЪ 8НЪ БЖЦЪ Л КАПЪ ДЕ—И КРЕПЪ КАПЪА РЪ8; ШИ СЕ
СПЪРЕ КЪ ВІ МЪРН, ШІ—И КЪРЪ СЪНЦЕ МЪЛТЪ; ШИ ФЪ ПРИНСЪ ОМЪА
ДЕ БОАРИ ДЕ—ЛЪ МЪНЧІРЪ МЪЛТЪ, ШИ ПРЕ НИМЕ Н8 ВЪДН, КЪ ЕРІ
КЪ А8ХЪ НЕКЪРАТЪ; ІАРЖ 8НЪ ПЪРНИТЕ КЪА8ГЪРЪ ДЕ—ЛЪ К.МІА МІАРКО
ЕЛЪ МЪЛГЪА ПРЕ ЛПЪРАТЪА КЪ КЪВНИТЕ ДЕ Л ПЛАМІН А8И ДАВИДЪ
ШИ—А БЪКЪРА ДЕ—И ЗИСЕ: СЪ ЦІИ, ЛПЪРАТЕ, КЪ ВЕРН ЛПЪРЖЦН ДЕ
АКМЪ 10 АНИ; Л ЗИ ЧЕ ФЪ ЛОВИТЬ ЛТР'АЧЪА ЗИ МЪРН. ЛЧЕСТА ЛЕ8
ПЕНТЪ8 КЪ Н8 ФЪЧА ФЕЧОРН, ЕЛЪ ЦИНС ПЪНЪ А ПАТРА МЪТАРЕ, ЧЕ
АВ8 ЧЕРТАРЕ ПЕНТЪ8 АЧЪА ДЕ КЪТЪРЪ НИКОЛАЕ ПАТРІАРХЪА; ЕЛЪ—ЛЪ
СКОАСЕ ДЕН СКА8НЪ ШИ ПЪСЕ ПРЕ 8НЪ ПЪРНИТЕ БЪНЪ, ДЕНТЪ8 КОКОНИЕ
ПЕТРЕКЪТЪ ТОТЪ Л КЪА8ГЪРІЕ ШИ УМЪ ПРЪ ЦІВТОРИУ, ДЕЧН МЪЛТЕ
АЪКЪРЪРЕ БЪНЕ А8 ТОКНИТЬ, ШИ ДЕ А ПАТРА НЪНТЪ КАРЕЛЕ ВА КЪАКЛА
ЛЪЦА. ЛЕ8 А8 ДОМНИТЬ 30 ДЕ АНИ.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪИ ЯЛЕЗАНДРЪ ФРЯТЕЛЕ ЛЪИ ЛЕЪ ШИ ЯЛ (sic) ЛЪ КОСТЯНТИНЪ ФЪЧОРЪЛ ЛЪ ЛЕЪ.

Ла молрте—шь лъсж лпържціа фржцине—сз8 А8И ЯЛЕЗАНДРЪ ШИ
ФІЮ—СЪ8 А8И КОСТЯНТИНЪ. ЯТЪТЛА ЕЛЪ ЗИСЕ ЛЕ8 ЛА МОЛРТЕ—ШЪ: ВЪЗЪ
ПРЕ ЯЛЕЗАНДРЪ 13 А8НИ ДАТЪ—И ВІАЦЪ; ШИ ФЪ АША, КЪ НЪМАН ЧЕ
БЪ ШИ МЪЛКА ШИ СЕ РЪПОВЕІ, ІАРЖ Л ГРИЖА ААТОРЪ ВЛА8РИ НЪ
СЕ АМЕСТЕКА, ШИ СЕ ВЕЩЕЖИ КА У ФЛОДРЕ, НЪМАН ЧЕ ДОМНН 1 АНЪ
ШИ У А8НЪ; ДЪЧІА ЛНСЪШН ЛПЪРАТЪ КОСТЯНТИНЪ, ЧЕ ЕРІ ТИНЕРЕЛЪ
ДЕ 7 АНИ ДЕ Н8 ПЪТЪ ДЕРЕПТА КЪЗМІ ДЕ ДОМНІЕ, ЧЕ ЕРА 8НЪ
БОАРИНЪ БЪНЪ ШИ БЪТЪРЪНЪ ДЕ—ЛЪ КЕМА РОМАНЪ ЛАКАНИНЪ, ДЪЧІН
ПЪРТА АЧЕЛА ГРИЖА. ЯТЪНЧЕ СЕ РЪДИКЪ 8НЪ ФЕЧОРЪ А А8И ЯНДРОНИКЪ
ДЪКА ДЕ АДЪНЪ ВОНИЧН ШИ СЕ ИСПИТИ СЪ АПЪЧЕ ДОМНІА, ЧЕ МІНИТЕ—ЛЪ
АПЪКЪ АРМА ШИ И СЕ ВЪРЪСЪ СЪНЦЕЛЕ; А8ПЪ АЧЪА СЕ РЪДИКЪ 8НЪ
БОАРИНЪ АНЪМЕ ФЪКА ЛЕВЪ, ШИ ЕРІ АТЪНЧЕ ВОЕВОДЪ ПРЕ ТОАТЕ
ЧЪТЕЛЕ; ДЕЧН ВЪЗЪ8 ПРЕ РОМАНЪ ЛТРЪ АТЪТА ЧИНСТЕ, ЕЛЪ СЕ ФЪЧА

лжж а фи прілатинь лпзратълаши; дечи адънж шши мари де претстиндинѣ, де л Ликумъ, ден Фригїа, де л Иверн, ден Памфнаїа, ден Мисїа, ден Сирїа, ден Киликіа, де ера мѣлци кзтж фрвнзж ши таржж, тарж пре асквнсь ель врѣ сз фїе ель Фока лпзратъ; ашиждерѣ ши Романъ де елѣ-ш сз фзча а пѣрта грижа лпзратълаши, тарж дентрѣ адънкѣа шимїен аши ель вѣтѣ сз фїе лпзратъ; дечи токми де венїа апрози дела Фока де-и спѣнѣ некрединца кзтрж лпзратъла, дечи-л сфзтѣн Романъ де скриси карте лл воиничи ши арзтж прїетинчїа аши Романъ ши хитленшѣгъла Фокжи, дечи-л пѣржсирж ши фѣ принсь Фока ши-ль зрѣнрж (sic). Итѣ-и гонн Романъ аспїн ка сз-шь мѣнжнче лѣсши шиле ши сз сплргж тѣрм. Итѣнче прѣда Шкѣин цара гречаскж пѣнж азлжж Цариградъ ши асарж Ѡдрїюль; дѣчїи лпзратълаши пѣрѣ кз тѣсте кѣ бине Ромлнъ, дечи лжж-л маи лдржжи; дечи токми де дѣде в флѣтѣ-шь Романъ дѣпж лпзратъла; ши кзндѣ фѣ нѣнта, Костантинъ кѣнѣнж пре Романъ сокрѣ-сѣс сз фїе лпзратъ. Домни пѣнж а-тѣнче Костантинъ 7 ани.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪИ РОМАНЪ КЯЛЯПИНЪ (sic).

Челъ кѣ минте адънкж Романъ, дѣка се възѣ лнзлцатъ л скавнъ де лпзржцїе, пре цинере-сѣс нѣм.и кѣ нѣмеле че ера де лпзратъ, тарж стѣгъла ши вол кѣ вистѣреле домнїа Романъ, ши челѣа че авѣ пѣнне де сцїѣс се апѣкж де а-мѣнж-и ши се сѣтѣра аи аши, тарж сѣтѣлава рѣмѣсе флѣмѣндѣ; кѣ лчепѣ Ромлнъ а скрїе кѣрци де пѣнѣ нѣмеле аши де лпзратъ ши а фечорнлоръ, тарж фїюль лпзржтѣскѣ дѣде лдржжтѣ. Итѣнче веннрж Тѣрчїи лтѣю спре добѣнда цѣрїен гречѣши ши в аѣ прѣдѣтѣ пѣнж лл четѣтѣ де Брѣса, ши аѣ фостѣ атѣнче нѣмѣрѣла аилоръ 6453 [945]; че кзндѣ-и пѣрѣ аши Романъ кѣ ш'аѣ тоате лтѣрїтѣ ши токмїтѣ, атѣнче кѣзѣ ши пїерѣѣ, кѣ венн Костантинъ лл вѣрѣтж де вѣрѣатѣ ши добѣннн минте, дечи се сфзтѣн кѣ боарїн кѣче кѣ Романъ прѣ лѣжтрѣннсе, дечи-ль сколсерж ши-л фѣчерж кѣавгѣрѣ; ши аѣ домнїтѣ Романъ 25 де ани.

ИРЖ ЛПЪРЖЦІА ЛЪИ КОСТЯНТИНЪ ФЕЧОРЪЛ ЛЪИ ЛЪЪ.

Дечи пре фечорїи аѣ Романъ елѣ-и принсе Костантинъ шї-и голн де толтж авѣцїа-шь шї-и трѣмѣсе сз фїе цѣрїанн сѣрлчн; шнн-шь пѣсе воеводѣ пре тоате чѣтѣле пре Инкїфоръ Фока ши пре Васнаїе постѣланнскѣ; ши нѣскѣ-се фечоръ де л Ѡленѣ фѣта

лѣи Романъ де-ль кема при'нса Романъ пре нѣмеле мошг-сзѣ. Ши домни Костантинъ ал доиле рѣндъ 15 ани.

ЛПЪРЖЦІА ЛѢИ РОМАНЪ ФІѢЛ ЛѢИ КОСТАНТИНЪ НЪСКЪТЪЛЬ Л ѠРШѢНИЧѢ.

Лсз-ши Костантинъ ла молрте домнїа фїю-сзѣ лѣ Романъ. Ячеста се лделетничїа кѣ угари, кѣ тараши, кѣ шонми, де гонїа фїери ши взна пасери ши лела кѣм нѣ тревзна, тарж крзма ши зсфатъль дедѣсе а неще тикжици ши неѣзни де-л цинѣ. Ятѣнче лѣарж Квржиманїи Критъла ши фзча досадж рѣ скатълази, тарж Фока Никифоръ воевод скорни шши ши треж лл Критъ, дечи ѣжтѣ пре Каримани ши ле принсе домнѣа вїѣ; атѣнче-и венн вѣсте кѣ лѣз лѣать Тѣрчїи Янтїѡхїа, тѣрнж-се Никифоръ ши аколо, впрѣи ши пре ачел ши скоасе четатѣ ден мзнилел лоръ. Дечи лкѣ фїиндъ Фока л ште(sic), Романъ лпзратѣл мѣри; ши домни З лни, ши лсзж мѣерїен Ѡеѡфанїен лпзржцїа ши коконилоръ. Дечи фѣж воеводъ Никифоръ, ши тарж фѣ мзнатъ кѣ шшиле лл Сирїа; ель ера ѣнъ проклатъ де хаджмъ, дечи пѣрта ель пѣтѣрѣ л сѣсъ л жосъ де лпзржцїе, ши нѣ юбїа винеле лѣи Никифоръ, че скрїсе карте ла Іѡ Цимисхи сѣ вїе ка сѣ-л пѣре(sic) лпзрлтъ; Цимисхи ера рѣдѣ Фокжеи, ши ера ѣзрелтъ ѣнъ ши лцелептъ, фрѣмосъ ши ѡѡмъ ѣнъ, дечи спѣсе сфатѣл ѣвнѣхѣлази; атѣнче се сфжтѣврж тоци ѡгарїи ден кѣрте, дечи рѣдикарж пре Никифоръ лпзратъ, ши-ль юби кѣ драгъ ши лпзржтѣса Ѡеѡфлѣна, кѣ прѣнчїи лѣи Романъ ера тинерен.

ЛПЪРЖЦІА ЛѢИ НИКИФОРЪ ФОКА.

Никифоръ ера воиникъ ши кѣ лдрззнїре ѣвнж, тлре л мзни ши милостивъ, ши се лппи де Ѡеѡфанл лпзржтѣса пре коконїи лѣи Романъ пентрѣ любовъль лѣи; елѣ-и цинѣ кѣ чїнсте. Явѣ Никифоръ пре лзлгж ѣзрѣжцїа трѣпсакж ши чл сѣфлетѣскж, кѣ авѣ лпрѣвнлж драгосте кѣ свети Ялнлсїе де л светла гора Ялѡнѣлази. Дѣчїи зиди ѡсѣрѣкж ши мзнжстїре прѣ маре ши фрѣмоасж анѣме Лавра, ши лѣ фостъ атѣнче нѣмзрѣль аилоръ 6482 [974]. Ши мѣате шши ши рѣзѣоле кѣ мѣате лнмѣи лѣ ѣжтѣтъ, кѣ лѣ лдерептатъ пре Каримани ши лѣ плекатъ Сурїа, ши с'лѣ лкинатъ Лїкїа, ши лѣ добзндїтъ Фїнникїа, ши тарж лѣадѡсе грѣчлска сѣ фїе грѣчлскж. Ятѣнче прѣдарж Рѣсїи пре Шкѣи адоарж, кѣ токмала лѣи Никифоръ. Яшл ера Фока де толте ѣнъ, че нѣ-

ман че-ль сминтіа кз цинѣ мѣаре пре Февфана, шї-и ера кѣ-мжтрж; ши алта лкз се тзмплж, кз ф8 фолмете маре л Цариградь де соси кїаа де грз8 кзте 8нѣ галбень; лпзратѣл авѣ житнице прѣ мари палине де пзне, дечи зисе сз се взнзж де пзнѣ л8и кзте 2 киле лтр'8и галбень; дечи-л дефзима цара, пентр8 кз ла Василіе Макидонѣ лкз ф8сѣсе л зилеле л8и фолмете маре, че ель лвзцж де виндѣ ден житница лпзржтѣскж кзте 12 киле пре 8нѣ галбень, де-шь скоасе цара пре 8шорѣ де фолмете. Фока ар8лжж 8рѣе пре Цимисхи пентр8 кз-л вздисе ware-чине к8 нице к8винте рѣле, дечи-ль гони дела динсь; тарж лпзржтѣса фолрте тзнжіа д8п'жнсь де н8-и врѣ веда фаца сзва w зи; дѣчїи р8гж к8 хитленш8гѣ пре Фока де-л кемж тарж, ши ера прѣ воинникѣ ши фр8мосѣ Цимисхи, дечи врѣ сз молрж Февфана де н8-л веда; ши Фока фолрте се пззїа де д8мнез88, кз п8рта десвїра кз8анѣ де а8рѣ, тарж пре лзлгж пїале кзмаше де лзнж; ши ащерн8тѣл л8и ера де вловирне, ель се к8ака жось пре рогожинж; ши џалтїра н8-и треча л зи; ла мѣаре-ши мерца рарѣ; че н8-и плжча аша, дечи се лсоци к8 Цимисхи ши сфзт8ирж рз8 пре лпзратѣл ка Далнда пре Самџвнѣ ши Тиндарїда взр-бат8л8и-шь; дѣчїи-л пззирж де-л гжсирж д8рминдѣ жось пре 8нѣ цоль, ши-ль ж8лгѣрж аколѣ. Ши домни Никифорѣ Фока 6 ани.

ЛПЪРЖЦІА Л8И ІСѢ ЦИМИСХИ.

Цимисхи п8се к8нзнж л клп8-ши де лпзржцїе. Дечи тарж се спзрѣрж прин преж8рѣ цзрїле шї-и ф8цїа де'наинтѣ савїен л8и тоци врзжмлшїи ши де сзлица л8и се тема толте лнмвїле; ши лзрцїи вчинж Гречилорѣ де толте пзрцїле, ши л8w дела Р8сїи де ле довжнди стѣг8рїле к8 тотѣл, ши пре Борнсь домнѣл лорѣ ф8 принсь вї8 де-л д8се л Цариградь ши-л п8се котаринѣ маре ан8ме млгїстр8, ши к8 Срзвїи авѣ сфадж шї-и бир8и. Дечи д8плж че бжт8 Цимисхи Р8сїи, ел8 се ск8лж Свѣтѣславѣ домнѣл р8сескѣ к8 wцїи мари ши бжт8 пре Шкѣи де-и плекж с8птѣ сїне. Дечи шезиндѣ ель л Арзсторѣ, ель венн Цимисхи, ши се ловирж де флцж к8 Р8сїи, бир8ирж шї-и гонирж пзнж-и скоасерж ден цара Шкѣилорѣ. Яша ера Цимисхи взрѣлѣтѣ в8нѣ ши воинникѣ. Ши домни 6 ани.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪИ ВАСИЛІЕ ФІЮЛ ЛЪИ РОМАНЪ.

Пъзнъ кзндъ лпържци Фока ши Цимисхи, еи крескърж воиничи Василіе ши Костантинъ лъ вршеникъ нзсквции, фечоріи лши Роминъ лпързатъ; дѣчїи шезъ Василіе лъ склвнъ ши се арзтж лпързатъ столдрелоръ; дечи Василіе лтръ тотъ се невона сз-шь самене мошъ-сзъ Македонѣнвзави, кз гвстзрилe нъ-ле юбїа фзрж врѣме, ниче-шь да віеціен вандхнж, че псрта арме грѣле лъ тотъ члсвл прешръ ель, ши павецеле(sic), конфвреле, сецателе, свлицеле, плато-шеле ши тоате армеле лши ера маи драци декзтъ мѣсе тинсе плинне де веселіе ши де винъ двалче; сннетеле армелоръ ши рз-свнзль коарделоръ де аркъ маи юбїа декзтъ гласъ де алзште. Мвалте рззбоде аз фзкзтъ Василіе ши мвалте цзръ аз бирвїтъ, ши мвалци врзжмаши аз псць свптъ савїа лши ши аз плекать: Срзбїн, Арвжнашїи, Фрзвчїи, Иверїи, Кзрзманїи; ши пре Шкѣи и смери кз тотъл ши ле слзвн пстѣра, кз принсе ла рззбою вїи 15,000, фзрж кзци перисе, шї-и врби пре тоци, нъмаи че лзсж дентр'о свтж внзл кз внъ вкю ка сз трагж пре алалци лъ цара лоръ : кзте пре 99 орби; ши скоде тоате четзциле ши тоате вчинеле че лзасе маинте де Шкѣи дела Гречи. Ши аз домнитъ Василіе 30 де ани.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪИ КОСТЯНТИНЪ ФРАТЪЛЕ ЛЪИ ВАСИЛІЕ.

Мври Василіе бжтрзнь, ши шезъ лъ склвнъ фрлате-сзъ Костантинъ; че немикж нъ-шь семзвнж фрзцине-сзъ, че кзм чинстїа Василіе пре чеа че ера взрбаци бшн ши цинѣ каи бшн ши арме, атзта Костантинъ нъ юбїа сннете де савїи ши бшчине сѣмне де рззбоде, ниче кївте де глолте, ниче гласъ де васте, че немаи че вѣ ши мзлка кз мвери фрвмоде ши кз фавере ши кз алзште, жкзри ши кзнтече кървещи де юбосте. Ши ера бжтрзнь ши кзрвнтъ, ши ера фрикошь ши блзвнж ши препшторю, кз цїѣс дентръ варе-чине пре Романъ, внзль де лъ кърте кз-и вл фи пре врмж лпързатъ, дечи-шь дѣде фіе-са Зое дшпж нсвл. Ши домни Костантинъ 2 ани ши 11 лшнн.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪ РОМАНЪ ЯРГЪРОПОЛСКОЕ.

Романъ фъ лпързатъ, цїнереле лши Костантинъ, вмъ прѣ лце-лептъ, ши авѣ фрика лши дшмнезев, ши се лвзца псрврѣ лъ сфентеле кзрци, ши стл пре рвгж толтж ноаптѣ, ши зидїа бесѣречи лтръ

лѣда лѣи дѣмнезѣс; гѣрж лѣпзржтѣсен и лѣфлоріа тинерѣцѣе ши
w догоріа похтеле; ведѣ пре Романъ кѣ вѣлцж кѣратж ши ѣсеки
дорминдѣ днѣса, гѣрж та лѣчепѣ а кѣцѣта рѣс, кѣ ера ѣнь воинникѣ
фрѣмосѣ ши кипешѣ, анѣме Миханл де лѣ Пѣфлагвнѣ де рѣдѣ,
де сѣлжѣа лѣ кѣрте, гѣрж Зое фларте-лѣ юбѣа кѣ рѣвне ши тре-
митѣ кѣвинте кѣ пилде пѣнж кѣндѣ сѣ местекѣрж ѣнѣа кѣ алтѣ
де прѣвнж. Дѣчїи сѣзтѣвнрж рѣс пре Романъ, дѣчїи токмирж пре
неѣе фѣкжжтори де рѣвтѣзци: кѣндѣ се скжлда Романъ лѣ бае-
ен-л сѣгрѣмларж де мѣри. Ши аѣ домнитѣ Романъ 5 ани.

ЛѣПѣРЖЦІА ЛѣИ МИХАИЛ ПѣФЛАГВНѣ.

Стѣтѣс Миханл лѣпзратѣ; ачѣста платж лѣw пентрѣ лѣкрѣ де
кѣрвїе, че елѣ кѣм ера де фрѣмосѣ ши кѣ кипѣ трѣпѣскѣ, аша
ера ши сѣфлетѣскѣ фрѣмосѣ, кѣ лѣцѣлѣсе де лѣ кѣтж сѣзрѣчїе се
лѣнѣлцж лѣпзратѣ, дѣчи ера wмѣ бѣнѣ ши смѣренѣ, шї-и ера
млѣж де мишен, ши мѣлѣжл пре чеѣ че пѣцїа рѣс, ничѣ се грѣвїа
кѣ пїтардѣра wмѣлѣи, ши сѣзрѣчїи и мнѣлѣ, прѣвцїи чннстїа, бѣ-
сѣбрѣчилѣ лѣтрїа, богарїи и дѣрѣнѣа, воиннїи и млѣнѣа, кѣ дерѣптѣл
знкѣндѣ: ннѣе нѣ се дѣчл дѣла дннѣс кѣ wкїи лѣкрѣжмоши, сѣлѣ
чннѣ-л прѣ рѣга нѣ се врѣ лѣтодрѣе мѣхннтѣ; че авѣ w бѣтаѣ
рѣ кѣ дѣхѣ некѣратѣ, дѣчи пѣцїа рѣс де мѣлѣте врїи; кѣндѣ се
трѣзвїа, елѣ маи врѣтѣсѣ невоиѣ де ста пре рѣгж; ши авѣ неѣе
фраци рѣи, поркарїи, вѣкарїи, небѣннн, нелѣцѣлепци, кѣ нѣравѣ рѣс,
пѣкѣрлрїи, дѣчи лѣла небѣнѣѣе ши лѣвѣлѣа цара пѣнж че трѣкѣ
ши Миханлѣ дѣпж алалци. Ши домни 7 ани.

ЛѣПѣРЖЦІА ЛѣИ МИХАИЛ КѣЛѣФѣТИНѣ.

Скнѣмѣж-се домнїа ши ла ачѣста Миханл, wмѣ рѣс, кѣ мѣнтѣ
де внтѣ, мѣндѣрѣ, мѣнннwсѣ, фѣзрж сѣфїтѣ; ши лнпн де елѣ неѣе
тинерн; гонн пре Зѣл лѣпзржтѣса ши пре Фѣвѣдора лѣтрѣнѣ wстрѣвѣ
де лѣ тѣнѣсе; дѣчи се рѣдннж глѣчѣвж марѣ лѣтрѣ богарн ши лѣ
воевознн, кѣ-шѣ адѣчл алннтѣ де пѣзрннцїи Зѣеен кѣтѣ бннѣ лѣ
авѣтѣ, ши кѣм w лѣ тѣнѣсѣ фѣзрж вѣе, дѣчи цара лѣпзржцїеен w
сѣгѣ неѣе небѣннн, пѣзсторн де порчн; дѣчи се лѣглѣотнрж ши се
рѣдннкарж спрнншїи, пѣнж-и сколѣсѣрж кѣ рѣшннѣ рѣѣ, ши гѣрж лѣ-
дѣсѣрж пре Зѣл ла скѣнѣнѣлѣ мошнлѣорѣ де лѣпзржцїе. Ши домни
Миханл 1 ан.

АПЪРЖЦІА ЛЪИ КОСТЯНТИНЪ МОИМАХЪ.

Зол апържтѣса първѣра похтіа сз се кѣме манкж а фію нз-скѣтъ ден трѣпѣль ен; дѣчїи се аджа ден дои грждинари ка ѣнь пометъ: ѣнѣа кема Костянтинъ Моинамахъ, ѡмѣ бѣнь ши воинникъ ши прѣ милостивъ, дечи—ши пѣсе де—и ера взрѣать. Яша се гонѣцие бинеле кѣ рзѣль, ка ѡ ролтж че дѣмѣж апрѣжсѣрь: ши д сѣсь ши д жосъ. Ячеста Моинамахъ ла рзѣбою нѣ шїа рзнѣль, тарж ла аллате ла тотъ ера бѣнь ши дцелептъ ши дарникъ, ши ддрѣкторю ла мишен, ши четїа мѣать ла скриптѣри, ши фоарте—а юѣїа тоци кз жѣдека кѣ дерептѣла пре тоци фзрж фзцѣрїе, ши тоци ши мишени де прѣтѣтиндина мѣать кїне лѣа дентрѣ мз—ниле лѣи; ши чїне ва врѣ сз се адеверѣзе а мѣре крединцж че лѣк: бесѣрекж прѣ фрѣмоасж зиди лѣ свети Геѡргїе, ши алте мѣате фзчѣ кѣ калдж инимж кзтрж дѣмнезѣс бѣнжтзци; че тотъ боїа де личорѣ, пентрѣ ачѣла мѣаци де мѣате ѡри се рздика врзжмашн спрїнсѣл; че кѣи нѣ пѣсте дѣтж де сѣсь, дѣдешертѣ се испнтѣше, кз перирж ка прахѣл наинтѣ ѣнѣи взнтъ, тарж пентрѣ мѣре дерептѣта лѣи нїме немїка нѣ—и пѣтѣ стрїка, нѣмїи ачѣ боалж че—а досѣдїа ши нтрѣ ачѣла се сврзши. Ши домни 13 ани.

АПЪРЖЦІА ФѢДОРІСИ Д ѢРШѢНИКЪ ПЪСКѢТЖ.

Рзмасе домнїа ла Фѣдѡра, кз Зол сорѣ—са мѣрїсе мантѣ; ши ера юѣѣцж ла фїешче взрѣать, дечи. ѡ цїна ѣнь бжтржнь анѣме Мїхѣл; ши цїнѣ пѣ домнїа днѣжши ѣнь анѣ, атѣнче се сврзширж тоци де рѣда лѣ Василїе Македонъ.

АПЪРЖЦІА ЛЪИ МИХАИЛ.

Ятѣнче лѣ фостъ нѣмжрѣл анлоръ 6513 [1005]. Нѣман че лѣвѣ Фѣдѡра рѣдѣ де пре моаше—сї, фѣта лѣ Романъ дпзрѣать сокрѣл лѣ Костянтинъ фѣчѡрѣл лѣи Лзѣвъ, де—лѣ кема Исакїе, дечи нѣман че се кема кѣ нѣмеле Романъ дпзрѣать, тарж пентрѣ кз ера прѣ бжтржнь ши ера легать жѣржмжнтъ дфрїкошѣть Фѣдѡра, ель пѣрта рзнѣл ши крзѣма [?]. Исакїе Комнїнїе ера взрѣать бѣнь ши китъ [?] кѣ ѡциле, дечи врѣ сз—лѣ сколцж ши ден скаѣнь ши фѣ сфѣдѣж мѣре дтрѣ ен, дечи—шѣ пончиша сѣлицеле Грѣчи спре Грѣчи ши—шѣ рздика арме пре алте арме, дкз тотъ [днѣсз пре ?] тѣтиндинѣ кирѣи Исакїе, ши доѣнїди дпзрѣцїа.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪИ ИСАКІЕ КОМНИНЪ.

Дечи еши претѣстиндина вѣсте де лпържцїа лъ Исакїе Комнинъ, ши домнїа лцелепцѣще, че кързндѣ—л лжѣнсерж боале грѣле ши—шь дѣде кѣ вѣнж врѣре л лши лпържцїа ши лвѣцїа лъ Костантинъ Дѣка; елѣ—ши тѣнсе пърѣл лпърѣнж кѣ нзравѣл ши принсе вїтацж кзлѣгрѣскж, ши домни 3 ани.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪ КОСТЯНТИНЪ ДЪКА.

Фѣ Дѣка лпърать ши домнїа бине, кз ниче се фѣарте лнзлаца, ниче се ларж лжса, че мерца пре кале лпържтѣскж. Карїи ерл вѣни, еи авѣ дела динсѣл чинсте, ларж карїи ера ржи, еи ерл чертаци. Ши авѣ 7 фечори нзскѣци ден доамнж—са Евдокіа, че дѣча гриже динса, кз ера тинжрж ши фрѣмоасж, дечи се темѣ дѣпж молртѣ лши кз се ва мѣрита дѣпж алтѣл ши ва наще фечори кѣ алтѣ взрѣать, дечи се сѣзтѣши сѣ в сколцж дела динсѣ ши сѣ дѣ коконїи лѣ алцїи сѣ—и крѣскж ши сѣ—и цїе; лѣ шїѣ, дечи се адеверн кѣ жѣржмзнтѣ маре кз нѣ се ва мѣрита дѣпж молртѣ лши, че—и ва сокоти фечорїи шї—и ва крѣцл. Дечи мѣри Дѣка ши рзмасе Евдокіа кѣ коконїи тинереи де—и вкротїа, че де припж се сирипи вѣра трѣпаскж ши рздикж фрѣтѣнж тѣрѣѣре де знда похтелор, дечи—ши пѣсе вѣтрїлж трѣпѣл дѣспре житїа [де спрежинїа ?] взнтѣ де стѣмпѣрѣре л че кипѣ вине кѣ взнтѣ де рѣспнѣде. Бра знѣ воеводѣ де—л кема Романъ Дїѣгенѣ, вѣсѣлѣ ши мѣлѣжюѣсѣ(sic), воинникѣ ши фрѣмосѣ, де рѣдѣ де л Кападѣкїа; ачѣста вѣзѣ пре в мѣтаре цїиндѣ вистѣрѣле грѣчѣши кѣ неще коконн тинереи, елѣ се рздикж кѣ шци сѣ—и лѣ домнїа, ши се ловн кѣ шциле лпържтѣсеен, ши фѣ вирѣнтѣ Романъ ши принсѣ вїѣ ши—л лѣѣсерж сѣ—лѣ мѣнчаскж; дечи—лѣ вѣзѣ лпържтѣсѣ атѣтѣ де воинникѣ, фрѣмосѣ ши кѣвїѣсѣ, нѣ—шь кѣзтѣ сѣ—шь скѣмпере мѣнїа де пре Романъ, ниче—ш гжндн де чѣлѣ жѣржмзнтѣ лфрїкошѣть, че—лѣ ши лѣдржци кѣ рѣвнѣ; дечи л локѣ де темнїцж доѣзндн Романъ патѣ де нѣнтѣ, ши л локѣ де легѣть сосн лпърать. Ши лѣ домнїтѣ Дѣка лпърѣнж кѣ Евдокіа 7 ани, ларж лѣсжши кѣ коконїи 7 ани.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪИ РОМАНЪ ДІЕГЕНЪ.

Дѣка се вѣзѣ Романъ соснтѣ лтрѣ атѣтѣ мѣрїе де лпържцїе, мѣлатж взрѣжцїе арѣтѣ, кз кѣ мѣлатѣ цѣри се лѣптѣ ши мѣлатѣ

лимен ас биритъ; ман врзтось кс Търчин ас авѣтъ де мѣлте ври сфадж, ши тотѣ тас бѣтѣтъ, ши фѣрж нѣмзръ мѣлциме де Търчин ас тѣлтъ; дечи ле арѣтѣ ель кѣтѣ вѣрѣжѣе ас Гречин ши сѣнтъ витѣжи ла рѣзкою; че е мли хрѣбодрѣ вѣрѣчюна ши пизма, пентрѣ кѣ ерл Романъ врзтось. Принсерѣ а фѣци, дѣчин се спѣрѣрѣ столѣриле ши фѣ принсѣ лѣпѣратѣль де Търчин; ши лѣкѣ фѣрж нѣдѣжде домнѣль тѣрчеськѣ ерѣтѣ пре лѣпѣратѣль де се дѣсе ла царѣ-ши, че нѣ нѣтѣ лѣкѣпѣ, кѣ ман срѣгѣирѣ де принсерѣ порѣциле а тѣтѣрорѣ четѣцилорѣ. Ши ас домнитѣ Романъ дѣвгень 3 ани ши 6 лѣни.

ЛѢПѢРѢЦІА ЛѢ МИХАИЛ ФІЮЛ ДѢКѢЖИ.

Итѣнче веннсе ла врѣстѣ Михаил, фѣчорѣл ас Костантинъ, ши фѣ рѣдникѣ лѣпѣратѣ; дечи-шь скоасе пре мѣмѣ-са фѣрж воѣ еи де в тѣнсе кѣлѣгѣрицѣ; асѣи тарѣ де Романъ кѣ се рѣдникѣ лѣпѣратѣ, дечи тремнсе вѣци ши-л принсе; алѣ рѣс нѣ-и фѣче, че-и дѣде четѣтѣ Ѣфесѣли кѣ тотѣ веннтѣл, дечи шеѣа аколѣ де бѣ ши мѣлѣ ши-шь рѣповса бѣтрѣнѣцелѣ пѣнѣ ла моарте. Ши ас домнитѣ Михаил алѣ Дѣкѣжен 6 ани. Дечи ас фост пѣнѣ ла Миѣла фѣюл Дѣкѣжен 6613 [1105].

Пѣнѣ ачнѣ с'ас скось дѣнѣр'алѣ кѣрѣи словенеѣи пре лнмѣа ноастрѣ вѣецнле ши петрѣчернле лѣпѣрѣтѣши че ас фостѣ де лѣчепѣтѣл ѣмѣеен пѣнѣ ла Миѣла фѣчорѣл Дѣкѣжен: атѣнче ас фостѣ нѣмзрѣл аилор 6613; че кѣм нѣ поѣи аѣнѣѣе нѣлѣтѣл че-рюѣли, ннче аѣнѣкѣл пѣмѣнтѣлѣли, ннче мѣрѣннѣ ѣмѣен, ши кѣм нѣ се потѣ нѣмзрѣ стѣлеле черюѣли, ннче нѣснпѣл мѣрѣен, аш нѣ се полѣте афла аѣнѣкѣл скриптѣрилорѣ; кѣ ѣнѣи де чен сфинѣи пѣрнѣи лѣтѣопнсеѣ ас скрнсь де ѣнеле, алѣи де алѣтеле, ѣнѣи пре ѣне локѣри ши де ѣнѣи лѣпѣрѣи ас лѣмѣлннѣт (sic), алѣи ас скрнсь мѣнскѣртѣ, тарѣ ачнѣ с'ас аѣнѣлѣ кѣ лѣскѣртѣ ши кѣ лѣ де тотѣ. Ши тѣсте знѣса сфинѣиен тѣле, в прѣ лѣцелѣпѣте пѣринѣте кѣрѣ Ѣѣвфил, епнскопѣль де Рѣвеникѣ! тѣтѣ ши еѣ роѣлѣ сфинѣиен тѣле, мѣн мнѣлѣ ши мѣн апон де тоѣи ши тнѣзлосѣл, кѣлѣгѣрѣль Моѣл Михаил, кѣтѣ мѣс (sic) фостѣ ѣнѣнѣа ши ам пречепѣтѣ еѣ, ам невонтѣ де ам скрнсь. Дечи сѣ кѣ[де сѣ] пѣнемѣ ши нон вѣнѣнѣ кѣндеюѣли, кѣ ѣнѣ трѣгѣторѣю вѣнѣла, кѣ вѣре

къмъ желѣище чине е пре море съ възж пристанище, аша ши скрѣнторюл пзѣаще съ възж сврѣшнтѣл. Дечи съ пѣнем ши нон негоцѣл корѣѣен ноастре съ стѣ љ ваѣла пзскарилорь. Кзнѣс аз фѣкѣтъ пзскарѣн вѣдѣ де ваѣхѣж фѣртѣснацѣлорь ель аз фостѣ ан 5555, марж кзнѣдѣ ам сосить ес ла ачестѣ ваѣдѣ ел аз фостѣ нѣмѣрѣл аилорь 7129 [1620] љ лѣна аз септѣврѣе.

Де акмѣс с'аз скось дентр'алте извоаде, де ачѣаш љпѣрѣцѣе: Дѣпѣж Костантинѣ фѣчорѣл Дѣкѣеи аз домнитѣ Никифорѣ Клѣтанѣлтѣ 3 ани ши жѣмѣятѣ; Ялѣзѣе Комнинѣ 36; Іѣвлѣнѣ фѣю-сѣс 25 де ани; Мѣноилѣ фѣю-сѣс љ ѣршеникѣ нѣскѣтъ 36 де ани; Ялѣзѣе фѣю-сѣс 3 ани; Яндроникѣ Комнинѣ 3 ани. Пре ачестѣ-л принсе Ісакѣе Яггѣель де-ль мѣнчи пѣнѣж-л ѣмори, шѣ-н лѣш фѣлта де-и фѣ љпѣрѣжтѣѣсѣ, ши домни 6 ани. Ялѣзѣе фратѣ-сѣс домни 8 ани. Яс фостѣ нѣмѣрѣл атѣнче 6702 [1194]. Яс мѣстѣтѣ Калѣоѣвлѣнѣ домнѣлѣ Шѣкѣилорѣ трѣпѣлѣ лѣи светѣи Іѣвлѣнѣ Рѣулѣскѣи де л'аз дѣс ла четѣте љ Трѣнѣвѣ. Ісакѣе аз домнитѣ де превѣж кѣ фѣю-сѣс 5 лѣны. Ялѣзѣе Мѣрѣцѣфѣлонѣ домни 80 де зѣле, ши фѣ сѣфѣдѣж марѣ атѣнче љ Цѣриградѣ, кѣ се скѣлѣ рѣдѣ лѣи Комнинѣ де се чертарѣж кѣ а лѣи Пѣлѣологѣ, ши фѣѣци Мѣрѣцѣфѣлонѣ (sic) ла Вѣниціѣ де вѣни кѣ Фрѣнчѣи. Яни 6710 [1202] лѣарѣж Фрѣнчѣи Цѣриградѣлѣ дѣла Грѣчи ши л'аз цѣнѣстѣ 62 де ани, ши де фрѣнка Фрѣнчилорѣ поменѣл Грѣчѣи пре пѣпа ла жрѣ-тѣзѣнникѣ; ши авѣ Грѣчѣи атѣнче ши де кѣтрѣж Шѣкѣи, кѣ ле прѣдѣ царѣ; атѣнче дѣѣдѣрѣж мошѣилѣ сѣфинтѣи Вѣнѣери љ лѣокѣ де дѣждѣ ши алте рѣзнѣѣрѣи скѣмпѣ мѣлатѣ. Дечи аз љпѣрѣжцѣитѣ Фѣѣѣдѣорѣ чѣл марѣ љпрѣвѣж кѣ Фрѣнчѣи 18 ани; Іѣвлѣнѣ кѣмнѣатѣ-сѣс 32 де ани. Мѣхѣанѣ Пѣлѣологѣ скоаѣс четѣтѣѣ дѣла Фрѣнчѣи, ани 6769 [1261], ши аз домнитѣ 24 де ани. Яндроникѣ фѣюл лѣи Пѣлѣологѣ 30 де ани. Ячѣстѣ авѣ ѣнѣ коконѣ тѣнерѣль анѣмѣ Калѣоѣвлѣнѣ, дечи се вѣзѣс кѣ е ѣжтрѣнѣ ши апролѣ де модрѣте ши нѣс лѣс рѣмѣлѣс нѣче ѣнѣ непотѣ, че кѣмѣж пре Катѣкозинѣс де-и зѣисѣ: вѣзи кѣ морю, ши фѣю-мѣѣс лѣстѣ мѣкѣ; фѣи тѣ љпѣрѣтѣ! —дечи-л кѣнѣнѣж кѣ љпѣрѣжцѣе дѣ'нѣлѣнтѣѣ глаѣтелор—ѣарѣж пре фѣюл мѣѣс сокотѣѣще: сѣ арѣ трѣи, ель вѣ фѣи кзнѣдѣ-вѣ љпѣрѣтѣ.

ЎПѣРѣЖЦѣА Лѣ КѣТѣКОЗИНѣС.

Стѣжтѣ љпѣрѣтѣ Катѣкозинѣс, ани 6804 [1292]. Ятѣнче љтр'а-чѣдѣ [с'аз скѣлатѣ] ѣнѣ коаѣрю ѣарѣ-кѣрѣ Тѣркѣ анѣмѣ Сѣтѣманѣ кѣ мѣлѣци Тѣрчѣи де аз лѣзѣтѣ мѣлатѣ цѣзѣри дѣспрѣ рѣзѣжрѣитѣ де лѣѣѣс робѣтѣ ши лѣѣс прѣдѣждѣнтѣ, пѣнѣж че аѣѣнѣсерѣж четѣтѣѣ Брѣсѣа, ши

мври аколо ѿтмань; шї-и фс л лок фїю-сзс ѿрканы, ши прин-серж вадса ла Калиполи ши дѣчїа фзча рзс мсать крецинилорь; тарж Катакозинс и апзрл ши нс-и лзсж сз трѣкж марѣ. Итѣнче мври ши ѿрканы, шї-и фс л локь Мсрать, ши фодрте невоиа сз трѣкж марѣ; ел вхзс Катакозинс кз нс-и ва пѣтѣ шпри, кз се верзширж вистѣреле ши храна воиничилорь, дечи порончи ла Ялезандрс домнзль Шкѣилорь, ши ла враше, ши ла домнзль Срзвилорь, ши ла ѿглешь диспоть, ши ла крлюль влзкашинь, ка сз-и тремїцж шци лтр'ажѣсторю; ен нс врѣрж, че-и рзспѣнсерж: апзрж-те км цїи. Катакозинс се лтрїстж фодрте, дѣчїи лкж мли тремѣсе ши ле зисе: де нс-м веци ажѣтл акмс, апои вои вз веци кзи; ен рзспѣнсерж: кзндь ворь вени Тврчїи ла нои, нои не вом апзрл. Итѣнче легж жѣржмзнтъ маре Катакозинс кс Я-мсрать, ши скрисерж кзрци де адеверит, ка сз нс стрїче Тврчїи Гречилор niche Рзмеле, niche Македонїа, niche алте шчїне гречеци; ши се фзгждвїрж Тврчїи сз фїе аша, дечи лзсж Катакозинс вадса дела Калиполи Тврчилорь.

КЪМ ЯЪ ТРЕКУТЬ ТЪРЧІИ МАРѢ ДЪ ЯЪ ЛЪЯТЬ ЛПЪРЖЦІА.

Итѣнче ера ли 6834 [1326] кзндь трекус Ямсрать кс Тврчїи, ши псрчѣсерж спре Шкѣи ши фѣчерж лтзю рззкою кс Ясѣнь фечорса лс Ялезандрс, ши пери итѣнче Ясѣнь ши мсацїи Шкѣи кс дїнсь. Дечи тарж се адвнарж Шкѣни кс Мїхана фїюл лви Ялезандрс де се мли ловїрж; пери ши ачела, ши роєїрж мсать нзрвдъ фзрж нѣмжрѣ де-ль дѣсерж ла Калиполи. Итѣнче мври Катакозинс, ши лс доїнїтѣ 25 де лїи.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪ КАЛОІВАНЬ.

Соси Калоївань л врзстж де взркать ши сби лпзржцїа тз-нжне-сзс лви Яндронїкь, ли 6845 [1337]; ши авѣ Калоївань дои фечори, анѣме Яндронїкь ши Маноїль; дечи се сфзтзїсе Яндронїкь кс Цалапїе ка сз-шь счїгж пзрїнцїи: Цалапїе пре Мсрать, тарж Яндронїкь пре Калоївань; тарж ен шїѣрж, дечи-ши шрїи фечорїи: Мсрать пре Цалапїе, Калоївань пре Яндронїкь; ши авѣ вїлцж вѣнж де презнж Мсрать кс Калоївань ши паче. Итѣнче тарж се рздїкж Мсрать кс Тврчїи спре ѿглешь ши спре влзкшїнїнь крлю; ен стрзнсерж шци марї срзвещїи, ши се ловїрж де фзцишь кс Тврчїи, ши мсать сзїце се врзсж лтр'амзндоав

wциле, а пои биршрж Търчїи, ши пери Ъглаешь ши Ъзказниъ ла валѣ Марнца, ани 6879 [1371], ши лсарж Търчїи плѣнь мѣлтѣ де—лъ дѣсерж ла Калиполи. Итѣнче лтѣнекж содреле лтр'о амїазжзи, кзтѣ се ведѣ стѣлеле. Итѣнче мѣри Ялезандрѣ, домнѣл Трзновѣлши, шї—и фѣ л локь Шѣшмань; ши тремн[се] Мѣратѣ де—и чершѣ пре сорѣ—са, ель де невое w дѣде сз—и фїе доамнж; дѣчїи се скѣлж Мѣратѣ кѣ Търчїи де лсарж Трзновѣл ши алте четзци мѣлте ши цара Шкѣилорѣ. Ълѣ—ши лпзржцїа Клоївань л Цариградѣ; Търчїи кзакарж жржжмзнтѣл: дечи че добжндїа тотѣ пѣна лпрежѣрѣл Калиполѣлши, лсарж ши Македонїа кѣ тотѣл. Итѣнче мѣри Клоївань лпзратѣл, ани 6880 [1372]; ши домни 35 де ани.

ЛПЪРЖЦІА ЛѢИ МЯНОИЛ ПАЛѢСЛОГЪ.

Стзтѣ л локь фїю—сзѣ Манонь лпзратѣ. Итѣнче се скѣлж мѣлтж мѣлциме де Търчи ши лчепѣрж а прѣдл ши а лѣа цзри ши четзци: лсарж ши Ямвреа ши Драчул пзиж ла Далматїа ши тоатж цара Ярѣжншилорѣ; ши лчепѣрж а скздѣ пѣтѣрѣ креци—нѣскж, кз нѣ авѣ нїме пѣтѣре сз ле стѣ лнаннте. Дѣчїи се дѣсерж ши ла Срзѣи ши фѣчерж аколо рззѣю маре, ши мѣлтѣ сзѣце с'лѣ врзатѣ, ши мѣлци фзрж нѣмжрѣ лѣ пернѣ; атѣнче ѣнѣ воиникъ анѣме Милошь Кобилчѣ, внтѣзѣ ши брзѣлтѣ ѣнѣ, дечи мѣщершѣгїи де се апропїе ши спнтѣкж кѣ ѣнѣ ханѣѣрю пре Мѣратѣ—бегн, ши аша перн. Пре ачл врѣме ѣчїсе ши Шѣшмань домнѣл Шкѣилорѣ пре Длнѣ воевод домнѣл рѣмжнѣскѣ. Дѣчїи се рздикж Блазнт—бегѣ, фечорѣл лѣи Мѣратѣ, де се ловирж кѣ Лазарѣ домнѣл срзѣѣскѣ, ши—л бирнїи де—л ѣчїсе, ши плѣкж цара срзѣѣскж сѣптѣ сїне сз—и дѣ дїжде, ши ле пѣсе домнѣ пре Стефанѣ днспотѣ, ани 6897 [1389]. Дѣчїи се рздикж Блазнтѣ кѣ Търчїи спре Рѣмжнїи, дечи се ловирж кѣ Мирчл воеводѣ, ши фѣ рззѣю маре кзтѣ се лтѣнека де нѣ се ведѣ въздѣхѣл де мѣлцимѣ сзѣѣтелорѣ, ши ман пїердѣ Блазнтѣ властѣ лѣи кѣ тотѣл, тарж пашїи ши воевозїи пернрж тоци, атѣнче перн Костантинѣ Драговичѣ ши Марко Кралевичѣ, аша де се врзѣа сзѣце мѣлтѣ кзтѣ ерл взїле крѣнте, дечи се спзрѣ Блазнтѣ ши фѣци де трекѣ Дѣнжрѣ, ши пѣсе сокотитори пре ла тоате влѣдрїае, ши принсе пре Шѣшмань домнѣл Шкѣилорѣ де—л тѣе, ани 6903 [1395]: атѣнче лсарж Търчїи цара Шкѣилорѣ кѣ тотѣл. 6905 [1397] Жикмонѣ краюль ѣнѣгрѣскѣ адѣнж тѣатж (sic) тѣрїа дѣспре апѣс: домнїи, воевозїи, боарїи, Пѣмции ши Фрзнчїи, ши пре ѣскатѣ

ши пре Двнжре, кзть н8 се ведѣ апа де мвацимѣ корабѣилорь: Мирча воеводѣ к8 Рвмжнїи, ши дела Манональ Паллеулогѣ венирж корабѣи мвлате панине де воиничи де ꙗ Цариградѣ, ши де ꙗ Венеція 30 де корабѣи; дечи мерѣа краю (sic) пре 8скать ꙗ жось пре Двнжре к8 хвалж маре ши к8 вши токмите, ꙗлжтошаци, поленци, ши скрипїа де—ць пѣра к8 рѣсаре соареле; ши кзндѣ соси ла четатѣ де Некопое, ель врѣ сз ꙗ Некопоа, тарж Бамзить сгрзнсе Тѣрчїи к8 тотѣла деспре рѣскрїть ши пѣзирж кѣрзндѣ де се ловирж фѣциш8 к8 чеи деспре апѣсь, ши ф8 сфадж маре ꙗ мвлатж врѣме, че ꙗвенсерж Тѣрчїи пре 8нгѣри, тарж краю (sic) скзпж ꙗтр'о корабѣе, тарж Бамзить ꙗ8 гонить пзнж ла Двнжре ши мваци се некарж ꙗ Двнжре; дечи краю к8 кзтж хвалж веннсе, к8 маи маре рѣшине се ꙗтоарсе, кз—шь ꙗїердѣ воиничїи к8 тотѣла ши лѣсж вѣсе де ваменн кзть н8—ши пѣтѣ ара ваменїи пре дечи кѣмпн. ꙗнж Бамзить н8 ащептж, че ꙗ ани 6906 [1398] се рѣднжж ꙗ сѣсь пре Двнжре спре апѣсь де ꙗа ꙗпзржцїи ши принсе вчине ши пре Брацимирь ꙗпзратѣла де—ль пѣсе сѣптѣ сине бирникѣ, ши мѣрсе ꙗ цара 8нгѣрѣскж де в прѣдѣ ши в арсе ꙗ ꙗж ла Бѣда, ши се ꙗтоарсе к8 мваци робы фѣрж нѣмжрь. Дѣчїи пѣрчѣсе Бамзить к8 Тѣрчїи спре Цариградѣ ка сз—ль добжндѣскж, ши треча прен цара гречаскж ши ешїа Гречїи де и се ꙗкина, ель н8—и ꙗвѣлѣта пре нїме; добжнди ши Сѣдриуа; дечи соси ла Цариградѣ; четзцѣнїи се спзрѣрж к8 Манональ ꙗпзратѣ, ши тремисе Бамзить ла ꙗпзратѣла ка сз—ль лѣсе сз ꙗтре ꙗ четате; ель н8 цїѣ че ва фаче, че нѣмли че тинда мзнилѣ кзтрж черю ши рѣга пре дѣмнезѣс, ши се сфѣзтѣи кз кѣрта де—и трзмисерж дѣрь скѣмпѣ ши чершѣрж паче, кз сз ле дѣ дѣжде; тарж ель нїче дѣрѣриле н8 врѣ сж ле ꙗ, че зисе кз: ва ꙗтра ꙗ четате ши вою ꙗа четатѣ воастрж, тарж пре вон вѣ вою скоате голи де вѣз веци дѣче 8нде веци врѣ. Дѣка лѣзирж Гречїи, нѣман че сѣспина кзтрж дѣмнезѣс дентрѣ адзнкѣл нинмїен лорѣ. Ши се апропїарж Тѣрчїи де зндѣла четзцїен, дечи атзта де лѣса сѣцѣте претѣтиндннѣ ꙗ четате, кзть н8 се ведѣ солреле де гросимѣ лорѣ; ши 8нде стрїга, ел8 се рѣсѣна вѣзѣвхѣлѣ ка де тѣнѣ; че немїкж н8 пѣтѣ фолоси к8 а лѣрѣ сплїмж, кз—и ꙗпржшїа пре департе к8 пѣшчилѣ ши к8 сѣкѣлѣшеле, дечи се нѣпѣстїрж ла Галата де фѣча ши аколо грѣлжж. ꙗрж Бамзить стзтѣ ꙗтр'ѣла лѣкѣ ꙗналѣ де вѣзѣ сфзнта Сѣфїе, дечи грзї кзтрж вѣтарн (sic) лѣн: аколѣ вою лѣкѣи к8 мѣтарѣ мѣ; ашиждерѣ тоци вѣтарн—шь пїкнїа лѣкѣриле де лѣкѣнїть 8нде ведѣ вѣсѣречн фрѣмолсе. Дечи се прїнсерж ꙗтзю де Галата сз в добжндѣскж, ши пѣсерж трз-

бѣчїе, дечи лчепѣрж а w бѣте кѣ тѣнїри, ши wборна зимцїи четзцїен, аwра пзтрѣнда ши пзречїи; дечи кзтѣ стрикл Тѣрчїи зѣла, ноаптѣ зидїа Фрзчїи; ши се мира Тѣрчїи кз w вѣдѣ демзнѣца лтрѣгж; дечи нѣш фѣарте гзндїа, кз—и лпрочка ши Фрзчїи ден четате кѣ тѣнѣрїле де—и дедѣнга департе. Лсж w датж нзвзлїрж Тѣрчїи ши лтрарж сѣпѣ четате, атѣнче се спзрѣрж Фрзчїи, че грзвїрж Гречїи денѣ (sic) Царїграда де—и апзрарж. Дечи ашл ажѣта ѣнїи алторл ши се спрежїїа ѣнїи пре алцїи де кзтрж врзжмлши токма 6 ани; ши ле адѣчл ден Трапезнда ши ден Калфл бѣкѣте ши арме ши ажѣторѣ, ши де прен тоате wстролвеле кзте нѣ ера лѣате де Тѣрчїи; ши де л Венецїа лкз венїа де ле адѣчл хранж; ши се сѣнїа Гречїи ши Фрзчїи прин тѣрнѣрїле четзцилорѣ де—и лпржцїа пре департе пре Тѣрчїи кѣ свїнѣце, кѣ сакалзше ши кѣ тѣнѣре; ши сзпарж прил пзмжнѣтѣ глѣрж де ешїа ноаптѣ ден четате ши счїдѣ мѣлци Тѣрчїи. Дечи вѣзѣ Блазїнѣ лтрѣ атжта врѣме кз нѣ—и спорѣцїе немїкж, че нѣмлн кзтѣ—и пїерѣ воннїчїи, елѣ се рзджкж мзнїѣвѣ ши кѣ рѣшїне рѣ де се дѣсе ла локѣ—шѣ. Ятѣнче се скѣлж Темермѣнѣ домнѣл тзтѣрзскѣ де рзджкж wцїи асѣпра лѣ Блазїнѣ, ши—л вїрѣи, ши перї Блазїнѣ лтр'ачела рззѣою, ани 6910 [1402]; тарж Гречїи дѣдѣрж атѣнче лѣлѣж лѣи дѣмнѣзѣс кз—и изѣжвї де врзжмлши. Ярж л локѣл лѣ Блазїнѣ стзтѣ Цаллпїе Мѣсѣамлнѣ; ши'н аль 16 анѣ де домнїа лѣи фѣ тарж прѣ маре ши рѣ. Ши ани 6916 [1408] мѣрїи вѣнѣ крещїннѣ лпзратѣ Калѣїѣнѣ, непѣтѣл лѣи Манѣл лпзратѣ. Пре ачѣл врѣме се рзджкж Мѣсїа кѣ рѣмзнїи ши кѣ Шкѣнїи, ши Стефанѣ дїспѣтѣ кѣ Срзбїи, де се дѣсерж лл Царїграда сз се ловаскж кѣ Цаллпїе сз довжндѣскж Царїграда, ши фѣчѣрж рззѣою маре ден афлрж де четате ла Космїда, ши фѣ вїрѣнїѣ Цаллпїе, ши мѣлци Тѣрчїи перїрж кѣ дїнѣсл. Ши дѣпж ачѣл а (sic) фѣстѣ ани 6918 [1410] жнїге Мѣсїа пре Влзкнѣ ши пре Лазарѣ, юлїе 6. Яни 6921 [1413] пѣрчѣсе Мѣсїа де довзндїи (sic) Брздо; ши елѣ лкж перї ла Искрл лтр'ачела анѣ, шї—и фѣ л локѣ Мѣрѣтѣ. Яни 6926 [1418] [мѣрїи] Мїрчѣ вѣевѣдѣ домнѣл рѣмжнѣскѣ. Яни 6934 [1426] прждѣ Мѣрѣтѣ цара срзѣаскж, ши лл анѣл мѣрїи Стефанѣ домнѣл срзѣбескѣ. Яни 6946 [1438] довжндїи Мѣрѣтѣ Смедѣровл, авгѣстѣ 27, ши скоасе пре Грїгорѣ ши пре Тома ши принсе Степанѣ де—и лѣгж шї—и вѣгж л темнїцж. Яни 6950 [1442] счїнсе Янкѣл вѣевѣдѣ пре Мѣзїтѣбегѣ л цара рѣмжнѣскж; ши тарж ла доїле анѣ с'лѣ ловїтѣ Янкѣл вѣевѣдѣ кѣ Тѣрчїи л цара рѣмжнѣскж ла Шловнїцж шї—и вїрѣи, ши перїрж атѣнче Тѣрчїи мѣлци фѣрж нѣмжрѣ. Ятѣнче се рзджкж

Гевргіе диспоть кс Зигеріи ши кс Срзеіи де трекарж Дшикрѣ пре ла Слатинж ши бжтсрж пре Тврчи, ши лсарж таржш Смедерова Срзеіи. Дѣчїи се сквлж Тавадъ-бегь кс Тврчи де бжтс властѣ срзвѣскж ла Ситницж. Яни 6953 [1444] се рздикж Блаждиславь кс шиши мари ла Тврчи де се ловирж де фзциш, ши бирсирж Тврчїи атѣнче, дечи пери Блаждиславь ла Варна. Яни 6956 [1448] пррчѣсе Мсратъ-бегь кс Тврчїи де се лови кс Тома домнѣла Боснеен, ши-л бирсирж, ши лсарж атѣнче Тврчїи Босна; ши ла анѣа се лови Мсратъ (sic) кс Шнкѣла воевода ла Косова, ши пери Шнкѣла, дечи добжндирж Тврчїи Косовѣла; ши-н ла доиле анѣ мѣри Мсратъ-беги ꙗ феврарїе ꙗ 4 зиле.

ЛПЪРЖЦІА ЛЪ МАХМЕТЬ ФІЮЛ ЛЪ МЪРЯТЬ.

Кзндѣ стзтѣ Махаметь лпзратъ, ель ерл нѣмжрѣл анлорь 6960 [1452]. Дечи адѣсе тоци Тврчїи де претѣтиндинѣ ши пррчѣсерж мѣлци фзрж нѣмжрѣ спре Цариградѣ ка сз-ль добзндѣскж; ши лѣ школнѣ ꙗтзю Галата де ш лѣ бжтѣтѣ, пзнж че ш лѣ добзндитѣ; ши дѣчїи се легарж де Цариградѣ кс толте мѣшерш-гѣриле лорь ши кс толте брѣжѣїиле ши пѣтѣра лорь, ши дѣпж невоницж ши врзларе де сзѣце еи ꙗкзпсрж ꙗ Цариградѣ.

ДѢ ЦАРИГРАДѢ.

Яни 6961 [1453] добзнди Махаметь Цариградѣла, ꙗ лѣна лѣши маи 29, ꙗтр'о зїи де винери. Чїне лѣ зндитѣ ꙗтзю Цариградѣла, ель л'лѣ кемат Костантинѣ мреле лпзратъ, фїюл Костен ши ла Елїнен. Ши кзндѣ лѣ лѣатѣ Тврчїи Цариградѣла, чїне лѣ фостѣ лпзратъ, тарж л'лѣ кематѣ Костантинѣ. Фост'лѣ дела Ядамѣ пзнж кзндѣ лѣ гзтитѣ Костантинѣ Цариградѣла ани 5836, тарж дела нлшерѣ лѣи Христось 318. Дечи дела Костантинѣ че лѣ зндитѣ четатѣ пзнж кзндѣ ш лѣ лѣатѣ Тврчїи, еи лѣ трекарѣ 1125; тарж кзндѣ венирж ꙗтзю ла Калїполи, еи лѣ фостѣ ани 6867 [1359]. Атѣнче с'лѣ лчепѣтѣ а се дескжлека цара Молдовееи. Дечи дѣкл лсарж Тврчїи четатѣ дела Гречи, еи лѣ тзтарж лпзратѣла ши пре тоци боарїи ши тоате капетеле, ши слзѣи тоатж пѣтѣра гречаскж. Дѣчїа скрїсе Махаметь ꙗ тоате латѣриле, пре ла краи, пре ла домни, пре ла воевози, де се мжртѣрїси лпзратѣ, кз пзнж атѣнче се кема бегь. Дечи де атѣнче тотѣ се сфздескж кс тоате цзриле ши нѣ лѣ рззѣнѣ, че тотѣ лжрѣескж де тоате пзрїиле. Яни 6963 [1455] бжтѣ Махаметь пре Срзеи ши лѣ лѣш ꙗ

четате анѣме Брѣдо, ши Ситница, ши алте четѣци дпрежѣрь; ши дѣчїи пѣрчѣсе Махаметь ла Белградѣ ка сѣ-ль добѣндѣскѣ, ши се лови кѣ Шнкѣла, ши бирѣи Шнкѣла пре Махаметь кѣ кри-стошїи, дечи се тѣрнѣ Махаметь рѣшинатѣ. Дѣчїа тремнсе Махаметь ѣнѣ пашѣ де добѣнди тарѣ Смедерова ши в четате анѣме Рѣшава ши алте четѣци мѣлте. Яни 6969 [1461] трекѣ Махаметь марѣ ла Янатолиѣ ши добѣнди в четате анѣме Синопа ши Трапезондѣла, ши се вѣтѣ кѣ Юзѣмѣ Хасанѣ ши-ль бирѣи; ши'н аль тренле анѣ мѣрсе де добѣнди толѣж Босна. Яни 6974 [1466] прѣдѣ Махаметь пре Ярежнѣши ши мѣлци тѣе; пре Скендира домнѣла сколсе ден царѣ, ши зиди аколо четате де в кемѣ Конюх; ши ла анѣла тарѣ пѣрчѣсе ла Ярежнѣши пре алѣж кале ши прѣдѣ Томорница. Яни 6976 [1468] мѣрсе Махаметь ла Кѣрзимѣни ши ле вѣтѣ в четате анѣме Галова; алте четѣци мѣлте кѣрзимѣнеци добѣнди, ши Негрипа. Яни 6981 [1473] рѣдикѣ-се Махаметь кѣ вѣци мари спре Изѣмѣ-Хасанѣ, ши нѣ пѣтѣ фолоси немикѣ, че-шь пїердѣ воевожїи ши пѣшїи ши манѣстѣ кѣ тотѣла ла валѣ Ефродѣлаши; аколо пери ши Хасанѣ Мѣратѣ пашѣла ден Ромѣниѣ. Яни 6983 [1475] тремѣсе Махаметь вѣци мари спре Стефанѣ воеводѣ ла цара Молдовен, ши перирѣ атѣнче Тѣрчи мѣлци фѣрѣ нѣмѣрь; ши тарѣ ани 6984 [1476] се скѣлѣ дѣсѣши Махаметь кѣ вѣци мари спре Молдова, ши се ловирѣ де флаѣ ла Балѣ-алѣж, ши бирѣирѣ атѣнче Тѣрчїи, дечи фѣчерѣ рѣз марѣ Молдовѣнилорѣ; ши кѣ Мисирѣниѣ аѣ фѣкѣтѣ рѣзѣбою, че н'аѣ изѣжндитѣ; ши с'аѣ вѣтѣтѣ кѣ Иверїи. Кѣндѣ аѣ фост ани 6989 [1481] Махаметь аѣ мѣритѣ, ши аѣ стѣтѣтѣ д локѣ фїю-сѣзѣ Балазитѣ, дечи се скѣлѣ Балазитѣ дѣтѣю ла Килїѣ ши ла Четатѣ-алѣж де ле лѣвѣ дела Стефанѣ воеводѣ; ши се дѣсе ла Яравлѣни ши ла Мисирѣни, че нѣ фолоси немикѣ, кѣ-шь пїердѣ воинничїи ши се дѣтоарсе рѣшинатѣ де аколо: вени кѣ пѣцини воинничїи; ши кѣндѣ фѣрѣ ани 6997 [1489] тарѣ тремѣсе Балазитѣ вѣци прѣ мари пре Мисирѣни ши пре Яравлѣни, ши манѣлци перирѣ; ши д Цариградѣ дѣкѣ се тѣмпѣлѣ атѣнче ѣнѣ семнѣ, кѣ тѣтѣ кѣзѣ фѣлѣцѣрѣ ден черѣ де апринсе прахѣла чѣль де пѣшкѣ, дечи рѣспи касе мѣлте придѣ прежѣрь, ши перирѣ мѣлци, ши пѣмѣнтѣла дѣкѣ се кѣтремѣрѣ кѣтѣ дѣпаратѣла дѣкѣ се спѣре кѣ ва пери атѣнче.

NOTANDA

1. a) Finalul *u* e întreg foarte rar, aproape exclusivamente numai atunci când este urmat de un pronume personal enclitic sau de reflexivul *se*: *де сврзшитѣ-л фѣче* (346), *тотѣ-л днжл-царѣ* (348), *елѣ-шь ѣчисе* (352), *елѣ-л прѣими* (352), *тотѣ-и бжта* (355, 373), *елѣ-и вѣзѣ* (355), *де'нтѣю-л кема* (356), *коконилорѣ-шь* (356), *елѣ-л кемѣ* (360), *кзнѣ-ци ва фи* (360), *елѣ-и лѣсѣ* (360), *кзнѣ-ши дѣде* (360), *де тотѣ-и сфрзши* (361), *елѣ-шь дѣде* (361, 373), *мѣтѣ се кѣтремѣрѣ* (361), *кѣмѣ-и фѣ* (362), *кѣмѣ-и лѣвѣца* (363), *елѣ-ши фѣче* (364), *елѣ-и тѣе* (364), *кѣрѣнѣ-л жѣнгѣлѣрѣ* (365), *елѣ се рѣзѣволи* (365, 368), *елѣ се амѣѣи* (369), *кѣмѣ-и вл фи* (369), *елѣ ле рѣспѣнсе* (370), *елѣ-л лѣвѣца сорѣ-са* (366), *елѣ-шь препѣсе* (367), *елѣ се дѣсе* (368, 383), *кѣмѣ се грѣѣѣе* (372), *лѣпѣ-рѣтѣлѣ-и грѣи* (368), *кѣмѣ цѣм ѣис* (372), *елѣ се мѣе* (372), *кѣмѣ ѣѣ лѣѣѣ* (372), *елѣ-ши черѣшѣ* (374), *лѣпѣ-рѣтѣлѣ-и бѣтѣ* (374), *л мнѣлокѣ се трѣѣѣѣ* (376), *ѣнѣ прѣѣѣ-и рѣснѣи* (376), *л дешертѣ се невоѣѣе* (376), *кѣрѣнѣ се сврѣши* (377), *елѣ се лѣкѣсе* (379), *елѣ ли се фѣгѣѣѣи* (379), *елѣ се фѣгѣѣѣи* (379), *кѣмѣ-л ворѣ лѣвѣца* (379), *елѣ-л гони* (380), *соѣѣ се фѣче* (380), *кѣмѣ-и ерѣ* (380), *елѣ ле ижѣрѣѣѣ* (380), *елѣ-и рѣспѣнсе* (382), *елѣ се скѣлѣ* (382, 388, 394), *мѣтѣ се кѣнѣ* (382), *елѣ се мѣнѣе* (382), *кѣмѣ лѣѣ рѣгѣѣѣ* (383), *кѣмѣ ѣѣ пророчѣѣѣ* (384), *елѣ-и вѣлѣѣѣ* (385), *елѣ-и бѣтѣ* (385), *елѣ-и бнрѣи* (387), *кѣмѣ-и ерѣ воѣ* (387, 388), *тотѣ-лѣ лѣдемнѣ* (387), *елѣ ле топѣи* (388), *елѣ-шь пѣрѣѣи* (388), *елѣ-лѣ пѣсе* (388), *кѣтѣ-и фѣ воѣ* (388), *тотѣ-и бнрѣнѣ* (389), *кѣтѣ се рѣснѣѣѣ* (389), *елѣ-шь пѣѣѣѣ*

(389), ЕЛВ-ЛЬ СКОЛСЕ (391), ЕЛВ СЕ ФЪЧА (391), ДЕ ЕЛВ-Ш (392), КЗНДВ-И ПЗРА (392), ЕЛВ-И ПРИНСЕ (392), Л КАПВ-ШИ (394), КВ-РЗНДВ-Л АЖВНСЕРЖ (398), ЕЛВ ШИ ТВНСЕ (398), ЕЛВ СЕ РЗДНКЖ (398), ТОТВ ПВВ БЖТВТЬ (399), КЗТВ СЕ ВЕДЪ (402), ЕЛВ-ШИ ЛПЗРЖЦІА (402), КЗТВ СЕ ЛТВНЕКА (402), ЕЛВ СЕ РЗСВНА (403), КЗТВ-И ПІЕРЬ (404), ЕЛВ Л'АВ КЕМАТ (405), ЕЛВ-И ЦИИК (393), СУ ЕХ-СЕРЦІУНІ ІНСĂ СА: ЕЛ СЕ МНРЖ (367), ЕЛ СЕ МХИІЕ (388);

b) доă casurî de finalul *u* întreg de 'nainteа conjuncțiunii *și*: КСМВ ШИ СЕ ГРЗАЩЕ (371), СЗМТВ ШИ ЕИ (362);

c) într'un mod independente de cuvîntul ce urmeză, finalul *u* întreg se află de 13 ori numai după consóna *ș*: ШИГЛШВ (358, 374, 382), ПИЗМАШВ (371), ФЪЦИШВ (374, 383, 403), ТЪМПИШВ (384), ФВРИШВ (386), ВЛКЪШВ (387), СЕКІРАШВ (387), ПЛШВ (406), КИПЕШВ (396), cu câte-va excepțiuni са: ФЪЦИШ (353, 401, 405), ШИГЛШЪ (377);

d) într'un mod necondiționat, finalul *u* întreg ne întimpină în *domni*: МНХАИЛ ФВ ДОМНВ Л ЛОКЪ ДЕ ЛЕГАТЬ (384) și în: КЗНДВ АС ФЪКВТЬ (400).

2. Finalul *i* este scris întreg fôrte des, mai tot-d'a-una, anume acolo unde el se rostesece astă-dî jumătătît, bună ôră: ДЕЧИ МВЛЦИ ВОННИЧИ=actualul *decî mulți voînici* (369), și se pôte dice cu certitudine că se și p r o n u n ț a întreg când era urmat de pronumele enclitic: КЗРБАТВЛВН-ШЪ (347, 394), ДЕЧН-Л (348, 352, 368 etc.), ЕИ-ЛЬ ФЪЧА (349), ЛВН-Л ФЪЧЕ (350), ЕИ-ЛЬ АПРИНДЪ (354), ШІИ-ШЪ МЪЛКА (359), ПЪГЖІИ-Л ЧИИСТЕСКЪ (368), КВ СОЦІИ-ШЪ (368), ЕРЕТИЧІИ-Л ЛТРЕВАРЖ (370), АПОН-Л ЛЗСЖ (388), КОКОНІИ-ШИ (386), ДЕЧН-ШЪ ВЪЗЪ (390), ЕИ-Л СГРВМАРЖ (396), ДЕЧН-Л ВЪЗЪ (398).

3. a) *ь* represintă în textul nostru, ca în paleografia română în genere, pe *ă*: ССФЛЕТЬ КВРАТЬ ШИ КВ КИПЬ ФРВМОСЬ (371)=*sufletă curată și cu chipă frumos*,^ă lipsind numai atunci când ultima consónă e scrisă d'asupra rîndului (cf. mai sus p. 4, 20, 29, 40, 59, 117), dar conservă și valôrea sa cirilică de *î* atunci când înlocuesce pe finalul *i* scurtat, de ex.: ЕЛШЪ și ЕЛШИ =*elu-și*, ЦЗРЬ și ЦЗРИ=*țărî*, ЮБИТОРЬ și ЮБИТОРЮ=*ăbitoriu* etc.;

b) *з* și *ж* represintă de o potrivă pe *ă*, cel al doilea scriindu-se mai cu sémă la finea cuvîntului (cf. mai sus p. 110, 227), dar adesea și la mijloc, fără ca scriitorul să observe vre-o deosebire sistematică între ambele semne, așa că pe aceiași

pagină, bună-ora, cuvîntul *bărbați* e scris: БЪРБАЦИ, БЪРВАЦИ și БРЪБАЦИ (353);

c) aceia-și confuziune între *л*, *л* și *ѣ*, cari câte-trele reprezintă sonul *ya*, deși la finea cuvîntului figurează mai adesea *л*;

d) semnul *ы*, care sună propriamente *ă*, se întrebuintează mai ales în vorbele sau în flexiunile slavice neasimilate: ДЫХАНИИЛЕ (348) = sl. ДЫХАНІЕ ‘spiritus’, БУГНУТЪНЫ (349), РЪСЫ (389, 390), ВЪКЪДИ (388) = sl. ОБИДИТИ ‘injuria afficere’, БЪЛЛИНЫ (361), РЪМЛЪНЫ (366), ЯРВАЛЪНЫ (381), ТИИЪЮБЫ (345) = sl. ТИНОЛЮБЫ ‘luti amans’, РОБЫ (403) БЕГЫ (405) = serb. *bego* = turc. *beg*, dar și în vr’o două-trei cuvinte curat române în loc de *i*: de ’ntăiu după *n* în КРЕЩИНЫ (363, 364) = крещини, АНЫ (377) = ани, ХИТЛЪНЫ (381) = хитлѣни, și foarte des în ЛЪНЫ (350, 359, 361 etc.) = сни, apoi între *h* și *r* în РЪСХЫРАРЪЖ (364).

4. a) Textul nostru nu cunoște de loc pe acuzativul singular masculin *il* (în manuscripte cirilice ЛЛ), ci numai pe *л* sau *лъ* = *li*: ДЕ СВЪРЪШИТЪ Л ФЪЧЕ (346), ДЕЧИ Л ЛЪВЪЦЪЖ (348), ТОТЪ Л ЛЪМЪЦАРЪЖ (348), ЕИ ЛЪ ФЪЧА (349), ЛВИ Л ФЪЧЕ (350), ДЕЧИ Л ЛЪВЪ (352), ЕЛЪ Л ПРІИИИ (352), ГРЕЪ Л ПЪРИРЪЖ (352), СЛЪ Л ДЕ СЛОВЪЗИСЕ (354), ЕИ ЛЪ АПРИНДЪ (354), ДЕНТЪЮ Л КЕМА (356), ПРЕ ТИТЬ ФІЮ—СЪЪ Л ЛЪСЪ Л ІЕРОСЛАИИ (359), ЕЛЪ Л КЕМЪ (360), МЪЖИИАНЪ ЛЪ ПЛЪРЪЖ ВІЕРМІИ (363), ДЪМНЕЗЕЪ Л СВЪЕТЪЖ (365), ЕЛЪ Л ЛЪВЪЦА (366), ПЪРЪЖИИ Л ЧИИСТЪСЪКЪ (368), ИЪРВАЛЪ ТЪЪ ЧЕЛЪ РЪЪ Л ВЪЪЪ (370), ЕРЕТИЧІИ Л ЛЪТРЕВАРЪЖ (370), КЪМЪ Л ВОРЪ ЛЪВЪЦА (379), ЕЛЪ Л ГОНИ (380), ПРЕ ІУВАНЪ ЛЪ СКОЛСЕ (387), ТОТЪ ЛЪ ЛЪДЕИИ (387), ИГНАТИЕ ЛЪ ВЪКЪДИ (388), МЪМЪЖСА ЛЪ ГОНІА (388), АПОИ Л ЛЪСЪЖ (388), ЕЛЪ ЛЪ ПЪСЕ (388), ЕЛЪ ЛЪ СКОЛСЕ (391), ДЕЧИ Л ДЕФЪИИИ (394), ДЕЧИ Л ГОНИ (394), ЕИ Л СВЪРЪМАРЪЖ (396), ДЕЧИ Л ВЪЪЪ (398), ДЕЧИ Л КЪИИИИ (400);

b) de asemenea în locul acuzativului masculin plural *il* (cirilicesce ЛИ sau ЛЪ) Мохъ pune tot-d’una, fără o singură excepțiune, pe simplul *i*: РЪЪ И ЛЪТЪРЪЖТЪ (350), ФОРТЪНА И ЗЪМЪЧИ (352), ТОТЪ И БЪТА (355, 373), ПРЕ КОКОНІИ И ЛЕПЪДАРЪЖ (355), ДЪМНЕЗЕЪ И КРЪЦЪЖ (355), ДЪЧІА И ПЪСЕ СВЪГШИ (355), ЕЛЪ И ВЪЪЪ (355), ПРЕ ОВРЪКИ И ДОИИИА ІРЪДЪ (358), ЕЛЪ И ЛЪСЪЖ (360), СОЦІИ—ШЪ И ДЪРЪЧИА (361), ДЕ ТОТЪ И СВЪРЪШИ (361), НЕМЪРНИЧІИ И МИАИИА (361), ВЪРЪЖМАШИИ ЛВИ ГРАТИАНЪ И ПІЕРАЪ (365), ЛЪПЪРЪТЪЕЛЪ И БЪТЪ (374), КЪ ГРОЗНИЧЕ МЪИИИ И МЪИИИА (369), МЪАЦИ И ЖЪЛЪГЪ (378), КЛЪ И ПЪРЪХЪ И РЪСИИИ (376), РЪЪ И ЛЪВЪАИИА (384), ЕЛЪ И ВЪАИИА (385), ЕЛЪ И БЪТЪ (385), ПРЕ

фѣришѣ и лѣвца (386), елѣ и бирѣи (387), Ѳеодора и блж-стемѣ (387), тотѣ и бирѣи (389), елѣ и цинѣ (393), елѣ и принѣ (392), пре Шкѣи и смери (395), сѣрлѣи и милѣи (396), Катакозинѣ и алѣра (401), *ba chiar câte de doă orî într'o singură frasă, de ex.:* пре алѣи и жѣрѣѣ, пре алѣи и слѣтѣа (375), мѣлѣи де лѣ тѣрма лѣ Христос и мѣнѣиа ши пѣсторѣи тѣрмееи лѣкѣ и слѣтѣа (369), боарѣи и дѣрѣи, воинѣи и милѣи (396);

c) tot așa vedem numai *i* în locul dativului singular *îi*: Противѣс и лѣпѣтѣ (352), и пѣсерѣ нѣме (357), и фѣ милѣ дн'н-сѣлѣ (358), лѣчѣстѣа и пѣра (361), и тѣе клѣсѣ (364, 367), и лѣфлорѣа тинѣрѣцѣле (396), лѣпѣратѣлѣс и грѣи (368), кѣмѣ и ва фи (369), елѣ и рѣспѣнѣсѣ (382), кѣмѣс и ерѣ волѣ (388), лѣи и пѣрѣс (388), лѣи и вѣни (388), лѣ Ираклонѣ и тѣзарѣ нѣсѣлѣ (376), *er într'un loc e pentru i*: долѣрѣ е трѣкѣѣѣѣе милѣ (365);

d) în fine, nici dativul *iși* (cirilic лши саѣ лшѣ) nu există în Моха, ci numai ши=și, маѣ adesea шѣ=și: ѣнѣи шѣ мѣлѣка фѣчорѣи (359), лѣчѣстѣа шѣ ѣчнѣсѣ пре мѣмѣж-сѣ (359), елѣ шѣ д'ѣдѣ (361, 373), елѣ ши ф'ѣчѣ (364), кѣмѣс шѣ лѣпѣрѣѣѣѣа Ѳеодосѣе (367), елѣ шѣ прѣпѣсѣ (367), елѣ ши чершѣс (374) елѣ шѣ пѣрѣжѣи (388), елѣ шѣ пѣлѣѣа жокѣрѣилѣе (389), дѣчѣи шѣ вѣзѣс (390), ничѣ шѣ дѣа (395), дѣчѣи шѣ д'ѣдѣ (395), елѣ ши тѣнѣсѣ (398), дѣчѣи ши пѣсѣ (398), ничѣ шѣ гѣнѣдѣи (398), дѣчѣи шѣ сколѣсѣ (399), дѣчѣи ши врѣи фѣчорѣи (401), боарѣи шѣ пнѣнѣа локѣре (403);

e) această particularitate: *lă=il*, **i=îi*, *și=iși*, маѣ cu *sémă* când cuvântul ce precede este terminat printr'o consónă saŭ prin doă *i*, са în Маѣимѣилѣнѣ лѣ пѣлѣрѣжѣ, пѣлѣгѣнѣи лѣ чинѣстѣек, Іѣланѣ лѣ сколѣсѣ, коконѣи и лѣпѣдѣлѣрѣжѣ, соѣѣи-шѣ и дѣрѣи, Противѣс и лѣпѣтѣжѣ, лѣ Ираклонѣ и тѣзарѣ etc., e cu atât маѣ remarcabilă, cu cât în deșert ar căuta-o cine-va în cele-l'alte monumente ale limbei române, fie cât de vechi.

5. a) Cuvântul cel маѣ supus la variațiunii fonetice și morfologice este *insu* (= *ipsus*=*inpsus*=*insus*, cf. *nunta*=*nunpta*=*nupta*): лѣсшѣи (389 etc.), лѣшншѣи (380 etc.), прн'нсѣлѣ=*pre insul* (385, 393), прн'ншѣи (375), спрн'нсѣлѣ=*spre insul* (365, 374, 397), спрн'нсѣа (352, 382), спрн'ншѣи (347, 364), дѣпѣжѣ 'нсѣ (356, 360), дѣпѣжѣ'нсѣлѣ (355, 362, 383), дѣпѣжѣ'ншѣи (357), лѣ днѣнсѣ (352, 359), кѣ днѣнсѣ (401), лѣ днѣнсѣлѣ (352, 356), лѣ днѣнсѣжѣ (352, 382), дѣрѣпѣтѣ днѣнсѣа (352), лѣ днѣншѣи (365), кѣ днѣншѣи (373, 377), пре дѣнсѣлѣ (355), и фѣс фѣлолѣсѣ дн'нсѣжѣ=*de însă* (362),

ВСЕБИ ДОРМИНДЪ ДИ'НСА (396), ГРИЖЕ ДИ'НСА (398), И Ф8 МИЛЖ ДИ'НСАБ (358), ВОМЪ ПОВЕСТИ ДИ'НСА (381), СЕ АПРОПІАРЖ ДИ'НСА (381), ПРОРОЧИСЕ ДИ'НШИИ (384), АМНИТЕ Н8 НЕ АДЧЕМЪ ДЕ'НСА (390), КЗТРЗ'НСА, КЗТРЗ'НСА (385), К8 Н8С=*cu îns* (348) prin metatesa lui *n* și asimilațiunea vocalică progresivă, К8 Н8НС (368) prin ulterioara propaginațiune a nasalei, К8' Н8НШИИ (356, 368) etc.;

b) între formele articulate ale lui *insu* și între cele nearticulate nu este absolutamente nici o diferență de sens, pe aceeași pagină fiind: А8W АА ДИНСЪ și cu trei șiruri mai jos: ПРИИИ АА ДИНСА, dar este o mare deosebire logică și poate etimologică între formele omofone: ДИНСЪ=*dîns* ‘ipse, =it. *desso* și ДИНСЪ =ДИ'НСЪ=*de îns* ‘de ipso, astă din urmă fiind combinată cu prepozițiunea *de*, cea-l'altă fiind compusă după d. Cihac (Dict. 128) din *id-ipse*, derivațiune însă de o cam dată nedemonstrată, de vreme ce *de* în *dîns=ipsus* poate fi ca *d* în *dalb=albus*, adecă tot prepozițiunea *de* întrebuițată intensivamente, ér cu prepozițiunea *ad* se nasce o altă formațiune din *ins*: *adins=ad ipsum=ital. adesso*, pe care o găsim de asemenea în textul nostru :

c) W АМАРЬ! КЗ СЕ СФЗТСИРЖ АДНСЪ ЕИ—ШИ (364), literalmente: ‘se certară chiar ei, unde *adins=ad ipsum*, cu sensul francesului *même=it. medesimo=metipsissimus*, presintă o nuanță de semnificațiune necunoscută lexicografilor nostri, cari nu citéză decăt numai *in-adins* saü *intr'adins* ‘expres,.

6. a) *л=în* este întrebuițat ca un fel de nasală în interiorul cuvintelor: МЪЛКА (346, 358, 359, 370, 383, 391, 395, 399), МЪЛКАТЬ (349, 367), МЗНЪЛКЖ (de 2 ori la p. 358), МЪЛКЖМЪ (390), МЪЛКЗРИЕ (389), МЪЛКЦИ (347), МЪЛКРЕ (383), МЪЛКЖ (363, 374, 385), АРЪЛКЖ (347, 380, 382, 388, 390, 394), АРЪЛКАРЖ (374, 381), ЛПЪЛГЪ (347), АНЪЛГЪ (358), ЖЪЛГЕ (359, 387, 388), ЖЪЛГЪРЖ (384, 394), ЖЪЛГЪ (361, 375, 378), ЖЪЛГЪРА (375), ЖЪЛГЪТЬ (378, 389), МЪЛГЖА (391, 396), НЕМЪЛГЖАТЬ (347), МЪЛГЖЮСЪ (398), ЛДЕЛЕЛГЖ (355, 381), АЪЛГЪ (365, 373), АЪЛГЖ (350), СТИЛНГЖ (363), ЛЪЛГЖ (377, 383, 386, 387, 389, 392, 393, 394), ЦЗРАЛКЖ (382), СЛКЪШ8 (387), ПЛЪЛГЖНДЪ (390), СЛ (350, 353, 362, 403), ГЗЛНГАНІИЕ (346), dar se scrie și cu simplul *n*: МЗНКЖ (347), МЖНКА (358), МЗНКА (353, 389), МЗНКЖТЕРИЕ (350), Ж8НГЕ

(404), жєнѣк (354), жєнѣтъ (358), арєнѣк (356, 357), лєнѣк (383), дєлєнѣга (404), стинѣк (354), єнѣ etc.;

b) Moxa este singurul care aruncă o lumină decisivă asupra naturii acestui interior λ , căci în cele-lalte textui, unde fenomenul e generalmente foarte rar, noi îl găsim nu numai de'naintea lui k și g , dar încă în $кѣлпєл$, $фрєлѣга$ (15), $фїлѣд$, $авѣлѣд$ (20), $вѣлѣтомєкѣ$ (153) etc., adică de'naintea labialelor și a dentalelor, ast-fel că din cele puține exemple nu se putea trage nici o concluziune precisă, după cum n'am tras-o noi înși-ne mai sus la p. 37, pe când în textul de față, afară numai de cuvîntul $єл=un$, sînt tocmai 66 casuri de λ , tóte e x c l u s i v a m e n t e de 'naintea guturalei, fie tenue sau mediă, de unde rezultă cu o deplină certitudine că interiorul λ este anume *nasala guturală*, ca $\gamma\gamma$ sau $\gamma\kappa$ la Greci: *μᾶνᾶγγα*, *αρυγγα*, *λυγγα*, *λίγγα*, *ἰπρυγγα* etc.;

c) deși Moxa întrebuintează une-orî pe n pentru λ , totuși el simțea foarte bine diferența lor fonică, de vreme ce nu pune nici o dată pe λ de'naintea unei consóne neguturale, ș'apoî în cuvîntul $стїлѣк$, după ce scrisese de'ntăiu numai $стїнѣк$, a adaus după aceia pe λ d'asupra lui n ;

d) consóna nasală guturală λ , adică λ în interiorul cuvîntului, trebuia să fi avut un element vocalic obscur, póte ceva mai scurt decât în prepozițiunea $\lambda=in$, adică de scurtimea albanesului δ , căci fără un asemenea element nu s'ar puté explica identitatea grafică între λ în această prepozițiune și între λ cel medial, mai ales în vorbe compuse ca: $лєлѣкѣ$ sau $лѣлєлѣкѣ$, unde scriitorul ar fi fost silit să stea pe gânduri dacă inițialul λ nu s'ar fi pronunțat a p r ó p e tot așa ca și cel-alt λ , ceia-ce se mai confirmă și prin scrierea $лн$ în loc de simplul λ în $гѣлнганїнлє$, $стїлнѣк$.

7. Prepozițiunile compuse cu $\lambda=in$ conservă generalmente pe acest λ , scriindu-se, ca adesea și 'n cele-lalte texturi: $дєлѣк$ (346, 347, 348, 349 etc.)=*din*, $прєлѣк$ (352—3, 360, 365, 376 etc.) și $прїлѣк$ (378, 404, 406)=*prin*, dar de multe orî și $дєн$, $прєн$, $прїн$, ér de doă orî chiar $дєнѣ$ (370, 404) =*denă*, ceia-ce nu póte fi decât o scăpare de condei.

8. a) Aferesa lui λ prin dissimilațiune cu o nasală ce'i precede: $єнѣлєпѣтъ$ sau $єнѣлєпѣтъ$ (357)=*un înțelept*, $мѣлѣпѣ пѣрци$

ⲛ ⲡⲮⲢⲈⲘⲒⲌ ⲠⲮⲘⲐⲐⲐⲐ (364)=*multe părți în împărăția Rymului*,
ⲂⲌ ⲡⲈⲠⲎ ⲐⲘⲎ ⲡⲮⲢⲠⲲⲐ (384)=*un împărat*, ⲠⲢⲌⲘⲔⲢⲢⲈ ⲐⲘⲎ ⲡⲮⲢⲠⲲⲐ
ⲡⲤⲈ ⲐⲤⲈⲰⲌⲐⲈ (379), ⲐⲘⲌⲤ ⲛ ⲠⲮⲎⲔⲢⲤⲈⲘⲒⲌ (385)=*în întunérec*,
ⲠⲠⲘⲒⲌ ⲠⲠⲌⲠⲈ ⲛ ⲡⲮⲢⲈⲘⲒⲌ (386)=*în împărăția*, ⲐⲘ ⲘⲠⲠⲎ ⲌⲤ ⲂⲔ-
ⲠⲠⲢⲘⲎ ⲛ ⲡⲮⲢⲈⲘⲒⲌ (379);

b) aferesa lui ⲛ fără dissimilațiune: ⲘⲘⲎ ⲂⲤⲎⲎ ⲐⲘⲎ ⲐⲤⲌⲠⲎⲲⲐ
(383)=*și înțelept*, ⲌⲎ ⲡⲌⲠⲠⲈ (363)=*il înplură*, ⲌⲌⲐ-Ⲏ ⲂⲤⲌⲠⲎⲲⲐ=
invăluia (cf. 360: ⲡⲂⲤⲌⲠⲎⲲⲐ, 376, 384 și 403: ⲡⲂⲤⲌⲠⲎⲲⲐ), Ⲙ!
ⲡⲮⲢⲠⲲⲐⲂⲌⲠⲘⲒⲌ (386)=*o! împărătésă*, ⲐⲤ ⲠⲮⲌⲠⲤⲈ ((378)=*se întorse*
cf. 351, 403, 406: ⲐⲤⲠⲠⲤⲈⲠⲤⲈ).

9. a) Apocopa lui ⲛ prin dissimilațiune: ⲌⲤ ⲎⲘⲤⲎⲤⲠⲌ ⲌⲐⲌⲠⲎⲈⲠ
ⲡⲮⲎⲘ ⲌⲌ ⲡⲠⲠⲠⲎ (348)=*den începutul*... , ⲌⲤ ⲡⲠⲮⲢⲠⲲⲐⲠⲌ ⲌⲠⲔⲂⲌⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠ
ⲡⲮⲎⲘ ⲌⲌ ⲠⲮⲤⲠⲠⲠⲎ (349)=*den împărțirea*... , ⲌⲤ ⲎⲘⲤⲎⲤⲠⲌ ⲌⲐ ⲒⲌ-
ⲘⲠⲠⲎⲎ ⲕⲐ ⲒⲌ ⲐⲮⲎⲘ ⲌⲌ ⲌⲂⲂⲎⲌⲎⲎ (349), unde disparițiunea lui
ⲛ în ⲌⲤ=ⲌⲤⲛ se probéză prin comparațiunea cu pasagele analóge
în carí ⲛ se conservă: ⲌⲤⲛ ⲈⲐⲘⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠ ⲡⲮⲎⲘ ⲌⲌ ⲌⲂⲂⲎⲌⲎ
(350)=*dein eşitul*... , ⲌⲤⲛ ⲌⲎⲐⲌ ⲌⲤ ⲡⲠⲤⲠⲠⲠ Ⲍ ⲌⲐⲎ ⲠⲮⲤⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠ
ⲕⲎⲎⲌⲎ (349)=*dein anul*... , apocopa lui ⲛ fiind însă mai pu-
țin sigură în: ⲌⲤ ⲘⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠ ⲡⲮⲘⲠⲎⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠ ⲡⲮⲎⲘ ⲛ ⲘⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠ
(361), căci într'un alt loc este: ⲌⲤⲌⲌ ⲘⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠ ⲡⲮⲘⲠⲎⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠ
ⲡⲮⲎⲘ ⲛ ⲘⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠ (364);

b) apocopa lui ⲛ fără dissimilațiune de 'nainte consónei:
ⲐⲎⲎⲎ ⲌⲤ ⲂⲠⲠⲠⲠⲎ (374)=*unii den boiari*, și apoí: ⲡⲎ 19 ⲌⲎⲎ ⲌⲤ
(=den) ⲌⲠⲘⲎⲎⲌⲌ ⲠⲮⲎ ⲠⲮⲤⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠ (358)*, ⲐⲎ ⲎⲎ ⲌⲌ ⲐⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠ
ⲌⲤ ⲌⲠⲘⲎⲎⲌⲌ ⲌⲐⲎ (373), ⲡⲎ ⲌⲌ ⲠⲮⲤⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠ ⲌⲎⲎ ⲌⲤ ⲌⲠⲘⲎⲎⲌⲌ
ⲌⲐⲎ (375), ⲐⲎ ⲎⲎ ⲌⲌ 16 ⲌⲎⲎ ⲌⲤ ⲌⲠⲘⲎⲎⲌⲌ ⲌⲐⲎ (404), unde disparițiunea lui
ⲛ din ⲌⲤⲛ saú ⲌⲤⲎ se constată prin alăturare cu pasagiul: ⲌⲌⲌ
ⲌⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠ ⲌⲎⲎ ⲌⲤⲎ ⲌⲠⲘⲎⲎⲌⲌ ⲌⲐⲎ ⲐⲤⲈⲰⲌⲐⲈ (365);

c) apocopa lui ⲛ fără dissimilațiune de 'nainte vocalei: Ⲑ
ⲌⲎⲎ (362)=Ⲥⲛ ⲌⲎⲎ=*un an*, după cum am mai văđut în alte
textuí mai sus de 'nainte consónei: Ⲑ ⲕⲎⲎⲎⲎⲎ (157)=*un cânpri*
și Ⲑ ⲠⲤⲠⲠⲎⲎ (169)=*un rumân*;

d) nasala în Ⲑⲛ saú ⲐⲎ era atât de puțin simțită, acest cu-
vînt sunând apoípe ca simplul *u*, saú mai bine ca un *u* ur-
mat de o vocală nasalizată fóite scurtă, încát Moxa a luat
drept articol indefinit pe *u* saú *ue* în numele propriú *Усна-*

*) Tot așa pe aceeași pagină pasagiul cu lacuna despre nascerea lui Crist tre-
buí completat: [ⲡⲎ ⲌⲌ 30 ⲌⲎⲎ] ⲌⲤ ⲡⲠⲮⲢⲠⲲⲐⲠⲌ ⲌⲐ ⲠⲮⲤⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠⲠ, unde însă
apocopa ocurge de 'nainte vocalei prin dissimilațiune.

сіань (358, 359)=Ούεσπασιανός=*Vespasianus*, pe care'l scrie în două locuri: снъ Гплсіань (359), лши Гплсіан (360);

e) 8 мзгарю (372)=*un măgarîu* pöte să fie o apocopă a lui ʎ ca în 8 ань, dar se explică mai bine prin asimilațiune, după cum vom vedé îndată.

10. Contractiunea: маинте (359, 360, 363, 367, 374, 377, 378, 390, 391 etc.)=ман лнинте, dar de multe ori și forma: ман наинте (356 etc.).

11. a) Acomodațiunea regresivă a finalului ʎ cu inițiala cuvintului următor: дем прежсрь де вєскрекж (380)=*den prejur* (cf. 355: дєʎ прежср), labialul *p* acomodându-și pe ʎ în labialul *m*;

b) asimilațiunea completă regresivă a finalului ʎ cu inițiala cuvintului următor: ши'м мишен (370)=*și în mișei*, și tot așa pare a fi în: 8 мзгарю (372)=*un măgarîu* prin forma intermediară ʎм мзгарю;

c) acomodatiunea regresivă a inițialului ʎ: смпла (354), dar pe aceia-și pagină: лмпла, pe аіурі лмплає (368, 369), unde labialul *p* își acomodase pe *n* în labialul *m* deja în prototipul latin *impleo*=*inpleo*, ér la Români acomodatiunea s'a întins mai departe asupra elementului vocalic, prefăcându-l în labialul *u*, ca și la Catalanii: *umplir*.

12. a) н disparut: флазмжде (358)=*flămânde* și стрзекжтзцилає (360)=*strămbătățile*, pöte numai din grăbirea condeului, căci pe аіурі vedem: флажмжндь (392), флажмжнзнтъ (359), стрзекжтзцилає (371), стрзекжтлтк (366);

b) o disparițiune reală a lui *n* este în genitivo-dativul Косрен (364, 405) alături cu nominativul Констан (363, 364)=*Constans*, Константє, Констандє (364)=*Constantius* și Константинь (364, 405)=*Constantinus*, Români pînă astă-đi pronunțând *Costea*, *Costantin*, și pare a fi de asemenea reală în чистє (388)=*cinste*, pe аіурі чинстє (352, 372), чинста (348), adecă tot de'naintea grupului *st*, cu atât mai mult că prototipul slavice чьсть este fără nasală;

c) forma română nasalizată *cinste* provine din fusiunea temei slavice: чьсть=чстї 'opöre, cu o altă temă slavică: часть=чєсть 'parte.

13. Моха nu întrebuintэзă nici o dată formele actuale *innec*,

innot, innoesc, înfrumusețez, rare-orî immulțesc (347, 377, 399), singurele cunoscute d-lui Cihac (Dict. 98, 127, 172, 180), ci numai pe cele simple: *nec, not, noesc, mulțesc, frâmsețez*: ТОЦН СЕ НЕКАРЪ, СЕ МЪЛЦИРЪ ЛИМЕНЛЕ (348), СЪ-ЛЪ НЪЧЕ (353), ЧЕН ДЕ ПРЕ ЛПЪ НЕКЪ (376), ПОАМЕ НЕКЪЧОЛСЕ (380), СЕ ВОРЪ МЪЛЦИ ПРЕ АКОЛО (354), МЪРН НЕКАТЬ (355, 363), ШИ-Л ФРЪМСЕЦЪ ДЕМНЕЗЕ8 (346), НОИРЪ ПЪМЪНТЪЛЪ (381), НОТАСЕ, СЪ НОАТЕ (354), НОН АЧА СПЪРТЪРЪ (386), W НЕКА (380) etc.

14. Șovăirea între *e* și *i* de'naintea lui *n*:

a) după *h* și înaintea lui *n*+consónă: МЕНТЕ (396), МЕНТЪ (345), МЕНЧЮНЪ (360), МЕНЧЮНИ (368), МЕНЧЮНИЛЕ (370), ВЕШ-МЕНТЕЛЕ (362), АМЕНТЕ (378), АМЕНТРЪ (370), dar și: МИНТЕ (346, 372 etc.), АМИНТЕ (388, 396), МИНЧЮНА (367), АМИНТРЪ (385), МИНЦИ (347);

b) după *p* și înaintea lui *n*+consónă: СПЕНТЕКАРЪ, СПЕНТЕКАТЬ (357), dar și: СПИНТЕКЪ (402);

c) după *f* și înaintea lui *n*+consónă: СФЕНТЕЛЕ (379, 395), dar și: СФИНТЪЛОРЪ (380), СФИНТЕЕН (381);

d) după *v* și înaintea lui *n*+consónă: ЛВЕНСЕРЪ (403)=*în- vînseră*;

e) după *m* și înaintea lui *n*+vocală: МЕНЕ (385), КЪМЕНЕКА (387) alături cu: СЪ СЕ КЪМИНЕЧЕ (388);

f) prin urmare, această șovăire ocurge generalmente în cuvinte de origine latină după o labială (m, p, f, v) înaintea lui *n* urmat de o consónă, mai ales de *t*.

15. Șovăirea între *e* și *i* în cuvinte ne-latine fără acțiunea nasalei:

a) СЕ ЛЕПИ ДЕ ДРАКЪЛ (365), СЕ ЛЕПИ ДЕ ЯСПАРЪ (368), dar: ШИ ЛИПИ АСТЪЛ (370), ЕЛ ЛИПИ (387), СЕ ЛИПИ ДЕ ФУЕФЛА (393) etc.;

b) НЪМИ (378), СЪ НЪМЪТСКЪ (370), dar: НЪМИ (388);

c) ПРИВІА (374, 389), dar: ПРЕВІА (385);

d) СПРЪЖЕНІА (404), dar СПРИЖОНИ (390), unde după *j* mai ocurge *o=e*, cuvîntul derivând prin substantivul *sprîjin* din slav. *спражьнъ* ‘conjunctus’, cf. serb. *спрежник* ‘adjunctor’.

16. În ПРЕМЕЛ (363) și ПРИМЕЛЪ (361),=пре ЛЕЛА, ПРЕ ЛЕЛЪ, șovăirea între *e* și *i* este identică cu acea de mai sus de sub No. 7: ПРЕЛ și ПРИЛ.

17. În стрѣиннѣи (367) și стрѣиннѣи (370, 381), стрѣиннѣи (385) din *strădin*=*extraneus* este acomodatiunea și apoi asimilațiunea regresivă a lui *a=e=i* cu învecinatul *i*.

18. Nasala se vocalisază:

a) *n* aproape tot-d'a-una în pluralul dela *an*: кзци ан (345), ас скрис анн (345), времени анлар (346), și așa aproape pe fiecare pagină, adesea de mai multe ori, de exemplu de 30 de ori pe pagina 349, dar adesea se găsește și forma анн, cu *n* conservat prin influința singularului ан;

b) *m* în ка трзгѣс (381)=*cam târziă*.

19. Epenteticul *i* se află numai în cuvântul *căini*=*căni*, și acésta o singură dată: нише кзиннѣи (360), dar ce-va mai jos fără epentesă: нише кзиннѣи (363), cf. 381: дѣнтр'сн кзнѣ нлскс сн фечорѣ дѣ кзнѣ, дѣчн фзчл тотѣ кзнѣше.

20. дѣмзир'ѣца (361, 384, 404), дѣмзир'ѣцѣ (363), nicăiri дѣмзир'ѣцѣ, дѣмзир'ѣцѣ și cu atât mai puțin димин'ѣцѣ.

21. Finalul *n* trecut în *m*: Мѣдѣволамѣ (365)=Mediolan, în aceleași condițiuni ca mai sus în Крсчам=Крсчан (133) și Рв-стам=Ростан (219).

22. Aferesa lui *i* de'naintea lui *u*: Ъстинѣ și Ісстинѣ (370) =*Justinus*, și шорѣ (394) din vechiul *iuzor*, conservat în forma verbală: сз лѣ юшср'ѣзѣ мзнкѣтрнлѣ (350), unde *i* este organic din lat. *lev*-=*ieu*-=*iu*-.

23. Finalul *ă* trecut în *e* fără acomodatiune vocalică:

a) după *ș*: w мзт'ше (366)=*mătușă*, пизмѣ врзжм:ше (371) =*vrăjmașă*, фї:рѣ врзжмашѣ (380), се пише (370)=*se pișă*, кзмашѣ (394)=*cămașă*, моашѣ (397)=*moașă*;

b) după *ț*: сз-л сколѣ (370, dar 397, 398: сз-лъ сколѣ, сз w сколѣ).

24. Medialul *é* (т) trece foarte des în *a*, nu numai în ca-surile obicinuite astă-dі în graiul vulgar, de ex. după *ș* (371 etc.: шарпѣ, 346: ал шаселѣ, а шасѣ, а ш.птѣ, 371: дешартѣ, 385: ш:дѣ etc.), după *ț* (350, 352 etc.: цѣра, 372: цлпзнѣ, dar 350: цѣс лз.т, 370: цѣс тзлѣтѣ, 372: цѣм злѣ), după *s* (361 etc.: сара, dar 348: сѣс лченст), după *v* (363 etc.: варѣ, 364, 375: изѣжваскѣ, 378, 404: ловлскѣ, 381 etc.: валѣ), după *b* (402, 404: срѣваскѣ, dar 405: срѣвѣскѣ), după *p* (393,

398: трѣпаккѣ), după *m* (363: маск), după *f* (363 etc.: фатк), după *j* (372: грижаскѣ), și mai ales după *ч*: дѣлѣцѣк (345, 346), лѣдѣчаскѣ (346), чѣтѣ (348), чѣтѣк (384, 389), чѣркѣ (374), мѣнѣаскѣ (360, 374, 398, dar 363: мѣнѣаскѣ), частѣк (360, 390), ачѣстѣ (364), лчѣстѣк (356), грѣчаскѣ (369, 370, 375, 376, 380, 383, 392, 393, 405, dar 352: грѣчѣаскѣ), грѣчѣаскѣ (393), тѣркѣаскѣ (376), чѣркѣк (390), лѣчѣфѣркѣ (386), și ținuturile lui *é* în pluralul лѣчѣфѣрѣн (345) se explică prin acțiunea regresivă a următorului *e+i*.

25. Mișcarea accentatului *e* și a lui *é*:

a) după *p*: пѣтрѣлѣ (345), пѣатрѣк (359, 386), пѣерѣдѣ (358), пѣарѣдерѣ (352), пѣарѣдѣ, пѣарѣдѣ (369, 388), пѣарѣжѣ (378, 384), пѣлѣлѣ (372), пѣарѣ (386) etc.;

b) după *v*: вѣерѣмѣн (363);

c) după *f*: фѣерѣк (371), фѣлѣркѣ (371, 380, dar 390: фѣарѣк), фѣерѣн (348, 384), фѣерѣлѣ (346) etc.;

d) după *m*: мѣес (368), мѣарѣ (386), мѣлѣжѣ-нолѣптѣ (389), мѣлѣжѣ-варѣк (363), дѣзмѣерѣдѣжѣчѣюне (367);

e) prin urmare, generalmente după o labială (*p, v, f, m*).

26. Propagarea lui *o*:

a) regresivă și progresivă tot-o-dată de 15 ori în numele Пѣтолѣмен=*Ptolemaeus* (351, 352, 357);

b) progresivă însoțită de asimilarea labialelor: вѣрѣвѣн (363) = *vorbi*.

27. Vocale lungi, indicate prin reduplicație:

a) *aa*=lungul *a*: хрѣнѣаскѣ (356)=*hrăneaască*, лѣнѣрѣтѣаскѣ (366, 386), лѣтѣнѣаскѣ (382), лѣлѣфѣк (389), мѣстѣлѣцѣк (381), cf. mai sus p. 129 și 234;

b) *ii*=lungul *i*: лѣлѣлѣнѣт (399), вѣтѣлѣ фѣнѣнѣн (387), дѣрѣнѣн фѣнѣнѣн (388) dela *fin*=*affinis*, unde și lătineste primul *i* este lung;

c) *ee*=lungul *e*, vezi mai jos la No. 58, *b*.

28. Conservarea neaccentatului *o*: Рѣслѣн (391)=*Rusalii* dela prototipul *Rosalia*.

29. Confuziunea între neaccentatul *o* și *u*:

a. фѣромѣшел (352)=*frumusețel*, dar pe aceeași pagină: фѣрѣ-

моасж, ér pe aîurî chiâr cu vocala obscură: фрѣмсеца (345), фрѣмсециле (366), фрѣмсецѣ (345);

б. дормить (367), адормици (367), дорминдъ (396), даг дѣр-мїл (382), адѣрмире (362), дѣрминдъ (368, 388) etc.;

с. Ромѣнѣцие (356), даг Рѣмѣни (354, 355), Рѣмѣнии (377), рѣмѣнескѣ (402), рѣмѣнѣскѣ (403);

д. срѣирѣж (392), даг pe aîurî: wrѣирѣж (382);

е) wrшениче (393), даг маї jos: сршеникѣ (395, 397, 400)‘ ér despre originea cuvîntului cf. маї sus p. 219;

ф. арѣмитори (381), даг: арѣмисе (390), арѣми (347), арѣ-миць (367);

г. негѣцѣтори (379), даг негѣцѣторѣци (386);

h) фортѣнѣж (383) фортѣна (352)=lat. *fortuna*, даг și фѣртѣнѣж (398), фѣртѣнацилорѣж (400), numai forma cu *u* fiind cunoscută de d. Cihac (Dict. 106), care observă: ‘l’acception ‘de *tempête* a dû se développer en premier lieu de l’it. *correre* ‘*fortuna*, c.-à-d. *courir fortune sur mer, et de là subir une* ‘*tempête*, le mot roumain est pris du néogrec, , comitând—credem noi—doă eroi :

а. ca sens, *fortuna* a putut deveni ‘*tempête*, numai prin intermediul etimologiei poporane curat române dela *tună*, și este remarcabil că tot etimologia poporană dela *tună* pare a fi schimbat la noi pe *e* în *u* în *întunerec*=*intenebricum*, unde trecerea lui *e* în *u* între *t* și *n* este fonetică inexplicabilă, afară numai dacă vom admite un prototip metatetic *intebnericum*;

β. urmăză dară că Grecii (φορτοῦνα), Turcii (fortuna) și Serbiî (фортѣна) аū luat cuvîntul, direct sau indirect, dela Români, după cum tot dela Români—și acésta n’o contestă nici d. Cihac—aū luat ei pe *furcă*: ngr. фѣрѣжа, bulg. фѣрѣжа etc.

30. *u* după altă vocală trece în *o*: рѣвтѣци (346, 348, 374, 387, 396), рѣвтѣциле (347, 365, 375), лѣрѣвѣна (372), прѣвтѣна, прѣвтѣнаш (388) прѣвѣци (396, даг 371: прѣвѣци), рѣ-павскѣ (383, даг 391 și 399 prin acomodățiunea ambelor vocale: рѣповска).

31. Conservățiunea lui *e* în derivatele dela *béu*: бѣс кѣс кѣр-бѣле (350), бѣс шн ель (369), бѣс пѣхарѣж (382), бѣс дѣ се лѣжѣж (389), бѣс аколо (376), бѣсндѣс-лѣ сѣнѣле (375), бѣс-

тѣрѣ а҃лаче (375), numai o dată cu vocala obscură: кѣѣ пѣ-
хѣрѣа (371).

32. стрѣмоша (347), dar стрѣнеотѣа (351), în cazul întâlu
conservându-se *ă* în стрѣ (=extra) prin protecțiunea regresivă
a vocalei dure *oa*, în cazul al doilea scădënd la *e* prin aco-
modațiunea regresivă cu următorul *e*.

33. *oa* se indică tot-d'a-una foarte exact, afară de плоа (348,
dar 360: плоае) și всте (393, dar 395: васте) și afară de
trecerea în *ua*: тѣатѣ а҃мѣк (371), се тѣарсе (378), тѣатѣ тѣрѣа
(402), ёг адоарѣ (393) este contractiunea din адоа оарѣ.

34. Conservațiunea duplului *rr* latin de patru ori în plu-
ralul dela țeră=terra: вчине ши церрь (348), домни ши цзррь
(355), мѣате цзррь (355), а҃с добѣндитъ цзррь (362), dar pe
aîurî cu un singur *r*: мѣате церь (349), цзри кѣ четѣци (351) etc.

35. Confusiunea între *r* și *n*:

a) *r* trecut în *n* probabilmente numai printr'o scăpare de
condeiî, dacă nu sub influința nasalei din prima silabă: кѣм-
пѣнѣ лѣрѣѣѣа (362), dar pe aceia-și pagină: кѣмпѣра, кѣм-
пѣрѣгъ;

b) *n* trecut în *r*: сѣ-л пѣре лѣрѣгъ (393) = "să-l punie,
(cf. Cipariî, Principia p. 144) = actualul: "să-l punie.

36. Contractiunea finalului *va* (*vi*, *vă*) la *o*:

a) *luò*=levavit, nici o dată *luâ*: а҃в оѣ (346), а҃в ла динѣс
(352), а҃в домнѣа (355), а҃в пре лѣкрѣтѣа (356) etc., cf. mai
sus p. 287;

b) ден кѣтрѣв арѣа (375), дел кѣтрѣв венѣа (373), cătruo=
cătră-va (cf. unde-va, când-va etc.) cu contractiunea finalului
va în *o* și acomodațiunea de labialism a precedentelui *ă* în *u*,
ёр nu din contra-ubi, după cum crede d. Cihac (Dict. 47);

c) в мѣаре вѣдѣв (372, 385), в вѣдѣв сѣракѣ (382), вѣ-
дуо=văduvă, cf. mai sus p. 310.

37. Confusiunea între *vâl*- și *vul*-: вѣлтѣрь (368) = lat. *vulturius*,
dar mai des: вѣлтѣрь (380), вѣлтѣрь (388), cf. p. 243 No. 10.

38. Metatesa:

a) a lui *r* este foarte désă, aprópe la fie-care pas: вѣртосъ
(345), вѣрѣкѣ (353), вѣрсарѣ (348), вѣрсаре (353), вѣрѣаци,

БРЪБЪЦІА (353), БРЪБАТЬ (360), БРЪГАРИ (356), ХРЪТІЕ (357), КРЪНСА (378), ПРЪКЪЛАБСАНИ (361), ВРЪХ (363), ВРЪТЪТЕ (375), ВРЪКОЛКА (369), ВРЪКОЛКЪІЕ (370), ЧРЪТАРЪК (388, dar 391: ЧЕРТАРЕ), ТРЪХЪІ (381), ФРЪМКА (390, dar tot acolo: ФАРМЕЧЕ, ЁР 380: ФЪРМЪКЪТОРЮ) etc;

b) a lui *r* peste silabă: БЪВА НЪМАИ КЪТ СЕ ПРОТИВИ (347)= *se potrivî*, МЪРЪСФЛОНЫ ала̀тури́ сѹ МЪСЪСФЛОНЪ (400);

c) ма́й га̀ра́ а луй́ *l*: СТАЗПЪ, СТАЗПЪАЪ (348), ВАЪТЪРЪ (388), ГЛЪЧАВЪК (396);

d) a unei silabe într'un nume propriu străin: КАЛАПИНЫ (392) ала̀тури́ сѹ ЛАКАПИНЫ (391)=Λαχαπηνος.

39. *zua=đi-u-a*, articolat dela *zi*: ТРЕКСЪА ДЕ'НТЪЮ (345), ЖЪКЪ ТОАТЪАЪА (389), adverbial: ЛЪБА ШИЪА ШИ НОАПТЪК (358), СТРИКА ТЪРЪІИЪА (404).

40. *к* pentru finalul *e*: Л ПАЧЪК (363)=*în pace*, ЛЪСАКЪ (373) =*luase*, ТОАТЪК (382)=*toate*.

41. *h* pentru *f* numai în рЪСЪЫРАРЪК МЪАТЕ ПЪРЦИ (364), ала̀тури́ сѹ РЪСЪИРАРЪК ЛИМКИЛЕ (348), unde tot-o-dată *i* trece după *h* în vocală obscură, cf. ма́й сѹс р. 298 No. 149.

42. Finalul *i* (ж) actual accentat apare ма́й tot-d'a-una în textul lui Моха са́ *i*: ВЪОРИ (349, 351, 353, 362)=*oborî* (la imperfect ВЪОРИА, 404, dar și ВЪОРЪА 384), ВЪЪРИ=*ocârî* (imperfectul ВЪЪРІА, 350), СРИ (389)=*urî*, ВЪОРИ (381, 400) =*omorî*, ПЪРИ=*pârî* (la perfect ПЪРИРЪК, 352), dar tot-o-dată ПЪРЪК (353, 374) сѹ imperfectul ПЪРЪА (372, 374, 387).

43. Nicî o dată forma actuală *spăria* (Сінас, 258), ci tot-d'a-una fără *i* după *r*: СЕ СПЪРЪКЪКЪ (347, 382), СЕ СПЪРЪКЪА (375), СЕ СПЪРЕ (359, 371, 378), СЕ СПЪРЕ (389), СПЪРА (375), аро́ сѹ vocalisarea lui *r*: СЪ НЪ СЕ СПАЕ (389) etc.

44. *a* după *s* trecut în *e*: СЕУАТЪК ЛЪЧІЕ (369), СЕУЪТЪК ФЪРЪК ФІЪРЪ (371), СЕУАТЕАЕ (395), dar СЪУЪТЕЛОРЪ (402), СЪУАТЕ (403), СЪУЕТЪК (353), ё́р *ă* după *s* trece în *i*: СИНТЕМЪ (390), cf. același fenomen după *z*: ШЕЪИНАЪ (394).

45. Asimilațiunea consonantică progresivă peste silabă: ВЪВОРЪ (367, 376)=ВЪХОРЪ (369)=slav. ВЪХЪРЪ, serb. și sloven. *vihár*.

46. *Plaveză* (375: К8 ПЛАВЕЗЕЛЕ ШИ К8 АРЧЕЛЕ) = actualul *pa-văză* 'bouclier', represintă cu metatesă forma italiană *pal-veze*, după cum *paveză* sau *pavefă* (395: ПАВЕЦЕЛЕ, КОНФІСРЕЛЕ, СЕУАТЕЛЕ) reproduce pe cea-l'altă formă italiană *pavese*, de unde rezultă împrumutul cuvîntului sub ambele forme anume din Italia în cursul evului mediu.

47. Şovăirea între *ti* şi *ki*: МАРКІАНЬ (368) şi pe aceeaşi pagină acelaşi personajiu: МАРТІАНЬ.

48. К8РА СЗНЦЕ (356), К8РК СЗНЦЕ (391), АПЖ К8РЖТОАРЕ (346), în loc de actualul *curgea*, *curgătoare*, unde *g* nu s'a format din *i* al unei forme latine ipotetice *currio*, după cum crede d. Cihac (Dict. 71), ci s'a furişat prin analogiă cu *merg*, *mers*, cătră *cur*, *curs* = *curro*, *cursum*, dar vechea formă *a cure* = *currere* a influenţat tot-o-dată la rîndul seü asupra lui *merg*, care în Transilvania se pronunţă fără *g*: *mer*, *mere*.

49. Б8ЧИНЬ (355, 364, 386), Б8ЧИНЕ (395), cf. mai sus p. 248.

50. Forma АШИШЖДЕРА (364) alături cu АШИЖДЕРА (381, 403) modifică cele şise mai sus la p. 90 în acest sens că cuvîntul român s'a format nu din *aşi*+ЖДЕРА, ci din *aşişl*+ЖДЕРА, cu atât mai mult că 'n dialectul daco-român forma corectă *aşi* pentru *aşa* = *aşi-a* nici că există, în adevăr, decât numai în compusul *aşi-şi* = *aşa-şi*, unde primul *i* se conservă prin protecţiunea asimilativă regresivă a finalului *i*.

51. С8Р8ПЖ КАСЕЛЕ ИДОЛНОРЬ (364) = actualul *surpă* pare a confirma etimologia propusă de d. Cihac (Dict. 271) din latinul ipotetic **subrupare*, deşi n'ar fi peste putinţă derivaţiunea din cuvîntul latin existente *surrumpere*, cu pierderea nasalei ca în simplul *rup* = *rumpo* şi cu trecerea din conjugaţiunea *-ere* în conjugaţiunea *-are* ca în *născare* lingă *nascere*.

52. СФ8РИМЖ (389) = *sfărămă*.

53. Una din particularităţile cele mai interesante ale textului lui Моха este întrebuintarea pleonastică a lui *el*:

a) înainte de un nume propriu: ЕЛЬ АИХРЪЦИ ИХАВЬ (350), ЕЛЬ СГЪТЪ ДОМНЬ ФІЮ-СЪ8 ИСКАНІЕ (355), ЕЛЬ СГЪТЪ А 8РМА А8И СЕВЛАСТЬ ИВ8СТЬ (357), ЕЛЬ СГЪТЪ ТИ8ЕРІЕ КЕСАРЬ А РУМЬ (358), ЕЛЬ СГЪТЪ АИХРАЧЬ ФРАТЕ-СЪ8 ИСТИНІАНЬ (370), ЕЛЬ СЕ Р8ДИКЪ ДЕН СИКИЛІА 8НЬ УМЬ (377), ЕЛЬ СГЪТЪ ПАПЖ 8И8А ЧЕ ВЕНИСЕ

(382), ель ера знь кзлсгжрь де фрзмзка (390), ель грзби знь воиникъ де тзе (390), ель нзвзлн де л олтрь знь шмь (391), ель зисе Лес ла молрте-шь (391), ель врѣ сз фїе ель Фокл лпзратъ (392), елс-и принсе Костантинъ (392), ел вззс Катл-козинс (401), елс-ши лпзржцїа Калоїванъ (402), елс л'ас кемлт Костантинъ (405), ель ера знь проклатъ де хаджмъ (393), елс се сквлж Свѣтъславъ (394), ель вени Цимисхи (394) ен крес-квръж воиничи Василне ши Костантинъ (395);

b) înainte de un nume comun: елс се рзснл вззсххсл (403), ель ера нзмжрл аилоръ (405), ен ас трекстъ [ан] 1125 (405), ен ас фостъ ани 6867 (405), ель ас фостъ ан 5553 (400), ел ас фостъ нзмзрл аилоръ 400;

c) în urma numelui propriu: Парїе елс-шь знисе зн фрате (352), Врстъ ель се кіамж некзнь (356), Трапанъ елс-шь дѣде домнїа (361), Леонтїе ел лпзрци толтж авзїа (366), Маврикїе дѣка стзтс лпзратъ елс-шь дѣде (373), Арсрїае тале іале не рзкорескъ (345), Артемїе дѣка цїс елс се лкисе (379), Феу-досїе дѣка аззи ел фзци (379), Мнхана елс-шь пззїа жоксрїае (389), Костантинъ ель мсри (390), Марко ель мзлгжл пре лпз-ратсл (391);

d) într'un sens neutru (= *illud*): ель веннсе атзнче врѣма Тропанлор де перитъ (353);

e) o asemenea întrebuintare a persoanei a treia la nominativ e fără exemplu în texturile române vechi sau noue, ér din cele-lalte limbe romanice se pot indica numai óre-carí analogie de postpunere în vechea francesă și 'n spaniolá, nicáirí însá analogie de prepunere, nicí o datá adecá ce-va ca: 'el náváli un om, ci numai dórá: 'un om el náváli, cf. în Diez (Gramm.³, III, 63 și urm.): 'e Berenger il fiert Astramaritz, sau într'un text medio-latin din Spania: 'ipsam civitatem restauramus eam,„.

54. Pronumele pleonastic, ca cel de sub No. precedente, dar în casurí oblice și numai înainte de nume: сз-и фїе прї-атинъ фечорслн (366), чершс-л пзмжнтсл ла Ірклїе лпрсмстсл (376), лтз-и гонн Романъ лспїн (392), шї-и фс мнлж лнн дсмнезес (375).

55. Pronumele repetat la acusativ și mái cu sémá la dativ: лоръ ле ера вїаца (355), лоръ лн се рзспннсе (357), лнн и фс молртѣ (362), лоръ ле дѣде (364), ле пссе лѣце лоръ (346),

кѡмѡ-и ера лѡи боа (387), лѡи и пѡрѡ (388), лѡи и вѡни (388), дѣ-лѣ кемл при 'нса (393), елѡ-л лѣхца (366) etc.

56. Prepozițiunea repetată :

a) жѡнѣ пре боевожи пре маи маи (354), вѡнгарж пре дѡм-незѡс пре чѣла че маѡ фѡкѡт (347);

b) лѣ четате лѣ Мѡмфа (354);

c) кѡ домнѡ латинѡскѣ кѡ Латин (355), арла кѡ касе кѡ тотѣ (378);

d) ла домнѡ Шкѡенѡскѣ ла Тервелѣ (378), ла лаллѣ ла тотѣ (397).

57. Articolarea pleonastică anormală :

a) în construcțiunea nominativului cu genitivul: лѣ патрѡлѣ сѡборѡла л тоатж лѡмѣ (368), цара л Манихѡнлорѣ (370), лѣ вѡцѡтѡра л прѣ лѣжлцатѡлѡи (347);

b) în construcțiunea adjectivului cu numele personal la genitiv: а проклѡтѡлѡи лѡ Ислѡнѣ (364);

c) în construcțiunea numelui personal la cazul oblic cu terminii de înrudire contrași cu pronumele reflexiv: домнѡа фѡно-сѡл лѡи Титѣ (360), сѡи лѡлрѡжцѡа тѡтѡжне-сѡл лѡи Яндроникѣ (401), лѡсѡ лѡлрѡжцѡа фѡю-сѡл лѡ Кѡстантинѣ (376), лѡсѡ лѡлрѡжцѡа фѡю-сѡл лѡ Исѡтанинѣ (377), дѣдѣ кѡнѡнѡа фѡю-сѡл лѡи Мѡнѡхѡнѣ (386), лѡсѡ лѡлрѡжцѡа фрѡжѡине-сѡл лѡи Ялѣзѡларѡ шѡ фѡю-сѡл лѡи Кѡстантинѣ (391), дѣдѣ лѡлрѡжцѡа неѡтѡс-сѡл лѡ Исѡтинѣ (371) etc.;

d) Рѡмѡнѡи мѡнтѣнѡи (377) = *Rumânii munteni*.

58. Genitivo-dativul femeiesc :

a) cu *-iei*: лѡмѡен (345, 346, 348, 351, 399), вѡецѡен (384), кѡдерѡен (346), лѡнѡен (347, 348), вѡсѣрѡецѡен (350, 356), мѡерѡен (352, 357 393), четѡцѡен (356, 375, 386, 403), нѡлѡстѡен (371), вѡецѡен лѡмѡен (373), кѡрѡецѡен (373), Ираклѡен (376), лѡѡен (381, 384), пѡцѡерѡен (386), Фѡѡдорѡен (386, 397), Фѡѡфанѡен 393), кѡрѡецѡен (389), инѡмѡен (392, 403), цѡлрѡен (392), мѡлрѡен;

b) cu *eei*: Подѡлрѡен (366), лѡцѡелѡнѡнѡен (368), Фѡзѡкѡен (369), тѡрѡмѡен (369), инѡзмѡен (de doă oă la p. 371), фѡчѡлрѡен шѡ млѡчѡен (375), лѡлрѡжѡтѡкѡен (373, 386, 398), пѡюл лѡспѡдѡен неѡпѡцѡлорѡ нѡлрѡжѡчѡен (379), сѡфѡнтѡен (381), дѡрѣѡ-

ТЕЕН (385), КЪШОДРЕЕН (385), БОСНЕЕН (405), МОЛДОВЕЕН (405, dar 406: МОЛДОВЕН), ЛЪМІЕЕН (345, 399), ЛЪПЪРЖЦІЕЕН (396), ЗОЕЕН (396);

c) cu *ăei* la numi bărbătesci: ФОРЖЕН (374, 393, dar 392: ФОРЖИ), ДЪКЖЕН (399, 400).

59. Genitivo-dativul bărbătesc prepus este generalmente *lui*: ЛЪ ЯДАМК (347), ЛЪ ФАЛЕКЪ (348), ЛЪ ЯФЕТЪ (348), ЛЪ СИМЪ (348), ЛЪ ФАРЛОНЪ (349), ЛЪ ДЪМНЕЗЕС (349), ЛЪ МЪУУСИ (349), ЛЪ ЯВРААМЪ, (349) etc., dar foarte des și *luii*: ЛЪИ ДЪМНЕЗЕС (347), ЛЪИ СИМЪ (348), ЛЪИ ЯВРААМЪ (349) etc.

60. Concordarea articolului prepositiv *al*:

a) regulată la gen și la număr: ЛЪКРЪРИАЕ БЪНЕ АЛЕ ЛЪИ (346), НЕПОЦІИ ЛЪИ ІАКОВЪ ШИ АИ ІВДЕН (360), СЪНЪ ФЕЧОРЪ АЛЬ МІЕС (368), МЪЕСТРІИ АЛЕ ЛЪ ЯРХІМІАДЪ (375), РЪСЦІПІТОРІАЛЬ ІКОЛНЕЛОРЪ ШИ АА ЛЕЦІЕИ (384), А ЛЪИ МАИКЪ (384), РЪАЛЕ ЛЪКРЪРЕ АЛЕ ЛЪИ (380), АЛЕ ЛОРЪ МЪЕСТРІИ (379);

b) neregulată, cu femininul singular pentru ambele genuri și numere: АНЪА ДЕ ЛЪГЪЮ А (=al) ЛЪИ ЯВРААМЪ (349), ФЕЧОРЪ А ЛЪ МАРКІАНЪ (356), КОПРИНЪ А ЛЪИ (366), ФЕЧОРЪ А ЛЪПЪРАТЪАЛЪИ (390), ФЕЧОРЪ А ЛЪИ КЕСАРЪ (368), ФЕЧОРЪ А ЛЪ ЯМАИТІЕ (370), НЪМЕЛЕ ЛЪИ ДЕ ЛЪПЪРАТЬ ШИ А ФЕЧОРИАЛОРЪ (392), ФЕЧОРЪ А ЛЪИ ЯИДРОНИКЪ (391), ФЕЧОРЪ А ЛЪ ТЪАІЕ (356), ЛЪ ЗИЛЕЛЕ ЛЪ КОСТАИТИНЪ ЛЪПЪРАТЬ ШИ А (=ale) ІРІИЕН (382);

c) neregulată prin atracțiunea cuvîntului precedent: ЛЪПЪРЖЦІА ЛЪ МІХАИЛ ФЕЧОРЪА ЛЪИ ФЕУФИЛ ШИ АА (=a) ФЕУДОРИЕН (386, cf. 391).

61. Nearticularea normală:

a) a terminilor de înrudire construiți cu pronumele reflexiv absolut la singular: СЪКЮ-СЪХ (351), СОКРЪ-СЪХ (352, 392), НЕПОТЪ-СЪХ (358, 364), ФІЮ-СЪХ (359, 390, 401), ЦІИРЕ-СЪХ (361, 389), ТАТЪ-СЪХ (362, 365), ДОМЪ-СЪХ (346, 352, 387), ФРАТЕ-СЪХ (364), МАИКЪ-СА (357, 388, 381), СОРЪ-СА (366, 367, 402), НАШЪ-СЪХ (367), КЪМНАТЪ-СЪХ (368), СОЦЪ-СЪХ (367), МОШЪ-СЪХ (369, 393), МЪМЪ-СА (387, 388, 381), МАЦЕХЪ-СЪХ (376), ДОАИИКЪ-СА (398), ФІЕ-СА (395) etc. cu singura excepțiune: ФІЮА-СЪХ (350), forma nearticulată directă rămânând tot așa la cazul oblic, afară de: МЪИИ-СА саӱ МЪИЕ-СА (355, 387, dar

357 381: микж-са), тжтзне-сзс (366, 377), фржцине-сзс (391);

b) a substantivului în genere construit cu pronumele reflexiv enclitic la singular: касж-ши (355, 388), сасгж-шь (368), кое-ши (383), мсгаре-ши (394), філстрс-ши (388), моарте-ши (373), фатж-шь (392), левціе-шь (386), локс-шь (404), cu singura excepțiune чата-ш (348), ér la plural: очине-ш (351), apoi pe acela-și pagină 378 ne întimpină nearticulatul касе-ши și articulatul мсериле-шь, de asemenea e articolat соцін-шь (361, 368), precum și tot-da-una la casurile oblice: взр-катжлани-шь (347), коконлорс-шь (356).

62. Nearticularea anormală:

a) гржи кзтрж боари(=boiarii) лши (403);

b) л кзмпс (=câmpul) стжпжнлорь (388);

c) мерца краю пре сскаць (=сгаїул) (403), тарж краю скзпж (403), дечи краю кс кзтж хвалж веннсе (403), dar mai sus: краюль;

d) брате (=fratele) мжне-са (387).

63. Articolarea foarte corectă a ordinalelor: ал патржа (346), ал патржль (368)=*patru-lă*, articulat ca *ому-лă*, nu ал патржале, născut prin analogiă cu: ал донле, ал тренле, ал чинчлае, ал шале (346)=*șese-le*, articulat ca *părinte-le*, aceste din urmă tot-d'a-una fără amplificativul *a*, adecă nici o dată ал донлѣ=*doi-le-a*.

64. Intrebuițarea lui *cel* de'naintea substantivului într'un mod apropiat de al articolului definit prepositiv: гонїа пре чен крецини дерепци (369), тже атжнче зб де мїи де чен вржжмашн хитлїни (371), се нви атжнчеши чд стѣ комитѣ ка ш сакїе (374), чен боари бшн ши бжтржнн (388).

65. Intrebuițarea impropriă a pronumelui reflexiv:

a) *seї* în loc de *lui*: Зинонь, татжль сзс Левнтѣ, нс ера дерептѣ (369)=*Zinon, tatăl lui Leont...*;

b) *seї* în loc de *lor*: ле ера мош, татж мжнн-са (355)=*tatăl mamei lor*, шї-н черта татж-сзс (365)=*tatăl lor*.

66. лаллци тоци се некарж (348), аджнл пре лаллци (369), дсе-се джнж лаллци (377), ешпж шїи ал лаллци сау л'алллци (382, cf. 371; л'авсціе liugă 372: ал авсціе), сж трагж пре л

ЛІАЦИ ꙗ цара лорь (395), ТРЕКС ДВІЖ ДЛААЦИ (396), ІАРЖ ЛА А-ЛААТЕ ЛА ТОТЬ (397), pretutindenî cu sens de ‘cei-l’alți’, ‘cele-l’alte’,, adecă o compozițiune din *alt* cu articolul prepositiv *al*, ca în *al-doile*, *al-meî* etc., dar o compozițiune bizară prin discordia la gen și la numer: *al-altî* = ‘ille alteri’, *al-alte* = ‘ille-alterae’,, cf. albanesul *tiatâră* = *tă-i-atâră* = ‘illud-ille-alter’,.

67. Condiționalul *să* e distins mai tot-d’a-una de reflexivul *се*: СЗ СЕ ХРЗН’КСКЖ (347), СЗ СЕ БАТЖ (352), СЗ НС СЕ М’КСТЕЧЕ (353), СЗ СЕ КВНОАСКЖ (376) etc., cu puține excepțiuni ca: СЗ (=се) ТЗМПЛЖ (369) саї: СЕ-ЛЬ (=сă-лї) ДЕЗГРОАПЕ (370).

68. СЗ cu sensul latinului *sî*: ВМ ЛСА АЧЕСТЬ ГРЕС, СЗ-Н ШИ КС ПР’КУЕТЬ (345), СЗ ЛЕС, ПАРДОСЬ, ТИГРЬ, ТОЦИ ФАКЬ П’Ш ЛВ-НІОШИ (362), СЗ АРЖ ТРЗИ (400).

69. Conjunțiunea *ci* nu e distinsă nicăiri de pronumele *се*: ЧЕ ЧЕ ІАСТЕ СЗ ФІЕ, НС СЕ ПОЛТЕ ТР’КЕЧЕ (352), ЧЕ НЕМАН ЧЕ ДОМНИ СНЬ АНЬ (369) etc.

70. Intrebuintări remarcabile ale prepozițiunii *de*:

a) *de* cu sensul de ‘care’,: ЕРА СНЬ ВМЪ ДЕ АВА В РЛІЖ (358), В ФАТЖ АНЪМЕ ЯДННА ДЕ ЕРА ПР’К ФР’МОАСЖ (366), В ФАТЖ ДЕ ФС АПОИ ДАТЖ ДЕ ФЕУДОСІЕ ДВЖ ВАЛЕНТІАНЬ (366), БОГАРИНЬ МАН МАРЕ ЯСПАРЬ ДЕ АВ’К В СЛЗГЖ (368), СНЬ ПОСТ’КЛ-НИКЪ ДЕ ЕРА Р’ДАЖ ЛПЗРЛТВАШИ (372), НЗСКС ФЕЧОРЬ ДЕ-Н СЗМЗНА ЛТРС ТОТЬ (375), ér fiind urmat de persóna a treia la acu-sativ carătă sensul de ‘pe care’,: НЗСКС-СЕ ФЕЧОРЬ ДЕ ꙗ ЭЛЕИЛ ФАТА ЛШ РОМАНЬ ДЕ-ЛЬ КЕМА ПРИ’НСВА РОМАНЬ (393), БОГАРИНЬ ВШН ШИ Б’ТРЗНЬ ДЕ-ЛЬ КЕМА РОМАНЬ (391), СНЬ ПЗРИНТЕ КЗ-ЛЗГЖРЬ ДЕ-ЛЬ КЕМА МАРКО (391), СНЬ БОГАРИНЬ МАРЕ ДЕ-ЛЬ КЕМА Ф’ЕУФИЛАНЦЬ (388), ФРАТЕ МЗНЕ-СА ДЕ-ЛЬ КЕМА ВАРДА (387), ШИЛА ЧЕ ВЕННСЕ КС КІРВА ДЕ ꙗ ШПАНИА ДЕ-ЛЬ КЕМА ФОРМОСЬ (382), СНЬ ПЗРЛТЬ ДЕ-Л ВА КЕМА ЛЕС (384), СНЬ ПРИК’ГЬ ДЕ-ЛЬ КЕМА ТИ-ВЕРІЕ (377), ЧЕТАТЕ ДЕ В КЕМА КОНЮХ (406) etc.;

b) *de* cu sens partitiv: МІН ДЕ ОЦИЛА ЛС ГЕНАХИРЕМЪ (350), СЗ СЕ ВЗІЗЖ ДЕ ПЗН’К ЛШ (394), МІН ДЕ ЧЕН ВРЗЖМАШИ (371), cf. mai sus p. 221;

c) *de* prepus adverbului *greî*: АДВРМІРЖ ДЕ ГРЕС (353), ДС ГРЕС А ПЗРІРЖ (352);

d) *de să* = *ca să*: ДЕ СЗ НС СЕ СКОЛЛЕ (384).

71. Prepozițiunea *a* servind pentru formarea casurilor nearticulate:

a) la dativ: а мѣлци фѣчѣ казне (357), сѣ-л ꙗпревнѣзе а рѣс сѣлѣ лорѣ (379), дедѣсе а неце тикѣлци (393), рѣдѣче фечорѣ а пѣринте (362);

b) la genitiv: а пѣцини адевери сѣлѣ (378), сѣ се адеверѣзе а маре кредницѣ (397), инима а бѣни крецини (381), токмаа сѣлѣши ши а пѣринци (373), манкѣ а мѣлци (374);

c) la ablativ: се апѣкѣ де а-мѣнѣ-и (392) = ‘dela mâna lui,’.

72. Pluraluri archaice:

a) cu *-ă*: извоарѣ[лѣ] (345), [фрѣмоасѣ] мурисмѣ (346), articulat Тѣтарѣи (372, 375), сеѣ-се presurune nearticulatul *Тѣтарѣ;

b) cu *-ure*: столѣре (353), столѣрелорѣ (395), лѣрѣре (380, 381, 388, 391), валѣре (376), конфѣреле (395), тѣнѣре (404);

c) dela *mimă* pluralul: мѣмѣниле (357).

73. Dela *om* vocativul: оме! (357), дарѣ тѣ оме! (360).

74. Infinitivul întreg articulat: ши-и фѣ мѣлѣ а-л пѣрдѣрѣ (352), пѣрѣкѣше-те де а мѣнѣрѣ (357), се лепѣдѣсе де а фирѣ (359), де а-ши пѣкарѣ черѣнѣ (361), гѣга слѣѣ а тѣ-ларѣ ꙗ болѣри (362), де а се ꙗкинѣрѣ иколнелорѣ (385).

75. Dela verbe cu *-ire* imperfectul păstrează tot-d’a-una pe *i*: се ферѣа саѣ се ферѣа (347), невона (349, 350), вѣкрѣа (350), фѣѣа (350), хѣлѣа (350), юѣа саѣ юѣа (351, 360), лѣрѣа (352), мѣнѣа (357), сокотѣа (357), венѣа (359), пѣѣа (359, 361), сѣстѣа (360), болѣа (361), трѣвѣа (362), мѣрѣа (373), силѣа (358), вѣорѣа (404) etc., întunecând une-orî pe *i* în *ă* după *r*, ca în пѣрѣа (372, 374, 387) саѣ вѣорѣа (384), pe când imperfectul verbelor cu *-ere* se formeză regulat numai prin *a* саѣ *ă=ea*: дѣчѣ, рѣдѣа, зѣчѣа, кредѣа, лѣрѣа, пѣнѣа etc., ast-fel că verbele cu *-ire* și cele cu *-ere* nu se confundă nici o dată la imperfect unele cu altele ca în graiul de astăđi, iată de ex. o frază: и пѣрѣа (=părea) рѣс де чѣа че пѣѣа (=pățiea) рѣс ши-л дѣрѣа (=durea) инима де чѣа че болѣа (=boliea) (361), cf. mai sus p. 266.

76. Gerundiul cu *-ind-*: бѣндѣ-лѣ сѣнѣеле (375), кѣрѣндѣ

ИЗКСЪ (352), КЪРЪНДЪ-А ЖЪНГІАРЪ (365, dar 361, 364, 370 etc.: КЪРЪНДЪ).

77. La conjunctiv *ară* (=lat. *habere*) în locul actualului *ar*: АРЪ ФИ МАН БИНЕ (352), КЪМ АРЪ ФИ ТЪІАТЬ (356), ДЕСТОННИКЪ АРЪ ФИ ФОСТЪ (360), СЪ АРЪ ТРЪИ (400).

78. *să aibă* (=lat. *habeam*) pentru actualul *să am*: ЧИНСТЕ СЪ АНБЪ ДЕЛА ДОМНІА ТА (372).

79. Textul nostru întrebuițeză foarte des, alătura cu imperfectul indicativ simplu în *-am*, un imperfect compus cu *vré*, pe care d. Cipariu (Gram. I. p. 304, Principia 191) și eu însumi mai sus (p. 266) l'am luat din eróre drept conjunctiv, dar care nu este în realitate decât un imperfect indicativ compus: ДЕ ВРЪ ИЖДЕРИ (=ijderia) ЧИНЕ-ВА ЧЕ-ВА ПРЕ АСМЕ, ЕИ-АЪ ФЪЧА (349), ДЕ ВРЪ ПЪНЕ (=punea) ВРЪНЪ ВОЕБОДЪ САС ВРЪ ЧИНСТИ (=cinstia) КЪ АЛЪЖ БОЕРІЕ, НЪ-А МАН СКИМКА (358), ДЕ НЪ МЪ ВРЪЦИ ДОСЪДИ (=dosădiați), НЪ АШЪ ФИ АС-ТЪЗИ ПЪРЪЖТЪСЪ (367), МАН БИНЕ ВРЪ ГОНИ (=gonia) ВЪЛТЪРЪ САС ВРЪ ПРИНДЕ (=prindea) СТЪЛЕ (380), ДЕ ВРЪ АДЪЧЕ (=aducea) ЧИНЕ-ВА АРЪ, АТЪНЧЕ ЕРА ВЪСЕЛЪ (382), КЪТЪ ВРЪИ КЪЪГА (=căutați) ПЪРЪЖСА, ТЪ ВРЪИ КЪНОАЩЕ (=cunosceați) ФІЕ ДЕН ЧЕ АЛЪСРИ А ТОЛЪЖ АСМЪ СЪ СЕ ВРЪ РЪДИКА (=se rădicați) ВЪИИ (389), ДЕ-А АШЪ ДЕ ВРЪЪ ПЪ КОАРНЕ ПРЕ ВАСНАІЕ, ШИ ВРЪ ПЕРИ (=peria) АТЪНЧЕШЪ (390), ФЪАРТЕ ТЪЖІА АЪПЪЖНСЪ ДЕ НЪ-И ВРЪ ВЕДА (=vedea) ФІЦА (394), ЧИНЕ-А ПРЪ РЪГА, НЪ СЕ ВРЪ ПЪ-ТОАРЧЕ (=întorcea) МЪХИИТЬ (396), ДЕ ВРЪ ФИ (=era) Ш'АЛЪЖ АСМЕ АЛЪТЪРЪ, ДЕСТОННИКЪ АРЪ ФИ ФОСТЪ А ВЪ ЦИНА (360), ДЕ НЪ ВРЪ ФИ (=era) ПЪТЪНЕКАТЬ КЪ АЧА ВЪКОЛЪЖІЕ, АИМЕНТЪРЪ ЕЛЪ ЕРА БЪНЪ (370), și mai ales în următorul lung pasaj, unde această formă verbală ar fi cu totul neînțelegibilă, dacă nu s'ar traduce anume prin imperfectul indicativ: АШЪ-И ЕРА НЪРАВЪА КЪНДЪ ВРЪ ФИ (=era) ПЪ ПАЧЪ: ВАРЕ-ЧЕ ВРЪ КЪУЕТА (=cugeta) ДЕ ДЕМЪЖІЦЪ, ДЪЧІА СЕ ВСЕБІА ПЪСЪШИ ДЕ ВРЪ ВОРОВИ (=vorbia) ДЕ БОАРИ ШИ ДЕ МЕСЕРЕРИ, ДЪЧІА ПЪЖЪІА ШИ ВРЪ АЪРМИ (=dormia) ПЪЦИНЕЛЪ (363), сеіа-се ar deveni o completă galimatia, dacă врѣ куѣта s'ar explica prin 'ar fi cugetat, врѣ борови prin 'ar fi vorbit, și врѣ аѣрми prin 'ar fi dormit,.

80. Este remarcabil sensul specific românesc al lui *vré*, când se întâmplă ce-va fără voință saă chiar contra voinței: ВРЪ СЪ СЕ МЪНЧАСЪ ШИ ВЪРИГНИЪ, ЧЕ НЪ ИЪТЪ РЪДА (363),

КЗНАДЬ ВРѢ СЪ МОАРЖ ІССТИНІАНЬ (371), КЗНАДЬ ВРѢ СЪ СЕ АСКЖ [ГОНИТЖ], АДЗНЖ ТОЦИ КОМРІН (387), ВРѢ СЪ МОАРЖ ФЕОФЛАН (394).

81. La a doua persoană singulară a viitorului nici o dată *vei*, ci numai *вери* (346, 350, 364, 372 etc.),  r o dată cu *e* pentru *i*: АЕ ВЕРЕ ВРѢ СЪ ІАН (372), ceia-ce face a crede că finalul *i* se pronun a aci întreg, cf. mai sus No. 2.

82. Moxa postpune adesea pronumele personal enclitic  i pe reflexivul *se* la a treia persoană singulară a perfectului simplu: ТЪМПАЖ-СЕ (354, 368), МИРЖ-СЕ (356), МСТЖ-СЕ (360), АССЕ-СЕ (377), СКЖЛЖ-СЕ (380), НЖСКЖ-СЕ, НЗСКЖ-СЕ (356, 392), АФДЕ-ШЬ (361), ДОБЗНАН-ШН (370), ВЕНН-М (370), ПЗРЖ-Н (352), ЛЗКЖ-ШН, ЛЗСЗ-ШН (360, 393), ПЖСЕ-СЕ (360), ЧЕРШЕ-А (376), ЛЕНЗ-ДЖ-ШН (381), ЛЗСЖ-Н, ЛЗКЖ-Н (381), АДЖСЕ-ШН (384), ТБРЖК-СЕ (392), РЗДНЖ-СЕ (406) etc., rare-or  la a treia persoană singulară a imperfectului simplu: ФЖЧА-ШЬ (359), АДЖК-Н (374),  i numai o dată la prima persoană a presintelui indicativ: МИРЖ-МЖ (362).

83. Forme de notat ale perfectului:

a) dela verbul original **vie* (=lat. *vivere*, cf. *scrie=scribere*), de unde *in-vie*, perfectul compus este **a vis*, a *in-vis*: АЖ ЛЖН А ТРЕА Ж АЕ Л МОАРТЕ (358), ceia-ce presupune ca perfect simplu **vise* (=lat. *vixit*),  r la imperfect *vica*=lat. *vivebat*: КІА КІНЕ ФЕОДОСІЕ КС ЛПЗРЖТКСА (367), este f rte neregulat însă substantivul derivat prin sufixul *-nic*  n: АН РАЮЛЖН КІАТ-ННЧН (346)=‘locuitor ;

b) dela *face* do  forme ale perfectului compus: КЖН ЛКЖ ФАНТЖ (346) lingă: ЧЕЛЛ ЧЕ ІАЖ ФЖКЖТ (347), dintre cari însă a *fapt* abia o dată,  r pe a ur  tot-d’a-una a *făcut*,  i do  forme ale perfectului simplu: *f ce*  i *făcu*,  ntrebuin ate une-or  ambele în aceia i frasă: ФЖКЖ ЧЕРЮ ФЗРЖ СТЖЛЕ, НЖМАН КЖ КЖВЖНТЖА ФЖЧЕ (345), sa : ФЖКЖ ШН АЛ ДОЛЛЕ ЧЕРЮ ШІ-Н ПЖСЕ НЖМЕ АЖМНЕЖЕЖ ЧЕЛЛ ЧЕ-А ФЖЧЕ (ibid.), formele a *fapt* (=lat. *factum*)  i *f ce* (=lat. *fecit*) fiind cele organice,  r formele *făcu*  i a *făcut* fiind născute prin analogiă cu perfectul simplu  i perfectul compus dela *tac*, *zac* etc., unde *t c * (=lat. *tacuit*), *z cu* (=lat. *jacuit*) etc. sînt organice;

c) dela *scrie* abia într’un singur loc s’a păstrat forma *script* (=lat. *scriptum*),  i numai ca adverb: АЕ ЖНСЕ СКРИПТЖ (354)=

‘le dişe în scris’, dar se găseşte mai adesea substantivul derivat *scriptură*, cu sensul actualului ‘scrisoare’, : ꙗ скриптурѣ знача (357), sau ‘scriere’, : азъкъа скриптурилор (380, 399), шї-и ерл драгы а чети ла скриптури (386);

d) dela *trimite* (=lat. *transmittere*) sînt două forme de perfect simplu : тримисе sau тремисе (350, 356, 360, 366 etc.) şi тремѣсе (366, 367, 371 etc.);

e) forma organică pentru prima persoană plurală a perfectului simplu e conservată în : нон скрисем (352) şi : не сзмнжамъ ши нон де скпжамъ (373), adică *scrisem*=*scripsimus* şi *semnām* =*signavimus*, în locul actualei forme *scriserăm*, *semnarām*, *scăparām*, unde -ră- s’a introdus numai prin analogiă cu a treia persoană plurală : *scriseră*=*scripserunt*, *semnară*=*signaverunt* etc., ёr provincialismul bucurescén, printr’o nouă bizareriă, mai adaugă pe acest ră chiar la toate persoanele perfectului compus : *am făcutără*=‘am făcut, etc.

84. Participiul trecut întrebuinţat ca substantiv nu e des : спартѣа Трораден, рхсипитѣа Трораден (354), ꙗнжлцатѣа лшн Христос (359), грѣа нжскѣтѣаши сз-ль поарге (347), къ нециѣтѣа стрнкарѣ тѣрма (355), mai interesant *dată* cu sens de ‘sôrte’, : къи нѣ пѣсте длтѣ де сѣс (397).

85. Dela *cerşu* perfectul tot-d’a-una *cerşu*, nici o *dată* *ceru* : чершѣ лѣсторю (353, 382), чершѣ ла Тавтанїе (353), чершѣрѣ лѣръ (379), чершѣ-л пзмжнтѣа (376), чершѣ анчѣ (374), чершѣрѣ паче (403), cf. mai sus p. 273 No. 35.

86. Şovăirea între *preste* şi *prespre* : преспре 40 де зиле (358), преспре тоатѣ лѣмѣ (359, 361), преспре марѣ Нонтѣаши (377), dar : прѣсте лѣѣе (361), прѣсте тоатѣ лѣмѣ (364), прѣсте пѣцине зиле (370).

87. *ачича*=*aicé*, de 2 ori la p. 399, cf. mai sus p. 221.

88. *кзче къ* (380, 392), cf. mai sus p. 114.

89. Particularităţi sintactice mai remarcabile :

a) concordarea pluralului cu singularul : азънате лтѣта (= atâte) оци (353), довжнѣн Румѣа чел вѣтржнѣ ши ле (=şi-ї) принсе домнѣа (371), пре карїн ворѣ швнѣн пре скрачи къ стржм-вѣль, еѣ сз-л (=să-ї) чертъ (372), ꙗ члс че вери (=veţi) мжнкл,

кѢ АМАРЬ ВЕЦИ МѢРИ (346), РѢДА АЗ ІНДРІАНЪ СКОЛСЕРЖ (=SCOARSE) ПРѢ ЛЕВНТЬ (382);

b) concordarea acusativului cu dativul: АЗРѢИ ПРѢ ПХРИНТЕЛЕ АБИ (=pre) ПАПА СЕЛЕВЕСТРОС КѢ ЧЕТАТА РУМѢАБИ (364), ПРѢ (=lui) КОНСТА ШИ КОСТАТИНЪ ЛОРЬ ЛЕ ДѢДЕ АПСЕАЪ (364), ПРѢ (=lui) КІЕТѢА ПАВАНИЪ И ТЪЕ КАПѢА (367), ВЪЗЪ ПРѢ (=ved că lui) ІЛЕЗАНДРОС ІЗ АБИ ДАТЪ-И ВІАЦЪ (391);

c) concordarea dativului cu nominativul: ЧЕАСА (=cela) ЧЕ ПСТЕ ВРЪКАТЬ ВѢНЪ ШИ КЪТЕЗЪТОРЬ АЛ РЪЗКОЮ, ЕАЪ СОСИ ПИЗМЕИ РОКЪ (371);

d) concordarea acusativului cu nominativul: ПРѢ ГОРИС ДОМ-НІАЪ ЛОРЬ ФѢ ПРИНСЪ (=il prinse) КІѢ ДЕ-А ДѢСЕ (394);

e) verbul auxiliar separat de verbul principal prin alte elemente: ДЕ АМЪ ЕѢ ФЪКЪТЪ (372) = "de am făcut eu", ВА КА КѢ СКЧЕРЪ РЪТЕЗА (374) = "va răteza ca cu secerea", ВЕРИ АРМЪ ХИТАЕНЪ ГЪСИ (390) = "vei găsi armă hitlână", Ш'АС ТОЛТЕ ЛЪЗРИТЬ (392) = "ș'au întărit toate", cf. reflexivul *se despărțit* de verb prin adverb: СЕ ФОАРТЕ МЪХИИ (370), НИЧЕ СЕ ФОАРТЕ ЛЪЗАЦА, НИЧЕ СЕ ІАРЪ АЪСА (398), precum și: НЪ-Ш ФОАРТЕ ГЪНДІА (404) = "nu-și gândia foarte", cu sensul de "nu cuteza,;

f) e desă inversiunea saū mai bine metatesa sintactică, căте o dată forte îndrăznită: ШИ 'Н АЛ 26 ДЕ АНИ ЛЪПЪРЪЦІА АБИ (371) = "și 'n al 26 ani de împărăția lui", САБ-А ДЕ САО-КОЗНСЕ ОИРЪКНИИ (354) = "saū de-l slobozise oștenii", ЧЕА НЪМЕ ШИ КѢ НЪРАВЪ ДЕ ЛЕѢ (383) = "cel cu nume și nărav de Leu", АША ДЕ СЕ ВЪРЪСА СЪИЦЕ МЪАТ (402) = "așa de mult sânge se versa", ЧЕАШИ ЧЕ-И ЕАТЬ М'АЦИ ПИЗМЪ МЪНИТОРЮАШИ (383) = "muncitorului celui ce-î etc.", ФЪЧА КѢ КАДЪ ИНИМЪ КЪТРЪ АСАМЕЗЕѢ ВЪНЪТЪЦИ (397) = "facea bunătați cu caldă inimă căтрă dumedeu", ШІ-И РЪТЕЗА КА КѢ СКЧЕРА СПИЧЕЛЕ НЕКРЪЦАТЬ (354) = "și-î răteza necruțat ca spicele cu secerea", СЕ КЪА-КАРЪ СЪ КА ДОАРМЪ (368) = "se culcară ca să doarmă", ЧЕ-АЪ ШИ ЛЪРЪЦИ (398) = "ce și-l îndrăgi", НЪМАИ КЛАѢА ЧЕ АФААРЪ (353) = "ce numai calul aflară", etc;

g) АЪ ПЪТРЪАЪ СЪКОРѢА А ТОАТЪ АМЪК АДЪНАТЪ (=adunat) Л ХЛАКИДЪНЪ (368), СКОЛСЕРЖ КЪРЦИЛЕ ЛОР ТОАТЕ ДЕ Л ОВРЕЕЦИИ (=ovreesce) ГРЕЧЪЦИЕ (351), "adunată, prin atracțiune re-

gresivă cu ‘lumea, și ‘ovreesci, prin atracțiune regresivă cu ‘toate,;

h) *a domni* și *a împărăți* se construiesc direct cu acuzativul: ЧИНЕ ВА ДОМНИ РУМАЕНІИ (357), ПРЕ ОВРЪИ И ДОМНІА ЪРВАДЪ (358), РУМСА ДОМНІА ѠНОРІЕ, ІРЪКЪ ФРАТЕ—СЪЗ ЪРКАДІЕ ЦАРИГРАДСА (365), КОМЪ ДОМНИ РЪСЪРИТЪСА (373), ЛЪКЪРЪЦНА КОНСТА БРЕТАНІА (364), МАРЪКЪ ЧЕГАТЕ РУМСА ВЪ АС ЛЪКЪРЪЦИТЬ РОМНАЪ (367).

90. De observat sub raportul semnificațiunii:

a) *a cărcimări* = ‘a specula, : КЪРЪМЪРІА ВЕНИТЪРИАЕ (360);

b) *a semna* = ‘a prevesti, : СЕМНЪ СЪНЪ НЪСЪМЪРЪТОРЮ ДЕ СЪТЪЛЕ ЧАСЪА КЪНДЪ ВЪ МЪРИ (359), КЪНОСКЪРЪ КЪ СЕМНЪСЪЖЪ КЪ ВЪ ФИ ЛЪКЪРЪТЬ (368), cf. АЛЪТЪ СЕМНЪ ЛЪКЪ ФЪСЪ КЪ НЪСЪКЪСЪ ВЪ МЪТАРЕ ВЪ ФАТЪЖЪ ЧЕ ИИЧЕ АБЪТЪ ВЪКИ (374), ПРЕЧЕПЪСЪ КЪ Е СЕМНЪ БЪСЪНЪ (388), dar și cu un alt sens: ЕРА СЕМНАТЬ СЪНЪ АСЪКЪСЪ РЪСЪ ЛЪ ЦАРА ГРЕ—ЧАСЪКЪ ШИ РОДНІСЕ ВЪ ПОАМЪЖЪ РЪКЪ (370), unde însă СЕМНАТЬ роте fi o eroare de condei în loc de: СЕМЪНАТЬ;

c) *a abate* = ‘a se aruca, : АБЪТЪСЪ ДЕ СЪСЪРИКЪ КАСЕЛЕ ИДОЛИКОРЪ (364), ѠТЕУФИЛА АТЪИЧЕ АБЪТЪСЪ ДЕ НЪСЪ КЪСТА СЪ РЪМЪКЕ ЧЕ—ВА (386);

d) *a bate* = ‘a dori, : ІАРАДА БЪТЪА СЪ ФІЕ ЛЪКЪРАТЬ (388), ДЕНТЪСЪ АДЪНКАСА ИНИМІЕН АСИ ЕАЪ БЪТЪКЪ СЪ ФІЕ ЛЪКЪРАТЬ (392);

e) *a imple* = ‘a realiza, : ЛЪМИЛЕ—МИ ЧЕ АИ ФЪЗЪГЪДЪИТЬ (368), dar *a imple rei* = ‘a căde într’o nenorocire: ИИ—ЛЪ—БАКЪСЪТЪМА МЪСАЦИ ДЕ ФЛАЦЪ СЪ ЛЪМИЛЕ РЪСЪ (369);

f) ВЪЗЪКОАКЪСА (369), ВЪЗЪКОАЖЪІЕ (370) în aplicațiune la cei îngropați de vii, ceia ce, după Manassis, s’ar fi întâmplat împărăților Zenone și Anastasiu: ФЪСЪ ДЕСКОПЕРИТЬ ШИ—ЛЪ ГЪСЪИРЪКЪ КЪ—ШЪ МЪЛЪКА ЧОТЪ, ШИ ПАШМАЦИИ ШИ МЕСТЪИИ ШИ БРАЦЕЛЕ (370);

g) dela *pizmä*, afară de verbul *a pizmi*: КОМЕНТИВАЛНАЪ ПИЗМІА ЛЪКЪРАТЪСАШИ (374), trei locuțiuni caracteristice:

α) *a pune pizmä*: СЕ ЛЪТРИСТАРЪ ШИ ПЪСЕРЪ ПИЗМЪ (353), ЕАЪ ПЪСЕ ПИЗМЪ ДЕ ЛЪДЕМНЪ ШЪАЦІИ (387);

β) *a arunca pizmä*: АЧЕСТЪА АРЪНКАЪ ПИЗМЪ ТЪСАІЕ ДЕ—АЪ ТЪЕ (356), ШІ—И АРЪЛЪКАРЪ ПИЗМЪ ТОЦИ (374), АРЪЛЪКЪ ПИЗМЪ КЪ ВЪЗЪЖЪМЪШІЕ (388);

γ) *a bate pizmä*: ЧЕАШИ ЧЕ—И БАТЬ МЪСАЦИ ПИЗМЪ (383);

h) nuanțele de semnificațiune ale lui ДЕРЕПЪТЪ = ‘drept, :

α) КЪ ДЕРЕПЪТЪСА СЪКЪНДЪ (354);

β) *дестонникъ арз фи фостъ а w цина ши а w дерепта* (360),
се дерептж (357);

γ) *derept* = ‘*pentru*’, : дерепть динса (352), дерепть ачѣла
(357), дерепть снъ wмъ (370), дерепть ѳеуѳила (387), де-
репть витж (370);

δ) *derept să* = ‘*ca să*’, : дерепть сз нс се спле (389);

ε) *derept* = ‘*lingă*’, : ниче авѣ wмъ дерепть сине (377):

ζ) дерепче кз ера ерѣдѣн (386);

ι) *bunătate* = ‘*avere, bogăția*’, : еснѣтата тоатж а лс менелл
(352), нс-ши гжси мѣарѣ ниче еснѣтата (352), стржнсе ес-
нѣтата тоатж (356), ле лса еснѣтата (358), четзциле чѣле
тарл ши плинне де еснѣтате (389) etc.;

ј) *cocou tot-d’-a-una cu sens de ‘copil*’, : нзксс де нтр’жнса
снъ коконъ (369), амандон кзидѣ ера коконшин (365), w спен-
текарж ши скоисерж коконса (357); коконъ де цинж (378) etc.,
dar și *copil*: де тоци wалленѣн ши де мѣерн ши де копѣн (370):

к) o diferențiere de sens foarte curioasă între pluralul *cețățî*
și pluralul *cețafî*: лс локхнднтъ 1000 де четзци ши 540 де
четаци (357), ши-ш фзчл четаци карѣн снде дескжлека (348):

л) pe *lingă* sensul ordinar al cuvîntului *măntui*: ен се мзн-
тсирж (348), не ѣнтпнѣ ши о асепѣионе insolită: стржмѣж-
таци грѣле ши мзнтсирн рѣле (371):

м) *județ* cu sensul latinului *judicium*: ле ера жѣдецсл л
платж (371), жѣдець дерепть (372), дерептс цѣ-н жѣдецсл
(374) etc.;

н) *a-și iubi den* = ‘*a opta*’, : ден долw сз-шы юѣѣскж мѣлжж,
лнча лс несврзшнтъ (374);

о) *la*: юкиторъ л’авсѣе (371, 372), юкитораре лл авсѣе (372),
юкитору лл асрѣ (382), юѣѣж лл фѣешче езрѣать (397), езр-
ать лл wци ши кстезжторю лл рззкою (373), мхестрс лл
рззкою (375):

р) *a ura* = ‘*a augura*’, : ши кс галс де есчннъ срз сз асксате
тоатж лсмѣ де четата (355), dar cu sensul de ‘*oracol*’, се
ѣнтреуинѣзѣ *plaz*: лсарж ачестъ плазж (354), de unde apoi
derivatele *plăzuit* și *plăzuitură*: лсарж плазшнтъ (354), пла-
зшнтсриле севиѣен (356).

r) *a sci* se întrebuintează foarte des cu sensul de ‘a afla ce-va’, ‘sciscitare’, : дѣла шїс снѣ философѣ, зисе (356), дѣ-ка-л шїс кз се рѣдикѣ (364), шїс кз е фатѣ ксратѣ (366), шїс кз мѣсте негоуцѣлѣ лпѣрѣтѣсееи (385), кзндѣ шїсрѣ ллци Шкѣи, еи сѣрирѣ (387), Мнѣхана шїс ши зисе (388), шїс ден-трѣс вѣре-чине (395), еи шїсрѣ, дѣчи-ши вѣрки фѣчорїи (401) etc.;

s) *a-și semena* = ‘a se asemena’, : снѣл кѣ алтѣ нѣ ш’лѣс сѣ-мзнѣтѣ (345), нѣ-шѣ семзнѣ лл нзравѣ кѣ татѣ-сѣс (362), сѣ-шѣ самене мошѣ-сѣс (395), нѣ-шѣ семзнѣ фѣрѣцине-сѣс (395), și cu același sens *a-și răduce* (cf. mai sus p. 298 No. 147): нѣ-ш л рѣдѣче фѣчорѣ л пѣрине (362);

t) *turtea* = ‘arbust, copăcel’, : се акѣнсерѣ сѣптѣ дѣсине дѣ тѣртѣле (347);

u) *a se mână* = ‘a trece un interval de timp’, : с’лѣс мзнѣтѣ дѣла Курѣ дѣ лтѣю пзнѣ лл Длїе (351), с’лѣс мзнѣтѣ дѣ тотѣ 8 лл (354), с’лѣс мзнѣтѣ дѣла Тѣлїе пзнѣ лл Кесарѣ (357), dar *a mână* = ‘a trimite’, : фѣс мзнѣтѣ кѣ шѣнѣле лл Сирїа (393);

v) *a se ucide* = ‘a se lovi’, : тремѣсе воиничїи тоци ши боѣ-рїи сѣ се счигѣ кѣ Тѣрїи (379);

x) *a dibui*, după d. Pontbriant (p. 219): ‘tâtonner, hésiter, balancer, être indécis’, figuréză în Моха cu sensul de ‘a căuta ocasiunea’, : те днѣсѣцѣ сѣ те пїлрѣкѣ кѣ сѣ-ци ѣ лпѣрѣцїа (390), mai fiind de observat că astă-đi se pronunță mai mult *ghībui*, cu inițialul *g=d*;

z) *gustare* = ‘ospăț’, : гѣстѣрїлѣ нѣ лѣ юѣїа фѣрѣ вѣѣме (395), de aci *gustăreț* ‘gourmand’, : гѣстѣреѣчѣ, кеѣнѣвѣ, мѣреѣчѣ (374);

aa) *răzbun* = ‘odihnă’, : се сѣздѣескѣ кѣ тоѣте цѣрїлѣ ши нѣс лѣс рѣзѣснѣ (405);

bb) *a-și scumpăra mânia* = ‘a-și resbuna’, : ши-ши скѣмнѣрѣ мзнїа лїзнѣ лл л патрѣ рѣдѣнїе дѣ сѣмзнѣцѣ (374), сѣ-шѣ скѣм-пере мзнїа дѣ пре Ромѣнѣ (398), dar simplul *a scumpăra* = ‘a rescumpăra’, : w скѣмпѣрѣ фѣратѣ-сѣс (387), pe când *răscumpărare* = ‘pedepsă’, : лѣрѣ кѣрѣндѣ рѣскѣмпѣрѣре дѣла дѣснѣзѣс (376), cf. mai sus p. 301 No. 160;

cc) *méser* cu sensul latinului *miser*: дѣ рѣдѣ мѣѣсерѣ (367, 379), фѣс цѣрѣлѣкѣ мѣѣсерѣ (382), фѣчорѣ дѣ вѣмени мѣѣсерїи

(388), și tot așa *mişel* = lat. *miscellus*: нс пстѣ еши десъ ла мишен ши ла сзрачи (371), тотъ лпзрѣѣла мишенлор (373), л-дсрѣторю ла мишен (397), мишени де претѣтнѣдннл мсатъ рине лсл дентрѣ мзнилл лши (397) etc., dar *meserere* = lat. *miserere*, prin aceiași tranșițiune logică ca în slavicul *slujbă* din *slugă*, se întrebuinteză numai cu sens de ‘funcțiune’, маи на-инте де алѣин добжнди месерѣре врсѣтъ (356), сз фѣе л врсѣлме мсатѣ пре месерѣре (358), де вояри ши де месерери (368), cf. mai sus p. 129 ;

dd) mănuntae numai cu sensul de ‘genitalia’: се голн л-наинтѣ тѣтсрора де-л вжс сзворса кк-н ера веѣекните маини-тлеле де нсман че авѣ де сдѣтъ (387), сеѣа-се confirmă opi-niunea noastră de mai sus (p. 277 No. 56) cumcă semnifica-țiunea de *mănuntae* = ‘intestine’, este posterioară;

ee) a se lăuda cu reii și simplu *a se lăuda cui-va* = ‘a a-menița’, н черта татѣ-схс сз аксѣте де даскѣлѣ, ен се лжсдѣ кс ржс кжндѣ ворѣ фи лпзраци (365), нсман че ле поронѣла ши лн се лжсдѣ ши-н лгрозѣла кс кѣвкнтѣла (372);

ff) a scorni tot-d’a-una cu o nuanță pessimistă: скорни кзнтѣ кс виворѣ (376), кзнтѣри кс ксрвеле де юкосте скорнѣла (387), се скорни негсрѣ лтснкатѣ (369), și chiar în: скорни оѣи (393) = ‘făcu o armată din nemica sa’ pe neașteptate’;

gg) a aroni, tradus de d. Pontbriant (Dict. p. 46) prin: ‘assoupir, engourdir, endormir à demi’, arc în Moxa tot-d’a-una sensul de ‘a îndemna la ce-va prin seducțiune’, се а-пропѣрѣ дн’нсѣл неѣе арсминтори хитѣкны ши-л мзглѣсрѣ де-шы гонн пре мсмж-са (381), дѣволсѣ... се апропѣе де ароми пре стрѣмоашл (347), дѣчѣлѣ-лѣ аромисе сз полрте ханѣѣрѣ пре ас-кшск (390), фс аромитѣ де снѣ скопнтѣ лнѣме Хрисѣфѣе де-шы гонн сорѣ-са (367);

hh) foisor: прерѣл пре маре дентр’снѣ фоншорѣ (385), cf. mai sus p. 280 No. 66 ;

ii) bogat = ‘mult’, фѣкче богѣтъ ржс (358);

kk) rudă cu sens de ‘gens’, рсдѣ лши Гнѣ (347), рсдѣ лс ѣфетѣ etc. (348), рсдѣ вврѣтскѣ (349), рсдѣ Персилор (350) etc.;

ll) нс-ми верѣе вое немикѣ (372) = ‘nu mă asculta’;

mm) a se înfărtăși = ‘a se face frați de cruce’, de unde urmează că *fărtat* înseamnă anume ‘frate de cruce, sau mai corect *frate pre cruce*: ce Ѡфкрѣзци кѠ нѠншѠн—ера фрѠци пре крѠче (368);

nn) *măgură* cu sens de ‘munte’: cz спѠнемь де Ниль, кѠ пѠсе дѠнтрѠѠ мѠнте че-л кѠмѠ ѠтѠантъ—шѠ-е маѠ ѠнѠлъ дѠ тоѠте мѠзѠриѠе а тоѠѠѠ ѠмѠѠ (362), cf. mai sus p. 288 No. 105.

92. *hitlén* = *viclén* cu derivatele sale: wмь хитѠѠнь шн рѠѠ (367), вѠлѠе хитѠѠнѠ (356), хитѠѠнѠѠ (347, 353), хитѠѠншѠѠ (353, 371) etc. suscită următoarele observații:

a) хитѠѠн derivă din slavicul хѠтрѠ ‘artificialis, callidus’, cu sensul conservat în polonul *chitry* ‘astutus, = russ. хитрый etc. și cu forma serbului хитрен, dialectic хитлен ‘properus, (Karadzicz), pe când din același slav. хѠтрѠ fără schimbarea formei și a semnificațiunii provine românul popular *hitru* ‘artificialis, callidus’;

b) actualul *viclén* din хитѠѠн cuprinde interesantele tranziții fonetice a inițialului *hi-* în *vi-* și a medialului *-tl-* în *-cl-*;

c) sufixul ungiurec *-șug* = *ség* (cf. mai sus p. 270 No. 18) s’a adaus cătră tema slavică *hitlen-* întocmai după cum s’a adaus și cătră tema slavică приѠѠнѠ ;

d) perderea nasalei de ‘nainteа lui ș în actualul *viclesug* din хитѠѠншѠѠ este identică cu perderea nasalei de ‘nainteа lui ș în actualul *prieteșug* din приѠѠнѠшѠѠ (în Moxa însă, 392, cu un alt sufix: приѠѠнѠѠѠ) sau cu perderea lui *r* în actualul *meșteșug* = меѠѠѠшѠѠ (366 etc.) = ung. *mesterség*, а lui *g* în *heteșug* = ung. *betegség* și altele, consóna fiind conservată totuși în еѠѠншѠѠѠѠѠ (386).

93. Cuvinte formate din fusiunea а doă teme:

a) *vizetlén* = ‘perfid’, еѠ рѠѠ, вѠзѠѠѠѠѠѠ, сѠрѠѠѠѠ, ѠѠнѠѠѠѠѠ (377), compus din *Vizentén* = slav. визѠнтѠѠнѠнѠѠѠ ‘Bizantin, (cf. *graeca fides* etc.) prin perderea nasalei de ‘nainteа lui *t* (cf. *căt* = *quantum* etc.) și prin imitațiunea finalului din sinonimicul *hitlén*, аdecă вѠзѠѠѠѠѠѠѠѠ = визѠнтѠѠѠнѠ + (хѠтѠ)ѠѠнѠ, деѠи s’ar puté primi și о altă explicațiune, considerând pe finalul ѠѠнѠ ca адаус cătră numele de ораș визѠнт- ‘Bizanțiu’, prin analogia formei slavice рим-ѠѠнѠ ‘Roman, dela римѠ ‘Roma,

dar sinonimitatea *vizetlén*—*hitlén* și preința grupului *-tl-* în ambele vorbesc mai mult în favoarea primei derivațiunii.

b) *măscornicie*: КЪ АЛХСТЕ ШИ КЪ МЪСКОРНИЧІИ (358) în loc de *măscărniciă* (356: ВЕСЕЛІА КЪ МЪСКЪРНИЧІИ) sub influința cuvintului *scorni* (cf. No. 91 ff), adică *mъскърничіе*+*скорнице*, căci nu se poate admite că *mъскорничіи* ar fi o eróre grafică sau o modifiцаțiune fonică în loc de *mъскърничіи*, de vreme ce paleograficesce *ж* nu se confundă nici o dată cu *о*, ér foneticcesce nu există în cuvînt nici un motiv asimilativ sau acomodativ pentru trecerea lui *ж* în *о*;

c) *platoșă* ‘cuirasă’, СНАЩЕЛЕ, ПЛАТОШЕЛЕ ШИ ГОЛТЕ АРМЕЛЕ (395), УЩИ ТОКМИТЕ, ПЛАКТОШАЦИ, ПОЛЕЩИ (403)=medio-lat. *plata* ‘cuirasă’, modificat—ni se pare—după *cămașă*, căci ‘cuirasa’, se numia și *cămașă de fer*, adică *platoșă*=*plata*+(*кзма*)шж;

d) *furtuna* din lat. *fortuna*+*tună*, veđi mai sus No. 29 h;

e) *nestimate*, veđi mai jos No. 146.

94. *mașteh*=‘tată vitreg’, КЪ-А ОТЪЖВИ МАЩЕХЪ-СЪЪ МАРТИНЬ (376), masculin format după femininul *maștehă* ‘mumă vitregă’, fără considerațiune că slav. *мащеха* este o simplă desvoltare din *маги* ‘mumă’, cf. mai sus p. 279 No. 61 fenomenul analog de masculinul *famen* din *foemina*, sau slav. *кзмотръ*=rom. *cumătru* din *кзмотра*=lat. *commater*.

95. Masculinul *soț* în privința femeiei: ДЪКА ВЕНИ Л ВРЪСТЖ ДЕ ЛСЕРАТЬ, СОРЪ-СА ПОЛУХРІА ГРИЖІА СЪ-И АФЛЕ-СОЦЪ (366), КЪ СОЦЪ-СЪЪ ЛПЪРЖТЪСА ЪВДОЖІА (367), dar și: ІрїНА СОЛЦА ЛБИ (381).

96. Tot-d’a-una *sor*=lat. *soror*, nici o dată actualul *sóră*: ДЪДЕ W СОРЪ ДЪПЖ ФИЛПНИК (373), W СОРЪ А ДОМНЪЛШИ ШКІЕНЕСКЪ (387) etc.

97. *moriu*=lat. *morior*, nu *mor*: ВЕЖИ КЪ МОРИУ ШИ ФІЮ-МІЕС ПСТЕ МНИКЪ (400), dar a treia persónă plurală *mor*: МОРЬ ЛУЕРІИ (370).

98. *mitiutel*: ЕРА КОКОНЬ МИТЮТЕЛЬ (386), o formațiune fórte interesantă din *mic*: МИКЪ-Т-ЕЛ, de unde apoi *k* trecut în *t* prin asimilațiunea regresivă *k+t=t+t* și *u* muțat în *iu* prin acomodațiunea progresivă: *i+u=i+iu*, rămânând însă de explicat sufixul primar *-t*, cătră care s’a adaus sufixul secundar *-el* și pe care ni’l presintă de asemenea în aceia-și combinațiune sinonimul *puțin-t-el*=*puținu-t-el*, ast-fel încât se pot restabili cu certitudine doă forme române perdate: *micut* și *puținut*, cf. *Grecoteiu* ‘*Graeculus*, = *Grecu-t-eiu*.

99. *cândai* = ‘dacă cum-va’,: КЗНДЪ МСЕ ЛІ ВЗНАТЬ ЛПЗРАТЪСА, КЗНДИ НЗВЗЛЪЩЕ ВРЪНЪ ХИТАБНЪ СЛ8 ВРЪ ФІАРЖ ЛІ ТАТЪ-ТЪ8 ДЕ ПРИПЖ (390).

100. *a uidi* = ‘a scăpa de pericol’,: 8ИЪ ЧЕРЕЪ МАРЕ НЗВЗЛН ЛА ЛПЗРАТЪСА ДЕ-Л Л8W ДЕ ВРЪ8 Л КОЛРНЕ ПРЕ ВАСИЛІЕ, ШИ ВРЪ ПЕРИ АТЪНЧЕШЪ, ЕЛЪ ГРЪЕН 8ИЪ ВОИНИКЪ ДЕ ТЪЕ ВРЪ8А ЛПЗРАТЪСА8И К8 СЛЪІА ШИ 8ИДИ (390), cuvînt foarte remarcabil, ne mai auzit astăzi și care nu se poate explica decât prin albanesul *uidii* ‘concordia’, *uidis* ‘conciliare, pacificare’, (Rossi da Montalto), cu tranșiunea logică ‘liniște, = ‘scăpare’,.

101. *pestelă* = ‘zăbavă, întârziare’,: ФЪРЖ ПЕСТЪЕЛЪ Ф8 ПРИНСЪ (378), ФЪРЖ ПЕСТЪЕЛЪ СЕ СКЪЛЪ (383), cf. mai sus p. 296 No. 137.

102. *săva* = ‘măcar’,: ДЕ Н8-И ВРЪЪ ВЕДА ФАЦІА СЪВА W 8И (394), cf. mai sus p. 300 No. 157.

103. *ceur* = ‘*δίχορος*’, la feminin *ceură*, la verb *a ceuri*, despre omul cu un ochi negru și cel-l’alt de o culoare deschisă, defect cunoscut în medicină sub numele de ‘heterophthalmiă’, de care suferia, după Manassis, împăratul Anastasiu: ЯНСТАСІЕ ЧЕ8Р8А, ЧЕ К8М ЕРА ЕЛ, АШЛ ДВЪ ШИ ВІЦЦЪ ЧЕ8РЪ, КЪ ЧЕ8РЪ ДЕ-НТЪЮШЪ СТЪЗМЕЪ СПРЕ ЕРЕСА (369), și să se observe că un sat de peste Olt așezat lângă Jiū se numia Часри deja în epoca lui Mircea cel Mare*).

104. *a se aciuă* = ‘a se adăposti’,: СЕ ЛЧ8АРЖ К8 Н8С Л КОРАБІЕ (348), cf. mai sus p. 267 No. 2.

105. *duróre* = *dolorem*: К8 ТР8ДЖ ШИ К8 Д8РОРИ СЪ СЕ ХЪЗНЪСКЪ (347), КЪ-Л ЛГРЕВІА Д8РОРИЕ (372), cu totul diferit de *durere*, Д8РЪРЕ, care este un infinitiv.

106. *spata* = ‘sabia’,: Л8 ЛБЛАТЬ СІЛТА ГРЕЧАСКЪ ПРЕ Л ЦАРА Т8РЧАСКЪ (376), К8 СІЛТА ШИ К8 ВЪЗСАРЕ ДЕ СЪНЦЕ (356), cf. mai sus p. 303 No. 166.

107. *fest* = lat. *testum* cu sens de ‘craniū’,: ФЕРЕКЪ ВЪ8МЪ ЦЕСТЪА КАП8А8И Л8 НИКИФОР (383).

108. СЕ АДЖПА ЛПЗРЪТЪСА КЛ ДЕ Л АПА ПИЛ8А8И К8 ШИНОКЪЛЪ ДЕ Л8РЪ (386) acolo unde în Manassis: τῶ χρυσορόφῳ Νείλῳ, de unde rezultă că *șipoc* însemnăză ‘curs’, cf. aceeași temă

*) Венелинъ, Влахо-болгарскія граматы, р. 56.

șip- cu un alt sufix: *șipot* ‘goulot de fontaine, trou d’où sort l’eau, (Pontbriant).

109. *alca*: ВРХТЕЖИШИ БИНЕ КАВЛА ЛА АЛКА (389), cf. mai sus p. 268 No. 7.

110. *mahmur de vin*==‘amețit de beutură, : СИНСЕРЖ ПРЕ МИХАНА КА-ЛЬ АФЛАРЖ МАХМЕРЬ ДЕ ВИНЬ ЛА АЦЕРНСТЬ (389), din turc. *mahmur* ‘celui qui éprouve la prostration succédant à l’ivresse, , *mahmurlıq* ‘étourdissement résultant de l’ivresse, (Mallouf), fiind ciudat că și o altă vorbă relativă la beția: *kief* ‘veseliă după beutură, , Româniî au luat’o tot dela Turci, că- rora Alkuranul le interdice întrebuițarea vinului.

111. *mest*==turc. *mest* ‘chaussure, : ПАШМАЦИИ ШИ МЕСТИИ (370), astă-đi *meș* ‘chaussure, pantoufle, (Pontbriant) cu perderea finalului *t* după *ș*, cf. mai sus p. 294 No. 124, și de aceeași provenință turcă este și cel-l’alt cuvint *pașmađii*, mai menționat și ’n pasagiul: ДЗРШИ ПРЕ АЧЕЛА КС ПАШМАЦИИ АШИ (389), fiind de observat că deja Bizantinii luaseră de acolo : παζμαξής ==*pașmakgi* ‘calceorum feminarum confector, (Du Cange).

112. *culvie*: ЕРА В ПАСЕРЕ ЛТР’О КСАВИЕ ДЕ АСЗИ АФАРЖ СНИИ ПАКРЖАНДЪ ПРЕ ДЕУ, ПАСЕРЪ ДЕН КСАВИЕ ЛКХ СТРИГА (390)=slav. *кавина* din gr. κλωβός ‘cavea avium, , forma română actuală *coliviă* provenind din variantul slavic *кальвина*=*culivîia* (Miklosich).

• 113. *blaznă*, plural *blazne*, invariabil la masculin și la feminin : УМЪ БЛАЗНЖ ШИ Н8 ЦІА РЗНД8А (379), АМЦИА ПРЕ ВАМЕНИ БЛАЗНЕ (381), Е БЛАЗНЖ ШИ ФРИКОСЬ (384), ЕРА ФРИКОСЬ ШИ БЛАЗНЖ (395), în *Lexiconul Budan* (p. 58): *blasnă* ‘om mișel, nebăgat în sémă, și ‘lucru blăsnit, stricat saŭ reŭ lucrât, =slav. *блaзиhа* ‘error, scandalum, (Miklosich).

114. *blap*: К8 ХЛАПІИ ШИ К8 К8РВЕЛЕ (362), ХИТЛѢНИИ ШИ ХЛАПІИ (372), АФЛЖ НЕЩЕ ВАМЕНИ ХЛАПИ (382), НЕЩЕ ХЛАПИ (387)=slav. *хлaпъ* ‘servus, rusticus, .

115. *smărd*: НИЩЕ ХЛАПИ ШИ СМРЗЗИ (387)=slav. *смрзъ* ‘plebeius, rusticus, .

116. *aoré*==‘une-orŭ, : АУРА БИР8НА ГРЕЧИИ ПРЕ ТРОЈАНИИ, АУРА ТРОЈАНИИ ПРЕ ГРЕЧИ (353), АУРА ПЗТР8НДА ШИ ПЗРЕЦИИ (404), а-

decă *a-óre*==*ad-horas* cu amplificativul *-a*, o formațiune din *óra* necunoscută d-luî Cihac (p. 183).

117. *a scripi*==actualul *a scripi* cu trecerea lui *ri* în *li* (cf. mai sus p. 283 No. 78): поленици ши скрипиа де-ць пзра къ рзсаре солреле (403).

118. *a ijderi*, *a ijđari*, *a ijđari*==^са inventa_с: де врѣ иждери чине-ва че-ва (349), вѣнѣтѣци мѣате иждари (356), мх-естрѣи але аз Архимидъ Румленъ де иждерѣсе къндъ бѣтѣ Румленѣи (375), мѣнчи пре лѣме елѣ ле иждарѣа (380).

119. *сирѣпъ* (374, 376), dar de asemenea: свирѣпъ (378, 379)=slav. сверѣпъ ^сferus_с, (Miklosich), ér la verb: се сирипи (398).

120. *ѣанъ* къдѣтѣци (369), *ѣани* сѣ спѣнемъ (362), forma *ѣани* apropiându-se mai mult de gr. ἴνι decât de lat. en.

121. *sechiraşu*: се фѣча секирашѣ де ѣела къ карѣа къ 4 кан (387)=ungur. *szeheres* ^сvizetei_с, căruţaş_с.

122. *sacalăş* sau *săcalăş*: къ пѣшчилѣ ши къ сѣкляшеле (403), къ сакляше ши къ тѣнѣре (404)=ungur. *szakallás* ^сeine Art Kanone_с, (Ballagi).

123. *cristoş*: бирѣи Инокъ пре Мѣхаметъ къ кристошѣи (406) =ungur. *keresztés* ^сostaş însemnat cu crucea_с, ?

124. *sviněţă*, un fel de armă de foc: лѣрѣциа пре департе пре Тѣрчи къ свинѣце (404)=slav. свинѣць ^сplumb_с, de unde la Moldoveni pînă astă-đi puşca se chiamă în popor *siněţă*, cu *si*=сви-, ca mai sus la No. 119.

125. *bidiviú*: адѣсерѣ лѣи Мѣхалиъ снѣ виднѣиѣ прѣ вѣнѣ дарѣ де л Мисирѣ ши нѣ се афла нѣме сѣ-лъ поатѣ лѣзлека (388) =serb. бѣдевиѣ ^сcal arabesc_с, =turc. şi arab. *bedevi* ^сbeduin, locuitor din deşerturi_с, fără nici o legătură cu sanscr. *baḍavá* ^сjument_с, cu care-l înrudia Pictet (Origines I, p. 350).

126. *sprătigos*: ѡмѣ спрѣтигосъ къ иѣще мѣни гроасе (388)=?

127. *taras* sau *taras*: се лѣделтничѣа къ уг. тар, къ тарашн, къ шоими, де гонѣа фѣери (393)=un băţ ferecat pentru vână-tóre, cf. frances. ^сla chasse au pieu_с.

128. *procică*, *a înprocica*: л'аз. сѣцетать л прочѣкѣ (375),

кз-и прочка ши Фрзничн дѣн четате (404)=serb. прочкати ‘a străpunge’,

129. *a picni*: тоци котарн шь пикниа локре де лккннѣ (403) =serb. пикнѣти ‘a pretinde cine-va să apuce cel de’ntăiu un lucru óre-care’, (Karadzicz, v. пик et пикнѣти).

130. *trăbăcie*: се принсерж де лтзю де Галата сз в доккн-дѣскж ши псерж трѣбжчѣе (403)=medio-lat. *trebuchetum* sau *trabucha* (Du Cange), ital. *trabocchetto*, span. *trabuquete*, franc. *trébuchet*, ‘machine de guerre qui lançait des pierres’, (Littré).

131. *hrăbor*: мѣлци вптѣжи хрѣборн (353), е мн хрѣборж ържчюна ши пнзма (399)=slav. хрѣбрж, хрѣбрж ‘luptător’,

132. *cin*=în Manassis σκάφη ‘albiă’, пре коконнн и ленз-дарж кѣ знь чинь пре апа Тиверѣен (355), cf. serb. чинж ‘formă’,

133. *pléveniță*: арсе лскннсь лтр’о пѣвннцж (363)=slav. пѣвн-ницѣ ‘receptaculum palarum’, (Miklosich).

134. Шкѣи, Шкѣин, Шкѣилорь, Шкѣенескь (373 și urm.) tot-d’a-una despre Bulgarî=ital. *Schiavo*, *Schiavone*, cf. mai sus p. 238 No. 1.

135. *șerb*=lat. *servus*: Гервѣе, парж ромжнѣще шервѣ (356).

136. Numî locale sub forma lor slavică neasimilată: Ржкннж (399) dela рыка ‘pesce’, рыкннж ‘pescos’, =romănesce *Râmnic* prin acomodățiunea regresivă de nasalizare: $b+n=m+n$, și Иловннцж (404) dela ллова ‘stêrpă’, =romănesce *Ialomniță* prin aceeași acomodățiune $v+n=m+n$, арѣ *Ialomniță* prin asimilațiune progresivă.

137. Contractiunea мѣс (399)=*mi-ai*.

138. Confusiunea între sufixul *-iă*=lat. *-ivus* (cf. *tărđiă*=*tardivus*) și sufixul *-iv*=slav. нвз (cf. *milostiv* etc.): рѣбѣрѣс (383), дар și: рѣбѣрнвз (360).

139. *brudiă*=‘nevătșnic’, коконнн-ши пре фрришѣ и лжца сз се лкнне, дерепче кз ера брѣдѣн нѣ ле зича нкоане, че ле зича пзпнши (386).

140. ши-ши дхрѣа фаца ши-ши рѣмпа ханннле (352), дхрѣа сфинтеле нкоане (381)=slav. дѣрж, дѣрати ‘scindo, dilacero’,

(Miklosich), de unde probabilmente, cu trecerea inițialului *d* în *g* (cf. mai sus *dībui*=*ghībui*) provine *sgărià* ‘égratigner, ecorcher. răcler, (Pontbriant)=*s-dărià*, ér pentru *s*=*ex* prepus la o vorbă slavică, exemplul cel mai apropiat este *sdrénță* și *drénță*=polon. *drance* ‘chiffon’, tot dela slav. *драти*.

141. *ен-а сгррмарж де мрри* (396), *a sugruma*=actualul *zugrumà*, încă o probă sigură de trecerea în *z* a inițialului *s* urmat de vocală, pe lângă *zér*=*serum*, *zăhar*=*saccharum*, *zăvon*=*σάβανον* și poate *zeche*=*sache*, cf. mai sus p. 312; ér cât se atinge de etimologie, sinonimul *a suguşà* (Lexic. Budan.)= ‘(a apuca) *sub guşà*, vorbește decisiv pentru: ‘(a apuca) *sub grumaz*,

142. *hadim*: *єнь проклатъ де хаджмь* (393)=turc. *khadim* ‘eunuc,’.

143. *țărină* în loc de *țarină*: *сх ле рхципкскж вр шсл сх-ль факж цзринж де лратъ* (378).

144. *u* parasitic după *i* urmat de o vocală accentată: *мжл-гжювсь* (398)=*măngăiuos* pentru *мзлгжиовсь*=*măngăios*.

145. *cărtulariu*: *кзртларіи жидовеции* (358, cf. 362), *ларкз-нець ши кзртларю* (379, cf. 363)=medio-gr. *χαρτουλάριος*, astă-đi *cărturar* prin asimilațiunea regresivă *lar*=*rar*.

146. *stimă*=‘lucru prețios’, *мзргжритарю, кзлане, стиме* (362)=gr. *στέμμα* ‘cunună’, la plural *στέμματα*, de unde cu același înțeles cuvântul *nestimate*, întrebuintat mai ales în basmele noastre populare și avînd aerul uçui participii român, ceia-ce i-a și atras adausul lui *ne-* prin analogie cu *neprețuit*, adecă *nestimate*=*ne(prețuit)*+*στέμματα*.

147. *a pridădi*=‘a supune’, *придзди сєптъ мжнл лєи цзри мєлте* (351), *придзди Ялезандрє Македонь толтж лємѣ* (356), *лѣє робить ши лѣє придздитъ* (400), coincidă foneticese cu forma slavică reduplicată *прѣддды, прѣдддѣхз, прѣддди* dela *прѣддти* ‘a trăda’, dar cu o remarcabilă modificare a semnificațiunii.

148. *a se orăndi*=‘a urma unul după altul’, *ши алции с’лє орзндить* (351), *чен орзндци* (356) ‘consulii anualii ai Romei’, =slav. *спадз* ‘ordine’, *спадити* ‘a pune în ordine,’.

149. Fôrte des *a se turna* în loc de *a se întorce*: *лєж четатѣ ши се тєрнж* (375), *дзрєи пре домнєл Шкѣилорь бинє*

ШИ СЕ ТЪРНЪ (378), ДЕЧИ СЕ ТЪРНЪ (388), СЕ ТЪРНЪ КЪ МЪЛТЪ
АВЪЦІЕ (389), ТЪРНЪ-СЕ Никифоръ (393):

150. Particularităţi economice:

a) мѢНГЪРЪ (370), cf. mai sus p. 291 139 No.;

b) перперъ (374)=gr. *ὑπέρπυρον* ;

c) ЕНЪ ФЛОРИНТЪ ДЕ АРЪИИТЪ КЪМ СЕ ЗИЧЕ 12 АСПРИ (370).

FINEA TOMULUI I.

CUPRINSUL.

Pagina.

PARTEA I: ACTE ȘI FRAGMENTE:

I.	Cel mai vechiu text biblic (1560)	5
II.	Notiță pe o carte (1571).	18
III.	Memorandum despre facerea unui laz de móră (1573)	21
IV.	Zapis de vânzare (1577)	25
V.	Idem	28
VI.	O sentință (1583—5)	31
VII.	O subscriere domnescă (1583)	43
VIII.	O sentință (1588).	49
IX.	Istoria unui proces (1591).	55
X.	Zapis de vânzare (1595).	63
XI.	Idem (1596)	65
XII.	Idem (1596)	70
XIII.	Zapis de schimb (1597)	76
XIV.	Zapis de cumpărătoare (1597).	79
XV.	Zapis de daniă (1599).	82
XVI.	Testament (1600)	92
XVII.	Zapis de vânzare (1600)	97
XVIII-XXIII	Crisóve dela Simeon Movilă (1601—2):	
XVIII.	Intărire domnescă	107
XIX.	Idem.	112
XX.	Poruucă domnescă.	115
XXI.	Idem	119
XXII.	Idem	126
XXIII.	Zapis de zălog (1603)	130
XXIV.	Zapis de vânzare (1604).	134
XXV.	Idem (1605—8)	139
XXVI.	O mărturiă (1606)	148
XXVII.	Notiță de cumpărătoare (1606)	155
XXVIII.	O delimitațiune (1608)	158

	<u>Pagina.</u>
XXXIX-XXX Cumpărăturele spatarului Mirzea (1608—9):	
XXIX. Notiță de cumpărature	168
XXX. O scrisore de femeia	172
Apendice:	177
XXXI. Catastihul averii m-rii Galata (1588).	179
XXXII. Poruncă domnăscă (1621).	225
XXXIII. Zapis de vîndare (1636).	229
PARTEA II: GLOSSE:	
Glossar I: (1536—1589).	237
Glossar II: Specimen de Dicționar etimologic al limbii române.	259
PARTEA III: Cronica lui Mihail Moxa (1620)	313

ERRATA.

Pagina :	Rîndul :	Tipărit :	Citesce :
15	22,25	lung	întreg
16	11	тpікоуи	тpікоуи
24	25	afară	fără
34	8	rîme	rime
44	15	Sennul	c) Sennul
58	29	naîntea	naînté
59	5	Pătru	Pătru și Stănciulé de acolé
67	23	stătătóre	stătătore
73	7	siliștea	silișté
85	27	moye-âge	moyen-âge
,	29	points	point
89	17	și	i
90	14	demonstrativulî articlului	
95	2	fără	fără de
102	2	defăcută	nefăcută
103	nota 4	Vocalismus	Geschichte des Vokalismus
118	5	á	á,
121	nota 1	invade da	invadenda
129	10	јксм	аксм
153	16	băntuî ască	băntuîască
214	13	icone	icoane
215	18	și	i
217	19	strămutărea	strămutarea
255	2	1851	1581
268	28	hunc	nunc
,	35	pluvies	pluvia
273	8	horpodars	hospodars
277	7	3	2
280	22	III, 712	II, 1712
,	nota 1	op. cit.	Описание очаковскія земли, Petersb., 1794, in-8,
300	13	să-mor-esc	săm-or-esc

